

პიქტორ კიუბო

კაცი, რომელიც
იცინის

მორე ნაწილი

ბაბილინა ხოსიტაშვილის თარგმანი

წიგნი მესამე

ნაპრაღის დასაწყისი

I

ტელკასტიარის სასტუმრო

ლონდონში იმხანად მხოლოდ ერთი ხიდი იყო, ლონდონის ხიდი, რომელიც შენობებს გარემოუცვა. ეს ხიდი ლონდონთან გარეუბან საუთფორქს აერთებდა. საუთფორქის ქუჩები მდინარე თემზიდან ამოღებული ხვინჭით მოფენილი, მიხვეულ-მოხვეული და მეტად ვიწრო, ბევრგან ძნელად გასასვლელი შუკებითაც მთავრდებოდა. საუთფორქი ერთმანეთზე უწესრიგოდ მიჭეჭვილი სხვადასხვა შენობის, საცხოვრებელი სახლების და ფიცრული ქოხმახების გროვას წარმოადგენდა, რაც ხანძრის გაჩენას უქმნიდა ნიადაგს. 1666-მა წელმა ეს კიდევაც დაამტკიცა.

სიტყვა საუთფორქს მაშინ გამოთქვამდნენ ხოლმე როგორც **სოუდრიქ**; ჩვენს დროში გამოთქვამენ დაახლოებით **სოუზფორქ**. თუმცა ინგლისური სახელების წარმოთქმისთვის საუკეთესო საშუალება ისაა, რომ სრულად არ წარმოითქვას ისინი. მაგალითად, სიტყვა სოუთჰემპტონიდან მხოლოდ თანხმოვანი ასოები — **სოანტნ** რჩება.

იმ ეპოქაში ჩეტენს გამოთქვამდნენ, როგორც JE T'AIME*.

მაშინდელი საუთფორქი ისევე ჰგავდა ახლანდელს, როგორც ვოფირარი* მარსელს. ახლა იგი ქალაქია, ხოლო მაშინ დაბას წარმოადგენდა და ამასთანავე საკმაოდ ახმაურებულ ნავსადგურსაც. ზედ თემზის ნაპირზე ძველადვე აღმართული იყო ციკლოპისებური ნაგებობის მსგავსი გრძელი, უზარმაზარი სიმაღლის კედელი. შიგრიკინის რგოლები იყო ჩამაგრებული, რომელზეც სამდინარო გემებს ამაგრებდნენ ბაგირებით. ამ კედელს ეფროქის კედელს ანუ ეფროქ-სთოუნს უწოდებდნენ. როდესაც იორკი ჯერ ისევ საქსონიისა იყო, მას ეფროქი ერქვა. გადმოცემა იუწყება, რომ ამ კედლის ძირას თავი ეფროქის რომელიღაცა ჰერცოგმა დიხრჩო. აქ მართლაც მდინარე საკმაოდ ღრმა არის საიმისოდ, რომ ჰერცოგი

ადვილად დაეხრჩო. წყლის მიქცევის დროსაც კი მდინარის სიღრმე ექვს ბრასზე ნაკლები არა ყოფილა. ეს ადგილი საუკეთესო იყო ლუხის ჩასაშვებად და გემის დასაყენებლად, რის გამოც ზღვის ხომალდებსაც იზიდავდა იგი. ძველებური პოლანდიური, გვერდებგამობერილი, ორანძიანი ნავი „ვოგრაატი“ ჩვეულებრივ, ჩერდებოდა ხოლმე ეფროკ-სთოუნში. „ვოგრაატი“ ყოველკვირეულად დადიოდა პირდაპირი რეისით ლონდონიდან როტერდამში და როტერდამიდან ლონდონში. სხვა ნავ-ხომალდები აქედან დღეში ორ-ორჯერ გადიოდნენ, ზოგი დეტფორდში, ზოგიც გრინჩსა ან გრევსენდში. მიდიოდნენ წყლის მიქცევისას და ბრუნდებოდნენ უკუქცევისას. გრევსენდამდე გადასვლას ექვსი საათი სჭირდებოდა. თუმცა მანძილი ოცი მილიც არ იყო.

„ვოგრაატი“ იმგვარი ხომალდი იყო, როგორსაც ახლა მხოლოდ საზღვაო მუზეუმებშია შევხვდებით. მისი მეტისმეტად გამობერილი კორპუსი პატარა მდინარეებში სახმარ, ჩინურ ორაფრიან ნავს — ე.წ. ჯონკას მოგაგონებდათ. იმ ეპოქაში საფრანგეთი საბერძნეთს კბამავდა, ხოლო პოლანდია ჩინეთს. „ვოგრაატს“, მძიმე, ორანძიან ნავს, ტრიუმში პერპენდიკულარული წყალმუევალი გარიგი ჰქონდა; შუაში ღრმა კაიუტა მოჩანდა, ხოლო ცხვირსა და კიჩოზე ბაქანს გვერდის შესერი არ ჰქონდა, ისევე, როგორც ახლანდელ ქონგურებიან გემებზეა მოწყობილი. გვერდის ნაპირებზე შესრის უქონლობას ერთი ის უპირატესობა გააჩნდა, რომ ქარიშხლის დროს ტალღების მოძალეობა ნაკლები იყო; მაგრამ, ამავე დროს ხომალდის ეკიპაჟი ხიფათში ვარდებოდა. აზვირთებულ ტალღას შეეძლო ხალხი ზღვაში გაეტაცა, რაკი არავითარ დაბრკოლებას არ წააწყდებოდა. ადამიანების ზღვაში გადავარდნისა და დაღუპვის შემთხვევები კიდევაც ხშირი იყო; ამის გამო ასეთი ტიპის ნავ-ხომალდების გამოყენებაზე ხელი აიღეს. „ვოგრაატი“ ჩვეულებრივ, პირდაპირ მიდიოდა პოლანდიაში, ისე რომ გრევსენდშიც არ ჩერდებოდა.

ეფროკ-სთოუნს ძირს უძველესი ქვითნაკები ლავგარდანი გასდევდა, ნაწილობრივ თუითონ კლდისაკე შეერილიდან და ნაწილობრივ მინაშენი, კიბურად გამოწყული, რაც იქვე, რკინის რგოლებზე ხომალდ-ნავეების ბაგირით მიმაგრებას აადვილებდა, მიუხედავად იმისა, რა სიმაღლეზედაც უნდა ყოფილიყო წყლის დონე. ამ კლდიდან

რამდენიმე ადგილას ქვითკირის კიბეები ასდევდა ნაპირსაკენ და საუთუორქის სამხრეთ ნაწილსაც ასევე კედელი ესაზღვრებოდა. სანაპიროზე მიწაყრილი იმ დონეზე იყო კედელთან, რომ გამკვლელებს შეეძლოთ ეფროქ-სთოუნის თხემს ისე დაყრდნობოდნენ, როგორც სანაპიროს მოაჯირს. აქედან თვალწინ იშლებოდა მდინარე თემზის სანახაობა. ამ ადგილიდან, მდინარის მეორე ნაპირზე, ლონდონის შენობები უკვე თავდებოდა და შემდეგ მინდერიანი გასდევდა.

ეფროქ-სთოუნის მახლობლად, თემზის მოსახვევებში, თითქმის სენტ-ჯეიმსის სასახლის პირდაპირ, ლამბეთ-ჰაუსის უკან, იმ სასეირნო ადგილის მახლობლად, რომელსაც ფოქს-ჰოლს უწოდებდნენ ხოლმე, სადაც ფაიფურის ჭურჭელს და შუშის ფერად ბოთლებს ამზადებდნენ, ერთი იმ ცარიელ ადგილთაგანი მდებარეობდა, ბალახბულახითა და ეკალნარით გაბარდნილი, რომელთა მსგავსს საფრანგეთში სათარემო-სალაღობო ვაკიანს უწოდებდნენ, ხოლო ინგლისში რგოლ-ბურთთა საგორებელ მწვანე მდელოს „BOWLING-GREEN“. ჩვენ ეს სიტყვა „BOULINGRIN“-ად ვაქციეთ. ჩვენს დროში ასეთი პატარა მდელოები უკვე სახლებში გავიჩინეთ, მხოლოდ ისინი მაგიდებზე მოვაწყვეთ, მწვანე მოლის მაგივრობას მწვანე მაუდი სწევს, ამ ყოველივეს კი ბილიარდი ეწოდება.

სხვათა შორის, სრულიად გაუგებარია შემდეგი გარემოება: როდესაც უკვე გვაქვს სიტყვა ბულვარი („BOULEVARD-BOULEVERT“), რომელიც თავისი მნიშვნელობით სავსებით ეფარდება სიტყვა „BOULINGGREEN“-ს, რატომ გამოვიგონეთ კიდევ „BOULINGRIN“. საკვირველია, რომ ისეთი პატივსაცემი რამ, როგორც ლექსიკონია, ამას დასაშვებად მიიჩნევს.

საუთუორქის „მწვანე მდელოს“ ტარინზოფილდი ერქვა, ვინაიდან ოდესღაც იგი ბარონ პასტინგსებს ეკუთვნოდა, რომლებიც აგრეთვე ტარინზონ-მოკლაინის ბარონების ტიტულსაც ატარებდნენ. ტარინზოფილდი, ბარონ პასტინგსებისგან, ბარონ ტედკასტერებს გადაეცათ, რომლებიც ამ ადგილს იჯარით გასცემდნენ ხოლმე, როგორც სახალხო სეირნობის ადგილს, ისევე, როგორც შემდეგ დროში ერთმა ორლეანის ჰერცოგთაგანმა თავისი საშემოსავლო საგნად პალეროიალი აქცია. დროთა განმავლობაში ტარინზოფილდი, როგორც ბეითალმანი მამული, სამრევლოს მიეკუთვნა.

ტარინზოფილდი ერთგვარ, მუდმივ საბაზრო მოედანს წარმოად-

გენდა, სადაც თავიანთ კარებს ჩაამწკრივებდნენ ხოლმე თვალ-
თმაქცები, ჯამბაზები, ტაკიმასხარები, სხვადასხვა საკრავის მა-
ულერაღნი და სადაც თავს იყრიდნენ სეირის მაყურებელნი, რათა
„ემშაკეულ-კუდიანებისთვის ეშხირათ“ — როგორც ამბობდა მთა-
ვარუპისკოპოსი შარპი. „კუდიან-ემშაკეულების შხერა“ ნიშნავდა
წარმოდგენის ცქერას.

ამ სადღესასწაულოდ მორთული მოედნის პირას რამდენიმე დუ-
ქანი წამოედგათ. ისინი ბაზრის თეატრებს ხან მუშტარს ეცილებო-
დნენ, ხანაც ამ სამიკიტნოს მუშტრებით თეატრის მაყურებლადაც
გამოდდიოდნენ. საერთოდ, ამ სამიკიტნოებსა და ბაზრის წარმოდგე-
ნებს მუშტარი და მაყურებელი მთელი წლის მანძილზე არ აკლდა.
სამიკიტნოები მხოლოდ დღისით იყო ღია. საღამოთი პატრონი და-
რაბებს ხურავდა, გასაღებს ჯიბეში იღებდა და მიდიოდა. მხოლოდ
ერთი სამიკიტნო იყო გამოყენებული სასტუმროდ. უნდა ითქვას,
რომ მთელ ამ „მწვანე მდელოზე“ მხოლოდ ეს ერთი შენობა იყო
საფუძვლიანად ნაგები და საცხოვრებლად ვარგისი. ხოლო ბაზრის
ბალაგანებსა და ფიცარნაგებს, როცა კი მოისურვებდნენ, დაშლიდ-
ნენ და სადაც უნდოდათ, გადაიტანდნენ. ამ მოგზაურ-კომედიანტებს
რომელიმე განსაზღვრულ ადგილზე დასახლებისათვის არავითარი
საფუძველი არ გააჩნდათ. ტაკიმასხარები და ჯამბაზები ყოველთ-
ვის მოხეტიალენი არიან.

ხსენებული სამიკიტნო, რომელიც ამავე დროს სასტუმროც იყო,
თავისი ყოფილი პატრონის სახელს ატარებდა — „ტედკასტერის
სასტუმრო“. იგი ღამის გასათევი ბაკების შთაბეჭდილებას ტოვებ-
და: არც სამიკიტნო იყო, არც სასტუმრო.

მისი განიერი ბჭისკარის შიგნით საკმაოდ ფართო ეზო იყო გამ-
ლილი. ეს ბჭისკარი მოედნის პირას იყო აღმართული და „ტედკას-
ტერის სასტუმროში“ ერთგვარ სეფეკარს — საზეიმო შესასვლელს
წარმოადგენდა. იქვე გვერდით მეორე შესასვლელიც იყო, რომლი-
თაც მიმსვლელნი უფრო მეტად სარგებლობდნენ. ყველაფერი მეო-
რეხარისხოვანი, ყველაფერი ოფიციალურობას მოკლებული უფრო
იზიდავს უმრავლესობის სიმპათიებს. მხოლოდ და მხოლოდ ამ კარის
საშუალებით იბმოდა კავშირი სასტუმრო-სამიკიტნოსა და მოედანს
შორის. ამ კარიდან უშუალოდ შეხვიდოდით დუქანში — იგი იყო
ფართო, მაგრამ არა ნათელი სათავსი, დაბალჭერიანი, კედლებზე-

მოჭვარტლული, ყველგან მაგიდები ელაგა. სამიკიტნოს კარს ზე-
ვით, მეორე სართულზე ფანჯარა იყო ჩატანებული და მის რკინის
პატარ მოაჯირზე სასტუმროს აბრა იყო მიმაგრებული. ხოლო ურ-
დულით მაგრად მიკეტილი მთავარი ჭიშკარი არასდროს იღებოდა.

ეზოში რომც შესულიყავით, ჯერ სამიკიტნო უნდა გაგველოთ.

„ტედკასტერის სასტუმროს“ პატრონი და მოსამსახურე ჰყავდა.
პატრონს ნიკლსს ეძახდნენ, მოსამსახურეს გოვიკემს. სასტუმროს
პატრონს ალბათ ნიკოლოზი ერქვა, მაგრამ ინგლისური გამოთქმის
წყალობით ნიკლსი გამხდარიყო. იგი ქერივი გახლდათ და მეტად
ძუნწი ვინმე იყო. კანონის წინაშე მუდამ ქედადრეკილი; ხშირწარ-
ბიანი და მხრებბანჯგვლიანი კაცი იყო. რაც შეეხება იმ თოთხმეტი
წლის ბიჭუკელას, რომელიც სტუმრებს ემსახურებოდა და „გო-
ვიკემის“ დამახებისთანავე უმალ წარდგებოდა. დიდთავა მოზარდი
იყო. მას ყოველთვის წინსაფარი ეფარა და თავი გადახოტრილი
ჰქონდა. რაც იმას ნიშნავდა, რომ სხვაზე იყო დამოკიდებული.

ამ ბიჭს დაბლა სართულზე ეძინა ხოლმე, პატარა საკუჭნაოში,
სადაც წინათ ძალღს ამწყვდევდნენ. ეს კუნჭული ერთ ადგილას,
ფანჯრის მაგიერ, მრგვალად იყო ამოჭრილი, საიდანაც „მწვანე
მდელო“ მოჩანდა.

II

გაქვრეკეცველება თავისუფალ კაერზე

ერთხელ, ცივსუსხიან და ქარიან საღამოს, როდესაც თითქოს
ქუჩაში შემოგვიანებას არაეინ მოიხალისებდა, ვიდაც კაცი ტარინ-
ზოფილდზე გაველისას უცბად ტედკასტერის სასტუმროს გაღავან-
თან შეჩერდა. 1704-1705 წლის ზამთრის დასასრული იყო. ეს კაცი,
თუ მისი ტანისამოსის მიხედვით განვსჯით, მატროსი უნდა ყოფი-
ლიყო. კარგი, მოსაწონი გარეგნობისა, ტანადობით მაღალი იყო,
რაც აუცილებელია მეფეთა კარზე დაახლოებულთათვის, ხოლო
არც მდაბიოთათვის არის დასაგმობი. რატომ გაჩერდა ეს კაცი?
ყურის დასაგდებად. რას უგდებდა ყურს? ეზოდან ლაპარაკის ხმა
ისმოდა. სადღაც, გაღავანს იქით მოხუცი ლაპარაკობდა და ისიც
იმდენად ხმამაღლა, რომ გზად გამვლელიც კარგად გაიგონებდა.

ამასთანავე იმ უზოდან, სადაც უცნობ კაცს გაება ლაპარაკი, ბრბოს ბუბუნიც მოისმოდა. უცნობის ლაპარაკიდან მგზავრმა შემდეგი გაიგონა:

— ლონდონის მცხოვრებო მამაკაცებო და მანდილოსნებო, აი მე უკვე აქ, თქვენთან ვარ! სულით და გულით გილოცავთ იმას, რომ თქვენ ინგლისელები ხართ. თქვენ წარმოადგენთ დიდებულ ერს, უფრო მეტსაც ვიტყვი, — თქვენ დიდი ნაყარნუყარი ვინმეცა ხართ. თქვენ მუშტი-კრივი უფრო გეხერხებათ, ვიდრე ხმლით შებრძოლება. მადა საუცხოო გაქვთ, თქვენ ისეთი ერის შვილები ხართ, რომელიც სხვა ერს ხრავს და ნთქავს. შესანიშნავი საქმიანობაა. ყველა დანარჩენი ერის ჩანთქმის ასეთი უნარის გამო ინგლისს განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა მსოფლიოში, — მაღალი ადგილი. პოლიტიკასა და ფილოსოფიაში, კოლონიების მართვასა და სხვადასხვა ხალხის დამონების ხელოვნებაში არავინ შეგედავებათ. თუნდაც მრეწველობასა და სხვადასხვა ხელოვნებაში, იმ სხვათათვის ზიანის მიყენების უნარშიც, რომელსაც თქვენთვის სარგებლობა მოაქვს, და აქაც არავინ შეგეცილებათ! საოცარი უნარის ერი ხართ! უკვე შორს არ არის ის დღე, როდესაც მთელი დედამიწის ზურგს მხოლოდ ორი განცხადება დაამშვენებს: ერთზე ეწერება „ხალხთა სამფლობელო“, მეორეზე — „ინგლისელთა სამფლობელო“. მე ამას ვამტკიცებ თქვენი დიდებისათვის. თუმცა მე თვითონ არც ინგლისელებს ვეკუთვნი, არც ადამიანებს, ვინაიდან მაქვს პატივი ვიყო დათვი, აგრეთვე დოქტორი; ჯენტლმენებო, რჩევა-დარიგებას ვიძლევი და ვასწავლი მსმენელებს. რას ვასწავლი? ორ რამეს — იმას, რაც ვიცი და იმას, რაც არ ვიცი. წამლებსაც ვყიდი და აზრებსაც ვუწერგავ მსმენელებს. მოდით ახლოს და მომისმინეთ. მეცნიერება მოგიწოდებთ! ყურები დაცქვიტეთ, ყურები თუ პატარა გაქვთ, ცოტაოდენ ჭეშმარიტებას შეუშვებენ, თუ დიდყურება ხართ, მრავალ აბდაუბდას მოისმენთ. მამ ასე, ყურადღება: მე ვასწავლი მეცნიერებას, რომლის სახელია PSEUDODOXIA EPIDEMICA. ჩემი ამხანაგი ყველას აცინებს ხოლმე, მე კიდევ ყველას აზროვნებას ვასწავლი. მე და ჩემი ამხანაგი ერთად ვცხოვრობთ ფიცრულა ყუთში, ვინაიდან სიცილიც ისეთივე კეთილშობილი წარმოშობისაა, როგორც ცოდნა. როდესაც დემოკრიტესა* ჰკითხეს: „როგორ შეიცნობ ჭეშმარიტებასო“, მან უპასუხა: „მე ვიცინიო“.

მაგრამ თუ მკითხავენ: „რატომ იცინიო“, ვუპასუხებ: „იმიტომ, რომ ჭეშმარიტება შევიცანიო“. სიძართლე გითხრათ, მე სულ არ ვიცინი. მე ვცდილობ აღმოვფხვრა ცრურწმენა. მე ვცდილობ თქვენი ტვინი გაეწმინდო, რადგან იქ უსუფთაობაა. ღმერთი იმის წინააღმდეგი როდია, რომ ხალხი თვითონაც ტყუევდებოდეს და მასაც ატყუებდნენ. ცრუ მორიდებულობას თავი ვანებოთ. გულახდილად ვაღიარებ, რომ ღმერთი მწამს მაშინაც კი, როდესაც თვითონ ღმერთი ცდება. მაგრამ, როდესაც უსუფთაობასა ვხედავ, რადგან ცრურწმენა სხვა რა არის, თუ არა უსუფთაობა, ვცდილობ აღმოვფხვრა იგი. რა იყო ჩემი ცოდნის წყარო? ან საიდან ვიცი ის, რაც ვიცი? ეს უკვე ჩემი პირადი საქმეა. ყველა თავისებურადა სწავლობს. ლაკტანციუსი* შეკითხვებით მიძართავდა ვირგილიუსის ბრინჯაოს თავს, და ის თავიც მას პასუხს აძლევდა. სილვესტერ მეორე* ფრინველებს ესაუბრებოდა. განა ფრინველებს ლაპარაკი შეეძლოთ? ან პაპმა ჭიკჭიკი იცოდა? ეს საკითხი გამოურკვეველია და ბუნდოვნადვე დარჩება. რაზინ ელიაზარის მკვდარი ბავშვი წმინდა ავგუსტინეს ელაპარაკებოდა. ჩვენ შორის რომ ვთქვათ, მე არა მჯერა ამ ყოველივეს ჭეშმარიტება, გარდა უკანასკნელისა.

დავუშვათ, რომ მკვდარი ბავშვი ლაპარაკობდა, მაგრამ მას ენის ქვეშ ოქროს ფირფიტა ედო, ზედ ამოტვიფრული სხვადასხვა თანავარსკვლავედით, მაშასადამე, აქ თაღლითობაა. საქმეს აქ კაცი სულ ადვილად გაიგებს. როგორც ხედავთ, მე მიუკერძოებელი ვარ. მხოლოდ სიძართლესა და სიცრუეს ვარჩევ ერთმანეთისაგან. მე თქვენ სხვა მცდარ აზრებზედაც მიგითითებთ. თქვენი უვიცობით ამ ცრურწმენებს მისდევთ ალბათ და მე მინდა გიხსნათ ამ ცრურწმენათაგან. დიოსკორიდე* ფიქრობდა, რომელიღაც ლენცოფაში უჩინარი სუფევსო. ქრიზიპეს* აზრით, ღვთაება შავ მოცხარში სუფევდა. იოსებს* ბოლოკში ეგონა. პომპროსი ნიორში ეძებდა ღვთაებას. მაგრამ ისინი ყველანი ცდებოდნენ. ამ მცენარეებში ღმერთი კი არ სუფევს, არამედ სატანა ბუდობს. მე ეს სინამდვილეში შევამოწმე. ისიც ტყუილია, რომ ევას შემცდენელი გველი ადამიანის სახისა იყო, კადმუსის* მსგავსი. გარსია და პორტო კადამოსტო და ტრევის ეპისკოპოსი ჟან ჰიუგო უარყოფდნენ იმ აზრს, ვითომც საკმარისია ხე ძირში გადახერხო და სპილოს დაიჭერ. მე ვეთანხმები მათ აზრს, მოქალაქენო, შემცდარი შეხედულებები ლუციფერის მცდელობის

მეოხებით ჩნდება. ამ ბნელეთის მოციქულის ბატონობის გამო და-
მღუპველი შეცდომების გამანადგურებელი მაგალითები არ აგვი-
დება. კეთილო ადამიანებო, კლავდიუს პულხრი* იმის გამო კი არ
მოკვდა, რომ ქათმებმა არ მოინდომეს საქათმიდან გამოსულიყვნენ,
ჭეშმარიტება აქ იმაში მდგომარეობს, რომ ლუციფერმა წინასწარ
განჭვრიტა კლავდიუს პულხრის სიკვდილი და ქათმებს საკენკის
კენკვა აუკრძალა. როდესაც ბელზებელმა იმპერატორ ვესპასიან-
ნეს* ხეობების გაჯანსაღებისა და ბრძების თვალის ახელის ძალა
შთაუნერგა, მან თავისთავად საქები საქმე ჩაიდინა, მაგრამ ბელზე-
ბელის განზრახვები დანაშაული იყო. ჯენტლმენებო, ნუ ენდობით
იმ თაღლითებს, რომლებიც სამკურნალო წამლების სახით თქვენ
თეთრი ლეშურას ძირკვებს გაჩეჩებენ; ან კიდევ თვალეზზე დასა-
დებ საღბუნს მამლის სისხლში არეული თაფლიდან გიშხადებენ.
დროა იცოდეთ, როგორ დააღწიოთ თავი ამ მატყუარებს. არც ის
არის მართალი, ვითომც ორიონი* იმიტომ დაიბადა, რომ იუპიტერ-
მა* ბუნებრივი მოთხოვნილებები დაიკმაყოფილა. სინამდვილეში
ეს მნათობი მერკურმა* წარმოშვა, თუმცა იმავე საშუალებით. არ
არის მართალი, რომ ადამს ჭიპი ჰქონდა. როდესაც წმინდა გიორ-
გიმ გველეშაპი მოჰკლა, იქ სიახლოვეს არანაირი წმინდა ასული
არ იმყოფებოდა. წმინდა იერონიმეს კაბინეტში ბუხარზე საათი არ
უდგა. ჯერ ერთი, იმის გამო, რომ მის მღვიმეში კაბინეტი არ იყო.
მეორეც, იმიტომ, რომ აქ არც ბუხარი იყო; მესამეც, კიდევ იმის
გამო, რომ იმ დროს ჯერ საათი არ იყო გამოგონილი. ყველაფე-
რი უნდა შეამოწმოთ! შეცდომები უნდა გამოასწოროთ. ჩემო კარგო
მსმენელებო, თუ თქვენ გეუბნებოდნენ, ვინც კატაბალახას დასუნა-
ვს, იმას ტვინში ხელიკი შეუძვრებაო, ეს ტყუილია. რომ მკვდარი
ხარის გახრწნილი ლეში ფუტკრებად გადაიქცევა და ცხენის ლეში
კიდევ კრაზანად, ესეც ტყუილია. არც მიცვალებულია ცოცხალ
ადამიანზე უფრო მძიმე. არც ისაა სიმართლე, რომ ზურმუხტი თხის
სისხლში დაიშლება, რომ ჭუპრი, ბუზი და ობობა ყველა ერთ ხეზე
თუ შენიშნეთ, მომავალ შიშშილობას, ომსა და შავ ჭირსა ნიშნავს,
— ყველაფერი ეს ტყუილია. კიდევ ვითომც ბნედა შეიძლებოდეს
მოვარჩინოთ შვლის თავში ნაპოვნი მატლით, არც ეს დაიჯეროთ;
ეს ყველაფერი მცდარია, მაგრამ მე თქვენ ჭეშმარიტებას გაუწყობთ:
სულაპის ტყავი რომ წამოისხათ, მეხი ვერაფერს დაგაკლებთ. გომ-

ბეშო მიწით იკვებება და ამიტომაც სწორედ თავში ქვა უჩნდება. იერიქონის ვარდი შობის წინადღეს ყვავდება. გველები იფნის ჩრდილს ვერ უძლებენ. სპილოს სახსრები არ აქვს და ამიტომ ფეხდგომელა იძინებს, ხეს მიყრდნობილი. თუ დაკრუხებული გომბეშო ქათმის კვერცხზე დაჯდება, მორიელს გამოჩეკს, და ის მორიელი კი სალამანდრას გააჩენს. ბრმა თუ ცალ ხელს მარცხნივ კანკელზე დაადებს და მეორე ხელს თვალეზე მიიფარებს, განიკურნება და მხედველობა დაუბრუნდება. ქალწული შეიძლება დედა გახდეს. კეთილო ადამიანებო, შეითვისეთ ეს ნამდვილი ჭეშმარიტებანი! ჰოდა, შეგიძლიათ ღმერთი კიდევ სხვადასხვანაირად გწამდეთ. ან ისე გწამდეთ, როგორც მწყურვალესა სწამს ფორთოხალი; ან ისე, როგორც სახედარს სწამს შოლტი. ახლა მე თქვენ გაგაცნობთ ჩემი თეატრის მსახიობებს.

ამ წუთში ქარმა ისე ძლიერად წამოუქროლა, რომ სხვა შენობებიდან განცალკევებით მდგარი სასტუმროს დარაბები და ფანჯრის ჩარჩოები შეანჯღრია. ასე გეგონებოდათ, ციდან ქუხილის ხმა მოისმაო. ორატორმა ერთი წუთით შეიცადა და მერე ისევ განაგრძო.

— შესვენება. არა უშავს. დაე, აკვილონმა ილაპარაკოს. ჯენტლმენებო, მე ამაზე არ გავჯავრდები. ქარსაც ისე უყვარს საუბარი, როგორც ყველა განდევნილ ბერს. იქ, ზევით, არავინ უგულებს, რომ მასთან ილაქლაქოს, ჰოდა, სულს აქ ითქვამს. მაშ ასე, განვაგრძობ: თქვენს წინაშე მსახიობთა დასია. ჩვენ ოთხნი ვართ. A LUPO PRINCIPIUM — ვიწყებ ჩემი მეგობრისაგან, მგლისაგან. ის არც მაღავს, რა ჯიშისაც არის. აბა შემოხედეთ, იგი ნასწავლია, მედიდური და გამჭრიახი. ეტყობა, განგებას უნდოდა ჯერ მეცნიერებათა დოქტორი გამოეყვანა, მაგრამ ამისთვის რამდენადმე გონებაჩლუნგობაა საჭირო, ხოლო ეს ცხოველი არც იმდენად შტერია. უნდა დავძინო, რომ ეს ნადირი არც ცრურწმენისაა, და არც კიდევ არისტოკრატი. თუ შემთხვევა ექნება, ძაღლთა ნაცნობობას არ მოერიდება, თუმცა სრული უფლება აქვს ძუ მგელსაც დაუმეგობრდეს. ამ მგლის შთამომავალნი, თუკი მას ასეთები ჰყავს, ალბათ მეტად საამურად იღრინებიან; კბაძვენ დედის წკავწკავსა და მამის ყმუილს, ვინაიდან ეს მგელი ყმუის ხოლმე. „მგლის მგლობა წესიან და ადამიანი უარესიან“. ეს მგელი ცივილიზაციის ხათრით არა მარტო ყმუის,

არამედ ყვეს კიდევაც. ასეთი მოქნილობა მაღალსულოვნების ნიშანია. პომო გაუმჯობესებული ძაღლია! ძაღლს პატივი უნდა ვცეთ. რა უცნაური ცხოველია ძაღლი! ენა უოფლიანდება და კუდი უღიმის. ჯენტლმენებო, პომო ჭკუით არ ჩამოუვარდება მექსიკურ უბალნო მგელს, თან კიდევ მასზე უფრო გულჩვილია. ამასთანავე ეს მგელი წყნარია და თავშეკავებული, მას ადამიანისათვის სარგებლობა მოაქვს. თანამგრძნობიცაა და მუდამ შხად არის, დაეხმაროს ადამიანს. ამ სათნო საქმეს იგი ჩუმად ასრულებს. მისმა მარცხენა თათმა არ უწყის, რასა იქმს მარჯვენა. ასეთია მისი ღირსებები. ჩემს მეორე მეგობარზე მხოლოდ იმას ვიტყვი, რომ იგი ურჩხულია. თქვენ თვითონ შეხედეთ და დატკბით. ოდესღაც იგი ზღვის მეკობრეებმა შიატოვეს ოკეანის უდაბურ ნაპირზე. აი, ეს კიდევ ბრმა არის. განა ცოტანი არიან ამისთანანი? არა, ჩვენ, ყველანი, ბრმები ვართ. ბრმა არის ძუნწიც: იგი ოქროს ხედავს, მაგრამ ვერა ხედავს სიმდიდრეს. ბრმა არის მფლანგველიც: ის ხედავს დასაწყისსა და ვერ ხედავს დასასრულს. ბრმა არის კეკლუცი ქალი: იგი ვერა ხედავს თავისი სახის ნაოჭებს. ბრმა არის სწავლული: იგი ვერა ხედავს საკუთარ უმეცრებას. პატიოსანი ადამიანიც ბრმა არის, იგი ვერა ხედავს თაღლითს. თაღლითიც ბრმაა, ის ვერ ხედავს ღმერთს. ღმერთიც აგრეთვე ბრმაა — რა დღესაც მან ქვეყნიერება შექმნა, ვერ შეამჩნია, რომ მის ქმნილებას სატანაც შეეჭმასნა. თუმცა მეც ხომ ბრმა ვარ: მე თქვენ გესაუბრებით და ვერ ვამჩნევ თქვენს სიყრუეს. ბრმა ქალი ჩვენი თანამგზავრია. იგი ქურუშია საიდუმლო კულტისა. ქალღმერთ ვესტას* შეუძლო სრული ნდობით მიეცა მისთვის თავისი ლამპარი. ამ ქალს რაღაც ამოუცნობი და ამასთანავე სათუთი ახასიათებს, ისე ვითარცა საწმისი კრავისა. მე ეს ქალი მეფის ასული მგონია, მაგრამ ამას არ ვამტკიცებ. ბრძენი ადამიანის თვისებაა ადვილად არ დარწმუნდეს, ეს საქები თვისებაა. რაც შეძლება მე, ვასწავლი კიდევაც და ვმკურნალობ კიდევაც — CHIRURGUS SUM*.

მე ციებ-ცხელებიანსაც ვარჩენ, შავი ჭირისაგანაც და სხვა გადამდებ სნეულებათაგანაც ვკურნავ. თითქმის ყველა გართულებანი და ანთებები გარეთ გამოიტანენ ხოლმე სნეულებასა და დაახალასებენ ხოლმე კიდევაც კარგი მოვლით ადამიანის ჯანს. უარესი ტანჯვისგან ათავისუფლებენ. მიუხედავად ამისა, მე თქვენ არ გი-

სურევბთ ძირმაგარა გაგინდეთ, ესე იგი, კარბუნკული. ეს საძაგული ავადობაა, მისგან არავითარი სარგებლობა არაა. ამ სნეულებისაგან იხოცებიან მხოლოდ. მე ჩემი თავი უვიცად და უხეშად არ მიმანია, დიდად პატივს ვცემ მჭევრმეტყველებასა და პოეზიას. თანაც ამ ქაღმურებთან ახლო ურთიერთობაში გახლავართ, თუმცა სრულიად უბიწოდ ვასრულებ ჩემს მოძარტვას თქვენდამი. ბოლოს გირჩევთ, მოწყალეო ხელმწიფეო, მამაკაცებო და მანდილოსნებო, განავითარეთ თქვენი სულის ნათელ კუთხეში კეთილმოქმედება, თავმდაბლობა, პატიოსნება, სამართლიანობა და სიყვარული. ამგვარად, თითოეულს ამ ქვეყნად შეუძლია თავის ფანჯარაზე ქოთანში ვარდი ზარდოს. მილორდებო და ბატონებო, მე დავასრულე, ახლა წარმოდგენა დაიწყება.

მატროსი, რომელიც ამ ბრძნულ მჭევრობას ყურს ქუჩიდან უგდებდა, ახლა სამიკიტნოს დაბალჭერიან დარბაზში შევიდა, მაგიდებს შუა გაიარა, შესასვლელი გადასახადიც გადაიხადა და უცბად ხალხით სავსე დიდ ეზოში გაჩნდა. ეზოს სიღრმეში მან თვალი საგორავებზე შედგმულ ბალაგანს მოჰკრა. ის მოძრავი თეატრი გახლდათ. შუა კედელი ძირს გადმოეშვათ და სცენა მოეწყოთ. აქ, ფიცარნაგზე, დათვის ტყავწამოსხმული ბერიკაცი გადმომდგარიყო. იქვე მოჩანდნენ ყმაწვილი კაცი, დამაზინჯებელი ნიღბის მსგავსი სახისა, ბრმა ქალი და მგელი.

— ფუი ეშპაკს, რა შესანიშნავი მსახიობები არიან! — შესძახა მატროსმა.

III

ის გზად გაველელი ამ ისევ გამოჩნდება

„მწვანე ფუთი“, რომელიც, რასაკვირველია, მკითხველებმა იცნეს, ლონდონში მოვიდა. იგი საუთუორქში გაჩერდა. ურსუსს „მწვანე მღელე“ მოეწონა, რადგან ამ ადგილს ის უპირატესობა ჰქონდა, რომ აქ ბაზარი არასდროს იხურებოდა, ზამთრობითაც კი. ურსუსს ესიამოვნა წმინდა პავლე მოციქულის ტაძრის გუმბათის ხილვა.

ბოლოს და ბოლოს ქალაქ ლონდონში ბევრი რამ არის კარგი. იმისთვის, რომ წმინდა მოციქულ პავლეს სახელობაზე ტაძარი აე-

გოთ, ხომ დიდი გამბედაობა იყო საჭირო. ჭეშმარიტად, ტაძრის წმინდანი მოციქული პეტრეა. პავლე ერთგვარად საუჭვოა, რადგან მეტიხმეტად გადაჭარბებული პირადი მოსაზრება-წარმოდგენებისაა; ხოლო საეკლესიო საკითხებში პირადი წარმოდგენები და მოსაზრებანი მწვალებლობას უდრის. მოციქული პავლე წმინდანად მხოლოდ დანაშაულის შემამსუბუქებელ გარემოებათა წყალობით ჩაითვალა. იგი ციურ სამოთხეში უკანა კარიდან შეიპარა.

ტაძარი იგივე აბრაა, პეტრე მოციქულის ტაძარი — აბრაა რომისთვის, დოგმების ქალაქისათვის. პავლე მოციქულის ტაძარი აბრაა — ლონდონისათვის, მწვალებელთა და განდგომილთა ქალაქისათვის.

ურსუსის მსოფლმხედველობა იმდენად ფართო იყო, რომ ყველაფერს სწვდებოდა და მოიცავდა. ამიტომ ამ სარწმუნოებრივი ნაირფერობის შეფასებაც კარგად შეეძლო. ამგვარად ლონდონისადმი მისი მიზიდულობაც შესაძლოა აიხსნებოდეს პავლე მოციქულისადმი განსაკუთრებული სიმპათიით.

ურსუსი ტედკასტერის სასტუმროს ფართო ეზოში დაბინავდა, რომელიც თითქოს „მწვანე ყუთისთვის“ იყო განკუთვნილი და თავისთავად სრულიად მზამზარეულ თეატრს წარმოადგენდა. ოთხკუთხა ეზო სამი მხრივ შემოზღუდული იყო საცხოვრებელი სახლებით. მეოთხე მხარეზე გალაუნის კედელი იყო ამართული. აი, ზედ ამ კედელთან მიადგეს „მწვანე ყუთი“, რომლის შემოგორება ეზოში მხოლოდ განიერი ჭიშკრის გავლით მოხერხდა. სასტუმროს, ეზოს მხრიდან, ხის სვეტებიანი, ჩარდახწამოხურული აივანი სამი მხრივ გასდევდა, პირადაპირ, მარჯვნივ და მარცხნივ. ეს მხარე, წინამო, ეზოს დასცქეროდა. პირველი სართულის ფანჯრები ბენუარლოუებად გამოიყენეს. უშველებელი მოკირწყლული ეზო — პარტერად; ხოლო აივნები ბელეტაჟად გამოდგა. გალაგანთან მიდგმული „მწვანე ყუთი“ თავისი გადასაშვები კედლით ამ მხარეს, ესე იგი მაყურებლისკენ იყო მიქცეული. ეს სანახაობა ძალიან ჰგავდა „გლობუსს“, სადაც პირველად დაიდგა „ოტელო“, „მეფე ლირი“ და „ქარიშხალი“.

„მწვანე ყუთის“ უკან, კუნჭულში საჯინიბო მოეთავსებინათ.

ურსუსი ყველაფერზე მოურიგდა სამიკიტნოს პატრონს, ნიკლსს, რომელიც კანონის პატივისცემის გამო დათანხმდა მგელიც შეეშ-

ვა თავის სამფლობელოში, მხოლოდ უფრო მოუმატა საფასური. აბრა-განცხადება: „გუინპლენი — კაცი, რომელიც იცინის“ „მწვანე ყუთიდან“ მოხსნეს და სასტუმროს აბრასთან ჩამოკიდეს. ღუქნის დარბაზს, როგორც მკითხველმა უწყის, შიგნითა კარი ჰქონდა და იქიდან პირდაპირ ეზოში იყო გასასვლელი. ამ კარის გვერდით, ეზოში ძირგამოვარდნილი დიდი კასრი იდგა. რაც „მოლარის“ ჯიხურის მოვალეობას ასრულებდა. მოლარის მოვალეობას ჯერ-ჯერობით ასრულებდნენ ფები და ვენუსი. ყველაფერი დაახლოებით ისევე მოეწყო, როგორც ჩვენს დროში ხდება ხოლმე. თითოეულ მაყურებელს ფასი გადაახდევინეს. აბრის ქვეშ წარწერით: „კაცი, რომელიც იცინის“, ორი ლურსმნით მიაკრეს თეთრად შეღესილი ფიცარი, რომელზედაც დიდი ასოებით ნახშირით დაეწერათ ურსუსის განთქმული პიესის სახელწოდება — „დამარცხებული ქაოსი“.

აიენის ცენტრში, სწორედ „მწვანე ყუთის“ პირდაპირ „კეთილშობილი საზოგადოებისათვის“ ლოჯა მოეწყო; მას ორივე მხრიდან ფიცრებით გადატიხრული და შუშაბანდიანი შესასვლელი კარი ჰქონდა.

ამ ლოჯაში, ორმწკრივად დამსხდარნი, ათნი მოთავსდებოდნენ.

ურსუსმა თქვა:

— ჩვენ ლონდონში ვიმყოფებით, ამიტომ, შესაძლოა, კეთილშობილი საზოგადოებაც გვესტუმროს.

ურსუსის განკარგულებით ამ „ლოჯაში“ საუკეთესო სკამები დადგეს, თუკი ასეთები სასტუმროს მოეპოვებოდა; ხოლო შუაზე დიდი სავარძელი ჩაიდგა, უტრეხტის ხავერდგადაკრული, ოქრომკედლითა და ალუბლისფერი ნაყშებით შემკული, იმ შემთხვევისათვის, თუ სპექტაკლს რომელიმე წარჩინებულის ცოლი დაესწრებოდა.

წარმოდგენა დაიწყო.

ხალხი უმაღლ მოაწყდა.

მაგრამ დიდკაცთა განყოფილებაში არაუინ ჩანდა.

თუ ამ გარემოებას არ ჩავთვლით, სპექტაკლი ისეთი წარმატებით მიმდინარეობდა, რომ კომედიაანტთაგან არც ერთს ამისი მსგავსი რამ ჯერ არ ენახა. მთელი საუთვორქი ჯგუფ-ჯგუფად გამორბოდა, რათა შეეხედა, როგორი იყო „კაცი, რომელიც იცინის“.

ტარინზოფილდის ჯამბაზებ-ოინბაზები გუინპლენმა მთლად ააფორიაქა, თითქოს ქორი შეფრინდაო ჭივჭავების გალიაში და

მათი საკენკი სულ გადასანსლაო. გუინპლენმა მაყურებელი სულ თავისკენ მიიზიდა.

იმ უბადრუკი წარმოდგენლების გარდა, რომელსაც ტაკი-მასხარები და მახვილის ჩამყლაპავნი აწყობდნენ, ამ ბაზრის მოედანზე ნამდვილი წარმოდგენებიც იმართებოდა. აქ ცირკიც აჩვენებდა ხოლმე ცხენებზე მოჯირითე ქალებსა და ბაგირზე მოცეკვავე ჯამბაზების ილეუებს. აქედანვე, დილიდან გვიან ღამემდე, სხვადასხვა საკრავის ხმა მოისმოდა. აქ ჟღერდა: ბარბითის, დოლის, ვიოლინოს, ბობლანის, დაირის, ეჟენების, სტვირის, საყვირის, სალამურის, სასტვენისა და ფლეიტის ჰანგები.

დიდ მრგვალ კარავში გამოდიოდნენ მხტუნავეები, რომლებსაც ვერ შეეჯიბრებოდნენ თანამედროვე პირენეელი სწრაფმარბენალნი — დულმა, ბორდენავი და მაილონგა; თუმცა ესენი პიურფიტის წვერწამახული მწვერვალიდან ეშვებიან ლიმასონის პლატოზე, რაც ჩამოვარდნასაც კი უდრის. აქვე ყოფილა მოხეტიალე სამხეცე, სადაც ჰყავდათ ვეფხვი-ხუპარა; მწვრთნელი მას შოლტითა სცემდა, ვეფხვი კი ცდილობდა ეს შოლტი გამოეგლიჯა და მისი წამახული ბოლო ჩაეყლაპა, მაგრამ, მგონი ეს მბრდღენავი კომიკიც კი, მისი საშინელი, დაღებული ხახისა და ბრჭყალების მიუხედავად, ერთობ დაჩრდილა გუინპლენმა.

ცნობისმოყვარეობა, ტაში, შემოსავალი, მაყურებელთა ბრბო, ყველა მიიზიდა მხოლოდ და მხოლოდ განსაკუთრებულმა სანახაობამ — „კაცმა, რომელიც იცინის“. ეს მოხდა თვალის დახამხამებაში. გარდა „მწვანე ყუთისა“ აღარც ერთი გასართობი აღარ იზიდავდა მაყურებელს.

ურსუსი ამბობდა:

— „დამარცხებული ქაოსი“ გამარჯვებული გამოვიდაო. — და ის გუინპლენის წარმატებებს ნახევრად თავის თავსაც მიაწერდა, ანუ როგორც მსახიობები იტყვიან ხოლმე: „სუფრის წვერს თავისკენ ეწეოდა“.

გუინპლენს არაჩვეულებრივი წარმატება ჰქონდა, მაგრამ ეს წარმატება აქვე რჩებოდა. სახელ-დიდებას ეძნელება წყალ-მდინარის თუ ზღვის საზღვრების გადალახვა. ას ოცდაათი წელიწადი გახდა საჭირო, ვიდრე შექსპირის სახელი ინგლისიდან საფრანგეთამდე მიაღწევდა. წყალი იგივე კედელია და ვოლტერს რომ არ ეზრუნა

შექსპირის სახელის განთქმაზე* (რასაც იგი შემდგომ მეტად ნა-
ნობდა), შესაძლოა შექსპირი ჩვენს დროშიც ისევე კედელს მიღმა,
ინგლისშივე დარჩენილიყო, მხოლოდ და მხოლოდ ამ კუნძულზე
დატყვევებული სახელ-დიდებით.

გუინპლენის დიდება ლონდონის ხიდს არ გადასცილება. მას
ისეთი ფართო აღიარება არ მოუპოვებია, რომ დიდი ქალაქის გამო-
ძახილი გამოეწვია. ყოველ შემთხვევაში, ასე იყო პირველ ხანებში,
მაგრამ მასხარა-ოინბაზისთვის საუთუორჯიც კმაროდა. ურსუსი ამ-
ბობდა:

„შემოსვლის ტომარა, შემცოდე ქალწულივით, ჩვენ თვალწინ
გამოიბერაო“.

ჯერ თამაშობდნენ „URSUS RURSUS“-ს, მერე „დამარცხებულ
ქაოსს“.

ანტრაქტებში ურსუსი მაყურებლებს თავისი გასაოცარი „ენ-
გასტრიმიტის“ უნარით ართობდა. მუცლით მეზღაპრის სეანსებს
ატარებდა. ზოგიერთი მაყურებელივით ლაპარაკობდა, მღერო-
და, აოცებდა მას, ზედმიწევნითი მსგავსებით, სიმღერის თუ სხვა-
დასხვანაირი ხმაურის მიბაძვით. ხან მთელი ბრბოს ხმაურსაც ისე
ბაძავდა და ხმამაღლა ბუბუნებდა, გეგონებოდა, ამ ერთი კაცის
ხმაში მრავალი ხალხია ამეტყვევებულიო. ნიჭიც ამას ჰქვია!

გარდა ამისა, როგორც უკვე ვნახეთ, ურსუსი ციცერონზე*
ნაკლებად როდი მჭევრმეტყველებდა. იგი წამლეულობასაც კი ყიდ-
და. მკურნალობდა კიდევაც და თითქმის კურნავდა აკადემიკოსებს.

საუთუორჯი მოჯადოებული იყო.

საუთუორჯში „მწვანე ყუთის“ გულთბილი მიღება ურსუსს სასიან-
ნოვნოდ მიაჩნდა, მაგრამ გააკვირვებით, მას არ გააკვირვებია.

— ეს ძველი ტრინობანტებია, — ამბობდა იგი. — რაც შეეხება
მათი გემოვნების სინატიფეს, — განაგრძობდა ურსუსი — მე მას არ
შევაადარებ ატრობატებს,* რომლებიც ბერკსში ბინადრობენ, არც
სომერსეტის მცხოვრებ ბელგებსა* და არც პარიზიანებს,* რომლე-
ბმაც იორკი დააარსეს.

წარმოდგენის დროს პარტერად გადაქცეული სასტუმროს ეზო
ღარიბულად ჩაცმული, მაგრამ აღფრთოვანებული ხალხით ივ-
სებოდა. აქ იყვნენ მენავეები, ხომალდის დამტვირთველ-გადმო-
მტვირთველნი, ხომალდის მშენებელ-შემკეთებელი დურგლები,

მდინარეზე მოსრიალე ნავ-ხოძაღდების შესატენი, მატროსები, რომლებიც ახლახან გადმოსულიყვნენ ხმელეთზე და თავიანთ ჯამაგირს ქეიფსა და ქალებთან დროს ტარებაში ხარჯავდნენ. აქვე იყვნენ მეეტლეებიც და სამიკიტნოს მუდმივი მუშტრებიც. იყვნენ ჯარისკაცები, რომელთათვისაც წესრიგის დარღვევის გამო მხჯავრი დაედოთ — შავსარჩულიანი წითელი მუნდირები გადმობრუნებული ეტარებინათ, რის გამოც მათ „შავი გვარდიელები“ შეერქვათ. ყველა ეს ხალხი ქუჩიდან თეატრში მიედინებოდა, ხოლო თეატრიდან სამიკიტნოში მიისწრაფოდა. სამიკიტნოში გამოცლილი ტოლჩები არას ვნებდნენ სპექტაკლის წარმატებას.

ასეთ ხალხს საზოგადოების ნაძირალებს ეძახიან. მათ შორის ერთი სხვებზე მაღალი, უფრო ზორბა, უფრო ღონიერი და მხრებში გამწლილი კაცი გამოირჩეოდა. ეტყობოდა, ის ისეთი ღარიბი არ იყო, როგორც სხვები. თუმცა ტანისამოსი ისეთივე ეცვა, როგორც უბრალო მდაბიოთ აცვიათ, მაგრამ მისი ტანისამოსი არც ჭუჭყიანი იყო და არც დახეული. იგი წარმოდგენის ყურების დროს უსაზღვრო აღტაცებას ეძლეოდა. მუჯღუგუნების კვრით წინა რიგებში იწევდა და იგინებოდა, ყვიროდა, იკრიჭებოდა, არც თვალში მუშტის კვრას მორიდებია. თუმცა მისგან დაზიანებულს იქვე ლიტრ ღვინოზე პატიჟებდა. ეს კაცი, გასართობების მუდმივი დამსწრე, სწორედ ის გზად გამეღელი იყო, რომელსაც, როგორც გვახსოვს, ეზოდან ხმაური შემოესმა და ქუჩაშივე აღტაცებული წამოძახილი აღმოხდა.

ის, როგორც ხელოვნების კარგი მცოდნე, უცბადვე დაიპყრო გუინპლენის თამაშმა, და ღირსეულადაც დააფასა „კაცი, რომელიც იცინის“. ის ყველა წარმოდგენას არ ესწრებოდა, მაგრამ, როდესაც კი მოვიდოდა, მაყურებლების მეთაური ხდებოდა. ტაში ოვაციებში გადადიოდა, წარმატების ბობოქარი ტალღები სწვდებოდნენ თუ ჭერამდე არა (ჭერი ხომ არც ჰქონდა ამ თეატრს), ღრუბლამდე მაინც და ღრუბლები ხომ მოსდებოდა ცას (ამ ღრუბლებიდან ხან წვიმა მოდიოდა, რაც შეუბრალებლად ზედ ესხმოდა ურსუსის გუნიალურ ნაწარმოებს, რადგან მას საფარველი არ გააჩნდა).

ბოლოს და ბოლოს ურსუსმა ეს კაცი შეამჩნია და გუინპლენმაც ყურადღება მიაქცია.

როგორც ჩანდა, იგი საიმედო მეგობრად მიიჩნიეს.

ურსუსმა და გუინპლენმა მოინდომეს გაეცნოთ ეს კაცი, ან გაეგოთ მაინც, ვინ იყო იგი.

ერთ საღამოს ურსუსი როგორღაც სასტუმროს პატრონს, ნიკლს გადაუყარა და საშხარეულოს კარიდან (საშხარეულო კულისები იყო) მიუთითა ამ უცხო კაცზე:

— იცნობთ თქვენ ამ კაცს?

— როგორ არა!

— ვინ არის?

— მატროსი.

— რა ქვია? — ჩაურია ლაპარაკში გუინპლენი.

— ტომ-ჯიმ-ჯეკი, — უპასუხა სასტუმროს პატრონმა.

ნიკლსი „მწვანე ყუთის“ ასაწვევ-დასაშვები კიბისკენ წავიდა, რომ თავის დუქანში ჩასულიყო და მიმაეღოს მეტად ღრმავაროვანი შინიშენა წამოსცდა:

— აფხუს, რომ ის კაცი ლორდი არ არის, კაი ოხერი ვინმე კი იქნებოდა!

თუმცა „მწვანე ყუთის“ დასი სასტუმროს ეზოში გაჩერდა, მაგრამ მას სრულებითაც არ შეუცვლია თავის ზნე და წინანდებურად ყველასგან განცალკევებით ეჭირა თავი. მხოლოდ ხანდახან სასტუმროს პატრონს თუ გამოეღაპარაკებოდნენ, თორუმ არც სასტუმროში ხანგრძლივ მცხოვრებლებთან, არც მოკლე დროით დაბინავებულებთან არავითარ ურთიერთობას არ აბამდნენ და თავისებურ განდევილ ცხოვრებას ეწეოდნენ.

მას შემდეგ, რაც საუთფორქში დაბინავდნენ, გუინპლენმა ჩვეულებად შემოიღო ერთი რამ: სპექტაკლის დასრულების შემდეგ, როდესაც უკვე ყველა, ადამიანებიც და ცხენებიც, ივახშმებდნენ, ხოლო ურსუსი და დეა თავ-თავიანთ განყოფილებაში დასაძინებლად წავიდოდნენ, გუინპლენი გამოვიდოდა „მწვანე მოუდანზე“, თერთმეტიდან თორმეტ საათამდე, ცოტა ხნით სუფთა პაერზე გასავლელად. საუცხოო გუნებაზე ყოფნა ადამიანს ვარსკვლავიან ღამეში სეირნობას მოანატრებს. ყრმობა-ახალგაზრდობა რაღაც იდუმალს ელის მომავლისგან. ამიტომ არის, რომ ახალგაზრდებს ასე ეხალისებათ გვიან ღამით ქუჩაში უმიზნოდ ხეტიალი. ახლაც უკვე გვიან იყო და ბაზრის მოუდანზე კაცის ჭაჭანება არ ჩანდა. იქ მხოლოდ რამდენიმე ღვინით გაღეშილი დაბარბაცებდა, რომელთა მოქანავე სი-

ლუეტები ოდნავ ისახებოდა სიბნელეში. დაცარიელებულ საშიკიტ-
ნოებს კეტავდნენ. ტედკასტერის სასტუმროს დაბალ დარბაზშიც
სინათლეს აქრობდნენ. მხოლოდ მოედნის სადმე კუნჭულშიღა თუ
ბუუტავდა სანთელი, რომელიც უკანასკნელ მუშტარს აცილებდა.
ზოგან ოდნავ მოხურული ფანჯრის დარაბებიდან მკრთალი სინათ-
ლე იჭყიტებოდა. ამ დროს გუინპლენი დაფიქრებული, კმაყოფილი
და ოცნებაში ჩანთქმული მიდი-მოდიოდა გამოღებული კარის წინ.
მისი გული გამოუთქმელი ნეტარებით ივსებოდა. რაზე ოცნებობდა?
დეაზე, ყველაფერზე და იმავე დროს არც არაფერზე. ყველაფერზე
უფრო იღუმალ რამეზე. იგი არასოდეს დიდ მანძილზე არ შორდუ-
ბოდა სასტუმროს, თითქოს რაღაც შემაერთებელი ძაფი აკავებდა
დეას მახლობლად. სასტუმროს ეზოში გაულაც მისთვის სრულიად
საკმაო იყო.

შემდეგ გუინპლენი ბრუნდებოდა და რაკი ყველას, „მწვანე ვუთ-
ში“ მყოფთ, უკვე ეძინა, თვითონაც იძინებდა.

IV

სიჩულებილი სხვადასხვა ზნის ადამიანებს აახლოებს

სხვისი წარმატება აუტანელი ხდება განსაკუთრებით იმათთვის,
ვისთვისაც ეს წარმატება საზიანოა. იშვიათად თუ ხდება, შთანთქ-
მულს თავისი შთანთქმელი უყვარდეს. „კაცი, რომელიც იცინის“
მართლაც გაუგონარი ამბავი იყო. გარეუბნის ჯამბაზ-ხუმარები
აღშფოთდნენ. თეატრალური წარმატება ისეთი ქარბორბაღაა, რო-
მელიც მთელი ხალხის ბრბოს თავისკენ მიიზიდავს, დანთქავს და
ირგვლივ ადგილს მოაცარიელებს. პირდაპირ მდგომ ბალაგან-ფი-
ცარნაგთა პატრონები აფორიაქდნენ. „მწვანე ვუთის“ შემოსავლის
გადიდებამ უცბადვე გამოიწვია შემოსავლის დაკლება მეზობლად
დაბანაკებულ ჯამბაზებში. ამ სამასხარაო ქუჩურ გასართობებს,
რომელთაც ბლომად ესწრებოდა მაყურებელი, უცბად ჩამოშორდა
ყველა მუშტარი. ყველა თეატრისთვის ცნობილია ასეთი მოზღვავე-
ბა და უკუქცევა მაყურებლისა: წყალდიდობა ერთგან გამოწვეულია
წყალდამშრალობით, მეორეგან კი, ბაზარში, ჭიანჭველებივით მო-
ფუსფუსე იქვე ფიცარნაგებზე გასართობების მომწყობნი ნიჭსა და

უნარს არ ზოგავდნენ მყურებელთა მისატყუებლად. ღორიჭო-
ტოებსაც აყვირებდნენ, რათა გამვლელის ყურადღება მიეზიდათ.
თუმცა ხედავდნენ, რომ ისინი მთლად უშემოსავლოდ დატოვა „კაც-
მა, რომელიც იცინის“, და სასოწარკვეთილებაშიც ჩაცვივდნენ, მა-
გრამ, ამასთანავე, გუინპლენის წარმატებამ მათ თვალი მოსტაცათ.
თან ყველა მასხარა-ხუმარები და ჯამბაზები გუინპლენისადმი შუ-
რით აღივსნენ. ხედავთ, რა ბედნიერია ის მხეცის ცხვირპირიანი
ვაჟბატონიო? კომედიანტი დიაცები და თოკზე მოცეკვავე ჯამბა-
ზები გულდაწყვეტილნი უცქეროდნენ თავიანთ ლამაზ ბაღლებს,
გუინპლენზე უთითებდნენ და ამბობდნენ:

— რა საწყენია, რომ შენც ისეთი პირისახე არა გაქვსო!

ზოგი მათგანი სილაქსაც წამოკრაავდა ხოლმე თავის ბაღს,
გულადრენილი იმის გამო, რომ ბაღი ლამაზი იყო. ბევრი დედა,
რომ სცოდნოდა ამის საიდუმლოება, გუინპლენის მსგავსად დაა-
სახიჩრებდა თავის შვილს. ანგელოზებრივი პირისახე, რომელსაც
არავითარი შემოსავალი არ მოაქვს, არაფრად ღირს იმ სატანისე-
ბურ პირისახესთან, რომელიც თავის თავს ამდიდრებს.

ისიც მოხდა, რომ ერთმა დედამ, რომლის მშვენიერი, ქერუბიმის
მსგავსი ბაღი სცენაზე კუპიდონის როლში გამოჰყავდათ, შესძახა:

— ბედი სულ არა გვქონია, რომ ჩვენი ბაღლები ასეთები დაი-
ბადნენ; აი, გუინპლენს თან ქუდბედი დაჰყოლია, ასეთი პირისახისა
რომ დაიბადაო.

მერე თავის ბავშვს მუშტი მოუღერა:

— რომ ვიცოდე, ვინ იყო მამაშენი, ერთ აყალმაყალს აუუტეხ-
დიო.

გუინპლენი ოქროს კვერცხისმდებელი ქათამი გახდა. „რა საო-
ცარი სასწაულია!“ მხოლოდ ესღა ისმოდა ყველა ჯამბაზ-ხუმარა-
თა კარავ-ფარდულებში. მასხარა-ქილიკები აღტაცებულნი, იმავე
ღროს სასოწარკვეთილნი კბილთა ღრჭენით აცეცებდნენ თვალე-
ბს გუინპლენზე. როცა გაბოროტებული აღტაცებას გამოხატავს,
ამას შური ჰქვია, სხვა არაფერი. ასეთ შემთხვევაში მოშურნის ხმა
ღმუილად იქცევა. „მწვანე ყუთის“ მეზობლები ეცადნენ ჩაეშალათ
„დამარცხებული ქაოსის“ წარმატება. ურთიერთს შეუთანხმდნენ
და წარმოდგენაზე სტვენა, ბუხუნი და ღმუილი ატეხეს. ამან სა-
ბაბი მისცა ურსუსსა და მან საყვედურით მიმართა საზოგადოებას,

ბრალდებაც წარუდგინა მსგავსად პორტენზიუსისა;* ხოლო, ამ ამბით წაქეზებულმა ტომ-ჯიმ-ჯექმა კარგა მაგარი მუშტები არ დაიშურა, რომ წესრიგი აღედგინა. ტომ-ჯიმ-ჯექის მუშტების დატრიალებამ მისკენ მიმართა გუინპლენის ყურადღება. ხოლო ურსუსის მხრივ, პატივისცემა გამოიწვია. მაგრამ ყველაფერი მხოლოდ შორიდან ხდებოდა, რადგან „მწვანე ყუთის“ დასი არ ცდილობდა ვინმესთან ნაცნობობა გაეხადა და განმარტოებულად იმყოფებოდა. მაგრამ, რაც შეეხება ტომ-ჯიმ-ჯექს, ის ბევრად განსხვავებულად მოჩანდა იმ ნაყარნუყართაგან, რომელთა მოთავეობა ამჯერად მას ეკისრებოდა. ამასთანავე ისიც ეტყობოდა, რომ არც ერთ მათგანთან დაახლოებულ-დამეგობრებულს არ იყო. ის, შლეგი და ჩხუბისთაყი, ყველანაირი აყალმაყალის მონაწილე ხან გამოჩნდებოდა ასეთ მდაბიოთა თავყრილობებში, ხან თვალს მიეფარებოდა. თითქოს სულ ყველას მეგობარი იყო, მაგრამ სინამდვილეში არც არავის ამხანაგი აქ ის არ იყო.

გუინპლენის გაგულისებულ მეშურნეებს თავი დამარცხებულად არ ჩაუთვლიათ იმ რამდენიმე დარტყმის შემდეგაც, რომელიც მათ ტომ-ჯიმ-ჯექისაგან მოხვდათ. როცა პიესას სტვენითა და ხმაურით ვერა დააკლეს რა, მაშინ ტარინზოფილდის კომედიანტებმა საჩივარი აღძრეს. მათ ხელისუფლებას მიმართეს. ასეთი საქციელი ჩვეულებრივი ხერხია. თუ ვისმეს წარმატება ჩვენ გზას გვიღობავს, ჯერ მათ ბრბოს მივუსევთ ხოლმე და მერე პოლიციას ჩაერევთ.

ფიგლიარ-თვალთმაქცებს მღვდლებიც შეუერთდნენ. „კაცი, რომელიც იცინის“ მქადაგებლებსაც აზარალებსო. დაცარიელდა არა მარტო თვალთმაქცთა ბალაგან-ფარდულები, არამედ ეკლესიებიც. საუთუორქის ხუთ სამლოცველოს თავისი მრევლი ჩამოსცილდა. ხალხი ქადაგებას გაურბოდა, რომ გუინპლენისათვის შეეხედა. „დამარცხებული ქაოსი“, „მწვანე ყუთი“, „კაცი, რომელიც იცინის“, ყველა ეს საძაგლობა იმარჯვებდა საეკლესიო მჭევრმეტყველებაზე. ასეთ შემთხვევაში ხმა მღალადებლისა უდაბნოსა შინა VOX CLAMANS IN DESERTO, უკმაყოფილების გამო, ადვილად მიმართავს დახმარებისათვის ხელისუფალთ. ხუთი მრევლის წინამძღოლებმა საჩივარი აღძრეს ლონდონის ეპისკოპოსთან. ხოლო ამ უკანასკნელმა თავის მხრივ მის უდიდებულესობასთან, დედოფალთან იჩივლა.

კომედიანტები თავის საჩივარში სარწმუნოებრივ თვალსაზრისს იყენებდნენ საბუთად. ისინი აცხადებდნენ, სარწმუნოება შეურაცხყოფილიაო. გუინპლენს ჯადოსნობასა სწამებდნენ, ურსუს კი ღვთისმგმობელობას.

მღვდლები, პირიქით, საბუთად საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევაზე უთითებდნენ. საეკლესიო საკითხებს არ ეხებოდნენ და პარლამენტის აქტების დარღვევას ასახელებდნენ. ეს უფრო ემპიკური ფანდი იყო, ვინაიდან ეს საქმე ფილოსოფოს ლოკის ეპოქაში ხდებოდა; მხოლოდ ექვს თვეს გაეგლო მას შემდეგ, რაც ლოკი 1704 წლის 28 ოქტომბერს გარდაცვლილიყო და სეკტიციზმი, რომელიც ბოლინბროკმა* მალე ვოლტერსაც შთაუწერგა, უკვე თავის გაკლენას ახდენდა მოაზროვნეთა შორის. უფრო მოგვიანებით უესლის დასჭირდა ისევ ბიბლიას დაბრუნებოდა, მსგავსად იმისა, როგორც თავის დროზე ლოიოლამ პაპიზმი აღადგინა.

ამნაირად, „მწვანე ყუთს“ ორი მხრიდან შეუტიეს: თვალთმაქცებმა ბიბლიის სახელით და სასულიერო მამებმა პოლიციური წესების სახელით. ერთმხრივ ცა და ღმერთი; მეორე მხრივ გზათა წესდება. ამგვარად, მღვდლებს თავი გამოედოთ ქუჩაში წესრიგის დარღვევის გამო, ხოლო ტაკიმასხარები ცაზე წესრიგის დარღვევას ჩიოდნენ. მაღალღირსი მამები ამტკიცებდნენ, „მწვანე ყუთი“ გზებზე თავისუფალ მოძრაობას აბრკოლებსო. ხოლო ჯანაოზები საჩივარში ღვთის გმობას ასახელებდნენ მიზეზად.

იყო კი რაიმე საამისო საბაბი? იძლეოდა რაიმე საფუძველს „მწვანე ყუთი“ ბრალდებისათვის? რაში გამოიხატებოდა მისი დანაშაული? აი რაში: დასში მგელი ჰყავდათ; ხოლო ინგლისში მგელს აკრძალული აქვს ცხოვრება. ძაღლს შეუძლია ინგლისში ცხოვრება, მგელს არა. ინგლისი წინააღმდეგი არ არის მყეფარი ძაღლისა; მაგრამ ძაღლი თუ ღმუის, ინგლისი ასეთ ძაღლს ძაღლად არ თვლის: ამით იმიჯნება საზღვარი შინაურ პირუტყვთა ბუნაკებსა და ტყის ნადირთა შორის. საუთუორჯის ხუთი მრევლის წინამძღოლნი და მღვდელთმთავარნი თავიანთ საჩივრებში იმოწმებდნენ მეფისა და პარლამენტის მრავალ დადგენილებას, რისი ძალითაც მგელი კანონგარეშე იყო გამოცხადებული. საჩივრის დასკვნით ნაწილში ისინი მოითხოვდნენ გუინპლენის ციხეში ჩასმას; აგრეთვე მოითხოვდნენ მგლის გაღიაში დამწყვდევას, ან არადა ინგლისის საზღვრე-

ბიდან გაძევებას. მათი სიტყვით, ამას მოითხოვდა საზოგადოებრივი წესრიგის ინტერესები, რათა გზად გამვლელებს ხიფათი ასცილებოდათ. გარდა ამისა, ისინი მეცნიერების ავტორიტეტს იმონებდნენ. ისინი ლონდონის ოთხმოც ექიმთა კოლეგიის დადგენილებიდან ამონაწერსაც იშველიებდნენ. ეს სამეცნიერო დაწესებულება პენრიხ მერვის დროიდან არსებობდა, სახელმწიფოს მსგავსად თავისი ბუჯედიც ჰქონდა. აუადმოფებს ბრალდებულად თვლიდნენ და აპატიმრებდნენ ყველას, ვინც მათ დადგენილებებს არღვევდა, არ ემორჩილებოდა. მისი დებულებანი ეხებოდა აგრეთვე მოქალაქეთა ჯანმრთელობის დაცვას. იქ მეცნიერულად დამტკიცებული იყო შემდეგი უდავო ფაქტი: „თუ პირველად მგელი შეხედავს ადამიანს, მაშინ ადამიანს ხმა ჩაეხრიწება და მთელ თავის სიცოცხლეში ასეთი ხრინწიანი დარჩება. გარდა ამისა, მგელმა შეიძლება დაკბინოს ადამიანი“.

ამგვარად, შვეიცრია-დევენის მიზეზი პომო გამოვიდა.

ურსუსმა სასტუმროს პატრონის წყალობით ამ ხრიკების შესახებ უკვე იცოდა. ის შეწუხდა, რადგან სახიფათოდ მიაჩნდა პოლიციისა და მართლმსაჯულების ბრჭყალები. დამნაშავეც რომ არაფერში იყო, მაინც სასამართლოს მოხელეების გახსენებაზე შიში გიჟობს. ურსუსს სრულებითაც არა სურდა რაიმე ურთიერთობა გაეხსენებოდა, პრევიტთან და მოსამართლეებთან. იგი სულ არ ცდილობდა, რომ ამ თანამდებობის პირნი ახლოდან დაეთვალიერებინა. მას ისევე სწყუროდა სასამართლოს უწყების წარმომადგენელთა გაცნობა, როგორც კურდღელს მწვევრების ნახვა.

ახლა უკვე ნანობდა ლონდონში ჩამოსვლას.

— უკეთესი კარგის მტერიაო, — ბუტბუტებდა თავისთვის ურსუსი, — მე ამ ანდაზას ყურადღებას არ ვაქცევდი, მაგრამ შევცდი; სულელური ტეშმარიტებანი ნამდვილად სწორი აღმოჩნდება ხოლმეო.

ამდენ გაერთიანებულ ძალას, ჯანაოზებს, რომელნიც სარწმუნოებას გამოესარჩლნენ, სულიერ მოძღვართ, რომელნიც მედიცინის გამო აღშფოთდნენ, წინ რა დაუდგებოდა. „მწვანე ყუთს“ გუინპლენის გამო ჯადოქრობასაც სწამებდნენ; პომოს სახით კი — HYDROPHOBIE-ს (ცოფს). მხოლოდ ერთი რამ აიძვებდათ: ეგებ ადგილობრივი ძალაუფლების უმოქმედობას ეხსნა; ისინი ხომ

ინგლისში დიდ ძალას წარმოადგენდნენ. სწორედ ამ უმოქმედობის წყალობით აღორძინდა ინგლისური თავისუფლება. ინგლისში თავისუფლება იმ ზღუასავით იქცევა, რომელსაც ინგლისი გარემოუცავს. იგი ზღვის მოქცევას ჰგავს. ზნე-ჩვეულებანი თანდათან ზევით იწევენ და მკაცრ კანონმდებლობას თითქოს უფსკრულში ჩანთქავენ. მაგრამ მძინვარე კოდექსი დღევანდლამდე გამოსჭვივის თავისუფლების გამჭვირვალე აპკიდან — აი, ასეთია ინგლისი.

„კაცი, რომელიც იცინის“, „დამარცხებული ქაოსი“ და პომო შესაძლოა, თავის წინააღმდეგ მართლაც განაწყობდა ყველას: თვალთმაქცებს, მქადაგებლებს, ეპისკოპოსებს, თემთა პალატას, ლორდთა პალატას, მის უდიდებულესობას, ინგლისს, მაგრამ მაინც დაშვიდებულნი დარჩებოდნენ, ვიდრე საუთვორქი მათ მხარეზე იყო. „მწვანე ყუთი“ ძალიან მიშხიდველ გასართობად მოეკლინა გარეუბანს. განა თვით ადგილობრივი ხელისუფლება ამას უყურადღებოდ ტოვებდა. ინგლისში ხელისუფალთა გულგრილი დამოკიდებულება თითქმის მფარველობას უდრიდა. ვიდრე სერეის საგრაფოს შერიფი უყურადღებობას იჩენდა, რადგან საუთვორქიც ამ საგრაფოს ნაწილი იყო, ურსუსი ჯერ ისევ თავისუფლად სუნთქავდა და პომოც შშვიდად იძინებდა.

რამდენადაც „მწვანე ყუთისადმი“ სიძულვილი თავის მიზანს ვერ აღწევდა, იმდენად იგი უფრო ხელს უწყობდა მის წარმატებას. „მწვანე ყუთი“ ჯერჯერობით წინანდელზე უფრო ცუდ მდგომარეობაში როდი იყო; პირიქით: ხალხში ხმები დადიოდა, რომ „მწვანე ყუთს“ ხვანჯებს უგებდნენ და ძირს უთხრიდნენ; ამის წყალობით „კაცი, რომელიც იცინის“ უფრო პოპულარული გახდა. ხალხი ალლოთი იგებს დაბეზლებას და მსხვერპლად გამხდარს ემხრობა. ვინც დევნის მსხვერპლი ხდება, იგი თანაგრძნობას იწვევს. ხალხი ყოველთვის იმას მფარველობს, ვისაც ძალაუფლება დალუპვას უქადის. დაბეზლების მსხვერპლი აკრძალული ნაყოფია და ამიტომ იგი უფრო მიშხიდველი მოჩანს. თვით ის ტაში და ვაშა, რაც დიდებულ უფროსებს არ მოსწონთ, მდაბიურთათვის სავსებით საამურიან. საღამო სიამოვნებაში გაატარო, თანაც შევიწროებულთ თანაგრძნობა გამოუცხადო, კიდევ აღშფოთება გამოთქვა შემავეწროებულთა მიმართ, აბა, ეს ვის არ მოეწონება. დაჩაგრულს მფარველობდე და ამასთან ერთობოდე კიდევაც, ამას რა ჯობია! უნდა დავუმა-

ტოთ, რომ ბალაგან-ფარდულებიდან მოსული თვალთმაქცი, ურთიერთშეთქმულნი, სტვენას და სისინს მაინც არ იშლიდნენ „კაცი, რომელიც იცინის“ მიმართ. ამაზე მეტად კიდევ რა შეუწყობდა ხელს მის წარმატებას! როდესაც მტრები ხმაურს ასტეხენ, ამით უფრო მეტად ძლიერდება და მკვეთრდება გამარჯვების ზეიმი. მეგობარი უფრო მალე იღლება ხოლმე ქებით, ვიდრე მტერი ძაგებით; მაგრამ ძაგება ვერ აზიანებს ადამიანს. მტრებს ეს როდი გაეგებათ. მათ არ შეუძლიათ არ შეურაცხონ; თავს ვერ იკავებენ ცილისწამებისაგან და ამით უფრო ხალხის ყურადღებას თავიანთი მსხვერპლისაკენ მიაქცევენ. ხალხის ბრბო ზეირთივით აწყდებოდა და მიიწევდა „დამარცხებული ქაოსის“ სანახავად.

ურსუსი არავის უმხელდა, რასაც ნიკლსი ეტყოდა ხოლმე მტრებისგან მაღალ ხელისუფლებასთან მათი დაბეზლებისა და ხვანჯების შესახებ. ურსუსი არც გუინპლენს უმხელდა რამეს; არ უნდოდა, მასაც წუხილი დაუფლებოდა ან სიმშვიდე დაეკარგა, რაც ესოდენ საზიანო იქნებოდა აქტიორისთვის. თუ უბედურება დაგვატყდა, ამის გაგებას ხომ მაშინაც მოასწრებსო.

V

კვერთხისმტკირთველი

თუმცა ერთხელ ურსუსმა საჭიროდ ჩათვალა ხელი აეღო ამ სიფრთხილეზე და უფრო მეტი სიფრთხილის გამო სათანადოდ მიიჩნია გუინპლენიც აეფორიაქებინა; მართლაც ამ შემთხვევაში, ურსუსის აზრით, საქმე ბაზრის ოინბაზთა და ეკლესიის მსახურთა ხრიკებთან შედარებით უფრო მნიშვნელოვან საკითხს ეხებოდა. ერთხელ, შემოსული თანხის დათვლისას იატაკზე ფარტინგი დავარდა და გაგორდა; ის გუინპლენმა აიღო და ათვალთვინებდა: გუინპლენი გააოცა კონტრასტულმა განსხვავებამ: ამ მცირე მონეტაზე, რომელიც სიმბოლურად ხალხის სიღატაკეს გამოხატავდა, ამოტვიფრული იყო დედოფალ ანას სახე, რაც სამეფო ტახტის პარაზიტული ბრწყინვალეების სურათს იძლეოდა. გუინპლენმა ეს სასტუმროს პატრონის თანდასწრებით აშკარად გაკიცხა. ეს სიტყვები ნიკლსმა გაიტან-გამოიტანა, ბოლოს ფეხიმ და ვენუსმა ურსუსის

ყურამდეც მიიტანეს. ურსუსი ამის გამო ციებ-ცხელებამ აიტანა. მთავრობის საწინააღმდეგო სიტყვები! მისი უდიდებულესობის, დედოფლის შეურაცხყოფა! და ურსუსმა გუინპლენი დატუქსა:

— საცობით დაიხშე ბილწი ბაგენი შენნი, რეგვენო! ამქვეყნიურ ძლიერთა კანონი უქმად ყოფნაა. მდაბიო ადამიანთა კანონი დუმილია. დუმილი ღარიბის ერთადერთი მეგობარია. ღარიბმა მხოლოდ მარტივი სიტყვა „დიახ“ უნდა წარმოთქვას. ყველაფერი უდავოდ მიიღოს, ყველაფერზე დაეთანხმოს, აი, მისი ერთადერთი უფლება, მოსამართლეს უნდა უპასუხოს, „დიახ“, მეფეს უნდა უპასუხოს, „დიახ“. წარჩინებული ადამიანები თუ მოისურვებენ, შეუძლიათ გვეცემონ. მე თვითონ რამდენჯერ მცემეს. ეს არის მათი უპირატესობა და ისინი სრულიადაც არ ამცირებენ თავიანთ ღირსებას, როდესაც ჩვენ ძვლებს გვიმტვრევენ. სკიპტრის, სამეფო კვერთხის წინაშე ქედი უნდა მოვიხაროთ. იგი ყველა ჯოხზე უპირველესია, პატივისცემა სხვა არა არის რა, თუ არა სიფრთხილე. უდრტვიწველი მორჩილება — თავდაცვაა. მეფეთა შეურაცხყოფელი ისეთსავე ხიფათში ვარდება, როგორშიც ის ქალწული, რომელიც გაბედავს ლომს ფაფარი მოჭრას. მე მითხრეს, ვითომც შენ რაღაც სისულელები წამოგიროშავს ფარტინგის გამო, რომელიც არსებითად იგივე ლიარია. შენ უპატიოდ მოგიხსენებია ის მონეტა, რომელზეც მისი უმაღლესობის, დედოფლის სახეა ამობეჭდილი. ამ მონეტით ბაზარზე გირვანქის მეოთხედის ნახევარ ქაშაყს ვყიდულობთ. გაფრთხილდი, დაუფიქრდი ცხოვრებას. არ დაგავიწყდეს, რომ ქვეყნად სასჯელი არსებობს. კანონის პატივისცემა შეითვისე, შენ იმ ქვეყანაში იმყოფები, სადაც სამი წლის ხის მოჭრის გამო კაცს სახრჩობელა მოეღის. სადაც ცრუ ფიცის მოყვარულებს ფეხებზე ბორკილს ადებენ. ლოთს ძირგაგდებულ კასრში სვამენ; იმ კასრს თავის ამოსაყოფი ნახვრეტი და გვერდებში ხელების გასაყოფი ნახვრეტები აქვს. ასე რომ, კასრში მყოფს შეუძლია იაროს, დაწოლით კი ვერ დაწვება. თუ ვესტმისტერის სააბატოს დარბაზში ვინმე ხელით შეურაცხყოფს ვინმეს, შეურაცხყოფელს სამუდამო პატიმრობას მიუსჯიან და მთელ ქონებას ჩამოართმევენ. ხოლო ვინც ასეთ რამეს მეფის სასახლეში ჩაიდენს, მარჯვენა ხელს მოკვეთენ. ვისმეს რომ ცხვირში წკიპურტი ჰკრა და სისხლი წამოადინო, მორჩა, უკვე ხელს მოკვეთენ. ვინც სარწმუნოებიდან განდგება, მწვა-

ლებლობას შესწამებენ და ეპისკოპოსის სასამართლოს ბრძანებით კოცონზე დაწევენ. უბრალო დანაშაულისათვის ბორბალზე დაფლითეს კეთბერტ სიმპსონი. ამ სამი წლის წინ, 1702 წელს, სამარცხეინო ბოძზე ააკრეს ვინმე ავაზაკი, რომელსაც დანიელ დეფო* ერქვა, იმის გამო რომ გათავხედდა და თემთა პალატის იმ წევრების სახელები დაბეჭდა, რომელნიც წინა დღით პარლამენტში სიტყვით იყვნენ გამოსულნი. იმ კაცს, რომელიც მის უდიდებულესობას გასცემს, მკერდს გაუჭრიან, გულს ამოაცლიან და ამ გულს მასვე ურტყამენ ლოყებზე. მაგრად ჩაიჭედე თავში ეს მთავარი ცნებები უფლისა და სამართლიანობისა. არასოდეს ზედმეტი სიტყვის თქმის ნება არ მისცე თავს. ოღნავი განგაშისთანავე გაფრენისთვის მზად ვიყო — ამაშია მთელი ჩემი სიმამაცე. გირჩევ, შენც ასევე მოიქცე. იყავი მამაცი, როგორც ფრინველი და მოლაყბე, როგორც თევზი. გახსოვდეს, ინგლისი იმითაა კარგი, რომ მისი კანონმდებლობა გასაოცარი ღმობიერებით გამოირჩევა.

ამ შთაგონების შემდეგ ურსუსი დიდხანს ვეღარ დამშვიდებულიყო. გუინპლენი კი სრულებითაც არ აღელვებულა: ახალგაზრდობა გამოუცდელია, ამიტომ შიში არ იცის. თუმცა გუინპლენი უფრო მართებულად მოიქცა, რომ სიმშვიდე არ დაურღვევია. ვინაიდან რამდენიმე კვირამ უდავიდარაბოდ, სიწყნარეში გაიარა და გუინპლენის სიტყვებს დედოფლის შესახებ თითქოს არავითარი შედეგი არ მოჰყოლია.

ურსუსს, როგორც ცნობილია, უზრუნველობა არ ახასიათებდა. იგი შელის მსგავსად მუდამ ყურდაცქვეტილი, ფხიზლად ათვალიერებდა გარემოს.

რამდენიმე დღე გაეიდა მას შემდეგ, რაც ურსუსმა გუინპლენი დატუქსა და რჩევა-დარიგებით ყურები გამოუჭედა, იგი სარკმელთან იდგა, მოედანს გაჰყურებდა. უცბად სახის ფერი დაკარგა.

- გუინპლენ!
- რა არის?
- გადაიხედე.
- სადა?
- მოედანზე.
- მერე რა არის?
- ხედავ იმ გამელელს?

- შავეებით მოხილ კაცს?
- ღიახ.
- ხელჯობიანს?
- ღიახ.
- შერე რა არის?
- ის კაცი, WAPENTAKE-ია.
- რას ნიშნავს WAPENTAKE?
- ეს კვერთხისმტვირთველია, ოლქის ბოქაული.
- რას ნიშნავს ოლქის ბოქაული?
- ეს ნიშნავს PRAEPOSITUS HUNDRED-ი.
- ვინ არის ეს PRAEPOSITUS HUNDRED-ი?
- ძალიან საშიში თანამდებობის პირია, ასეულის უფროსია.
- ხელში რაღა უჭირავს?
- ეს IRON WEAPON-ია. რკინის კვერთხი.
- რისთვის აქვს ეგ კვერთხი?
- პირველ ყოვლისა, ფიცია აქვს მასზე დადებული, იმიტომაც ეძახიან კვერთხისმტვირთველს.
- შერე?
- შერე, კვერთხისმტვირთველი იმ რკინის კვერთხით შეეხება ვისმე.
- რითი?
- რკინის კვერთხით.
- კვერთხისმტვირთველი კვერთხით შეეხება?
- ღიახ, შეეხება.
- ეს რას ნიშნავს, ნეტა?
- იმას ნიშნავს, მომყვეიო.
- და უნდა გაჰყვეს ის, ვისაც შეეხება?
- უნდა გაჰყვეს.
- სად უნდა გაჰყვეს?
- აბა მე რა ვიცი.
- მაგრამ თვითონ ხომ ეტყვის, საითაც უნდა გაიყოლოს.
- არა, არაფერს ეტყვის.
- ხომ შეიძლება ჰკითხოს კაცმა?
- არა, არ შეიძლება.
- მაშ რაგორ?

— ის თვითონ ხმას არ იღებს და არც სხვა უნდა შეეკითხოს რაიმე.

— ნუთუ...

— ის შეგეხება რკინის კვერთხით და ამით ვველაფერი ცხადი ხდება, შენ მას უნდა გააყვე.

— შერედა საით?

— საითაც წაგიყვანს.

— მაინც საით?

— საითაც მოისურვებს.

— უარი რომ უთხრას კაცმა?

— ჩამოახრჩობენ.

ურსუსმა ისევ სარკმელში გაყო თავი, მიიხედ-მოიხედა, ღრმად ამოიოხრა და წარმოთქვა:

— მადლობა ღმერთს, აქაურობას გაშორდა! მაშ, ჩვენთან არ მოდიოდა.

ურსუსს, როგორც ეტყობოდა, დაბეზლების და მითქმა-მოთქმის მეტისმეტი შიში ჰქონდა. მართლაც, შესაძლო იყო გუინპლენის გაუფრთხილებელ სიტყვებს ხიფათი მოჰყოლოდა.

ნიკლსი, რომლის თანდასწრებითაც ითქვა ის სიტყვები, არაფრით იყო დაინტერესებული, რომ ხელისუფლებას ეჭვი მიეტანა „მწვანე ყუთის“ საბრალო ოჯახზე. „კაცი, რომელიც იცინის“ მასაც ხომ საკმაოდ ასარგებლებდა. „დამარცხებული ქაოსი“ ორნაირი წარმატების საწინდარი გახდა.

იმ დროს, როდესაც „მწვანე ყუთში“ ხელოვნება ზეიმობდა, დუქანში ამის წყალობით გახელებული სმა და ღრუობა იყო.

VI

თავში კატეგორიან დაკითხვაზე

ურსუსი ერთ ამაღელვებელ რამეს კიდევ წააწყდა და საკმაოდ საშიშსაც. ამჯერად საქმე პირდაპირ მას ეხებოდა. მას აუწყებდნენ, რომ უნდა გამოცხადებულიყო ბიშოფსგეიტში, იმ კომისიის წინაშე, რომელიც შედგებოდა სამი არასასიამოვნო პიროვნებისაგან: ეს სამი პიროვნება დოქტორები იყვნენ, წესრიგის ოფიციალური

მეთვალყურე. ერთი მათგანი იყო ღვთისმეტყველების დოქტორი, ექსტმინსტერის დეკანის წარმომადგენელი; მეორე — მედიცინის დოქტორი, ოთხმოცთა კოლეჯის წარმომადგენელი; მესამე — ისტორიულ მეცნიერებათა და სამოქალაქო უფლებათა დოქტორი, კრემშის კოლეჯის წარმომადგენელი. ამ სამ ექსპერტს IN OMNI RE SCIBILI* ეკისრებოდა თვალყურის დევნება საჯაროდ წარმოთქმულ სიტყვებზე, ლონდონის მთელი ას ოცდაათი მრევლის ტერიტორიაზე, მიდლსექის საგრაფოს სამოცდაცამეტ მრევლში და ამასთანავე საუთფორქის ხუთ მრევლშიც. ეს ღვთისმეტყველთა სამსჯავროები ინგლისში დღესაც არსებობენ და უმოწყალოდა სჯიან დამნაშავეებს. 1868 წლის 23 დეკემბერს არჩის სასამართლოს დადგენილებითა და ლორდთა საიდუმლო თათბირის დადასტურებით ღირს მამა მაკონონის გაკიცხვა გადაუწყვიტეს და სასამართლოს ხარჯებიც აზღვევინეს იმის გამო, რომ სანთლები უბრალო ტაბლაკზე დაანთო. ლიტურგიას ხუმრობა არ უყვარს!

ურსუსი ერთ მშვენიერ დღეს სამმა სწავლულმა დოქტორმა წერილობით მიიწვია სასამართლოში. საბედნიეროდ, უწყება პირადად მას ჩააბარეს; ასე რომ შეეძლო ეს საქმე არ გაემჟღავნებინა. არც ერთი სიტყვა არ უთქვამს, ხმის ამოუღებლივ დაემორჩილა ამ ბრძანებას და წავიდა შიშისგან გულაჩქროლებული; თანაც ფიქრობდა: ნეტა რა ჩავიდინე ისეთი, რომ ეჭვი აიღეს ჩემს უმართებულობაზეო. ის თვითონ სხვებს ურჩევდა, ღუმილი დაიცავითო, და ახია მასზე, GARRULE, SANA TE IPSUM*.

კანონის ოფიციალური მცველები, სამი დოქტორი ესწრებოდა ბიშოფსგეიტში სასამართლოს; ისინი პირველი სართულის დარბაზის სიღრმეში შავი ტყაუის სავარძლებში ისხდნენ. მათ ზურგს უკან თავს წამოსდგომოდა ბიუსტები მინოსისა,* ეაკისა* და რადამანტიისა*. მოსამართლეთა წინ მაგიდა იდგა, ხოლო ფეხთ ქვეშ პატარა სკამ-საფერხეები.

ურსუსი უკან მიჰყვებოდა დინჯსა და მკაცრი გამომეტყველების ბოქაულს. ის დარბაზში შევიდა, სწავლულნი დაინახა და მაშინვე თავის გუნებაში თითოეულ მათგანს იგივე სახელი უწოდა, რაც ქვესკნელის სამყოფელის საშინელ მსაჯულს ეწოდება და რომლის გამოხატულება ამ ინკვიზიტორთა თავზე წამომდგარი მოჩანდა.

სამთავან პირველმა, მინოსმა, ღვთისმეტყველების ოფიცია-

ლურმა წარმომადგენელმა, მედიდურად ანიშნა: გრძელ სკაშზე ჩამოძვდარიყო.

ურსუსმა თავი დაუკრა მოწიწებით, ესე იგი, წელში მოიხარა და თავიანი სცა. და, რაკი იცოდა, რომ დათვის მოთვინიერება თაფლით შეიძლებოდა, ხოლო დოქტორისა ლათინურით, მათი პატივისცემის გამო, წელში არც გამართულა ისე წარმოთქვა:

— TRES FACIUNT CAPITULUM*.

და ასე თავდახრილი ჩამოჯდა გრძელ სკაშზე.

სამივე დოქტორის წინ, მაგიდაზე, ქალაღების გროვა ელაგა, ისინი ამ ქალაღებს ფურცლაუდნენ.

მინოსი დაკითხვას შეუდგა:

— თქვენ ხალხის წინაშე სიტყვებით გამოდიხართ?

— დიახ, — უპასუხა ურსუსმა.

— რა უფლების ძალით?

— მე ფილოსოფოსი ვარ.

— ეგ თქვენ მაინც უფლებას არ განიჭებთ.

— გარდა ამისა, მე ქილიკიცა ვარ, ხუმარა.

— ეგ სხვა საქმეა.

ურსუსმა შვებით ამოისუნთქა, მაგრამ ოდნავ გასაგონად მინოსი განაგრძობდა:

— როგორც ქილიკსა და ხუმარას, თქვენ შეგიძლიათ ილაპარაკოთ, მაგრამ როგორც ფილოსოფოსს, თქვენ ღუმილი გმართებთ.

— ვეცდები, — უპასუხა ურსუსმა.

და თან გაიფიქრა: „შემიძლია ვილაპარაკო, მაგრამ ღუმილი მმართებს. რთული ამოცანაა“.

ურსუსი ძალიან შეშინდა.

ღვთისმეტყველების წარმომადგენელმა განაგრძო:

— თქვენ გამოთქვამთ არაკეთილგანზრახულ მსჯელობებს, რელიგიას შეურაცხყოფას აყენებთ. უარყოფთ უდავო ჭეშმარიტებებს. ავრცელებთ აღმამფოთებელ, მცდარ შეხედულებებს. მაგალითად, თქვენ გითქვამთ, რომ სიქალწულე გამორიცხავს დედობრიობასო.

ურსუსმა მოწიწებით აიხედა.

— მე ეგ არ მითქვამს. მე მხოლოდ ვამტკიცებდი, რომ დედობრიობა გამორიცხავს სიქალწულეს.

მინოსი ჩაფიქრდა და წაიბურღლუნა:

— მართლაცდა ეს რაღაც ურთიერთსაწინააღმდეგო რამაა.

ეს ერთი და იგივე იყო, მაგრამ ურსუსმა მოიგერია პირველი დარტყმა.

მინოსი, ურსუსის პასუხზე ჩაფიქრებული, საკუთარი ჭკუის სიჩღუნგის უფსკრულში ჩაიძირა, რის გამოც დუმილი ჩამოვარდა.

ისტორიის ოფიციალური წარმომადგენელი, რომელსაც ურსუსმა რადამანტი უწოდა, ეცადა, დაეჩქმალა მინოსის მარცხი და ურსუსს მიმართა:

— ბრალდებულო, ყველა თქვენი უტიფრობა და მცდარი შეხედულება უთვალავია; თქვენ, მაგალითად, უარყოფდით იმ ფაქტს, რომ ფარსალის ბრძოლის* წაგების მიზეზად ბრუტუსისა* და კასიუსის* მიერ გზაში ზანგის შეხვედრა იქცა.

ურსუსმა ძლივს წარმოთქვა:

— შე ვამბობდი, რომ ბრძოლის წაგება შეიძლებოდა იმიტაც აიხსნას, რომ კეისარი უფრო ნიჭიერი მხედართმთავარი იყო.

ისტორიის წარმომადგენელი უცებ მითოლოგიაში შეიჭრა.

— თქვენ ამართლებდით აქტეონის* მდაბალ საქციელს.

ურსუსი ფრთხილად შეედავა:

— მე მგონია, მამაკაცისთვის შემარცხვენელი არ არის შიშველი ქალის შეხედვა.

— თქვენ სცდებით, — მკაცრად მიუგო მოსამართლემ.

რადამანტი ისევ ისტორიას დაუბრუნდა.

— მითრიდატეს* ცხენოსანთა დასს რომ უბედურება შეემთხვა, ამასთან დაკავშირებით თქვენ უარყოფდით ზოგიერთი ბალახის და მცენარის საყოველთაოდ აღიარებულ თვისებებს. თქვენ ამტკიცებდით, რომ SECURIDAKA ბალახის გავლენით არ შეიძლება ცხენებს ნალები დასცვივდეს.

ურსუსმა უპასუხა:

— უკაცრავად, მე მხოლოდ იმას ვამბობდი, რომ ნალებს დააყრევინებს მხოლოდ SFEZRA-CAVALLO ბალახი და არც უარყოფ იმ ღირსებებს, რომლებიც ამა თუ იმ მცენარეშია დაფარული.

თან დაბალი ხმით დაუმატა:

— არც იმ ღირსებებს უარყოფ, რაც რომელიმე ქალშია დაფარული.

უკანასკნელი სიტყვებით ურსუსს უნდოდა თავის თავისთვის

დაემტკიცებინა, რომ მიუხედავად მღვლევარებისა, ის მთლად უმედო მდგომარეობაში არ იყო. მართალია, შიში დაუფლებოდა, მაგრამ მხნეობას არ კარგავდა, არ იბნეოდა.

რადამანტი განაგრძობდა:

— მე ისევ ჩემსას ვიმეორებ: თქვენ განაცხადეთ, რომ სციპიონი* სულელურად მოიქცა, როდესაც კართაგენის კარიბჭის გასაღებად ბალახ AETHIOPIS-ს მიმართა, ვინაიდან, თქვენი აზრით, ამ ბალახს არ გააჩნია ძალა კლიტეთა სამტკრევად.

— მე მხოლოდ ისა ვთქვი, რომ სციპიონი უფრო უკეთ მოიქცეოდა, ბალახი LUNARIA რომ გამოეყენებინა.

— ეს საკითხი ჯერ კიდევ გამოსარკვევია, — ჩაიდუღუნა მუცბუნებულმა რადამანტმა და დადუმდა.

ღვთისმეტყველების წარმომადგენელი მინოსი ამასობაში გამოერკვა და ისევ დაეკითხა ურსუსს. მან კი რვეულში ჩანიშნულ ადგილებს გადახედა.

— თქვენ აურიპიგმენტი დარიშხანათა შენაერთებად ჩათვალეთ და ამბობდით, აურიპიგმენტი შეიძლება საწამლაკად გამოდგესო. ბიბლია ამას უარყოფს.

ურსუსმა ამოიოხრა და უპასუხა:

— ბიბლია უარყოფს, სამაგიეროდ, დარიშხანა ამტკიცებს.

ის პიროვნება, რომელსაც ურსუსმა თავის გუნებაში ეაკი უწოდა, და რომელსაც მედიცინის ოფიციალური წარმომადგენლის სახით აქ დასწრებულს ჯერ არც ერთი სიტყვა არ წამოსცდენოდა, ახლა ჩაერია საუბარში. მან ქედმაღლურად დახარა თვალები და ღირსეულად დაეთანხმა ურსუსს:

— პასუხი ჭკვიანურია.

ურსუსმა მადლობა გადაუხადა ეაკს პირფერი ღიმილით.

მინოსმა შუბლი შეიკრა და წარმოთქვა:

— მე განვაგრძობ დაკითხვას, მიპასუხეთ. თქვენ ამბობთ, რომ ტყუილია ის შეხედულება, ვითომც ბასილისკო ბატონობდეს გველებზე კოკატრიქსის სახელწოდებით.

ურსუსმა უპასუხა:

— თქვენო მაღალღირსებავ, მე სულაც არ მინდოდა დაშემცირებინა ბასილისკოს დიდება, არამცთუ ესა, ვამტკიცებდი კიდევაც. მას თავი ადამიანისა აქვს-მეთქი.

მინოსი მკაცრად შეეკამათა:

— ვთქვათ ასეა, მაგრამ თქვენ უმატებდით, რომ ვითომ პერიუსს ენახა ერთი ბასილისკო, რომელსაც შევარდნის თავი ჰქონდა. შეგიძლიათ დაამტკიცოთ?

— გამომხედება, — უპასუხა ურსუსმა.

აქ მან იგრძნო, რომ ფეხქვეშ ნიადაგი ეცლებოდა.

მინოსმა ისარგებლა მისი დაბნეულობით და განაგრძო:

— თქვენ გითქვამთ, რომ გაქრისტიანებულ ებრაელს ცუდი სუნი ადის.

— მაგრამ მე ისიც დავუმატე, რომ იუდეველთა სარწმუნოებაზე გადასული ქრისტიანი ამყრალებულია.

მინოსმა თვალი მოავლო რეუელს, სადაც ბრალდებათა ჩანაწერები იყო თავმოყრილი.

— თქვენ, თქვენს სულელურ ბოდვებსა და ჩმახვებს აერცვლებთ; ისიც გითქვამთ, ვითომ ელიანმა* დაინახა, რომ სპილო იგავებსა წერდა.

— არა, თქვენო მაღალღირსებაე, მე მხოლოდ ისა ვთქვი, რომ ოპიანემ* გაიგონა, ჰიპოპოტამი როგორ მსჯელობდა ფილოსოფიურ პრობლემებზე.

— თქვენ განაცხადეთ, რომ წიფლის ხის ტაბაკზე, თავისთავად ვერ დაიწყობა ნაირ-ნაირი სანოვაგე.

— მე ვთქვი, რომ ნაირ-ნაირი სანოვაგე თავისუფლად დაიწყობა მხოლოდ იმ ტაბაკზე, რომელიც თქვენ სატანამ გაჩუქათ.

— მე მაჩუქა?

— არა, მე, თქვენო ყოვლადღირსებაე, არა, არავის! მე უნდა მე-თქვა, რომელიც სატანას ყველასთვის უჩუქებია.

და ურსუსმა თავისთვის გაიფიქრა: „მე თვითონაც აღარ ვიცი, რას ვამბობ“. მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან ღელავდა, არაფრით ამჟღავნებდა ამ მღელვარებასა და განაგრძობდა ბრძოლას.

მინოსი კიდევ შეედავა:

— ყოველივე ეს ნაწილობრივ იმას მოასწავებს, რომ თქვენ ეშმაკები და დემონები გწამთ.

ურსუსი არ დაბნეულა:

— თქვენო მაღალღირსებაე, დიახ, მე მწამს. თუ ერთი მხრივ

სატანა სწამს ადამიანს, მეორე მხრივ ღმერთი ეწამება, ღმერთების არსებობა ღმერთის არსებობას ამტკიცებს. ვისაც ოდნავ მაინც არა სწამს სატანა, მას არცთუ ძალიან ღმერთი სწამს. ვინც მზის არსებობას აღიარებს, მან სიბნელის არსებობაც უნდა აღიაროს. სატანა არის ღმერთის მიერ გაჩენილი ღამე. რა არის ღამე? ღამე არის დღის არსებობის დამამტკიცებელი საბუთი.

ეს იყო ურსუსის იმპროვიზაცია, იგი თავის მოსამართლეებს ფილოსოფიისა და რელიგიის იგავშიუწვდომელ ნარევსა სთავაზობდა. მინოსი ისევ დაფიქრდა და ისევ დუმილმა მოიცვა...

ურსუსმა ისევ შუებით ამოისუნთქა.

მაგრამ უცბად მასზე მოულოდნელი იერიში მიიტანეს. ვაკი, მუდიცინის ოფიციალური წარმომადგენელი, ახლახან რომ ასე გოროზად დაიცვა ღვთისმეტყველისაგან, უცბად მოკავშირის მაგიერ თავდამსხმელი გახდა. მან მუშტი დაადო ჩანაწერებით აჭრულებულ ქაღალდებსა და პირდაპირ ეძგერა ურსუსს:

— დამტკიცებულია, რომ ბროლი ბუნებრივად გამოხდილი ყინულის შედეგია, ალმასი შედეგია ბროლის ამგვარივე გამოხდისა. დადგენილია, რომ ყინული ათასი წლის მერე ბროლად გადაიქცევა, ხოლო ბროლი ალმასად გარდაიქმნება ათასი საუკუნის მერე.

ურსუსი მელანქოლიურად შეეკამათა:

— არა, მე მხოლოდ იმას ვამბობ, რომ ათასი წლის შემდეგ ყინული შეიძლება დადნეს, და რომ ათასი საუკუნის დათვლა-გამოანგარიშება არც ისე ადვილია.

დაკითხვა გრძელდებოდა. კითხვა-პასუხი ხმლების დარტყმასავით ზრიალებდა.

— თქვენ იმასაც უარყოფთ, რომ მცენარეებს ლაპარაკი შეუძლიათ.

— სრულებითაც არა, მაგრამ თუ გვინდა, მცენარეები ავალაპარაკოთ, ისინი სახრჩობელას ქვეშ უნდა გაუზარდოთ.

— გწამთ თქვენ, რომ მანდრაგორა* ყვირის?

— არა, მაგრამ ის მღერის.

— თქვენ უარყოფდით, რომ მარცხენა ხელის უსახელო თითის საშუალებით გულის დაავადებათა განკურნება შეიძლება.

— მე მხოლოდ ისა ვთქვი, რომ მარცხნივ მიბრუნებით ცხვირის დაცემინება ცუდის ნიშანია.

— თქვენ თავხედურად და შეურაცხყოფით იხსენიებდით ფენიქსს*.

— განათლებული მსაჯულო, მე მხოლოდ და მხოლოდ იმას ვამბობდი, რომ პლუტარქემ* შეტად შორს შესტოპა, როდესაც ამტკიცებდა, რომ ფენიქსის ტვინი გემრიელი საჭმელია, მაგრამ თავს ატკივებსო, ვინაიდან ვიცით, რომ ფენიქსი არ არსებობდა.

— აღმაშფოთებელი სიტყვებია. ფრინველი კანამალაკი, რომელიც დარიჩინის რტოებისაგან იკეთებს ბუდეს, მერე ხეკაკუნა, რომლისგანაც პარიზატიდა* თავის საწამლავეს აწხადებდა, მაინუკოლიატი, რომელიც სამოთხის ფრინველია, და სემენდა, რომელსაც სამმაგი ნისკარტი აქვს, ყველა ეს ფრინველი ფენიქსი ეგონათ, მაგრამ ფენიქსი მაინც არსებობდა.

— მე არ უარყოფ.

— შენ ვირი ფოფილხარ.

— გმადლობთ პატივისცემისათვის.

— თქვენი რწმენით, დიდგულა გულის მანკს არჩენს, მაგრამ აქ იმასაც უმატებთ, რომ ვითომც ეს არა ხდებოდა ამ ხის ჯირკვზე ჯადოსნური მინახარდის გამო.

— მე დიდგულას სამკურნალო თვისება იმით დაედასტურე, რომ მასზე იუდამ ჩამოიხრჩო თავი.

— ეს მსჯელობა ჭეშმარიტებასთან ახლოა, — წაიდუღუნა კმაყოფილებით მინოსმა, რადგან ამით მან წახჩხელიტა მედიცინის დოქტორ ეაკსა და სამაგიერო მიუხლო.

ქედმაღლობას თუ შეეხებიან, ეს უცბად განრისხებას იწვევს. ეაკი გაბრაზდა.

— მაწანწალავ! თქვენი გონება ისევე აცაბაცა დაბორილებს, როგორც თქვენივე ფეხები. საეჭვო, უცნაურ მიდრეკილებებს გამჩნევთ, ალბათ ჯადოქარი იქნებით. რაღაც გამოუცნობ ნადირებთან გაქვთ საქმე. თქვენ, მდაბიო ხალხს თქვენივე ფანტაზიებს უყვებით, რომელთა ბუნება არავისთვის არის ცნობილი. მაგალითად, ჰემოროუსის შესახებ.

— ჰემოროუსი ჭრელი გველია, რომელიც ტრემელიუსმა* ნახა.

ამ პასუხმა, ცოტა არ იყოს, შეაცბუნა გამმეინვარებული დოქტორი ეაკი.

ურსუსმა დასძინა:

— ჰემოროუსის არსებობაში ეჭვი არ უნდა გვქონდეს, იხე როგორც იმ ავთორის არსებობაში, რომელიც კასტელუსმა აღწერა.

ეაკმა ახლა გადამწვევტი შეკითხვა დაუმიზნა:

მან ჩანაწერებში ჩაიხედა:

— აი, აქ წერია თქვენი პირით ნათქვამი ჭეშმარიტად სატანისებური როშვა, აბა მისმინეთ!

„ორი მცენარე, თალაქსიგილი და აგლაფოტისი, ანათებენ დაბინდების მერე, დღისით ისინი ყვავილებია, ღამე ვარსკვლავები“.

და მან შიგ თვალეში ჩახედა ურსუსს.

— რითი შეგიძლიათ, თავი გაიმართლოთ?

ურსუსმა უპასუხა:

— ყოველი მცენარე ლამპარია, მისი სურნელება სინათლეა.

ეაკმა რამდენიმე გვერდი გადაფურცლა.

— თქვენ იმასაც უარყოფდით, რომ წავის ჯირკვლებიდან გამოდენილი სითხე იგივეა, რაც თახვიდან გამონადენი ნაკადი.

— მე მხოლოდ ის შევნიშნე, რომ იქნებ სჯობდეს ამ საკითხში ავეციოუსს არ დავერწმუნოთ.

ეაკი გამძვინვარდა.

— თქვენ მედიცინაში პრაქტიკულ მუშაობას აწარმოებთ?

ურსუსმა თავშეკავებით ამოიოხრა და უპასუხა:

— ამ დარგში მეც მაქვს პრაქტიკა.

— ცოცხალ ადამიანებზე?

— ვამჯობინებ ცოცხლებზე, ვიდრე მკვდრებზე, — უპასუხა ურსუსმა.

ურსუსი სერიოზულად პასუხობდა და ამავე დროს გამოძვევდაც; ამ ორი ინტონაციის საკვირველ შეთანხმებაში რაღაც შემპარავი უფრო მეტი იყო; ურსუსი იმდენად გულჩვილად ლაპარაკობდა, რომ ეაკს საღერღელი აეშალა, უნდოდა შეურაცხყოფა მიეყენებინა მისთვის.

— რას ღულუნებთ მანდ? — უხეშად შეეკითხა იგი.

ურსუსი დაიბნა და ასე უპასუხა:

— ღულუნებენ ახალგაზრდები, ხოლო მოხუცები მართლდა კრუსუნებენ. ვაი, რომ მეცა ვკრუსუნებ.

ეაკი განავრძობდა:

— გაფრთხილებთ: თუ თქვენ ხელს მოჰკიდებთ ავადმყოფს,

მკურნალობას დაუწევბთ და ავადმყოფი მოკვდება, სიკვდილით დაისჯებით.

ურსუსმა გაბუდა და შეეკითხა:

— თუ ავადმყოფი გამოჯანსაღდება, მაშინ?

დოქტორმა უფრო ღმობიერად უპასუხა:

— ასეთ შემთხვევაში თქვენ მაინც სიკვდილით დაგსჯიან.

— განსხვავება არცთუ დიდია, — შენიშნა ურსუსმა.

დოქტორი განაგრძობდა.

— თუ ავადმყოფი მოკვდება, თქვენი უვიცობისთვის დაისჯებით, თუ გაჯანსაღდება, მაშინ თქვენი კანდიერებისათვის, ორივე შემთხვევაში სახრჩობელა არ აგცდებათ.

ურსუსმა წაიჩურჩულა:

— მე ეგ ასე დაწვრილებით არ ვიციოდი. გმადლობთ, რომ ამის ხენით, ვველა ხომ არ იცნობს ასე ზედმიწევნით ჩვენს შესანიშნავ კანონმდებლობას.

— ფრთხილად იყავით!

— წმინდად და ფრთხილად დავიცავ თავს, — ჩაილაპარაკა ურსუსმა.

— ჩვენ ვიციოთ, რასაც საქმიანობთ.

ურსუსმა გაიფიქრა:

მე თვითონ ყოველთვის არც კი ვიცი, რას ვაკეთებო.

— ჩვენ შეგვიძლია საპატიმროში მიგაბრძანოთ.

— მჯერა, მოწყალეო ხელმწიფე.

— თქვენ ვერ უარყოფთ იმ შეცდომას და თავნება მოქმედებას, რაც მიგიძღვით.

— გთხოვთ, მაპატიოთ, როგორც ფილოსოფოსს.

— თქვენ ბრალად გედებათ მთელი რიგი თავხედური მსჯელობანი.

— ეგ საოცრებამდე მცდარი ბრალდებაა.

— ამბობენ, ავადმყოფებს არჩენსო.

— მე ცილსა მწამებენ.

ურსუსს სამი წყვილი მოლუშული წარბი მუქარით მიაჩერდა. სამი სწავლულის პირისახე ურთიერთისკენ გადაიხარა. გაისმა ჩურჩული; ურსუსს ისე მოეჩვენა, თითქოს სამი ოფიციალური წარმომადგენლის სამივე თავზე ბრიფვის ერთი ჩაჩი გამოჩნდა. ამ

სამების მრავალმნიშვნელოვანი საიდუმლო ბუტბუტი რამდენიმე წუთს გაგრძელდა; ამ ხნის განმავლობაში ურსუსს შიშისაგან ხან გააცხელებდა, ხან მაგდაგი აიტანდა. ბოლოს თავმჯდომარე მინოსა მისკენ მობრუნდა და მრისხანედ დაისისინა:

— მოშორდი აქედან!

ურსუსმა ისეთივე განცდა გადაიტანა, როგორსაც დაახლოებით ბიბლიური იონა გადაიტანდა, როდესაც იგი ვეშაპმა თავისი სტომაქიდან გამოაგდო.

მინოსმა განაგრძო:

— ჯერჯერობით გაგიშვებთ.

ურსუსმა გაიფიქრა:

„მე ამათ ხელში მეტად აღარ ჩავუვარდები, მშვიდობით, შედინავ!“

და გუნებაში დაუმატა:

„ამიერიდან ავადმყოფებს სრულ თავისუფლებას ვაძლევ, უწამლოდ და უმკურნალოდ ამოსძვრეთ სული“.

ურსუსი ორად მოიკეცა, ყველა მხარეს თავი დაუკრა დოქტორებს, ბიუსტებს, მაგიდებს, კედელს და უკან-უკან წავიდა, კარებს მიადგა, რომ გამქრალიყო მსგავსად ჰაერში განზავებული ჩრდილისა.

დარბაზიდან იგი ნელი ნაბიჯით გამოვიდა, როგორც წმინდა სინდისის მქონე ადამიანი. მაგრამ რა წამს ქუჩაში გაჩნდა, ისეთი სისწრაფით გაიქცა, როგორც დანაშაულზე წასწრებული ბოროტ-მოქმედი გაიქცევა. მართლმსაჯულების წარმომადგენელნი ახლოს გაცნობისას ისეთ საშინელსა და გაურკვეველ შთაბეჭდილებას ტოვებენ, რომ თუნდაც გამართლებული იყოს ადამიანი, ცდილობს სასწრაფოდ გასცილდეს იმ არემარეს.

ურსუსი გარბოდა და თავისთვის ბუზღუნებდა:

— კიდევაც ადვილად დავაღწიე თავი. მე სწავლული ვარ კულურად, ისინი მოთვინიერებული მეცნიერები არიან. დოქტორები ნამდვილად სწავლულებს დევნიან. ცრუმეცნიერება — ჭეშმარიტი მეცნიერების ნარჩიელია, და ამით სარგებლობენ ფილოსოფოსთა დასაღუპად. ფილოსოფოსებმა წარმოშვეს სოფისტები და ამით თვითონვე გაითხარეს სამარე. შაშვის სკინტლზე ფითრი ამოდის, რომლის წვენიდან შაშვების დასატყერ წებოს ამზადებენ: TURDUS SIBI MALUM CACAT*.

ჩვენ ვერ ვიტყვით, რომ ურსუსი მეტად მორიდებული ბრძანდებოდა. ის უსირცხვილოდ გამოთქვამდა ისეთ სიტყვებს, რაც ზუსტად გამოხატავდა მათ მნიშვნელობას. ამ მხრივ ის ისევე არ მორცხვობდა, როგორც ვოლტერი.

„მწვანე ყუთში“ დაბრუნებისას ურსუსმა თავისი დაგვიანების მიზეზი ნიკლსს არ უთხრა: ქუჩაში ვიღაც ლამაზ ქალს გადავეყვარეო, თავისი ავბედითი თავგადასავლის შესახებ არც ერთი სიტყვა არ წამოსცდენია.

მხოლოდ საღამოთი ჰომოს ყურში წასჩურჩულა:

— იცოდე, მე გამარჯვებულმა გამოვალწიე სამთავიან ძაღლს, ცერბერსაო.

VII

რა მიზეზებით ჩამრევა ოძროს ფული საილენის ფულეზში?

მოულოდნელი რამ მოხდა.

ტელკასტერის სასტუმრო სულ უფრო სიცილ-ხარხარის კერად იქცა. ვერსად შეხვდებოდით უფრო მეტ მხიარულებასა და ხორხოცს. სასტუმროს პატრონი და მისი მსახური წელში წყდებოდნენ ამდენი საქმიანობით. ველარ ასწრებდნენ მოზღვავებული მუშტრებისათვის ელი, სტაუტი და პორტერი დაესხათ. საღამოობით დაბალ დარბაზში ყველა ფანჯარა განათებული იყო და არც ერთი მაგიდა აღარ რჩებოდა თავისუფალი. მღეროდნენ, ყაყანებდნენ. ძველებური, რკინისმოაჯირიანი ბუხარი, ქვანახშირის გროვით გამოვსებული, ცეცხლის ალს გაეჩაღებინა. სამიკიტნო ცეცხლისა და ხმაურობის შემცველი არე გეგონებოდათ.

ეზოში, ესე იგი თეატრში, უფრო შემჭიდროებული ბრბო მოჩანდა.

მთელი გარეუბნის ხალხი, საუთეორქის მთელი მოსახლეობა ერთბაშად აწყდებოდა „დამარცხებულ ქაოსს“ ისე, რომ ფარდის ერთბაშად აწევისას, ანუ სხვანაირად რომ ვთქვათ, როდესაც „მწვანე ყუთის“ გადმოსაშვებ-ასაწევ კედელს ძირს დაუშვებდნენ, ყველა ადგილი უკვე დაკავებული იყო. ფანჯრებიცა და აივანიც მთლად გა-

ესეულიყო. ფილაქნით მოგებულ ეზოში არც ერთი ფილა აღარ ჩანდა. აუარებელ მაყურებელს ყოველი კუთხე-კუნჭული დაეკავებინა.

მხოლოდ წარჩინებულთათვის მოწყობილი ლოჯა წინანდებურად ცარიელი იყო.

ამის გამო, აიენის შიგ შუაგულში შავი ღრუ მოჩანდა; ამას აქტიორული, ხატოვანი ენით, „ჩასავარდნი“ ეწოდება.

და აჰა, ერთ საღამოს იქ ვილაც გამოჩნდა.

ეს მოხდა შაბათს, ამ დღეს ინგლისელები გართობას ეწაფებიან, რათა მეორე დღის, კვირა დღის მოწყენილობა-მყუდროებას წინ გაუსწრონ. მაყურებელთა დარბაზში ნემსი არ ჩაიგდებოდა.

ჩვენ ვამბობთ, „დარბაზშიო“, შექსპირიც თავის წარმოდგენებს დიდხანს სასტუმროს ეზოში მართავდა და ამ ეზოს დარბაზს უწოდებდა.

ფარდა გადაიწია, „დამარცხებული ქაოსის“ პროლოგი დაიწყო, ურსუსი, პომო და გუინპლენი სცენაზე გამოჩნდნენ, ურსუსმა ჩვეულებისამებრ თვალი მოაველო ხალხს და გაცეცხული დარჩა.

„წარჩინებულთა“ განყოფილება ახლა დაკავებული იყო.

ლოჯაში, შუა ალაგას, უტრეხტის ხავერდგადაკრულ სავარძელში ქალი იჯდა.

მის გვერდით არავინ ჩანდა, მთელი ლოჯა მხოლოდ მას დაეკავებინა.

ზოგიერთი არსებანი ისე ჩანან, თითქოს ნათლის შუქისგან არიან ნაქსოვნიო. ეს ქალი ისე ბრწყინავდა, როგორც დეა, მაგრამ კიდევ სხვა რაღაც აცისკროვნებდა. დეა ფერმკრთალი იყო, ეს ქალი ლოყებლაჟდაჟა. დეა ადრიანი განთიადი იყო, ეს ქალი მეწამული აისი. დეა შშვენიერი იყო, ეს ქალი ბრწყინვალე, დეა უბიწო, კლემამოსილი, თეთრი, ალებასტრი; ის ქალი კი ძონეული; და იგრძნობოდა, რომ გაწითლებისა არ ეშინოდა. მისგან ლოჯას მართლაც განსხვავებული შუქი ეფინებოდა. ხოლო თვითონ ის უძრავად იჯდა, სახე-გაბრწყინებული, ვითარცა კერპი.

ჭუჭყიან ბრბოში ისე ელაუდა, როგორც ძვირფასი ლალი. თავის ირგელივ ისეთ შუქს ჰფენდა, რომ დანარჩენს ყოველივეს ბინდი ეფინებოდა. გარშემომყოფთა ჩატეტკილ პირისახეებს მისი შუქით ბნელი ეფინებოდა. მისი საუცხოო გარეგნობა ყველაფერს ჩრდილაუდა.

ყველას თვალები მისკენ მიეპყრო.

მაყურებელთა შორის ტომ-ჯიმ-ჯეკიც იყო. ისიც სხვა მაყურებელივით, ბრწყინვალე უცნობი ქალის შარაყანდელში იკარგებოდა.

ქალმა თავისკენ მიიზიდა საზოგადოების ყურადღება, ჩამოაცილა იგი სპექტაკლს და რამდენადმე ზიანიც მიაყენა „დამარცხებული ქაოსის“ წარმატებას.

მიუხედავად იმისა, რომ მის ახლოს მჯდომ ხალხს ზმანებად ეჩვენებოდა, იგი ნამდვილი ქალი იყო. იქნებ უფრო მეტად ქალიც; ტანად მაღალი და ხორცსავსე. მხრები და გულმკერდი ისე გაეშვიშლებინა, როგორც წესი და რიგი მოითხოვდა. მომსხო მარგალიტის საყურე უელავდა. ამ საყურის უცნაურ საკიდურებს „ინგლისის გასაღები“ ეწოდა. კაბა ოქრონემსული, სიამის მარმაშისა ეცვა. მეტიმეტი ფუფუნება და ბრწყინვალეობა ეტყობოდა; ვინაიდან ასეთი კაბა მაშინ სულ ცოტა ექვსასი ეკიუ ღირდა. პერანგის საკინძე დიდი ალმასის ქინძისთავით დაემაგრებინა. იმ დროის მეტად მოურიდებელი მოდის ბრალია, რომ პერანგის ღრმად ამოღებული საყელო ოდნავ უფარავდა გულმკერდს. ეს პერანგი მეტად წმინდა, სიფრიფანა ფრისლანდიური ტილოსგან იყო შეკერილი. ანა ავსტრიელს ასეთი წმინდა ტილოსგან ზეწრებს უკერავდნენ, რომელთა ბეჭედში გამჭრენაც ადვილად ხერხდებოდა. ეს უცნობი ქალი შეჯავშნული გეგონებოდათ, ისე იყო ლალის თვლებით მისი კაბის ზედატანი შემკული. ამ თვლებიდან ზოგი დაუკუთხველიც კი იყო. ქვედაკაბაზეც მრავალი ძვირფასი თვალი უელავდა. წარბები ჩინური სალაშითა ჰქონდა შეღებილი, ხოლო ხელის მტყევნები, იდაყვები, ნიკაპი, ნესტოები, თვალის კილოები, ყურის ბიბილოები, ხელისგულები, თითების ნუნები ჭიაფრით შეეღება. და ეს უხვი წითელი ფერი ამ ქალს რაღაც ხორციელი სიტკბოებისა და გამომწვევი გარეგნობის ელფერსა სდებდა. მთელ მის გარეგნობაში მხოლოდ ის შეუკავებელი სურვილი ჩანდა, რომ მშვენიერი ყოფილიყო; იგი მართლაც საშინელებამდე მშვენიერი იყო. ის იყო ავაზა, რომელსაც შეეძლო თავი მოლაციცე კატასავით მოეჩვენებინა. ცალი თვალი მას ცისფერი ჰქონდა, მეორე შავი.

გუინპლენიც და ურსუსიც ამ ქალს უყურებდნენ.

„მწვანე ყუთი“ რამდენადმე მაინც ფანტასტიკურ სანახაობას წარმოადგენდა. „დამარცხებული ქაოსი“ უფრო სიზმარეულ მოლანდებას მოგაგონებდათ, ვიდრე თეატრალურ პიესას.

ურსუსი და გუინპლენი უკვე შეეჩვივნენ იმას, რომ მაყურებლისათვის ისინი სანახაობას წარმოადგენდნენ, ახლა კი მოჩვენება თვითონ მათ გამოეცხადა. მსახიობებს დაუდგათ ჯერი, რომ რაღაც შიშის მსგავსი განეცადათ. ისინი, რომლებიც სხვებს აჯადოებდნენ, ახლა თვითონვე მოჯადოებულები იყვნენ.

ისინი თვალს არ აცილებდნენ ერთმანეთს. იმ მანძილის წყალობით, რომელიც იმ ქალს აშორებდა, და იმ ნახევრად სიბნელის გამო, „თეატრის დარბაზში“ რომ სუფევდა, ურსუსსა და გუინპლენისათვის იმ ქალის ნაკეთები ნათელ-ბურუსში განხაკვებული ჩანდა. ქალი მათ პალუცინაციად ეჩვენებოდა. ის, რა თქმა უნდა, ქალი იყო, მაგრამ იქნება მოეჩვენათ? მათ ირგვლივ გამეფებულ სიბნელეში ამ სინათლის შემოჭრამ ორივე გააოცა. ის ქალი უფრო უცნობი პლანეტის გამოჩენას ჰგავდა, ნეტარი ქვეყნიდან შემოფრენილს. ეს ქალი მისი ელვარების წყალობით უფრო დიდი მოჩანდა. ისე ციმციმებდა, როგორც ირმის ნახტომი ცაზე. ტანზე ძვირფასი თვლები ვარსკვლავებით უბრწყინავდა. აღმასის ქინძისთავი თითქოს ერთ-ერთი პლეადათაგანი იყო. ქალის გულმკერდის შესანიშნავი მოყვანილობა ზეშთაბუნებრივად მოჩანდა. ამ არამიწიერი არსების მხოლოდ გარეგნობა იწვევდა მარადიული ნეტარების ქვეყნებთან წამიერი ამაზრზენი სიახლოვის შეგრძნებას. ეს განუსჯვლად ნათელი სახე რომელიღაც სამოთხისებური სიმაღლიდან გადმოსცქეროდა უბადრუკ „მწვანე ყუთს“ და მის საცოდავ მაყურებლებს. ამ ციური არსების სახეზე აღბეჭდილიყო ცნობისმოყვარეობა იმისადმი, რასაც ხედავდა. იმავე დროს ბრბოსაც ცნობისმოყვარე მოწყალებული თვალთ უყურებდა. მათა მწვერვალებიდან ძირს ჩამოსული მიწიერ ქმნილებებს ნებას აძლევდა მისთვის ეცქირათ.

ურსუსი, გუინპლენი, ვენუსი, ფები, ხალხი — ყველა ფრეოლამ აიტანა, ისე მოსჭრა თვალი ამ ბრწყინვალეობამ; მხოლოდ სამარადისო ღამეში მყოფი დეა ვერაფერს მიხვედრილიყო.

ის ქალი მოლანდება ეგონათ, თუმცა მის გარეგნობაში არაფერი იყო ლანდის მსგავსი; მის არსებაში იღუმალი არა იყო რა, თითქმის არც პაეროვანი; ეს იყო ვარდისფერი არსება, ნორჩი, გაფურჩქნილი, ჯანსაღი, მაგრამ მაინც, ურსუსსა და გუინპლენს იგი რაღაც არარეალური ეჩვენებოდათ. ხომ არიან მოჩვენებები ხორცშესხმულნი, რომელთაც ვამპირებს, მაჩქათოელებს უწოდებენ. რომელიმე

შვენიერი დედოფალი, რომელიც ხალხისთვის მხოლოდ მოჩვენებაა, გაღატაკებულ ხალხს სისხლსა სწოვს და წელიწადში ოცდაათ მილიონს სანსლავს. ისიც ამ ქალივით ჯანითა და სისხლითაა სავსე.

ამ ქალის უკან, ნახევრად ბნელში მისი EL MOZO * იდგა. პატარა კაცი იყო, სახეც ბავშვური ჰქონდა, გაფითრებული, მიშხიდველი ფერისა და შვიდი, წყნარი გამოძეგვებების. იმხანად მოდაში იყო ყმაწვილი, სულ ყრმა მსახურები და ამასთანავე დინჯიც. მსახურს თავიდან ფეხებამდე ალისფერ-წითელი ხავერდის ტანისამოსი ეცვა. მისი ბუნებრივად შემოვლებული ქუდი მთიულას ბუმბულით იყო შემკული; ეს იყო განმასხვავებელი ნიშანი დიდებულთა შინამსახურებისა, აგრეთვე ადასტურებდა მისი ქალბატონის მაღალკეთილშობილურ მდგომარეობას.

ლაქია განუყრელი მხლებელია ბატონისა, ამიტომ ქალბატონის ჩრდილთანვე ამ შლეიფის ამწვევ პაჟსაც შეამჩნევდით. ჩვენი მეხსიერება ხშირად ბევრ რამეს ინახავს, რაც ჩვენ არცა გვგონია. გუინპლენი რას იფიქრებდა, რომ გამობუშტული, დინჯი სახე და ბუნებრივად შემოვლებული, ბუმბულებიანი ქუდი პატარა პაჟისა, მის მეხსიერებაში ჩაიბეჭდებოდა. თუმცა გრუმი სულაც არ ცდილა თავისკენ მიეზიდა ვისიმე შემოხედვა: მსახურმა ყურადღება არ უნდა მიიპყროს, ეს უზრდელობას ნიშნავდა. გრუმი შვიდად იდგა ლოჯის სიღრმეში, კარის ახლოს, რაც შეიძლებოდა შორს თავისი ქალბატონისგან.

მოუხედავად იმისა, რომ მისი MUCHACHO,* შლეიფის ამწვევი იქვე იდგა, ქალი მარტო გეგონებოდათ თავის ლოჯაში. მსახურები აბა რა სათუალაუში ჩასაგდებნი არიან!

ამ პიროვნებისგან გამოწვეული შთაბეჭდილება, მართლაც რომ, დიდად შესამჩნევი იყო, რადგან ისე გეჩვენებოდათ, თითქოს იგიც მონაწილეა ამ პიესისა, მაგრამ „დამარცხებული ქაოსის“ დაბოლოებამ უფრო მეტად შეაძრწუნა მაყურებლები.

ეფექტი, როგორც ყოველთვის ახლაც შეუდარებელი იყო; შესაძლოა იმის წყალობით, რომ დარბაზში ბრწყინვალე მაყურებელიცა ბრძანდებოდა (მაყურებელი ხომ ხანდახან სპექტაკლის მონაწილაც ხდება). საზოგადოება განსაკუთრებით იყო აფორიაქებული. ის სიცილი ამ საღამოს უფრო გადაძვები ჩანდა, ვიდრე სხვა დროს.

ყველა აქ მყოფთ დიდი სიმხიარულისა და სიცილისაგან არაქათი უწყდებოდათ. ამ ხმებში ტომ-ჯიმ-ჯეკის შეუკავებელი ხარხარი განსაკუთრებით მკვეთრად ისმოდა.

არ იცინოდა მხოლოდ ის უცნობი ქალი, იჯდა გაუნძრევლად, როგორც ქანდაკება და როგორც მოჩვენება ყოველივეს ისე უცქეროდა. მაგრამ ეს მოჩვენება ისეთი ნათელი იყო, როგორც სპექტრი მზისა.

წარმოდგენის დასრულების მერე, როდესაც ფურგონის კედელი ასწიეს და „მწვანე ყუთის“ მცხოვრებნი ჩვეულებრივ შეიკრიბნენ, ურსუსმა უკვე სავახშმოდ გაშლილ მაგიდაზე წამოყარა სპექტაკლის მთელი შემოსავალი. სპილენძის მონეტებში ესპანური ოქროს უნციაც აბზრიალდა.

— ეს იმ ქალმა გადაიხადა! — შესძახა ურსუსმა.

დაქანგულ სპილენძის გრომებში ოქროს უნცია მართლაც ისე ბზინავდა, როგორც ის ქალი გახუნებულ მდაბიოთა ბრბოში.

— იმ ქალმა თავის ლოჯაში კვადრუპლი გადაიხადა, — განაგრძობდა აღტაცებული ურსუსი.

ამწუთას „მწვანე ყუთში“ სასტუმროს პატრონი შემოვიდა, მან ფურგონის უკანა ფანჯრის პატარა სარკმელი გამოაღო, და რადგან აქედან, როგორც ზევითა ვთქვით, მთელი მოედანი მოჩანდა, უსიტყვოდ დაუქნია ხელი ურსუსსა და ანიშნა, მოდი, გადაიხედო. დუქნის წინა ეზოდან საჩქაროდ გაგოგმანდა მდიდრულად შემკული დახურული ეტლი, კოფოზე ლაქიები ისხდნენ, რომელთაც ბუმბულებით მოკაზმული ქუდები ეხურათ და ანთებული ჩირაღდნებით გზას ანათებდნენ.

ურსუსს მოწიწებით ცერი და საჩვენებელი თითი წაეკლო კვადრუპლისთვის, ნიკლსს უჩვენებდა და ეუბნებოდა:

— ეს იმ ღმერთქალს დაუტოვებია.

მერე ურსუსმა დახურულ ეტლს გახედა, რომელიც ამ დროს მისახვევს უნდა მიფარებოდა. მან ჩირაღდნების შუქზე გაარჩია ეტლის სახურავზე რვაწახნაგოვანი გვირგვინი.

ურსუსმა შესძახა:

— არა, არამცთუ ქალღმერთი, ჰერცოგის ასული ყოფილა!

დახურული ეტლი თვალს მიეფარა. ეტლის თვლების რახრახი დიდხანს ისმოდა.

რამდენიმე წუთს ურსუსი გაუნძრევლად იდგა და ხელი, რო-

მელშიც კვადრუკლი ეჭირა, აღტაცებით აღეპყრო მაღლა, თითქოს სანაწილე ფეშხუმი უჭირავსო. სწორედ ასევე ადაპრობენ კკლე-სიაში მღვდელმსახურნი ხელს, რომელშიც ფეშხუმის წმინდა ნაწი-ლები უპყრიათ.

შემდეგ მონეტა მაგიდაზე დადო, მაგრამ მისთვის თვალი არ მოუშორებია და თან იმ „ქალბატონზე“ დაიწყო ლაპარაკი. სას-ტუმროს პატრონი შეკითხვებზე პასუხობდა. დიახ, ის ქალბატონი კერცოვის ასულია; მისი ტიტული ცნობილია. მისი სახელი? სახე-ლი არავენ იცის; მაგრამ ნიკლსმა ახლოდან ნახა გერბიანი ეტლი და ოქრომკედმოვლებული ლიერებიანი ლაქიები. შეეტლეს სწო-რედ ისეთივე პარიკი უკეთია, როგორიც ლორდ-კანცლერსო, ამ-ბობდა ნიკლსი. დახურული ეტლი სანახავად იშვიათი და შესანიშ-ნავად შემკული იყო, სახურავზე გერბით; ასეთ ეტლს ესპანეთში ეტლ-აკლდამას უწოდებენ. გრუმი იმდენად პატარა იყო, რომ თავი-სუფლად თავსდებოდა ეტლის საფეხურზე. ეს ლამაზი ყმაწვილები ჩვეულებრივ წარჩინებულ ბანოვანთა კაბის ბოლოს — შლეიფის დამჭერნი არიან. ხანდახან მათვე ანდობენ ხოლმე სასიყვარულო ეპისტოლეების გადაცემას. მის ქუდზე თუკი ვინმემ მთიულას ბუმ-ბულების კონა შენიშნა, აჰა, ეს უკვე უდავო ნიშანია მისი ქალბა-ტონის წარჩინებულობისა.

ვისაც უფლება არა აქვს, მაგრამ მაინც თავისი მსახურის ქუდს ასეთი ბუმბულებით შეამკობს, ყველას ჯარიმას ახდევინე-ბენ. ნიკლსმა თვითონ ის ბანოვანიც ახლოდან ნახა. ნამდვილი დედოფალია. ასეთმა მდიდრულმა ჩაცმულობამ შეუძლებელია არ დაამშვენოს ადამიანი. მისი კანიც თეთრად ქათქათებს და გამოძე-ტყველებაც ამაყი აქვს, სიარულიც კეთილშობილური, მოძრაობაც რწმენით სავსე. არაფერი შეედრება მუდმივად უსაქმური ხელების ესოდენ ზვიად მოხდენილობას. ნიკლსი ლაპარაკობდა ამ ბანოვა-ნის ცისფერძარღვებიან, შესანიშნავ ტანზე, ყელ-კისერზე, მხრებზე; აღწერდა მის ჭიაფრით შელამაზებულ სახის ნაკეთებსა და მარგა-ლიტის საყურეებს.

ლაპარაკობდა მის ოქროს ფხვნილით დაფრქვეულ ნაწნავებზე, აურაცხელ ძვირფას თვლებზე, ლალებსა და აღმასებზე.

— იმ ძვირფას თვლებზე მეტად მისი თვალები ელაკდნენ, — წაიდუღუნა ურსუსმა.

გუინპლენი დუშდა.

დეა ყურს უგდებდა.

— იცით უფრო მეტად რა მარცებს? — წარმოთქვა მიკიტანმა.

— რა? — შეეკითხა ურსუსი.

— მე დავინახე, ის ბანოვანი ეტლში რომ ჯდებოდა.

— მერე, რა გინდა მაგითი თქვა?

— ის მარტო არ ჩამჯდარა ეტლში.

— როგორ?

— მასთან კიდევ ერთი კაცი ჩაჯდა.

— ვინ კაცი?

— აბა, გამოიცანით, ვინ იქნებოდა.

— მეფე? — წარმოთქვა ურსუსმა.

ნიკლსმა შენიშნა:

— ჯერ ერთი, ჩვენ ახლა მეფე არა გვყავს; ჩვენს ქვეყანას დედოფალი მართავს. აბა, გამოიცანით, ვინ ჩაუჯდებოდა დახურულ ეტლში. პერცოგის ასულს?

— იუპიტერი? — იკითხა ურსუსმა.

სამიკიტნოს პატრონმა უპასუხა:

— ტომ-ჯიმ-ჯეკი!

გუინპლენს აქამდე ხმა არ ამოუღია, ახლა კი უცბად წამოიძახა:

— ტომ-ჯიმ-ჯეკი?

ყველანი დადუმდნენ განცვიფრებულნი და უცბად დეას წყნარი ხმა მოისმა:

— არ შეიძლება, რომ ის ქალბატონი აქ არ შემოუშვათ?

VIII

მოზამვლის ნიშნები

ეს „მოჩვენება“ მეტად აღარავის უნახავს.

იგი ლოქაში აღარ გამოჩენილა, მაგრამ გუინპლენს თვალწინ ედგა მუდამ.

გუინპლენი ახლა რამდენადმე მაინც შეძრწუნებული იყო.

ისეთი განცდა ჰქონდა, თითქოს ქალი თავის სიცოცხლეში ახლა პირველად დაინახაო.

უცბადვე გაიტაცა იგი ამ არასვეულელებრივმა ზმანებამ და თითქოს ნახვევრად უკვე ცოდვაც ჩაიდინა. ჩვენ თავს უნდა ვიცავდეთ, ვიშორებდეთ ისეთ ზმანებებს, რომელნიც ჩვენდა უნებურად გვეუფლებს. ოცნება რაღაც იღუძალებითა და უწინარი არომატით გვიზიდავს. ოცნება ისე დათენთავს ადამიანს, როგორც შხამიანი ტუბეროზის არომატი და ფიქრშიც ისე შეაღწევს, როგორც მწუთხი. ზმანებებით ისევე შეიძლება მოიწამლოს ადამიანი, როგორც ყვაილებით. ოცნება ტკბილად წარმტაცი თვითმკვლელობაა, აღმაფრთოვანებელი და თან საშინელი.

ცუდი ფიქრები სულის დამლუპველია. ამ ცუდ ფიქრებშია სწორედ საწამლავე. ოცნება გაჯადოებთ, წაგიტყუებთ, თავის ბადეში გაგხვევთ, შემდეგ თავის თანამზრახველად გაგხდით. ჯერ გაგაბრუებთ და მერე უძართებულობას ჩაგადენინებთ. ზმანების შესახებ შეიძლება ითქვას იგივე, რაც აზარტულ თამაშზე. ჯერ ადამიანი თაღლითობის მსხვერპლი ხდება და ბოლოს თვითონვე ამთავრებს თაღლითობით.

გუინპლენი ოცნებამ გაიტაცა.

მას აქამდე ქალი არც ენახა.

მას მდებიო დედაკაცის სახით ოდენ აჩრდილი ენახა ქალისა. დეას სახით კი ქალის სულს ხედავდა მხოლოდ.

ახლა კი გუინპლენმა ნამდვილი ქალი იხილა.

გუინპლენმა დაინახა ქალის თბილი და სათუთი კანი, სადაც ძარღვებში მგზნებარე სისხლი ჩქეფდა. გამოთლილი მარმარილოსი და ტალღების სრიალა ხვეულების მსგავსი, მომზიბლავე სხეულის ნაკვთები; გოროზი და უგრძობი პირისახე, ერთსა და იმავე დროს გამოძწვევიცა და უკარებაც. პირისახე თვალისმომჭრელი, მშვენიერი ნაკვთებით. თმა თითქოს ხანძრის ანარეკლით გაცისკროვნებული. მორთულ-მოკაზმულობის ისეთი მოხდენილობა, რაც ვნებით დატკობის თრთოლას აღვიძებს. ნახვევრად შიშველი, ამპარტავენული ჟინი იმისა, რომ მოხიბლულ ადამიანებში ენება ალაგზნოს, მაგრამ მხოლოდ შორიდან თვალწარმტაცი სიკვკლუცე, წარმტაცი მიუკარებლობა, ცდუნება, რომელსაც თან დალუპვის წინათგრძნობა სდევს: გრძნობისთვის წარმტაცი და გონებისთვის წარმწყმედი. აფორიაქების რთული გრძნობა, რაც წარმოშობილია ენებიანი გუ-

ლისთქმისა და შიშისგან. გუინპლენმა ყოველივე ეს დაინახა. მან ქალი იხილა.

მან დაინახა რაღაც მეტი და რაღაც ნაკლებიც, ვიდრე ქალი. მან განსხეავებულ ავხორცობას ჰკიდა თვალი.

და, ამასთანავე, ოლიმპიური არსება.

ხორციელი სიყვარულის ხატებაც და ზეციური არსების მსგავსი სილამაზეც.

გუინპლენს თვალწინ დაესახა სქესის საიდუმლოება.

ისიც სად? მისაწვდომ საზღვრებს მიღმა.

დაუსრულებელი სივრცით მისგან დაშორებული.

როგორი უკუღმართობაა ბედისა! ციური არსი, სული მის ხელთ იყო, მისი იყო, ეს იყო დეა. ხოლო მიწიერი არსი, სქესი მან დაინახა სადღაც, ცის ტატნობზე. ეს კიდევ ის ბანოვანი იყო.

ჰერცოგის ასული!

„ღმერთქალზე მეტია“, ასე თქვა მასზე ურსუსმა.

რა მწვერვალია!

თვით ოცნებაშიც კი შეგზარავდათ ასეთ ციცაბომდე აღწევა.

ნუთუ იგი იმდენად უგუნურია, რომ იმ უცნობ ბანოვანზე იფიქროს? გუინპლენი თავის ვნებათაღელვას ებრძოდა.

გუინპლენს ახსენებოდა ყოველივე, რასაც კი ურსუსი უამბობდა ამ მაღალი წრის, თითქმის მეფური სისხლის ბანოვანთა შესახებ. ფილოსოფოსის ლაქლაქს, აქამდე რომ ყურადღების ღირსად არ მიაჩნდა, ახლა ფიქრიდან ვერ იშორებდა. ჩვენს მეხსიერებას ხშირად დაუნიწყების სულ სიფრიფანა აპკი აქვს ხოლმე წაფარებული, რომელიც საჭირო წუთში ჩვენთვის ხილული ხდება. გუინპლენი ცდილობდა თვალწინ წარმოედგინა მაღალი საზოგადოება; წარჩინებულთა ის სამყარო, რომელსაც ახლახან ნანახი, უცნობი ბანოვანი ეკუთვნოდა, და რომელიც ასე მაღლა იდგა მდაბიოთა სამყაროზე, იმ მდაბიო ადამიანებზე მაღლა, რომელთაც გუინპლენი ეკუთვნოდა. მაგრამ ეკუთვნოდა კი იგი ამ ხალხს? იქნებ ის ქილიკი და მასხარა იმათზე უფრო მდაბიოა, რომელნიც სულ მეტად მდაბიონი არიან. გუინპლენი ხომ წინათაც ეძლეოდა ფიქრებსა და აზრთა დენას, მაგრამ ამ წუთში თავისი დამცირებული მდგომარეობის გამო პირველად იგრძნო გულის ქენჯნა, იმის გამო, რასაც ჩვენ ახლა საკუთარ უბადრუკობას ვუწოდებდით. გუინპლენის მეხსიე-

რებაში იღვიძებდა ურსუსის მიერ ნაამბობი, მისი აღფრთოვანებული, ღირიკული აღწერა ციხე-დარბაზებისა, წალკოტებისა, შადრევნებისა და კოლონადებისა. ახსენდებოდა ურსუსის დაწვრილებითი მონათხრობი წარჩინებულთა სიმდიდრესა და მძლეთამძლეობაზე. გუინპლენის მეხსიერებაში იღვიძებდა ყველა ეს სურათი: სინამდვილე და ფანტაზია ერთმანეთს ერწყმოდა. გუინპლენი მთლად შეეპყრო ამ ციური სიმალღეების ოცნებით ჭკვრეტას. მას ქიმურად მიაჩნდა, თუ შეიძლებოდა რომ ადამიანი ღორდი ყოფილიყო. თუმცა ასეთი ადამიანები არსებობდნენ. დაუჯერებელია, სწორედ, დაუჯერებელი! ნუთუ ქვეყნად ღორდები არიან! არა! გუინპლენი გრძნობდა, რომ ღრმა წყვიდადში იმყოფებოდა, ყოველმხრივ შემოზღულული იყო კედლით, და თითქოს ჭის სიდრემეში მდგომი, თავის თავს პირდაპირ ზემოდან დასცქეროდა. იგი იქ ზენიტში ხედავდა თვალისმომჭრელ ქაოსს, ლაჟვარდის, სინათლისა და მოწვევნების ერთად შერწყმას, და ის იყო ოლიმპიელთა სამყარო; ამ სხივოსანი ქვეყნის შუაგულში ელვარებდა ჰერცოგის ასული.

გუინპლენი რაღაც უცნაურ მიზიდულობას განიცდიდა ამ ბანოვანისადმი და ამასთანავე გრძნობდა, რომ იგი სავსებით მიუწვდომელი იყო.

იგი ისევ და ისევ სრულ შეუსაბამობას უბრუნდებოდა. სული თავის სიახლოვეს ეგრძნო, თავის გვერდით, ყოველ ნაბიჯზე ახლოს შეხებოდა მას; ხოლო ხორციელი მარტო იდეალურ სფეროში, მიუწვდომელ არეში ეხილა.

ამ ფიქრებიდან არც ერთი მის თავში ნათლად არ ლაგდებოდა. იგი რაღაც ბურუსში იმყოფებოდა, სადაც ყოველივე შერყევი იყო, ყველაფერი ყოველ წუთს იცვლიდა სახეს. ასეთი მდგომარეობა სულის ღრმა მწუხრს უდრიდა.

სხვათა შორის, მას არც ერთხელ აზრად არ მოსვლია ჰერცოგის ასულთან მიახლოება. საბედნიეროდ, ოცნებითაც კი თავის თავს ნებას არ აძლევდა ასწვდენოდა იმ მწვერვალს.

ამ კიბის საფეხურზე ერთხელ ფეხის შედგმაც საკმარისია, რომ მისმა ზანზარმა ჭკუა შეეგირყოს. გგონია, რომ ოლიმპზე ადიხარ, მაგრამ ბედლაში* ხვდები. აშკარა გულისთქმა გუინპლენს თავზარს დასცემდა, მაგრამ არაფერს ამის მსგავსს ის არ განიცდიდა.

ამასთანავე, განა კიდევ ოდესმე ნახავს იგი იმ ბანოვანს! ცხადია,

რომ აღარასოდეს. პორიზონტზე ამობრიალებული ცისკარი შეგიყვარდეს? ასეთ უგუნურობას არაეინ ჩაიდენს. ნამდვილმა ვარსკვლავმა გაგიტაცოს, ეს კიდეუ გასაგებია, რადგან მას არაერთხელ დაინახავ, ის ვარსკვლავი კიდეუ გამოჩნდება ცაზე იმავე ადგილას, მაგრამ განა შეიძლება ვნებით ალუგზნო წამიერად გამოძკროთალი ელუის მიმართ?

გუინპლენის გონებაში ერთ ოცნებას მეორე სცვლიდა. ლოუის სიღრმეში ქანდაკებასავით დიდებულად დაბრძანებული, მდიდრულად მოკაზმული ქალის სახე მკაფიოდ იხატებოდა მის ბუნდოვან ზმანებებს შორის, შემდეგ ისეუ იკარგებოდა. გუინპლენი ხან ფიქრობდა მასზე, ხან ივიწყებდა, სხვა რამისკენ მიიმართებოდა მისი ყურადღება; კვლავ ახლად უბრუნდებოდა იმავე ფიქრებს. ეს ფიქრები თითქოს ნანასავითაც ჩაესმოდა მას, მაგრამ მშვიდ ძილს უფრო ხობდა.

რამდენიმე ღამე ძილი წაართვა ამ ზმანებამ. ადამიანს უძილობაშიც, ისევე როგორც ძილში, მრავალნაირი სიზმარ-ღანდი ეჩვენება.

თითქმის არავითარი შესაძლებლობა არ არის სიტყვიერად გამოიხატოს ის ბუნდოვანი პროცესები, რაც თავში ხდება. სიტყვების უხერხულობა სწორედ იმაში გამოიხატება, რომ მკვეთრად არიან გამონაკვეთნი, ვიდრე ფიქრები. რაკი ფიქრებს იმდენად გამოკვეთილი კონტურები არ გააჩნიათ, ამიტომ ხშირად ერთმანეთს ერწყმიან. სიტყვები სულ სხვა საქმეა. ამის გამო ჩვენი სულის ბუნდოვანი მოძრაობა სიტყვიერად არ გამოითქმის. სიტყვას საზღვრები გააჩნია, ფიქრი კი უსაზღვროა.

ჩვენი შინაგანი სამყარო იმდენად საიდუმლო სივრცისაა, რომ გუინპლენი ვერც კი უკავშირებდა ურთიერთს ღეაზე ფიქრსა და ყოველივე იმას, რაც მის სულსა და გულში ხდებოდა. ღეა მისი ფიქრების ისევე შუა ბირთვად რჩებოდა და ის ერთი იყო რაღაც წმიდათაწმიდა, რომელსაც ვერარა შეეხებოდა.

მაგრამ მიუხედავად ამისა, ასეთი წინააღმდეგობანი ადამიანებს ახასიათებთ. გუინპლენი შინაგან რყევას განიცდიდა. ხვდებოდა კი ამას? მეტად ბუნდოვნად.

გულის ყველაზე უფრო მეტად მტკივნეულ კუნჭულში, სულის სიღრმეში, სადაც კი შესაძლოა ყველა ადამიანს ნაპრალი აღმოაჩნდეს, გუინპლენი ორი მოწინააღმდეგე სურვილის ურთიერთდამთხ-

კეკას გრძნობდა. ურსუსისთვის ყველა ეს განცდა ნათელი იქნებოდა; ხოლო გუინპლენი ყოველივე ამაში ძნელად ერკვეოდა.

ორი ინსტინქტი იბრძოდა მასში: მიზიდულობა იდეალისადმი და მიზიდულობა ქალისადმი. ხშირად არის ხოლმე, რომ უფსკრულზე გადებულ ხიდზე მსგავსი ორთაბრძოლა იმართება თეთრ ანგელოზსა და შავ ანგელოზს შორის.

სულ ბოლოს მაინც შავი ანგელოზი გადაიჩეხა უფსკრულში.

როგორღაც მოხდა, რომ გუინპლენმა უცბად მიატოვა ფიქრი უცხო ბანოვანზე.

ორი საწყისის ბრძოლა, გუინპლენის არსის ციურობასა და მიწიერებას შორის პირისპირ შეხვედრა მისი სულის საიდუმლო ხვეულებში მოხდა, სულის ისეთ სიღრმეში, რომ მის შემეცნებამდე კვლარ მიაღწია.

მხოლოდ ერთი რამ იყო ეჭვმიუტანელი: გუინპლენის გულსა და გრძნობას არც ერთი წუთით არ განშორებია დეასადმი ტრფიალი.

მას ეჩვენებოდა, თითქოს დიდი ხნით ადრე განიცადა რაღაც აფორიაქება, სისხლი აუჩქროლდა, მაგრამ ახლა ყოველივე ამას ბოლო მოეღო. დარჩა მხოლოდ დეა.

გუინპლენს ძალიან გაუკვირდებოდა, მისთვის რომ ეთქვათ, დეა ერთი წუთით მაინც ხიფათში ჩავარდაო.

ის მოჩვენება, რომელიც ამ ორ არსებას თითქოს ხიფათს უქადადა, ერთი, ორი კვირის მერე გაუჩინარდა.

გუინპლენის გული მხოლოდ დეას სიყვარულით ენთო.

ამასთანავე, როგორც ჩვენ უკვე ვთქვით, ჰერცოგის ასული მეტად აღარ გამოჩენილა.

ურსუსმა ეს მოვლენა ჩვეულებრივად მიიჩნია. „კვადრულის მქონე ბანოვანი“ არაჩვეულებრივი მოვლენაა. ასეთი არსება ერთხელ მოვა, ადგილის საფასურად ოქროს ფულს გადაიხდის და მერე უკვალოდ გაქრება. ცხოვრება მეტისმეტად საამური იქნებოდა, ეს რომ ხშირად ხდებოდა.

რაც შეეხება დეას, მას აღარც გახსენებია ის ქალი, რომელიც წარსულს ჩაჰბარდა. დეა, როგორც ჩანს, ყურს უგდებდა ლაპარაკს; ესმოდა ურსუსის ოხვრა და დროდადრო მისგანვე წამოსროლილი მრავალმნიშვნელოვანი წამოძახილები „ყოველდღე ხომ ოქროს უნციებს არ მივიღებთო!“. ამგვარმა სიტყვებმა დეას ბუნდოვანი

შიში აღუძრა. თვითონ ის არასოდეს ხმას არ იღებდა ამ უცნობ ქალზე. აქედანაც მოჩანდა მისი ღრმა ინსტინქტი. ზოგჯერ სული ანგარიშშიუცემლად მიმართავს წინასწარ გამაფრთხილებელ ზომებს, იმის წინააღმდეგ, რის საიდუმლოება მისთვის ხშირად ნათელი არც არის ხოლმე. როდესაც ხმას არ იღებ ვინმეზე, გგონია, რომ ამით მას თავიდან იცილებ. მასზე გამოკითხვაც არ გინდა, შიშობ, ამით არ მოიახლოვო იგი. დუმილით ისევე შეიძლება თავი დაიციო, როგორც კარის მიკეტვით დაიცავდი.

და ის მოვლენაც დავიწყებას მისცეს.

განა უნდა მიეცათ კი იმისთვის რაიმე მნიშვნელობა? განა სინამდვილეში კი მოხდა იგი? შეიძლებოდა თქმულიყო, რომ გუინპლენსა და დეას შორის რაღაც ჩრდილი გასხლტა? დეამ არა იცოდა რა ამის შესახებ; ხოლო გუინპლენმა უკვე დაივიწყა. არა, არაფერი მომხდარა. თვით ხატება ჰერცოგის ასულისა შორს გაიფანტა. თითქოს მხოლოდ მოვლანდათო. გუინპლენი მხოლოდ წუთიერ ოცნებებს მიეცა და ახლა უკვე გამოერკვა ზმანებიდან. გამქრალ-გაბნეული ოცნებები არავითარ კვალს არა ტოვებდა, ისევე როგორც, გაბნეული ბურუსი. ჰოდა, მას მერე, როდესაც ცა ღრუბელს გადაიყრის, სიყვარული გულში ისევე, როგორც მზე ცაზე, არავითარ ზიანს არ განიცდის.

IX

ABYSSUS ABYSSUM VOCAT*

მეორე პიროვნებაც გაქრა. ტომ-ჯიმ-ჯექმაც უცბად შეწყვიტა ტექტასტერის სასტუმროში სიარული.

ის ადამიანები, რომელთაც საზოგადოებრივი მდგომარეობა საშუალებას აძლევდა დაენახათ ლონდონის მაღალი წრის წარჩინებული ცხოვრების ორივე მხარე, ალბათ შეამჩნევდნენ, რომ სამრევლოს მეტრიკული წიგნების ორ ამონაწერს შორის „ყოველკვირეულ გაზეთში“ დაიბეჭდა განცხადება მისი უდიდებულესობის დედოფლის ბრძანებისამებრ, „ლორდ დევიდ დერი-მოირის ხელახლა გაწვევის“ შესახებ. ამ უკანასკნელს კვლავ უნდა მიეღო

უფროსობა იმ ფრეგატისა, რომელიც „თეთრი ესკადრის“ შემადგენლობაში დაცურავდა პოლანდიის ნაპირებთან.

ურსუსმა შეამჩნია, რომ ტომ-ჯიმ-ჯეკი უკვე აღარ მოდიოდა „მწვანე ყუთის“ წარმოდგენებზე. ამ გარემოებამ ძალიან შეაფიქრინა იგი; რაც ტომ-ჯიმ-ჯეკი კვადრუპლის გადამხდელ ბანოვანთან ერთად ეტლით წაეიდა, იმ დღიდან აღარ გამოჩენილა. ალბათ, ის ტომ-ჯიმ-ჯეკი, პერცოვის ასულების გამტაცებელი, ვინმე გამოუცნობი პირია! რა საინტერესო იქნებოდა ასეთი ამბის გამოკვლევა! რამდენი კითხვა წარმოიშვა ამ ამბის ირგვლივ! რამდენი სხვადასხვა აზრისა და შენიშვნის გამოთქმა შეიძლებოდა ამაზე! სწორედ ამიტომ ურსუსს არც ერთი სიტყვა არ წამოსცდენია.

ურსუსს იმდენი თავგადასავალი გადახდენოდა თავის სიცოცხლეში, რომ კარგად იცოდა, რა სახიფათო იყო ასეთი უტიფარი ცნობისმოყვარეობა. ცნობისმოყვარეობა ყოველთვის უნდა ეთანხმებოდეს ცნობისმოყვარეს. მალულად ყურისგდებისათვის შეიძლება ყურები დაგაჭრან. მალულად თვალის დევნებისათვის შეიძლება თვალები გამოგთხარონ. ყველაზე ჭკვიანურია არც არაფერი გაიგონო და არც არაფერი დაინახო. ტომ-ჯიმ-ჯეკი თავადის ეტლში ჩაჯდა. სასტუმროს პატრონმა დაინახა, როცა ის ჯდებოდა. მატროსი რომ ლედის მიუჯდა გვერდით ეს რაღაც სასწაულებრივ არსებად ხდიდა მას და ამის გამო იყო, რომ ურსუსმა ყური ცქვიტა. წარჩინებულთა თავნებობას, დაბალი წოდების პირი მოწინააღმდეგე უნდა მოეპყროს. ყველა ამ მტკვერში მხოხავ არსებებს, რომელთაც მაღალკეთილშობილი ადამიანები მდაბიოთ უწოდებენ, იმაზე მეტი აღარა დარჩენიათ რა, რომ თავის სოროში შეძერწენ, როდესაც რაიმე არაჩვეულებრივს შეიტყობენ. ხიფათი მხოლოდ იმას ასცდება, ვინც თავისთვის წყნარად ზის. თუ თქვენ იმდენად ბედნიერი არ იყავით, რომ ბრმად შობილიყავით, მაშინ თვალი უნდა დახუჭოთ. თუ თქვენი ბედუკუღმართობის გამო ყრუ არა ხართ, მაშ, ყურებში თითოთ დაიცვიოთ. თუ თქვენ თავიდანვე მუნჯი არ დაბადებულხართ, მაშინ ენას კბილი დააჭირეთ. დიდებულნი ამა ქვეყნისანი როგორსაც მოისურვებენ, ისეთ მდგომარეობას შეიქმნიან თავისთვის; ხოლო დამცირებულნი ამა ქვეყნად — რასაც კი შეძლებენ, რომ მიაღწიონ, იმ მდგომარეობაში რჩებიან. მაშ ჩამოვეცალოთ გზიდან იმას, რაც ჩვენთვის გამორკვეული არ არის. ნურც მითოლოგიაში

გადავიჭრებით; ნურც ხილულ მოვლენათა აზრში გარკვევას ვაძუ-
ლებით. მოწინებით მოვიხაროთ ქედი მოვლენათა ხილული სახის
წინაშე. თავი ვანებოთ მაღალ სფეროებში ჩვენთვის უცნობი მი-
ზეზების გამო მნათობთა გამოჩენის ან ჩაქრობის შესახებ მითქმა-
მოთქმას, რაც ჩვენთვის, უჩინარ ადამიანთათვის, მეტ შემთხვევა-
ში ოპტიკური მოღანდებაა. მეტამორფოზები ღმერთების საქმეა;
შემთხვევით თვალმოკრული მაღალი წრის ბანოვანნი უცბად რომ
გამოჩნდებიან და ისევე გაქრებიან, სადღაც, ჩვენ ზემოთ ციურ სი-
მაღლეებში რომ ფრენენ, ეს ისეთი ბუნდოვანი მოვლენაა, რომ ჩვენ
ვერ მივხვდებით და მათი შესწავლა ჩვენთვის სახიფათოა. ჩვენი
ზედმეტი ყურადღება აღიზიანებს ოლიმპიელებს, რომლებიც თავის
გართობასა და ხუმტურიანობას მოუცავთ. გაფრთხილდით, თორემ
თქვენი სიტყვების გამო თავს მეხი არ აგცდებათ და ეს აგიხსნით,
რომ ის ხარი, რომელსაც თქვენ მიშტერებიხართ, იუპიტერია. მაშ
ნუ გავშლით ნაცრისფერი ქლამინდის ნაკეცებს, რომლითაც შე-
მოსილნი არიან ჩვენთა ბედისწერათა საზარელნი მეუფენი. გულ-
გრილობა კეთილგონიერებაა. არ გაინძრეთ. და თქვენ გადარჩებით.
თავი მოიმკვდარუნეთ და აღარ მოგკლავენ. ამასვე დაასკვნის კე-
თილგონიერება მწერისა. ურსუსიც ამ ცნებას მისდევდა.

მეტისმეტად ცნობისმოყვარეობაა აღძრულმა სასტუმროს პატ-
რონმა ერთხელ ურსუსს მიმართა:

— იცით თქვენ, რომ ტომ-ჯიმ-ჯეკი რატომღაც აღარ გამოჩნდა
ჩვენთან?

ურსუსმა უპასუხა:

— ნუთუ მართლა? მე არც კი შემიმჩნევია.

ნიკლსმა რაღაც წაიბურღლუნა, ალბათ არცთუ იმდენად პატიუ-
საცემი რამ ტომ-ჯიმ-ჯეკის მიმართ, რაკი ის ჰერცოგის ასულის
კარუტის ახლოს დაინახა; მაგრამ რადგან ურსუსს ნიკლსის სი-
ტყვეები მეტად გაუფრთხილებლად უჩვენა, ამიტომ ყური მოიფრუა,
ვითომც ნიკლსის ნათქვამი არც კი გაუგონია.

ხოლო ურსუსი იმდენად არტისტული არსება იყო, მას არ
შეეძლო სინანული არ ეგრძნო ტომ-ჯიმ-ჯეკის გაუჩინარების გამო.
ძალიანაც წუხდა, მაგრამ თავისი შთაბეჭდილებები მხოლოდ პო-
მოს გაუზიარა. პომო იყო მისი ერთადერთი მეგობარი, რომლის თა-
ვშეკავებულობა სწამდა კიდევ, ამიტომ ეს წასჩურჩულა:

— მას შემდეგ, რაც ტომ-ჯიმ-ჯეკი აღარ გამოჩენილა, მე, როგორც ადამიანი, სიცარიელესა ვგრძნობ და როგორ პოეტი — სიცოცხეს.

რაკი თავისი მწუხარება მეგობარს გაუმხილა, ურსუსს ახლა ნაწილობრივ გულზე მოეშვა.

გუინპლენტან სიტყვაც არ დასცდენია, ხოლო თვით გუინპლენტანც თავის მხრივ არც ერთხელ აღარ ახსენა ტომ-ჯიმ-ჯეკი.

მართლაც, გუინპლენი მთლად დეასადმი ყურადღებით იყო შეპყრობილი და ტომ-ჯიმ-ჯეკი სულაც არ აინტერესებდა. გუინპლენი დღითი დღე უფრო მეტად ივიწყებდა უცნობ ბანოვანს. რაც შეეხება დეას, მას ეჭვიც არ აუღია, რომ მის სატრფიალო გუინპლენს ერთხანს სული აუფორიაქდა და გული აუძგერდა. იმ დროისათვის შეწყდა კიდევაც ხმები იმ შეთქმულებასა და საჩივრებზე, რასაც „კაცი, რომელიც იცინის“ ხიფათში უნდა ჩაეგდო. მოქიშპე-მოძულენი, ეტყობოდა, დაცხრნენ. ყოველივე მღელვარება, როგორც „მწვანე ყუთში“, ისე მის ირგვლივ, მიწყდა, ქუხილის უკანასკნელი გრგვინვაც ჩაყუჩდა. მოხეტიალე დასის წარმატებას აღარავითარი ხიფათი არ ემუქრებოდა. ადამიანის ცხოვრებაში ხანდახან უცბად დგება აღუშფოთებელი სიმშვიდის ხანა. გუინპლენისა და დეას სრული ბედნიერება ამ დროს არაფრით დარღვეულა. მათმა ბედნიერებამ თანდათანობით უმაღლეს წერტილამდე მიაღწია. ასეთ მდგომარეობას ერთი სიტყვა — აპოგეა — გამოხატავს. ბედნიერება ზღვის მოქცევასა ჰგავს, ერთხანს იგი თავის მაღალ დონეს აღწევს. ერთადერთი, რაც სრულ ბედნიერებაში მყოფ ადამიანს შეაწუხებდა, არის დაფიქრება მიქცევაზე, რაც აუცილებლად მოსდევს მოქცევას.

ხიფათის თავიდან აცილება ორნაირი საშუალებით შეიძლება: უნდა იდგე ან ძალიან მაღლა, ან ძალიან დაბლა. მეორე საშუალება, ეფიქრობთ, პირველზე უმჯობესია. ინფუზორიის გასრესა უფრო ძნელია, ვიდრე არწივის ისრით დაჭრა. თუკი ამ ქვეყანაზე ვინმე თავს უშიშრად გრძნობდა თავისი მეტად უბრალო მდგომარეობის წყალობით, ასეთნი, როგორც ჩვენ უკვე ვთქვით, გუინპლენი და დეა იყვნენ; ამასთანავე, ეს მდგომარეობა არასდროს ასეთი სრული არა ყოფილა, როგორც იმხანად. ეს ორი ახალგაზრდა ერთიმეორის არსებობით სუნთქავდა. გული ისე იჟღინთებოდა სიყვარულით,

თითქოს მისი მაცოცხლებელი რაიმე ღვთაებრივი მარილიაო. ამით აიხსნება ორი ისეთი არსების განუწყვეტელი კავშირი, რომელთაც ერთმანეთი თავიანთი სიცოცხლის განთიადზე შეჰყვარებიან და ამითვე აიხსნება ამ სიყვარულის სიახლის მარადიულობა. სიყვარული თითქოს ბალზამირებულია. დაფნისი და ქლოა* გადიქცივიან ფილემონად და ბაკიდედ*. ასეთი სიბერე ელოდა ალბათ გუინპლენსა და დეას, როდესაც საღამოთი შხის ჩასულა დილის ცისკარს ემსგავსება. მაგრამ ჯერჯერობით ხომ ისინი ისევ ახალგაზრდები იყვნენ.

ურსუსი ისე ადევნებდა თვალყურს ამ სიყვარულს, როგორც მედიკოსი კლინიკაში ახდენს დაკვირვებას, მას, როგორც იმხანად იტყოდნენ, „კიპოკრატეს შეხედულება“ ჰქონდა ამის შესახებ. იგი თავის ყოვლისგამჭვრეტ თვალს დეას მიაშტერებდა ხოლმე და ბუტბუტებდა:

— რა ბედნიერებაა, რომ ეს ქალი ბედნიერად გრძნობს თავს.

სხვა დროს ის იტყოდა ხოლმე:

— დეა ბედნიერად გრძნობს თავსა და ეს კარგია, სასარგებლოა მისი სუსტი ჯანმრთელობისთვის.

ურსუსი თავს გააქნევდა ხოლმე და ხან ავიცენას* კითხვასაც მიჰყოფდა ხელს. ეს წიგნი ვოპუსკუს ფორტუნატუსმა თარგმნა და ლუვენში 1650 წელს გამოიცა. ამ უძველეს ფოლიანტში ურსუსს „გულის სნეულებათა“ შესახებ მსჯელობა აინტერესებდა.

დეა ძალე იღლებოდა ხოლმე, ხშირად ოფლიანდებოდა, ძილი ადვილად ეუფლებოდა და, როგორც მკითხველს ახსოვს, ხშირად ისვენებდა დღისით. ერთხელ, როცა მას დათვის ტყავზე ეძინა, ხოლო გუინპლენი შინ არ იყო, ურსუსი ფრთხილად დაიხარა მისკენ და ყური მკერდზე მიადო; რამდენიმე წამს უსძინა გულისცემასა და მერე წელში გამართულმა წარმოთქვა:

— ცოტაოდენი შეშფოთებაც კი სახიფათოა ამ ქალისათვის, რომ ავადმყოფობა მკვეთრად არ გაუუარესდეს.

ხალხის ბრბო ისევ აწყდებოდა „დამარცხებული ქაოსის“ წარმოდგენას. „კაცი, რომელიც იცინის“ ისევ დაუსრულებელ წარმატებაში იყო. ყველა ისწრაფოდა გუინპლენის სანახავად. მარტო საუთუორქი როდი იყო აღტაცებული; გარკვეულწილად ლონდონიც კი დაიმორჩილა ამ არაჩვეულებრივმა სანახაობამ. ახლა მაყურე-

ბელთა შორის მართო მატროსები და მტვირთავეები როდი იყვნენ; ნიკლსი ვეკლანაირ ნაყარნუყარ ხალხს იცნობდა და ახლა, მისი სიტყვით, მაყურებელთა შორის აზნაურებიც იყვნენ და ბარონეტებიც მდაბიო ხალხის ტანსაცმელში გამოწყობილნი. უბრალო ადამიანთა ტანსაცმელში გამოწყობა დიდკაცთათვის ერთ-ერთი გასართობია: იმხანად ეს დიდ მოღაშიც იყო. მდაბიოთა შორის არისტოკრატის გამოჩენა კარგ ნიშნად ითვლებოდა და იმას მოასწავებდა, რომ „კაცი, რომელიც იცინის“ ლონდონის ყურადღებასაც იქცევდა. ცხადი იყო, რომ ის სახელი მაღალკეთილშობილ საზოგადოებაშიც ცნობილი ხდებოდა. ამაში არავითარი ეჭვი არ იყო. „კაცი, რომელიც იცინის“ ლონდონში ხშირი მითქმა-მოთქმის საგანი გახდა. ამაზე ალაპარაკდნენ „მოპოკ კლუბშიც“, სადაც მხოლოდ ლორდები დადიოდნენ.

„მწვანე ყუთის“ მცხოვრებლებმა არა იცოდნენ რა ამის შესახებ. ისინი კმაყოფილნი იყვნენ თავიანთი ბედით და ყოფა-ცხოვრებით. დეა ყოველ საღამოს ტკბებოდა გუინპლენის ზეუელ, მაგრამ უხეშ თმაში ხელის ფათურით. სიყვარულისთვის მთავარია მიჩვევა. მზის ყოველდღე გამოჩენა — სამყაროს ჩვეულებაა. სამყარო შეყვარებული ქალია; მისი სიყვარულის საგანი მზეა.

სინათლე თვალისმომჭრელი ბალავარია, რომელზეც მთელი მსოფლიო ეყრდნობა. ყოველი დღე მხოლოდ ერთი ღვთიური წამია. დედამიწა ჯერ ისევ ღამის ბურუსში მყოფი, ამომავალ მზეზეა დაყრდნობილი. ბრმა დეა ასევე განიცდიდა სითბოს დაბრუნებას და იმედის გამართლებას იმ წუთში, როდესაც გუინპლენის თავს ხელით ეხებოდა.

ორი სრულიად განმარტოებული, სხვათათვის უჩინარი არსება ერთმანეთს ეთაყვანებოდა, სრული დუმილის წუთებში ერთმანეთის სიყვარულით ტკბებოდა. აი, ასე თუნდ მთელი საუკუნე გასულიყო შეუქმნევლად.

ერთ საღამოს სპექტაკლის დასრულების შემდეგ მეტისმეტი ნეტარების განცდით მოთენთილი გუინპლენი, რაც ისეთნაირად თავბრუდამხვევია, როგორც ყვავილების გამაბრუებელი არომატი, ჩვეულებრივად დაეხეტებოდა იქვე მინდვრიანზე, „მწვანე ყუთის“ შორიანხლო. არის ხოლმე წუთები, როდესაც გული იმდენად ივსება ვეკლანაირი გრძნობებით, რომ ისინი თავისთავად იფრქვევიან.

ღამე უღრუბლო იყო და ბნელი, ხოლო ცაზე ვარსკვლავები ციმცი-
მებდნენ. მოედანი უკაცრიელი იყო და ტარინხოფილდის სიერცქეზე
აქა-იქ გაფენილ ფიცრულ ბარაკებშიც ყველგან ძილი და თავდა-
ვიწყება სუფევდა.

მხოლოდ ერთ ალაგს ენთო სინათლე. ეს იყო ტედკასტერის სას-
ტუმროს ფარანი. სასტუმროს კარი ნახევრად ღია იყო — გუინპლენ-
ნი უნდა დაბრუნებულიყო.

საუთვორქის ხუთი ეკლესიის სამრეკლოზე ის იყო შუალამის
ზარი დაირეკა; თითოეული სამრეკლოს ზარი საათის დროს ზუს-
ტად ვერ უთანხმდებოდა და მათი ხმის სხვადასხვაობაც განირ-
ჩეოდა. გუინპლენი დეაზე ფიქრობდა; თუმცა სხვა რაზე უნდა ეფი-
ქრა? მაგრამ ამ საღამოს რაღაც უცნაურად იყო აფორიაქებული;
მომაჯადოებელ გრძნობას შეეპყრო და თან ერთგვარ შიშსაც დეა-
ზე ფიქრით. ახლა იგი დეაზე სხვაგვარად ფიქრობდა. ფიქრობდა
ისე, როგორც მამაკაცი ფიქრობს ხოლმე ქალზე. თუმცა თავის
თავს ამის გამო საყვედურობდა კიდევ. მას ეგონა, რომ ამით ამ-
ცირებდა თავის სიყვარულს დეასადმი. გუინპლენი გრძნობდა, რომ
მასში ბუნდოვნად ჩქროლავდა სურვილი. ეს საამური და ძალუ-
ში მოუთმენლობა იყო. იგი უხილავი საზღვრის გადასასვლელს
წასდგომოდა, რომლის ერთ მხარეს უბიწო ქალწული იყო, მეორე
მხარეს — დედაკაცი. გუინპლენი ათრთოლებული ეკითხებოდა თა-
ვის თავსა და გუნებაში წითლდებოდა. წინანდელი გუინპლენი თან-
დათან გამოიცვალა; თავისდა შეუქმნევლად დავაჟაკადა. მორცხ-
ვი ყმაწვილი კაცი ბუნდოვან ძლელვარე გულისთქმას განიცდიდა.
ჩვენი ყური ერთი მხრივ სინათლისკენაა მიპყრობილი, რომლითაც
გონების ხმას ვუსმენთ, მეორე მხრივ ჩვენი ყურადღება მიპყრობი-
ლია სიბნელისკენ, რითაც ჩვენ იმას ვუსმენთ, რასაც ინსტინქტი
გვეუბნება. სწორედ ამ ყურით, სიბნელის ხმის ჩასაძახებელი ყუ-
რით უცნობი ხმები რაღაცას დაჟინებით ჩასჩურჩულებდნენ გუინ-
პლენს. ახალგაზრდა, რაც უნდა ფაქიზი სულის პატრონი იყოს, თუ
იგი სიყვარულზე ოცნებობს, მასა და ოცნებას შუა ბოლოს და ბო-
ლოს ერთგვარი ხორციელი სახე წარმოსდგება ქალისა. მისი ზმა-
ნებები უცოდველნი აღარ არიან. მას ისეთი მისწრაფება იპყრობს,
რაც ბუნებისგანაა შთაგონებული, და რასაც იგი თავის თავსაც არ
უმხელს. გუინპლენი ისეთ ვნებიან გულისთქმას შეეპყრო, რომე-

ლიც ქალის ცოცხალი, ხორციელი მშვენიერებისკენ იზიდავდა. იგი ხომ ვველა ჩვენი ცდუნების წყაროა; ხოლო ასეთ რამეს, გუინპლენის წარმოდგენით, დეას უსხვეულო ხატება მოკლებული იქნებოდა. გახელების წუთებში, რაც გუინპლენს სახიფათოდ ეჩვენებოდა, იქნებ ერთგვარი შიშითაც, იგი დეას ანგელოზურ გარეგნობას მიწიერი ქალის, დედაკაცის სახითაც წარმოიდგენდა. და ქალი ხომ სასურველია! აუცილებელიც.

სამოთხისებური უბიწოების სიჭარბე ბოლოს და ბოლოს სიყვარულს აღარ აკმაყოფილებს. სიყვარულს მხურვალე ხელი, მართლარე სიცოცხლე, ამაღელვებელი კოცნა სწყურია, რომელიც წარუხოცელ კვალსა სტოვებს; მას აწეწილი, ჩამომლილი თმები, ვნებიანი ხვევნა ენატრება. ვარსკვლავებიანი მაღალი სივრცე უკვე გვეიწროება. ეთერი მეტად გვემძიმება, ჰაერი აღარა გვეფინის. სიყვარულში ციური სიფაქიზის სიჭარბე იგივეა, რაც კერაში სითბოს მომცემა შეშის სიჭარბე: იქ ალი ვერ აღეგზნება. გუინპლენი გონებას კარგავდა, იმდენად შეეპყრო საამურ ვნებიან ხილვას. მას თვალწინ დაუდგა დეა ისეთი სახით, რომლის დაუფლება ხორციელად შეუძლებოდა. დეა მორჩილი, რომელიც დანებდებოდა სიახლოვის იმ თავბრუდამხვევ წუთში, რაც ორ არსებას ახალი სიცოცხლის ჩასახვის საიდუმლოებით აკავშირებს. „ქალი!“ გუინპლენს ესმოდა ეს შინაგანი ძახილი, რომელიც თვით ბუნების წიაღიდან ამოდიოდა, ვითარცა ახალი პიგმალიონი,* ლაფეარდისაგან გალათეას შემქმნელი, გუინპლენი თავის გუნებაში, სულის სიღრმეში თვითნებურად ცვლიდა დეას კდემამოსილ ხატებას. ეს ხატება ხომ მეტად ციური იყო, თანაც არასაკმარისად სამოთხისებური; ვინაიდან სამოთხე — ევაა, ხოლო ევა დედაკაცი იყო, რომელიც სურვილს იწვევდა და დედა, მასაზრდოებელი მიწიერისა, მის კურთხეულ წიაღში ჩაისახა მთელი მოძვეალი შთამომავლობანი, მის ძუძუ-მკერდში დაუმშრალი იყო რძე, მისი ხელი არწევდა ახალშობილი ქვეყნის აკვანს. დედაკაცის გულმკერდი შეუთავსებელია ანგელოზის ფრთებთან. სიქალწულე მხოლოდ აღთქმად დედობრიობისა. მაგრამ გუინპლენის ოცნებებში დეა აქამდე ყოველივე ხორციელებასზე მაღლა იდგა. ხოლო ახლა იგი აფორიაქებული, თავის გუნებაში ცდილობდა დეა ძირს, მიწიერ არსებად წარმოედგინა, რაკი იგი იმ ძაფს მოეჭიდა, რომელიც ყოველ ქალწულს მიწასთან აკავშირებს. ეს ძაფი სქესია.

ვერც ერთი ეს ფრთაძალი ფრინველი ვერ ინავარდებს თავისუფლად; დეაც, როგორც ყველა სხვა, ბუნების კანონების გავლენის გარეშე ვერ დარჩებოდა; და გუინპლენი მხოლოდ ნახევრად უმხელდა თავის თავს, რომ მას სწყუროდა, დეა ამ კანონებს დამორჩილებოდა. გუინპლენს ეს სურვილი მისდა უნებურად აღძროდა და იგი სულ ებრძოდა ამ სურვილს. თავის წარმოსახვაში დეას მიწიერ ქალად წარმოიდგენდა, იქამდეც მივიდა, რომ შეუძლებელი რამ წარმოიდგინა: ვითომც დეა მხოლოდ აღგზნებას კი არა და ვნებათაღელვასაც იწვევდა. წარმოიდგინა, ვითომც დეა მის ბალიშზე დებდა თავს. მასვე რცხვენოდა ამ შეურაცხყოფელი ფიქრებისა. ეს რაღაც ძალა იყო მასში, რომელიც ცდილობდა დეას ხატება დაემცირებინა. გუინპლენი ეწინააღმდეგებოდა ასეთი ფიქრების თავდასხმას. ცდილობდა წარმოსახვით აღარ ეხილა ამგვარი სურათები; მაგრამ მერე ისევ უბრუნდებოდა ასეთ ფიქრებს. მას ისიც ეჩვენებოდა, რომ იგი ქალწულის უმანკოების შელახვას ეტანებოდა. დეა მისთვის თითქოს ცათა ღრუბლების არსება იყო. გულის კანკალით ლამობდა იგი ამ ღრუბლების შეხებას, თითქოს საფარველი უნდა აეხადა. გაზაფხული იყო და აპრილის თვე იდგა.

ზურგის ტვინიც თავისებურ ზმანებას ეძლევა.

გუინპლენი უაზროდ დაბორიანდებდა, — დაბნეული; ის ოდნავ აქეთ-იქით ირწვოდა, აუჩქარებლივ, როგორც ხანდახან მარტოდ მოსიერზე იქცევა ხოლმე; ასეთი მდგომარეობა უაზრო ოცნებებს იწვევს. საით მიისწრაფოდა გუინპლენის აზრი? ის თავის თავსაც ვერ გაუმხელდა ამას. ცისკენ? საქორწილო სარეცლისკენ. და თქვენ, ვარსკვლავებო, ნუთუ უყურებდით ამას ამ დროს?!

რატომ ამბობენ „შეყვარებულიო“, უნდა თქვან ხოლმე „შეპყრობილიო“. დემონისაგან შეპყრობილი იყოს კაცი, ეს იშვიათი მოვლენაა; ქალისგან შეპყრობილი საერთო წესია. ყოველ მამაკაცს ემართება, რომ საკუთარ პიროვნებას კარგავს. რა ჯადოქარია მშვენიერი ქალი! სიყვარულის ნამდვილი სახელი ტყვეობაა.

ქალი მამაკაცს სულიერი გრძნეულებით ატყვევებს, აგრეთვე ხორციელი თილისმითაც. ხშირად ხორციელი თილისმა სულიერზე ძლიერია. სული შეყვარებულია, ხორცი საყვარელია!

სატანას ცილსა სწამებენ. ევა მას არ შეუცდენია. ის ევამ შეიყვანა ცდუნებაში. დედაკაცი იყო დამწყები.

ლუციფერი შშვიდად მიდიოდა თავისი გზით, მაგრამ დაინახა დედაკაცი და სატანად გადაიქცა.

სხეული გარეგანი ჩარჩოა უცნობისა და რაც უცნაურად გვეჩვენება, იგი თავისი მორცხვობით ხიბლავს ადამიანს. ამაზე შეტად ამბობს ალარა არის რა. აბა იფიქრეთ: ის (ე.ი. სხეული) უსირცხვილოა და მორცხვობს კი.

ამ წუთში გუინპლენს ხორციელი სილამაზისადმი სწორედ ასეთი გადაულახავი გულისთქმა აღუვებდა და იმორჩილებდა. საშინელი წამია, როდესაც ჩვენ სიშიშველე მოგვესურვილება. სულ ადვილია, ფეხი აგვისხლტეს და დავეცეთ. რამდენი წყვილია დაფარული კენერას სითეთრეში!

რალაც შინაგანი ხმა გუინპლენისა ხმაძალა მოუწოდებდა დეას, დეას — ქალწულს, დეას — მეგობარს, დეას — ხორციელსა და მგზნებარეს, დეას — მკერდგამიშველებულს. გუინპლენი შხად იყო ანგელოზი გაეძევიბინა; ეს იყო იდუმალი კრიზისი, რომელსაც ვეველა შეყვარებული განიცდის, და რომელიც იდეალს დალუპვას უქადის. მარადიული კანონი სამყაროსი ის წამია, რომ სულში ციური ნათელი ჩაწყვიადდება.

გუინპლენის სიყვარული დეასადმი მეუღლის სიყვარულში გადადიოდა. კდემამოსილი სიყვარული მხოლოდ გარდამავალი საფეხურია. აუცილებელი წუთი დადგა. გუინპლენს იზიდავდა ქალი.

გუინპლენი ქალისკენ მისწრაფებას განიცდიდა.

მის წინ ჩალმართი გადახსნილიყო, და ის პირველსავე ნაბიჯზე ჩაუარდნას უქადდა.

ბუნების გაურკვეველი ძახილი მოუგერიებელია.

ქალი რაოდენ უფსკრულია!

გუინპლენის საბედნიეროდ, მის მახლობლად სხვა ქალი არ იყო გარდა დეასი: ეს ერთადერთი ქალი იყო, რომელიც მას ეწადა. დეაც ერთადერთი იყო, რომელსაც გუინპლენი სურდა.

გუინპლენი მთლად გამოურკვეველ თრთოლას აეტანა. თვითონ სიცოცხლე ძალუძად ითხოვდა მასში თავის უფლებებს.

ამას მიუმატეთ გაზაფხულის გავლენა. გუინპლენი თითქოს შეისუნთქავდა გამოუცნობ დენს ვარსკვლავიანი ღამისას. ის მიდიოდა უშიზნოდ, რალაცნაირი დამატკობელი თავდავიწყებით. ჰაერში გაბნეული არომატი გაზაფხულის სილბოსი, დამათრობელი სურ-

ხელეპანი, რომლითაც გაქვლები იყავით და ღამის ბინდი; ღამით გაღვიძრებული ვიყავით, შორით მონაბერი ამო სურნელი, შეიძლება მებული ელურტული, რომელიც აქვე სადღაც, პატარა ბუდეებში იხმოდა. წყაროთა ღიკლიკი და ფოთოლთა შრიალი, სუნთქვა ფოვლის მხრიდან. სინორჩე, სითბო, ყველა ეს საიდუმლო გაღვიძება ბუნებისა სხვა რა არის, თუ არა ვნებებზე ჩურჩულით მოლაპარაკება გაზაფხულის მძლეობისთვის ხმა, თავბრუდამხვევი მოწოდება; და სულიც მას მხოლოდ ენაბრგვილი ფურჩულით აძლევს პასუხსა და თვითონაც უკვე ვეღარ ერკვევა საკუთარი სიტყვების აზრში. ვინც კი ამ წუთში გუინპლენს დაინახავდა, ყველა იფიქრებდა: „ვერ ხედავთ, მთვრალიაო!“

მართლაც, გუინპლენი ფეხზე ძლივს იდგა, ისე დაძვინძვებულიყო თავისი მძლეობით გულის, გაზაფხულისა და ღამისაგან.

ირგვლივ უკაცურობა და დუმილი სუფევდა. გუინპლენი, უბრალოდ, თავისთავად ლაპარაკობდა. როდესაც იცო, რომ ყურს არავინ გიგდებს, თავისუფლად ელაპარაკები შენს თავს.

ის ხელა მისეირნობდა, თავი ჩაქინდრა, ხელები ზურგზე შემოეწყო, მარცხენა ხელით მარჯვენა ეჭირა.

უცბად იგრძნო, რომ ხელს რაღაცა ჩაუსხლტა.

სწრაფად მოტრიალდა.

ხელში მას ქალაღლი შერჩა და მის წინ კიდევ ვიღაც კაცი იდგა.

ცხადი იყო, რომ ეს კაცი კატასავით მიეპარა უკნიდან და ხელში ქალაღლი ჩაუდო.

ეს ქალაღლი წერილი იყო.

მისი მომტანი კაცი, რამდენადაც შეიძლებოდა ვარსკვლავთა შუქზე მისი შეთვალეობა, ტანად პატარა იყო, პირმრგვალი და სულ ახალგაზრდა. მაგრამ ძალიან თავმომწონე. ტანთ ალისფერი ლივრეა ეცვა, რაც ნაცრისფერი გრძელკალთებიანი ლაბადის, ღამის მოსასხამის ქვეშიდან მოუჩანდა. თავზე ღია ფოლოსფერი, კარდინალის კუნკულის მსგავსი ქუდი ეხურა, მაგრამ ბუზმენტებშემოვლებული. რაც იმის ნიშანი იყო, რომ ამ ქუდის პატრონი ლაქია გახლდათ. ეს მოხდენილი ქუდი მთიულა ფრინველის ერთი კონა ბუმბულით იყო შემკული.

ბიჭუნა გაუნძრევლად იდგა გუინპლენის წინ, სიზმარში მოღაბდებული სილუეტის მსგავსად.

გუინპლენმა იცნო, ეს პერცოგის ასულის მსახური იყო.

გუინპლენმა გაკვირებისაგან შეკრთოდაც ვერ მოახწრო, რომ უმაღლესი წვრილი, არცთუ ქალის, არცთუ ბავშვის, ხმა მოესმა.

— ხვალ ამ დროს ლონდონის ხიდთან მოდი! მე დაგიცდით იქ და მიგაცილებთ.

— სად მიმაცილებ?

— იქ, სადაც თქვენ გელოდებიან.

გუინპლენმა ახლა წერილს დახედა, რომელიც ანაზდეულად ხელში შერჩენოდა, როცა ისეუ აიხედა, გრუმი იქ აღარ იყო. შორს, ბაზრის მოედანზე ბუნდოვნად მოჩანდა პატარა მსახურის სილუეტები, რომელიც სწრაფად პატარავდებოდა. მალე იგი კუთხეში შებრუნდა და თვალს მიეფარა.

გუინპლენმა თვალი გააყოლა შორს მიმავალ გრუმს და მერე წერილს დახედა. ადამიანის ცხოვრებაში არის ხოლმე ისეთი წამები, როდესაც რაიმე შეემთხვევა და თითქოს არც შემთხვეოდეს. გამტკრებულა და ერთხანს ვერ გარკვეულა მომხდარ გარემოებაში. გუინპლენმა წერილი თვალებთან მიიტანა, თითქოს წაკითხვა უნდოდა, მაგრამ ვერ წაიკითხავდა ორი მიზეზის გამო: ჯერ ერთი, კონვერტი ისეუ დაბეჭდილი იყო და მეორეც იმიტომ, რომ ბნელოდა. რამდენიმე წუთი გავიდა, ვიდრე გუინპლენმა მოისაზრა, რომ სასტუმროში ფარანი ენთო, რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა, მაგრამ გვერდით, რადგან არ იცოდა საით წასულიყო. ასე მხოლოდ მთვარეული იმოდრავებდა, წერილი მოჩვენებას რომ მიეცა.

ბოლოს გამოერკვა განცვიფრებისგან და სასტუმროსკენ თითქმის გაიქცა. გამოღებულ კარის წინ შეჩერდა და სინათლის შუქზე ერთხელ კიდევ დახედა დაბეჭდილ წერილს. ბეჭედზე არავითარი ტვიფრი არ იყო, ხოლო კონვერტზე მარტო ერთი სიტყვა ეწერა: გუინპლენს. მან ბეჭედი აამტვრია, კონვერტი გახია, წერილი გაშალა, სინათლესთან ახლოს მიიტანა და წაიკითხა:

„შენ საოცრებამდე სახიჩარი ხარ, მე კი ულამაზესი. შენ ტაკიმასხარა ხარ, მე კი პერცოგის ასული. მე პირველი ვარ, შენ უკანასკნელი. მე შენ მსურხარ, მე შენ მიყვარხარ. მოდი“.

ცდუნება ზინდა გუინალენისა

ზოგი ცეცხლი ოდნავ გაკრთება სიბნელეში; ზოგს კიდეე შეუძლია ვულკანი ალაგზნოს.

ნაპერწკლებიც კი ხანდახან უშველებელ ხანძარს აჩენენ.

გუინპლენმა წერილი მეორედ წაიკითხა, კიდეე წაიკითხა, ის ნათლად ხედავდა ამ სიტყვებს: „მე შენ მიყვარხარ“.

მის გონებაში ერთიმეორეს მისდევდნენ საზარელი ფიქრები.

შეძრწუნებულს პირველად ეგონა ვგიჟდებო. ჭკუაზე შეიშალა, ამაში ეჭვი არ არის. ისეთ რამეს ხედავს, რაც სინამდვილეში არ არსებობს. ღამის ზმანებებმა ის უბედური თავის სათამაშოდ აქციეს. წითელი კაცუნა მას მხოლოდ მოელანდა. ღამით ხანდახან ჭაობის ორთქლი შეკუმშვისას მოფარფატე შუქად იქცევა და იტყუებს ადამიანს. აი, ახლაც მცდარმა მოლანდება ჯერ დასცინა, მერე ისევ გაქრა და გუინპლენი ჭკუაზე შემლილი დატოვა. წვედიადს შეუძლია ასეთი ოინები ჩაიდინოს.

შემდეგ, რადგან დარწმუნდა, რომ სრულ ჭკუაზე იყო, უფრო შეძრწუნდა.

მოლანდება? რას სისულელეა! მამ ეს წერილი საიდანაა? წერილი ხომ ხელში უჭირავს. აი კონვერტიც, ბეჭედი, ქაღალდი, ვიდეცის ხელით დაწერილი. მან ხომ იცის, ვისგანაც არის წერილი! ამ თავგადასავალში არაფერი ამოუცნობი არ არის. აუღიათ კალამი, მელანი და დაუწერიათ წერილი. აანთეს სანთელი და კონვერტი ლუქით დაბეჭდეს. განა კონვერტზე არ აწერია მისი სახელი: გუინპლენს? ქაღალდი სურნელოვანია. ყველაფერი ცხადია. იმ კაცუნასაც იცნობს. ის ცეროდენა გრუმია. მოფრიალე ცეცხლი ლიურეა იყო. გრუმმა გუინპლენს პაემანი დაუნიშნა. ხვალ, სწორედ ამ დროს ლონდონის ხიდის მისასვლელთან. განა ლონდონის ხიდის გრძობათა მცდარობაა? არა! არა! ყოველივე ეს ერთიმეორეს შეე

საბაძემა. ეს სულაც არ არის ბოდვა. ეს სინამდვილეა. გუინპლენი სრულ ჭკუაზეა. ეს არ არის მოლანდება, რომელიც თანდათანობით იშლება და ჰაერში უკვალოდ ქრება. ეს სრულებით რეალური რამაა. გუინპლენი გიჟი არ არის, არც ცხადლივ ზმანებაშია. და გუინპლენი ისევ და ისევ განმეორებით კითხულობდა წერილს.

ჰო, დიახ, რა თქმა უნდა. მაგრამ რა არის ეს? მაშინ ხომ... ეს იგავშიუწვდომელი რამაა.

ქალს სურდა გუინპლენი! თუ ასეა, დაე ამიერიდან აღარავინ თქვას სიტყვა: „დაუჯერებელი“. ქალს სურს იგი! ქალს, რომელმაც დაინახა მისი პირისახე. ქალს, რომელიც ბრმა არ არის. მაშინ არის ის ქალი? გონჯი? არა, ულამაზესია. ბოშა ქალია? არა, ჰერცოგის ასულია.

მაშ, ეს რას მოასწავებს? ან რას ნიშნავს ეს? რა სახიფათოა ასეთი ზეიმი! და მაინც როგორ არ უნდა გაეხსრავოს კაცი რაც შეიძლება მალე მის შესახვედრად?

როგორ? ეს ის ქალია? სირინოზი, მოჩვენება, ლედი, ის მაყურებელი, ლოქაში რომ იჯდა! წყვილად-შუქში მოელვარე ლანდი. დიახ! სწორედ ის არის! რა თქმა უნდა, ის არის!

გუინპლენის გულში ხანძარი აგიზგიზდა, ის არის, ის, ის უცნაური უცნობი ქალი! სწორედ ის, რომელმაც სიმშვიდე დაუკარგა. გუინპლენს ხელახლა დაესია ამაღელვებელი ფიქრები. თითქოს ამ ბნელმა ცეცხლმა გააცხოველა ისინი, იგივე ფიქრები, რომლებიც პირველად აეშალა მას ამ ქალის დანახვაზე. დავიწყება იგივე პალიმფსესტია. შემთხვევა არის საჭირო და უკვე საუკუნოდ წაშლილი, უცბად ისევ ამოტივტივდება განცვიფრებული მეხსიერების სტრიქონებს შუა. გუინპლენს ეგონა, გულიდან ამოვიგდო ის ხატება, და აჰა, იგი ისევ მის თვალწინ წარმოუდგა. ის ხატება მასში აღიბეჭდა. გუინპლენის ტვინში გუინპლენისავე სურვილის წინააღმდეგ დატოვა მან წარუხოცელი კვალი. მისდა უნებურად იმ ქალის ნაკვთები ღრმად ჩაიჭრნენ მის სულში. გამოუსწორებელი ბოროტება ახლა უკვე მომხდარი იყო და გუინპლენი ხელახლა გატაცებით დანებდა თავიდან მოუცილებელ ზმანების ძალას.

როგორ! ის, გუინპლენი, ვნების საგანი გახდა? როგორ! პრინცესა ტახტის საფეხურებიდან დაეშვა, კერპი საკურთხეველიდან ჩამოვიდა, ქანდაკება — თავისი კვარცხლბეკიდან, მოჩვენება — ღრუბ-

ლებიდან! როგორ! შეუძლებლობის წიაღიდან ქიმერა აღმოცენდა!
როგორ! ეს პლაფონიდან მოვლენილი ფერია, განხორციელებული
სხივოსნება, ეს ნერეიდა, მთლად ძვირფასი თვლების სამკაულით
აულვარებული, მიუწვდომელი, დიდებული, ულამაზესი ქალი თა-
ვისი თვალისმომჭრელი სიმაღლიდან გუინპლენამდე ეშვებოდა.
როგორ? მან თავისი ავრორას ეტლი, რომელშიც გერიტსაც აბამ-
დნენ და გველუშაპსაც, დაბლა მდგომთანაც გააჩერა და უთხრა:
„მოდით!“ როგორ! გუინპლენს საშინელი და თან მშვენიერი ბედი
ხვდა — დაამციროს, მიწიერი გახადოს ემპირიუმი*? ეს ქალი, თუ
შეიძლება, რომ ქალი ეწოდოს სხვა, მეტად აღმატებული პლანე-
ტის მცხოვრებს, ეს ქალი გუინპლენს თავის თავსა სთავაზობდა?
მთლად ეძლეოდა? შეუძლებელია ის, ოლიმპის ღმერთქალი მოუწო-
დებს სიყვარულის სარეცელზე! და მერე ვის? მას, გუინპლენს. თა-
ვისუფალი ქცევის ქალი ხვევნა-ალერსს კპირდებოდა... იგივე, შა-
რავანდდით მოსილი ღმერთქალი, მას გულ-მკერდში ჩაიკრავდა.
და ამის სულაც არ რცხვენოდა იმ ქალს. იმ მაღალი წრის სულიე-
რებს არავითარი მწიკელი არ შეეხებათ. ისინი ღმერთები არიან
ნათელში განბანილნი. და ამ ღმერთქალმაც, გუინპლენამდე რომ
უნდა ჩამოქვეითებულიყო, იცოდა, რასაც სჩადიოდა. მან კარგად
იცოდა, რა საშინელი სახიჩარი იყო გუინპლენი. იმ ქალმა ნახა ნი-
ლაბი, გუინპლენს რომ პირისახის მაგიერ კქონდა და ეს ნილაბი მას
არ შეეზიზღა. გუინპლენი შეუყვარდა, მიუხედავად მისი სახიჩრო-
ბისა! ეს ყველაზე უფრო უტიფარ ოცნებებსაც კი აღემატებოდა.
გუინპლენი შეიყვარეს მისი სახიჩრობის გამო. ნილაბი არ ეზიზღე-
ბოდა ღმერთქალს, პირიქით, ნილაბი მას იზიდავდა. გუინპლენი არა
მხოლოდ უყვარდათ, არამედ იგი ვნებათაღელვასაც იწვევდა. ქალი
არა მარტო ჩამოქვეითდა გუინპლენამდე, არამედ გუინპლენი მან
თავისი რჩეული გახადა. გუინპლენი მისი რჩეულია!

როგორ! ამ ქალის ირგვლივ არსებულ მეფურ წრეში, ბრწყინვა-
ლუ, უზრუნველ და ყოვლადშემძლე ადამიანთა წრეში ხომ პრინციუ-
ბი იყვნენ. იმ ბანოვანს შეეძლო პრინცი აერჩია. იყვნენ ლორდები,
შეეძლო ლორდი აერჩია, იყვნენ ლამაზი, მომხიბლავი, შესანიშნავი
ვაჟკაცები, — იმ ბანოვანს შეეძლო აღონისი* აერჩია. მაგრამ ვი-
სით მოიხიბლა იგი? გნაფრონით?* იქ, სადაც მხოლოდ მეტეორები
და ვლვაა, იმ ბანოვანს შეეძლო ექვსურთიანი სერაფიმი ამოერჩია,

მაგრამ წუმპეში მლოლაეი მატლი კი ამოირჩია. ერთი მხრივ მთლად აღმატებულნი, ბრწყინვალენი, დიდებულება, სახელგანთქმულება — მეორე მხრივ ოინბაზი და ოინბაზი იმარჯვებს ყველაზე. ნეტავი რა სასწორი ჰქონდა გულში ამ ბანოვანს, რითი სწონიდა იგი თავის სიყვარულს? ამ ბანოვანმა მოიხსნა ჰერცოგის ასულის ჯილა და ჯამბაზის ფიცარნაგზე დაანარცხა. ამ ბანოვანმა მოიხსნა თავიდან შარავანდელი ოლიმპის ღმერთქალისა და გნომს ჯავრიან თავზე დაადაგა! ეს არის ქვეყნიერების ყირაზე გადაბრუნება, სადაც მწერები მეშვიდე ცის სფეროში აღმოჩნდნენ, ხოლო თანავარსკვლავედები დაბლა მოექცნენ. ამის გამო ჩაიძირა გუინპლენი: იგი დაიბნა მასზე მოვარდნილ შუქთა ნიაღვრის გამო, სადაც მდაბიოთა უბადრუკ ყოფაში ნათელი სხივი მოეფინა. სილაძაზისა და ფუფუნების წინააღმდეგ ამხედრებული ბანოვანი თავს იმეტებდა საუკუნოდ წყვილადში განწირულისათვის. ანტონიუსს* უარყოფდა და გუინპლენს რჩებოდა. სიბნელის დამნაზავი ცნობისმოყვარეობას შეეპყრო და იგი იძირებოდა ამ სიბნელეში. ღმერთქალისგან სიბნელებების ასეთ უარყოფას არარაობაში მყოფი არსება მეფურ სიმაღლეზე აჰყავდა.

სასწაულებრივად მეფურ გვირგვინს ადგამდა. „შესაზარლად სახიარო ხარ, მე შენ მიყვარხარ“, ეს სიტყვები გუინპლენის სიამაყე-თავმოყვარეობას ალაგზნებდა, მაგრამ არა დადებითად. სიამაყე ყოველი გმირისათვის აქილეუსის ქუსლია. გუინპლენმა შეიტკბო უსახურის პატივმოყვარეობა. ის სწორედ მისი უსახურობის გამო შეუყვარდათ. ისიც ისევე გამოჩაკლისი იყო, როგორც იუპიტერი და აპოლონი, ან იქნებ იმათზე მეტად. იგი თავს ზეკაცურ არსებად მიიჩნევდა და ჯერ კიდევ არნახული სიმახინჯის წყალობით, თავი ღვთაების სწორად მიაჩნდა. საშინელი სიბრძავეა.

მაინც რას წარმოადგენდა თვითონ ეს ბანოვანი? რა იცოდა გუინპლენმა მასზე? ყველაფერი და არც არაფერი. ის ქალი ჰერცოგის ასული იყო. ეს იცოდა გუინპლენმა, იცოდა, რომ იგი ლამაზია, მდიდარია, რომ მას ლიურეიანი ლაქიები ჰყავს, პაუები და შემამხალე შიკრიკები, რომლებიც მის გვირგვინით შემკულ ეტლს ახლდნენ. გუინპლენმა იცოდა, რომ იმ ბანოვანს შეჰყვარებია; ყოველ შემთხვევაში ასე სწერდა მას. დანარჩენი მან არა იცოდა რა; გუინპლენმა იცოდა იმ ბანოვანის ტიტულ-ხარისხი, მაგრამ მისი სახელი არ იცოდა. იცოდა მისი აზრი, მაგრამ მის ცხოვრებას არ იცნობდა.

ვინ იყო იგი? გათხოვილი ქალი, ქვრივი თუ ქალწული? თავისუფალია იგი თუ შებორკილია რაიმე მოვალეობით. როგორ იჯახს ეკუთვნის? იქნებ გუინპლენს აქ რაიმე საფრთხე ელის, მახეს უნებუნ. საიდუმლოდ ძირს უთხრიან. გუინპლენმა ეჭვადაც არ იცოდა, როგორი თავაშვებულობა სუფევს საზოგადოების მაღალ, მთლად უსაქმურ ფენებში. მან არ იცოდა, რომ ამ მწვერვალებზე არის ბუნაკები, სადაც სასტიკი გრძნეული ქალები სასიყვარულო გატაცებების ზმანებებს ეძლევიან. ვერ მიძხვდარიყო, მოწყენილობის გამო მაღალი წრის ქალი რა საშინელ ცინიკურ ცდებს აღევეს თავის უმდროსა და უნერგიას, და კიდევ ამ ქალებს ჰგონიათ, რომ მამაკაცებზე ძალდა დგანან. გუინპლენს არავითარი წარმოდგენა არა ჰქონდა ამაზე, რადგან საზოგადოების დაბალ წრეებში ბევრი რამ არ იციან იმის შესახებ, რაც მაღალ სფეროებში ხდება. მიუხედავად ამისა, ანუ ამიტომაც გუინპლენი წინასწარ გრძნობდა რაღაც აუის მომასწავლებელს. იგი თითქოს ვარაუდობდა იმ ბრწყინვალეების პირქუში ბუნების შესაძლებლობაზე; იყო კი ამაში დარწმუნებული? არა. ან მიხვედრილი თუ იყო? ძალიან ნაკლებად. რა იფარებოდა ამ წერილის მიღმა? ფართოდ გაღებული კარი და იმავე დროს რაღაც წუხილის ჩამსახველი დაბრკოლება. ერთი მხრივ გულის გადახსნა, სიყვარულის გამოცხადება, — მეორე მხრივ ამოცანა.

გულის გადახსნა და ამოცანა იმავე დროს — ორი ხმაა: ერთი იზიდავს, მეორე იშუქრება. მაგრამ ორივე ერთსა და იმავე სიტყვას იმეორებს. „გაბედო“! არასდროს ასე მარჯვედ არ უმოქმედია ცბიერ შემთხვევას; არასდროს ცდუნება ასე დროულად არა სწვევია ადამიანს; საგაზაფხულოდ გამოღვიძებული შუშხუნა წვენის ათქვირებული ბუნებით ამღელვარებული გუინპლენი მთლად გულისთქმათა ოცნებას შეეპყრო. წარუხოცელი ინსტინქტი, ისეთივე უძველესი, როგორიც თვით ქვეყანაა; ალლო, რომლის დათრგუნვა დღემდე ვერც ერთ ჩვენგანს ვერ მოუხერხებია — ამ ჭაბუკში ახლა იღვიძებდა; მას ხომ ოცდაოთხი წლის ასაკამდე დაეცვა ყრმის უმანკო სიფაქიზე. სწორედ ასეთ წუთებში, კრიზისის უძძიმეს ჟამს მიიღო მან სასიყვარულო აღიარება და მას თვალწინ წარმოუდგა თვალისმომჭრელი შიშველი გულმკერდი სფინქსისა. ახალგაზრდობა დაქანებული დაღმართია; გუინპლენი ამ დაღმართზე მისრიალებდა. მას ვიღაცა უქიმუნჯებდა. ვინა? გაზაფხული. ვინა? ღამე. ვინ და — ის

ბანოვანი ქალი. აპრილი რომ არა ყოფილიყო, ადამიანები ბევრად უფრო სათნონი იქნებოდნენ. აყვავებული ბუჩქები თანამზრახველთა გუნდია. სიყვარული მპარავია. გაზაფხული მისივე მფარველი.

გუინპლენს გული უჩქროლაკდა.

ცუდ საქციელს თან უძღვის რაღაც ბოროტების აორთქლების მსგავსი რამ, რისგანაც სინდისს სული ეხუთება. ცდუნებაში მყოფ პატიოსნებას ქვესკნელის ცუდი სუნისაგან გულს აზიდებს. იქიდან ამოვარდნილი ანაორთქლი მტკიცე ნებისყოფის ადამიანთათვის წინასწარ გამაფრთხილებელია; ხოლო სუსტი ნებისყოფის ადამიანთათვის გამაბრუებელი. გუინპლენი ამ იდუმალ ღონეშიხდილობას განიცდიდა.

მას გონების თვალწინ სწრაფად, ერთურთის მომდევნოდ წამოეჭრებოდნენ მომაბეზრებელი შეკითხვები, დაჟინებით აქეზებდნენ, რათა ცდუნებას უფრო გარკვეული სახე და გეზი მიეღო. ხეალ შუაღამისას, ლონდონის ხიდი, პაჟი. წავიდე? „ჰო“! — იმახდა ხორცი. „არა“! — იმახდა სული.

თუშცა ერთი შეხედვით უცნაური კია, მაგრამ გუინპლენი არც ერთხელ მკაფიოდ არ შეკითხვია თავის თავს: წასულიყო თუ არა? ცდუნებანი შეპარვით, სინდისის მალულად იზიდავენ ადამიანს. ისინი ემსგავსებიან მეტისმეტად მაგარ არაყს, რომელსაც ერთი სულის მოთქმით ვერ დაღვეს ადამიანი. ფიალას გადაღვამს: ცოტა ხნის მერეო; უკვე პირველი ფლუპისაგან კი თავბრუსხვევას გრძნობს.

ერთი რამ იყო უდავო: გუინპლენი გრძნობდა, რომ რაღაც უბიძგებდა, იმ ამოუცნობთან პირისპირ წარმდგარიყო.

იგი მთლად თრთოლას აეტანა, ხედავდა, რომ უფსკრულის წინაშე იდგა. უკან იხედებოდა, რაკი ყოველი მხრიდან მომდგარ ხიფათს გრძნობდა, თვალებს ხუჭავდა, ყოველნაირად არწმუნებდა თავის თავს, ვითომც არა მომხდარიყოს რა. ცდილობდა ისეუ ჩაეგონებინა თავისთვის, რომ ჭკუაზე შეიშალა და ყოველივე მოჩვენება იყო. რა თქმა უნდა, ასეთი მდგომარეობიდან ეს ყველაზე უკეთესი გამოსავალი იქნებოდა. ყველაზე კეთილგონიერია, კაცმა ჭკუაზე შემლილად ჩათვალოს თავისი თავი.

საბედისწერო დაავადება! ვინც ერთხელ მაინც ყოფილა მოულოდნელობის მსხვერპლი, განუცდია ასეთი შავბნელი შემოფოთება. როდესაც კაცი შეგნებულად დაუკვირდება იმას, რა ხდება მის

თავს, შეძრწუნებული დაუგდებს ყურს უროს ყრუ ბაგაბუგს და დარტყმებს, რომლებსაც ბედი უცბად თავს დაატყვის მის სინდისს.

ეკ, გუინპლენი შერყვობდა, მაგრამ იქ, სადაც ყოველივე ეჭვს გარეშეა, რყევა უკვე მარცხის მომასწავებელია.

თუმცა ისიც უნდა აღვნიშნოთ, წერილის მოურიდეტელი გულახდილობა, რაც ალბათ ყველა წამხდარ კაცსაც კი შეატყობებდა, გუინპლენს მთლად გამორჩა ყურადღებიდან. მან არ იცოდა, რა იყო ცინიზმი. გარყვნილება იმ ფორმით, რაზედაც ზევით ითქვა, გუინპლენს ფიქრად არ მოსდიოდა; მისთვის ეს გაუგებარიც კი იყო. იგი იმდენად ფაქიზი იყო, რომ ასეთი სირთულით ვერც წარმოიდგენდა მომხდარ ამბავს. იმ ბანოვან ქალში გუინპლენი მხოლოდ სიდიადეს ხედავდა. ეკ, იგი ამაყობდა იმ ბანოვანის ყურადღებით. პატივმოყვარეობამ მხოლოდ ასეთ გამარჯვებაზე მიაქცევინა ყურადღება. ხოლო იმისათვის, რათა შეეშინია, რომ ის იმდენად სიყვარულის საგანი არ იყო, რამდენადაც ურცხვი ცნობისმოყვარეობისა, საამისოდ გუინპლენს ის გამოცდილება უნდა ჰქონოდა, რაც სრულებით არ ახასიათებს უმანკოებას. იმ სიტყვების გვერდით:

„მე შენ მიყვარხარ“, გუინპლენმა უყურადღებოდ დატოვა საშინელი მინაწერი: „მე შენ მსურხარ“. ღვთაების ცხოველური არსი მას გამოეპარა.

გონებაზე ხანდახან თავდასხმაც ხდება; სულს თავისი ვანდალები გააჩნდა, ცუდი ფიქრები, რომელთა შემოსევა ანადგურებს ჩვენს სიქველეს. გუინპლენს ათასობით ურთიერთსაწინააღმდეგო აზრი ერთიერთმანეთზე თავს ესხმოდა. ხან ყველა ისინი ერთად დაატყდებოდნენ თავს და ბოლოს მასში ყველაფერი მშვიდდებოდა. მაშინ იგი თავზე ხელებს მოიჭერდა. დაღვრემილი ყურს უგდებდა ყოველივე იმას, რაც მის შინაგან ბუნებაში ხდებოდა, თითქოს ღამის პეიზაჟს მისჩერებიაო.

უცბად შენიშნა, რომ უკვე აღარაფერზე ფიქრობდა. ფიქრებში წასულმა თანდათან იმ შავ უფსკრულამდე მიაღწია, რომელშიც ყოველივე ქრება.

გუინპლენს გაახსენდა, რომ უკვე დიდი ხანია შინ უნდა დაბრუნებულიყო. ღამის ორი საათი სრულდებოდა.

მან პაუის მიტანილი წერილი უბეში ჩაიღო, მაგრამ გაიფიქრა, პირდაპირ გულზე დამედო და ეპისტოლე უკანვე ამოიღო, დაუდუ-

კრად დაჭმუჭნა, შარვლის ჯიბეში ჩაიდო და სასტუმროსკენ წავი-
და. სულ უხმაუროდ შევიდა, რომ გოვიკეში არ გაუღვიძებინა; ამ
პატარა ბიჭს გუინპლენის მოლოდინში მაგიდასთან თავკეკემ ხე-
ლებამოდებულს დასძინებოდა. გუინპლენმა კარი დაკეტა, დუქნის
ლამპარზე სანთელი აანთო, კარს ურდულები გაუყარა და კლიტეში
გასაღები გადაატრიალა. ალლოთი ისეთ სიფრთხილეს იჩენდა, რო-
გორიც შინ გვიან დაბრუნებულ კაცს სჩევეია. შემდეგ „მწვანე ყუ-
თის“ კიბეზე ავიდა და ფეხაკრფვით შეიპარა იმ ძველ სახიდარში,
სადაც ახლა იძინებდა: მძინარე ურსუსს დახედა. სანთელი ჩააქრო,
მაგრამ არ დაწოლილა.

ასე მთელი საათი გავიდა, ბოლოს დაქანცულმა, თითქოს ლოგი-
ნი და ძილი ერთი ყოფილიყოს, გაუხდელად მიდო თავი ბალიშზე,
სიბნელეს დანებდა და თვალები დახუჭა. მაგრამ გრძნობათა დაუ-
ცხრომელი ქარიშხალი არც ერთ წუთს არ ასვენებდა. უძილობა
ღამის მოძალადეობაა ადამიანზე; გუინპლენი მეტად იტანჯებოდა;
თავის სიცოცხლეში პირველად იყო იგი უკმაყოფილო თავისი თა-
ვისა. მის დაკმაყოფილებულ პატივმოყვარეობაში იღუმალი ქენჯნა,
გულისტკივილი შეპარულიყო. რა უნდა ექნა? არც დიღამ მოუტანა
გუინპლენს მოსვენება. გაიგონა, ურსუსი რომ ადგა ლოგინიდან,
მაგრამ თვალები არ გაუხელია. ფიქრს მისცემოდა. წერილის ყვე-
ლა სიტყვა ქაოსური უწესრიგობით ირეოდა მეხსიერებაში. ძლიერი
სულიერი აფორიაქებისას ჩვენი ფიქრი ტალღას ემსგავსება, იგი
ბრდღვინავს, სადღაც მიილტვის და ზღვის ყრუ ზრიალისნაირ ბგე-
რებს წარმოშობს: მოქცევა, მიქცევა, მოხეთქება, მორევები, ხანგა-
მოშვებით ფრიალო კლდის ნაპირთან შეჩერება, ღრუბლები, სეტყვა
და წვიმა, და უცებ ბნელ ბურუსში სხივი გამოჭიატდება. ქაფის
უსუსური წინწკლები. გახელებული ზეაფრენა ზვირთებისა, რასაც
უმაღლე ქვედამხობა მოსდევს. ამდენი ძალ-ლონე ამაოდ დახარჯუ-
ლი. ხომალდის დაღუპვის საშიშროება, ყოველი მხრიდან წყვდიადი
და დაღუპვის ნიშნები. ყოველივე, რასაც ჩვენ ზღვის წიაღსა და მო-
რევში ვხედავთ, ადამიანის სულშიც იგივე ხდება. გუინპლენი ასეთ
ქარიშხალს განიცდიდა.

როცა გუინპლენის გულის გამფატრავმა წუხილმა უმაღლეს
წერტილს მიაღწია, როდესაც ისევ თვალდახუჭული იწვა, მახლო-
ბლად მას ტკბილი ხმა მოესმა:

— გუინპლენ, შენ ისევე გძინავს?

გუინპლენმა უცებ გაახილა თვალი და ლოგინზე წამოჯდა. მისი საწოლის კარ-ფარდა ნახევრად შეხსნილი იყო და ზღურბლზე ღუპა იდგა. მისი თვალები და პირბაგე ერთ გამოუთქმელ ღიმილს გაუნათებინა. ღუპა გამოცხადდა, როგორც დამატყვევებელი მოჩვენება, სხივთაფრქვევი შარავანდელით მოსილი, თუმცა ამას თვითონ ღუპა ვერც ამჩნევდა. ღუპაებრივი წამი იდგა. გუინპლენი თვალს არ ამორებდა ღუპას. ქალის თვალისმომჭრელმა სინარნარემ ჟრჟოლა მოჰკვარა და უცბად გამოერკვა. რისგან? ძილისგან? არა, უძილობისგან. ეს ხომ ის იყო, ღუპა! და გუინპლენმა უცბად შინაგან არსებაში იგრძნო ერთ გამოუთქმელი და სიტყვით აუწერელი დამშვიდება ქარიშხლისა და გამარჯვება კეთილისა ბოროტზე. ციდან მისკენ მომართულმა გამოხედვამ სასწაული მოახდინა. მშვიდმა, სულიერი ნათელის მქონე ბრმა არსებამ, მხოლოდ თავისი გამოცხადებით განაბნია გუინპლენის სულში გამეფებული წყვილი. ის სულიერ ხილვაზე ჩამოფარებული ბნელი ფარდა ისე ჩამოვარდა, თითქოს უხილავმა ხელმა ჩამოგლიჯაო. და ოჰ, ღუპაებრივო აღტაცებაუ! გუინპლენმა იგრძნო, რომ მას კვლავ დაუბრუნდა აქამდე წარბოცილი გარკვეულობა და სიმშვიდე. ამ ანგელოზის წყალობით, ის კვლავ ძლიერი, კეთილი და უცოდველი გუინპლენი გახდა. ადამიანის სულში, ისევე როგორც მთელ სამყაროში მოხდება ხოლმე წინააღმდეგობათა ასეთი იდუმალი ურთიერთშეხლა. ორივენი ღუპდნენ: ღუპა — ნათელი სული, გუინპლენი — უფსკრულ-მორევი; ღუპა — სახიერი სიკეთე, გუინპლენი — დაოკება. და გუინპლენის აბობოქრებულ გულს ღუპა, ვითარცა ვარსკვლავი ზღვათა, შუქს აფრქვევდა ერთ გამოუთქმელი ელვარებით.

II

სიტკბოვებიდან სიმკაცრისაკენ

რაოდენ უბრალოდ ხდება ხანდახან სასწაული! „მწევანე ყუთში“ საუზმის დრო დადგა და ღუპაც მიაპიტად მივიდა გუინპლენტან, რომ ეკითხა, რატომ სუფრას არ მიუჯდებიო.

— შენა ხარ! — შესძახა გუინპლენმა და ამით ყველაფერი ითქვა.

მისთვის უკვე აღარ არსებობდა არავითარი სხვა პორიზონტი; არაფერი სხვა, გარდა იმ ცისა, სადაც დეა ეგულებოდა.

ვისაც არ უნახავს ზღვის ღიმილი, რომელიც უშუალოდ ქარიშხალ-თავსხმას მოსდევს, მას არ შეუძლია წარმოიდგინოს ასეთი ღამეები. ისე სწრაფად არაფერი შშვიდდება, როგორც ზღვის მორვეისებური ბრუნვა. ეს იმით აიხსნება, რომ იგი ყოველივეს ადვილად ნთქავს. ასეთია ადამიანის გულიც. თუმცა ყოველთვის არა.

გამოცხადდა თუ არა დეა, ყოველივე, რაც კი გუინპლენის სულში ნათელი იყო, მისკენ გაეშურა. და ყველა მოჩვენებაც შორს განიბნა გაბრუებული გუინპლენისაგან. ასეთია ძალა სიყვარულისა!

რამდენიმე წუთის შემდეგ ორივე ერთმანეთის პირდაპირ იჯდა, ურუსი — მათ შუა. პომო მათ ფეხებთან იწვა. მაგიდის ზემოთ პატარა ლამპარი ენთო. მის ქვეშ ჩაიდანი იდგა. ფები და ვენუსი ეზოში რაღაცას საქმიანობდნენ.

საუზმობისას და ვახშაშხეც ისინი ფურგონის შუა ნაწილში იკრიბებოდნენ. ვიწრო მაგიდას რომ მიუჯდებოდა დეა, ზურგს „მწვანე ყუთის“ ფანჯარას მიუშვერდა, ხოლო პირისახეს კარს.

გუინპლენმა დეას ჩაი დაუსხა. მათი მუხლები ერთმანეთს ეხებოდა.

დეა მოხდენილად უბერაუდა თავის ფინჯანს. უცბად მან დააცემინა; ეს სწორედ იმ წაშში მოხდა, როდესაც ლამპის ზემოდან ცოტაოდენი ბოლი აიშალა და რაღაც ქალაღდის ფურცლისნაირი დაიფურფლა. სწორედ ამისი ბოლისაგან დააცემინა დეას.

— რა არის ნეტავ? — იკითხა ქალმა.

— არაფერია, — უპასუხა გუინპლენმა და გაიღიმა.

გუინპლენმა ეს-ეს იყო ჰერცოგის ასულის წერილი დაწვა.

მოსიყვარულე ვაჟკაცის სინდისი იმ ქალის მფარველი ანგელოზია, რომელიც მას უყვარს.

წერილის დაწვის შემდეგ გუინპლენმა საოცარი შუება იგრძნო. მან ისევ შეიგრძნო თავისი პატიოსანი საქციელი, როგორც არწივი შეიგრძნობს თავისი ფრთების სიძლიერეს.

გუინპლენს ეგონა, დამწვარი ბარათის ბოლთან ერთად ცდუნებაც განიბნაო, რომ იმ ქალაღდის ნაჭურთან ერთად თვითონ ჰერცოგის ასულიც ფერფლად იქცა.

მათ ერთმანეთის ფინჯნები ერუოდათ; გუინპლენი დეას ფინჯნი-

დან სვამდა ჩაის, დეა გუინპლენის ფინჯნიდან. თან განუწყვეტლივ
ლაპარაკობდნენ. შეყვარებულთა ტიტინი ბელურების ჟღერტულია.
ბავშვური საქციელია, რაც საკადრისია დედა ბატისათვისაც* და
პომეროსისთვისაც. ორი შეყვარებული გულის საუბარი პოეზიის
მწვერვალია, კოცნათა გახშიანება — მუსიკის მწვერვალი.

— იცი რა?

— არ ვიცი.

— გუინპლენ, მე მესიზმრა, თითქოს ჩვენ ნადირები ვიყავით და
ფრთები გვესხა.

— რაკი ფრთები გვესხა, მაშ, ფრინველები ვყოფილვართ, —
წასწურწულა გუინპლენმა.

— ნადირი, სიზმრად, ანგელოზს ნიშნავს, — წაიბუზღუნა ურ-
სუსმა.

საუბარი გრძელდებოდა.

— შენ რომ არა ყოფილიყავ ამ ქვეყნად, ...

— მაშინ რა იქნებოდა?

— მაშინ ვიფიქრებდი, რომ ღმერთი არ არის.

— ჩაი ძალიან ცხელია, პირი არ დაიწვა, დეა.

— შეუბერე ჩემს ფინჯანს,

— რა კარგი ხარ ღღეს, დეა!

— იცი, რამდენი რამე მაქვს შენთვის სათქმელი?

— მითხარი.

— მიყვარხარ!

— მეც შენი მოტრფიალე ვარ, დეა!

ურსუსი თავისთვის ბუტბუტებდა:

— რა საუცხოო არსებანი არიან, ღმერთსა ვფიცავ!

როდესაც გიყვარს, ღუმილი განსაკუთრებით აღმაფრთოვანებუ-
ლია; ამ წუთებში, თითქოს თავს იფრის ის სინაზე, რომელიც შემდეგ
დამატკობელ სიტყვებად გადმოიდვრება ხოლმე.

ცოტაოდენი ღუმილის შემდეგ დეამ შესძახა:

— შენ რომ იცოდე! საღამოთი წარმოდგენის დროს, როდესაც მე
შენს შუბლს ვეხები, ო, შენ ისეთი კეთილშობილი თავი გაქვს! იმ
წუთში, როდესაც მე თითუბით შენს თმას ვეხები, თრთოლა ამიტანს
ხოლმე. ენით აუწერელ სიხარულს განვიცდი და ჩემს თავს ვეუბნე-
ბი: ჩემს ირგვლივ გამეფებულ ამ მარადიულ ღამეში, ამ სამყაროში,

სადაც მე მარტოდმარტო დარჩენილს არავინ გამაჩნია, ამ დაუსრულებელ წყვდიად ქაოსში, სადაც ყოველივე ჩემშიც და ჩემს გარეშეც მაცდუნებელი და ბუნდოვანია, ჩემთვის მხოლოდ ერთი საიმედო დასაყრდენი შენა ხარ, გუინპლენ, შენა.

— ოჰ, დეა, გიყვარვარ და იმიტომ! — წარმოთქვა გუინპლენმა.
— მეც არავინ გამაჩნია ამ ქვეყნად, შენ გარდა; დეა! შენ ხარ ჩემთვის ყველაფერი, რაც გინდა შეგისრულებ! რაც გინდა მომთხოვე, რასაც მოისურვებ, ყველაფერს შეგისრულებ. მითხარი მხოლოდ.

დეამ უპასუხა:

— არ ვიცი, მე ისე ბედნიერი ვარ.

— ოჰ, მართალია, ჩვენ ბედნიერები ვართ! — შესძახა გუინპლენმა.

ურსუსი ხმამაღლა მკაცრად შეედავა მათ:

— პოო, ასეა! თქვენ ბედნიერები ხართ? ეგ ხომ თითქმის დანაშაულია. მე ხომ უკვე გაგაფრთხილეთ. მაშ, ბედნიერები ხართ? თუ ასეა, გაფრთხილებთ, არავინ შეგნიშნოთ; რაც შეიძლება პატარა ადგილი გეჭიროთ ამ ქვეყნად. ბედნიერება სულ ვიწრო კუთხეში უნდა მიიკუნჭოს. მოიკუნტეთ, რაც შეიძლება მეტად, გაუჩინარდით, რაც შეიძლება. ადამიანი რამდენადაც უმნიშვნელოა, ღმერთი მას უფრო მეტ ბედნიერებას არგუნებს, თავიანთი ბედით კმაყოფილი ადამიანები ქურდებივით უნდა იმალებოდნენ. თქვენ კი გაბრწყინებულ ხართ, საცოდავო ციციანათელებო. კარგი, მაშ, გაგთელავენ ფეხებით და ძალიან კარგადაც იზამენ! ეს რა სულელური ლაციცობაა? მე დუნია ხომ არა ვარ, რომ ვალდებული ვიყო ვუცქირო შეყვარებული მტრედების კოცნას? ბოლოს და ბოლოს რა თავი მომაბეზრეთ, დამეკარგეთ აქედან!

ურსუსი გრძნობდა, რომ მისი მკაცრი ხმა თანდათან ტკბილი, თითქმის ნაზიც ხდებოდა, მაშინ ეცადა მღელვარება არ შესტყობოდა და უფრო ხმამაღლა აბუზღუნდა.

— მამა, ასე გაჯავრებით რატომ გვიყვირით? — უთხრა დეამ.

— იმიტომ, რომ მე არ მიყვარს, როდესაც ადამიანები მეტად ბედნიერები არიან, — უპასუხა ურსუსმა.

აქ ურსუსს პომომაც დაუდასტურა: შეყვარებულთა ფეხებთან მგლის ღრენა გაისმა.

ურსუსი დაიხარა და პომოს თავზე ხელი დაადო.

— რა იყო, პომო! გუნებაზე არა ხარ! რას გვიღრენ? როგორ აგბურძენია ჯაგარი მაგ შენს მგლურ თავზე! შენც არ მოგწონს, როდესაც შეყვარებულები ლულუნებენ? ეგ იმას ნიშნავს, რომ შენ ჭკვიანი მყავხარ. მაგრამ სულერთია, ახლა ჩუმად იყავი. შენი აზრი ხომ გამოთქვი, გამოგვეხმაურე. ახლა სუ, — ხმა ჩაიკმინდე.

მაგრამ მგელი ისევ იღრინებოდა.

ურსუსმა მაგიდის ქვეშ შეიხედა.

— დაწყნარდი-მეთქი, პომო. აბა, ნუ ჯიუტობ, ფილოსოფოსო!

მაგრამ მგელი ზეზე წამოიჭრა, კარებს მიაჩერდა და პირდალუბულმა ღრჯოლები გადმოყარა.

— რა დაგეძართა! — დასძახა ურსუსმა პომოს და ქეჩოში ხელი ჩასჭიდა.

ღუა ყურადღებას არ აქცევდა მგლის ღრენას; მთლად თავის ფიქრებში წასული, გუინპლენის ლაპარაკით და ხმით ტკბებოდა, დუმდა, რაც მხოლოდ ბრძებს ემართებათ, და რაც მათ შესაძლებლობას აძლევს თავისივე გულიდან ამონამღერ სიმღერას მოუსმინონ. ეს უხმო, იდუმალი მუსიკა ბრძებს სინათლის მაგივრობას უწევს; სიბრძავე ქვესკნელის წყვდიაღია, საიდანაც ღრმა, მარადიული ჰარმონია მოისმის.

ურსუსმა პომოს დასაშვიდებლად მაგიდის ქვეშ შეიხედა, გუინპლენმა კარისაკენ გაიხედა.

მან ის იყო ფინჯანი პირთან მიიტანა, მაგრამ არ დაუღეკია. მოშვებული ხრახნივით ნელინელ დაუშვა ხელი და ფინჯანი ისევ მაგიდაზე დადგა. თითები ასევე გაშლილი დარჩა, მთლად გაშეშდა, სუნთქვაშეკრული ერთ წერტილს მიაჩერდა.

კარში, ღუას ზურგს უკან, ვიღაც კაცი იდგა.

უცნობს გრძელი შავი თავჩაბალახიანი ლაბადა ეცვა, ჰარიკი თითქმის წარბებამდე დაეშვა, ხელში რკინით შეჭედული კვერთხი ეჭირა, რომლის თავსა და ბოლოში მეფის გვირგვინი იყო ამოკვეთილი.

კვერთხი მოკლე იყო და მკერივი.

თუ წარმოიდგენთ მედუხას*, რომელსაც სამოთხის ხის ორ ტოტს შუა თავი გამოუყვია.

ურსუსმა იგრძნო, რომ ვიღაც შემოვიდა, პომოსთვის ხელი არ გაუშვია, ისე გაიხედა კარისკენ, საშინელი სტუმარი დაინახა და მთელი ტანით ათრთოლდა.

— ეს კვერთხისმტვირთველია, — წასწურჩულა ყურში გუინპლენს. გუინპლენსაც გაახსენდა.

გაკვირვებულმა კინაღამ შეჰყვირა, მაგრამ თავი შეიკავა.

რკინის კვერთხი, თავსა და ბოლოში გვირგვინი რომ ჰქონდა, IRON-WEAPON იყო.

ეს ის განთქმული კვერთხი იყო, რომელზედაც ქალაქის მოსამართლენი თანამდებობებზე დანიშნვისას ფიცსა დებდნენ და რომლის გამოც ადრინდელ პოლიციელებს ინგლისში მიუღიათ თავისი სახელი.

ამ პარიკიანი კაცის უკან, ოდნავ სიბნელეში სასტუმროს პატრონის შეშინებული სახე მოჩანდა.

კაცმა უსიტყვოდ, ძველი ქარტიების თემიდას მსგავსად მარჯვენა ხელი გაიწოდა დეას მონიშნის სახის ზემოდან, რკინის კვერთხით გუინპლენს მხარზე შეეხო და იმავე დროს მარცხენა ხელის საჩვენებელი თითი „მწვანე ყუთის“ კარისკენ გაიშვირა. კვერთხისმტვირთველის დუმილის გამო, ეს ორნაირი ნიშანი უფრო მეტად მბრძანებლური იყო. იგი ნიშნავდა: „მოწყევით“.

კანონის ძალით „ადექ და წამოდი“ — ნათქვამია ნორმანდიის მონასტრის გუჯართა კრებულში.

ის, ვისაც კვერთხს დაადებდნენ, ყოველ უფლებას ჰკარგავდა, მხოლოდ დამორჩილების უფლებად რჩებოდა. უსიტყვო ბრძანების წინააღმდეგ არავითარი შეკამათება არ შეიძლებოდა. ურჩობისათვის ინგლისის კანონმდებლობა უკიდურესობამდე დაუნდობლად სჯიდა.

გუინპლენმა იგრძნო რა კანონის სასტიკი ხელი, ჯერ შეკრთა, მერე თითქოს გაქვავდა.

თავში რომ მძიმე რამე დაერტყათ, ისე არ დაარეტიანებდა, როგორც ამ რკინის კვერთხის უბრალო შეხებით დაემართა. მიხვდა, რომ უბრძანებდნენ გაჰყოლოდა პოლიციელს, მაგრამ რაღა? ეს აღარ ესმოდა.

ურსუსი თავზარდაცემული იყო, მაგრამ მაინც საკმაოდ ნათლად წარმოიდგინა რაც ხდებოდა. ის ამ დროს ფიქრობდა თავის მოქიშპე ონბაზებსა და მქადაგებლებზე. ფიქრობდა, „მწვანე ყუთის“ დამბუნებლებზე, დამნაშავე მგელზე. აგონდებოდა თავისი შეკამათება ბიშოფსგეიტის სამ ინკვიზიტორთან; და იქნებ, რაც უფრო საში-

ნელი იყო, ფიქრობდა კიდევ გუინპლენის მიერ ნათქვამ უწყსო და საამბოხო სიტყვების შესახებ, მეფის ძალაუფლების წინააღმდეგ რომ წამოსცდენოდა. ურსუსი მეტად შეშინებული ჩანდა. ღეა ისევ ილიმებოდა.

არც გუინპლენსა და არც ურსუსს სიტყვა არ დაუძრავთ. ორივეს ერთი აზრი დაუფლებოდა: ღეა არ შეეწუხებიანათ. მგელსაც ალბათ გადაეწვიტა, ასევე მოქცეულიყო, ვინაიდან ღრენა შეწვეიტა. თუცა, ურსუსს იგი ისევ ქეჩოში ხელჩაკიდებული ეჭირა.

თვით ჰომო ზოგიერთ შემთხვევაში თვითონაც სიფრთხილეს ირჩევდა. ვის არ შეუძნევია, რაოდენ თავშეკავებით ამულაენებენ ხოლმე პირუტყვები თავის წუხილს.

რამდენადაც მგელს შეუძლია ადამიანთა განზრახვა გაიგოს, იქნებ ჰომო იმდენად თავს დამნაშავედ გრძნობდა.

გუინპლენი ადგა.

მან იცოდა, რომ წინააღმდეგობის გაწევა უაზრობა იყო. კარგად ახსოვდა ურსუსის სიტყვებიც, რომ არავითარი შეკითხვების მიცემა არ შეიძლებოდა და კანონის წარმომადგენლის წინაშე წელში გაიმართა.

ბოქაულმა მოაშორა მის მხარს რკინის კვერთხი და ბრძანების ნიშნით წინ გაიწოდა. იმ ხანებში პოლიციელის ასეთი ნიშანი ყველასათვის გასაგები იყო.

„მხოლოდ ეს კაცი გამომყვეს, დანარჩენები ადგილიდან არ დაიძრენ, არც ხმა ამოიღონო“.

შეკითხვები დაუშვებელი იყო. ყოველი დროის პოლიცია ღიდის გულმოდგინებით კრძალავდა ამო ლაპარაკს.

ამ სახით დაპატიმრებას „პიროვნების სეკვესტრი“ ეწოდებოდა.

ბოქაული მექანიკურად მომართულ ტიკინასავით, ერთბაშად მიტრიალდა, შედიდურად გაბღენძილი თანაბარი ნაბიჯით გაემართა გასასვლელი კარისაკენ.

გუინპლენმა ურსუსს შეხედა. ურსუსმა მას რთული მიმიკით უპასუხა: მხრები აიჩეჩა, იდაყვები ფერდებზე მიიჭირა, ხელები გაშალა და წარბები მაღლა აჭიმა. რაც ალბათ ნიშნავდა: „უნდა დავემორჩილოთ უცნობ ბედსაო“.

გუინპლენმა ღეას შეხედა, რომელიც რაღაცაზე ჩაფიქრებულიყო, პირისახეზე ისევ ღიმილი დასთამაშებდა.

გუინპლენმა თითები ბაგესთან მიიტანა და დეას სიტყვით გა-
მოუთქმელი ნაზი კოცნა გაუგზავნა.

როგორც კი ბოქაულმა ზურგი შეაქცია ურსუსს, მან მხნეობა
მოიკრიბა, ისარგებლა ამ წამიერი დროითა და გუინპლენს ყურში
წასჩურჩულა:

— თუ გინდა ცოცხალი გადარჩე, ხმა არ ამოიღო, არა სთქვა რა,
ვიდრე არ შეგეკითხებიან.

გუინპლენი ისე ფრთხილად მოეშზადა წასასვლელად, ისე უხ-
მაუროდ გადადგა ნაბიჯი ქუდისა და მოსასხამის ჩამოსახსნელად,
თითქოს ოთახში აუადმყოფი ეგულება და ამის გამო ფრთხილობს,
ხმაურით არ შეეაწუხო. მოსასხამში კარგად გაეხვია, ისე რომ
თვალებიღა უჩანდა; ქუდიც შუბლზე წარბებამდე ჩამოიფხატა. რად-
გან წინა საღამოს ტანისამოსგაუხდელი მიწვა ლოკინზე, ახლაც
ისევ საშუალო ტანსაცმელი ეცვა, ტყავის გულსაფრით. მან ერ-
თხელ კიდევ შეხედა დეას. როცა ბოქაული „მწვანე ყუთის“ გასას-
ვლელ კართან მივიდა, მან კვერთხი მალლა აღმართა და გადასაშ-
ვები კიბის ორიოდ საფეხურზე ჩაეიდა. გუინპლენი ისე მიჰყვებოდა,
თითქოს უხილავი ჯაჭვით არის გამობმულიო. ურსუსმა მიძაველ
გუინპლენს თვალი გააყოლა. ამწუთას მგელმა შესაბრალისი ღმუი-
ლი ატეხა, მაგრამ ურსუსმა უცბადვე დაუყვავა, წესრიგის დაცვა
გაახსენა და უჩურჩულა: „გუინპლენი მალე დაბრუნდება“.

ეზოში მყოფ ნიკლსს ალბათ უნდოდა, პოლიციელისთვის ვამე-
ბინა და შიშისაგან აკივლებულ ვენუსსა და ფების მრისხანედ ანიშ-
ნა, ახლავე გაჩუმდითო. ისინი თავზარდაცემულნი შეჰყურებდნენ,
როგორ მიჰყავდა გუინპლენი შავმოსასხამიან და რკინისკვერთხიან
კაცს.

ეს ქალები გაქვავებულებივით იდგნენ, თითქოს უცბად სტალა-
ქტიდებად იქცნენო.

გაცბუნებული გოვიკეში თვალეზადმოკარკლული იცქირებოდა
ნახევრად ღია ფანჯრიდან.

ბოქაული უკან მოუხედავად წინ მიუძლოდა გუინპლენს. სახეზე
ისეთი გულცივი სიმშვიდე აღბეჭდვოდა, როგორიც კანონის სახე-
ლით მოქმედ ადამიანებს აღებეჭდუბათ ხოლმე.

სრულ სიჩუმეში მათ გაიარეს ეზო, შემდეგ სამიკიტნოს სას-
ტუმრო-სასადილო და მოედანზე გავიდნენ. სასტუმროს კართან

გამქვლელები მთელი გუნდი შეგროვილიყო, იქვე იდგა პოლიციელების ჯგუფი, რომელსაც სასამართლოს ბოქაული მეთაურობდა. ამ სანახაობით განცვიფრებული და თან შემკრთალი ყველა სერიის მაყურებელი უსიტყვოდ გადგა უკან და გზა დაუთმო კვერთხიან კონსტებლს — ასეთი დისციპლინისაა ყოველი ინგლისელი. ბოქაული ვიწრო შუკებით თეშის სანაპიროს გაუყვა. გუინპლენს ორივე მხრიდან პოლიციელთა რაზმის ბადრაგი მისდევდა; გადაფითრებული ფეხს ადგამდა მხოლოდ, სხვა მოძრაობას როგორ გაბედავდა! იგი მოსახლამში სუდარასაკით გახვეული ნელ-ნელა შორდებოდა სასტუმროს. მდუმარე კაცს თვითონაც უსიტყვოდ მისდევდა იმგვარად, როგორც ქანდაკება გაპყვებოდა მოჩვენებას.

III

LEX, REX, FEX*

დაპატიმრება მიზეზის აუხსნელად, რაც ერთობ გააკვირებს დღევანდელ ინგლისელს, იმ დროის დიდი ბრიტანეთის პოლიციის საქმიანობაში ჩვეულებრივი მოვლენა იყო. ასეთი რამ, HABEAS CORPUS-ის* მიუხედავად, ჯერ კიდევ გეორგ II-ის მეფობის დროს ხდებოდა, თან ისეთ საჩოთირო შემთხვევებშიც კი, როცა საფრანგეთში საიდუმლო დავალებები — ე.წ. LETTRES DE CACHET გაიცემოდა ხოლმე დაპატიმრებაზე. უოლპოლისთვის* წაყენებული ერთ-ერთი ბრალდებაც ხომ იმაში მდგომარეობდა, რომ მან თავად მისცა ნება ან განკარგულება ნეიპოფის* ასეთი სახით დატუსაღებაზე. ეს ბრალდება, როგორც ჩანს, არც მთლად დასაბუთებული აღმოჩნდა, რამეთუ ნეიპოფი, კორსიკის მეფე, თავისმა კრედიტორებმა დააპატიმრებინეს.

უსიტყვო დაპატიმრებანი, რომელთაც ფემპერიხტის* პრაქტიკაში პოვეს ფართო გამოყენება, გერმანიაში ჩვეულებად ქცეულიყო და ერთი მხრივ ინგლისური კანონმდებლობის დადებითი ნაწილის ფუძესაც წარმოადგენდა, მეორე მხრივ კი ნორმანდიელთა სულისკვეთება იგრძნობოდა, რაც ხსენებული კანონების ნეგატიურ მხარეს ასაზრდოებდა.

იუსტინიანეს* სასახლის მცველთა უფროსს „საიმპერატორო

დუმილის მცველს“ უწოდებდნენ, ინგლისის მაგისტრატურა, რომელიც ამნაირ დაპატიმრებას მიმართავდა, მრავალრიცხოვან ნორმანდიულ ტექსტებს ემყარებოდა. CANES LATRANT, SERGENTES SILENT. — SERGENTER AGERE, ID EST TACERE*. იგი ლანდულფუს საგაქსის სტატუსის მე-16 პარაგრაფს მიუთითებდა: FACIT IMPERATOR SILENTIUM*. მოჰყავდა ციტატები მეფე ფილიპეს 1307 წლის ქარტიიდან — MULTOS TENEBIMUS BASTONERIOS QUI, OBMUTESCENTES, SERGENTARE VALEANT*. იმონებდა ადგილებს ინგლისის მეფე ჰენრიხ პირველის სტატუსის LIII თავიდან: SURGE SIGNO JUSSUS. TACITURNIOR ESTO. HOC EST ESSE IN CAPTIONE REGIS*. განსაკუთრებით ბევრითად სარგებლობდა იმ განკარგულებით, რომელსაც იგი ინგლისის უძველეს ფეოდალურ პრივილეგიად მიიჩნევდა და რომელშიც ნათქვამი იყო: „ვიკონტებს ექვემდებარებიან სამხედრო სერჟანტები, რომელნიც ვალდებულნი არიან დასაჯონ კანონის სასტიკი მსჯავრით ყველა, ვისაც ბრალად დაედება რაიმე მძიმე დანაშაული; რომელნიც გამოქცეულან და ერთხელ უკვე მისჯილი ჰქონიათ ქვეყნიდან განდევნა... მოვალენი არიან გამოიყენონ შთამაგონებელი ზომები, რათა მშვიდობიან მოსახლეობას შეეძლოს უშიშრად ცხოვრება. ხოლო ბოროტგანმზრახველნი გახადონ უვნებელნი“. ამ დადგენილებით დაპატიმრება გულისხმობდა შეიარაღებული მცველების მიერ დაპატიმრებას (VETUS CONSUETUDE NORMANNIAE MS.,* ნაწ. 1, განყ. 1, თავი II) იურისკონსულტებს კი ამას გარდა, მოჰყავდათ თავი SERVIENTES SPATHAE-ს შესახებ CHARTA LUDOVICI HITINI PRO NORMANIS-დან*, რაც კულგარული ლათინური ენის თანამედროვე სალაპარაკო ენასთან დაახლოების შედეგად SERVIENTES SPATHAE გადაიქცა SERGENTERS SPADAE-დ*.

უსიტყვოდ დაპატიმრებების გარდა იყო კიდევ დაპატიმრებები შეძახილით: „არა!“ რაც სამართალში მიცემის სიტყვიერ გამოცხადებას ნიშნავდა; თან იმასაც აუწყებდა დაპატიმრებულთ, რომ უნდა დაეცვათ დუმილი, ვიდრე არ გამოირკვეოდა ზოგიერთი გარემოება.

ეს იყო გაფრთხილება: არავითარი შეკითხვები!

პოლიციისგან ასეთი დაპატიმრებები იმის მაჩვენებელი იყო, რომ ეს სახელმწიფოებრივი მოსაზრებით ხდებოდა.

ასეთი დაპატიმრებების განხილვის პროცესს სამოსამართლო ტერმინ PRIVATE-თი აღნიშნავდნენ, რაც იმას ნიშნავს, რომ დახურულად, ხალხის დაუსწრებლად უნდა მომხდარიყო.

ზოგიერთ ქორონიკონთა დამოწმებით, სწორედ ამნაირად დააპატიმრა ედუარდ III-მ მორტიმერი, * რომელიც თავისი დედის, ფრანგი იზაბელის ლოგინში შეიპყრო; თუმცა ეს ფაქტი უდავო არ არის, რადგან მორტიმერი, ვიდრე მას შეიპყრობდნენ, თავის მშობლიურ ქალაქში იყო ალფაშემორტყმული.

„მეფეების მკეთებელი“ უორიკიც * ხშირად მისდევდა ხალხის ამგვარ „მიცემას სამართალში“

კრომველიც იყენებდა ასეთ დაპატიმრებებს, განსაკუთრებით კონაუტში. ამგვარად დააპატიმრეს კილმეკოში გრაფ ორმონდის ნათესავი ტრეილი არკლო.

მართლმსაჯულების წარმომადგენლის მიერ უსიტყვო მინიშნებით შეპყრობა უფრო სასამართლოში გამოძახებას ნიშნავდა, ვიდრე დაპატიმრებას.

ხან ასეთი შეპყრობა მხოლოდ და მხოლოდ გამოკითხვის მიზნით ხდებოდა; ხოლო იქ მყოფთა დუმილი ერთგვარად დაპატიმრებულის ინტერესების დაცვისათვის წარმოებდა.

მაგრამ ხალხი კანონებში ასე ფაქიზად ვერ ერკვეოდა და ეს უსიტყვო დაპატიმრებები მეტისმეტად საშინლად ეჩვენებოდა.

არ უნდა დავივიწყოთ, რომ 1705 წელს და ამაზე ბევრად ადრეც ინგლისი ისეთი არ იყო, როგორც ახლაა. მთელი მისი შინაური წყობილება არეულ-დარეული იყო და მოსახლეობისათვის ხან მეტისმეტად მძიმე ასატანიც. დანიელ დეფომ პირადად განიცადა, თუ რა არის სამარცხენო ბოძი; ამიტომ თავის ერთ-ერთ ნაწარმოებში ინგლისის საზოგადოებრივ წყობილებას შემდეგი სიტყვებით ახასიათებს: „კანონის რკინის ხელუბიო“. არა მხოლოდ კანონი მეფობდა, არამედ თვითნებობაც მძვინვარებდა. გავიხსენოთ თუნდაც მარტო სტილი, მისი პარლამენტიდან გაძევება, ლოკი, კათედრიდან ჩამოგდებული, პობსი და გიბონი, რომლებიც იძულებულნი გახდნენ გაქცევით ეხსნათ თავი. ჩარლზ ჩერჩილი, პიუმი და პრისტლი, რომლებსაც სდევნიდნენ, ჯონ უილკსი, რომელიც ტაუერში დააპატიმრეს. ყველა მსხვერპლს თუ ჩამოვთვლიდით, მეტად გრძელი სია შედგებოდა. ინკვიზიციამ ევროპის ყოველ მხარეში შეაღწია. ინკვი-

ზიციის მიერ წარმოებული ძიების ხერხები ბევრისთვის სკოლად გადაიქცა. ინგლისში ადგილობრივი მოსახლეობის უმთავრესი უფლებები სრულიად შელახული იყო. გაიხსენონ თუნდაც „მეგა-ზეთუ ჯავშნოსანი“. მეთურამეტე საუკუნის ნახევარში ლუდოვიკო მეთხუთმეტის ბრძანებით ჰიკადილიზე იჭერდნენ მისთვის არასა-სურველ მწერლებს. ისიც მართალია, რომ გეორგ III-მ* საფრან-გეთში, ოპერის დარბაზში დააპატიმრა ტახტის მოცილე*. ამ ორ მეფეს მეტისმეტად გრძელი ხელები ჰქონდა. საფრანგეთის მეფის ხელები ღონღონამდე სწვდებოდა, ხოლო ინგლისის მეფისა პარი-ზამდე. ასეთი იყო მას უამსა შინა თავისუფლება.

უნდა დაკუმატოთ, რომ ხელისუფლება დასჯას ციხის შიგნი-თაც არ ერიდებოდა. დასჯა მოტყუებითაც ხდებოდა. მოქმედების ამ საზიზღარ ხერხს ინგლისი ჩვენს დროშიც არ ივიწყებს და მთელ ქვეყანას მეტისმეტად უცნაურ სანახაობას უჩვენებს: საუკეთესოს არჩევის მიზნით ეს დიდი სახელმწიფო ვეველაზე უარეს საშუალე-ბას ირჩევს, და მაშინ, როდესაც ერთი მხრივ წარსულისა და მეორე მხრივ მოძვეალ პროგრესს შორის არჩევის წინაშე დგას, სასტიკად სცდება, რადგან ღამე დღედ მიაჩნია.

IV

ურსუსი პოლიციას უთვალთვალვს

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, იმ დროის ინგლისში არსებული სას-ტიკი კანონების მიხედვით, ერთი პირისადმი მიმართული ბრძანება, რათა კვერთხისმტკირთველს გაჰყოლოდა, დანარჩენ იქ მყოფთ ავა-ლებდა, ადგილიდან არ დაძრულიყვნენ.

მიუხედავად ამისა, ზოგიერთი ცნობისმოყვარე არ ემორჩილე-ბოდა ასეთ მოთხოვნას. გუინპლენსა და მის წამყვანთ ზოგნი შო-რიახლო მისდევდნენ.

მათ შორის იყო ურსუსიც.

პირველ წუთში ურსუსი ისე გაქვავდა, რამდენადაც კი შეიძლე-ბა, რომ კაცი გაქვავდეს. მაგრამ მას იმდენჯერ შემთხვევია მოხე-ტიალე ცხოვრების მანძილზე მოულოდნელი უსიამოვნებანი, რომ სამხედრო ხომალდის მსგავსად, სადაც ხიფათის მომენტში მთელ

კეიპაეს საბრძოლო პოსტზე მოუწოდებენ ხოლმე, მანაც, ურუს-
მაც, მთელი თავისი გონებრივი უნარიანობა მოიხმოს საშველად.

იგი სასწრაფოდ გამოერკვა გაოგნებიდან და საგონებელს მიე-
ცა. ხიფათის დროს კაცი პანიკას არ უნდა მიეცეს. შიშს პირდაპირ
უნდა შეხედოს თვალუბში. ეს ყოველი ადამიანის მოვალეობაა, თუ
შშიშარა არ არის იგი.

დიდხანს კი არ უნდა ვჩხრიკოთ მომხდარი ამბის მიზეზები, არა-
მედ უნდა ვიმოქმედოთ. დაუყოვნებლივ ვიმოქმედოთ. ურუსსი თა-
ვის თავს შეეკითხა:

— რა მოვიმოქმედო?

როგორც კი გუინპლენი წაიყვანეს, ურუსის წინაშე ორი საშიშ-
როება წამოიჭრა: გუინპლენის ხვედრით შეწუხებულს უნდოდა მის
კვალს ასდევნებოდა. ხოლო თავისი პირადი უსაფრთხოების გამო
აღლო კარნახობდა, ადგილიდან არ დაძრულიყო.

ურუსს ბუზის შეუპოვრობა და მიმოზას შტოსნაირი სიმტკიცე
ახსიათებდა. ენით აუწერელმა თრთოლამ აიტანა, მაგრამ მაინც
გმირულად უკუაგდო ყოყმანი და წინააღმდეგ კანონის დადგენი-
ლებისა, გადაწვეიტა კვერთხისმტვირთველის კვალს გაპყლოდა.
ის შეტისმეტად შემფოთებული იყო. ფიქრობდა, ვინ იცის, რა დაე-
მართებაო გუინპლენს. ცხადია, უაღრესად შეშინებული იქნებოდა,
რაკი ასეთი გამბედაობა გამოიჩინა. რანაირ გაბედულებას არ იჩენს
თვით კურდღელი, როცა მას ხიფათის დროს შიშის ზარი აიტანს
ხოლმე! ელდისგან წაბიძგებული ჯეირანი ნაპრალებზე გადახტება.
შიშის გაელენით ხან ყველანაირ სიფრთხილეს უკუაგდებენ ხოლმე.

გუინპლენის წაყვანა უფრო მოტაცებას ჰგავდა, ვიდრე დაპა-
ტიმრებას. პოლიცია ისე სწრაფად მოქმედებდა, რომ ბაზრის მო-
ედანზე, სადაც ადრიან დილით ცოტა ხალხი ირეოდა, გუინპლენის
დაპატიმრება ჯერ არც კი შეეძინათ. ტარინზოფილდის ფარდუ-
ლებიდან თითქმის არავის დაუნახავს როდის მოვიდა კვერთხის-
მტვირთველი, რათა „კაცი, რომელიც იცინის“ წაეყვანა. სწორედ
ამიტომ არ მისდევდა დაპატიმრებულ გუინპლენს ბევრი ხალხი.

გუინპლენს განიერფარფლებიანი ქუდი თვალუბამდე ჰქონდა ჩა-
მოფხატული, ფართო მოსასხამში გახვეული, გამვლელუბმა ვერც
კი იცნეს.

ვიდრე გუინპლენის კვალის ძებნას შეუდგებოდნენ, ურუსს-

მა ერთ გამაფრთხილებელ ზომას მიმართა. მან გვერდზე გაიხმო ნიკლსი, ბიჭი გოვიკენი, ფეხი და ვენუსი, და სასტიკად აუკრძალა დეასთან სიტყვა დაეძრათ გუინპლენის დაპატიმრების შესახებ. დეა ეჭვითაც ვერ უნდა მიმხვდარიყო. ურსუსმა ყველა გააფრთხილა, ამაზე ხმა არ ამოეღოთ. თუკი დეა მაინც შეეკითხებოდა, ეთქვათ მისთვის, ვითომც გუინპლენი და ურსუსი თავიანთი თეატრის საქმეებზე წავიდნენო. მალე დეა ჩვეულებრივ სადილის წინ დაიძინებდა და, ვინაიდან ყოველივე ეს სრული გაუგებრობაა, MISTAKE, როგორც ინგლისში ამბობენ, მის გაღვიძებამდე ურსუსი და გუინპლენი დაბრუნდებოდნენ კიდეც. ისა და გუინპლენი სულ ადვილად განუმარტავენ ყველაფერს სასამართლოსა და პოლიციას. ისინი დაუმტკიცებდნენ ხელისუფლებას მათ შეცდომასა და ორივენი მალე შინ დაბრუნდებოდნენ. ურსუსმა შეძლო გუინპლენს სრულიად შეუმჩნეველად ასდევნებოდა, რადგან ცდილობდა, რამდენადაც კი შეიძლებოდა, შორს მიჰყოლოდა; თუმცა შორს მიჰყვებოდა, მაგრამ მაინც თვალს არ აშორებდა მას. მალულად თვალყურის დევნება მშიშარა კაცის სიმაძაცვა.

ბოლოს და ბოლოს, მიუხედავად იმისა, რომ გუინპლენი ესოდენ დიდის ამბით დააპატიმრეს, შესაძლოა იგი პოლიციაში რაღაც უმნიშვნელო ბრალდების გამო ყოფილიყო დაბარებული. ურსუსი თავს იმით იიმედებდა, საკითხი მალე გაუჭიანურებლივ გადაწყდებოდა.

ზოგი რამ გზადაგზა გამოირკვევა იმის მიხედვით, საითკენ წავა პოლიციელთა რაზმი, როდესაც ტარინზოფილდის ბოლოს მიაღწევს და ლითლ-სტრენდის ერთ-ერთ შუკაში შეუხვევს.

თუ მარცხნივ მიტრიალდებიან, მაშინ გუინპლენი საუთფორქის რატუშაში მიჰყავთ. ამ შემთხვევაში რაიმე მნიშვნელოვანი არ მოხდება და არც უნდა ვშიშობდეთ. ქალაქის დადგენილებათა რაიმე უმნიშვნელო დარღვევაში თუ გვდებენ ბრალსაო, — ასე ფიქრობდა ურსუსი. — მოსამართლე დატუქსავს ან დაემუქრება, ორ-სამ შილინგ ჯარიმას გადაახდევინებენ და ამით გათავდება ყველაფერიო. გუინპლენს გამოუმეებენ და „დამარცხებული ქაოსის“ წარმოდგენა ჩვეულებრივ დროს, იმავე საღამოს შედგება. ვერც ვერავინ შეამჩნევს, რა მოხდა.

მაგრამ თუ რაზმი მარჯვნივ შეუხვევს, მაშინ საქმე სერიოზული იქნება. ამ მხარეს საშინელი ადგილები იყო.

როცა გუინპლენის მობადრევე ორმწკრივი პოლიციელების წინამძღოლი კვერთხისმტვირთველი ლითლ-სთრენდამდე მივიდა, ურსუსი სულშეხუთული მიაშტერდა. არის ხოლმე ისეთი მომენტები, როდესაც ადამიანი მთელ თავის ძალ-ღონეს თვალთახედვაში მოიკრეფს.

საით მიტრიალდებიან?

მიტრიალდნენ მარჯვნივ.

ურსუსი თავზარდაცემული წაბარბაცდა და კედელს მიეყრდნო, რომ არ წაქცეულიყო.

არის ხოლმე პირმოთნე სიტყვები, რომლითაც ზოგჯერ ადამიანი თავის თავს მიმართავს: „უნდა გავიგო, რაშია საქმეო“. გუნებაში ადამიანს ეს სულაც არ სურს. მას მხოლოდ შიში ალაპარაკებს. ადამიანი თავის თავს არ უმხელს, მაგრამ დიდი სიამოვნებით დაიხედა უკან და ერთი ნაბიჯის წინ წადგმის მერე უკვე თავის თავს უსაყვედურებს.

სწორედ ასე ემართებოდა ურსუსსაც. იგი შეძრწუნებული ფიქრობდა, — საქმე ცუდად მიდის, მე მერეც შემძლო გამეგო ეს უსიამოვნო ამბავი. რისთვის აუედევნე გუინპლენის კვალსო.

ეს დაასკვნა ურსუსმა, მაგრამ, რადგან ადამიანს შინაგანი წინააღმდეგობანი ახასიათებს, ნაბიჯი ააჩქარა, შიში გულიდან გადაიგდო და გაეშურა, რომ პოლიციელებს დასწეოდა: ცდილობდა საუთვორჯის ქუჩების ლაბირინთში არ გამწყვდარიყო ის ძაფი, რომელიც მას გუინპლენთან აკავშირებდა.

დაპატიმრებული გუინპლენისა და მისი ბადრეგის საზეიმო მსვლელობა ნელი ნაბიჯით მიემართებოდა.

მსვლელობას წინ კვერთხისმტვირთველი მიუძღოდა.

უკან სასამართლოს ბოქაული მისდევდა, ხოლო აქეთ-იქიდან პოლიციელთა რაზმეული.

ამ წესის გამო აჩქარებული სიარული არ შეიძლებოდა.

სასამართლოს ბოქაულს მედიდურობა აღბეჭდოდა გარეგნობაზეც. მისი ტანისამოსი ერთგვარად თითქოს საშუალოს წარმოადგენდა ოქსფორდის მუსიკის დოქტორის ბრწყინვალე ტანსაცმლისა და კემბრიჯის ღვთისმეტყველების დოქტორის უბრალო შავ სამოსელს შუა. მისი გრძელი, ნორვეგიული კურდღლის ტყავსარჩულიანი ქლამინდის ქვეშიდან აზნაურის კაშხოლი მოჩანდა. ამ კაცის

ჩაცმულობა ნაწილობრივ შუა საუკუნეებისას მოგაგონებდათ. თავზე კარიკი ლამუანონის მსგავსად დაედო, ხოლო სახელოები ისეთი განიერი ჰქონდა, როგორც ტრისტან განდევგელს*... მას დიდრონი შრგვალი თვალები ბუსავით მიუშტერებინა გუინპლენისათვის. გამოზომილ, თანაბარ ნაბიჯებს დგამდა. ამაზე უფრო მძვინვარე კაცს ვგონებ ვერც შეხვდებოდა ადამიანი.

ურსუსი მიხვეულ-მოხვეულ შუკებში სწორ გზას ცოტათი ასცდა, მაგრამ წმინდა მარიამ ოვერ-რეის ეკლესიასთან ისევ წამოეწია მსვლელობას, რომელიც, საბედნიეროდ, ბიჭებსა და ძაღლებს შორის ატეხილმა ჩხუბმა და ჩოჩქოლმა შეაფერხა. ასეთი სანახაობა ჩვეულებრივი იყო მაშინდელ ლონდონში.

იმ დროს ბადრაგის თანხლებით მოსამართლესთან კაცის წაყვანა სულ ჩვეულებრივი მოვლენა იყო, და რადგან ყველას, ვინც კი შეამჩნია ეს, თავიანთი საქმე ჰქონდა, ამიტომ ცნობისმოყვარეთა გროვა მსვლელობას ძალე ჩამოშორდა; ისე რომ, გუინპლენის კვალს მხოლოდ ურსუსიღა მისდევდა.

გასცილდნენ ორ სამლოცველოს. ერთმანეთის პირდაპირ მდგარი ეს ორი სამლოცველო დღემდე არსებულ ორ სხვადასხვა სექტას ეკუთვნოდა: ერთი „სარწმუნოებრივი დასვენების“ თემსა თუ საზოგადოებას ემსახურებოდა, მეორე — „ალილუიას ლიგას“.

ამის შემდეგ მსვლელობა ხან ერთ შუკაში შეუხვევდა და ხან მეორეში. ცდილობდნენ, ჯერ ისევ ნაკლებად დასახლებული ქუჩებით ეკლათ. ადგილ-ადგილ ბალახმოდებული უკაცური გზები გადაჭრეს, მრავალჯერ მიტრიალ-მოტრიალება დასჭირდათ. ბოლოს მსვლელობა ერთ მიყრუებულ შუკაში გაჩერდა. აქ არავითარი საცხოვრებელი შენობები არ იყო; მხოლოდ შუკის დასაწყისში ორი-სამი ქოხმახი იდგა. ის იყო და ის, მეტი არაფერი. შუკას ორივე მხარეს კედელ-გალავანი ჩასდევდა: მარცხნივ დაბალი ქვიტკირის კედელი, ხოლო მარჯვნივ ძალადი ქვიტკირის გალავანი. ეს საქსონური ნაგებობის კედელი, კუნწობო-ქონგურებით თავმორთული, დროთა ვითარების გამო ჩამაკვებულიყო. ზემოდან გადასვლა შეუძლებელი რომ ყოფილიყო, რკინის შუბებით — „მორიელებით“ გაემაგრებინათ. აქა-იქ ვიწრო სათვალთვალო ხერელებს მსხვილი რკინის ბადე ჰქონდა აკრული. არც ერთი სარკმელი, მხოლოდ ზო-

გან სათოფურები მოჩანდა, ოდესმე ქვის სატყორცნად ან კაჟიანი ძველებური თოფის სასროლად რომ იყვნებდნენ. კედლის ძირას პატარა კარი ეკიდა, ისიც ბადიანი პატარა სარკმლით; კარი ჩასმული იყო ღრმათალიან, სქელ, შკვიდრ კედელში, რკინის მსხვილი ანჯამებით. იგი დაკეტილი იყო დიდი ბოქლომით და ზედ მძიმე სარუკელა ჩაქუჩი ეკიდა, მთლად ლურსმნებით მოჭვდილი. ამგვარად, ლითონის ბალთებით თითქმის მოჯავშნული იყო ხის კარი, თუმცა ამდენ რკინეულში იქ ხე აღარც კი ჩანდა.

შუკაში სულიერი არავეინ ჩანდა. აქ არც დუქანი იყო სადმე, არც გზად გამკლავი მოჩანდა, მაგრამ საიდანღაც მახლობლად მოისმოდა უწყვეტი ხმაური, თითქოს ამ შუკის გვერდით ნიაღვარი მოთქრიალებსო. ეს უფრო ხალხის ხმაური და საზიდრების რახრახი იყო. შესაძლებელია, ამ ჩამავებულ კედელსა და მის შიგნითა შენობას იქიდან დიდი ქუჩა ჩასდევდა; ალბათ ეს საუთუორქის მთავარი ქუჩა იყო, რომლის ერთი ბოლო კენტერბერის გზას სწვდებოდა, ხოლო მეორე ლონდონის ხიდს ებჯინებოდა.

ამ შუკის მთელ გაყოლებაზე გარდა გუინპლენის გარემომცველი ბადრაგისა, შემთხვევითი მეთვალყურე მხოლოდ ერთ კაცს შეხვდებოდა, ეს იყო ურსუსი. მას სახეზე მკვდრისფერი დასდებოდა. იგი კედლის ძირას ჩრდილს მოფარებოდა და შიშით გამოიყურებოდა. შუკის ერთ-ერთ მოსახვევ კუთხეში მიკუნჭულს, ცქერაც უნდოდა და ეშინოდა კიდევაც.

რაზმეული გალაენის პატარა კართან ჩამწკრივდა.

გუინპლენი ბადრაგის შუა მოემწყვდა, ხოლო კვერთხის-მტვირთველი, თავისი რკინის კვერთხით გუინპლენს ახლა ზურგიდან ედგა.

სასამართლოს ბოქაულმა კარის სარუკელა ჩაქუჩი ასწია და სამჯერ დაჰკრა. პატარა სარკმელი გამოაღეს. სასამართლოს ბოქაულმა წარმოთქვა:

— მისი უდიდებულესობის დედოფლის ბრძანებით!

რკინით ნაჭედი მუხის მძიმე კარი ანჯამების ჭრიალით გაიღო და გამოჩნდა ბნელი, ცივი შეღრმაუება, რაც გამოქვაბულში შესასვლელს მოგაგონებდათ. საშინელი ღრმა თალი სიბნელეს მოეცვა.

ურსუსმა დაინახა, რომ გუინპლენი ამ ბნელი თალის შიგნით შეიყვანეს.

საშინელი ადგილი

კვერთხისმტკირთველი შიგნით შეჰყვა გუინპლენს.
 კვერთხისმტკირთველს სასამართლოს ბოქაული მიჰყვა.
 მას — მთელი რაზმი.

პატარა კარი დაიხურა.

მძიმე კარი მტკიცედ მოიხურა. არც გამლები გამოჩენილა ამ კარისა და არც დამკეტაუი. თითქოს ჩანგლები თავისთავად ჩაი-რაზნენო. უძველეს დროში ნაკვებ ზოგიერთ დამაოკებელ სახლებს ჯერ კიდევ შერჩენია ამგვარი მექანიზმები. ძველად ეს შიშს მეტად უცხოველებდა დამნაშავეებს. ასეთი კარის მეკარე უჩინარი უნდა ყოფილიყო. ამგვარად, ციხის ჭიშკარი უფრო ჯოჯოხეთის კარს ემსგავსებოდა.

ეს პატარა კარი საუთვორჯის ციხის უკანა მხრიდან შესასვლელი იყო.

ამ ჩამოქრუშულ შენობაში, რომელსაც ობი და ხავსი მოჰკიდებოდა, არ იყო არც ერთი დეტალი, რომელიც შესაფერისი არ ყოფილიყო ამ კუშტი ციხისათვის.

როგორი წარსული ჰქონდა საუთვორჯის ციხე-საპატიმროს? ოდესღაც კატიუკლანებს აქ წარმართთა ტაძარი აეგოთ ინგლისის უძველეს ღვთაებათა, მოგონთა სახელზე. შემდეგში ეს შენობა ეთელულფის სასახლედ იქცა; ხოლო ედუარდ წმინდისათვის ციხესიმაგრედ გადაკეთდა. შემდეგ, 1199 წელს, იოანე უმიწაწყლომ იგი საპყრობილედ აქცია. აი, ასეთია საუთვორჯის საპატიმროს ისტორია. ეს ნაკებობა ადრე ქუჩას თაღით გადასჭიმვოდა, ისევე როგორც შენონსო* გადაღის თაღით მდინარეზე. ერთი თუ ორი საუკუნის განმავლობაში იგი ქალაქის გარეუბნის საყარაულო ბჭე იყო, რასაც ინგლისურად GATE-ს უწოდებენ, შემდეგ აქ თაღქვეშა ქუჩა, სატვირთავების გასატარებელი გზა, ამოქოლეს. ინგლისში ჯერ კიდევ არის ამგვარი ტიპის რამდენიმე საპატიმრო: ლონდონში — ნიუგეითი, კენტერბერიში — ვესთგეითი, ედინბურგში — ქენონგეითი. ფრანგული ბასტილიაც პირველ ხანებში გზის საღარაჯოს წარმოადგენდა.

ინგლისის თითქმის ყველა საპატიმრო გარეგნულად ასე გამოიყურებოდა. გარედან მაღალი კედლით შემოშტკიცებული, შიგნიდან სკის უჯრედებივით ურიცხვი საკანი. ამ გოთური სტილის საპყრობილისნაირი ჩამოქურუხებული არა მოიძებნებოდა რა. იქ ობობა და მართლმსაჯულება ერთნაირად აბამდნენ თავიანთ ქსელ-მახეს. ამ ჯურღმულებში იმხანად, ვითარცა მზის სხივს, ჯერ არ შეედწია ჯონ პოვარდს*. ყველა იმ საპყრობილეს, როგორც ბრიუსელის ძველებურ „გენია-საწამებელს“, შეიძლებოდა ერთი სახელი: „ცრემლთა დენის, გოდების სავანე“ შერქმეოდა.

ამ ჩაწყვდიადებული შენობის შემხედავი ადამიანები ისეთივე გულის შემხუთავ მწუხარებას გრძნობდნენ, როგორსაც ძველად მუხღვაურნი განიცდიდნენ მონათა ჯოჯოხეთის მახლობლად გავლისას. ამ მონათა ჯოჯოხეთს ასახელებს პლავტი, ვითომც იგი ყოფილიყოს რკინის ელარუნის კუნძულების მახლობლად, რომლის გვერდზე გავლისას ბორკილების ჩხარაჩხური ისმოდაო.

საუთუორქის საპყრობილეში ძველად ამწყვდევენ და აწამებდნენ უმთავრესად კუდიანებს, გრძნეულებს, მათგან ეშმაკეულის გამოსადენად. ამაზე მიუთითებს თვით პატარა ჭიშკრის მაღლა თაღზე ნახევრად წარხოცილი ორტაეპიანი ლექსი:

„ეშმაკეულად ჩაითვლება ის, მრავალმაცდურთა ვინც გახდა მონა.

შეპყრობილად კი ჩვენ იმას ჩავთვლით, მხოლოდ ერთ მაცდურს ვინც დაემონა“.

ეს ლექსი ზუსტად აღგენდა ზღვარს ეშმაკეულსა და შეპყრობილს შორის.

ამ წარწერის ზემოდან მიჭედელ-მიმაგრებული იყო სახრჩობელას კიბე, რაც უმაღლესი მართლმსაჯულების სიმბოლო-ნიშანს წარმოადგენდა. იგი ოდესღაც ხისგან იყო ნაკეთები, მაგრამ როდესაც ეობურნის სააბატოს მახლობლად ასპლეი-პოვისში მიწაში ჩაეფლოთ, — გაქვაებულიყო. აქ ნიადაგი ყველაფერს ქვად აქცევს — ასეთია მისი თვისება.

ამჟამად უკვე დანგრეული საუთუორქის საპყრობილე ორი ქუჩის შუა მდებარეობდა, ამ ორ ქუჩას შორის ხალხის თუ საზიდრების მიმოსვლა თადის ქვეშ გავლით ხდებოდა. ხოლო თვით საპატიმროს ორი შესასვლელი ჰქონდა. მთავარი ქუჩიდან სეფეკარი, საი-

დანაც ციხის ხელისუფალნი შედიოდნენ. მეორე შესავლელი კი, „მწუხარების კარი“, ვიწრო შუკიდან იყო. ამ მეორე შესასვლელს მოძაკვდავთათვის და მკვდართათვის იყენებდნენ, უინაიდან, როდესაც ციხეში პატიმარი კვდებოდა, მისი გვამი ამ მცირე ჭიშკრიდან გამოჰქონდათ. აქ სიკვდილი გათავისუფლება იყო ბორკილთაგან.

სიკვდილი მარადისობისაგან მონიჭებული თავისუფლებაა.

გუინპლენი ამ „მწუხარების კარით“ შეიყვანეს ციხეში.

შუკა, როგორც ჩვენ უკვე ვთქვით, ქვით მოპირკეთებული ვიწრო გზა იყო. ორივე მხრიდან გალავნით შემოზღუდული. ბრიუსელში არსებობს ასეთი შუკა, რომელსაც ეწოდება: „ქუჩა ერთი გამელულისთვის“. გალავანი ორივე მხრივ სხვადასხვა სიმაღლისა ჰქონდა. მაღალი გალავანი ციხისკენ იყო, დაბალი სასაფლაოს ფარგლავდა. ამ დაბალი გალავნის იქით უკვე ციხეშივე ნახევრად დამაბუნებული სხეული საბოლოოდ მიწა-მტვრად იქცეოდა ხოლმე. ეს გალავანი კაცის სიმაღლისა თუ იქნებოდა, მეტი არა. მისი მთავარი ჭიშკარი სწორედ ციხის მცირე კარის პირდაპირ მდებარეობდა. მიცვალებული ამ ვიწრო შუკაზე უნდა გადაეტარებინათ. გალავნების გასწვრივ რამდენიმე ნაბიჯს გადადგამდა თუ არა ადამიანი, პირდაპირ სასაფლაოზე გაჩნდებოდა. ციხის მაღალ გალავანზე სახრჩობელას კიდე იყო მიჭედებული, პირდაპირ სასაფლაოს დაბალ გალავანზეც თავის ქალა გამოეკვეთათ, მეორე კედლის ამგვარ შავბნელ ნიშან-სანახაობას სულაც არ აქარწყლებდა მეორე, ციხის გალავნის სიმბოლური ნიშანი — სახრჩობელა.

VI

სასამართლოს როგორ მოხელეებს ფარავდა იმ დროის კარიკები

იმ დროს, როცა გუინპლენი ციხეში შეიყვანეს, ვინმეს საპატიმროს მეორე მხარეს, მისი ფასადისაკენ რომ გადაეხედა, საუთვორქის მთავარ ქუჩას და ამ შენობის მონუმენტურ სეფეკართან დახურულ სამგზავრო ეტლს დაინახავდა. კოფოც მას ახლანდელი კაბრიოლეტის მსგავსად წამოხურული ჰქონდა, ეტლს ცნობისმოყვარეთა მთელი გროვა შემოხვეოდა. დახურული ეტლი გერბებით

იყო შემკული. ამ ეტლიდან კაცი გადმოვიდა და საპატიმროს კარში შევიდა. ალბათ მოსამართლეაო, გაიფიქრეს იქ მყოფებმა, ვინაიდან ინგლისში მოსამართლეებად აზნაურები ინიშნებოდნენ ხოლმე და მათ „გერბის უფლება“ გააჩნდათ. საფრანგეთში კი გერბი და მოსამართლის ქლამინდი ურთიერთს თითქმის ყოველთვის გამოირიცხავდა. პერცოგმა სენ-სიმონმა* მოსამართლეებზე ლაპარაკის დროს, როგორღაც წარმოთქვა: „ამ წოდების ხალხიო“. ხოლო ინგლისში სულაც არ შეურაცხყოფდა მოსამართლის წოდება.

ინგლისში არსებობს გამსვლელი მოსამართლეების, ეგრეთ წოდებული „საოლქო მოსამართლეების“ თანამდებობა და სულ ადვილად შეიძლება ეს დახურული ეტლი ოლქების შემომსვლელი მოსამართლის ჰკონებოდათ. მაგრამ უჩვეულოდ ის ჩანდა, რომ მოსამართლედ მიჩნეული კაცი ეტლიდან კი არ გადმოვიდა, არამედ კოფოდან ჩამოვიდა, სადაც ჩვეულებრივ, საკუთარი გერბიანი ეტლის პატრონი არ ჯდება. აი მეორე უცნაურობა: იმ ეპოქაში ინგლისში მოგზაურობდნენ ან დილიჯანსით — თითო შილინგს იხდიდნენ ყოველი ხუთი მილის გავლაზე; ან ცხენით — რაშიაც თითო მილზე სამ-სამი სუ უწევდათ. ოთხ-ოთხი სუც ფორეიტორისთვის საჩუქრად უნდა მიეცათ ცხენების ყოველი გამოცვლის მერე. ის, ვინც საკუთარი ეტლით მოგზაურობდა, ხოლო ცხენებს ყოველ სადგურზე ცვლიდა, ყოველ ცხენზე მანძილის მიხედვით იხდიდა იმდენსავე შილინგს, რამდენ სუსაც იხდიდა ცხენებით მოგზაური. საუთვორქის საპატიმროსთან მდგარ დახურულ ეტლში ოთხი ცხენი იყო შებმული და მათ ორი ფორეიტორი მართავდა. ეს უკვე თავადური ფუფუნება იყო. ბოლოს ყველაზე მეტად ცნობისმოყვარეობასა და დაბნეულობას ის იწვევდა, რომ ეტლი ყველა მხრიდან ბეჯითად იყო დახურული. ზედა სახურავი ახდილი ჰქონდა, ხოლო პატარა სარკმლები ორივე მხარეს დარაბებშიხურული. ყველა შესაჭერეტ ადგილზე ჩამოეფარებინათ. გარედან შეუძლებელი იყო მისი დანახვა, რაც ეტლის შიგნით ხდებოდა. ალბათ შიგნიდანაც არა ჩანდა ის, რაც გარეთ ხდებოდა. თუმცა ყველაფერზე ეტყობოდა, რომ ამჯერად ეტლში არაეინ იჯდა.

რადგან საუთვორქი სერეის საგრაფოს მიეკუთვნებოდა, ამიტომ საუთვორქის საპატიმრო სერეის შერიფის საუწყებოს ექვემდებარებოდა. გასამართლების ამგვარი განაწილება ინგლისში ჩვეულ-

ბრივი მოვლენა იყო. ასე მაგალითად: ლონდონის ტაუერი არც ერთი საგრაფოს ტერიტორიის ფარგლებში არ ითვლებოდა. ესე იგი იურიდიული თვალსაზრისით ისე მოჩანდა თითქოს ჰაერია დაკიდულიო. ტაუერი არავითარ სასამართლოს უფლებებს არ ცნობდა, გარდა თავისი კონსტებლისა, რომლის წოდება იყო CUSTOS TURRIS — ბურჯის მცველი. ტაუერს თავისი საკუთარი იურისდიქცია გააჩნდა, თავისი ეკლესია, თავისი სასამართლო, საკუთარი, თავისებური მმართველობა. უფლება კუსტოსისა, ანუ კონსტებლისა ლონდონს ფარგლებს იქითაც, სულ ოცდაერთ სოფელზე ვრცელდებოდა.

დიდ ბრიტანეთში მრავალი იურიდიული შეუსაბამობა არსებობს: ასე მაგალითად, ინგლისის მთავარი თოფჩის თანამდებობა ლონდონის ტაუერს ექვემდებარებოდა.

კიდევ სხვა ადათები, რომლებიც უკვე დაკანონებულია, უფრო მეტად უცნაურად მოჩანს. მაგალითად: ინგლისის საზღვაო სასამართლო თავის პრაქტიკაში ხელმძღვანელობს როდოსისა და ოლერონის კანონებით (ეს საფრანგეთის კუთვნილი კუნძულები ოდესღაც ინგლისელებს ეკუთვნოდათ).

საგრაფოს შერიფი მეტად მნიშვნელოვანი პირი იყო. მას ყოველთვის ესკვიარის* ხარისხი ჰქონდა ხოლმე, ხანდახან რაინდის ხარისხიც. ძველებურ ქარტიებში მას უწოდებდნენ ისეთ კაცს, „რომლისადმი ყურადღება სათანადო არს“. ეს ტიტული საშუალო იყო — ILLUSTRIS და CLARISSIMUS — აღმატებულსა და უგანათლებულესს შორის. იგი პირველზე დაბლა იდგა და მეორეზე მაღლა. საგრაფოს შერიფს ოდესღაც ხალხი ირჩევდა, მაგრამ მას შემდეგ რაც ედუარდ მეორემ* და მის მომდევნოდ ჰენრი IV-მ* ამ თანამდებობაზე დანიშვნა გვირგვინოსანთა უფლებას დაუქვემდებარეს, იქიდან უკვე შერიფები ხელმწიფის ძალაუფლების წარმომადგენლები გახდნენ. ყველა შერიფს მისი უდიდებულესობა ნიშნავდა, გარდა ვესტმორლენდის შერიფისა, რადგან ამ უკანასკნელის თანამდებობა მემკვიდრეობით გადადიოდა. აგრეთვე გამონაკლისს შეადგენდნენ ლონდონისა და მიდლსექსის შერიფები, ამათ თვითონ მოსახლეობა ირჩევდა. უელსისა და ჩესტერის შერიფები ფისკალური ხასიათის ცნობილი უფლებებით სარგებლობდნენ. ყველა ეს თანამდებობა ინგლისში დღემდე არსებობს, მაგრამ თანდათანობით

ახალი ჩვეულების და ახალი იდეების გავლენას განიცდის, და უკვე კარგავს თავის წინანდელ დამახასიათებელ თავისებურებებს. საგრაფოს შერიფი, სხვათა შორის, მოვალე იყო თან ხლებოდა გამსკვლელ მოსამართლეებს, და თუ შემთხვევა მოიტანდა, ან საჭირო გახდებოდა, მფარველობა უნდა გაეწია მათთვის. ისევე როგორც ადამიანს ორი ხელი აქვს, შერიფსაც ორი თანაშემწე ჰყავდა საკუთრივ. თანაშემწე შერიფისა მარჯვენა ხელი იყო მისთვის, ხოლო სასამართლოს ბოქაული — მარცხენა ხელი. სასამართლოს ბოქაულს კვერთხისმტვირთველად წოდებულს, ოლქის ბოქაულის შემწეობით უფლება ჰქონდა დაეპატიმრებინა, დაეკითხა და ციხეში დაემწყვდია ქურდები, კაცისმკვლელები, მკამბოხენი, მანანწალები და ყოველნაირი თაღლითები თუ ავაზაკები, რომელნიც კი საოლქო მოსამართლეების გასამართლებას ექვემდებარებოდნენ. შერიფის თანაშემწე და სასამართლოს ბოქაული ორივე შერიფის მორჩილებაში იმყოფებოდა. მათ შორის განსხვავება მხოლოდ იმაში იყო, რომ თანაშემწე შერიფს თან ახლდა ხოლმე; ხოლო სასამართლოს ბოქაული შერიფს პირადად მისი მოვალეობის შესრულებაში ეხმარებოდა. შერიფი ორ სასამართლოს მეთაურობდა: მუდმივ საოლქო სასამართლოსა და გამსკვლელ სასამართლოს, ამნაირად იგი სასამართლო ხელისუფლების ერთიანობასა და ყველგანმყოფობას წარმოადგენდა. საეჭვო შემთხვევაში, მას, როგორც მოსამართლეს, შეეძლო შემწეობა-განმარტება მოეთხოვა სწავლული იურისტისგან, ე.წ. ნაფიც კანონთა მცოდნისგან, რომელსაც შავი ქედის ქვეშ თეთრი კემბრიკის ჩაჩი ეხურა. შერიფის უფლებებში შედიოდა აგრეთვე საპატიმროების „განტვირთვა“. როდესაც იგი თავის საუწყებოში მყოფ საგრაფოებში მიევილინებოდა, უფლებამოსილი იყო სასწრაფოდ, ერთბაშად გადაეწყვიტა ყველა დაპატიმრებულის ბედი: ან მთლად გაეთავისუფლებინა ისინი, ან კიდევ სახრჩობელაზე გაეყვანინებინა, რასაც „ციხის გაწმენდა“ ერქვა. შერიფი თავის მიერ შედგენილ საბრალდებო ოქმს წარუდგენდა ოცდაოთხ ნაფიც მსაჯულს; თუ ესენი დაეთანხმებოდნენ, მაშინ აქტს მიაწერდნენ: BILLA VERA — სწორიაო, თუ არ ეთანხმებოდნენ დააწერდნენ: IGNORAMUS — არ ვუწყითო. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ბრალდება უარყოფილი გახდებოდა და შერიფსაც უფლება ჰქონდა მოესპო საბრალდებო ოქმი. თუ სასამართლო ძიების დროს ერთ-ერთი

ნაფიცი მსაჯული მოკვდებოდა, მაშინ შერიფს უფლება ეძლეოდა პასუხისმგებლობაში მიცემული გაენთავისუფლებინა პატიმრობიდან. შერიფის მიმართ განსაკუთრებული შიში და პატივისცემა იმით აიხსნებოდა, რომ მის მოვალეობას შეადგენდა „მისი უდიდებულესობის ყოველი ბრძანების შესრულება“. ეს მეტიმეტი ხელგამლილობა იყო უფლებამოსილებისა. ასეთი ფორმულები თვითნებობის განუსაზღვრელ შესაძლებლობას იწვევენ. შერიფს თან ახლდნენ მოხელენი, რომლებიც VERDEORS-ად (მეტყვევებად) იწოდებოდნენ, და კორონერები. ვაჭართა ბოქაულები ვალდებულები იყვნენ დახმარება გაეწიათ მათთვის. გარდა ამისა, მას საუცხოო ამაღლა გააჩნდა ლივრეებში გამოწვობილი ცხენოსანი და ქვეითი მსახურებისა. ჩემბერლენი ამბობდა: „შერიფი სიცოცხლეა მართლმსაჯულებისა, კანონისა და საგრაფოსი“.

ინგლისში, დამრღვევი პროცესის შეუმჩნეველი დინების შედეგად, კანონები და ადათ-ჩვეულებები თანდათანობით წერილმანდება და ისპობა. ვიმეორებთ, რომ ჩვენს დროში, ვერც შერიფი, ვერც კვერთხისმტვირთველი, ვერც სასამართლოს ბოქაული ვერან არ შეასრულებდნენ თავიანთ მოვალეობებს ისე, როგორც წინათ ასრულებდნენ. ძველ ინგლისში ცალკეული სახის ხელისუფლების ერთგვარი შერევა და ამა თუ იმ უფლებამოსილების არა საკმარისი გარკვეულობა იწვევდა სხვის საქმეებში ჩარევას: ასეთი რამ ჩვენს დროში უკვე შეუძლებელია. პოლიციასა და მართლმსაჯულებას შორის მჭიდრო კავშირი აწ უკვე მომსპარია. თანამდებობათა სახელწოდებები დარჩა, მაგრამ მათი ფუნქციები შეიცვალა. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ თვით სიტყვა WAPENTAKE-მაც მნიშვნელობა შეიცვალა. წინათ იგი სასამართლო თანამდებობას ნიშნავდა, ახლა კი ტერიტორიულ დაყოფას აღნიშნავს; წინათ ასე კანტონის ბოქაულს უწოდებდნენ, ახლა კი თვით კანტონს.

ჩვენ მიერ აქ აღწერილ ეპოქაში საგრაფოს შერიფი თავისში აერთიანებდა ქალაქის ხელისუფლებასაც და ხელმწიფის წარმომადგენელსაც. თუმცა ზოგიერთი დამატებითი უფლებამოსილებითა და შეზღუდვითაც. ორი მოხელის მოვალეობათა აღმსრულებლის მაგალითის ოდესღაც საფრანგეთშიც კქონდა ადგილი. ქალაქ პარიზში მთავარი სამოქალაქო მოსამართლე და პოლიციის მოსამართლეთი და იგივე პიროვნება იყო. ქალაქ პარიზის მთავარ მოსამართ-

ლეს საკმაოდ ნათლად ახასიათებს იმ დროის ერთი საპოლიციო ჩანაწერი: „ბატონი სამოქალაქო მოსამართლე ოჯახური უკმაყოფილება-დავიდარაბების მტერი არ არის, იმიტომ, რომ მას აქ გამოსარჩენი და გამოსაგლეჯი ეგულება“ (1704 წლის 22 ივლისი). ხოლო რაც შეეხება პოლიციის მოსამართლეს, ეს სულიერი, თავისი ფუნქციების არაგარკვეულობისა და მრავალსახეობის გამო, მეტად საშიშია. ამ ტიპის უფრო სრულ გამოხატულებას წარმოადგენდა რენე დ'არჟანსონი,* რომლის პიროვნებაშიც, სენ-სიმონის სიტყვით, შეთანხმებული იყო ჯოჯოხეთის სამი მოსამართლე.

ეს მოსამართლეები, როგორც მკითხველმა დაინახა, ლონდონის ბიშოფსგეითის საპატიმროშიც არჩევდნენ საქმეებს.

VII

პროლოგა

გუინპლენმა გაიგონა, რომ შესასვლელი კარი შეჭრაჭუნდა და ხმაურით მიიკეტა. იგი შეძრწუნდა. ისე ეჩვენა, თითქოს აი ახლა, მის ზურგს უკან მიკეტილი კარი საზღვარი გახდა სინათლესა და წვედიადს შუა, მიწიერ სიამეთა და სიკვდილის სამეფოს შუა, და რომ ახლა, ყველა ის, რასაც კი მზე აშუქებს და ათბობს, უკან დარჩა. რომ მან სიცოცხლის საზღვარს გადააბიჯა, სიცოცხლის გარეშე დარჩა. გუინპლენს გული მტკივნეულად შეეკუმშა. რა აქვთ განზრახული? რას უზამენ? რას ნიშნავს ყოველივე ეს?

გუინპლენი ვერაფერს ხედავდა თავის ირგვლივ. იგი ყოველი მხრიდან უკუნეთ სიბნელეს მოეცვა; რაწამს მის ზურგს უკან კარი მიიხურა, იმწამსვე დაბრმავედა. სარკმელიც უმაღლვე მიიხურა. იქ არც სათვალთვალო იყო, არც ფარანი. ძველ დროში, ჩვეულებრივ, ასეთ გამაფრთხილებელ ზომებს მიმართავდნენ: აკრძალული იყო საპატიმროს შიგნითა სავალების განათება, რათა ახალმოსულები არ გარკვეულიყვნენ ამ მიხვეულ-მოხვეულში.

გუინპლენმა ხელები აქეთ-იქით გაიწოდა; მარჯვნივ და მარცხნივ კედლებს მიუბჯინა, იგრძნო, რომ რაღაც ტალახი იყო. ამ ძალაღმართიან დილეგში სადღაცოდან ოდნავ შემოსვრეტილ ბუნდოვან შუქზე გუინპლენმა, რომლის თვალის გუგები ცოტაოდნენ

შეეჩვია სიბნელეს, გაარჩია მკრთალი მოხაზულობა უგრძესი ტალანისა.

სასტიკი სადამსჯელო ზომების შესახებ გუინპლენმა მხოლოდ ურსუსის ნალაპარაკებიდან იცოდა. მაგრამ ურსუსი ხომ ყველაფერს აზვიადებდა. ახლა კი მას მოეჩვენა, თითქოს ვიღაცის უწინარმა, უზარმაზარმა ხელმა ჩაბოჭა იგი. საშინელებაა, როდესაც უცბად ჩვენთვის ამოუცნობი კანონის განკარგულებაში ჩავვარდებით. შეიძლება სულიერი სიმშვიდე ყოველნაირ მდგომარეობაში შეინარჩუნო, მაგრამ მართლმსაჯულების წინაშე კი მაინც დაიბნევი. რად ხდება ასე? იმიტომ, რომ ადამიანთა მართლმსაჯულება ბნელია და მოსამართლენი მასში ხელების ფათურით ეძებენ გამოსავალს. გუინპლენს ახსოვდა, რომ ურსუსმა გააფრთხილა — საჭიროა დუმილიო, მას უნდოდა ცოცხალი დაბრუნებულიყო დეასთან. გრძნობდა, რომ მევანნი მასზე თვითნებობას იჩენდნენ და ეშინოდა, გაელიზიანებინა ისინი, ვისზედაც ახლა მისი ბედი იყო მთლად დამოკიდებული. ზოგჯერ მდგომარეობის გამორკვევის სურვილი უფრო ართულებს საქმეს, მეორე მხრივ, ყოველივე ის განცდები, რაც მის შინაგან არსებაში ამლილიყო, ისე აწუხებდა, რომ ბოლოს მაინც ვეღარ მოითმინა და იკითხა:

— საით მიგყავართ, ბატონებო?

არავინ უპასუხა.

უსიტყვო დაპატიმრების ერთი უმთავრესი წესთაგანი სრული დუმილის დაცვა იყო, და ნორმანდიის კანონის ტექსტი ამ წესის არავითარ შესუსტებას არ დაუშვებდა.

ასეთი დუმილისაგან გუინპლენს ძარღვებში სისხლი გაევიანა. აქამდე მას თავი ძლიერად მიაჩნდა და არავის დახმარებას არ საჭიროებდა, თუ არავის დახმარებას კაცი არ საჭიროებს, მაშასადამე, ის დაუმარცხებელია. გუინპლენი მარტოხელა კაცი იყო და ფიქრობდა, მარტოხელა კაცს ვინ რას დაუშავებსო. და აი, ახლა იგრძნო, რომ ვიღაც თუ რაღაც ძალა სჯაბნიდა. რა საშუალებით უნდა შეებრძოლოს ამ რაღაც საშინელს, უღმობელს, მკაცრს — კანონს? გუინპლენს ამ ამოცანის სიმძიმე ძალას უკარგავდა. შიში წინათ რომ უცხო იყო მისთვის, ახლა გულში შეეპარა. ამასთანავე მას წუხელ არც დაუძინია და არც დილას უჭამია რამე, მხოლოდ ცოტა ჩაი შესვა. მთელ ღამეს მოუსვენარ ზმანებაში ბორგავდა და ახლა

კიდევ ციების ფრუოლას აეტანა. წყურვილი ტანჯაუდა და იქნებ შიმშილიც. ცარიელი კუჭი ადამიანს ცუდ გუნებაზე აყენებს. გუშინდელს აქეთ გუინპლენს მოულოდნელი შემთხვევები ერთიმეორეზე დაატყდა. სულით დაცემისაგან თავისივე მქენჯნავი მღელვარება იცავდა: თუ ქარიშხალი არ არის, აფრა ჩვარივით კიდია. გუინპლენი სწორედ ისეთ მოულოდნელ ფაღასად გრძნობდა თავს, რომელსაც ქარი ალბათ იმდენს სძიძგნის, რომ მთლად დაფლეთს. გრძნობდა, რომ ძალ-ღონე ეცლებოდა. ნუთუ გონს დაკარგავს და აქ, ქვის ფილაზე დაეცემა? გულის შეღონებით ქალები თავს იცავენ, ხოლო მამაკაცთათვის შერცხვენაა იგი. გუინპლენი ცდილობდა თავი შეეკავებინა, მაგრამ მაინც კანკალებდა.

თავს ისე გრძნობდა, თითქოს ფეხქვეშ ნიადაგი ეცლებოდა.

VIII

გაიგება

კვლავ მიდიოდნენ.

ტალანს გაჰყვნენ.

არავითარი წინასწარი გამოკითხვა. არავითარი კანცელარიული შეკითხვები და რეგისტრაცია. იმ დროის საპატიმროების უფროსებს ზედმეტად მიაჩნდათ ქალაღღზე ჯღაბნა. ისინი იმით კმაყოფილდებოდნენ, რომ კაცს კარს გამოუკეტავდნენ. ხშირად თვითონაც არ იცოდნენ, რისთვის ჰყავდათ ადამიანი დამწყვდეული, საპატიმრო სრულიად კმაყოფილი იყო იმით, რომ ის საპატიმრო იყო და მას პატიმრები ჰყავდა.

ტალანი ვიწრო იყო და ამიტომ თითქმის მწყრივად მიდიოდნენ: წინ კვერთხისმტვირთველი, მას მერე გუინპლენი, გუინპლენის შემდეგ სასამართლოს ბოქაული, სასამართლოს ბოქაულს პოლიციელები მიჰყებოდნენ; ასე ერთმანეთის მიყოლებით თითქმის მთელი ტალანის გასწვრივ მიდიოდნენ. გასავლელი სულ უფრო და უფრო ვიწროვდებოდა. ახლა გუინპლენი ორივე მხრივ კედელს უკვე იდაყვით ეხებოდა. წერილი კენჭით დაცემენტებულ თაღში ალაგ-ალაგ, თანაბარ მანძილზე, შვერილები იყო გრანიტისა, სადაც ჭერი უფრო დაბლდებოდა. გავლის დროს უნდა დახრილიყვნენ. ტალანში

შეუძლებელი იყო სირბილი. ვისმე რომ აქედან თავის დაღწევა და
გაქცევა განეზრახა, იმასაც კი ამ ადგილას ნული ნაბიჯით უნდა
გაეკლო. ამ ვიწრო ტალანში ხშირი იყო მისახვევ-მოსახვევები.

საპატიმროს შიგნულიც ისევე დახლართული ყოფილა, რო-
გორც ადამიანის შიგნული. ადგილ-ადგილ, ხან მარცხნივ და ხან
მარჯვნივ ჩაშავებული მოჩანდნენ მსხვილი ბადურებით გადაღო-
ბილი ოთხკუთხა შეღრმავებანი, უკან შეიმჩნეოდა კიბეები, ზოგი
მაღლა ასასვლელი და ზოგი დაბლა ჩასასვლელი. გასაუღელ კარს
მიადგნენ. კარი გაიღო, ზღურბლზე გადააბიჯეს და კარი ისევ
დაიხურა. შემდეგ კიდევ მეორე კარი შეხვდათ, ამ კარშიც შევიდ-
ნენ. შემდეგ მესამე, — ესეც ანჯამების ჭრიალით გაიღო. კარი თი-
თქოს თავისთავად იღებოდა და იხურებოდა. რამდენადაც ტალა-
ნი ვიწროვდებოდა, იმდენად თალი უფრო დაბლდებოდა; ასე რომ
მხოლოდ წელში მოხრით შეიძლებოდა გავლა. კედლებზე სინესტეს
გამოეკონა. თალიდან წვეთავდა. დაბლა, თლილი ქვის ფილაქანი
ნაწლავებივით ლიპი ლორწოთი იყო დაფარული. იქ სინათლის მა-
გივრად რალაცნაირი, მკრთალი ბინდბუნდი იდგა. უკვე ჰაერი აღარ
იყო, სუნთქვა ძნელდებოდა, მაგრამ ყველაზე უფრო საზარელი ის
იყო, რომ ტალანი სულ ძირს ეშვებოდა.

თუმცა ამას მხოლოდ დიდი დაკვირვებით და ყურადღების
შედეგად შეამჩნევდით. სიბნელეში დაქანებული დაღმართი რალაც
აუბედითი ხდებოდა. არაფერი იმაზე საზარელი არ არის, როდესაც
არ იცი, რა მოგელის, როდესაც ძლივს შესამჩნევ დაღმართზე ჩა-
დიხარ.

დაღმა სელა, ეს არის საშინელ სამყაროში შესვლა.

რამდენ ხანს იარეს ამნაირად, გუინპლენი ვერ გარკვეულიყო.

გულის ფანცქალით მოლოდინი თითოეულ წუთს ისე დაუსრუ-
ლებლობამდე აგრძელებს, როგორც გაქანებული ზვირთი.

უცებ მსვლელობა გაჩერდა.

ირგვლივ აღარაფერი ჩანდა.

ტალანი აქ ცოტათი გაგანიერდა.

გუინპლენმა გვერდით რალაც ხმაური გაიგონა, რაც ჩინური
გონგის რეკვას უფრო ემსგავსებოდა; თითქოს უფსკრულის დია-
ფრაგმაზე* დაარტყესო.

თურმე კვერთხისმტვირთველმა დაჰკრა კვერთხი ფილაქანს.

აღმოჩნდა, რომ რკინის ფილაქანი კარი იყო.

ეს კარი კი არ იღებოდა, ასაწვე-დასაწვეი იყო, როგორც ხარისხა. გაისმა ჩანგლების მკვეთრი ჭრაჭუნი და გუინპლენის თვალწინ უცბად გამოჩნდა დაბლა ოთხკუთხიდან ოდნავი სინათლე, რადგან რკინის ფილა ზევით ასრიალდა და საგანგებოდ შეღრმავებულ თაღში შეიჭვდა; სწორედ ისე, როგორც სათაგურის კარი აიხდება ხოლმე.

გაიხსნა ძირს სიღრმე.

იქიდან სუსტი მოციმციმე შუქი დღის სინათლისა როდი იყო, არამედ ოდნავ მბჟუტავი სანათურისა.

მაგრამ გუინპლენს თვალის გუგები ისე გაფართოვებოდა, რომ ეს ოდნავი შუქი მას უცბად აპრიალებული ელვა ეგონა.

ერთხანს იგი ვერაფერს ხედავდა. თვალისმომჭრელ ელვარებაზე რისამე გარჩევა ისევე ძნელია, როგორც წყვდიადში.

შემდეგ, თანდათანობით მისი თვალის გუგები სინათლეს შეეგუა, ისევე, როგორც წინათ შეეჩვია სიბნელეს და გუინპლენი ძლიერძლივობით არკვევდა რა იყო მის ირგვლივ. პირველად რომ თვალისმომჭრელად ეჩვენა, ახლა ის სინათლე თანდათან შესუსტდა და თითქმის სიბნელედ იქცა. გუინპლენმა გაბედა და მის წინ პირღია სიღრმეში ჩაიხედა. მართლაც საზარელი რამ დაინახა.

მის ფეხებთან, თითქმის სწორი დაქანებით, ღრმა დილეგში ჩასდევდა ოცამდე ვიწრო, დაბრეცილი, ჩაცვეთილი საფეხურები, ქვითკირის კედელშივე გამოკვეთილი; უმოაჯირო კიბის მსგავსი რამ. საფეხურები ძირამდე ჩადიოდა. დილეგი მრგვალი იყო, ისრისებრ წამახული თალით. თალი ზოგან ჩამოზნექილ, არასწორ სათავეებს დაყრდნობოდა. ასეთია ხოლმე ჩვეულებრივ, მეტად დიდ, მკვიდრი შენობებისქვეშა დილეგები.

რკინის ფილა რომ აიწია, ჩასასვლელი ქვითკირის თალი გამოჩნდა, რომელიც იმ ალაგას იყო გამოთხრილი, საიდანაც ქვისაკეკიდე იწყებოდა; ასე, რომ, ამ სიმაღლიდან ჩახედვისას მიწისქვეშა დილეგში თვალი ისე იკარგებოდა, როგორც ჭის სიღრმეში.

დილეგს დიდი ფართობი ეჭირა. და თუ იგი ოდესმე ჭის ძირი იყო, მაშინ ეს ჭა ციკლოპური სივრცისა იქნებოდა. ძველებური გამოთქმა „ორმო“ შესაფერი უნდა ყოფილიყო ამ ქვითკირის ხერულისათვის, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას წარმოვიდგენდით.

როგორც ლომებისთვის ან კიდევ ვეფხვებისათვის ამოთხრილ ხა-
როდ.

დილეგი მოპირკეთებული არ იყო, არც ფილაქნითა და არც რი-
ვის ქვით, აქ ნოტიო, ცივი მიწა იყო, როგორც ღრმა სარდაფებში
არის ხოლმე.

დილეგის შუაგულს, ოთხ მრუდე დაბალ სვეტზე დაყრდნობილი
იყო ქვითკირის წამახული ჩარდახი, რომლის ოთხივე მხარე ცენ-
ტრის სიმაღლეში ერთად შეკრულიყო; ამ სახით იგი ეპისკოპოსის
მიტრას მოგაგონებდათ. ეს ჩარდახი, იმ ბაღდახინების მსგავსად,
რომლის ქვეშ ოდესღაც სარკოფაგები იდგმებოდა, თავისი მწვერ-
ვალით თვითონ თაღს ებჯინებოდა და ამგვარად დილეგში თითქოს
ცალკე განსასვენებელსა ქმნიდა; თუკი შეიძლება, განსასვენებელი
ვეწოდოთ იმ სამყოფელს, რომელიც ყოველი მხრიდან ღიაა და
ოთხი კედლის მაგიერ ოთხი სვეტი აკავებს.

ჩარდახის შუა თაღზე მრგვალი სპილენძის ფარანი ეკიდა, ციხის
სარკმელივით რკინის ბადით ზედმოწნული. ფარანი მკრთალ შუქს
ჰფენდა სვეტებსა და ჭერს, ასევე სვეტებს იქიდან ოდნავ გამოძკრ-
თალ მრგვალ კედელს, რომელსაც ჩრდილის ზოლები გასდევდა.

სწორედ ეს სინათლე იყო, რომელმაც პირველსავე წუთში თვა-
ლი მოსჭრა გუინპლენს; ახლა კი მოციმციმე წითელ შუქად ეჩვენ-
ებოდა.

სხვა არაფერი ანათებდა დილეგს, არც სარკმელი, არც კარი და
არც სასულე.

ოთხ სვეტს შუა, სწორედ ფარნის ქვეშ, ყველაზე უფრო განათე-
ბულ ადგილზე, მიწაზე გაწოლილიყო რაღაც სილუეტი, თეთრი და
საშინელი.

ის ზურგზე გაწოლილიყო, პირისახე ნათლად მოუჩანდა. თვა-
ლები დაეხუჭა. ტანი დაფარული ჰქონდა რაღაც უფორმო გრო-
ვით, ჯვარედინად გაფარჩხული ხელ-ფეხი სვეტებზე იყო მიბმუ-
ლი ჯაჭვებით; ხოლო თვით ჯაჭვები ყოველი სვეტის ძირზე იყო
მიმაგრებული რკინის რგოლებით. ამ ადამიანის სხეული უძრავად
ევდო. კანი გალურჯებოდა, გაფითრებოდა და უსულო გვამი გვეო-
ნებოდათ. ეს იყო მამაკაცის გამიშვლებული სხეული.

გუინპლენი გაქვავებულივით იდგა კიბის ზემო საფეხურზე და
შეჰყურებდა ამ სანახაობას.

უცბად ხრიალი შემოესმა.

მაშასადამე, იქ გვამი კი არ ეგდო, არამედ ჯერ ისევ ცოცხალი ადამიანი.

ამ აჩრდილის ცოტა მოშორებით, ჩარდახის ერთ-ერთი წამახული კამარის ქვეშ, ფართო ქვის საფეხურებზე ამართული დიდი სავარძლის ორივე მხარეს ორი კაცი იდგა, გრძელი, შავი ქლამინდებით მოსილი. ხოლო სავარძელში უძრავად იჯდა წითელი ქლამინდით მოსილი გადაფითრებული მოხუცი; სახეზე აუბედითი გამოძეტვლელება აჩნდა და ხელში ვარდების თაიგული ეჭირა.

გუინპლენზე უფრო მცოდნე კაცი, თაიგულს დაინახავდა თუ არა, მაშინვე მოისაზრებდა, რაშიც იყო საქმე. გასამართლების უფლება იმ კაცს ჰქონდა, ვისაც ხელში ყვავილების კონა ეჭირა. ეს კაცი ერთსა და იმავე დროს მეფის ხელისუფლების წარმომადგენელიც იყო და მუნიციპალური ხელისუფლებისაც. ქალაქ ლონდონის ლორდ-მერს, ამჟამადაც, მოსამართლის ფუნქციების ასრულებისას, ხელში თაიგული უჭირავს. გაზაფხულის პირველად გაფურჩქნილი ვარდების დანიშნულება ის იყო, მოსამართლისთვის დახმარება გაეწია გასამართლება-მსჯავრდებაში.

სავარძელში მჯდომი მოხუცი სერეის საგრაფოს შერიფი იყო.

ეს მედიდური მოხუცი გაქვავებულივით იჯდა, მსგავსად უმაღლესი ხელისუფლებით აღჭურვილი რომაელისა.

სავარძლის გარდა დილეგში სხვა ჩამოსაჯდომი არ იყო.

სავარძლის გვერდით მაგიდა იდგა, ქაღალდებითა და წიგნებით სავსე. მაგიდაზევე იყო შერიფის გრძელი, თეთრი კვერთხი.

შერიფის სავარძლის ორივე მხარეს დოქტორები იდგნენ: ერთი მედიცინის დოქტორი იყო, მეორე სამართლის დოქტორი. უკანასკნელს პარიკზე ქუდი ეხურა და ამითაც იცნობოდა. ორივეს შავი ქლამინდი ემოსა; ამ ორივე პროფესიის წარმომადგენლები დათალებულები არიან, მათ გამო, ვისაც საიქიოსა გზავნიან.

შერიფის ზურგს უკან, ქვის ფილის საფეხურზე ჩამოძვდარიყო მრგვალპარიკიანი მდივანი; მას ხელში კალამი ეჭირა; როგორც ჩანდა, საწერად გამზადებულიყო. მუხლებზე საქაღალდე ედო, საქმის ქაღალდებითა და ზედ საქაღალდეზევე პერგამენტის ფურცელი დაედო. მის გვერდით, ფილაზე სამელნე იდგა.

ეს მოხელე იმათ რიცხვს ეკუთვნოდა, რომელთაც „ტომრის

შემნახველს“ უწოდებენ; ამას თვითონ ის ჩანთაც ამტკიცებდა, მოხელის ფერხით რომ იღო. ასეთი ჩანთა ოდესღაც სასამართლო პროცესის აუცილებელი ატრიბუტი იყო და მას უწოდებდნენ „მართლმსაჯულების ტომარას“.

ერთ-ერთ სვეტს მიყრდნობოდა გულხელდაკრეფილი ტყავისტანისამოსიანი კაცი. ეს იყო ჯალათის თანაშემწე.

ასე გვეგონებოდათ, მიჯაჭვული კაცის ირგვლივ, დაღვრემილ-გაქვავებული ადამიანები მოჯადოვებულნი არიანო. არც ერთი მათგანი არ ინძრეოდა და არც ხმას იღებდა.

დილეგში ავბედითი დუმილი გამეფებულყო.

გუინპლენს თვალწინ სატანჯაო წარმოუდგა. ასეთი სატანჯაოები წინათ ინგლისში ბევრზებევრი იყო. ბიუჩემპის ტაუერის დილეგს დიდხანს იყენებდნენ ამ მიზნისთვის; ისევე როგორც ლოლარდის ციხის სარდაფებსაც, ჩვენს დრომდე მოაღწია ლონდონში არსებულმა დილეგმა, რომელიც ცნობილია „ლედი პლესის საძვალეს“ სახელით. ამ შენობაში არის ბუხარი, შანთების გასახურებლად რომ იყენებდნენ.

მეფე იოანეს დროს აშენებულ ყველა საპატიმროში არსებობდა სატანჯაოები, ხოლო საუთვორქის საპატიმრო ტიპური იყო ამ ეპოქისათვის.

იმხანად ინგლისში ხშირად ხდებოდა ის, რაზედაც ახლა გვექნება საუბარი და მართალი რომ ითქვას, შეიძლება ახლაც ხდებოდეს, ვინაიდან იმდროინდელი კანონები დღემდე ძალაშია. ინგლისი იმ მხრივ საინტერესო მოვლენას წარმოადგენს, რომ ბარბაროსული კანონმდებლობა იქ მშვენივრად თავსდება თავისუფლებასთან ერთად. რაღა სათქმელია, რომ ეს სანიმუშო საქმეა.

კაცი შეიძლებოდა დაეჭვებულყო. ინგლისი რომ ახლანდელი საერთო საზოგადოებრივი ძვრების ფარგლებში შესულიყო, მაშინ სასჯელთა ძველებური ფორმები, შესაძლოა, აღედგინათ. ინგლისის კანონმდებლობა მოშინაურებული ვეფხვია. მას თათი ხავერდოვანი აქვს, ხოლო ბრჭყალები მიმალული.

ამ ბრჭყალების დაჭრა სრულიად გონივრული იქნებოდა.

ინგლისის კანონები თითქმის სრულებით არ ცნობენ უფლებებს.

ერთ მხარეზეა დამსჯელი ზომების სისტემა; მეორე მხარეზე ადამიანური პრინციპები. ფილოსოფოსები ეწინააღმდეგებიან

ასეთ წესებს, მაგრამ ჯერ კიდევ ახლო არ არის ის დრო, როდესაც ადამიანთა სამართალი და სამართლიანობა ერთმანეთს დაეხმავებიან.

კანონისადმი პატივისცემა ზედმიწევნით ახასიათებს ინგლისელებს. ინგლისში კანონებს იმდენად საპატიოდ მიიჩნევენ, რომ მათ არასოდეს აუქმებენ. თუმცა ამ მძიმე მდგომარეობიდან გამოსავალს პოულობენ: კანონებს პატივსაცემენ, მაგრამ არ ასრულებენ. მოძველებულ კანონებს გვერდს ისე აუვლიან ხოლმე, როგორც სიბერისაგან დაჩაჩანაკებულ ადამიანს. არავის მოსდის აზრად, რომ მოსპოს მათი არსებობა. მათ სულ უბრალოდ, მხოლოდ უყურადღებოდ ტოვებენ, ეს არის და ეს. ამ კანონებს ნება აქვთ, რამდენიც სურთ, თავი ისევე ახალგაზრდად და ძლიერად წარმოიდგინონ; არაფერს თვას არ აძლევს თქვას, რომ ამ კანონებმა უკვე თავისი დრო მოჭამეს; ამგვარ თავაზიანობას კანონებისადმი პატივისცემას უწოდებენ.

ნორმანდიული საადათო სამართალი სიბერის ნაოჭებითაა დაფარული; მაგრამ ეს ხელს როდი უშლის ბევრ ინგლისელ მოსამართლეთაგანს, ამ მოძველებულ სატრფიალოს ელაციცოს. ინგლისელები სათუთად იცავენ ყველაზე უფრო მკაცრ იურიდიულ სიმკვლეებს, თუ იგი ნორმანდიული წარმოშობისაა. სახრჩობელაზე საზარელი კიდევ თუ იქნება რაიმე? 1867 წელს ერთ კაცს შაფის კვრა მიუსაჯეს, ეს უფრო იმისათვის, რომ მისი გაგლეჯილი გვაში ქალისთვის — დედოფლისთვის მიერთმიათ*.

სხვათა შორის, ინგლისში სატანჯაონი არასოდეს არსებულაო, ამტკიცებს ისტორია. არადა, ისტორიას ხომ დიდი პლომბი აქვს.

ვესტმინსტერელი მეთიუ ასე დაასკენიდა: „საქსონური კანონი ერთობ მოწყალეა და დამთმობი“, ამ კანონით დამნაშავეებს სიკვდილით არა სჯიდნენო, და თან უმატებდა: „მხოლოდ იმას სჯერდებოდნენ, რომ ცხვირსა სჭრიდნენ, თვალებსა სთხრიდნენ და სასქესო ნაწილებს აგლეჯდნენო“.

მხოლოდ ეს იყო!

გუინპლენი დაბნეული, შეცბუნებული გაჩერებულიყო კიბის ზემოთა საფეხურზე და მთლად კანკალებდა. მას ყველანაირი შიში დაუფლებოდა. ცდილობდა გაეხსენებინა, თუ რაიმე დანაშაული ჩაუდინა ოდესმე. კვერთხისმტვირთველის დუმილი ტანჯვა-წამების

სურათმა შეცვალა. ეს თითქოს წინ გადადგმული ნაბიჯი იყო, მაგრამ ნაბიჯი შეტად ტრაგიკული. მის მიმართ შექარით აღსაქსე, შეპებნელი კანონის სახე ახლა უფრო და უფრო ამოუცნობ ფარგლებში ემწვედუოდა.

იატაკზე განრთხმულმა კაცმა ისევე ამოიხრიალა.

გუინპლენმა იგრძნო, რომ მხრებში ვიღაცამ ძალუმ უბიძგა.

ეს კვერთხისმტვირთველი იყო.

გუინპლენი მიხვდა, რომ ქვევით ჩასვლა უბრძანეს.

იგი დაემორჩილა.

სიბნელეში, ფრთხილად ჩადიოდა უმოაჯირო კიბეზე.

საფეხურები ვიწრო იყო და დაქანებული; რვა-ცხრა დუიმის სიმაღლისა. ჩასვლა მხოლოდ დიდი სიფრთხილით შეიძლებოდა.

გუინპლენს ორი საფეხურის დაშორებით უკან მისდევდა კვერთხისმტვირთველი, მას თავისი რკინის კვერთხი პირდაპირ წინ ამართული ეჭირა. ასევე ორი საფეხურის დაშორებით კვერთხისმტვირთველს უკან სასამართლოს ბოქაული მიჰყვებოდა.

კიბეზე ჩამავალი გუინპლენი გრძნობდა, რომ გადარჩენის უკანასკნელ იმედს კარგავდა. თითქოს ყოველ ნაბიჯზე სიკვდილს უახლოვდებოდა. თითოეული საფეხურის ჩავლით მის სულში სინათლის ნაპერწკალი ქრებოდა. ის სულ შეტად ფითრდებოდა და სახის ფერს კარგავდა. კიბე ასე ჩაიარა ბოლომდე.

მიწაზე განრთხმული და ოთხ სვეტზე მიჯაჭვული მოლანდება კვლავ ხრიალებდა.

ნახევრად ჩამობნელებულ დილეგში ხმა გაისმა:

— ახლოს მოდით!

შერიფის ხმა იყო.

გუინპლენმა ნაბიჯი წინ წადგა.

— უფრო ახლოს, — გაისმა იგივე ხმა.

გუინპლენმა ერთი ნაბიჯიც გადადგა.

— კიდევ ახლოს, — გაიმეორა შერიფმა.

სასამართლოს ბოქაულმა გუინპლენს ყურში რამდენიმე სიტყვა ისეთი შთამაგონებელი კილოთი წასჩურჩულა, რომ ჩურჩული დიდის ამბით გაისმა:

— თქვენ იმყოფებით სერეის საგრაფოს შერიფის წინაშე.

გუინპლენი სულ ახლოს მივიდა დილეგის შუაგულს მიწაზე

განრთხმულთან. კვერთხისმტვირთველი და სასამართლოს ბოქაუ-
ლი ცოტა მოშორებით გაჩერდნენ.

როდესაც გუინპლენი ჩარდახის ქვეშ გაჩერდა და ახლოდან დაი-
ნახა ის უბედური არსება, რომელსაც აქამდე შორიდან ხედავდა,
შიში შემაზრზენ გრძნობად შეეცვალა.

მიწაზე მწოლიარე დაბორკილი კაცი მთლად გაეშიშვლებინათ,
მხოლოდ საკრძალავ ნაწილზე პატარა ბინძური ჩვარი მიეფარუ-
ბინათ. სხეულის იმ ადგილას მისაფარებელს ძველად რომაელები
წამების ღელვის ფოთოლს ეძახდნენ. ჯვარზე გაკრულ იესოსაც
სხეულის იმ ნაწილზე პატარა ქსოვილის ნაჭერი პქონდა მიფარუ-
ბული.

ეს სიკვდილმისჯილი დამნაშავე, რომელსაც ახლა გუინპლენი
დასცქეროდა, ორმოცდაათის ან სამოცი წლისა იქნებოდა. მულო-
ტი იყო. ნიკაპზე თხელი ჭაღარა წვერი წამოშვეროდა. თვალები
დაეხუჭა, პირი ფართოდ დაეღო და ყველა კბილი უჩანდა. გამზ-
დარი, გაძვალტყავებული სახე მკვდრის კენჩხას მოგაგონებდათ.
ხელ-ფეხი, ჯაჭვებით ქვითკირის ბოძებზე ჯვარედინად მიბმული,
ასო X-ს გამოხატავდა. გულმკერდზე თუჯის ფიქალი დაეღოთ და
ზედ ხუთი, ექვსი ვეება ქვა დაეწყოთ. იგი ხან ოდნავ გასაგონად
სუნთქავდა, ხან კი მხეცივით ბრღლვინავდა.

შერიფს ცალ ხელში ისევ ნორჩი ვარდების თაიგული ეჭირა,
მეორე ხელით მაგიდიდან თეთრი კვერთხი აიღო, მალლა აღმართა
და წარმოთქვა:

— მორჩილება მის უდიდებულესობას!

შემდეგ კვერთხი ისევ მაგიდაზე დადო.

ამის შემდეგ შერიფმა ნელ-ნელა, თითქოს დასაფლავების დროს
ზარს რეკავენო, ისევე უძრავად მჯდომმა, როგორც თვით სატან-
ჯაოდ განწირულმა, ასე წარმოთქვა:

— ჯაჭვებით დაბორკილო კაცი, შეისმინეთ უკანასკნელად ხმა
მართლმსაჯულებისა. თქვენ გამოგიყვანეს საპყრობილედან და აქ
მოგიყვანეს კანონის ყველა ფორმალური წესის დაცვით. თქვენს
მიმართ წამოყენებულ კითხვებზე პასუხს არ იძლევი; არ აქცევთ
ყურადღებას იმ საბუთებს, რომელთაც განმეორებით კიდევ წარ-
მოგიდგენენ. თქვენ შეუპყრიხართ ჯიუტობის ბოროტ განზრახვას,
ადამიანის ბუნების საწინააღმდეგოს. გაკერპებული ღუმხართ და

მოსამართლეს პასუხს არ აძლევთ. ეგ საზიზღარი თავნებობაა. ასეთი გამოუტყეხლობა, უარზე დგომა, კანონით დასჯილს ახასიათებს.

შერიფის მარჯვნივ მდგომმა ნაფიცმა კანონთმცოდნემ ავბედითად შეაწყვეტინა სიტყვა შერიფს და წარმოთქვა:

— OVERHERNESSA. ალფრედისა და გოდრუნის კანონები. თავი შეეკეცე.

შერიფმა განაგრძო:

— კანონს პატივსა სცემს ყველა, გარდა ავაზაკებისა, რომლებიც ანადგურებენ იმ ტყეს, სადაც ირმები უნდა მოძრავლდეს.

როგორც ერთი ზარი აჰყვება ხოლმე მუორეს, კანონისმცოდნემ იმგვარადვე დაუდასტურა: QUI FACIUNT VASTUM IN FORESTA UBI DAMAE SOLENT FOUNINARE.

შერიფი ისევ განაგრძობდა:

— მოსამართლის შეკითხვებზე პასუხის გაუცემლობა ეჭვსა ბადებს, რომ დამნაშავე მრავალნაირი ბიწიერების ჩამდენია. მას ყველანაირი ბოროტება მიეწერება.

კანონთმცოდნემ ხელახლა დაადასტურა შერიფის ნათქვამი, და ჩამოთვალა მრავალნაირი ბიწიერებათა ჩამდენნი: ქონებათა გამტაცებელნი, მფლანგველი, მოქეიფე, ზნედაცემული, გარყვნილი, ლოთი, ნაძირალა, პირმოთნე, ჩამომავლობითი შემკვიდრეობის მომსპობი, ფულების ფანტია და ღორმუცელა.

შერიფმა ისევ განაგრძო:

— ყოველი ამ ბიწიერებასთან სხვადასხვა დანაშაული წარმოიშობა. ვინც ყოველივეს უარყოფს, ის ამით ყველაფერს აღიარებს. ვინც მოსამართლის შეკითხვებზე ღუმს, ის მატყუარაა და მამის მკვლელი.

— MENDAX ET PARRICIDA — კიდევ დაუდასტურა კანონთმცოდნემ.

შერიფმა განაგრძო:

— კაცო, ღუმელის საფარველი ვერ გიხსნის, ეგ აკრძალულია. სასამართლოსადმი თავის გამრიდებელნი მძიმე შეურაცხყოფას აყენებენ კანონებს. ასეთი საქციელით ემსგავსებიან დიომედეს, რომელმაც ღმერთქალს მიაყენა ჭრილობა. სასამართლოს წინაშე ღუმელი ხელისუფლების წინააღმდეგობას ნიშნავს. მართლმსაჯულების შეურაცხყოფა იგივეა, რაც მისი უდიდებულესობის შეუ-

რაცხყოფა. ეგ ყველაზე საძაგელი და ყველაზე უკმეხი დანაშაუ-
ლია. დაკითხვისადმი თავის ამრიდებული ჭეშმარიტების მპარავია;
ეს კანონით არის გათვალისწინებული.

ასეთი შემთხვევების დროს ინგლისელები ყოველთვის სარგებ-
ლობდნენ უფლებით დამნაშავეზე ემოქმედათ სატანჯაო საშუალე-
ბებით: დილეგში, ორმოში ჩაგდებათ, ბორკილებითა და ხუნდებით.

— ინგლისის ქარტია ათას ოთხმოცდარვა წლისაა, — განმარტა
კანონმდებელმა.

და ისევ საზეიმო კილოთი დაუმატა:

— რკინის ბორკილები, ორმო, ხუნდები და სხვა.

შერიფმა განაგრძო:

— ამის გამო, ადამიანო, რადგან თქვენ არ ინებეთ ღუმილი
დაარღვიოთ, თუმცა სრულ გონებაზე ხართ და მშვენიერად გესმით
რასაც ითხოვს თქვენგან მართლმსაჯულება; რადგან თქვენ სა-
ტანისებური ჯიუტობა გამოიჩინეთ, მართებული იქნებოდა თქვე-
ნი ცოცხლად დაწვა, მაგრამ სისხლის დანაშაულის სტატუტის
ზუსტი დაცვის გამო, მოგაყენეს წამება, ეგრეთ წოდებული დაკი-
თხვა სიმძიმეების დადებით“, აი, რა სასჯელი მოგიყენეს. კანონი
მოითხოვს, რომ ეს შე პირადად გაგაცნოთ. მოგიყვანეს ამ მიწის-
ქვეშეთში, დილეგში, მთლად გაგაშიშვლეს, პირაღმა დაგაწვინეს,
ხელ-ფეხი მიგიჯაჭვეს ოთხივე სვეტზე, — კანონის ბურჯებზე,
გულზე თუჯის ფიცარი დაგადეს და ზედ იმდენი ქვა დაგაწვეს,
რამდენის ატანასაც შეძლებდით, „თითქმის იმაზე მეტიც“, — რო-
გორც ამბობს კანონი.

— იმაზე მეტიც, — დაადასტურა კანონმცოდნემ.

შერიფმა განაგრძო:

— ვიდრე შეძლომ განსჯას მოგაყენებდეთ, შე, სერეის საგრა-
ფოს შერიფმა, როცა თქვენ უკვე ამნაირ მდგომარეობაში იმყოფე-
ბოდით, მოგმართეთ და შეორედ მოგეცით წინადადება გეპასუხათ
და გეთქვათ. მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ შეჯაჭვული ხართ,
ხუნდები გადევთ, მაინც დუმხართ სატანისებური სიჯიუტით. ამი-
ტომ საყელურიც გადაგაცვეს და ხუნდებითაც შეგბორკეს.

— კანონით დადგენილი ხუნდებით, — წარმოთქვა კანონმცო-
დნემ.

შერიფმა ისევ დაიწყო:

— თქვენი უარისა და გამოუტეხლობის გამო, აგრეთვე იმის გამოც, რომ სამართლიანობა მოითხოვს, რათა კანონის სიმტკიცე დამნაშავეის გაჯიუტების წინაშე უკან არ იხევედეს, ედიქტებისა და კანონთა კრებულის დადგენილების თანახმად, განსჯა ისეუ გაგრძელდა. პირველ დღეს თქვენთვის არც საჭმელი მოუციათ, არც სასმელი.

— სრული თავშეკავება ჭამა-სმისაგან, — განმარტა კანონთმცოდნემ.

მღუპარება გამეფდა, ისმოდა მხოლოდ საშინელი ხრიალი და ყრილი ქვებისაგან სულშეხუთული ადამიანისა.

კანონთმცოდნემ თავის განმარტებას დაუმატა:

— ჭამა-სმისგან კიდევ უფრო შვეიკავოთ თავი, ნაკლები რაოდენობით მიეცეს; ბრიტანეთის საადათო სამართლის მიხედვით.

ორივე, შერიფი და კანონთმცოდნე, რიგრიგობით ლაპარაკობდა. ძნელი წარმოსადგენია ამ აუღელვებელ ერთფეროვნებაზე უფრო ჩაშავებულბული რამ; აუბედით ხმას ბოროტი ხმა მოსდევდა. კაცი იფიქრებდა, რომ მღვდელი და დიაკვანი, რომელიდაც სატანჯაოს კულტის ამსრულებლები, კანონის სისხლისმსმელ წირვას ასრულებენო.

შერიფმა ისეუ დაიწყო:

— პირველ დღეს არც სასმელი მოგცეს, არც საჭმელი, მეორე დღეს საჭმელი მოგცეს, მაგრამ სასმელი არ მოუციათ. პირში ჩაგიდეს ქერის პურის სამი ლუკმა. მესამე დღეს მოგცეს სასმელი, მაგრამ საჭმელი არ მოუციათ. პირში ჩაგასხეს სამ ჯერზე სამი ჭიქით ერთი პინტა წყალი, ამოხაპული ციხის სადენი თხრილიდან. დადგა მეოთხე დღე, დღევანდელი დღე. თუ თქვენ ახლაც არ გვიპასუხებთ, აქ დაგტოვებთ იქამდე, ვიდრე არ მოკვდებით. ამას მოითხოვს მართლმსაჯულება.

კანონთმცოდნე შემთხვევას არ უშვებდა, რომ რეპლიკა არ ჩაერთო. მან მონოტონურად წარმოთქვა:

— ბოროტმოქმედის სიკვდილი კანონისადმი პატივისცემის საწინდარია.

შერიფმა კვლავ მიაშველა:

— და როცა თქვენ სიკვდილის პირას მიხვალთ, აი ასეთი, მეტად შესაბრალისი სახით, მაშინ არაეინ მოუა თქვენს საშველად.

თუნდაც პირიდან სისხლი ამოასხათ, თუნდაც სისხლმა გამოყო-
ნოს წვერებიდან, იღლის ძირებიდან, ყველა ხვრელიდან, პირიდან
დაწვებული წელსქვევითამდე.

— A THROTEBOLLA, — დაადასტურა კანონმცოდნემ. —

შერიფმა განაგრძო:

— ადამიანო, ყურადღებით მომისმინეთ, ვინაიდან შედეგი უშუა-
ლოდ თქვენ შეგეხებათ. თუ თქვენ ბოლოს და ბოლოს დაარღვევთ
მაგ ბილწ ღუმილს და ყოველივე თქვენს დანაშაულს აღიარებთ,
მაშინ მხოლოდ ჩამოგახრჩობენ და უფლება მოგეცემათ მიიღოთ
MELDEFEOH, ე.ი. გარკვეული ფულადი თანხა.

კანონმცოდნემ დაადასტურა:

— ვინც დანაშაულს იკისრებს, მიიღოს ფულადი თანხა, რო-
გორც დაკანონებულია.

შერიფმა კანონმდებლის ნათქვამი უფრო ნათლად განმარტა:

— ამ ფულად თანხას თქვენ მიიღებთ დოიტიკინსების, სუსკენ-
სებისა და გალიპალპენების სახით, რომელიც პენრიხ მეხუთემ*
თავისი მეფობის მესამე წელს გამოცემული სტატუტის ძალით
ჩვეულებრივი ხმარებიდან ამოაგდო; ხოლო ასეთ შემთხვევაში მათ
გასავალი უძლევათ. გარდა ამისა, თქვენ უფლება გექნებათ სიკვ-
დილის წინ „სასიყვარულო პაემანი მოგენიჭოთ“, რის შემდეგაც
ჩამოგახრჩობენ. ასეთი შეღავათები უძლევა, ვინც დანაშაულს კის-
რულობს. გნებავთ უპასუხოთ სასამართლოს?

შერიფი პასუხის მოლოდინში დადუმდა.

მსჯავრდადებული არც განძრეულა.

შერიფმა განაგრძო:

— ადამიანო, ღუმილი ვერ გიშველის; თავის გადასარჩენად დუ-
მილი უფრო სახიფათოა, ვიდრე საიმედო. პასუხის გაუცემლობა
დამლუპველია, როგორც დანაშაული. ვინც სასამართლოში დუმს,
ის გვირგვინოსნის მოღალატეა. ნუ ჯიუტობთ და ნუ იჩენთ დაუ-
მორჩილებლის თვითნებობას. გაიხსენეთ მისი უდიდებულესობა
დედოფალი. ნუ ეწინააღმდეგებით ჩვენს ყოველად მოწყალე დედო-
ფალს. ჩემი სახით მას უპასუხეთ; იყავით ერთგული ქვეშევრდომი.
დასჯილმა ამოიხრიალა.

შერიფმა განაგრძო:

— მაშ ასე, სატანჯავი პირველი სამი დღე-ღამის გასვლის შემ-

ღვე მუთხე ღლე დადგა, ადამიანო, ეს ღლე გადამწვექტია. პირის-პირ წაწენება კანონით გათვალისწინებულია მუთხე ღლეს.

— მუთხე ღლეს ინიშნება პირისპირ წაწენება, — ჩაილაპარაკა კანონმცოდნემ.

შერიფი განაგრძობდა:

— კანონმდებლის სიბრძნემ ეს უკანასკნელი უამი აირჩია, რათა მიეღო ის გადაწვექტილება, რასაც ჩვენმა წინაპრებმა უწოდეს: „სიკვდილის სიცივის გადაწვექტილება“, რადგან ასეთ წამში სარწმუნოდ მიიღება საბუთების გარეშე დამტკიცება ან უარყოფა.

კანონმდებელმა ისევ განმარტა:

— მეფე ადელსტანის ქარტია; პირველი ტომის ას სამოცდამეცამეტე გვერდი.

შერიფმა ერთ წამს შეისვენა, მერე დასჯილისკენ დახარა თავისი მკაცრი სახე:

— მიწაზე განროთხმულო კაცო!

იგი ერთხანს კიდევ დადუმდა.

— ადამიანო, არ გესმის, რას გეუბნები? — ჩასძახა მან.

დასჯილი არ განძრეულა.

შერიფმა უბრძანა:

— კანონის ძალით, აახილე თვალები!

ტანჯულს თვალები არ გაუხელია.

შერიფი მიუტრიალდა მარცხნივ მდგომ ექიმს:

— დოქტორო, თქვენი დიაგნოზია საჭირო.

— PROBE, DA DIAGNOSTICUM, — გაიმეორა იგივე კანონმდებელმა.

ექიმი ქვის ქანდაკებასავით, კვლავ გადმოვიდა ფიქალის საფეხურებიდან, მიუახლოვდა მიწაზე განროთხმულს, დაიხარა, ყური დაადო პირზე, ძარღვის ფეთქვა მაჯაზე, ილღიაში და თემოზე გაუსინჯა; შემდეგ ისევ წელში გასწორდა.

— როგორ არის საქმე? — შეეკითხა შერიფი.

— სმენა ჯერ არ დაუკარგავს, — უპასუხა ექიმმა.

— მხედველობა თუ აქვს?

— დანახვა შეუძლია, — უპასუხა ექიმმა.

შერიფმა ანიშნა, სასამართლოს ბოქაული და კვერთხისმტვირთველი მიუახლოვდნენ. კვერთხისმტვირთველი დასჯილის თავითველი მიუახლოვდნენ.

კით მოთაესდა. სასამართლოს ბოქაული გუინპლენის უკან დადგა. უკიშმა უკან დაიხია და სვეტებს უკან დადგა.

მაშინ შერიფმა ისე ახწია ვარდების თაიგული, თითქოს მღვდელმა სასხურებელი ახწიაო და სატანჯველში მყოფს სახედალმეჭილმა მიმართა:

— ხმა ამოიღე, უბედურო! ვიდრე კანონი გაგანადგურებდეს, ფიცით მოგმართავს. გინდა მოგვეჩვენო მუნჯად, წარმოიდგინე დამუნჯებული საფლავი. გინდა დაყრუებულად მოგვაჩვენო თავი, აბა წარმოიდგინე საშინელი განცდის დღე, მეორედ მოსვლისა, სადაც შემცოდეს ვედრებას ყურად არ იღებენ. წარმოიდგინე სიკვდილი, რაც უარესია შენს ახლანდელ ყოფაზე. შეისმინე ჩემი სიტყვა, მხგავსო ჩემო, ვინაიდან მეც ადამიანი ვარ. მომისმინე, ძმაო ჩემო, ვინაიდან მე ქრისტიანი ვარ. გაიგე ჩემგან თქმული, შვილო ჩემო, ვინაიდან მე მოხუცი ვარ. გეშინოდეს ჩემი, ვინაიდან მე უფლებამოსილება მაქვს შენი წამებისა და შეუბრალებლად მოგეპყრობი. კანონის სახით განხორციელებული საზარლობა მოსამართლეს დიდებით მოსავს. დაუფიქრდი! მე თვითონ ვძრწი ჩემ წინაშე. საკუთარი უფლებები მე თვითონ შზარავს. ნუ მიმიყვან უკიდურესობამდე. მე ვგრძნობ ჩემში დამსჯელი მოსამართლის ღვთაებრივ მრისხანებას. მაშ, აღივსე, უბედურო, თავის გადარჩენისა და ღირსეული შიშით მართლმსაჯულების წინაშე და დამემორჩილე. პირისპირ წარდგენის ჟამი დადგა და ვალად გადევს გვიპასუხო. ნუ ჯიუტობ, ნუ დაუშვებ გამოუსწორებელ შეცდომას. გაიხსენე, რომ შენი სულის ამოხდომა ჩემს ხელთ არის. ისმინე ჩემი, ცოცხალ-მკვდარო! თუ არ გინდა, რომ აქ მრავალი საათის, დღეებისა და კვირების განმავლობაში კვდებოდე. თუ არ გინდა ნელ-ნელა მტანჯველ გენიაში ქრებოდე, თუ არ გინდა საკუთარ სიბინძურეში ამყრალდე. თუ არ გინდა შიმშილი და წყურვილი კუჭ-ნაწლავს გიგლევადეს, თუ არ გინდა ამ ქვების სიმძიმით სული ამოგერთვას მარტო მიტოვებულს ამ დილეგში, ყველასგან დავიწყებულს, უარყოფილს, ვირთაგვების საღრღნელად მიგდებულს, თუ არ გინდა ნაწილ-ნაწილ გაგფატროს ათასნაირმა სულდგმულმა, რაც კი ამ სიბნელეში ფუთფუთებს, მაშინ, როდესაც შენს ზემოთ ადამიანები ივლიან, თავიანთ საქმეებში გართულნი; ზოგნი იყიდნი, როცა სურთ; ზოგნი გაყიდნიან საუკეთესო სანუკვარს; ეტლები ივლიან.

თუ არ გინდა, რომ სასოწარკვეთილებაში კბილთა ღრჭუნით გმინაუდე. ქვითინებდე, ღმერთსა გმობდე, არ გვეოლოს გვერდით არც კქიმი, რომელიც დააცხრობდა შენი იარების ტკივილს, არც მღვდელი, რომელიც ღვთიური სასმლის ნუგეშით ჩაანელებდა შენი სულის წყურვილს. ო, თუ არ გინდა იგრძნო, როგორ გადმოგედინება ბაგეზე სულამოხდილის დუუი, მაშ, გვეედრები და გაფიცებ, ისმინე ჩემი! მოგიწოდებ, შენვე დაეხმარე შენს თავს; შეიბრალე შენი თავი, მოიმოქმედე ის, რასაც შენგან მოითხოვენ. დაუთმე პართლმსაჯულების დაუინებით მოთხოვნას. დაგვემორჩილე, აქეთ მოაბრუნე სახე, თვალები გაახილე და გვითხარ, ცნობ თუ არა ამ კაცსა?

დასჯილს არც მიუხედავს, არც თვალები გაუხელია.

შერიფმა ჯერ სასამართლოს ბოქაულს შეხედა, მერე კვერთხისმტვირთველს.

სასამართლოს ბოქაულმა გუინპლენს ქუდი და მოსასხამი მოხადა, მხრებზე ხელები წაავლო და პირისახით სინათლისკენ ისე მიაბრუნა, რომ ჯაჭვით დაბორკილს დაენახა. სინათლეზე ნათლად გამოჩნდა მთელი მისი შემზარავი სახიჩრობა.

იმავე ღროს კვერთხისმტვირთველი დაიხარა, ორივე ხელი საფეთქლებთან მოჰკიდა სატანჯველში მყოფს და სახე გუინპლენისკენ მიუბრუნა. დახუჭული თვალის ქუთუთოები აუხილა, გამოჩნდა ტანჯვაში მყოფის გაველურებული დაჭყეტილი თვალები.

მან გუინპლენი დაინახა.

მაშინ უკვე თვითონ ასწია თავი და თვალებდაჭყეტილი დააკვირდა გუინპლენს.

შეერთა, რამდენადაც კი შეიძლებოდა შემკრთალიყო კაცი, რომლის გულზე მთელი გროვა სიმძიმე მთასავით დაეზვაკებინათ და წამოიყვირა:

— ის არის! დიახ, ის არის!

და საზარელი ხარხარი ატეხა.

— ის არის! — გაიმეორა კიდევ.

თავი ისევ მიწაზე დაუვარდა, თვალები დახუჭა.

— მდივანო, ჩაწერეთ, — წარმოთქვა შერიფმა.

ამ წუთამდე გუინპლენი, მიუხედავად შიშისა, თავს მაინც იკავებდა, მაგრამ სატანჯაოში მყოფის წამოძახილმა: „ის არისო“,

შეაძრწუნა იგი; ხოლო შერიფის სიტყვაზე: „მდივანო, ჩაწერეთო“, მას სისხლი გაეყინა ძარღვებში. ისე მოეჩვენა, თითქოს მის თვალწინ გაწოლილი ბოროტმოქმედი მას ჯურღმულში თან ითრევდა, გუინპლენისათვის გამოუცნობი მიზეზების გამო, და მისთვის გაუგებარი ამ კაცის აღიარება, როგორც რეინის საკისრე, ისე მოეჭირა ყელში. გუინპლენმა წარმოიდგინა, რომ მათ, ორივეს, თვითონ მასა და ამ კაცს, ერთად, ურთიერთის გვერდით მიაჭედებენ სამარცხვინო ბოძზე. შიშითა და ძრწოლით შეპყრობილმა, ფეხქვეშ ნიადაგ-გამოცლილმა სცადა თავი გაემართლებინა, შეტისმეტად დელაუდა, გრძნობდა რა, რომ მას არავითარი მონაწილობა არ მიუძღოდა რომელიმე ბოროტმოქმედებაში, რაღაცას გაურკვეველსა ბუტბუტებდა, მთლად აკანკალებული, უკანასკნელ თავშეკავებადაკარგული, ყველაფერს ყვიროდა, რაც ენაზე მოადგა, რაც სიკვდილის შიშმა უკარნახა. ისე გააკიოდა, თითქოს ზარბაზანს ისვრიანო:

— ტყუილია, მე ის არა ვარ! მე არ ვიცნობ მაგ კაცს. ეგ მე ვერ მიცნობს, იმიტომ, რომ მე მაგას არ ვიცნობ. შინ მულოდებიან; დღეს წარმოდგენა მაქვს. რა უნდათ ჩემგან? გამიშეით, გამათავისუფლეთ! ეს სულ შეცდომაა! რისთვის მომიყვანეთ ამ დიღუგში? ნუთუ არ არსებობს არავითარი კანონები. ბატონო მოსამართლე, ვიმეორებ, მე ის არა ვარ! მე სრულიად არაფერში ვარ დამნაშავე. ეს ნამდვილად ვიცი. მე მინდა აქედან წავიდე. რა უსამართლობაა! მაგ კაცსა და ჩემ შორის საერთო არა არის რა. შეგიძლიათ ყველგან იკითხოთ, შეამოწმოთ. მე ხომ დაფარულად არა ვცხოვრობ! ისე დამიჭირეს, თითქოს ქურდი ვიყო. რად დამაპატიმრეს? განა მე ვიცი, ვინ არის ეგ კაცი, ან რისი ჩამდენია? მე მოგზაური ხუმარა-ოინბაზი ვარ. ბაზრებსა და მოედნებზე წარმოდგენებს ვმართავთ. მე ვარ „კაცი, რომელიც იცინის“. რამდენ ხალხს ვუნახივარ ჩემს სიცოცხლეში. ჩვენ ტარინზოფილდზე ვართ დაბანაკებული. უკვე თოთხმეტი წელიწადია მას შერე, რაც პატიოსნად ვასრულებ ჩემს ხელობას. ახლა ოცდამეხუთე წელში გადავდექი ტედკასტერის სასტუმროში ვცხოვრობ. სახელად გუინპლენს მეძახიან. მოიღეთ მოწყალება, ბატონო მოსამართლენო, უბრძანეთ გამიშეან აქედან. არ უნდა დაჩაგროთ საწყალი ბეჩავი ხალხი, შეიბრალებთ ადამიანი, რომელსაც არ გააჩნია არც მფარველი და არც ქომაგი. თქვენს წინაშე საწყალი კომედიანტი დგას.

შერაიება წარმოთქვა:

— ხეშ წინაშე დგას ღორღი ფეშენ კლენხარლი, ბარონი კლენ-
ხარლისა და კენკერეილისა, ხიცილიის კორღეონეს მარკიზი, ინ-
გლისის პერი.

შერიფი წამოდგა, თავის სავარძელზე მიუთითა გუხპლუნს და
წარმოთქვა:

— მიღორდ, ხომ არ ინებებს თქვენი ბრწყინვალეობა დაბრძანე-
ბას?

წიგნი მეხუთე

ზღვასაც და ბედსაც ერთი და იგივე მოგვირგა აღელვებს

I

სათუთი საბნების სიმკვრივე

ხანდახან ბედი უგუნურების ფიალას გვითავაზობს, ღრუბლებიდან გამოჩნდება ხელი და ბნელ თასს გვიწვდის, რომელშიც ჩვენთვის ჯერ უცნობი, გამაბრუებელი სასმელი ასხია.

გუინპლენი ვერ მიმხვდარიყო, რა ხდებოდა მის ირგვლივ.

მან უკან მიიხედა, რომ დაენახა, ვის მიმართავდა შერიფი. ძალიან ხმაძალალ ბგერას ყური ვერ იჭერს, მეტად ძლიერი ძველკარება მიუწვდომელია გონებისათვის: გონებით ჩახვედრისათვის, ისე როგორც ყურით შესმენისათვის, განსაზღვრული დონე არსებობს.

კვერთხისმტვირთველი და სასამართლოს ბოქაული გუინპლენს მიუახლოვდნენ, მხრებში ხელი მოჰკიდეს და მან იგრძნო, რომ იმ სავარძელში სვამდნენ, საიდანაც შერიფი წამოდგა.

იგი უწინააღმდეგოდ დაემორჩილა, რაკი ვერ მიმხვდარიყო, რას ნიშნავდა ყოველივე ეს.

როდესაც გუინპლენი დაჯდა, სასამართლოს ბოქაული და კვერთხისმტვირთველი უკუდგნენ რამდენიმე ნაბიჯით და სავარძლის უკან გაიჭიმნენ.

შერიფმა თავისი თაიგული ქვის ფიქლის ლავგარდანზე დადო, გაიკეთა სათვალე, რომელიც მდივანმა მიაწოდა, მაგიდაზე დაგროვილი ოქმიდან და სხვა წერილობითი საბუთებიდან გაყვითლებული, დალაქავებული, ობისაგან გამწვანებულ-გატრეცილი და ალაგ-ალაგ დახეული პერგამენტი გამოარჩია, რომლის ცალ გვერდზე ხშირი ნაწერი იყო და მრავალი ნაკვეთის შედეგად ბევრგან გადამტვრეულიყო. შერიფი ფარანს მიუახლოვდა, პერგამენტი თვალებთან ახლოს მიიტანა და კითხვა შედიდურად დაიწყო:

„სახელითა მამისათა და ძისათა და სულითა წმინდისათა.

ამას ოცდაცხრა იანვარსა, ათას ექვსას ოთხმოცდაათსა წელსა, ქრისტეს დაბადებიდან.

პორტლენდის უკაცურ სანაპიროზე ბოროტგანზრახვით მიატოვეს ათი წლის ბავშვი, იმ ვარაუდით, რომ შიმშილითა და სიცივიტ მოკვდებოდა ამ უდაბურ ადგილას.

ეს ბავშვი ორი წლისა გაყიდეს მისი უდიდებულესობის, ყოვლად მოწყალე მეფე იაკობ მეორის ბრძანებით.

ეს ბავშვი არის ლორდი ფერმენ კლენჩარლი, კანონიერი და ერთადერთი ვაჟიშვილი აწ განსვენებულის ლორდ კლინეუს კლენჩარლისა, კლენჩარლი-ქენკერვილის ბარონისა, იტალიის კორლეონეს მარკიზისა, ინგლისის სამეფოს პერისა და მისი მეუღლის ანა ბრედშოუსი; ეს უკანასკნელი აგრეთვე გარდაცვლილია.

ეს ბავშვი მემკვიდრეა თავისი მამის ყველა სამფლობელოსი და ტიტულ-ხარისხებისა. სწორედ ამის გამო გაყიდეს, დაასახიჩრეს, დაამახინჯეს და თანახმად მისი უდიდებულესობის, ყოვლადმოწყალე მეფის სურვილისა, უკვალოდ დაკარგულად გამოაცხადეს.

ამ ბავშვს ზრდიდნენ და ასწავლიდნენ მსახიობობა-ოინბაზობას იმ მიზნით, რომ ბაზრებსა და სხვადასხვა მოედნებზე გამოეყვანათ ხალხის გასართობად.

ის გაყიდეს ორი წლის ასაკისა, მისი მამის, ლორდის სიკვდილის შემდეგ. ამასთანავე მეფეს ამ ბავშვის შესასყიდად და სხვაგვარი დათმობა-შელავათებისათვის, ათი გირვანქა სტერლინგი გადაუხადეს.

ორი წლის ასაკის ლორდ ფერმენ კლენჩარლი შეეისყიდე, მე, ქვემოთ ამის ხელისმომწერმა; ხოლო დაასახიჩრა და დაამახინჯა წარმოშობით ფლამანდიელმა, ფლანდრიის მკვიდრმა სახელად პარდკვანონემ, რომელმაც იცოდა დოქტორ კონკესტის დასახიჩრების საიდუმლოება.

ბავშვი ჩვენ მოვაშზადეთ სიცილის ნიღბად, MASCA RIDENS.

ამ მიზნით პარდკვანონემ გაუკეთა მას ოპერაცია BUCCA FISSA USQUE AD AURES,* რამაც პირისახეზე მუდმივი სიცილი აღუბუჭდა.

იმ საშუალებით, რომელიც მხოლოდ პარდკვანონემ იცის, ბავშვი დავაძინეთ და ისე დაეასახიჩრეთ, ამიტომ არაფერი იცის ხსენებული ოპერაციის შესახებ.

მან არ იცის, რომ იგი ლორდი კლენჩარლია.

ჩვენ მას „გუინპლენს“ ვუძახით სახელად.

რადგან ბავშვი პატარა იყო და მეხსიერება ჯერ არ ქონდა ჩამოყალიბებული, მან არა იცის რა ზემოთქმულის შესახებ, ვინაიდან ამ დროს ორი წლისაც ძლივს იქნებოდა.

პარდკვანონე ერთადერთი დასტაქარია, რომელსაც BUCCA FISSA ოპერაციის გაკეთება შეუძლია და ეს ბავშვიც ერთადერთია ჩვენს დროში, რომელსაც ამგვარი ოპერაცია გაუკეთდა.

ეს ოპერაცია იმდენად თავისებური და განუმეორებელია, რომ მრავალი წლის შემდეგ, ის ბავშვი რომ დაბერებულიყო კიდევაც და მისი შავი თმა გაჭაღარავებულიყო, პარდკვანონე მაინც მაშინვე იცნობდა მას.

პარდკვანონემ, რომელმაც ამ სტრიქონების წერის დროს, მისი უდიდებულესობის ორანის პრინცის, აწ შეფე უილიამ შესამის ციხეში იმყოფება, დაწერილებით იცის აქ მოხსენებული ამბები, რადგან ამ საქმის მონაწილეა, როგორც მთავარი მოქმედი პირი. პარდკვანონე დააპატიმრეს და საპყრობილეში დაამწყვდიეს როგორც კომპრაჩისკოსთა, ანუ ჩეილოსთა ბრბოს მონაწილე და ბოროტმოქმედი. ის დამწყვდეულია ჩეთემის ციხეში.

ბავშვი, თანახმად მეფის ბრძანებისა, გაიყიდა და ჩვენ ჩაგვბარდა, ლორდი ლინეუსის უკანასკნელი მსახურის ხელით, შვეიცარიაში, ჟენევის ტბის მახლობლად, ლოზანოსა და ვევეს შუა მდებარე საკუთრივ იმ სახლში, სადაც გარდაიცვალა ბავშვის დედ-მამა. მსახურიც თავისი ბატონების შემდეგ მალე მოკვდა. ისე, რომ ეს ბოროტმოქმედება ახლა ვეველასათვის საიდუმლოა, გარდა ჩეთემის ციხეში დაპატიმრებული პარდკვანონესი და ჩვენი; ხოლო ჩვენ ახლა დალუპეა-სიკედილი მოგველის.

ჩვენ, ქვემოთ ამისა ხელისმომწერებმა, აღუზარდეთ ჩვენს მიერ მეფისაგან ნაყიდი პატარა ლორდი და ჩვენთან გვეყავდა რვა წლის განმავლობაში, იმ მოსაზრებით, რაკი მისგან მომავალში სარგებლობასა და გამორჩენა-საშოვარს ველოდით.

დღეს ინგლისიდან გავედით იმის შიშით, რომ ჩვენც პარდკვანონეს ხვედრი არ დაგვტეხოდა; რათა თავიდან აგვეცილებინა ამგვარ მოქმედებაზე პარლამენტის მიერ დადგენილი მკაცრი სასჯელი, —

შებინდების დროს პორტლენდის ნაპირზე დავტოვეთ ხსენებული პატარა გუინპლენი — ლორდი ფერმენ კლენჩარლი.

ამ საქმის საიდუმლოდ დაცვის შესახებ ფიცი მივეციოთ მუფეს და არა უფალს.

ამ ღამით განგებამ ინება და ზღვაზე ქარიშხალი დაგვატყდა. კიმყოფებით რა უკიდურეს სასოწარკვეთილებაში, მუხლს ვიდრეკოთ მის წინაშე, ვისაც მხოლოდ და მარტო მას ძალუძს გადაგვარჩინოს დაღუპვას და შესაძლოა, როგორც ყოვლადმოწყალემან, ჩვენი სულელებიც გადაარჩინოს წაწყმედას. რადგან უკვე აღარას ველით ამ ქვეყნად, ხოლო მოშიშარნი ღვთის რისხვისა, ვხედავთ რა უკანასკნელ ხსნას ღრმა მონანიებაში. ვურიგდებით სიკვდილსა და მზად ვართ მორჩილებით დაუხვდეთ მას, თუკი ციური მართლმსაჯულება ამით დაკმაყოფილებული იქნება. ჩვენ თავსა ვხრით მის წინაშე და გულში მჯიღის ცემით ვაღიარებთ რა ჩვენს საიდუმლოს, ვანდობთ ძლეულარე ზღვას, რათა მან კეთილი გზა მისცეს ამ საიდუმლოს გამჟღავნებას, ნებითა ყოველ სახიერისა ღვთისა ჩვენისა იყოს შემწე ჩვენი ამა საქმეში ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელი! ამინ! ამაზე ხელს ვაწერთ“.

შერიფმა კითხვა შეწყვიტა და წარმოთქვა:

— აი ხელმოწერაც. ყველა სხვადასხვა ხელითაა მიწერილი.

და ხელახლა კითხვას შეუდგა:

„დოქტორი გერნარდუს გეესტემიუნდე, — „ასუნსიონი“. — შემდეგ ჯვარია დასმული და მოსდევს: „ბარბარა ფერმოი ტირიფელი, ებუღაში რომაა, გაისდორა, კაპტალი, — ჯანჯირატე, — ჯაკ კატურზი, შერქმეული სახელით ნარბონელი, — ლიუკ-პიერ კაპვარუპე, მაპონის კატორღელთა ციხიდან“.

შერიფი ისევ შეჩერდა და წარმოთქვა:

— იმავე ხელით, რომლითაც ტექსტია დაწერილი, მიწერილია ალბათ პირველი ხელმოწერისაგან.

და წაიკითხა:

„კარტაპის ეკიპაჟი სამი კაცისაგან შედგებოდა. თვითონ ხომალდის პატრონი ტალღამ გადაისროლა ზღვაში. დანარჩენმა ორმა ხელი მოაწერა აქვე: — ვალდუაზუნი. ავე-მარია — ქურდი“.

შერიფი შიგადაშიგ თავის შენიშვნებს ურთავდა და კითხვას განაგრძობდა:

— ფურცლის ბოლოში აღნიშნულია: „ზღვაზე „მატუტინას“ გან-
ქანზე. ეს არის ბისკაური კარჭაპი, ზღვის ყურე პასახესიდან“.

შერიფმა დაუმატა:

— ეს ფურცელი სამდივნოს პერგამენტია, ზედ მეფე იაკობ
მეორის ჭვილი ამხნევია. კიდევ აქვს არშიებზე მინაწერი, იმავე
პირველი ხელით:

„ეს ჩვენება ჩვენ დაწერეთ მეფის ბრძანების მეორე გვერდზე.
ბრძანება ჩაგვბარდა, როგორც საბუთი ჩვენგან ბაეშვის შესყიდვისა.
ამ ფურცლის მეორე გვერდზე შეიძლება ბრძანების ამოკითხვა“.

შერიფმა პერგამენტი გადმოაბრუნა. მარჯვენა ხელით სინათ-
ლისაკენ გასწია, ყველამ დაინახა ფურცლის სუფთა გვერდი; თუკი
შეიძლება „სუფთა გვერდი“ ეწოდოს ნახევრად დამპალ ნაჭურს.
შუაგულს სამი სიტყვის ამოკითხვა შეიძლებოდა; ორი ლათინუ-
რად: — JUSSU REGIS, „მეფის ბრძანებით“, და ხელისმოწერა:
„ჯეფურისი“.

— მეფის ბრძანებით, ჯეფურისი, — წარმოთქვა შერიფმა ყველას
გასაგონად, მაგრამ უკვე წყნარად.

გუინპლენი ისეთი გახდა, თითქოს ჯადოსნური კოშკის სახურა-
ვიდან თავზე კრამიტი დაეცაო.

მოგონების ბურუსში წასულმა ჩაილაპარაკა:

— გერნარდუსი... დიახ, მას დოქტორს უწოდებდნენ, ყოველთვის,
დაღვრემილი მოხუცი. მე მეშინოდა მისი. გაისდორა, კაპტალი, ეს
მეთაურს ნიშნავს. დედაკაცებიც იყვნენ. ასუნსიონი და ერთიც სხვა.
მერე იყო კიდევ პროვანსალელი, კაპგარუპე; ის მობრტყელო მათა-
რიდან სუამდა; ამ მათარაზე წითელი ასოებით სახელი ეწერა.

— აი ის მათარა, — წარმოთქვა შერიფმა.

და მაგიდაზე დადო რაღაც საგანი, რომელიც მდივანმა
„მართლმსაჯულების ტომრიდან“ ამოიღო.

ეს იყო ტირიფის შტოებით მოწნული ყურებიანი მათარა. ეტყო-
ბოდა, ბევრი რამ გადახდენოდა და წყალშიც დიდხანს ეტივტივა.
ზედ წყლის ბალახბულახი შემოხვეოდა და ლოკოკინის ბუდეები
მიჰკვროდა. ოკვანეში ცურვისაგან, მთლად შანგით იყო მიხაზულ-
მოხაზული. მათარის ყელზე შემხმარი ფისი მოწმობდა, რომ იგი
ოდესღაც დალუქული ყოფილიყო და ეტყობოდა, რომ ფისი აე-
მტვრიათ და საცობი აეხადათ.

— ამ ბოთლში სასიკვდილოდ განწირულ ადამიანებს ჩაუდიათ ახლახან ჩემს მიერ წაკითხული ჩვენება, — თქვა ისევ შერიფმა, — ეს საბუთი მართლმსაჯულების მიმართ იყო გამიზნული და ზღვა-მაც პირნათლად შეუნახა და მიაწოდა მას.

შერიფმა კიდევ უფრო საზეიმო კილოთი განაგრძო:

— მსგავსად იმისა, როგორც პაროუს მთაზე საუკეთესო ხორბალი გვარობს, რომლისგანაც მშვენიერი ფქვილი გამოდის, ხოლო ამ ფქვილიდან პურს მეფის სუფრისათვის აცხობენ, სწორედ ასევე ზღვაც ინგლისს ყველანაირ დახმარებას უწყევს და, როდესაც ღორღი უკვალოდ ქრება, ზღვა მას პოულობს და უკანვე აბრუნებს.

მანვე დასძინა:

— ამ ფიალაზე მართლაც წითელი ასოებით ვილაციის სახელია გამოყვანილი.

შერიფმა მერე ხმა აიმაღლა და უძრავად გაწოლილ დაძნაშავეს მიუბრუნდა:

— აქ თქვენი სახელია აღნიშნული, ბოროტმოქმედო! მიუწვდომელია ის გზები, რომლებიც ადამიანთა საქმიანობის მორევში ჩანთქმულ ჭეშმარიტებას კვლავ ზევით ამოატივტივებს.

შერიფმა მათარა ისევ ხელში აიღო და სინათლეს სუფთა გვერდი მიუშვირა, ალბათ საგნობრივად დასაბუთების მიზნით. ტირიფის წნელში ჩაწნული იყო ლერწმის წითელი იკლიბიკლო ზოლი, რომელიც ზოგან ჩაშავებულიყო დროისა და წყლის გავლენით. მიუხედავად იმისა, რომ აქა-იქ იგი დაზიანებული იყო, სულ თავისუფლად გაირჩეოდა ათივე ასო: პარდკვანონ.

შერიფი ისევ დაძნაშავეს მიუბრუნდა და კვლავ ისეთი კილოთი დაიწყო ლაპარაკი, როგორსაც შეიძლება მხოლოდ მართლმსაჯულების ხმა ეწოდოს.

— პარდკვანონ! როდესაც ეს მათარა, თქვენი სახელი რომ აწერია, ჩვენ, შერიფმა, პირველად წარმოგიდგინეთ, — თქვენ, თქვენის ნებით განაცხადეთ, რომ იგი თქვენია. შემდეგ, როდესაც მასში აღმოჩენილი პერგამენტი წაგიკითხეთ, თქვენ არ ისურვეთ დაგემატებინათ რამე წინა ჩვენებაზე, და არც არაფერი გეიპასუხეთ არც ერთ შეკითხვაზე; ალბათ ვარაუდობდით, რომ დაკარგულ ბავშვს კერ იპოვიდნენ და ამგვარად სასჯელი აგცილდებოდათ. აქედან გამომდინარე გარემოებით მე თქვენ მოგისაჯეთ „ხანგრძლივი გამო-

კითხვა, სიმძიმეების ზედ დადებით“ და თქვენ მეორედ წაგიკითხეს ზემოხსენებული პერგამენტი; იგი შეიცავს თქვენი თანამზრახველების ჩვენებას. ამითაც ვერაფერს მივალწიეთ. დღეს მეოთხე დღეა და ამ დღეს კანონით პირისპირ წაყენება ინიშნება. როდესაც პირისპირ აღმოჩნდით იმასთან, ვინც ათას ექვსას ოთხმოცდაათი წლის ოცდაცხრა იანვარს პორტლენდში მიატოვეს, უკვე დარწმუნდით, რომ ყველა თქვენი ბიწიერი იმედი დაემხო; ამიტომ დაარღვიეთ დუმილი და აღიარეთ სიძარბო, — იცანით თქვენი მსხვერპლი...

ბოროტმოქმედმა თვალები გაახილა, თავი წამოსწია და მომაკვდავისთვის არაჩვეულებრივი ძალაღობით, რომელშიც სულთმობრძავის ხრიალთან ერთად რაღაცნაირი უცნაური სიმშვიდე ისმოდა, ავბედითი კილოთი რამდენიმე სიტყვა წარმოთქვა: თითოეული სიტყვის წარმოთქმაზე, სუნთქვის დროს, უნდა დაეძლია და გულისპირზე დაყრილი ქვების გროვა და რკინის ფიქალიც აეწია, რომლის სიმძიმის ქვეშ ის მიწაზე იყო განრთხმული.

— მე ფიცი დაუდუ საიდუმლოების დაცვაზე და ვიცავდი კიდეც უკანასკნელ შესაძლებლობამდე. ბნელი ხალხი ალალი ხალხია; პატროსნება ჯოჯოხეთშიც არსებობს. ახლა დუმილი უკვე უაზრობაა. დაე, ასე იყოს. ამიტომ მე ვამბობ: ჰო, დიახ, ვგ სწორედ ის არის, ეგ ჩვენ ორივემ, მეფემ და მე დავასახიჩრეთ; მეფემ თავისი ნებასურვილით, მე ჩემი ხელოვნებით.

გუინპლენს შეხედა და დაუმატა:

— მაშ, იცინე სამუდამოდ!

და თვითონვე გადაიხარხარა.

ეს სიცილი პირველზე უფრო საზარელი იყო და ქვითინივით გაისმა.

სიცილი შეწყდა. ჰარდკვანონეს თავი უკან გადაუვარდა, თვალის ქუთუთოები დაეშვა.

შერიფმა ბოროტმოქმედს ლაპარაკი აცალა და მერე ისევ დაიწყო:

— ყოველივე ეს ოქმში უნდა აღინიშნოს.

მოიცადა, ვიდრე მდივანი ჩაწერდა, და განაგრძო:

— ჰარდკვანონე, კანონის ძალით, რაკი პირისპირ წაყენებამ შედეგი გამოიღო, მას შემდეგ, რაც მესამედ წაგიკითხეთ თქვენი თანამზრახველების ჩვენება და რადგან თქვენც დღეს პირადად, გუ-

ლახდილად აღიარეთ დანაშაული და მეორედაც დაადასტურეთ იგი, ახლავე გაგათავისუფლებენ ბორცილებისგან, რათა მისი უდიდებულესობის ნება-სურვილით ჩამოგახრჩონ, როგორც პლაგიატორი. კანონთა მცოდნე გამოეხმაურა:

— როგორც პლაგიატორი, ესე იგი, როგორც ბავშვების შექმნილველ-გამყიდველი. ვესტგოთური კანონი, წიგნი მეშვიდე, თავი მესამე, პარაგრაფი USURPAVERIT — მითვისა; და სალიური კანონი, თავი ორმოცდამეერთე, პარაგრაფი მეორე, და ფრიზების კანონი, თავი ოცდამეერთე — DE PLAGIO — უკანონოდ მითვისება. ალექსანდრე ნეკამიც ამბობს, „ბავშვების გამყიდველო, შენი სახელი პლაგიატორია“.

შერიფმა პერგამენტი მაგიდაზე დადო, სათვალე მოიხსნა, თავი გული ისევ აიღო და წარმოთქვა:

— მკაცრი, ხანგრძლივი დაკითხვა შეწყვეტილია. პარდკვანონე, მადლობა გადაუხადეთ მის უდიდებულესობას.

სასამართლოს ბოქაულმა ტყავისტანიხამოსიან კაცს ანიშნა.

ეს კაცი, ჯალათის ხელქვეითი, ანუ როგორც ძველ ქარტიებში უწოდებდნენ, „სახრჩობელას მსახური“, დასჯილთან მივიდა. გადმოალაგა მის გულ-მკერდზე დაწყობილი ქვეები, გადმოიღო თუჯის ფიქალი; გამოჩნდა ჩაზნექილი გვერდები უბედურისა; გაუთავისუფლა ხელები და ფეხის კოჭები ოთხ ბოძზე მიბმული ბორცილებისა და ხუნდებისაგან.

ყველა ტვირთისა და ხუნდისაგან უკვე განთავისუფლებული ბოროტმოქმედი ისევ უძრავად იწვა, თვალდახუჭული და გაფარჩხული, როგორც ჯვარცმული, თითქოს ჯვრიდან ეს-ეს არის ჩამოხსნესო.

— ადექით, პარდკვანონე! — წარმოთქვა შერიფმა.

ბოროტმოქმედი არ განძრეულა.

„სახრჩობელას მსახურმა“ მისი ხელი ასწია, ცოტა ხნის მერე გაუშვა, ხელი უსიცოცხლოდ დაეარდა. შემდეგ მეორე ხელი ასწია, ისიც ასევე დაეარდა. ჯალათის ხელქვეითმა ახლა ჯერ ცალი ფეხი ასწია ბოროტმოქმედისა, მერე მეორე და, როცა ხელი გაუშვა, ქუსლები მიწაზე დაენარცხნენ. არც ერთი ფეხის თითები არ შეურხევა, გაშეშებულივით კქონდა. ძირს გაწოლილ ადამიანს შიშველი ფეხები რაღაც უცნაურად გამოშვერილი რჩება.

ახლა ექიმი მივიდა, ჯიბიდან პატარა ფოლადის სარკე ამოიღო და პარდკეანონეს დაღებულ პირზე მიადო. მერე ქუთუთოები აუწია, — ქუთუთოები აღარ დაშვებულა. მინასავით უძრავი გუბები არ შეშკრთალა.

ექიმი წელში გასწორდა და წარმოთქვა:

— უკვე მკვდარია.

შემდეგ დაუმატა:

— გაიცინა და სიცილმა მოკლა.

შერიფმა შენიშნა:

— ეგ არაფერია, რაკი დანაშაული აღიარა, მაგის სიკვდილ-სიცოცხლეს მნიშვნელობა აღარა აქვს.

თაიგული გაიწოდა პარდკეანონესკენ და კვერთხისმტვირთველს განკარგულება მისცა:

— გვაში აქედან ამაღამვე გაიტანეთ.

კვერთხისმტვირთველმა ისევ თავი დაუკრა.

შერიფმა დაუმატა:

— საპატიმროს სასაფლაო პირდაპირ არის.

კვერთხისმტვირთველმა ისევ თავი დაუკრა.

მდივანი ისევ ოქმსა წერდა.

შერიფს თაიგული მარცხენა ხელში ეჭირა, მარჯვენით თავისი თეთრი კვერთხი აიღო, ჯერ ისევ სავარძელში მჯდომი გუინპლენის პირდაპირ დადგა, მდაბლად თავი დაუკრა, შემდეგ ისევ შედიდურად წელში გამართულმა თვალი თვალში გაუყარა გუინპლენს და წარმოთქვა:

— თქვენ, აქა დამსწრეს, მე, კავალერი ფილიპ დენზილ პარსონსი, სერეის საგრაფოს შერიფი, ესკვაირის ობრი ლომინიკეს თანხლებით, — ჩვენი კლერკისა და მდივნის, აგრეთვე ჩვენი ჩვეულებრივი თანაშემწეების თანხლებით, ვინაიდან წესისამებრ მივიღეთ საამისო პირდაპირი ბრძანება მისი უდიდებულესობის დედოფლისა, ჩვენთვის მონდობილი დაკალების ძალითა და მისგან გამომდინარე ყველა უფლებითა და მოვალეობით, ჩვენს თანამდებობასთან დაკავშირებით და აგრეთვე ინგლისის ლორდ-კანცლერის ნებართვით, ოქმებზე, აქტებსა და იმ ცნობებზე დამყარებით, რაც ჩვენ საადმირალლომ გადმოგვცა, საბუთების შემოწმებისა და ხელმოწერათა შემოწმების შედეგად, ჩვენების წაკითხვისა და მოსმენის დასასრულ-

დაპირისპირების შერე და კანონით ნაბრძანები ყველა პროცედურის ჩატარების შემდეგ, რამაც საქმე კეთილად და სამართლიანად დაასრულა და დააგვირგვინა — ვადასტურებთ და გიცხადებთ თქვენ, რომ უფლება გაქვთ დაეპატრონოთ ყველა თქვენდამი კუთვნილ სამფლობელოს; აგრეთვე ვადასტურებთ და გიცხადებთ, რომ თქვენ ბრძანდებით ფერმენ კლენჩარლი, ბარონი კლენჩარლისა და ჰენკერვილისა, მარკიზი სიცილიის კორლეონესი და ინგლისის პერი. ღმერთი იყოს თქვენი მფარველი, თქვენო ბრწყინვალეობაუ!

შერიფმა კიდევ თავყვანისცა.

კანონმცოდნემ, დოქტორმა, სასამართლოს ბოქაულმა, კვერთხისმტვირთველმა, მდივანმა, ერთი სიტყვით, ყველა იქ მყოფმა, გარდა ჯალათისა, შერიფის მაგალითს მიჰბაძეს და გუინპლენს თავყვანი სცეს, თანაც უფრო მეტი თავაზიანობა გამოიჩინეს, თითქმის მიწამდე დაუკრეს თავი.

— რა არის ეს? გამაღვიძეთ მაინც! — დაიძახა გუინპლენმა.

და სახეგადაფითრებული წამოიჭრა სავარძლიდან.

— მე სწორედ იმიტომ მოვედი, რომ გაგაღვიძოთ, — გაისმა ვილაციის ხმა; ეს ხმა პირველად გაისმა.

და წინ წამოდგა კაცი, რომელიც აქამდე ქვითკირის სვეტს ეყარებოდა. რადგან იმ წუთიდან, რაც რკინის ფიქალი აიხადა, და სატანჯაოში პოლიციის მსვლელობა ჩაეშვა, დილეგში სხვა აღარავინ ჩასულა, ცხადი იყო, რომ ეს კაცი გუინპლენის მიყვანამდე ჩამოვიდა და მიიშალა. ცხადი იყო ისიც, რომ მას დაუვალეული ჰქონდა თვალყური ედევნებინა ყოველივე იქ მომხდარისათვის და რომ ამაში გამოიხატებოდა მისი მოვალეობა. სამგზავრო მოსასახაშში გახვეულ ამ ჩასუქებულ კაცს სასახლის კარისკაცის პარიკი ეკეთა. ის უფრო ხნიერსა ჰგავდა, ვიდრე ახალგაზრდას. თავი წესიერად ეჭირა. მან გუინპლენს თავაზიანად და ისე მოხდენილად დაუკრა თავი, როგორც კარგად გამოწვრთნილმა შინამსახურმა და არა ისე უხერხულად, როგორც სასამართლოს მოხელეებსა სჩვევიათ.

მან წარმოთქვა:

— დიახ, მე მოვედი თქვენს გასაღვიძებლად; უკვე ოცდახუთი წელია, რაც გძინავთ. თქვენ სიზმარში ხართ და დროა გამოფხიზლდეთ. თქვენ გუინპლენი გგონიათ თქვენი თავი, ნამდვილად კი კლენჩარლი ხართ. თავი მდაბიოდ მიგაჩნიათ, როდესაც დიდებული

თავადი ბრძანდებით. თქვენი თავი უკანასკნელთა წრეში გგონიათ, როდესაც წარმოშობით უპირველესთა წრეს ეკუთვნით. თავს მასხარად თვლით, მაგრამ თქვენ სენატორი ბრძანდებით. თავი ღარიბ-ლატაკი გგონიათ, ხოლო სინამდვილეში უმდიდრესი ბრძანდებით. თავი არარად მიგაჩნიათ, ხოლო ეკუთვნით კი ძლიერთა ამა ქვეყნისათა. გაიღვიძეთ, მილორდ!

გუინპლენმა სუსტი ხმით წაიჩურჩულა, რომელშიც აშკარა შემზარაობა იგრძნობოდა:

— რას ნიშნავს ყოველივე ეს?

ჩასქვლებულმა უპასუხა:

— იმას ნიშნავს, მილორდ, რომ მე ბარკილფედროს მეძახიან, რომ მე საადმირალოს მოხელე ვარ, რომ ის ჰარდკვანონეს მათარა, ტალღებისგან გამორიყული ზღვის პირას იპოვეს, რომ ის ჩემთან მოიტანეს, რადგან ასეთი ჭურჭლებისაგან ლუქის ახსნა ჩემს მოვალეობას შეადგენს, რომ მე ეს ჭურჭელი გავხსენი იმ ორი ნაფიცის თანდასწრებით, რომლებიც ჯეტსონის განყოფილებაში მსახურობენ; კიდევ პარლამენტის ორი წევრის თანდასწრებით; ქალაქ ბათის წარმომადგენლის, უილიამ ბლეთუაითისა და ქალაქ საუთჰემპტონის წარმომადგენლის თომას ჯევიოსის თანდასწრებით, რომ მათ აღწერეს და შეამოწმეს ის, რაც აღმოჩნდა: შედგენილი ოქმი, თავიანთი ხელის მოწერით ჩემთან ერთად დაადასტურეს, რომ ნაპოვნი საბუთის შესახებ მე მოვახსენე მის უდიდებულესობას, დედოფალს, რომ დედოფლის ბრძანებისამებრ ყველაფერი კანონის ფარგლებში გაფორმდა და შესრულდა საჭირო საიდუმლოების დაცვით. საიდუმლოება საჭირო იყო ესოდენ საჩოთირო მოვლენის გამო, და რომ ამ ფორმლობიდან უკანასკნელი, რაც ახლახან მოხდა, ეს იყო პირისპირ წაყენება, ანუ დაპირისპირება. ეს იმას ნიშნავს, რომ თქვენი წლიური შემოსავალი მილიონს უდრის, რომ თქვენ დიდი ბრიტანეთის გაერთიანებული სამეფოს ლორდი ბრძანდებით, რომ თქვენ კანონმდებელი და მოსამართლე ბრძანდებით, უმაღლესი მოსამართლე და უმაღლესი კანონმდებელი, რომ თქვენ ძოწეულითა და ყარყუმით შეიმოსებით, რომ თქვენ პრინცებთან თანასწორ ხარისხზე დგახართ და თითქმის იმპერატორთა თანასწორი ბრძანდებით, რომ თქვენ თავზე დაიდგამთ პერის გვირგვინს, და რომ თქვენ შვირთავთ მეფის ასულს, რომელიც ჰერცოგის ასულის ტიტულს ატარებს.

ბედის ასეთი გადატრიალებით შეძრწუნებულ გუინპლენს თითქოს მეხი დაეცაო, უცბად გული შეუღონდა.

II

რაც ზღვაზე დაცურავს, ნაპირს აღწევს

ყველაფერი, რაც მოხდა, იმის შედეგი იყო, რომ ვიღაც ჯარისკაცმა ზღვის პირად ბოთლი იპოვა.

გიაჰბობთ როგორ მოხდა:

ყოველ მოვლენას ისე უნდა შეეხედოთ, როგორც ჯაჭვში იმ რგოლს, რომელსაც სხვა შედეგი — რგოლი, ანუ გარემოება მოსდევს.

ისე მოხდა, რომ ქელშორის ციხის გარნიზონის ოთხი თოფითაგანიდან ერთმა ზღვის მოქცევის დროს ქვიშაზე ტირიფის პწკალებით მოწნული მათარა იპოვა, რომელიც ტალღას გამოერიყა. მთლად ობითა და ხავსით დაფარულ მათარას დაფისული ძენძი ჰქონდა დაცობილი. ჯარისკაცმა ნაპოვნი მათარა ციხესიმაგრეში პოლკის უფროსს მიუტანა, ხოლო ამ უკანასკნელმა ინგლისის აღმირალს გაუგზავნა. აღმირალს, მაშასადამე, საადმირალოში. საადმირალოში კიდევ ნაპირზე გამორიყული საგნები ბარკილფედროს გამგებლობაში იმყოფებოდა. ბარკილფედრომ მათარას ლუქი ააძრო, საცობი ახადა და მათარა დედოფალთან მიიტანა. დედოფალმა საქმეს მაშინვე ხელი მოჰკიდა. მან თავის ორ მრჩეველს აცნობა ნაპოვნის შესახებ და წინადადება მისცა, თავისი აზრი გამოეთქვათ. ამ მრჩეველებიდან ერთი იყო ლორდი კანცლერი, რომელიც კანონით „ინგლისის მეფის სინდისის დამცველი“ არის, მეორე — ლორდი მარშალი, „მცოდნე ჰერალდიკისა და გვარტომობისა“. ნორფოლკის ჰერცოგმა, თომას ჰოვარდმა ჰერმა-კათოლიკემ, ჩამომაველობით ინგლისის ჰოფ-მარშალმა თავისი წარმომადგენლის გრაფ-მარშალ ჰენრი ჰოვარდის ბინდონის გრაფის საშუალებით გადმოსცა, რომ იგი წინასწარვე ეთანხმება ლორდ კანცლერის აზრს. ლორდი კანცლერი მაშინ უილიამ კოუპერი იყო. ამ უკანასკნელის სახელი არ უნდა აეურიოთ მისივე თანამოგვარისა და სუხნიის უილიამ კოუპერის სახელთან, — ეს უკანასკნელი ანატო-

მი და ბიდლოუს* კომენტატორი იყო, მან ინგლისში გამოაქვეყნა თავისი „ტრაქტატი კუნთების შესახებ“, თითქმის სწორედ იმავე დროს, როდესაც საფრანგეთში ეტიელ აბეილმა დაბეჭდა „ისტორია ძვლებისა“. ქირურგსა და ლორდს შორის ერთგვარი განსხვავება არსებობს. ლორდმა უილიამ კოუპერმა სახელი იმ ფრაზით გაითქვა, რომელიც ლონგვილის ვიკონტის ტალბოტ იელკერტონის საქმეს შეეხებოდა; მან თქვა: „ინგლისის კონსტიტუციისათვის პერის უფლებებში აღდგენა უფრო მეტად მნიშვნელოვანია, ვიდრე მეფის რესტავრაცია“.

ქელშორში ნაპოვნმა მათარამ მეტისმეტად დააინტერესა ლორდი კანცლერი. ყველა, ვინც რაიმე პრინციპულ აზრს გამოთქვამს, მოხარული იქნება თუ მას განახორციელებს. პოდა, აი, სწორედ აქ შემთხვევამ მოიტანა, რომ პერი აღდგენილი ყოფილიყო თავის უფლებებში. დაიწყეს ძებნა იმ კაცისა, რომელიც გუინპლენის სახელით სცენაზე, თუ ფიცარნაგზე კომედიანტის როლში გამოდიოდა. მისი პოვნა ძნელი არ იყო. არც ჰარდკვანონეს პოვნა გაძნელებულა. ჰარდკვანონე ხომ ჯერ კიდევ ციხეში ჰყავდათ დამწყვდეული. ციხეში შეიძლება დააღპონ კაცი, მაგრამ ამასთანავე ციხე მაინც ინახავს მას. თუ კაცი დაპატიმრებული ჰყავთ, მაშასადამე ინახავენ. ციხეში დაპატიმრებულს იშვიათად აწუხებდნენ. საპრობილევებს ისევე არ უცვლიდნენ პატიმრებს, როგორც მკვდრებს კუბოებს არ უცვლიან. ჰარდკვანონე ჯერ ისევე ჩეთამის გოდოლში იჯდა. მხოლოდ მისი იქიდან გამოყვანა დასჭირდებოდათ. ის გამოიყვანეს კიდევაც ჩეთამიდან და ლონდონში წაიყვანეს. იმავე დროს ცნობებსა კრებდნენ შვეიცარიაში. ყველა ფაქტი სრულიად დამტკიცდა. ლონანასა და ვევეში სათანადო დაწესებულებებში აღმოაჩინეს ლორდ ლინეუს ქორწინების მოწმობა, რომელიც მისი განდევნის პერიოდს ეხებოდა. იპოვეს ასევე ბავშვის დაბადების მოწმობა. შემდეგ აქტები მამისა და დედის სიკვდილისა. ყველა ამ საბუთიდან გადაიღეს ორ-ორი შემოწმებული ასლი, ისე, სხვათა შორის, შეიძლება დაგვჭირდესო. ეს ყოველივე, სასტიკი საიდუმლოების დაცვით და მეტისმეტად მოკლე დროში შეასრულეს; როგორც მაშინ იტყოდნენ ხოლმე: „მეფური სისწრაფით“. თანაც უღრმეს „თხუნელასებურ დუმილში“, რომელსაც თვითონ მისდევდა და სხვასაც ურჩევდა ბეკონი; ცოტა უფრო შემდეგ ბლექსტონმა საკვალდებულო წესად

დაადგინა ასეთი დუმილი უმაღლეს სამდივნოში, სახელმწიფო საქმის წარმოების დროს, და კიდევ იმ საქმეების გარჩევის დროს, რომლებსაც „სენატორთა“ საკითხებს უწოდებდნენ.

ხეწარწერა „JUSSU REGIS“ — მეფის ბრძანებით — და ხელმოწერა „ჯეფრის“ — ნამდვილად ცნეს იმისთვის, ვისაც შეუსწავლია პათოლოგიური ხასიათი მეფეების ჟინისა, იმ ჟინისა, რომელსაც უწოდებენ „მისი უდიდებულესობის კეთილ ნებას“, ეს „JUSSU REGIS“, სრულებითაც არ გახლავთ საკვირველი. იაკობ მეორემ, რომელსაც თითქოს ფარულად უნდა დაეცვა ამგვარი საქმიანობა, მაინც რატომ აღნიშნა იგი საბუთებში? და ამით ხიფათშიც კი ჩააგდო აქ ნაგულისხმები საქმიანობის წარმატება. ეს ხომ ცინიზმია, ქედმაღლური ზიზღია ყველაფრისადმი ამ ქვეყნად. აჰა, თქვენა გგონიათ, რომ მხოლოდ უწესო დიაცები არიან უსირცხვილონი? არც სახელმწიფოებრივ პოლიტიკას ახასიათებს მაინცდამაინც შორცხვობა. ბოროტმოქმედების ჩადენა და მერე ამით დატრაბახება — ამისგან შედგება მთელი ისტორია, მეფე თითქოს კატორღელიაო, სვირინგს იკეთებს. საჭირო იყო, თავი გადაერჩინა ჟანდარმისა და ისტორიის მსჯავრისგან, მაგრამ იმავე დროს დასანანია ასეთი საინტერესო ნიშანი დათმო: კარგია ყველა გიგნობდეს და ყველას ახსოვდეს. შეხედეთ ჩემს მკლავს, მიაქციეთ ყურადღება ამ ნახატს, სადაც დახატულია სიფვარულის ტაძარი და მგზნებარე გული, ისარგაყრილი. ეს მე ვარ, ლარსნერი*. „JUSSU REGIS“ — „მეფის ბრძანებით“, — ეს მე ვარ, იაკობ მეორე. კაცმა ბოროტმოქმედება ჩაიდინოს და ზედ თავისი ბეჭედი დაჰკრას? იმდენი უსირცხვილობა გამოიჩინოს, რომ შეგნებულად გასცეს თავისი თავი, ყველას თვალწინ გადაუშალოს თავისი ბოროტი საქმე — ამაშია სწორედ თავხედური ტრაბახი ავის ჩამდენისა. ქრისტინა* ბრძანებს შეიპყრონ მონალდესკი,* აიძულებს მას აღიაროს ყველაფერი, შემდეგ უბრძანებს ჯალათებს მოკლან და თან ამბობს, „მე შევედით ის დედოფალი ვარ და საფრანგეთის მეფის სტუმართმოყვარეობით ვსარგებლობო“. ყველა ტირანი ერთნაირად როდი იქცევა: ზოგი იმალება, როგორც ტიბერიუსი,* სხვანი ქედმაღლურად ტრაბახობენ, როგორც ფილიპე მეორე. ერთნი მორიელს ემსგავსებიან, მეორენი — ავაზაკს. იაკობ II მეორე სახეობას ეკუთვნოდა. მის პირისახეზე აღბეჭდილი იყო პირდაპირობა და მხიარული ხასიათი.

ფილიპე II,* როგორც ცნობილია, პირიქით, დაღვრემილი და პირქუში იყო, იაკობ მეორე მხიარული იყო, მაგრამ მიუხედავად ამისა იგი სიმკაცრეს იჩენდა. იაკობ მეორე გულკეთილი ვეფხვი იყო, მაგრამ ისევე, როგორც ფილიპე, გულგრილად სჩადიოდა დანაშაულებრივ ბოროტმოქმედებას. ის იყო მტარული „წვალობითა ღვთისათა“. სწორედ ამიტომ არცა ფარავდა, არც აქარწყლებდა თავის ბოროტ საქმეებს. მისი მკვლევლობები გამართლებას პოულობდნენ მისივე „ღვთიური უფლებების გამო“. იგიც მზად იყო სიკვდილის შემდეგ დაეტოვებინა სიმანკასის არქივები,* რომელშიც დაცული იქნებოდა პერგამენტები, ყველა მისი ბოროტმოქმედებების დაწვრილებითი ჩამოთვლით, დანომრილები, აღრიცხულნი, განყოფილებებად განლაგებულნი, იარლიყებდაკრულნი, სრულ წესრიგზე, ყველა ცალკე თაროზე, როგორც მეფეთაქის ლაბორატორიაში დაცული საწამლაკები. თავის ბოროტმოქმედებაზე ხელის მოწერა, მეფის ღირსების მაჩვენებელი ნიშანია.

ყოველი შესრულებული ნამოქმედარი თამასუქია, რომელიც დიდ უცნობ მფლობელს შერჩება ხელში. ამ თამასუქის მიხედვით ავბედით წარწერას — „მეფის ბრძანებით“ დაუდგა ვალის გადახდის ვადა.

ქალთაგან უმრავლესობას საიდუმლოების დაცვა არ ეხერხება. დედოფალი ანა ამ შემთხვევაში გამონაკლისს წარმოადგენდა. მშვენივრად იცოდა საიდუმლოების შენახვა. მან ღორდ კანცლერს წინადადება მისცა ამ მნიშვნელოვან საქმეზე საიდუმლო მოხსენება წარმოედგინა, ეგრეთ წოდებული: „მოხსენება ხელმწიფის ყურში საუწყებელი“. ასეთი მოხსენებები მეტად ხშირი იყო მონარქიულ ქვეყნებში. ვენაში „საგანგებო ყურის მრჩეველიც“ კი იყო; მას სასახლის კარის მრჩეველის წოდება ჰქონდა. ეს საპატიო თანამდებობა კაროლინგების დროს დაწესდა და დამბუზღებელს უდრიდა, ესე იგი, იმ პირობებზე, რომელიც იმპერატორთან დაახლოებული იყო და უფლება ჰქონდა საიდუმლოდ, დაბალი ხმით, „ყურში ჩაქუჩოვლებინა“, გაემჟღავნებინა რაიმე საგანგებო ამბავი.

ინგლისის კანცლერს, უილიამ კოუპერს, დედოფალი ნდობით იმითომ ეპყრობოდა, რომ იგი ბეცი იყო, როგორც თავად დედოფალი; ვგონებთ, უფრო მეტად ბეცი; მან შეადგინა მოხსენებითი ბარათი, რაც ასე დაიწყო: „სოლომონს ორი ფრინველი ემსახურე“

ბოდა, ოფოფი „კუდბუდი“ — ყველა ენაზე მოლაპარაკე და არწივი „სიმურღანკა“, რომლის ფრთების ჩრდილის ქვეშ ათასი კაცი საგან შექმდგარი ქარავანი ეფარებოდა; სწორედ ასევე, თუმცა რამდენადმე სხვანაირი სახით... და სხვ. ლორდ-კანცლერი დამტკიცებულად თვლიდა იმ ფაქტს, რომ პატარა მემკვიდრე პერი გაუტაციათ, დაუსახიჩრებიათ და რომ ბოლოს იგი უბოვიათ. კანცლერი არა გამობდა იმ იაკობ მეორეს, რომელიც, რაც უნდა იყოს, დედოფალ ანას მამა იყო. მან ზოგიერთი საბუთიც კი აღნიშნა მეფის გასამართლებლად. ჯერ ერთი, ძველი საუკუნეებიდანვე დაწესებულია ცნობილი მონარქიული პრინციპები: თავადაზნაურთა წრიდან გაძევებულნი, მღაბილთა წრისანი ხდებიან. მეორე პრინციპი: მეფეს უფლება აქვს დაამახინჯოს თავისი ქვეშევრდომი. ამას ჩემბერლენიც ადასტურებს. „ჩვენი ქვეშევრდომული სიცოცხლეც და ქონებაც ჩვენ გვეკუთვნისო“, წარმოთქვა აღმატებულად სახელოვანმა და აღმატებულად კეთილად სახსენებელმა იაკობ მეფემ. „სახელმწიფოს კეთილდღეობისათვის“ თვალებსა სთხრიდნენ მეფური ჩამომავლობის პერცოგებს. ზოგიერთი პრინცი, რომელიც მეტად ახლო იმყოფებოდა გვირგვინოსანთან ნათესაობაში, იმავე გვირგვინოსნისა და ტახტის უშიშროების მიზნით ორ ლეიბს შორის მოუხრჩვიათ. ამასთანავე, მათ სიკვდილის წვეთის დაცემას, აპოპლექსიას აბრალებდნენ. მოხრჩობა ხომ უფრო სერიოზული საქმეა, ვიდრე დასახიჩრება. ტუნისის მეფემ თვალები გამოსთხარა თავის მამას მულეიასემს. მიუხედავად ამისა, მეფეს შეუძლია ბრძანება გასცეს, რომ მის ქვეშევრდომს მოკვეთონ სხეულის რომელიმე ნაწილი, ისევე, როგორც ქონების უფლებას ართმევენ და სხვა — ეს სრულიად კანონიერია. მაგრამ ერთი კანონიერი მოქმედება მეორე — ასეთსავე კანონიერ მოქმედებას ვერ სპობს. „თუ მეფის ბრძანებით დასახრჩობად წყალში გადააგდეს ვინმე და ეს კაცი ნაპირთან მოცურდა, — ცოცხალი გადარჩა, ეს მოვლენა იმას ნიშნავს, რომ მეფის გადაწყვეტილება ღმერთმა დაარღვია. თუ დაკარგული მემკვიდრეობითი პერი გამოჩნდება სადმე, მას უნდა დაუბრუნდეს პერის გვირგვინი. ასეთი თავგადასავალი შეემთხვა ლორდ ალას, ნორთუმბრის მეფეს. ისიც აგრეთვე ჯანაოზი და მასხარად ნამყოფი იყო. ასევე უნდა მოეპყრონ გუინპლენს, რომელიც აგრეთვე მეფეა, ესე იგი ლორდი. ის დაბალი ხელობა, რომელსაც იგი გადაუ-

ლახავი მდგომარეობის გამო მისდევდა, არ არცხვენს მაღალი წრის გერბს. ამის მოწმეა აბდოლონიძე,* რომელიც იყო მეფე და იმავე დროს მებაღეც. ანდა წმინდა იოსები, რომელიც ღურგალი იყო. ან ბოლოს აპოლონი, რომელიც იყო ღმერთი და ამავე დროს მწვემ-სი". მოკლედ, სწავლული კანცლერი იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ ლორდი ფერმენ კლენჩარლი, ნატყუარი სახელით გუინპლენი, აუცილებლად უნდა აღედგინათ ყველა მისი ადგილ-მამულის სრულ-უფლებიან მფლობელად და დაებრუნებინათ აგრეთვე ყველა მისი ტიტულ-ღირსებანი. მაგრამ „იმ აუცილებელი პირობების შემდეგ, როდესაც პირისპირ წარუდგენდნენ ბოროტმოქმედ პარდკვანონესა და თუ ეს პარდკვანონე ცნობდა მას და აღიარებდა დანაშაულს.“ ამ დასკვნით კანცლერმა, მეფის სინდისის კონსტიტუციურმა მცველ-მა, საბოლოოდ დაამშვიდა ეს სინდისი.

ლორდ-კანცლერი განსაკუთრებულ მინაწერში ამბობდა, რომ თუ პარდკვანონე გაჯიუტდება და არ გამოტყდება, მაშინ მას „ხან-გრძლივ დაკითხვას“ მოუწყობენო. ამასთანავე პირისპირ წაყენება უნდა მოხდეს მხოლოდ მეოთხე დღეს, როდესაც ბოროტმოქმედი-სათვის დადგება უამი „სასიკედილო სიცივისა“, რომლის შესახებ ნათქვამია მეფე ადელსტანის ქარტიაში. ასეთ წესს, რა თქმა უნდა, ერთგვარი უხერხულობა ახლდა; სახელდობრ ის, რომ სატანჯველად განწირული შეიძლებოდა მეორე ან მესამე დღესვე მომკვდარიყო. მიუხედავად ამისა, კანონს უნდა დამორჩილებოდნენ. ამა თუ იმ კანონის გამოყენება ჩვეულებრივ სიძულეებთან არის დაკავშირებული.

თუმცა ლორდ-კანცლერის აზრით, სრულიად დარწმუნებულნი უნდა ყოფილიყვნენ, რომ პარდკვანონე ცნობს გუინპლენს და დანაშაულსაც აღიარებს.

ანას ერთი მხრივ საკმაო ცნობები ჰქონდა მიღებული გუინპლენის სახიზრობის შესახებ. მაგრამ მეორე მხრივ არ უნდოდა ეწყენინებინა დისტოვის, რომელსაც გადაეცა ყველა ადგილ-მამული კლენჩარლებისა და სიხარულით დაეთანხმა იმ აზრს, რომ ჯოზიანას უნდა ექორწინა ახალადმოჩენილ ლორდთან, — ესე იგი გუინპლენთან.

ფერმენ კლენჩარლის ლორდის უფლებებში აღდგენას არაერთი დაბრკოლება არ უნდა შეხვედროდა, ვინაიდან იგი პირდაპირ და

კანონიერ მეძვედრეს წარმოადგენდა. საეჭვო შემთხვევაში, როდესაც ნათესაური კავშირის დამტკიცება ძნელი იყო ან კიდევ როდესაც პერობა გამოურკვეველ მდგომარეობას წარმოადგენდა და შორეული ნათესაუბი სადავოდ ხდიდნენ, ესე იგი, ასაჩივრებდნენ, მაშინ კანონი მოითხოვდა საკითხი გამოსარკვევად ლორდთა პალატაში გადაეტანათ. მეტად შორეული დროის შემთხვევებს რომ არ მივმართოთ, დავასახელებთ რამდენიმე, უფრო ახლობელ მაგალითს. 1782 წელს გადაწყვიტეს ელისაბედ პერის საკითხი სიდნეის საბარონოზე უფლებების შესახებ. 1789 წელს გაირჩა თომას სტეპლტონის საკითხი, ბიუშონის საგრაფოზე მისი უფლებების შესახებ. 1803 წელს ღირსპატიეცემულ ტაიმველ ბრიჯესის საკითხი ჩანდოს ბარონობაზე. 1813 წელს გენერალ ლეიტენანტის ნოლისის საკითხი — ბენბერის საპეროსა და საგრაფოს უფლებებზე და სხვა. ხოლო ამ შემთხვევაში ასეთი რამ არ მომხდარა. არავითარი დავა არ ატეხილა. არ იყო საჭირო პალატის შეწუხება. ახალი ლორდის უფლებების დაბრუნებისთვის საკმარისი გახდა დედოფლის კეთილი ნება, ლორდ-კანცლერის თანდასწრებით.

ბარკილფედრო ავანჩავანობდა ამ საქმეს.

ბარკილფედროს წყალობით საქმეს ისეთი სიფრთხილით შეუდგნენ, საიდუმლოებას ისე ბეჯითად იცავდნენ, რომ არც ჯოზიანას, არც ლორდ დევიდს ეჭვიც არ აუღიათ, როგორ მოხერხებულად უთხრიდნენ მათ ძირს. ქედმაღალ ჯოზიანასთვის, რაკი ყველასაგან მორიდებით ეჭირა თავი, გზის აქცევა ძნელი არ იყო. რაც შეეხება ლორდ დევიდს, იგი ფლანდრიის სანაპიროებისკენ ზღვაზე სამოგზაუროდ გაგზავნეს, რომ მისთვის ლორდობის ტიტულის ჩამორთმევას აპირებდნენ, ამას ვერც კი მიხვედრილიყო. აქ ერთი დაწვრილებითი ამბავიც უნდა გაეცხენოთ. იმ ფლოტილის სადგომიდან, რომელსაც ლორდი დევიდი შეთაურობდა, ათი ლიეს დაშორებით კაპიტანმა ჰელიბერტონმა საფრანგეთის ფლოტი დაამარცხა. საბჭოს თავმჯდომარემ, გრაფმა პემბროკმა წინადადება შეიტანა კაპიტანი ჰელიბერტონი დაეჯილდოებინათ კონტრადმირალის ხარისხით. ანამ ჰელიბერტონის გვარი ამოშალა და მის მაგიერ სიაში ლორდ დევიდ დერი-მოირის სახელი შეიტანა. ეს იმიტომ, რომ ლორდი დევიდი იმ მომენტისათვის, როდესაც გაიგებდა, რომ პერობა დაკარგა, ადმირალის ხარისხით მაინც ინუგეშებდა თავს.

ანა სრულ კმაყოფილებას გრძნობდა: დას — სახიჩარი ქმარი, ლორდ დევიდს — შესანიშნავი ხარისხი. ერთი მხრივ — ნიშნის მოგება, სიაკაცე; მეორე მხრივ — წყალობა.

მისი უდიდებულესობა დატკბებოდა თავისივე გამოგონილი კომედით. ამასთანავე, მან თავისი თავი დაარწმუნა იმაში, რომ ამით გამოასწორებდა იმ უსამართლობას, რომელიც მისმა უკუგუსტოესმა მამამ ჩაიდინა. რომ ეს პერობის წოდებას ისევ დაუბრუნებს ერთ-ერთ მის წევრთაგანს. ესე იგი, ისე მოქმედებდა, როგორც დიდ მონარქს, მეფე-ქალს შეეფერებოდა. რომ ნებითა ღვთისათა ის იცავდა უდანაშაულოს, რომ განგება თავის მიუწვდომელ და კუთილ გზებზე... და სხვა. იმაზე მეტად სასიამოვნო რა იქნება, თუ სამართლიანად მოიქცევი და იმავე დროს შენს მეტოქესაც გაამწარებ.

თუმცა დედოფლისათვის მართლ იმისი შეცნობაც კმაროდა, რომ მის ულამაზეს დას გონჯი ქმარი ეყოლებოდა. რამდენად გონჯია გუინპლენი, როგორი სახიჩარია იგი, ბარკილფედრომ საჭიროდ არა ცნო განემარტა დედოფლისათვის. ხოლო თვითონ დედოფალს არ უნებებია გამოკითხვა ამის შესახებ. ნამდვილი მეფური უგულვებლყოფაა. და განა სულერთი არ არის? ლორდთა პალატა მხოლოდ მაღლიერი იქნება. ლორდმა კანცლერმა, ოფიციალურმა ორაკულმა, საერთო აზრი გამოთქვა. პერის აღდგენა იმას ნიშნავდა, რომ ასე თუ ისე მხარი მისცეს პერების მთელ წოდებას. მეფის ხელისუფლება ამ შემთხვევაში გამოდიოდა როგორც ერთგული და საიმედო ქომაგი პერების პრივილეგიისა. ახალი პერი, გარეგნობით როგორიც უნდა იყოს იგი, არ გახდება დამაბრკოლებელი მიზეზი, რამდენადაც კანონი უფლებას ანიჭებს დაუბრუნდეს მას სამკვიდრებელი. თავისი საბუთებით და აღმოჩენებით სრულიად დაკმაყოფილებული ანა პირდაპირ შეუდგა მიზანს — დიადს, ქალისა და მეფურ მიზანს, რაც იმაში გამოიხატებოდა, რომ სურვილისამებრ მოქცეულიყო.

დედოფალი იმ დროს ვინძორში ცხოვრობდა. ამიტომ იყო, რომ სასახლის ინტრიგები ისე ძალე არ გაქვეყნებულა.

ახლო მომავლის ამბები მხოლოდ იმ პირებმა იცოდნენ, რომელთა ჩაურევლობა ამ საქმეში არაფრით არ შეიძლებოდა.

ბარკილფედრო ზეიმობდა და ეს მის სახეს უფრო ავებდით იერს ჰყენდა. ხან სიხარულიც მეტად საძაგელი გრძნობაა ხოლმე.

მას პირველს ხვდა წილად ის სიაშოვნება, რომ ჰარდკვანონეს ფიალაზე საცობი აეხადა. ამ დროს მას განსაკუთრებული განცვიფრება არ შექმნივია, ვინაიდან გაკვირვება მხოლოდ გონებაშეზღუდულ ადამიანებს სჩვევიათ. ამასთანავე ისიც ხომ მართალია, რომ ეს შემთხვევა მისთვის სრულიად დამსახურებული ჯილდო იყო. ის ხომ დიდი ხანია ელოდა ბედნიერ შემთხვევას. ბოლოს ხომ მაინც უნდა გახსნოდა ბედი.

„არაფერი არ გაკვირვებოდა“, ეს ბარკილფედროს საქციელის ერთ-ერთი გამასხვავებელი ნიშანი იყო. მაგრამ უნდა ვაღიაროთ, რომ გულის სიღრმეში ის მაინც შეძრწუნებული იყო. ის, ვინც შესძლებდა ბარკილფედროსთვის ნილაბი ჩამოეძრო, ნილაბი, რომლის ქვეშ იგი თავის სულის ნამდვილ ხვაშიადს ღმერთის წინაშეც კი ფარავდა, მას თვალწინ ასეთი სურათი გადაეშლებოდა. სწორედ ამ დროს ბარკილფედრო რწმუნდებოდა, რომ ის მეტად უმნიშვნელო კაცი იყო, და ამასთანავე ასე ახლო მდგომი ბრწყინვალე პერცოგის ასულ ჯოზიანასთან, მას ძალა არ შესწევდა რამენაირი უსიაშოვნება მიეყენებინა, გაემწარებინა ეს ბანოვანი. ასეთმა გარემოებამ გამოიწვია ბარკილფედროში ფარული მძულვარების გახელებული აფეთქება. იგი სრულ სასოწარკვეთილებამდე მივიდა. რამდენადაც მეტად კარგავდა იმედს, იმდენად უფრო ძლიერდებოდა მისი მძვინვარება. „ბრაზით ლაგამს ღრღნისო“, რა სწორედ გადმოსცემენ ეს სიტყვები იმ ავი ადამიანის სულიერ განწყობილებას, რომელსაც საკუთარი უძღურების გამო ახრჩობს ბრაზი. ბარკილფედრო თითქმის მზად იყო ხელი აეღო თუ ჯოზიანასთვის ზიანის მიყენებაზე არა, თავის შურისმაძიებლურ გეგმებზე მაინც; თუ ჯოზიანასადმი გაცოფებულ მტრობაზე არა, მისი დაშხამვა-დანესტერის განზრახვაზე მაინც. მაგრამ რაოდენი თავის მოჭრა იყო მისთვის, რომ მსხვერპლი ხელიდან გაეშვა. თავის გულში ჩაემაღა სიაკაცე, როგორც ქარქაშში ჩააგებენ ხოლმე მხოლოდ სამუხეუმოდ გამოსადეგ ხანჯალს! რა დიდი დამცირებაა!

და უცბად, სწორედ ამ დროს ჰარდკვანონეს მათარა ბარკილფედროს ჩაუვარდა ხელში. მსოფლიოში გაბატონებულ ქაოსს ასეთი ურთიერთდამთხვევა სჩვევია. ამოუცნობში დაფარულია რაღაც ძალა, რომელიც მუდამ მზად არის შეასრულოს ბრძანება ბოროტებისა. ბარკილფედრომ ორი გულგრილად განწყობილი მოწმის,

საადმირალოს ორი მოხელის თანდასწრებით გახსნა მათარა, იპოვა მასში პერგამენტი. გაშალა, წაიკითხა თქვენ თვითონ შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ, რა სატანისებურმა სიხარულმა აიტანა.

საფიქრელადაც საზარელია, რომ ზღვა, ქარი, წყალთა სიურცენი, მოქცევები და მიქცევები, ქარიშხლები, დარი თუ თქეშები ამდენ ძალ-ღონეს მხოლოდ იმ მიზნით ხარჯავენ, რომ ბედნიერება მოუტანონ ავ ადამიანს. და აი, სწორედ ასეთი შეთქმულება ხორციელდებოდა თხუთმეტი წლის მანძილზე. მიუწვდომელი საიდუმლოებაა! თხუთმეტი წლის განმავლობაში ოკეანე სულ ამაზე ირჯებოდა, ტალღები ერთმანეთს გადასცემდნენ ზევით ამოტივტივებულ მათარას, ფსკერზე დაყრილი ქვებიც კი ცდილან არ გაეტეხათ იგი, არც შუშა გაბზარულა სადმე, საცობი ისევ მრთელი დარჩენილა, ზღვის ბალახ-კლერტებმა არ ჩაწყვიტეს ტირიფის წკნელები, ნიჟარებმა ვერ წაშალეს სიტყვა „ჰარდკვანონ“, წყალმა ვერ შეაღწია ჭურჭელში, ობმა არ დაფარა პერგამენტი, ნესტმა ვერ წაშალა ჩანაწერი. — აი, როგორ იზრუნა ზღვის მორევმა! და, აჰა, საბოლოო ანგარიშში, ის, რაც გერნარდუსმა სიბნელეში გადაისროლა, სიბნელემ ბარკილფედროს მისცა ხელში. უსაზღვრობამ ბოროტად გამოიყენა ნდობა ადამიანისა. ბედისწერის პირქუშმა ირონიამ ისე მოაწყო, რომ სამართლიანობის ზეიმი, ესე იგი, მიტოვებული ბავშვის, გუინპლენის ღორდ კლენჩარლად გადაქცევა ჯოჯოხეთურმა სიავემ გაართულა. ბედმა კეთილი საქმე შეასრულა, მაგრამ საამისოდ მან ცუდ სამუალებას მიმართა და მართლმსაჯულებაც აიძულა უსამართლობისათვის გაეწია სამსახური. იაკობ მუორეს წაერთვა მსხვერპლი და ბარკილფედროს გადაეცა. გუინპლენი უნდა აემალლებინათ იმისათვის, რომ ჯოჯიანა დაემცირებინათ. ბარკილფედრომ წარმატებას მიაღწია. მისთვის ამდენი წლის მანძილზე ტალღები, აბობოქრებული ზვირთები და ქარაშოტები აქეთ-იქით ახეთქებდნენ და იცავდნენ იმ მათარას, რომელშიც მჭიდროდ გადაიხლართა ამდენი ადამიანის სვე და ხვედრი! საამისოდ მოახდინეს გულითადი შეთანხმება ქარებმა, ზღვის მიმოქცევებმა და ქარიშხლებმა! მარად მღელვარე თვალუწვდენელმა ოკეანემ ეს სასწაული ბილწი კაცის საამებლად მოახდინა! უსაზღვრობამ დახმარება გაუწია ხარბ ჭიაყელებს! ბედისწერას ხანდახან ასეთი შავბნელი ჟინი მოუვლის ხოლმე!

ბარკილფედრომ გოლიათური სიამაყის მოზღვავეება იგრძნო, მან გადაწყვიტა, რომ ყოველივე მხოლოდ მისი გულისთვის გაკეთდა. ეკონა, რომ იგი ცენტრი და მიზანი იყო იმისა, რაც მოხდა.

მაგრამ ბარკილფედრო ცდებოდა. შემთხვევა სამართლიანად უნდა აეწონ-დავწონოთ. ამ შესანიშნავი შემთხვევის ჭეშმარიტი აზრი იმაში როდი მდგომარეობდა, რითაც ბარკილფედრომ ისარგებლა თავისი ბოროტი ზრახვების შესასრულებლად. საქმე სულ სხვაფრივ იყო. ოკეანემ ქარიშხალი დაატეხა ბავშვის ჯალათებს და ობოლს მშობლების მაგივრობა გაუწია. ოკეანემ დაამსხვრია ის კარჭაპიც, რომელმაც ბავშვი ნაპირზე მიატოვა, ხოლო ვინც იმ ხომალდზე იმყოფებოდა, ყველა ჩანთქა. ქარიშხალმა სიკვდილის ხელით გირაო მიიღო. ბოროტმოქმედთა მტვირთველი გამძლე ხომალდის მაგივრობა მათარამ გასწია. ამ მათარაში მოთავსდა საბუთი, რომელსაც უნდა აღედგინა პატივყრილი სამართლიანობა. როგორც საკუთარი ძუძუთი გამოძკებაემა ავაზამ, ისე იკისრა ახალი როლი ზღვამ. მან ძიძობა გაუწია და თავის გულზე არწევდა არა თვითონ ბავშვს, არამედ მის წილხვედრს, სწორედ იმ დროს, როდესაც ბავშვი იზრდებოდა და არა იცოდა რა იმის შესახებ, რასაც მისთვის ზღვის წიაღი ასრულებდა, ის ტალღები, რომლებსაც ბოთლი გადაუგდეს, განუწყვეტლივ ფხიზლობდნენ წარსულის ამ ნამსხერვეის ირგვლივ, რომელშიც მომავალი ინახებოდა. გრიგალიც კი ფრთხილად გადაივლიდა ხოლმე ამ მსხვერველ ჭურჭელზე. ზღვის დინებებს იგი უფსკრულ-სიღრმეებს შორის ბობოქარი გზებით მიჰქონდა. ზღვის მცენარეებმა, შხუფებმა, ციცაბოებმა და ქაფებით მოთუხთუხე მეჩენებმა მფარველობა გაუწიეს ალაღმართალ არსებას. ოკეანის ზვირთი ისეთი ურყევი გამოდგა, როგორიც სინდისი. ქაოსი წესრიგის აღმდგენელი გამოვიდა. წველიადი ისწრაფოდა სინათლის ზეიმისაკენ. სიბნელე ყოველნაირად ეხმარებოდა ჭეშმარიტების მზის ამოსვლას. განდევნილს, უკვე საფლავეში ჩასვენებულს ნუგეში მიანიჭეს, შემკვიდრეს — კანონიერი შემკვიდრობა. მეფის დანაშაულებრივი გადაწყვეტილება უქმდებოდა. ციური განგების მიერ წინასწარ დადგენილი ბედისწერა სინამდვილეში ხორციელდებოდა. მიტოვებულ უსუსურ ბავშვს თვით დაუსრულებლობის სახით გამოუჩნდა მზრუნველი. აი რა უნდა დაენახა ბარკილფედროს იმ მოვლენებში, რის გამოც იგი ალტაცებაში მოვიდა.

მაგრამ მან ასეთი ვერაფერი დაინახა. მას აზრადაც არ მოსდიოდა, რომ ყოველივე ეს გუინპლენის გამო მოხდა. მან გადაწყვიტა, რომ ყველაფერი მისთვის, ბარკილფედროსთვის მოეწყო, და რომ მან სრულიად დაიმსახურა ყოველივე, რაც მოხდა, და რაც უნდა მომხდარიყო. ასეთი ბუნებისანი არიან სატანისებური არსებანი.

ვისაც გაუკვირდება, ისეთი მსხვერველი საგანი, როგორც შუშის მათარაა, როგორ გადაურჩა ოკეანეს მთელი თხუთმეტი წლის მანძილზე, ჩანს, მას ოკეანის თვისება კარგად არა სცოდნია. ოკეანე ხომ ძალიან მშვიდი ბუნებისაა. თხუთმეტი წელი, ეს არაფერია. 1867 წლის 4 ოქტომბერს, მორბიჰანში, პაკრის ნახევარკუნძულის ბოლოწვერში მღებარე კუნძულ გრუასა და ვარიბთა კლდეს შუა პორტ ლუიდან ჩამოსულმა მეთევზეებმა იპოვეს რომაული ამფორა მეოთხე საუკუნისა; ზღვის კენჭები და ნიჟარის ნამტკრევები ისე მიწებებოდნენ, თითქოს არაბესკებიანო. ამ ამფორამ ოკეანეში თხუთმეტი საუკუნე იცურა.

ბარკილფედრო თუმცა ცდილობდა გულგრილად ეჩვენებინა თავი, მაგრამ მაინც მისი განცვიფრება და სიხარული ურთიერთს ეფარდებოდა.

მას ყველაფერი თავისთავად უვარდებოდა ხელში, თითქოს ყველაფერი საგანგებოდ მომზადდარი. მოვლენის ყველა შემადგენელი ნაწილი, რასაც კი უნდა გაეძლო მისი მძულვარება, — მთლად მის განკარგულებაში მოექცა. ბარკილფედროს ისღა დარჩენოდა, ურთიერთთან უფრო მეტად დაეახლოებინა და შეეერთებინა ისინი. ასეთი მომარჯვება-თავმოყრა საქმეებისა სასიამოვნო ხელობაა, ხალასი საქმეა.

გუინპლენი! ეს სახელი მისთვის ცნობილი იყო. MASCARIDENS, სიცლის ნილაბი. სხეებივით ბარკილფედროც დადიოდა, რომ ენახა „კაცი, რომელიც იცინის“. მას წაკითხული ჰქონდა ტედკასტერის სასტუმროზე მიკრული განცხადება, როგორც საერთოდ ყველა კითხულობს ხოლმე თეატრის აფიშას, რადგან ის ხალხის ყურადღებას იზიდავს. ბარკილფედროს დაამახსოვრდა ის განცხადება; ახლა უცბად გაახსენდა იგი და თვალწინ დაუდგა ყველა მისი წერილმანი, რაც, სხვათა შორის, შემდეგში კიდევაც შეამოწმა. ამ აფიშამ ელექტრონის ნაპერწკალივით გაუქროლა თვალწინ და მის შემეცნებაში ბოთლში აღმოჩენილი პერგამენტის გვერდით დაიკავა ადგილი.

ეს თითქოს პასუხი იყო კითხვაზე, ამოცნობა იყო ამოცანისა. და განცხადებაზე ამოკითხული სიტყვები: „აქ შეიძლება ნახოთ გუინპლენი, რომელიც ათი წლის ასაკისა მიატოვეს ღამით, 1690 წლის 29 იანვარს, ზღვის პირას, პორტლენდში“, — ამ სიტყვებს მისთვის უცბად აპოკალიფსური შუქი მოეფინა. მის თვალწინ ბაზრის განცხადებაზე აპრიალდა უზარმაზარი ასოებით წარწერა: „მენე, თუკელ, ფარეს“. ყველა ის რთული ნაგებობანი, რისგანაც არსებითად შედგებოდა ჯოზიანას ცხოვრება, უცბად დაემხო. ზვაკი ელვისებური სისწრაფით დაქანდა, დაკარგული ბავშვი ნაპოვნია. ლორდი კლენჩარლი ცოცხალია. დევიდ დერი-მოირი ყველაფერს კარგავდა: პერობას, სიმდიდრეს, ყოველშემძლეობას, მაღალ მდგომარეობას. ყველაფერი, რაც ლორდი დევიდისთვის მიეკუთვნებინათ, ახლა გუინპლენს უნდა გადასცემოდა. ყველაფერი — ციხე-გალავნები და სასახლეები, სანადირო მიდამოები, ტყეები, აგარაკები, ადგილ-მამულები, ყველაფერი, მათ შორის, ჯოზიანაც, ამიერიდან გუინპლენის ხეივანი ხდებოდა. მაგრამ ჯოზიანა! რითი ბოლოვდება საქმე! ვინ იქნება ახლა ჯოზიანას ქმარი? მას, სახელგანთქმულს, ქედმაღალ პერცოგის ასულს მოედნების მასხარა ევოლუბა ქმრად. მას, სახელგანთქმულ ლამაზ ბანოვანს გონჯი ქმარი. აბა, ვინ მოიფიქრებდა, თუ ასეთი რამ იქნებოდა მოსალოდნელი? მართალი რომ ითქვას, ბარკილფედრო აღტაცებამ მოიცვა. ბედისწერის მოულოდნელი ვინიანობა, მისი უღვეველი სატანისებური გამოგონებები ხანდახან ადამიანების უაღრესად ბოროტ ზრახვებს აღუმატება. სინამდვილე ხან ჭკუშმარიტ სასწაულს ახდენს. ბარკილფედროს ახლა სულელურად და საბრალისად ეჩვენებოდა თავისივე ამასწინანდელი ფიქრები. მას ახლა უფრო უკეთესი რამ მოელოდა.

მოძავალი ცვლილებები მისთვის საზიანო რომ გამხდარიყო, მაინც არ დაიშლიდა და ეცდებოდა საქმის დაბოლოებას. არიან ბოროტი მწერები, რომლების კბენასა თუ დანუსტრვას არამცთუ სარგებლობა არ მოაქვს მათთვის, არამედ გრძნობენ კიდევაც, რომ ეს მათთვის მოძაკედინებელია. ბარკილფედროც ასეთი ზნის სულდგმულთ მიეკუთვნებოდა.

ამჯერად ბარკილფედრო უანგაროდ როდი მოქმედებდა. ლორდი დევიდ დერი-მოირი დაუკლებული არაფრით იყო მისგან, მაშინ, როდესაც ლორდი ფერმენ კლენჩარლი მთელ თავის სიცოცხლეში მისი

მოვალე იქნებოდა. მფარველობაში მყოფი ბარკილფედრო ახლა თვითონ ხდებოდა მფარველი და ისიც ვისი მფარველი? ინგლისის პერისა. მას თავისი საკუთარი ლორდი ეყოლებოდა. მის მიერ აღმოჩენილი ლორდი! ბარკილფედრო ვარაუდობდა, რომ გუინპლენს პირველად ის დაადებდა ხელს და ის ლორდი დედოფლის ნართაულის სიძე იქნებოდა! მისი სახიჩრობა იმდენადვე სასიამოვნო იქნება დედოფლისათვის, რამდენადაც შესაზიზღი იქნებოდა ჯოზიანასთვის.

მისი წყალობით თვითონ ბარკილფედროც სადა, დარბაისელ კაცს რომ შეეფერება, ისეთი ტანსაცმლით შემოსილი მნიშვნელოვანი პიროვნება გახდება. მას ყოველთვის სასულიერო კარიერისაკენ ჰქონდა მისწრაფება. ძალიან უნდოდა ეპისკოპოსი გამხდარიყო.

ჯერჯერობით კი აწმყოთიც ძალიან კმაყოფილი იყო.

რაოდენ ბრწყინვალე წარმატებაა! უბრალო შემთხვევამ რა საუცხოოდ მოაგვარა ყოველივე. ტალღებმა ნელ-ნელაობით, მაგრამ სისწორით მოუპოვეს მას ჯავრის ამოყრის შესაძლებლობა. ბარკილფედრო ამას თავის ჯავრის ამოყრას ეძახდა. ტყუილად ხომ არ უცდიდა და უდარაჯებდა მარჯვე დროს.

ბარკილფედრო თვითონ წყალქვეშა ფრიალოს ქიმი იყო და ჯოზიანა კიდევ მასზე წაწვეტებული, დასალუჰად განწირული ხომალდი. ჯოზიანას ქედმაღლობას ბარკილფედრო მოუღებს ბოლოს. იგი ენით აუწერელ ბოროტ აღტაცებას განიცდიდა.

მას, ეგრეთ წოდებული, შთაგონების უნარი გააჩნდა. რაც იმაში გამოიხატება, რომ სხვა ადამიანის ტვინში თითქოს ნაჭდეუს აკეთებენ, სადაც საკუთარ აზრს ჩასჭედენ ხოლმე. ბარკილფედრო ვითომ საქმეში სულაც არ ერეოდა, მაგრამ ისე მოახერხა, რომ ჯოზიანა „მწვანე ყუთის“ სანახავად წავიდა და იქ გუინპლენი დაინახა. ეს სულაც არ დააზიანებდა ბარკილფედროს გეგმებს. პირიქით, ეწვეუნიანა ჯანაოზი მის ირგვლივმყოფ დამამცირებელ მდგომარეობაში, ეს ძალიან კარგი მოფიქრება იყო. და ეს სანახაობა ცოტა უფრო გვიან ცხარე საკაზმი უნდა გამომდგარიყო იმისა, რაც ჯოზიანას მომავალში ელოდა.

მან წინასწარვე ნელ-ნელა უხმაუროდ მოამზადა ყველაფერი; მას უნდოდა, რომ მოვლენები უმაღლესი გამყლავნებულებიყო. მის მიერ ნამოქმედარი შეიძლებოდა განგვემარტა მხოლოდ როგორც

არაჩვეულებრივი რამ. ბარკილფედროს მისწრაფება ის იყო, რომ შეხის დაცემა გამოეწვია.

რაკი წინასწარი მოშხადება მოათაუა, ახლა იმაზე იზრუნა, რომ კანონით გათვალისწინებული ყველა ფორმალური მხარე შესრულებულიყო. მაგრამ საქმე საქვეყნოდ არ გახმაურებულა, რადგან კანონის ძალით ასეთ შემთხვევაში სასტიკი საიდუმლოების დაცვა იყო საჭირო.

პარდკვანონე და გუინპლენი პირისპირ წაუყენეს ერთმანეთს. ბარკილფედრო პირადად დაესწრო ამ ფაქტს; თუ რითი გათაუდა ეს ამბავი, მკითხველმა უკვე იცის.

იმავე დღეს ლონდონში მყოფი ლედი ჯოზიანას მოულოდნელად მხარტვეს დედოფლის მიერ გამოგზავნილი დახურული ეტლი იმი-სათვის, რომ ვინძორში წაეყვანათ. თვითონ დედოფალი ანა იმ დროს ვინძორში ცხოვრობდა. ჯოზიანას თავისი გეგმები ჰქონდა და სიამოვნებით უარყოფდა მისი უდიდებულესობის ბრძანებას ან, ყოველ შემთხვევაში, წასვლას ერთი დღით მაინც გადადებდა, მაგრამ სასახლის წესრიგის მიხედვით ასეთი თავნებობა დაუშვებელი იყო. ჯოზიანა იძულებული გახდა, დაუყოვნებლივ გამგზავრებულიყო და თავისი ლონდონის რეზიდენცია, ჰენკერვილ-ჰაუსი ვინძორის კორლეონ-ლოჯით შეეცვალა.

ჰერცოგის ასული ჯოზიანა სწორედ იმ დროს გაემგზავრა ლონდონიდან, რა დროსაც კვერთხისმტკირთველი ტედკასტერის სასტუმროში მივიდა გუინპლენის დასაპატიმრებლად და საუთვორქის დილევში წასაყვანად.

როდესაც ჯოზიანა ეტლით ვინძორში ჩაბრძანდა, დედოფლის მისაღები დარბაზის კართან მოდარაჯე შავი კვერთხის ბოქაულმა აცნობა, რომ მისი უდიდებულესობა, დედოფალი ლორდ-კანცლერის მოხსენებას ისმენდა და მის მიღებას მხოლოდ ხვალ შეძლებდა, ამიტომ ჯოზიანას კორლეონ-ლოჯში უნდა დაეცადა მისი უდიდებულესობის განკარგულებისთვის, რასაც პირადად მას ხვალ დილით გადასცემდნენ. ჯოზიანა მეტად განაწყენებული დაბრუნდა თავის სასახლეში. ვახშამზე ცუდ გუნებაზე ბრძანდებოდა; შაკიკის შეტევა იგრძნო და ყველა მოსამსახურე დაითხოვა, გარდა თავისი პაუისა, შემდეგ ისიც გაუშვა და ჯერ ისევ შებინდებამდე დაწვა დასაძინებლად.

თავის სასახლეში მან გაიგო, რომ ზეალისთვის ვინძორში ლორდ დევიდ დერი-მორის ელოდნენ, რომ მას ზღვაზევე მიეღო დედოფლის ბრძანება, რათა დაუყოვნებლივ სასახლეში ხლებოდა.

III

ყველას, ვისაც უყვრის გაისტუმრებენ ციხიდან სანებალში,* გული შეულონდება (კუმბოლდტი)*

გასაკვირი არაფერია იმაში, რომ ბედის მოულოდნელი ცვლილების გამო, ყველაზე უფრო ჯანიან და ამტან მამაკაცსაც გული შეულონდება. მოულოდნელობა ისე დაარეტიანებს ადამიანს, როგორც ყასაბი ცულის ყუის თავში ჩარტყმით არეტიანებს ხარს. ფრანჩესკო დ'ალბესკოლა, სწორედ ის, თურქეთის ნავსადგურებში რომ შიშველი ხელებით რკინის ჯაჭვებს შუაზე წყვეტდა, მიუღი დღე გულწასული იწვა, როდესაც გაიგო, რომ რომის პაპად აერჩიათ. ხოლო მანძილი, რომელიც კარდინალსა და პაპს შორისაა, უფრო ნაკლებია, ვიდრე მანძილი მასხარა-შემაქცეველსა და ინგლისის ჰერს შორის.

ისე ძლიერად არაფერი მოქმედებს, როგორ წონასწორობის დაკარგვა.

როდესაც გუიპლენმა თვალები გაახილა და გონს მოვიდა, უკვე ღამე იყო. ის ფართო დარბაზის შუაგულში სავარძელზე იჯდა. დარბაზის კედლებსა და ჭერზე ძოწეულისფერი ხავერდი იყო გაკრული; ხოლო იატაკზე რბილი ხალიჩა ეუფინა. იქვე გვერდით იდგა სამგზავრო წამოსასხამში გამოწყობილი უქუდო, დიდმუცელა კაცი, სწორედ ის, რომელიც საუთუორქის დილეგში სვეტს ამოფარებულყო და მხოლოდ ბოლოს გამოჩნდა. ამ კაცის და გუინპლენის გარდა დარბაზში სხვა არავინ იყო. სავარძლის აქეთ-იქით ორი მაგიდა იდგა, ისე ახლოს, რომ გუინპლენი ხელს მიაწვდენდა; მაგიდაზე იდგა ექვს-ექვსი ანთებული სასანთლე. ერთ-ერთ მაგიდაზე რაღაც ქაღალდები ეწყო და ყულაბა იდო. მეორეზე — მოოქრული სინი საუზმით: ცივად შემწვარი ნანადირევი, ღვინო და არაყი.

იატაკიდან ჭერამდე ამართულ მაღალ სარკმელში აპრილის დამის ცის ნათელ ფონზე ნახევარწრედ მოჩანდა მთავარი ეზოს სუქ

ტოვანი. ეზოს სამი ჭიშკარი ჰქონდა, ერთი ძალიან განიერი და
ორიც ცოტათი უფრო ვიწრო, ეტლების შემოსასვლელი შუა ჭიშ-
კარი ძალიან მაღალი იყო. მარჯვენა ჭიშკარი ცხენოსანთა შემო-
სასვლელად იყო განკუთვნილი, ის შუა ჭიშკარზე ცოტათი პატარა
იყო. ხოლო ქვეითად მომსვლელთათვის განკუთვნილი მარცხენა
ჭიშკარი, მარჯვენაზე მცირე იყო. ყველა ეს ჭიშკარი რკინის ბა-
ღურიანი კარებით იკეტებოდა. ჭიშკრებს ზემო ნაწილები ისრის-
ებრ წამახული და მოვლვარე ჰქონდათ. შუა ჭიშკრის ზედა ნაწილი
ქანდაკებით იყო დამშვენებული. ეზოს სვეტები, როგორც ჩანდა,
თეთრი მარმარილოსი უნდა ყოფილიყო. თოვლივით ქათქათა ფი-
ლებით იყო მოფენილი მთელი ეზო. ეს მოვლვარე ფილაქანი თეთრი
ველივით გარს ერტყა რაღაც მოხაიკურ მოხატულობას, რომელიც
ნახევრად ბნელში იყო და ოდნავ მოჩანდა. დღის სინათლეზე ეს
მოხატულობა, ფლორენციულ ყაიდაზე სხვადასხვაფერი ფილებით
მოპირკეთებული, ალბათ გერბი აღმოჩნდებოდა. ბალუსტრადე-
ბი იმ კიბის მოაჯირი იყო, რომელიც ტერასებს აერთებდა ერთ-
მანეთს. ეზოს დასცქეროდა ეს უშველებელი ციხე-დარბაზი. მისი
მოხაზულობანი ღამის წყვილიადში ბუნდოვნად იშლებოდა. ზემოთ,
ვარსკვლავებით მოჭვდილი ცის ფონზე, ჭერ-სახურავის მკვეთრი
სილუეტი მოჩანდა: დაინახავდით უშველებელ სახურავს, ხრახ-
ნილებიან შუბანებს, ჩაფხუტიანი მუზარადის მსგავს მანსარდებს,
კოშკების მსგავს ბუხრის მიღებს, სახურავის ლავგარდანებს ღმერ-
თებისა და ქაღალმურთების ქანდაკებებით. ბინდბუნდში სვეტებს
შუა მაღლა მისრიალებდნენ ერთ-ერთი იმ ჯადოსნური შადრევნის
წინწკლები, რომელიც ნელი ჟღურტულით ერთი აუზიდან მეორეში
იღვრებოდნენ და ხან წვიმის წვრილ-წვრილ წვეთებად ეშვებოდნენ
ძირს, ხან ერთობლივ ჩანჩქერებად, თითქოს ძვირფასი ქვების კო-
ლოფიდან უაზრო სიუხვით ფანტავსო თავის აღმასებსა და მარგა-
ლიტებს, ვითომდა იმისთვის რომ მის ირგვლივ ქანდაკებებს მოწყე-
ნილობა გაუფანტოსო. გრძლად გამწკრივებულ სარკმლებს შუა
კედლებზე ფარებ-საჭურველიანი ბარელიეფები და კვარცხლბეკზე
ბიუსტები მოჩანდა. ფრონტონის ბალავარებზე ჯილიანი, ქვისტუჩე-
ბიანი ღმურთების ქანდაკებები და სამხედრო ტროფეები ცვლიდნენ
ერთმანეთს.

იმ დარბაზის სიღრმეში, სადაც გუინპლენი იმყოფებოდა,

სარკმლის პირდაპირ, ერთ მხარეს უშველებელი, ზედ ჭერს მს-
ბჯენილი ბუხარი იყო დატანებული, მეორე მხარეს, საჩრდილო-
ბლის ქვეშ ერთი უზომოდ ძალაღი და განიერი საწოლი იდგა, მუ-
საუკუნეების სტილისა, რომელზედაც კვარცხლბეკის საფეხურ-
ბით ავიდოდა და გარდიგარდმო თავისუფლად დაწვებოდა კაცი. ამ
საწოლის კვარცხლბეკთან პატარა სკამი იყო მიდგმული. საუარ-
ძლების მთელი რიგი კედლის გასწვრივ და მათ წინ დადგმული სკა-
მები შეადგენდნენ დარბაზის დანარჩენ ავეჯეულობას. ჭერს გუმბა-
თის მოყვანილობა ჰქონდა. ფრანგული ყაიდის ბუხარში ცეცხლი
ღულუნებდა. ჩალი ალისა და მისი მოვარდისფრო-მომწვანო ენების
მიხედვით მცოდნე გაარკვევდა, რომ კოპიტის შუშა იწვოდა — რაც
იმ დროისათვის დიდ ფუფუნებას ნიშნავდა. დარბაზი იმდენად დიდი
იყო, რომ ორი, მრავალსანთლიანი შანდალი მას ოდნავ ანათებდა.
აქეთ-იქით დარბაზში გასასვლელ კარებს ფარდაკები ზოგს დაშუქ-
ბული ჰქონდა, ზოგსაც აწეული. მთელი მოწყობილობა, მკვიდრი
და მკვრივი, რამდენადმე მოძველებული იყო, მაგრამ იაკობ პირვე-
ლის დროის შესანიშნავი სტილისა. ისევე როგორც ამ დარბაზების
კედლები და ხალიჩა, წითელი ხავერდით იყო მოკაზმული საჩრ-
დილობელი, საწოლის ზეწარსაგები, ფარდები, სუფრები, საუარ-
ძლები, სკამები. მოვარაყებული არაფერი იყო, გარდა ჭერისა. იქ,
ჭერის ზედ შუაგულზე უშველებელი, ჩუქურთმიანი მრგვალი ფარი
ბრწყინავდა თვალისმომჭრელი ჰერალდიკური შემკულობით; მათ
შორის ორ, ერთმანეთის გვერდით ამოტვიფრულ გერბზე ბარონის
სალტისნაირი გვირგვინი და მარკიზის გვირგვინი მოჩანდა. რისგან
იყო გაკეთებული ყოველივე ეს გვირგვინი? მოოქრული სპილენძი-
საგან? მოოქრული ვერცხლისაგან? ძნელად თუ გამოარკვევდით,
რადგან ისე ბრწყინავდნენ, როგორც ოქრო. შესანიშნავი ჭერის
ბნელი თალიდან ეს მოელვარე ფარი სხივებს აფრქვევდა, გვერდ-
ბოდათ ღამით ცაზე შუე გასხივოსნებულაო.

ღალად გაზრდილი კაცი, რომელსაც თავისუფლება ვველაფერს
ურჩევნია, სასახლეში თითქმის ისეთსავე წუხილსა გრძნობს, რო-
გორც ციხეში მყოფი. ეს მდიდრული სანახაობა შიშსა და ძლე-
ვარებას იწვევდა. ყოველივე ბრწყინვალება კაცს რაღაცნაირ შიშს
უნერგავს. ვინ არის ამ მეფური ციხე-დარბაზის მცხოვრები? რო-
მელ ბუმბერაზს ეკუთვნის მთელი ეს ფუფუნება? რომელ ლომს

უწევს ბუნაგობას ეს სასახლე? გუინპლენი ჯერ კიდევ გონს ვერ მოსულიყო და მას გული ეკრუნჩხებოდა.

— სადა ვარ? — წარმოთქვა მან ხმაძაღვლიანად.

მის წინ მდგომმა კაცმა უპასუხა:

— თქვენს საკუთარ სახლში ბრძანდებით, მილორდ.

IV

თილისა

ფსკერიდან ზემოთ ამოსატივტივებლად დროა საჭირო. სწორედ ამიტომ გაჭირვების ჯურღმულში ჩავარდნილი გუინპლენიც ჯერ გონს ვერ მოსულიყო. შეუძლებელია უცნობი ერთ წაშში შეითვისოს. ხანდახან აზრებიც ისე იბნევიან ხოლმე, როგორც ჯარი ომში და მათი წესისამებრ შეკრება ისევე ძნელია, როგორც აქეთ-იქით გაფანტული ჯარისკაცებისა. ადამიანი თავს ისე გრძნობს, თითქოს ასო-ასო დაშლილაო. იგი საკუთარი პიროვნების უცნაური დარღვევის მომსწრეა.

ღმერთი ხელია, შემთხვევა შურდულია, ადამიანი ქვაა. აბა სცადეთ და გაჩერდით, როდესაც თქვენ აღმა აგისროლეს. დე, გვაპატიონ ასეთი შედარება, მაგრამ გუინპლენი თითქოს ერთი განსაცვიფრებელი მოვლენიდან მეორისაკენ აისროლესო — ჰერცოგის ასულისაგან სასიყვარულო წერილის მიღების მერე საუთეორჯის დილეგში ახალი აღმოჩენა! ხომ სულისშემძვრელია. როდესაც თქვენ მოულოდნელობის ფარგალში მოექცევით, შხად უნდა იყოთ საიმისოდ, რომ ასეთი მოულოდნელობანი ერთიმეორეზე თავს დაგატყდებათ. გაიღება თუ არა თქვენ წინაშე ეს საშინელი კარი, უცბადვე შემოცვივდებიან შიგ ყველანაირი მოულოდნელობანი. თუ კედელში პატარა ხვრელი უკვე შეინგრა, მოვლენები არეულ ბრბოსავით შეცვივდებიან ამ ხვრელში. უჩვეულო რამ მხოლოდ ერთხელ არ ხდება ხოლმე.

არაჩვეულებრივი რამ, ეს არის წყვილია. გუინპლენიც წყვილია და მოეცვა. ის, რაც მას შეემთხვა, მიუწვდომლად მოჩანდა. გუინპლენის თვალში ყველაფერი ნისლის ბურუსს დაეფარა, რომელიც ჩვენს შემეცნებას, ჩვენ მიერ განცდილი ღრმა შეძრწუნების

შედევად გარს შემობურვია. მსგავსად იმისა, როდესაც კლდის შემონგრევის შემდეგ ჰაერში კიდევ ირევა მტკვრის კორიანტელი. ეს მართლაც ძლიერი შეძრწუნება იყო. გუინპლენი ვერ ერკვეოდა, რა ხდებოდა მის ირგვლივ.

მაგრამ ჰაერი თანდათანობით უფრო გამჭვირვალე ხდება. მტკვრი გაიფანტება. განცვიფრება ყოველ წუთს მცირდება. გუინპლენი თვალხილულ მძინარე ადამიანს მოგაგონებდათ, რომელიც თითქოს ცდილობს გაარჩიოს, დაინახოს, რა ემართება სიზმარში. გუინპლენი ხან თავს აღწევდა ამ გამოურკვევლობის ბურუსს, ხან კი ამ ბურუსში ეხვეოდა, ხან კარგავდა გონს და ხან ისევ გონს მოდიოდა. მოულოდნელობათა გაულენით იგი გონების იმ რყევას განიცდიდა, რომელიც ჩვენ ხან ერთ მხარეს მიგვაწვევტდა ხოლმე და ხან მეორე მხარეს. რომელიც ჩვენს გამოფხიზლებულ გონებას ისევ სრულ დაბნევაძღუ მიიყვანს. ვის არ უდევნებია თვალყური საკუთარ ტვინში ქანქარის გაქან-გამოქანებისათვის? გუინპლენის აზრი თანდათანობით ეთვისებოდა გამოსაცნობი მოვლენის წყვილად. სწორედ ისევე, როგორც ამას წინათ მისი თვალი საუთვორქის დილეგის წყვილად შეეთვისა. სიძნელე იმაში მდგომარეობდა, რომ საჭირო იყო როგორმე გამოგება ყველა ამ ერთ გორგალში არეული შთაბეჭდილებებისა. იმისათვის, რომ კაცი მოვლენათა გროვას შეეგუოს, საჭიროა დასვენება; აქ კი ადამიანი ვერ დაისვენებს. მოვლენები ერთიმეორეზე დაატყდნენ. არც დასვენების საშუალება მისცეს და არც დრო. საუთვორქის საშინელ დილეგში ჩასვლისას გუინპლენი მოელოდა, რომ მას ბორკილებს დაადებდნენ, როგორც საკატორღე დამნაშავეს, მაგრამ მას პერის გვირგვინი დაადგეს. როგორ მოხდა, ეს? რისაც გუინპლენს ეშინოდა და რაც ნამდვილად მოხდა ამათ შუა მეტად მცირე დროის მანძილი იყო; ყველაფერი მეტად სწრაფად მოსდევდა ერთმანეთს. მისი შიში მეტად ადრე შეცვალა სხვა გრძნობებმა და ის მაინც გონს ვერ მოდიოდა. ურთიერთსაწინააღმდეგო მოვლენები მეტად გასაოცარი იყო, რამაც გუინპლენის გონებას მარწუხები მოუჭირა. იგი მთელი ძალით ცდილობდა გაეთავისუფლებინა თავისი აზრები ამ მარწუხებისგან.

იგი დუმდა. ჩვენ საკმაოდ არ ვუკვირდებით ჩვენს თავს, თუ რამდენად ძლიერია ის ალლო, რომელიც ჩვენში დუმილს იწვევს მაშინ, როდესაც გულის გამგმირავი რამ დაგვატყდება. ის, ვინც არაფერს

ამბობს, შეუძლია ყველაფერს წინ აღუდგეს. ერთმა შემთხვევით წამოცდენილმა სიტყვამ ზოგჯერ შეიძლება ყველაფერი გააფუჭოს. ლატაკი ყოველთვის იმას შიშობს, მთლად არ გაეისრისო. ხალხს ყოველთვის იმის ეშინია, უფლებამოსილნი ფეხს დაგვაჭერენ და გაგვანადგურებენო. ხოლო გუინპლენი ბავშვობიდანვე ამ ლატაკი ხალხის ნაწილი იყო.

არის ხოლმე რაღაც წუხილის განცდა, რაც სიტყვიერად ასე გამოითქმება, „ალბათ უსიამოვნო რამ შემთხვევა მომეღიწო“; გუინპლენი სწორედ იმგვარ გუნებაზე იყო, როდესაც ადამიანი გრძნობს, რომ მდგომარეობა ჯერ საბოლოოდ არ გამორკვეულა, ელოდება კიდევ, რომ რაღაც უნდა მოხდეს. ბუნდოვნად იმახვილებს ყურადღებას. „რაღაც შემთხვევაო“. რა? ეს კი გაურკვეველია. ვინ? შორეთს უშტერებს თვალს.

დიდბუცვლა კაცმა გაიძეორა:

— თქვენს საკუთარ სახლში ბრძანდებით, მილორდ!

გუინპლენი აქეთ-იქით იცქირებოდა. როდესაც ადამიანი განცვიფრებულია, ის ჯერ გარშემო მიიხედ-მოიხედავს, რომ შეამოწმოს, ყველაფერი წინანდებურად თავის ადგილზეა თუ არა; მერე თავის თავს დააკვირდება, რათა დარწმუნდეს, რომ იგი ისევ ისეა, როგორც აქამდე იყო; დიახ, მას ეუბნებიან, მაგრამ ის რომ ისეთი აღარ არის, როგორც ადრე იყო! გუინპლენს აღარც თავისი სამუშაო ტანსაცმელი ეცვა, აღარც ტყავის გულსაფარი უფარა. მას ახლა ვერცხლისფერი ფარჩის კაშხოლი აცვია და ოქრომკედით ნაკემსი ატლასის ხიფთანი. კაშხოლის ჯიბეში პირამდე სავესე ქისა უდევს. ჯანაოზის ვიწრო ტრიკოზე განიერი ხავერდის შარვალი ამოუცმევიათ. ფეხებს მალალქუსლა წითელი ფეხსაცმელები უმშვენებს, ის არა მარტო სასახლეში მოუყვანიათ, არამედ თავიდან ფეხებამდე ახალ ტანსაცმელში გამოუწყევიათ.

მის წინ მდგომი კაცი განაგრძობდა:

— კეთილ ინებეთ, თქვენო ბრწყინვალე ბავ, და დაიმახსოვრეთ, რომ მე ბარკილფედროს მეძახიან. მე ვარ საადმირალოს მოხელე. მე გაუხსენი პარდკვანონეს მათარა და იქიდან თქვენი ხვედრი დაბედი ამოვიღე. ასეა არაბულ ზღაპრებშიც, მეთევზე-მებადური ბოთლიდან გოლიათს ამოაძვრენს ხოლმე.

გუინპლენმა თვალი მიამტერა ამ კაცის მოლიმარ სახეს.

ბარკილფედრო განაგრძობდა:

— ამ სასახლის გარდა, მილორდ, თქვენ გვეუთვნით ჰენკერ-ვილ-ჰაუსი; იგი ამაზე უფრო მდიდრული სასახლეა. თქვენვე გვეუთვნით კლენჩარლი-კასლი, რომელიც პერის ხარისხს განიჭებთ. იგი წარმოადგენს ედუარდ მოხუცის* დროის ციხესიმაგრეს. თქვენს მფარველობაშია ცხრამეტი ოლქი, თავიანთი სოფლებითა და გლეხებით. როგორც ლორდი და თავადი, თქვენ შეძლებთ, თქვენს სადროშოში თავი მოუყაროთ ოთხმოცი ათასამდე ვასალსა და ბეგარის ხალხს. თქვენ კლენჩარლის სრულუფლებიანი მოსამართლე და მთელი ქონების და ადამიანების ბატონ-პატრონი ბრძანდებით. იმ თქვენს საბარონოში შეგიძლიათ სამართალიც დააწესოთ. მეფეს თქვენთან შედარებით მხოლოდ ის უპირატესობა აქვს, რომ ის ფულს ჭრის. მეფე ნორმანდიულ კანონებში მთავარ სენიორად ითვლება, მას უფლება აქვს გასამართლებისა და ფულის მოჭრისა. ფულის მოჭრას თუ არ ჩავთვლით, თქვენ ისეთივე მეფე ბრძანდებით თქვენს ადგილ-მამულში, როგორც ის თავის სამეფოში. როგორც ბარონს, თქვენ ინგლისის ტერიტორიაზე უფლება გაქვთ ოთხ ბოძზე აღმართოთ სახრჩობელები; ხოლო როგორც მარკიზს — სიცილიაში სახრჩობელასთვის შეიდი ბოძის აღმართვის უფლება გექვს. უბრალო აზნაურს უფლება აქვს აღმართოს სახრჩობელასათვის ორი ბოძი, შატელენს — სამი, პერცოკს — რვა.

ნორთუმბრიის უძველეს ქარტიებში თქვენ გეწოდებათ ხელმწიფე. თქვენ ენათესავებით ვალენშიის ეიკონტებს ირლანდიაში, იგივე პოუკრებს და ემფრევილის გრაფებს შოტლანდიაში, იგივე ანგუსებს. თქვენ ბრძანდებით საგვარტომოს მეთაური, ისევე, როგორც კემპბნელი, არდმანახი და მაქქალუმორი. თქვენ რვა საგვარტომო სამფლობელო გაქვთ: რიკლევერი, ბექსტონი, ჰელ-კერ-ტერსი, პომბლი, მორიკემბი, გემდრეითი, ტრენუორდრეითი და კიდევ სხვებიც. თქვენ უფლება გაქვთ ტორფის საბადოების დამუშავებისა პილინმორში და ალუბასტრის მოპოვებისა ტრენტში. გარდა ამისა, თქვენს მფლობელობაშია მთელი პინეტჩის ოლქი და ის მთა, რომელზედაც უძველესი ქალაქი მდებარეობს. ამ ქალაქს ეწოდება ვაინკაუნტონი. მთას კი მოინ-ენლი. ყოველივე ეს თქვენ ორმოცი ათას გირვანქა სტერლინგს გაძლევთ ყოველწლიურ შემოსავალს.

ესე იგი, ორმოცჯერ უფრო მეტს, იმ ოცდახუთი ათას ფრანკზე, რასაც საკმარისად თელის რომელიმე ფრანგი მარკიზი.

ბარკილფედრო განაგრძობდა ლაპარაკს. გუინპლენის განცვიფრება კიდევ მატულობდა, მას ბევრი რამ გაახსენდა; მოგონება ის მორეუია, რომელიც შეიძლება ერთმა სიტყვამ ძირამდე ააღელვოს. ბარკილფედროს მიერ ჩამოთვლილი ყველა ციხე-დარბაზისა და ადვილ-მამულის სახელი გუინპლენმა ადრევე იცოდა. მათ რამდენიმე სტრიქონი ეჭირათ ორი წარწერის ქვემოთ იმ საზიდრის კედელზე, რომელშიც მან ბავშვობა გაატარა. წლების მანძილზე უნებლიეთ კითხულობდა ამ ნაწერს და თითქმის ზეპირადაც დაიხსომა. ურსუსის სამოგზაურო ბალაგანში მიტოვებულმა ბავშვმა მომავალი შემკვიდრუობის აღწერას მიაგნო. დილით გამოიღვიძებდა თუ არა საბრალო ბიჭუნა, უზრუნველ და უყურადღებო თვალებს ამ თავისი სამფლობელოებისა და ტიტულ-წარჩინებათა ჩამოთვლას მიაპყრობდა. რა საკვირველი ურთიერთდამთხვევაა, რომელიც ზედ დაერთო ყველა იმ მოულოდნელობას, რაც მას ბედმა არგუნა: თხუთმეტი წლის განმავლობაში იგი მოედინიდან მოედანზე დაეხეტებოდა. დასის კომედიანტი, რომელიც დღიურად ძლივს შოულობდა ლუკმაპურისთვის გროშებს და კუჭს ვერც კი იძლებდა; იგი უსახლკარო მგზავრობაში ლევდა დროს, თავისი ქონება-სიმდიდრის სია კი თურმე თვალწინ ედგა.

ბარკილფედრომ საჩვენებელი თითი მიაღო მაგიდაზე დადგმულ ყულაბას.

— მილორდ, ამ ყულაბაში ორი ათასი გინეაა, ამას თქვენ პირველი ხარჯებისათვის გიგზავნით მისი უდიდებულესობა, ყოვლადმოწყალე დედოფალი.

გუინპლენი შეინძრა და წარმოთქვა:

— ეგ მამაჩემის ურსუსისთვის გადადეთ.

ბარკილფედრომ უპასუხა:

— ძალიან კარგი, მილორდ! იმ ურსუსისთვის, ტედკასტერის სასტუმროში რომ ცხოვრობს. ნაფიცი კანონთმცოდნე, რომელიც ჩვენ ამ სასახლემდე მოგვეყვია, ახლა უკვე ბრუნდება, ის მიუტანს ურსუსს ამ ფულს. შეიძლება მეც წავიდე ლონდონში, მაშინ მე შეკასრულებდი მაგ დავალებას.

— მე თვითონ წავალ და წავიღებ, — შეედავა გუინპლენი.

ბარკილფედრომ სერიოზულად წარმოთქვა:

— შეუძლებელია.

არის ხოლმე სიტყვის ისეთი კილო, რომელიც მას თავისებურ აზრს აძლევს. ბარკილფედრომ სწორედ ასეთი კილო გამოიყენა. პირველი სიტყვის მერე შეჩერდა, თითქოს იმისათვის, რომ წერტილი დაესვა, შემდეგ ისეთი პატივისცემით და მნიშვნელოვნად განაგრძო, როგორითაც მსახურნი ლაპარაკობენ, საკუთარი თავი რომ მბრძანებლად მიაჩნიათ.

— მილორდ, თქვენ ახლა ლონდონიდან ოცდასამი მილის მანძილზე იმყოფებით, კორლეონ-ლოჯში, თქვენი სასახლის რეზიდენციაში; აქვე, გვერდით მდებარეობს დედოფლის ვინძორის სასახლე. არავენ იცის, რომ თქვენ აქ ხართ. სწორედ იმ დახურული უბლით მოგიყვანეს, რომელიც საუთვორქის საპატიმროს ჭიშკართან გელოდათ. ის ხალხი, ვინც თქვენ აქ მოგიყვანათ, არ გიცნობენ, მაგრამ მე მიცნობენ და ესეც საკმარისია. ამ სასახლის კარი მე ჩემი საიდუმლო გასაღებით გავაღე. სახლში ყველას სძინავს და ახლა უხერხულია მსახურთა გაღვიძება. ამიტომ მე დროს ვიხელთებ, ზოგ რამეს გეტყვით, მით უმეტეს, რომ სათქმელი ბევრი აღარ დამრჩა. ახლავე აგიხსნით საქმის მდგომარეობას, ეს მისმა უდიდებულესობამ დედოფალმა დამაყალა.

ბარკილფედრო განაგრძობდა ლაპარაკს და თან ყულაბის გვერდით ქაღალდების შეკრულას ფურცლავდა.

— მილორდ, აი თქვენი პერობის ხარისხ-წოდების სიგელი. აი მეორე გუჯარი სიცილიის მარკიზობის ტიტულის შესახებ. აი საბუთები თქვენი რვა საბარონოს შესახებ, — დამტკიცებული თერთმეტი მეფის ბეჭდით, დაწყებული კენტის მეფე ბალდრეტიდან, ვიდრე იაკობ მეექვსისა, * იმავე ინგლისისა და შოტლანდიის პირველი მეფისა. აი საბუთი სხვადასხვა დაწესებულებაში თავმჯდომარეობის შესახებ, აი საიჯარო ხელშეკრულებანი შემოსავლის მიღების შესახებ. აქტები სამფლობელოებზე უფლებების შესახებ და დაწვრილებითი აღწერა თქვენი სალენოებისა, ადგილების, მიწებისა და დედულ-მამულისა. აგერ, თქვენ ზემოთ, ფარზე გამოსახულია ორი გვირგვინი, ბარონისა სალტე-მარგალიტებით და კუნსუბოებიანი გვირგვინი მარკიზისა. ამ დარბაზის გვერდით მეორე, სატანთსამოსო დარბაზში თქვენი ძონეულის ქლამინდია, პერის ხარისხის

აღმნიშვნელი; იგი წითელი ხავერდისაა და გარს ყარყუმი აქვს შე-
მოკლებული. დღეს, ამ ორიოდე საათის წინ, ლორდ-კანცლერმა და
დეპუტატმა გრაფ-მარშალმა გაიგეს რა თქვენი პირისპირ წარდგე-
ნა კომპრაჩიკოს პარდკვანონესთან, მისი უდიდებულესობის დედო-
ფლის დაკალება მიიღეს. მისმა უდიდებულესობამ თავისი ხელმოწე-
რით განამტკიცა სათანადო ბრძანება, რაიც თანახსწორია კანონისა.
ყოველი ფორმალური მხარე შესრულებულია. არა უგვიანეს ხე-
ლინდელი დღისა, თქვენ, როგორც სრულუფლებიანი წევრი, ლორ-
დთა პალატაში სხდომებს დაესწრებით. იქ უკვე რამდენიმე დღეა
მიმდინარეობს თათბირი გვირგვინოსნის მიერ წარდგენილი ბილის
ირგვლივ, რათა ასი ათასი გვირგვინა სტერლინგის რაოდენობით,
ესე იგი ორ-ნახევარი მილიონი ფრანგული ლივრით გაუდიდდეს
წლიური ჯამაგირი კემბერლენდის პერცოვს, დედოფლის შეულ-
ღეს. თქვენ შეგეძლებათ მონაწილეობა მიიღოთ კამათში.

ბარკილფედრო შეჩერდა, ნელ-ნელა სული მოითქვა და განაგრძო:

— მაგრამ საქმე ჯერ არ დაბოლოებულა. ინგლისის პერად გახ-
დომა ისე არ შეიძლება, თუ პირადად ამისი სურვილი არ გექნებათ.
თუ თქვენ არ მოისურვებთ გაიგოთ, რასაც თქვენგან მოითხოვენ,
შეიძლება ყველაფერი დაემხოს და საბოლოოდ დაიღუპოს. პოლი-
ტიკაში არის ხოლმე ისეთი შემთხვევები, როდესაც კარზე მომდ-
გარი მოვლენა მაინც ცხოვრებაში არ ხორციელდება. მილორდ,
თქვენი მდგომარეობის შეცვლის შესახებ ჯერ არავინ არაფერი
იცის. ლორდთა პალატა ამის შესახებ მხოლოდ ხეალ გაიგებს.
ყველა ის ამბავი, რაც თქვენ გეხებათ, საიდუმლოდ იყო დაცული
სახელმწიფოებრივი ინტერესებისა და წესების დაცვის მიზნით. ეს
მოსაზრება იმდენად სერიოზულია, რომ ის მცირეოდენი მაღალი
წრის პირნი, რომელთაც ამ ჯერზე უწყიან თქვენი არსებობისა და
უფლებების შესახებ, — დაუყოვნებლივ დაივიწყებენ ყველაფერს,
თუკი ამას სახელმწიფოებრივი ინტერესი მოითხოვს. რაც დღეს
საიდუმლოდ არის დაცული, შესაძლოა იგი სამუდამოდ დარჩეს
დაფარულად. თქვენი ჩამოშორება სულ ადვილია. ეს უფრო იმი-
ტომ არის მოსახერხებელი, რომ თქვენ გვაკეთ ძმა, უკანონო შვი-
ლი მამათქვენისა და იმ ქალისა, რომელიც მამათქვენის განდევნის
მერე შეფის, კარლოს მეორის საყვარელი გახდა, რის შეიხებითაც
იმ თქვენს ძმას თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს სასახლის კარზე;

თუმცა ის ქორწინების გარეშეა ნაყოლი, მაგრამ შეიძლება თქვენი საპერო და ტიტული მას გადაეცეს; განა თქვენ გინდათ, რომ ასე მოხდეს? არა მგონია. მას ასე. ყველაფერი თქვენზეა დამოკიდებული. უნდა დაემორჩილოთ დედოფალს. თქვენ ამ სასახლიდან მხოლოდ ხვალ გაბრძანდებით, და მისი უდიდებულესობის დახურული ეტლით პირდაპირ ლორდთა პალატაში გაემგზავრებით. მილორდ, გსურთ იყოთ ინგლისის პერი? გსურთ თუ არა? დედოფალს თქვენ მხედველობაში ჰყავხართ. მას განზრახვა აქვს გაქორწინოთ ჩამომავლობით თითქმის მეფური სისხლის ქალთან. ლორდო ფერმენ კლენჩარლი, დადგა გადამწყვეტი წუთი თქვენს ცხოვრებაში. ბედი ერთს ისე არ გაუხსნის კარს, რომ მეორეს არ მიუხუროს. რამდენიმე ნაბიჯით წინ წასვლის მერე უკვე აღარ შეიძლება არც ერთი ნაბიჯით უკან დახევა. ახლად განსახიერება აუცილებლად მოითხოვს წინანდელი პიროვნების გაქრობას. მილორდ! გუინპლენი მოკვდა. ხომ გაიგეთ, რასაც მოგახსენებთ?

გუინპლენი მთელი ტანით აცახცახდა, მერე თავი შეიკავა და უპასუხა:

— დიახ!

ბარკილფედრომ გაიღიმა, თავი დაუკრა, ყულაბა მოსასხამის ქვეშ ამოიღო და დარბაზიდან გავიდა.

V

ადამიანს ჰგონია, რომ აზონდება, მაგრამ მას ავიწყდება

რა უცნაური ცვლილებები ხდება ხანდახან ადამიანის სულში! გუინპლენი ერთსა და იმავე ღროს მწვერვალზედაც აისროლებს და უფსკრულშიაც ჩააგდებს.

მას თავბრუ ეხვეოდა.

ორმაგად ეხვეოდა თავბრუ.

თავბრუ ესხმოდა ზეაღმავლობისგანაც და ძირს დაცემისგანაც. საბედისწერო შეფარდება.

იგი გრძნობდა აღმასვლას, მაგრამ იმას კი ვერ გრძნობდა, როგორ ეშვებოდა დაბლა.

ახალი პორიზონტი ჩვენ ყოველთვის გვაშინებს.

პერსპექტივა გვეხმარება მიმართულებას მივაგნოთ, მაგრამ არა ყოველთვის სწორს.

გუინპლენის წინაშე ღრუბლებს შორის ჯადოსნური სინათლის შუქი გამოჩნდა. იქნებ მას მახე დაუგეს? და სინათლის შუქის იქიდან ღურჯად ჩამუქებული ცაც მოჩანს. ისეთი მუქი, რომ შეიძლება ბნელ ბურუსად მოგჩვენებოდათ.

გუინპლენი ისეთ მთაზე იდგა, საიდანაც ყველა მიწიერი სამეფო მოჩანს. ეს მთა მით უფრო საშინელია, რომ იგი სინამდვილეში არ არსებობს. ვინც ამ მწვერვალზე იმყოფება, ის ღრმა ძილს არის მიცემული. აქ უფსკრული ცდილობს შეაცდინოს და მიიზიდოს მწვერვალზე მდგომი. მაცდური ერთობ ძლიერია, იმდენად, რომ ჯოჯოხეთი იმედოვნებს შეაცდინოს სამოთხე და სატანას ამოკყავს ამ მალელობზე ღმერთი... მარადისობის შეცდენა — რა უცნაური იმედია! როგორ უნდა იბრძოლოს ადამიანმა იქ, სადაც სატანა იესოს შეცდენას ლამობს? სასახლეები, ციხე-დარბაზები, მძლეობა, სიმდიდრე, ყოველგვარი ამქვეყნიური სიკეთე, უსაზღვრო დატკობა, ლხენით აღსავსე ცხოვრება. თითქოს სამყაროს ორივე ნახევარსფეროს გასხვიოსნებული რუკააო, რომლის შუაგულს შენ წარმოადგენ, — რა სახიფათო ზმანებაა!

აბა წარმოიდგინეთ იმ არსების შეძრწუნება, ვისაც ასეთი ზმანება დაესახა თვალწინ ესოდენ უცბად, წინასწარ განვლილი საფეხურების გარეშე, გაუფრთხილებლად და სრულიად მოუშხადებლად.

გუინპლენი თხუნელას სოროში მიძინებულ იმ კაცს ჰგავს, რომელსაც სტრასბურგის ტაძრის სამრეკლოს შვეულ ოწინარზე გაუღვიძია.

თავბრუსხვევა თავისებური ნათლად ხედვაა. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ორი უკიდურესი მოვლენის ორომტრიალი ერთსა და იმავე დროს სინათლისკენაც ვითაცებთ და წყვდიადისკენაც.

ხედავ ძალიან ბევრსაც და ძალიან ცოტასაც.

ხედავ ყოველივეს და ვერც ვერაფერს ამჩნევ.

ისეთ მდგომარეობას განიცდი, რომელსაც ამ წიგნის ავტორმა სადღაც „სინათლით დაბრმავებული ბრმის“ მდგომარეობა უწოდა. მარტო დარჩენილმა აღელვებულმა გუინპლენმა დარბაზში გაიარ-გამოიარა. აღგზნებას ყოველთვის აფეთქება მოსდევს.

მოზღვავებული ფიქრებით აფორიაქებულს ერთ ადგილას ჯდომა აღარ შეუძლო. ამ აღგზნებამ მოსპო მთელი მისი წარსული. ის ცდილობდა მეხსიერებაში აღედგინა განვლილი სურათები. უცნაურია, მაგრამ თურმე ჩვენ შშვენიერად გავიგონებთ ხოლმე იმას, რასაც თითქმის ყურს არ ვუგდებთ. შერიფის მიერ საუთვორქის დილეგში წაკითხული კარჭაპზე დაღუპულთა ჩვენება ახლა სულ დაწვრილებით ამოტივტივდა მის ტვინში. ყოველი სიტყვა მოაგონდა. იმ საბუთმა თავისი ბავშვობის საიდუმლოება გაუმჟღავნა.

უცბად შედგა, ხელები ზურგზე შემოიწყო, ჭერს შეხედა თუ ცას, სადღაც ზევით კი აიხედა.

— სამაგიეროს მიზღვა! — შესძახა მან.

გუინპლენი წყლიდან ამოყვინთულ ადამიანსა ჰგავდა. მას ისე ეჩვენა, თითქოს განგების თვალით ყველაფერს ხედავდა: წარსულსაც, აწმყოსაც და უცაბედი სინათლით გასხივოსნებულ მომავალსაც.

„ოჰ, — შესძახა მან თავის გუნებაში. გუნებაში მართლაც შეიძლება შესძახოს კაცმა. — მაშ ასეა საქმე! მაშ მე ლორდი ვყოფილვარ დაბადებიდან. ახლა ჩემთვის ყველაფერი ნათელია: მე მომიტაცეს, გამყიდეს, მემკვიდრეობა მომისპეს, მიმატოვეს, სასიკვდილოდ გამწირეს! ჩემი ბედის ნაშთი თხუთმეტი წელიწადი დაცურავდა ზღვაზე. უცბად მიაღწია ხმელეთამდე; გამოცოცხლდა და ამეტიყვევდა. მე აეღორძინდი, მე ხელახლა დავიბადე. ყოველთვის ვგრძნობდი, რომ ჩემი ძველმანი ტანსაცმელი უბრალო ჯანაოზის გულს როდი ფარავდა. როდესაც ხალხს მივმართავდი ხოლმე, ვგრძნობდი, რომ თუ ისინი სამწყსოა, მე ძალლი კი არა, მწყემსი ვარ! ხალხის მწყემსნი, წინამძღოლნი, მმართველნი და მფლობელნი — აი რანი იყვნენ ჩემი წინაპრები. და მეც შემიძლია ვიყო ის, რანიც ისინი იყვნენ! მე თავადი ვარ და ხმალი მაქვს. ვარ ბარონი და მუზარადი მახურია, ვარ მარკიზი და ბუმბულებიანი ქუდი მახურავს, პერი ვარ და გვირგვინი მაღვას. ოჰ, ყოველივე წაურთმევიათ ჩემთვის. დაბადებული ვიყავი სინათლისთვის და წყვდიაღში კი ჩავუგდივართ. მამა გააძევეს და შვილი გაუყიდეს. როდესაც მამაჩემმა სული დალია, მას სასთუმლიდან ქვა გამოაცალეს, მე ჩამომკიდეს კისერზე და ნარცხთა საგუბარში ჩამაგდეს. ის ავაზაკები, ბავშობიდან რომ მტანჯავდნენ, ცოცხლებივით მიდგანან თვალწინ. მე მათ

ისევ ეხედავ. მე ხორცის ნაჭერი ვიყავი, რომელსაც სასაფლაოზე ვვაკების გროვა სძიძგნიდა. სისხლად ვიცლებოდი, საშინელებისგან კეიოდი იმ მაჯლაჯუნადაწოლილი ზმანების წინაშე. მაშ ასე! აი თურმე სად გადამაგდეს! რომ ყველა გამვლელს, ვინც კი არ დაიზარებდა, ფეხით ვეთელე. უკანასკნელზე უკანასკნელი გამხადეს; ყმაზე მეტად დამამდაბლეს; მსახურზე მეტად, კატორღელზე, მონაზე მეტად დამამცირეს. იქით გამისროლეს, სადაც ქაოსი აშშორებული სიბინძურის ორმოდ იქცევა. სადაც ყველაფერი ინთქმება და აი, მე იქიდან ამოვდივარ! მე შკვდრეთით უნდა აღედგე! მე აქა ვარ! აჰა, ეს სამაგიეროს მიზღვაა!“

გუინპლენი დაჯდა, მერე ისევ ზე წამოიჭრა. თავზე ხელები მოიჭირა, ისევ დარბაზში გაიარ-გამოიარა და ისევ განაგრძო ეს ამაფორიაქებული მონოლოგი: „სად ვიმყოფები? მალლობზე! საით ავქანდი? მწვერვალისკენ! ეს მწვერვალი, ეს გუშბათი ქვეყნისა, ეს დიდება, და ყოვლად შემძლეობა ჩემი მშობლიური სახლია. მე ღმერთთაგანი ვარ ამ ჰაეროვან მიუწვდომელ ტაძარში მყოფი. მე ამ ტაძარში ვცხოვრობ. ამ მწვერვალს დაბლიდან შევცქეროდი; მისი სხივოსნობა თვალსა მჭრიდა და იძულებული ვიყავი თვალები დამეხუჭა. ეს მტერთაგან აულებელი ციხესიმაგრეა. ეს ხომ შეუძუსრავი გოდოლია, ბედნიერთა სამყოფელო, და მე ამ სიმაგრეში შემოვდივარ! აქამდე ამოვადწიე! მე აქ ვიმყოფები... ოო, ბედის ბორბლის გადამწვევტო ტრიალო! ძირს ვიყავ და მალლა გაეჩნდი. და იქ სამუდამოდ დავრჩები. ახლა ლორდი ვარ. ძოწეულის ქლა-მინდით შევიმოსები, თავზე კუნუბოებიან გვირგვინს დავიდგამ, მეფეების კურთხევას დავესწრები, მათ ფიცს მივიღებ, მინისტრებს და პრინცებს გავასამართლებ, ბრწყინვალე ცხოვრებით ვიცხოვრებ. იმ უფსკრულიდან, სადაც ბაღლობისას ჩამავდეს, ახლა ზენიტზე ვმალდები. ახლა მე სასახლეები მაქვს ქალაქში და ქალაქგარეთ, ბაღები, სანადირო ტყეები, ბრწყინვალე ეტლები, მილიონები. შემიძლია ნადიმები ვმართო. შემიძლია კანონები დავადგინო. დავტკბე ცხოვრების ყოველნაირი სიამით. მაწანწალა გუინპლენი, რომელიც მინდურის ყვავილსაც კი ხელს ვერ ახლებდა, ახლა ციდან ვარსკვლავების მოწვევტასაც შეძლებს“.

სამწუხაროა წყვდიადის შეჭრა ადამიანის სულში. იმ გუინპლენში, რომელიც წინათ გმირი იყო და ახლაც კი თითქმის ისევ გმი-

რად რჩებოდა — მატერიალური სიდიადის წყლულმა მორალური სიდიადის განდევნა მოახდინა. დამლუპველი ცკლილებაა. დემონების გუნდის ჩამოფრენამ სათნოება გაანადგურა. მოულოდნელობა შეშხარავად დაატყდა ადამიანს სწორედ ზედ მტკივნეულ ადვილას. ყოველი სიმდაბლე, რაც ჩვეულებრივად მაღალხარისხოვნად ითვლება, — პატივმოყვარეობა, ბიწიერი ინსტინქტები, ვნებათაღელვანი, ხორციელი სიტკბოებისკენ სწრაფვა, რაც უბედურების კეთილმყოფელი გავლენით განდევნილი იყო გუინპლენის გულიდან და სულიდან, ახლა გაშმაგებული ბრბოსავით მიესიენენ და დაიპყრეს მისი მაღალსულოვანი გული და გრძნობები. ვის ან რას მიუძღოდა ამაში ბრალი? ინგლისის სანაპიროზე გარიყულ მათარაში ნაპოვნ პერგამენტს. მოულოდნელი წარმატების შედეგად სინდისის გახრწნა საკმაოდ ხშირი მოვლენაა.

გუინპლენი ტკებოდა თავისი ქედმაღლობით და სული მისი თანდათან უფრო წყვიდადით იმოსებოდა. ასეთი გავლენა აქვს ამ სასმელს.

მას თავბრუ ესხმოდა. გამაცბუნებელმა ბედის ცვალებადობამ მთელი მისი არსება შებოჭა, იგი ტკებოდა ამ მდგომარეობით. მუტად დიდხანს იყო ისეთ მდგომარეობაში, როდესაც წყურვილს ვერ იკლავდა. განა ჩვენის ნებით არა ვკარგავთ გონს, როდესაც გახელების ფიალას ვეწაფებით? გუინპლენი ყოველთვის ბუნდოვნად გრძნობდა ასეთ სურვილს. ყოველთვის აკვირდებოდა დიდებულთა ამა ქვეყნისათა. ხოლო თვალის მიშტერება ნიშანია ძლიერი სურვილისა. ტყუილად ხომ არ არის, რომ არწივის ბარტყი არწივის ბუდეში იბადება.

ის ლორდი გახდა. გუინპლენს ახლა ეს სრულებით ბუნებრივად მიაჩნდა.

სულ მხოლოდ რამდენიმე საათი გავიდა და რაოდენ შორს დარჩა მისგან ყველაფერი, რაც გუშინ იყო!

გუინპლენს გზაზე მახე დაუხვდა: უკეთესი კარგის მტერი გამოდგა.

ვაი მას, ვისზედაც იტყვიან ხოლმე: „ბედნიერიაო!“

უბედურებისგან უფრო ადვილია თავის დაღწევა, ვიდრე ბედნიერებისგან. გასაჭირი იმდენად დამლუპველი არ არის ადამიანისთვის, რამდენადაც კეთილდღეობა. სიღარიბე ქარიბდაა, სიმდიდრე

სცილა*. ვინც მეხის დაცემას ცოცხალი გადაურჩა, მას პირქვე და-
ამხობს ელვის უცაბელი თვალისმომჭრელი ნათელი. შენ, რომელიც
მულმა ოცნებათა მთელმა ლეგიონმა ღრუბლებამდე არ აგიტაცოს.
სიმაღლემ შეიძლება დაგამციროს. აპოთუოზში ქვედანარცხების
ავბედითი ხიფათია მიმაღული.

ბედნიერი კაცი თავის თავს ძნელად თუ შეიცნობს. შემთხვევა
ყოველთვის შხად არის ნიღბით მოგჭვენოს. ამაზე მეტად უფრო
მაცდუნებელი და ცვალებადი არა არის რა. რა არის იგი? განგება
თუ ავი სული?

ყოველი ცეცხლი სინათლე როდია; ვინაიდან სინათლე ჭეშმარი-
ტებაა, ხოლო ცეცხლი ხშირად დაუნდობელია. თქვენ ფიქრობთ,
ცეცხლი აშუქებსო, მაგრამ იგი ნაცარ-ფერფლად აქცევს.

ღამეა. ვიღაცის ხელი სიბნელეში გაღებულ სარკმელზე ანთე-
ბულ სანთელს დგამს. უბადრუკი ქონის სანთელი წვვდიადში ვარს-
კვლავი ეგონება ფარვანას და ზედ მიაფრინდება.

განა ეს მისი ბრალია?

ცეცხლი ისე აჯადოებს ფარვანას, როგორც გველი ჩიტს ნუს-
ხავს.

განა შეუძლიათ ფარვანასა და ჩიტს გაუძლონ ან თავი აარიდონ
ამას? განა ფოთოლს შეუძლია ქარის დაბერვაზე არ დაირხვს? განა
ქვას შეუძლია არ დაემორჩილოს მიზიდულობის კანონს?

ყველა ეს კითხვა მატერიალური ხასიათისაა, მაგრამ მათ მორა-
ლური მნიშვნელობაც აქვთ.

პერცოვის ასულის წერილის შემდეგ გუინპლენმა შეძლო თავის
შეკავება. მას საკმაო ძალა აღმოაჩნდა, რომ ცდუნებას არ აპყლო-
და; მაგრამ ჰორიზონტის ერთ მხარეზე ჩანელებული ქარიშხალი
ახლა მეორე მხრიდან მძვინვარებდა. ბედი ნაკლებ სიმკაცრეს როდი
იჩენს, ვიდრე ბუნება. ქარის პირველი მიწვეულება ხეს შეარყევს;
მეორე მას ძირფესვიანად ამოგლეჯს.

ვაჰ! განა ამგვარად არ წამოიქცევა ხოლმე მძლეთამძლე მუხაც?
და აი, ის, ათი წლის ბავშვი, მარტოდმარტო დარჩენილი პორტ-
ლენდის კლდეზე, უშიშრად რომ უსწორებდა თვალს მოწინააღმ-
დეგეს, რომელთანაც მაშინ ხელჩართული ბრძოლა მოელოდა,
რომლითაც მას უნდა ემგზავრა, უსწორებდა თვალს ზღვის მორე-

ეს, რომელმაც ჩანთქა მისი უკანასკნელი იმედი გამგზავრებისა, უსწორებდა თვალს უდაბურ, ვრცელ მანძილს, იმდენად მრისხანეს, რომ ყოველი ნაბიჯის გადადგმაზე უფრო უსასრულო ჩანდა, კიდევ დედამიწას, რომელიც თავშესაფარს არ აძლევდა, ზენიტსაც, რომელმაც გზის მაჩვენებელი ვარსკვლავი დაიშურა მისთვის, შეუბრალებელ მარტობას, თვალთ განუჭვრეტელ წყვილადს, ოკეანეს, ცას, ყველა ძალას ერთ უსაზღვროებაში მოთავსებულთ, და ყველა იმ ამოცანას, მეორე უსაზღვროებაში რომ თავსდება; ის, ვინც, არ თრთოდა ამოუცნობი ბედისწერის უღმობელი სიავის წინაშე, ის სულით არ ეცემოდა, ის ვინც ჯერ პატარა ბაღლი არ უმინდებოდა ღამეს, ვით უძველესი ჰერკულესი არ უმინდებოდა სიკვდილს, ვინც ამ უსწორო ბრძოლაში შეუპოვრობას იჩენდა და მეორე ბაღლზე მზრუნველობა გამოიჩინა, ვინც, მიუხედავად დაღლილობისა და სისუსტისა, ზედმეტი ტვირთი აიკიდა და უფრო ადვილად უნდა დამარცხებულიყო, მაგრამ მან საკუთარი ხელით ჩამოგლიჯა იმ წყვილადის ურჩხულების საფარი, ურჩხულებს, რომელნიც ყოველმხრივ უდარაჯებდნენ, ის, ვინც თითქმის აკვნიდანვე ჩაება თავის ბედთან ხელჩართულ ბრძოლაში და გარეული მხეცები მოათინიერა, ვისაც მოწინააღმდეგე ძალების ცხადზე უცხადესმა სიჭარბემ მაინც ხელი ვერ შეუშალა ბედს შებმოდა, ვინც მიუხედავად იმისა, რომ ყველასგან მიტოვებული მარტოდმარტო აღმოჩნდა, მაინც მარტოდმარტო შეება ამ ბედს და ამაყად განაგრძობდა თავის გზას, ვინც ვაჟკაცურად ებრძოდა სიცივეს, შიმშილსა და წყურვილს, ის, ვინც ტანით ცეროდენა, სულით ბუმბერაზი გამოჩნდა; სწორედ ის გუინპლენი, რომელმაც ორპირი უფსკრულის — ქარიშხლისა და უბედურების მძვინვარე სუნთქვა დაამარცხა, ის გუინპლენი ახლა პატივმოყვარეობის მობერვაზე რყევას განიცდიდა.

და აჰა, როცა ბედისწერამ ადამიანს თავს დაატეხა ყველა უბედურება და განსაცდელი, ქარიშხლები, კატასტროფები და მომაკვდინებელი ტანჯვა-წამება და დაინახა, რომ ადამიანმა მაინც გაუძლო, მაშინ ამ ბედისწერამ გაუღიმა კიდევაც და ადამიანიც უცბად სიმთვრალეში შესული, ძალასა კარგავს და ძირს ეშვება.

ბედისწერის ღიმილი! ამაზე უფრო საშიშარს კაცი ვერას წარმოიდგენს. ეს უკანასკნელი საშუალებაა, რომელსაც მიმართავს ადამიანთა სულების უღმობელი მაცდუნებელი. ბედი, ხან მსგავსად

ქუფხეისა, ხავერდის თათს გიწვდის, ცბიერი წინასწარი შხადებაა, საზიზღარი აღერსიანობა ურჩხულისა.

ველა შეამჩნევდა თავის თავს, თუ როგორ თანდათან ეცლება ძალა, რამდენადაც იგი სიმაღლეებს სწვდება. მეტად სწრაფი ზრდა წინასწარობას არღვევს და ციებ-ცხელებას იწვევს.

გუინპლენის ტვინში გახელებული სისწრაფით დასხლტოდნენ ახალ-ახალი აზრები. მასში იღუმალი გადასხვაფერებანი ხდებოდა. შეუცნობელი შეხლა წარსულისა მომავალთან. ეს იყო ორი გუინპლენის შეხედრა. ეს იყო თითქოს პიროვნების გაორება; უკან ძონძებით მოსილი ბავშვი, წვედიადიდან გამოსული, უსახლკარო, შშიერი მაწანწალა, სიცივისაგან რომ კანკალებდა და ადამიანებში მხოლოდ სიცილს იწვევდა; ხოლო წინ — ბრწყინვალე, ამაყი, მდიდარი დიდებული, რომელიც თავისი ბრწყინვალე შშენიერებით მთელ ლონდონს თვალსა ჭრის. გუინპლენი იშორებდა ძველ გარსს და ახალს ითვისებდა. ის ჯანაოზ-კომედიანტს ემიჯნებოდა და ლორდი ხდებოდა. გარეგანი სახის შეცვლა ხან სულიერ შეცვლასაც იწვევს. ყოველივე ეს ადამიანს უცბად უფრო სიზმარი ეგონებოდა, ვიდრე ცხადი, ეს კარგიც იყო და ცუდიც. გუინპლენი საკუთარ მამაზე ფიქრობდა, რა მტანჯველია ფიქრი მამაზე, რომელიც არც კი გახსოვს! გუინპლენი ცდილობდა წარმოედგინა, როგორი უნდა ყოფილიყო მამამისი. ფიქრობდა მამაზეც, რომლის შესახებ ეს იყო მოახსენეს. მამ ასე, მას ოჯახის წევრებიც ჰყოლია. როგორ? მას, გუინპლენს, ოჯახის წევრები! გუინპლენი ვედარ ერკვეოდა ამ ფანტასტიკურ მიხედვრებში. წარმოსახვა მას შესანიშნავ სურათებს მოაჩვენებდა. მის თვალწინ ღრუბელივით მიედინებოდნენ დიდებული მსვლელობანი. მას ბუკ-საყვირის ხმები ეზმანებოდა.

„ამასთანავე მე მჭკვერმეტყველიც ვიქნები“, ასე ფიქრობდა იგი.

და მან წარმოიდგინა თავისი საზეიმო შესვლა ლორდთა პალატაში. რომ ის ახალი იდეებით აღსავსე შვეა ლორდთა პალატაში. რამდენი რამ აქვს სათქმელი! რა აზრებით არა აქვს გამოჭედული თაუი! რამდენად დიდი უპირატესობა აქვს სხვა ლორდებთან შედარებით. რამდენი რამ ნახა ამ ადამიანმა, რამდენი გამოსცადა, რამდენი რამ გადაიტანა, რამდენი იტანჯა. ამ ადამიანს შეეძლო ასეთი შეძახილით გამოსულიყო: „ვეველაფერი ის, რაც თქვენთვის შორეულია და უცნობი, ჩემთვის ახლობელი იყო და გამოვცადე

კიდევ!“ ამ ხელოვნურ, ყალბ გარემოში მცხოვრებ პატრიციებს იგი სახეში მიაყრის შიშველ სიმართლეს და ისინი შეძრწუნდებიან, ვინაიდან არაფერს დაძალავს და ისინი ტაშსაც დაუკრავენ, რადგან გუინპლენი უკვე ცნობილი იქნება. ის უფრო მაღლა იდგება იმ ყოვლისშემძლე ადამიანებზე, ყველა მათზე უფრო მძლეუთაშემძლე. ის წარდგება მათ წინაშე, როგორც სინათლის ჩირაღდანი, რადგან ჭეშმარიტების მაუწყებელი იქნება მათთვის, აგრეთვე წარდგება როგორც მახვილოსანი, რადგან სამართლიანობის მაუწყებელი იქნება მათთვის. რა საზეიმო ამბავია!

იმ დროს, როდესაც გუინპლენს თავში ასეთი აზრები უტრიალებდა, მიუხედავად ძლიერი აფორიაქებისა, სრულიად ნათელი გონება შერჩენოდა. მაინც ისე მოქმედებდა, თითქოს ძილ-სინმარეულშიაო: ხან ერთ საეარძელში ჩაეშვებოდა, ხან მეორეში. წუთიერ თავდავიწყებას ეძლეოდა და უცბად ისევ წამოიჭრებოდა. დარბაზში ბოლთასა სცემდა. ჭერს შესცქეროდა. გვირგვინებს ათვალიერებდა. გერბზე გაუგებარ გამოსახულებათა შესწავლასა ცდილობდა. კედლებზე ხავერდის გაკრულობას ხელითა სინჯავდა. სკამებს მისდგამ-მოსდგამდა. სიგელ-გუჯრების გრაფიკებსა შლიდა. არჩევდა ტიტულებს — ბეკსტონი, პომპლი, გემდრეითი, პენკერვილი, კლენჩარლი. ერთმანეთს ადარებდა მეფის ბეჭდების ლუქზე ამოტვიფრულს. ხელით ეხებოდა სიგელ-ბეჭდის შემაერთებულ აბრეშუმის ზონარს. სარკმელს მიადგებოდა, შადრევნების შხუილს ყურს უგდებდა. შესცქეროდა ალაღმებს, მთვარეულის მოთმინებით ითვლიდა მარმარილოს სვეტებსა და თან ამბობდა: „ღიახ, ყველაფერი ეს ცხადიაო“.

თავის ატლასის ხიფთანსაც ხელს უფათურებდა და თავის თავს ეკითხებოდა:

— ეს მე ვარ თუ არა?

და თვითონვე პასუხობდა:

— ღიახ, მე ვარ!

მის სულში ისევ ქარიშხალი ბორგავდა.

გრძნობების ამ ქარიშხალში, რაც მთელ მის არსებას მოსდებოდა, იმჩნევდა კი სისუსტეს ან მოქანცულობას? ან შიმშილსა და წყურვილს თუ იკლავდა? ან თუ ეძინა? თუ ჰო, ისიც მისდა შეუცნობლად. ადამიანი ძლიერი სულიერი ძრწოლის დროს უაზროდ იკმა-

ყოფილებს თავის ფიზიკურ მოთხოვნებებს. გუინპლენს აზრები კვამლივით დაუფანტება, როდესაც კრატერიდან ამოხეთქილი ცეცხლის შავი ალის ღვეღვები ირგვლივ კალთებზე გუგუნით გადმოიღვრება, განა კულკანი იმ წუთს იმას დარდობს, ამ მწვერუალის დაღმართებზე ცხერის ფარა არ ბალახობდესო?

საათები საათებს მისდევდა.

ცისკარი ამოვიდა და დილა გათენდა. სინათლის სხივმა დარბაზშიც შეაღწია და იმავე დროს გუინპლენის შემეცნებაშიც.

სინათლის ამ სხივებმა გუინპლენს ღეა გაახსენა:

— ღეა? მერე ღეა?

ურსუსის მრავალსახეობა

I

რას ამბობს კაცთმოკულე

ურსუსმა დაინახა, რომ გუინპლენი საუთვორქის ციხის კარში შეიყვანეს, იგი შუკიდან გონებააბნეული აღევნებდა თვალყურს მომხდარ ამბავს. კლიტეების ჩხარუნი და ურდულების ფლარუნი ყურებში ისე გაუჯდა, რომ კიდევ დიდხანს ესძოდა. თითქოს ციხის გახარებული წრიპინი ყოფილიყო, რაკი მან ერთი უბედური კიდევ გადასანსლა. ურსუსი ელოდა, მაგრამ რას? ის უთვალთვალეობდა, მაგრამ რას? ეს უღმობელი კარი რაკი ერთხელ მიიკეტა, ისე ძალე აღარ გაიღება. ციხის კარი უფრო გაქვეავებულს ჰგავს. მუდმივ უძრობაში, წყვილადში გაშეშებული თითქოს და თავის ანჯამებზე მეტად ძნელად მოსატრიალებელი გამხდარაო; განსაკუთრებით მაშინ უფრო ძნელად იღება, როდესაც იქიდან ვინმეა გამოსაშვები. შესვლა შეიძლება, მაგრამ გამოსვლა ძნელი საქმეა, ურსუსმა იცოდა ეს, მაგრამ ადამიანი ისეთი გუნებისაა, რომ ხანდახან სულ თავისდა უნებურად ელის. გრძნობები, რომელიც ჩვენ რომელიმე მოქმედებისკენ გვიბიძგებს, საკუთარი თავის გამოძულავენებას განაგრძობს. თითქოს ინერციის ძალით, მაშინაც კი, როდესაც ის საგანი, რომლისკენაც ისინი უმიზნებდნენ, უკვე აღარ არის, და გვაიძულებენ კიდევაც, რომ განსაზღვრული დროის მანძილზე მივისწრაფოდეთ უკვე არარსებული მიზნისაკენ. როდესაც ყურადღება მიჯაჭვულია ისეთ საგანზე, რომელიც თვალს მიეფარება, იქ უსარგებლო მოლოდინი, უაზრო დგომა დროის დაკარგვაა მხოლოდ, ასეთი რამ ყველას გამოუცდია და ისიც არაერთხელ. ადამიანი განგრძობს ლოდინს, უაზროდ, ჯიუტად. თვითონაც არ იცის, რადა მაგრამ ერთსა და იმავე ადგილზე დგას უძრავად. შეგნებულად დაწყებული, უკვე ინერციის ძალით გრძელდება. ეს სიჯიუტე არაქათოს აცლის ადამიანს და მთლად თენთავს. თუმცა ურსუსი ძალიან განსხეავდებოდა სხვა ადამიანებისაგან, მაგრამ იგი ისევ

ერთ ადგილას გაშეშებულივით იდგა. ყური გაემახვილებინა და თან ისეთ ფიქრებში ჩანთქმულიყო, როგორც მნიშვნელოვანი მოვლენის დროს მოგვიცავს ხოლმე და რომლის წინაშეც ჩვენ უძლურნი ვართ. ურსუსი შესცქეროდა შავ კედლებს; ხან მაღალ კედელს შეხედავდა, ხან დაბალს. უცქეროდა პატარა კარსაც, მის ზემოთ მიჭედელ სახრჩობელას კიბესაც. უშხერდა ჭიშკარს, რომლის თაღზე თავის ქალა იყო გამოსახული. იგი საპატიმროსა და სასაფლაოს შუა თითქოს მუხრუჭში იყო მომწყვდეული. ამ უკაცურ ქუჩაში გამკვლევი მეტად ცოტა იყო და ურსუსსაც თვალს არავინ აღევნებდა.

ბოლოს ურსუსი მოშორდა იმ თაღს, საიდანაც უთვალთვალებდა და ნელი ნაბიჯით წაფრატუნდა უკანვე; უკვე დამდებოდა. კარგად იდებანს ყოფილა აქ. ხანდახან უკანვე მოტრიალდებოდა და იმ საშინელ მცირე კარს შეხედავდა ხოლმე, რომელშიც გუინპლენი შეიყვანეს. იგი უაზროდ და გაოგნებულად გამოიყურებოდა. შუკის ბოლომდე მიღანღალდა, კუთხეში შეუხვია, გაიარა ერთი შუკა, შემდეგ მეორე და ძლივძლივობითღა გაიგნო გზა. ურსუსი ხანდახან უკან იხედებოდა, თითქოს უნდოდა კიდევ ერთხელ დაენახა საპატიმროს მცირე კარი, თუმცა იმ ქუჩას, სადაც საპატიმრო იმყოფებოდა, უკვე კარგა ხანია გასცდენოდა. იგი თანდათან ტარინზოფილდს უახლოვდებოდა. ბაზრის მოედანთან ახლომდებარე შუკები ბაღების აქეთ-იქითა ორღობეებს შუა მდებარე ვიწრო უდაბურ ბილიკებს წარმოადგენდნენ. ურსუსი ჩახრამული ბილიკებით წელში მოხრილი მისდევდა მოღობილებს, აქ იგი უცბად შეჩერდა და შესძახა:

— ახია, ასე მოუხდება!

მან ორჯერ შუბლზე იტკიცა ხელი და ორჯერ თემოებზე; ეს იმას ნიშნავდა, რომ ბოლოს მოიფიქრა, რაშიც იყო საქმე. მიდიოდა და ხან თავისთვის ბუტბუტებდა, ხან ხმას უმაღლებდა.

— კარგადაც მოგივიდა! ახ, შე საძაგელო! ავაზაკო! სალახანავ! უქნარავ! მემამბოხევ! ეს სულ მისი სულელური ლაპარაკის, პოლიტიკაზე ლაპარაკის წყალობით მოხდა. რასაკვირველია, ეჭვი არ არის, რომ იგი მემამბოხეა! კატორღაში უკრავენ თავს და ძალიან კარგსაც იზამენ. კანონები რისთვის არის. ოჰ, ის უმაღური! მე კი აღზრდას ვცდილობდი. რა ტყუილად გავრჯილვარ! რა ძალა ადგა, რომ ლაქლაქებდა! ისიც ვითომ მარაქაში გაურია! რას ეჩხირებოდა სახელმწიფო საქმეებში! ერთი იმას უყურეთ! ჯიბეში გახვრეტილი

გროშიც არ უგდია და გადასახადებზე ლაპარაკობს; რა მისი საქმეა ასეთი რამეები. ჯარიმების შესახებ მსჯელობს! მეფის განკარგულებით მოჭრილ სპილენძის ფულს აბუნად იგდებს. მის უდიდებულესობას, დედოფალს შეურაცხყოფას აყენებს. განა ფარტინგი იგივე დედოფალი არ არის? მასზე ხომ დედოფლის გამოსახულებაა? დასწევვლოს ეშმაკმა! დედოფლის წმინდა გამოსახულებაა! გვევს თუ არა ჩვენ დედოფალი? პოდა, მამ ინებე და პატივი ეცი მის გამწვანებულ სპილენძის გროშებს. სახელმწიფოში ყველაფერი ერთმეორეზეა დამოკიდებული; ეს კარგად უნდა ახსოვდეს კაცს. მე კარგა დრო მოვჭამე და ცხოვრებასაც კარგად ვიცნობ. შეიძლება მითხრან: მამ თქვენ პოლიტიკას უარყოფთო? დიახ, რა თქმა უნდა. პოლიტიკა, ჩემო მეგობრებო, პოლიტიკა მე იმდენადვე მაინტერესებს, როგორც შარშანდელი თოვლი. ერთხელ ერთმა ბარონეტმა ჯოხი დამარტყა და მაშინვე ჩემს თავს ასე ვუთხარი: „ჩემთვის ესეც კმარა, ახლა მე ვიცი-მეთქი რაც ყოფილა პოლიტიკა“. დედოფალი ხალხს უკანასკნელ გროშს ართმევს და ხალხი მას მადლობას ეუბნება. ეს სულ უბრალო რამაა. დანარჩენი ყველაფერი ლორდების საქმეა. მათი ბრწყინვალეებანი, დიდებულნი, სასულიერო პირნი და საერონი განაგებენ ქვეყანას. გუინპლენი კი ცხრაკლიტულშია! გუინპლენს კატორღა მოელის! ახია მასზე, სამართლიანი საქციელია. სრულიად წესიერად დაიმსახურა და კანონიერიც არის მისი დასჯა. თავისი ბრალია, რას ლაქლაქებდა, ვინ ეკითხებოდა! რა, ლორდი ხომ არა ხარ, შე ბრიყვო შენა; კვერთხისმტვირთველმა დააპატიმრა, სასამართლოს ბოქაულმა წაიყვანა, შერიფმა ბრჭყალები ჩაასო და აღარ უშვებს. ახლა ალბათ რომელიმე კანონთმცოდნე ისე ბღღუნის მას, როგორც ქათამი იბღღუნება. ო, ისინი მარჯვე ხალხია — ისე გაგაცურებენ, ვერც კი გაიგებ. პირში ბურთი ხომ ჩაგჩარეს, ჩემო მტრედო! ასე ეკადრებოდა შენისთანას და ასეც მიიღე. ჩემთვისაც ასე სჯობს. ღმერთმანი, ძალიან მოხარული ვარ. სინდისის ქვეშ უნდა ითქვას, ბედი მქონია. რა სისულელე ჩავიდინე, რომ შევიკედლე ეს ბიჭი და გოგო. მე და პომო ისე მშვიდად ვცხოვრობდით, რისთვის მომადგნენ კარზე ეს საძაგლები. ჯერ კიდევ პატარებს რამდენი ვუარე. ვათრიე თან... ღირდა კი მათი გადარჩენა? ბიჭი სულ დასახიჩრებული და გოგონა კიდევ ორივე თვალით ბრმა. მე ყველაფერს ვიკლებდი, ვშიშვლობდი მათი გულისთვის; მერე ეს

საბავლები დაიზარდნენ და ერთმანეთი შეუყვარდათ! ორი შეყვარებული ხეიბარი. აი რას მივალწით! გომბემო და თხუნელა — რა იდილიაა! და ეს ყველაფერი ჩემ თვალწინ ხდება! მართლმსაჯულების ჩარევით სწორედ ასეც უნდა დამთავრებულიყო, — ეს გომბემო პოლიტიკაზე აყიყინდა, ძალიან კარგი! ახლა მე თავისუფალი ვარ. როცა კვერთხისმტვირთველი გამოცხადდა, პირველად დავიბენი. უცბად არ დავიჯერე, რას ვიფიქრებდი, რომ ასეთი ბედნიერება მეწვია. მე მეგონა მელანდებოდა, მეგონა ეს შეუძლებელი იყო, მეჩვენებოდა, სიზმრად მეგონა ჩემი თავი. მაგრამ არა, რის მოლანდება, ეს სწორედ ასეა. გუინპლენი ნამდვილად ციხეში ზის. თვითონ განგებამ ასე მოისურვა. ამ სახიჩარმა იმდენი ხმაური ატეხა, რომ ხელისუფლებამ ყურადღება მიაქცია ჩემს დაწესებულებას და ჩემს საბრალო მგელს. და აჰა, გუინპლენი აღარ არის: მე შემძლია ორივესაგან ერთბაშად გათავისუფლებულად ჩავთვალო ჩემი თავი. ერთი გასროლით ორი კურდღელი მოკლეს. დეა ხომ მოკვდება, ყველაფერს ამას რომ გაიგებს, როცა გუინპლენს ვეღარ დაინახავს, — ვითომდა ხედავდეს ის შტერი ისა! — უკვე გადაწვევტს, რომ სიცოცხლე აღარ უნდა. მაშინ იტყვის: „რალა დამრჩენია ამ ქვეყნადო?“ და ისიც მოშორდება. გზა მშვიდობისა! ჯანდაბას თქვენნი თავი! მე ყოველთვის მძულდნენ ისინი. სულიც ამოგძვრომია, დეა! ოჰ, რა კმაყოფილი ვარ!

II

და როგორ იქცევა იგი

ურსუსი ტედკასტერის სასტუმროში დაბრუნდა.

საათმა შეიღის ნახევარი ჩამოჰკრა. ანუ „ექვსის შემდეგ ნახევარი“, — როგორც ინგლისელები ამბობენ. ბინდებოდა.

ნიკლსი შესასვლელი კარის ზღურბლზე იდგა. მან ვერა და ვერ მოიშორა დილით განცდილი შიშის კვალი სახიდან.

ურსუსი შორიდანვე შენიშნა და გამოეხმაურა:

— აბა, რა გაიგე?

— როგორ თუ... რა გავიგე?

— გუინპლენი ხომ დაბრუნდება? უკვე დროა, სადაცაა ხალხი

შეგროვდება. დღეს არ უნდა გამოვიდეს „კაცი, რომელიც იცინის“?

— „კაცი, რომელიც იცინის“ — ეს მე ვარ, მე. — უთხრა ურსუსმა.

შეხედა დუქნის პატრონს და ხმამაღლა გადაიხარხარა.

შემდეგ ავიდა მეორე სართულზე, ფანჯარა გააღო, გადაიწია, ხელი გადაყო და ააგლიჯა ის აბრა, რომელზედაც ეწერა: „გუინ-პლენი — კაცი, რომელიც იცინის“ და „დამარცხებული ქაოსი“. აბრა ილღიაში ამოიღო და ისევ დაბლა ჩავიდა. ნიკლსი თვალს ადევნებდა.

— რატომ მოხსენით? — შეეკითხა.

ურსუსმა ისევ გადაიხარხარა.

— რა გიხარიათ, რაშია საქმე? — შეეკითხა ისევ სასტუმროს პატრონი.

— გადაწყვეტიტე მარტოდმარტო ვიცხოვრო, ჩემთვის.

ნიკლსი მიხვდა, რაშიც იყო საქმე და თავის თანაშემწე გოვიკემს უბრძანა: ვინც მოვა, ყველას უთხარი, რომ დღეს საღამოს წარმოდგენა არ შედგებაო. თვითონ მოლარის ჯიხურის მაგიერ კართან მიდგმული კასრი აიღო და დაბალჭერიანი დარბაზის შორეულ კუთხეში მიაგორა.

ერთი წუთის შემდეგ ურსუსი თავის „მწვანე ყუთში“ შევიდა. ორივე აბრა კუთხეში მიაყუდა და ახლა იმ განყოფილებაში გავიდა, რომელსაც ქალთა ნახევარს ეძახდა.

დეას ეძინა.

ლოგინზე ჩაცმული იწვა, მხოლოდ კაბა გაეხსნა, დღისით დასვენების დროს, ჩვეულებრივ, ასე იცოდა.

მის ახლოს ისხდნენ ფიქრებში წასული ვენუსი და ფები. ერთი სკამზე იჯდა, მეორე პირდაპირ იატაკზე.

თუმცა უკვე დრო იყო, მაგრამ ჯერ არ ჩაეცვათ იმ ღმერთქალუბის ტანსაცმელი, რომლითაც სცენაზე გამოდიოდნენ, ისევ ღრმად დამწუხრებულნი იყვნენ. ისევ ისე უხეში მატყლის კორსაყები და ხეშეში ქსოვილის ბოლოკაბები ეცვათ.

ურსუსმა დეას დახედა და ჩაიჩურჩულა:

— ეს ქალი უფრო დიდი ხნის ძილისთვის ემზადება.

შემდეგ ფებისა და ვენუსს მიუბრუნდა:

— ეჭვი, თქვენ! გესმით! გათავდა მუსიკა; შეგიძლიათ თქვენი საყვირ-ლორორტოტოები ყუთებში ჩააწყლოთ. კარგია, რომ ღმერთქალთა ტანსაცმლით არ მოკაზმულხართ; რა თქმა უნდა, თქვენს ბუნებრივ მორთულობაში საკმაოდ გონჯები ხართ, მაგრამ მაინც ჭკვიანურად მოქცეულხართ. ისევ თქვენსავე ძონძმანებით იკვლევთ. წარმოდგენა აღარ შედგება არც დღეს, არც ხვალ, არც ზევ, არც მაზევ. გუინპლენი აღარ არის, თვითონ სატანაც ვეღარსად მიაგნებს ახლა მას.

და ურსუსმა ისევ დეასკენ გაიხედა.

— რა მეხვიით დაეცემა ეს ამბავი თავზე! უცბად გაქრება, სანთელივით.

ურსუსმა ჯერ ჰაერი ჩაისუნთქა, მერე ამოთქვა:

— ფუჰაა, და გათავდა, ერთი შებერვით გათავდა!

მან უხმოდ ჩაიციინა.

— გუინპლენი აღარა გვეავს, აღარც წარმოდგენები გვექნება. ვითომც ჰომო დამკარგვოდეს. არა, უფრო მეტიც, უსინათლო დეა უფრო მეტად იგრძნობს მარტოობას, ვიდრე სხვა ვინმე თვალხილული იგრძნობდა. უსინათლოსთვის მწუხარება უფრო მეტად ძნელი ასატანია, ვიდრე ჩვენთვის.

ურსუსი ფურგონის სიღრმეში ფანჯარასთან მივიდა.

— როგორ გადიდდა დღე! უკვე შვიდი საათია და ჯერ რიგიანად არც კი შებინდებულა. მაინც სანთელი ავანთოთ.

მან კვესი დაპკრა დანის ყუას, ნაპერწკლიდან ალი აბედს წაუკიდა და „მწვანე ყუთის“ ჭერზე ჩამოკიდებული ფარანი აანთო. მერე დეასკენ დაიხარა.

— დეა გაცივდება, გოგოებო, ეს რა თხელი კაბა ჩაგიცმევით მისთვის. ფრანგები ამბობენ:

აპრილის თვეს მაისს ხომ არ აღრიან, -

სათბუნებელს ნუ გაიხდი, ადრეა.

ურსუსმა იატაკზე ქინძისთავი დაინახა, აიღო და სახელოზე დაიბნია. შემდეგ ხელების ქნევით წინ და უკან სიარულს მოჰყვა ფურგონში.

— მე არ შევშინებულვარ, სულით არ დაეცემულვარ. მე ჩემს სრულ გონებაზე ახლა უფრო ვარ, ვიდრე ოდესმე. ჩემი აზრით, ეს მოვლენა სწორია და მეც ვეთანხმები იმას, რაც ხდება. დეა რომ

გაიღვიძებს, მაშინვე ყველაფერს დაუფარავად უუამბობს. კატასტროფა დაუყოვნებლივ იფეთქებს. გუინპლენი აღარ არის, მაშასადამე დეასაც უნდა გამოვეშვიდობოთ! რა კარგად მოეწყო ყველაფერი. გუინპლენი ციხეშია, დეა სასაფლაოზე. სწორედ ერთმანეთის პირდაპირ იქნებიან. ნამდვილი როკვაა სიკვდილისა. ორი ადამიანის ბედი სცენას მოსცილდება. შევინახოთ კოსტიუმები. დაეხურეთ ჩემოდანი, ესე იგი, კუბოს თავი. ეს ხომ გაუბედურებულთა წვეული იყო. დეა უსინათლო, გუინპლენი უსახური. იქ, ცათა შინა, ღმერთი დაუბრუნებს დეას მხედველობას და გუინპლენს სილამაზეს. სიკვდილი ყველაფერს ათანასწორებს. ყველაფერი საუცხოოდაა. ფები, ვენუს, ჩამოკიდეთ კედელზე დაფდაფები. თქვენი, თუ შეიძლება ასეთიქვას, მუსიკალური ნიჭი ახლა დაჭკნება, ჩემო მშვენიერებო. არც თამაში, არც საყვირი აღარ იქნება საჭირო. „დამარცხებული ქაოსი!“ დამარცხებულია. „კაცი, რომელიც იცინის“ მახეში გაება. დიდი აყალმაყალითა და ბრახიბრუხით დასრულდა. დეას კი ისევ სძინავს და სძინავს, ჰოდა, ძალიან კარგია, რომ სძინავს. მაგის ადგილას მე არც გავიღვიძებდი. თუმცა მაგას ისევ ძალე დაეძინება. მაგისთანა გაკნაჭულს სიკვდილი ძალე მოერევა. აი რას ნიშნავს პოლიტიკაში გადავარდნა. როგორი გაკვეთილია! მთავრობა სრულიად მართალია. გუინპლენს შერიფი მოუვლის. დეას მესაფლავე მიხედავს. სამაგალითო თანაზომიერებაა. იმედი მაქვს დუქნის პატრონი კარს მაგრად მიხურავდა. დღეს ჩვენ ვიწრო ოჯახურ წრეში მოვეკედებით. თუმცა მე არა, არც პომო. მხოლოდ დეა... მე ძველებურად ისევ ფურგონით ვიმოგზაურებ. დაბადებიდანვე მაწანწალა ვარ. მე ქალებს ორივეს დავითხოვ; აღარც ერთს ჩემთან აღარ დავტოვებ. სიბერის დროს ქალებთან ქეიფს ხომ არ მოვეყვები. შორს ჩემგან, მაცდურო. ბერიკაცის აცუნდრუკება სამარცხეინოა. ახლა ისევ მართოხელა ვიხეტიალებ; მხოლოდ პომო იქნება ჩემი თანამგზავრი. პომოს ხომ გაუკვირდება და გაუკვირდება. სადღაა გუინპლენი? სად არის დეა? ჩვენ ისევ ორნი დავრჩით, ჩემო ძველო მეგობარო. მე აღტაცებული ვარ, ეშმაკსაც წაუღია ყველანი. თეატრებში მეჩხირებოდა მათი იდილია. მაშ ის საძაგელი გუინპლენი აღარ უნდა დაბრუნდეს? მიგვატოვა განა! ძალიან კარგი. ახლა ჯერი დეაზე მიდგა. ვიცი, ის დიდხანს ვერ გაძლებს. მე მიყვარს, როცა დაწყებული საქმე კიდევაც დამთავრდება ხოლმე. ხელსაც

არ გაუანძრევ, რომ სიკვდილისგან ვიხსნა. თუ სასიკვდილო ხარ, მოკვდი, გესმის? ფუი, ეშმაკო! დეა იღვიძებს.

დეამ თვალები გაახილა, ბრძეები ხშირად ძილის დროს თვალებს ხუჭავენ. მის ნარნარ, უბიწო სახეზე ღიმილის შუქი მოიფინა.

— დეას ელიძება, შე კიდევ ვიცინი, მაშ ყველაფერი კარგად ყოფილა. — წაიჩურჩულა ურსუსმა.

დეამ ფეხისა და ვენუსს გასძახა:

— ვკონებ, დრო არის, წარმოდგენა დაეიწყოს. შე ალბათ ძალიან დიდხანს შეძინა. აბა, ჩამაცვით!

არც ფეხი და არც ვენუსი არ განძრეულან.

ამასობაში ურსუსს დეამ ისე შეხედა, როგორც უსინათლოს ახასიათებს, ბერიკაცი შეკრთა.

— აბა, რას უყურებთ, ფეხი, ვენუს, არ გესმით, რას გეუბნებათ დეა; — უთხრა მან, — დაყრუვდით თუ რა მოგივიდათ! აბა, მალე! წარმოდგენა ახლავე დაიწყება.

ორივენი გაკვირვებულნი მიაშტერდნენ ურსუსს.

ურსუსმა დაიფიქრა:

— ნუთუ ვერა ხედავთ, რომ ხალხი გროვდება? ფეხი, ჩააცვი დეას! ვენუს, დაჰკარი დაფდაფი!

ფეხი გამგონი იყო, ვენუსიც, — რასაც ეტყოდნენ, ასრულებდა. ორივენი უსიტყვოდ, უწინააღმდეგოდ ასრულებდნენ მოვალეობას. მათთვის პატრონი ყოველთვის საიდუმლოებით იყო მოცული. ოდითგან ასეა: ვისაც ვერ უგებენ, მის განკარგულებას მუდამ ბრმა-სავით, უსიტყვოდ, უწინააღმდეგოდ ასრულებენ. ამჯერად მათ იფიქრეს, ალბათ ჩვენი პატრონი გაგიჟდაო, მაგრამ ბრძანება ჩვეულებრივ შეასრულეს. ფეხიმ კაჩოდან ტანსაცმელი ჩამოიღო. ვენუსმა დაფდაფს წაატანა ხელი.

ფეხი დეას აცმევდა. ურსუსმა „ქალთა განყოფილებას“ ფარდაგი ჩამოაფარა და უკვე გარედან განაგრძობდა:

— აბა, გაიხედე, გუინპლენ! ეზო თითქმის სავსეა ხალხით. შე-მოსასვლელთან ლამის ერთმანეთი მისრისონ. რა აუარებელი ბრბო მოაწყდა! ეს ფეხი და ვენუსი ხომ შტერები არიან, რა ენადლეებათ; რა სულელები არიან ეს ბოშა გოგოები! ეგვიპტეში ასეთი ჩერჩეტები ცხოვრობენ? ფარდას ნუ ასწევ, შეგრცხვეს, დეას აცმევენ.

ურსუსი დადუმდა და უცბად წამოძახილი მოიხმა:

— რა ლამაზია დეა!

ეს გუინპლენის ხმა იყო. ფეხი და ვენუსი შეკრთნენ და მიიხედეს ურსუსი გუინპლენს ჰბაძავდა.

ურსუსმა ფარდაში შეიხედა და ანიშნა, რომ თავიანთი გაკვირვება ხმაძალდა არ გამოეთქვათ.

შემდეგ ისევ გუინპლენის ხმით განაგრძო:

— ანგელოზია!

და უკვე თავისი ხმით შესძახა:

— ვინ არის ანგელოზი? დეა? შენ ხომ არ გადაირიე, გუინპლენ! ძუძუძუწოვართაგანნი მხოლოდ ღამურები არიან ფრთოსნები და მხოლოდ ისინი ფრენენ.

შერე დასძინა:

— იცი რა, გუინპლენ, წადი ერთი, პომო აუშვი, ეს უფრო ჭკვიანური იქნება.

და ურსუსმა თვითონვე გუინპლენისებურად მსუბუქად ჩაირბინა „მწვანე ყუთთან“ მიმაგრებულ კიბეზე. ის იმიტომ ბაძავდა გუინპლენს, რომ დეა ამ ბაკაბუკს გაიგონებდა, და მისი სატრფო ეგონებოდა.

ეზოში მან გოვიკეში დაინახა, ბიჭი იმდენად გართულიყო თავისი საქმით, რომ სხვა აღარაფრისკენ იხედებოდა.

— მოიტა ორი მუჭა. — ჩურჩულით უთხრა ურსუსმა.

და მთელი მუჭა სპილენძის ფული ჩაუჩხრიალა.

ასეთმა სიუხვემ გოვიკემს გული აუჩუყა.

ურსუსმა მას ყურში ჩაუჩურჩულა:

— ეზოში იყვირე და იხტუნე, იცეკვე, არახუნე, იმლერე, იღრიალე, უსტვინე, იბღავლე, ტაში დაუკარ, იხარხარე, ფეხები აბრახუნე, გატეხე რამე.

ნიკლსი უგუნებოდ იყო, სწყინდა, რომ ხალხი, რომლებიც „კაცი, რომელიც იცინის“ სანახავად მოდიოდა, უკანვე ბრუნდებოდა და ამავე ბაზრის მოედანზე სხვა გასართობ-ბალაგანებისაკენ მიემართებოდა. მან დუქნის კარი დაკეტა, რომ მომაბეზრებელი გამოკითხვები თავიდან აეცილებინა, ამ საღამოს სასმელების გაყიდვაზეც კი უარი თქვა. ახლა უსაქმოდ დარჩენილი ტალანში დამდგარიყო, ხელში ანთებული სანთელი ეჭირა და ეზოს ათვალიერებდა. ურ-

სუსმა ორივე ხელი პირზე აიფარა და მისი ხმა მხოლოდ ნიკლს რომ გაეგონა, უთხრა:

— ჯენტლმენ! მიჰბაძეთ თქვენს მსახურსა და იჭყვივლეთ, იბლავლეთ, იგრგვინეთ.

„მწვანე ყუთში“ დაბრუნებისას ახლა მგელს უბრძანა:

— პოპო, რაც კი შეგეძლოს, იღმუველე!

მერე ხმაბაღლა წარმოთქვა:

— მეტად ბევრმა ხალხმა მოიყარა თავი, უშიშობ კედლები ვერ გაუძლებენ.

ვენუსმაც ამ დროს დაფდაფს დაჰკრა.

ურსუსი განაგრძობდა:

— დეა ჩაცმულია, შეიძლება ახლავე დავიწყოთ. ამდენი ხალხი არ უნდა შემოგვეშვა, რა ვიწროობაა. აბა, ერთი გაიხედე, გუინპლენ, ნახე რა ვიწროობაა; სანაძლეოს ჩამოვდივარ, რომ დღეს ყველაზე მეტი შემოსავალი გვექნება. აბა უქნარებო, დასცხეთ მუსიკა! აქ მოდი, ფები, აილე ჩემი საყვირი! კარგი, ვენუს, დაჰკარი დაფდაფს. შეანჯღრიე, რაც შეგეძლოს. ფები, აბა ერთი დიდების ქაღალდურთის პოზა მიილე. მოწყალეო ქალბატონო, თქვენ ცოტათი რომ მკლავმკერდი გამოიჩინოთ, ურიგო არ იქნება. საზოგადოებას ეამება მოყვანილი, ტანწერწეტა ქალის დანახვა. დეე, მორალისტებმა მეხი და მედგარი დაგვატეხონ. ეშმაკმა დალახვროს, ცოტაოდნავ თავს ნება უნდა მივცეთ. მეტი გრძნობიერება! დაე, ჰაერში გახელებული მულოდიები გაისმას. საყვირი აყვირეთ, დაფი დაუკარიო, დუდუკი და სალაპური, ყველა საკრავები აახმაურეთ! რამდენი ხალხია!

აქ ურსუსი შეჩერდა და მერე კვლავ განაგრძო:

— მომეხმარე, გუინპლენ, აბა დაუშვათ ეს კედელი ძირს.

ამ დროს მან ცხვირსახოცი გაშალა.

— მოიცა ჯერ ცხვირი კარგად მოვიწმინდო.

და ურსუსი ენერგიულად შეუდგა ცხვირის წმენდას, იხვინა, — ეს იყო აუცილებელი საშხადისი მუცლით მეზლაპრისათვის.

ცხვირსახოცი ჯიბეში ჩაიღო, კედლის ძირს დაშვებისათვის მოწყობილი ბლოკები აამოძრავა, ისინი ჩვეულებრივ აჭრიალდნენ და ურსუსმა ფურგონის კედელი ძირს დაუშვა.

— გუინპლენ, ფარდას ნუ გადაწევ! დაშვებული იყოს წარმოდგენის დაწყებამდე, თორემ ყველანი დაგვინახვენ. ფები, ვენუს, გა-

დით ორივე ავანსცენაზე; აბა ქალბატონებო, მუსიკა! ბუკ, ბუკ, ბუკ!
ხალხი ბლომად მოგროვდა; ყველა ნაძირალას აქ მოუყვრია თავი.
ღმერთო ჩემო, ამდენი ხალხი რა ამბავია!

ბოშა ქალები ჩვეულებისამებრ, მორჩილად ჩამოსხდნენ გადაშ-
კებული კედლის ორივე მხარეს.

აქ ურსუსმა თავის თავს გადააჭარბა: მან თავისი ხელოვნება, მუცლითმეზღაპრეობა გამოიყენა, — ესე იგი, პირმოკუმული ლა-
პარაკი დაიწყო! ერთი კაცისა კი არა მთელი ბრბოს ლაპარაკი ის-
მოდა. მიზნად დაისახა ხალხით სავსე ეზოს ხმაური გამოეხატა,
მაშინ, როდესაც ეზო სულ მთლად უკაცრიელი იყო და იქ სრული
დუმილი სუფევდა. ურსუსის წყალობით ყველა მხრიდან გაისმა ხა-
ლხისა და პირუტყვთა ხმაური. ერთი ურსუსი მთელ ლეგიონს გა-
მოხატავდა. თვალდახუჭულ ადამიანს ეგონებოდა, რომელიმე დღე-
სასწაულზე, ხალხით სავსე მოედანზე, ან კიდევ შფოთიან ბრბოს
შორის ვიმყოფებო. ურსუსის ამოძახილები ხან სიმღერასა ჰგაე-
და, ხან ყეფას, ხან ყვირილს, ხველას, ხრანტალს, გამახილ-გამო-
ძახილს, ხან ბურნუთის წევას ჰბამავდა და აცემინებდა, ხან ვითომ
ვისმეს გაელაპარაკებოდა და პასუხობდა. დიალოგს ასახიერებდა:
კითხავდა ვისმე და პასუხს თვითონვე იძლეოდა. ყველაფერ ამას
ერთდროულად ახერხებდა. ფრაზები ერთმანეთს აწყდებოდნენ. იმ
უკაცურ ეზოში კაცების ხმებიც ისმოდა, ქალებისაც, ბავშვებისაც.
ამ ბუნდოვან ჩუჩუნში და ხმების არეულ გუგუნში თითქოს ბურუ-
სის მიღმიდან გამოისმოდა უცნაური კაკაფონია, კაკანი, კნავილი,
ძუძუთა ბავშვების ტირილი, ლოთების ჩახლენილი ლაპარაკი, მუ-
ქართ შეღრენა, ძაღლების ღრენა, რომლებსაც ვითომ მაყურებლე-
ბმა ფეხზე ფეხი დააბიჯეს, ან წიხლი ჰკრეს. ხმები ახლოდანაც
ისმოდა და შორიდანაც, მაღლიდან, ქვემოდან, მარცხნიდან და
მარჯვნიდან. ყველაფერი ეს ერთად ქუხილსა ჰგავდა. თითოეული
ბგერა კივილივით გაისმოდა. ურსუსი მუშტებს არტყამდა, ფეხებს
აბრახუნებდა. ხან თითქოს ეზოს სიღრმიდან ისმისო, ისე ყვირო-
და, ხან თითქოს ქვესკნელიდან ისმისო მისი ხმა. ეს რაღაც ქა-
რიმხლისებური იყო, თანაც უკვე ნაცნობი. ხმაური ჩურჩულიდან
შრიალში გადადიოდა, შრიალიდან რახუნში, რახუნიდან ნიაღვრის
ხრიალში. ურსუსი თვითონ მარტო იყო და იმავე დროს მრავალ
სხვას ასახიერებდა. იგი ხან მონოლოგს კითხულობდა, ხან მთელი

საწონია; ასეთ ხმაურობაში სცენაზე თამაშს ყურს ვინღა უგდებს. მოდი, სიტყვით მივმართავ, რომ დაეაშშვილო მაინც. გუინპლენ, გა-
დასწიე ცოტათი ფარდა.

— მოქალაქენო!..

და ურსუსმა მკვეთრი, გამკვივანი ხმით შესძახა:

— არ გვინდა ბერიკაცი, ძირს ბერიკაცი!

მერე თავისი ხმით განაგრძო:

— მგონია საზოგადოება შეურაცხყოფას მაყენებს. ციცერონი მართალს ამბობს, „მდაბიო ხალხი სატახტო ქალაქის ნადირალა-
აო“. არა უშავს, ვცადოთ ამ ბრბოს დაწყნარება. როგორ ვაიძუ-
ლოთ, რომ მოგვისმინონ, მაგრამ მე მაინც ვეცდები. კაცმა თავისი
მოვალეობა უნდა შეასრულოს. ერთი აი, იმ მეგერას შეხედეთ, გუინ-
პლენ! აი, იმ როკაპს, როგორ აკრაჭუნებს კბილებს.

ურსუსი ცოტა ხანს დადუმდა და კბილები გააკრაჭუნა. პომო
შეცდა, სხვა რამ ან ვინმე ეგონა და მანაც ღრენით კბილები და-
აკაკუნა. გოვიკემშაც კბილები ააკრაჭუნა.

ურსუსმა განაგრძო:

— ქალები უფრო აჭარბებენ მამაკაცებს. ხელსაყრელი მომენ-
ტი არ არის. მაგრამ სულერთია, ვცადოთ, ეგებ სიტყვამ გასჭრას.
მჭევრმეტყველება არასდროს ზედმეტი არ არის. გუინპლენ, შენ
ყური უგდე, რა რჩევას მივცემ მე მათ. ბატონებო და ქალბატონებო,
მოქალაქენო! მე დათვი ვარ, მაგრამ თქვენთან მსურს ლაპარაკი და
ჩემს თავს, დათვის თავს მოვიხსნი და ისე გელაპარაკებით. უმორ-
ჩილესად გთხოვთ, დაიცავით სიჩუმე.

ურსუსმა, თითქოს გაძახილ-გამოძახილი გაისმაო, თქვა:

— აი, შე, ბუზლუნავ, ღმეჭიაე!

შემდეგ განაგრძო:

— მე ღრმა პატივს ვცემ ჩემს აუდიტორიას. ბუზლუნა და ღმეჭია,
ასეთი მომართვა სულაც არ არის სხვა რომელიმე მომართვაზე უა-
რესი. ჩემი საღამო გახელდებულ ბრბოს! მე არავეითარი ეჭვი არა
მაქვს, რომ თქვენ ყველანი არამზადები ხართ. მაგრამ ამის გამო
ჩემი პატივისცემა თქვენდამი სრულებით არა მცირდება. ამასთანა-
ვე, სრულიად შეგნებულად გცემთ პატივს. მე გულწრფელი პატი-
ვისცემით ვეპყრობი ბატონ თაღლითებს, რაკი პატივი დამდეს და
მობრძანდნენ. თქვენ შორის გონჯები და უსახურები, რა თქმა უნდა,

უნდა იყვნენ, მაგრამ ეს ჩემთვის სულერთია. კოჭლობა და კუზიანობა ბუნებრივი მოვლენაა. აქლემი კუზიანია, ბიზონს ზურგზე კუზი აქვს წამოზრდილი, მაჩვს ორივე მარცხენა ფეხი მარჯვენაზე მოკლე აქვს; ამაზე ჯერ კიდევ არისტოტელემ ილაპარაკა თავის ტრაქტატში ცხოველთა სიარულის შესახებ: თქვენგან, ვისაც ორი პერანგი აქვს, ერთი ზედ აცვია, მეორე შევახშესთან აქვს დაგირავებული. მე ვიცი, რომ ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა. ალბუკერკი* თავის უღვაშებს აგირაუებდა, ხოლო წმინდა ღვინის თავის შარავანდედს. შევახშეები შარავანდედის გირაოშიც კი ასესხებდნენ ფულს; ღირსეული მაგალითებია. თუ ვალი გაქვს, მაშასადამე, რაღაცა მაინც გაბადია. თქვენი სახით მე სიღარიბის პატივისმცემელი ვარ. ურსუსმა თავისი მჭევრმეტყველება შეწყვიტა და დაბალი, ბოხი ხმით იყვირა:

— სამგზის ვირი ხარ!

მერე ზრდილობიანად დაუმატა:

— თანახმა ვარ. მე ვარ სწავლული, ამაზე ბოდიშს ვიხდი თქვენთან. მეცნიერული თვალსაზრისით მე თვითონაც მძულს ცოდნა-მეცნიერება. უმეცრობა ისეთი რამ არის, რითაც საზრდოს მოიპოვებს ადამიანი; ხოლო მეცნიერების მიმდევარნი შიშშილით იხოცებიან. საერთოდ არჩევანი არსებობს: გნებავთ სწავლული გახდით და გაძვალტყავდით, გნებავთ, ვირად დარჩით და ბალახი მოვეთ, მოქალაქენო, ბალახი მოძოვეთ! ცოდნა-მეცნიერება არც ერთ გემრიელ ლუქმად არა ღირს. მე მირჩევნია ვჭამო სუკი, ვიდრე ვიცოდე, რომ მას წელის კუნთი ჰქვია. მე მხოლოდ ერთადერთი ღირსება გამაჩნია: ის რომ თვალები მშრალი მაქვს. არასდროს მიტირია. მაგრამ ისიც უნდა გითხრათ, რომ ცხოვრებით კმაყოფილი არასდროს ვყოფილვარ, არასდროს. ჩემი თავითაც კი არა ვარ და არცა ვყოფილვარ არასდროს კმაყოფილი. მე ჩემი თავი მძულს, მაგრამ აქ დამსწრე ოპოზიციის წარმომადგენლებსა ვთხოვ, მხედველობაში მიიღონ, რომ თუ ურსუსი მხოლოდ და მხოლოდ სწავლულია, სამაგიეროდ, გუინპლენი ნამდვილი მსახიობია.

მან ისევ წაიფრუტუნა:

— ბუზლუნავ!

შემდეგ განაგრძო.

— კიდევ ბუზლუნაო, მესმის, ეგ უკვე სერიოზული შეკამათებაა,

მიუხედავად იმისა, უყურადღებოდ ვტოვებ. ხოლო გუინპლენის გვერდით, მოწყალეო ხელმწიფენო, მანდილოსნებო და მამაკაცებო, თქვენ სხვა მსახიობსაც დაინახავთ, ბანჯგელიან, კეთილშობილ პიროვნებას, ჩვენთან ერთად მოხეტიალეს, ბატონ ჰომოს. იგი ოდესმე გარეული ძაღლი ყოფილა, ახლა ცივილიზებული მგელია და მისი უდიდებულესობის დედოფლის ქვეშევრდომი. პომო შესანიშნავი ნიჭით დაჯილდოებული მიმიკური აქტიორია. ყურადღება იქონიეთ და თვალი ადევნეთ; მალე თქვენ ნახავთ გუინპლენისა და ჰომოს თამაშს, პოდა, ხელოვნებას პატივისცემით უნდა მოეპყროთ; ეს უნდა ახასიათებდეს დიდ ერს. ტყეში ხომ არ დაიზარდენით: იმედით მაქვს რომ არა; თუნდაც ასე იყოს, — „ტყე კონსულთა ღირსი უნდა იყოსო“ — ამბობს ლათინური გამოთქმა და ორი მსახიობი ხომ ერთ კონსულს უდრის. ძალიან კარგი, თქვენგან ვიღაცამ კომპოსტოს მურკი მესროლა, მაგრამ არ მომხვედრია და ვერც ლაპარაკს დაძინებდა. პირიქით, რაკი ადამიანი ხიფათს გადაურჩება, ლაპარაკის გუნებაზე მოდის. GARRULA PERICULA, ამბობს იუვენალი,* ჩემო მაყურებლებო, თქვენ შორის ბევრი ლოთობას მისდევს — კაცებიცა და ქალებიც. კარგი, მაგრამ მთვრალი კაცები ხომ საძაგლები არიან და არიან, მთვრალი დედაკაცები კიდევ უფრო საზიზღარნი არიან. მართალია, ბევრი თქვენგანი საპატიო მიზეზების გამო მოვიდა აქ; ეს მიზეზებია: უსაქმურობა, ზარმაცობა; ორი ან სამი ქურდობის მერე თავისუფლად დროს ტარება ხომ გინდათ. გინდათ დალიოთ პორტერი, ჯინი, არაყი; ქალ-ვაჟთა შორის ტრფიალი ხომ აუცილებელია, შესანიშნავია. ისეთი ჭკუის პატრონი კაცი, ვისაც სიტყვათა თამაში უყვარს, აქ, თქვენ შორის ბევრ მასალას იპოვიდა. მაგრამ მე თავს ვიკავებ. ხორციელი დატკობააო! მაგრამ სიამეთა მიმდევარმაც ერთგვარი წესიერება უნდა დაიცვას. თქვენ ძალიან მხიარულ გუნებაზე ხართ, თუმცა მეტიმეტად ხმაურობთ. სხვადასხვა ცხოველივით მშვენივრად ყვირით და ბღავით, მაგრამ, აბა, რას იტყოდით მაშინ, მე რომ სადმე მყუდრო კუთხეში თქვენი სასიყვარულო კურკური შემეწყვიტა რომელიმე ლედისთან, — მოვსულიყავი იქ და ძაღლივით ყეფა დამეწყო? ეს ხომ თქვენ რამდენადმე მაინც ხელს შეგიშლიდათ? პოდა, აი, ეგ თქვენი ერთმანეთს შორის გადაძახილ-გადმოძახილიც ჩვენ ხელს გვიშლის. მამ გაჩუმდით. ხელოვნებას ნაკლები პატივისცემით როდი ეპყრობიან,

ვიდრე თავაშვებულ საქციელს. მე თქვენ გელაპარაკებით, როგორც წესიერი ადამიანი.

ურსუსმა ახლა თავის თავს შეუტია:

— ციებ-ცხელებასაც წაუხრჩვიხარ შენი წარბებიანად, ჭკავის თავთავებივით რომ ჩამოგფხავებია.

თან უმაღლვე პასუხიც მიაყოლა:

— მოწყალეო ხელმწიფე, თავი დავანებოთ ჭკავის თავთავებს. ცოდვაა მცენარეების აბუჩად აგდება და მათი ადამიანებთან, ან ცხოველებთან შედარება. გარდა ამისა, ციებ-ცხელებამ წახრჩობა არა და, ცახცახი-თრთოლა კი იცის. ეგ კარგი მეტაფორა არ იყო. ვთხოვთ გაჩუმიდეთ. მაპატიეთ ამ გულახდილობისთვის, მაგრამ თქვენ გაკლიათ ის სიდიადე, რომელიც ნამდვილ ინგლისელ ჯენტლმენს უნდა ახასიათებდეს. მე ვამჩნევ, რომ ზოგიერთები, თუმცა გახეული ფეხსაცმლიდან ცერა თითი გამოსჩრიათ, მაინც ცდილობენ ფეხები მათ წინ მსხდომთა მხრებზე შეაწყონ. ეგ უფლებას აძლევს მანდილოსნებს დაასკვნან, რომ ფეხსაცმელი ყოველთვის წინატერფის საჩენ ადგილას ცვდება. ფეხები რაც შეიძლება ნაკლებად გამოაჩინეთ და ხელები კიდევ რაც შეიძლება მეტად. მე აქედან იმ თაღლითებს ვხედავ, რომლებიც მარჯვედ უყოფენ ხელებს ჯიბეში თავიანთ გვერდში მდგომ თუ მჯდომ გამოშტერებულ მუზობელთ. ძვირფასო ჯიბეგირებო, ცოტათი მაინც გვიხათრეთ; თუ მაინცდამაინც გინდათ, მუჯღუგუნები ჰკარით თქვენს მახლობლებს, ოღონდ ნუ გაძარცვავთ. თავ-პირში რომ სცემოთ და დაალურჯოთ, უფრო ნაკლებად იჯავრებენ, მაგრამ თუ უკანასკნელ გროშს ამოაცლით, მაშინ ვაი თქვენი და მისი ბრალიც. მაშ ასე, თუგინდ ცხვირები მიუსრისეთ, მოქალაქეს ფული ურჩევნია, ვიდრე სილამაზე. თუმცა გწამდეთ, რომ მე თქვენდამი გულწრფელადა ვარ განწყობილი. სრულებითაც არა ვარ ისეთი პედანტი, რომ თაღლითები დაუგმო. ბოროტების მეტი ქვეყნად რა არის! ამ ბოროტებისგან ყველა იტანჯება, მაგრამ ხელს მაინც არ იღებენ მისგან. ყველა ჩვენგანს ცოდვები ამძიმებს. ახლა მე იმ ცოდვაზე მოგახსენებთ, რომელზედაც ადრე ვლაპარაკობდი. განა ყველა ჩვენგანი არა გრძნობს ამ საჩოთირო ქავილს? ღმერთი რომ ღმერთია, იმასაც ქავილი აუტყდება, როცა მას სატანა დანესტრავს. მე თვითონაც არაერთხელ მომსვლია შეცდომა. ტაში, მოქალაქენო!

ურსუსმა დიდი ბრბოს აურხაური გამოხატა, მერე თავისი მჭკვერძეობა შემდეგი სიტყვებით დაასრულა:

— მილორდებო და ბატონებო, მე უხედავ, რომ ჩემს სიტყვას ბედნიერება აქონდა, არ მოგწონებოდათ, ერთ წუთს მე მოეცილდები თქვენს სტვენასა და სისინს, ისევე დათვის თავს დავიდგამ და წარმოდგენასაც დავიწყებთ.

ახლა მან ორატორობას თავი ანება და ჩვეულებრივი ხმით დაიწყო.

— ფარდა გასწი, დავისვენოთ; მე კარგად, ტკბილად ვლავარაკობდი. მილორდები და ბატონები ვუწოდე, შემპარავი ენაა, მაგრამ უსარგებლო. შენ რას იტყვი ამ არამზადებზე, გუინპლენ! ამ გაავებულ და გალიზიანებულ ადამიანებს რომ შეხედავს კაცი, ადვილად მიხვდება, რამდენ ტანჯვას გამოივლიდა ინგლისი უკანასკნელი ორმოცი წლის მანძილზე. ძველად ინგლისელები მეომარი ხალხი იყო. ახლა ისინი დაღვრემილ-დაფიქრებულნი არიან და თავიც მოაქვთ თავიანთი სიძულვილით კანონისა და მეფის ხელისუფლების მიმართ. მე ყველაფერი მოვიმოქმედე, რასაც კი ადამიანის მჭკვერძეობა შეძლებდა. გულუხვადაც ვიმეტებდი ისეთ მშვენიერ მეტონიმებს, როგორიც ყრმათა დაეღაჟა ლოყებია, მაგრამ მოარბილა კი ამან მათი გულები? არა მგონია. რას უნდა ელოდე იმ ადამიანებისგან, რომლებიც აუარებელ საჭმელსა ნთქავენ და თამბაქოთი ისე იწამლებიან, რომ თვითონ მწერლებიც კი, თავიანთი თხზულების წერის დროს ჩიბუხს პირიდან არც იღებენ. აბა, იყო და არა იყო რა, დავიწყეთ პიესა.

ფარდის გასაწევ-გამოსაწევმა რგოლებმა გაისრიალეს მავთულზე. ბოშა ქალებმა თავი ანებეს დაფდაფზე დაკვრას. ურსუსმა კედლის კაჩოდან ჩამოიღო თავისი საკრავი, პრელუდია დაუკრა და დაბალი ხმით წარმოთქვა:

— როგორ მოგწონს, გუინპლენ? ხედავ, რაოდენი იდუმალეაა ამაში!

შემდეგ მგელს დაუწყო დავა.

ურსუსმა გაჩეხილი პარიკიც მოხსნა კედლიდან და თავის გვერდით იატაკზე დააგდო.

„დამარცხებული ქაოსის“ წარმოდგენა თითქმის ისევე მიმდინარეობდა, როგორც სხვა დროს. მხოლოდ ცისფერი განათება და

„მაგიური ეფექტები“ აკლდა. მგელი საკმაოდ კეთილსინდისიერად თამაშობდა. თავის დროზე დეაც გამოცხადდა და თავისი საუცხოო მთრთოლარე ხმით გუინპლენს გასძახა; თან ხელი გასწია, რომ გუინპლენს თავზე შეხებოდა... ურსუსი პარიკს ეცა, თმა ერთმანეთში გადახლართა, მერე ჩამოიცივა, სუნთქვაშეკრული მივიდა და დეას მახლობლად ჩამოჯდა.

მერე მთელი თავისი ხელოვნური უნარი მოიხმარა, გუინპლენის ხმას მიჰბაძა და მთელი გრძნობით შეასრულა არია, — ეს იყო ურსუსის პასუხი ნათელი სულის ძახილზე.

ურსუსი ისე ოსტატურად ჰბაძავდა, რომ ახლაც ორივე ბოძა კალმა თვალების ცეცება დაიწყო — გუინპლენს დაეძებდნენ, თან სახეზე შიში ეტყობოდათ იმის გამო, რომ მას ვერა ხელაუდნენ და მისი სიმღერა კი ესმოდათ.

აღტაცებული გოვიკეში აქეთ-იქით ეცა, გაქან-გამოქანდა, ტაში შემოაკრა; მარტოკამ წარმოუდგენელი ხარხარი და ისეთი ხმაური ასტეხა, თითქოს ყველა ღმერთს თავი აქ მოუყრიათ. ვიძეორებთ, ეს ბიჭი შეტად უნარიანი მაყურებელი გამოდგა.

ფები და ვენუსი თითქოს ურსუსის ხელით მომართული ორი ავტომატიანო, რაც ძალა და ღონე ჰქონდათ, საყვირს აყვირებდნენ, დაფდაფსა სცემდნენ. ამ გამაყრუებელი ხმაურით თავდებოდა საერთოდ სპექტაკლი და ხალხიც იშლებოდა.

ურსუსი ფეხზე წამოდგა, მთლად ოფლად გაღვრილიყო.

მან პომოს წასჩურჩულა:

— გესმის, დრო უნდა მოგვეგო; მგონი, მოვახერხეთ კიდევაც, მეც ამ ძნელ მდგომარეობას მშვიდობიანად დაუაღწიე თავი, თუმცა ამ გარემოებაში თავგზა დაებნეოდა ადამიანს, გუინპლენი შეიძლება ხვალ დაბრუნდეს. რაღა საჭირო იყო დეასთვის ადრევე გული გაგვეხეთქა? შენ კი გაგიმფლავნებ ყველაფერს.

ურსუსმა პარიკი მოიხსნა და შუბლიდან ოფლი მოიწმინდა. თან წაიჩურჩულა:

— მე ხომ გენიალური მუცლითმეზღაპრე ვარ, შესანიშნავი უნარი გამოვიჩინე; თითქმის გადავაჭარბე კიდევაც ბრაბანტს, რომელიც საფრანგეთის მეფე ფრანცისკ პირველთან* მსახურობდა მუცლითმეზღაპრედ. დეა დარწმუნებულია, რომ გუინპლენი აქ არის.

ამ დროს დეამ იკითხა:

— ურსუს, გუინპლენი სად არის?
ურსუსი შეკრთა და დეასკენ მიიხედა.
დეა ისევ სცენის სიღრმეში იდგა, ჭერზე ჩამოკიდებული ფარნის
ქვეშ. სახეზე მკვდრისფერი დასდებოდა.
ქალი კვლავ ურსუსს მიმართავდა და მის ღიმილში ღრმა
სასოწარკვეთილება იხატებოდა:
— მე ვიცი, რომ მან მიგვატოვა. ის გაქრა. ისედაც კარგად ვი-
ციდი, რომ ის ფრთოსანი იყო...
დეამ თავისი უსინათლო თვალები ზეცას მიაპყრო და ჩაიჩურ-
ჩულა:
— ჩემი ჯერი როდისღა დადგება?

III

გართულება

ურსუსი მთლად დაიბნა.
მან დეას მოტყუება ვერ შეძლო.
ნუთუ მას თავისმა ხელოვნებამ უმტყუნა? რა თქმა უნდა, არა.
მან შეცდომაში შეიყვანა თვალხილული გოგოები, ფეხი და ვენუსი,
მაგრამ ბრმა დეას მოტყუება ვერ შეძლო. საქმე ისაა, რომ ფეხი
და ვენუსი მხოლოდ თვალებითა ხედავდნენ, ხოლო დეასი გული
ხედავდა.
ურსუსმა ვერაფერი უპასუხა, მან გაიფიქრა: BOS IN LINGUA,*
დაბნეულ კაცს თითქმის ხარი ჰკიღია ენაზე.
როდესაც ადამიანი რთულ მდგომარეობაშია, თითქოს განად-
გურებულად გრძნობს თავს. ურსუსი ასეთ სამწუხარო დასკვნამდე
მივიდა:
“რა ტყუილად დაეხარჯე ამდენი ენერგია, გუინპლენის ხმას რას
უბაძავდი, ან მაყურებლებს რას ვუქადაგებდიო!”
როგორც ყველა იმედგაცრუებულ მოცნებეს ემართება, ისიც
მწარე სინანულს მიეცა:
— მთლად დაიღუპა ყველაფერი. რა ტყუილად დავიღალე, არ
ვიცი, ახლა რა გვეშველება.

დეას შეხედა, დეა უძრავად იდგა, ხმას არ იღებდა, მხოლოდ სულ უფრო და უფრო ფითრდებოდა. მისი უმოძრაო, უსინათლო თვალები სიერცეს მისჩერებოდა.

ურსუსს ერთი შემთხვევა დაეხმარა.

ეზოში ნიკლსი დაინახა. მას ხელში ანთებული სანთელი ეჭირა და ურსუსს რაღაცას ანიშნებდა.

ნიკლსს ბოლომდე არ მოუსმენია ის ფანტასტიკური კომედია, რომლის ერთადერთი შემსრულებელი ურსუსი იყო, რადგან ვილაცამ დუქნის კარზე მოუკაკუნა და ისიც კარის გასაღებად გავიდა. კარზე ორჯერ მოუკაკუნეს და ნიკლსმაც „წარმოდგენა“ ორჯერ დატოვა. ურსუსი თავისი ასხმიანი მონოლოგით იყო გატაცებული და სხვა არაფერი შეუმჩნევია.

ახლა ურსუსი ეზოში ჩავიდა.

სასტუმროს პატრონს მიუახლოვდა.

ტუჩებზე თითი მიიღო.

ნიკლსმაც ტუჩებზე თითი მიიღო.

ორივემ ერთმანეთს შეხედა.

ორივენი თითქოს ერთმანეთს ეუბნებოდნენ: „მოდო, გავუმფლავნოთ ერთმანეთს, რაშია საქმე, მხოლოდ მყუდრო ადგილასაო“.

ნიკლსმა ნელა გამოაღო დუქნის კარი და შევიდა, ურსუსიც შეჰყვა. იქ მათ გარდა არავინ იყო. ქუჩიდან შესასვლელი კარი და ფანჯრები მაგრად იყო მიკეტილი.

ეზოს კარი დუქნის პატრონმა ზედ ცხვირწინ მიუხურა ცნობის-მოყვარე გოვიკემს.

შემდეგ სანთელი მაგიდაზე დადგა.

დაიწყეს ხმადაბალი, თითქმის ჩურჩულით ლაპარაკი.

— მისტერ ურსუს!

— მისტერ ნიკლს!

— ბოლოს შე მივხვდი!

— რას მიხვდით!

— თქვენ გინდოდათ დაგერწმუნებინათ ის საბრალო ბრმა ქალი, რომ ვითომც არაფერი მომხდარა.

— მუცლითმეზღაპრეობა კანონით აკრძალული არ არის.

— თქვენ ნამდვილად ნიჭიერი ხართ.

— სრულებითაც არა.

- საკვირველია, როგორ ახერხებთ იმ ხმების მიბაძვას, რომელსაც კი მოისურვებთ.
- დამერწმუნეთ, რომ ვერც ისე კარგად ვახერხებ.
- ახლა მინდა ერთ რამეზე მოგელაპარაკოთ.
- პოლიტიკაზე?
- იქნებ პოლიტიკაც იყოს, არ ვიცი.
- პოლიტიკაზე არც ერთი სიტყვა არ გამაგონოთ.
- აი, რაშია საქმე: იმ დროს, როდესაც თქვენ ხან მსახიობის როლს ასრულებდით და ხან მაცქერალთა ბრბოს გამოხატავდით, მე კარზე მომიკაკუნეს.
- მოგიკაკუნეს?
- დიახ.
- მე ეგ არ მომწონს.
- არც მე მომწონს.
- მერე, რა მოხდა?
- მე კარი გავაღე.
- ვინ აკაკუნებდა?
- ის კაცი, რომელმაც მოლაპარაკება დამიწყო.
- რაზე ილაპარაკეთ?
- მე მხოლოდ მოეუხმინე.
- მერე, რა უპასუხეთ?
- არაფერი, დავბრუნდი და ისევ თქვენს თამაშს ვუყურებდი.
- მერე?
- მერე კარზე მეორედ მომიკაკუნეს.
- ვინა, ისევ იმან?
- არა, სხვამ.
- ისიც გელაპარაკათ?
- არა, იმას არც ერთი სიტყვა არ უთქვამს.
- მე ეგ უფრო მომწონს.
- მე კი არ მომწონს.
- რაშია საქმე, ამიხსენით, მისტერ ნიკლს!
- აბა გამოიცანით, ვინ მელაპარაკა პირველად.
- მე ახლა ოიდიპოსის* როლს ვერ შევასრულებ, მაგისტოვის არა მცალია.

- პირველი – ცირკის პატრონი იყო.
- ჩვენ გვერდით რომ ცირკია?
- დიახ, ჩვენს გვერდით რომაა.
- აი, ის, ახლა რომ გახელებული მუსიკა გრიალებს?
- ჰოდა, მისტერ ურსუს, ის თქვენ წინადადებას გაძლევთ.
- წინადადებას?
- წინადადებას.
- რის წინადადებას?
- იმის წინადადებას...
- რატომ?
- იმიტომ.

– თქვენ, მისტერ ნიკლს, ერთი უპირატესობა გაქვთ ჩემს წინაშე, თქვენ ახლახან გამოიცანით ჩემი ამოცანა, ხოლო მე თქვენს ვერასგზით ვერ ამოძინია.

– ცირკის პატრონმა დამავალა გადმოგცეთ, რომ მან დაინახა აქ მოსული პოლიციელები, მას სურს დაგიმტკიცოთ თავისი მეგობრობა და წინადადებას იძლევა შეისყიდოს თქვენგან ორმოცდაათ გირვანქა სტერლინგ ნაღდ ფულზე თქვენი ფურგონი „მწვანე ყუთი“, ორივე ცხენი და საყვირები, მათში ჩამბერავ დედაკაცებიანად; აგრეთვე თქვენი პიესა, იმ ბრმა ქალიანად, რომელიც ამ პიესაში თამაშობს. თქვენი მგელიც და თქვენც, ზედვე დამატებით.

ურსუსმა ამაყად გაიღიმა.

– ტედკასტურის სასტუმროს პატრონო, გადაეცით ცირკის პატრონს, რომ გუინპლენი დაბრუნდება.

ტრაქტირის პატრონმა სკამიდან რაღაც შავი აიღო და ურსუსს მიუბრუნდა; ორივე ხელი ასწია, ერთში მოსასხამი ეჭირა, მეორეში ტყავის წინსაფარი, მოთელილი ქუდი და სამუშაო ქურთუკი.

და თან უთხრა:

– მეორედ რომ კარი მოაკაკუნა, ის კაცი პოლიციელი იყო, ისე შემოვიდა და გავიდა, რომ არც ერთი სიტყვა არ უთქვამს. მხოლოდ აი, ესენი გადმომცა.

ურსუსმა იცნო გუინპლენის სამუშაო ქურთუკი, ტყავის გულსაფარი, ქუდი და მოსასხამი.

MOENIBUS SURDIS, CAMPANA MUTA*.

ურსუსმა თექის ქუდი, მაუდის მოსასხამი, სარუის ქურთუკი და ტყავის გულსაფარი ხელში აიღო და გასინჯა. არავითარი ვჭვი არ იყო, რომ ეს ყველაფერი გუინპლენს ეკუთვნოდა. მან ნიკლსს სასტუმროს კარზე უსიტყვოდ ანიშნა.

ნიკლსმა კარი გააღო.

ურსუსი შურდულივით გაკარდა ქუჩაში.

ნიკლსი თვალყურს ადევნებდა. ურსუსი სწრაფად გარბოდა იქითკენ, საითაც დილით გუინპლენი წაიყვანეს. თხუთმეტი წუთის შემდეგ აქაქანებული ურსუსი უკვე იმ შუკაში გაჩნდა, სადაც საუთვორქის საპატიმროს მცირე კარი იყო და სადაც დილით მან იმდენი ხანი დაპყრო.

ამ შუკაზე კაცი ღამით კი არა, დღისითაც არ ჩანდა. თუ დღისით ეს შუკა სევდის მომგვრელი იყო, ღამით იგი შიშის ჟრუანტელს იწვევდა. განსაზღვრული დროის შემდეგ აქ გავლას ყველა ერიდებოდა: თითქოს ყველას ეშინოდა, რომ კედლები შეერთდებიან და თუ საპატიმრო და სასაფლაო ერთმანეთის გადახვევას მოისურვებენ, ისინი შუაში გასრესენ აქ შემთხვევით გამვლელსო. ამგვარ შიშს ღამე იწვევდა. პარიზში, ვოვერის ქუჩაზე ტოტებშეკვეცილი ტირიფისაც კი ეშინოდათ; ამბობდნენ, ვითომ ღამლამობით შტოებგასხლული ხის ტოტები დიდრონ ხელებად გადაიქცეოდნენ და გამვლელებს სწვდებოდნენ დასაჭერადო.

საუთვორქის მცხოვრებნი, როგორც უკვე ვთქვით, ინსტინქტურად ერიდებოდნენ საპატიმროსა და სასაფლაოს შუა მოქცეულ შუკას, წინათ ამ ქუჩის დასაწყისში გარდიგარდმო რკინის ჯაჭვს გააბამდნენ ხოლმე, ეს ზედმეტი გაფრთხილება იყო, კინაიდან ყველაზე უკეთესი გზის გადამლობი ჯაჭვი ამ შუკაში უფრო მისგანვე გამოწვეული შიშის ზარი იყო.

ურსუსი გულდაგულ შევიდა ამ შუკაში.

რამ მოიყვანა აქ ან რა უნდოდა?

თვითონაც არ იცოდა.

მაგრამ ფიქრობდა, იქნებ გავიგო რამეო. ხომ არ აპირებდა საპა-

ტიმროს კარზე მიეკაკუნებინა? რა თქმა უნდა, არა. ეს სამინელი და უსარგებლო საშუალება მას აზრადაც არ მოსვლია. საპატიმროში შესვლას ეცადოს, რომ გუინპლენის ამბავი გაიგოს? აბა, რა საფიქრებელია. საპატიმროს კარი იმათთვისაც ისე ძნელად იღება, ვისაც იქ შესვლა უნდა, როგორც იმათთვის, ვისაც იქიდან გამოსვლა უნდა. საპატიმროს კარი მხოლოდ კანონის ძალითა და ბრძანებით იღება. ურსუსმა ეს კარგად იცოდა, მაშ, რაღად მოვიდა აქ? უნდოდა ენახა. რა უნდა ენახა? თვითონაც არ იცოდა. რასაც კი თვალს მოჰკრავდა. ოღონდ ქუჩაბანდში იმ კარის პირდაპირ დამდგარიყო, სადაც გუინპლენი შეიყვანეს და მეტს აღარას ინატრებდა; ისიც კარგი იყო. მეტისმეტად ჩაშავებულებული და დაღვრემილი კედელი ხან მეტყველი ხდება, ისე რომ მის ქვებს შუა პატარა ღრუებიდან თუ ჭუჭყურტანებიდან სინათლის სხივები გამოიჭვრეტენ ხოლმე. მაგრამ ჩაკეტილი, ჩამობნელებული შენობიდან ზოგჯერ ოდნავი სინათლე გამოსჭვივის. იღუმალების გარსი რომ ყურადღებით მოისინჯოს, დრო მაინც დაკარგულად არ ჩაითვლება. ჩვენ, ყველანი, ინსტინქტურად ვცდილობთ ახლოს ვიყოთ ჩვენთვის საინტერესო მოვლენებთან. აი, ამიტომ დაბრუნდა ურსუსი იმ შუკაში, სადაც საპატიმროს გალაჯანში პატარა კარი ეგულებოდა.

იმ წუთში, როცა ის შუკას მიაღვა, ზარმა ჯერ ერთხელ გაიწკარუნა, მერე შეორეჯერ.

„ნუთუ უკვე შუალამეაო“, გაიფიქრა.

და თავისდა უნებურად თვლას შეუდგა.

„სამი, ოთხი, ხუთი“.

თან ეჭვობდა:

„რა ნელ-ნელა რეკავს. ნეტავი ასე ნელა რას რეკავს ეს საათი?“

– ექვსი, შვიდი“.

შემდეგ თავის თავს უთხრა:

– რა სევდიანი ზარის რეკვაა! რვა, ცხრა. თუმცა ყველაფერი გასაკებია. ციხეში საათის ზარსაც კი ნაღვლიანი ხმა აქვს. აქ ხომ სასაფლაოც ახლოა. — ათი, — ეს ზარი ცოცხლებს დროს უზომავს, ხოლო მკედრებს მარადისობას. — თერთმეტი, ვაკ! ვისაც თავისუფლება მოუსპვს, იმათაც მარადისობას უზომავს. — თორმეტი.

ურსუსი გაყუჩდა.

„დიახ, შუალამე ყოფილა!“

ზარს შეცამეტედ ჩამოჰკრეს.

ურსუსი შეერთა:

„ცამეტი!“

გაისმა მეთოთხმეტედ, შერე მეთხუთმეტედ ზარის წკრიალი.

„ეს რას ნიშნავს?“

ხანდაზმით ზარის რეკვა გრძელდებოდა. ურსუსი ყურს უგდებდა.

„ეს საათის რეკვა არ ყოფილა, ეს ზარი MUTUS რეკავს. — მუნჯი ზარი, მეც მიკვირდა, რა ნელა რეკავს-მეთქი შუალამის ზარი; თურმე საათის რეკვა კი არა, ეკლესიის ზარი ყოფილა. ნეტა რას მოასწავებს ეს სევდისმომგვრელი ზარი?“

იმხანად ყველა საპატიმროს, ისე როგორც ყველა მონასტერს, ეგრეთ წოდებული MUTUS — მუნჯი ზარი ჰქონდა, ისიც მხოლოდ სამწუხარო ამბის დროს ირეკებოდა. ეს „მუნჯი“ ზარი ისე ნელა რეკავდა, თითქოს ცდილობს, არ გაიგონონო.

ურსუსი ისევ იმ კუნჭულს დაუბრუნდა, რომელიც მოხერხებული იყო თვალყურის სადევნებლად და სადაც ამ დილას დიდხანს იდგა და საპატიმროს პატარა ჭიშკარს თვალს არ აშორებდა.

ზარს კვლავ რეკავდნენ, მხოლოდ საკმაო ხანდაზმით.

მიცვალებულის გასვენებაზე სამგლოვიარო ზარის რეკვა თითქოს ამოოხვრის ავბედით ნიშნებს ანაწილებდეს მანძილიდან მანძილზე. ის პირქუშად აღნიშნავდა წითელ ზოლებს ჩვენი ყოველდღიური ზრუნვის გაშლილ გრაგნილზე. სამგლოვიარო ზარი მომაკედავი ადამიანის ხრიალს ემსგავსებოდა. იგი მოასწავებს სიკვდილს, სულის ამოსვლის მტანჯველ წუთებს. იმ სახლებში, სადაც ეს ზარის ხმა ისმის, თუ ვინმე საოცნებო მოძაველზე ფიქრობს, ან მოლოდინის ოცნებაშია, ამ ზარის ჩამორეკვა უცებ გააწყვეტინებს მას ოცნებას. ბუნდოვანი ოცნებები თითქოს ერთგვარი ნუგეშია; სევდით მოცულ ადამიანს ის რაღაც იმედს აძლევს. მაგრამ ზარის მგლოვიარე ხმა ყოველგვარ იმედს სპობს. იგი ფანტავს იმ ბუნდოვან საფარველს, სადაც ვცდილობთ თავი შევაფაროთ; ჩვენს სულში მწუხარე შემფოთებას იწვევს. სამგლოვიარო ზარის რეკვა ყველას მოაგონებს ადამიანთა ტანჯვას და რაღაც საშინელებას. ეს სევდიანი ხმა ყველა ჩვენგანს მოგვმართავს და გვაფრთხილებს. იმგვარი სევდისმომგვრელი და მგლოვიარე სხვა არა არის რა, როგორც ეს

გამოზომილი მონოლოგი. ერთმანეთს სწორი დროის შუალედებით დამორებული ეს თითოეული ჩამორეკვა თითქოს რაღაც მიზანს ასახავს. რას სჭედავს ზარის ჩაქუჩი ჩვენი ფიქრების გრდემლზე?

ურსუსი თავისდა უნებურად ითვლიდა ზარის თითოეულ ჩამორეკვას, თუმცა ამას აღარავითარი აზრი აღარა ჰქონდა. რაკი იგი თავს უფსკრულის წინაშე გრძობდა, ახლა უკვე ცდილობდა არავითარი წინასწარი მოსაზრებები აღარ მიეღო მომხდარის შესახებ. წინასწარი მოსაზრებები ისეთი დაქანებული დაღმართია, რომელზეც შეიძლება ძალიან ღრმა უფსკრულში ჩაეარდუ. მაგრამ მაინც რას ნიშნავდა ეს ზარი?

ურსუსი იქით იცქირებოდა, სადაც, როგორც მან უკვე იცოდა, საპატიმროს მცირე ჭიშკარი იყო.

უცბად, სწორედ იმ ადგილას, სადაც ამ პატარა კარის ადგილი შავი ხვრელივით მოსჩანდა, მოწითალო შუქი გამოჩნდა. სულ უფრო მეტად შუქდებოდა და ბოლოს სინათლედ გადაიქცა.

ამ სინათლემ სიბნელეში მკვეთრად გამოსახა ოთხკუთხედი ხვრელი. საპატიმროს კარი მიტრიალდა ანჯამებზე; მოწითალო სინათლემ ნათლად გააშუქა კარის ბჭე და თამასა.

კარი მხოლოდ გამოიღო. საპატიმრო თავის ჭიშკარს ფართოდ არ აღებს. ის მხოლოდ ნახევრად აღებს თავის ხახას, თითქოს მოწყენისაგან ამთქნარებსო.

მცირე კარიდან კაცი გამოვიდა ხელში მაშხალით.

ზარი ისევ ირუკებოდა.

ურსუსი ყურს უგდებდა ზარის რეკვას, იმავე დროს მაშხალას თვალს არ აშორებდა.

კაცის გამოსვლის შემდეგ ნახევრად შეღებული კარი ფართოდ გაიღო, და კიდევ ორი კაცი გამოვიდა. შემდეგ მეოთხეც გამოჩნდა. ეს უკანასკნელი კვერთხისმტვირთველი იყო; ურსუსმა ის მაშხალის სინათლეზე იცნო, მას ხელში კვერთხი ეჭირა.

კვერთხისმტვირთველის კვალს წყვილად მოჰყვებენ ვიღაც ადამიანები, მღუმარედ მოძრაობდნენ და ფიცრის კერპებივით წელში გამართულნი მიაბიჯებდნენ.

ამ ღამის მსველულობის მონაწილენი მომნანიებელთა პროცესიას მოგაგონებდათ.

ისინი პირქუში ზეიმით, წყვილ-წყვილად გადმოდიოდნენ ციხის

კარის ზღურბლზე, თითქოს ცდილობდნენ არავითარი ხმაური არ გამოეწვიათ. ასეთი სიფრთხილით ამოძვრება ხოლმე გველი თავისი სოროდან.

მაშხალა ამუქებდა მძვინვარე სახეებსა და შავბუნელ სხეულებს. ურსუსმა იცნო ის პოლიციელები, რომლებმაც დილით გუინპლენი წაიყვანეს.

არავითარი ეჭვი არ არის, ეს ადამიანები სწორედ ისინი იყვნენ. ახლა ისინი ციხიდან გამოდიოდნენ.

მამ ახლა გუინპლენიც გამოვა.

აქ ამათ მოიყვანეს გუინპლენი, ესენივე გამოიყვანენ აქედან. ეს ცხადია.

ურსუსი უფრო ბეჯითად აცეცებდა თვალებს. ნუთუ გუინპლენს გაათავისუფლებენ?!

პოლიციელები დაბალი თალიდან ორ-ორნი გამოდიოდნენ, ძალიან ნელა, როგორც კედლიდან წვეთ-წვეთად ჩამოფონილი წყალი. ზარის რეკვა არ შეწყვეტილა, თითქოს პროცესიაში მომავალთა ნაბიჯთან შეთანხმებით რეკავსო. საპატიმროდან გამოსული ადამიანები ურსუსისკენ ზურგით მოტრიალდებოდნენ ხოლმე, და მარჯვნივ, შუკის მოპირდაპირე მხარის კუთხისკენ მიემართებოდნენ.

კარში მეორე მაშხალამ გამოაშუქა.

მაშასადამე, მსვლელობა ახლა მოთავდება.

ურსუსი დაინახავს, ვის მიჰყვებიან ესენი, დაინახავს პატიმარს, კაცს.

აი, ამ წუთში გუინპლენს დაინახავს.

აი, ბოლოს ისიც გამოჩნდა.

ეს იყო კუბო.

ოთხ კაცს მოჰქონდა შეემაუდგადაფარებული კუბო.

კუბოს უკან მესაფლავე მოაბიჯებდა, მას მხარზე ნიჩაბი გაედო.

მსვლელობის ბოლოს მესამე მაშხალიანი კაცი გამოვიდა; ცალ ხელში მას წიგნი ეჭირა და კითხულობდა; — როგორც ეტყობოდა, საპატიმროს მღვდელი უნდა ყოფილიყო.

კუბო პოლიციელების კვალდაკვალ მიჰქონდათ მარჯვნივ მისახვევისკენ.

იმავე დროს წინ მიმავალი ადამიანები შეჩერდნენ.

ურსუსმა გაიგონა, რომ კლიტეში გასაღებმა გაიჩხაკუნა.

მაშხალამ მეორე კარი გაანათა, ეს იყო საპატიმროს პირდაპირ, დაბალი გალავნის კედელში, რომელიც შუკას მეორე მხრით ჩასდევდა.

ეს კარი, რომლის ზემოთ თავის ქალა იყო გამოსახული, სასაფლაოს გალავნის კარი იყო.

კვერთხისმტვირთველი შევიდა ამ კარში, მას სხეები მიჰყვნენ. მეორე მაშხალაც კარს მიუფარა. მსვლელობა ისე დამოკლდა, რომ უჩინარში შეცურებულ გველის კუდს მოგაგონებდათ. პოლიციელების მთელი მწკრივი სიბნელეში შთაინთქა. მას კუბო მიჰყვა, მერე სიბნელეს შეერია ნიჩბიანი მესაფლავე და წიგნიანი მღვდელი. კარი მოიხურა.

ყველაფერი გაუჩინარდა, მხოლოდ გალავანს შიგნიდან კიდევ ოდნავ კრთოდა სინათლე.

მოისმა მოწუწუნე ხმა, შემდეგ ყრუ, თითქოს რაღაც დაცვივდაო.

აღბათ კაპელანი და მესაფლავე უკანასკნელად აცილებდნენ კუბოს, პირველი ფსალმუნს კითხულობდა, მეორე საფლავეში ჩაშვებულ კუბოს მიწას აყრიდა.

წუწუნი აღარ ისმოდა, ყრუ, მძიმე ხმაურიც შეწყდა.

ისევ ნაბიჯების ხმა მოისმა. მაშხალამ გამოაშუქა; სასაფლაოს გალავნის პატარა კარის ზღურბლზე კვლავ გამოჩნდა კვერთხისმტვირთველი; თავისი კვერთხი მალლა აეწია. მას კაპელანი, მესაფლავე და პოლიციელები მოჰყვებოდნენ. ყველანი გამოჩნდნენ კუბოს გარდა. პროცესია ისევ წყვილ-წყვილად, იმავე გზით ისევ კუშტი ღუმილით დაბრუნდა. სასაფლაოს ჭიშკარი დაიხურა. საპატიმროს კარი გაიღო. კვლავ ჩირაღდნებით განათებული თალიანი ტალანი წამიერად მოწითალო ანარეკლმა გააშუქა; ურსუსმა დაინახა საპატიმროს ჩაწყვდიადებული შინაწიალი, შემდეგ ისევ ყველაფერი სიბნელემ შთაინთქა.

ზარი დადუმდა, ღამემ თავისი თქვა და ზედ ღუმილის აებედითი ფარდა დაუშვა.

სანახაობა უკვალოდ გაქრა.

ყველა ლანდი გაიფანტა.

შემთხვევით მსგავსებაში ჩვენ ხშირად რაიმე აზრს ვპოულობთ, და ამის საფუძველზე რაღაც ვითომდა სინამდვილის მსგავსი დასკვნები გამოგვაქვს.

გუნპლენის ესოდენ გაუგებარ, საიდუმლოებით მოცულ და-
პატიმრებას, პოლიციელისგან მოტანილ მის ტანსაცმელსა და
სამკვლოვიარო ზარის რეკვას იმავე საპატიმროდან, სადაც გაუნ-
პლენი მიიყვანეს, ეს ტრაგიკული დასასრული მოჰყვა — ქუბოს
ჩასვენება საფლავში.

— გუნპლენი მოკვდა! — შესძახა ურსუსმა და ღონემიხდილი
დაეშვა ქვაზე. — მოკვდა! ამათ მოკლეს! ჩემო აღზრდილო! ჩემო
შვილო! — და იგი აქვითინდა.

V

სახელმწიფოებრივი ინტერესები უდიდესშიც მულაჰნდება და უმცირესშიც

ექ, ურსუსი ამოდ იქადდა, არასდროს მიტირია და არც ვიტირუ-
ბო. ახლა მას ცრემლები ახრჩობდა. ცრემლები გულში წვეთ წვე-
თობით უგროვდებოდა — მთელი თავისი სიცოცხლის მანძილზე.
პირამდე ავსებული ფიალა ერთ წუთში ვერ დაიცლება. ურსუსი
დიდხანს ქვითინებდა.

პირველი ცრემლი მომდევნოს გზას უკაფავს. ურსუსი გუნ-
პლენს დასტიროდა, დასტიროდა დეას, თავის თავს, პომოს, ტი-
როდა, როგორც ბავშვი. ტიროდა, როგორც მოხუცი. დასტიროდა
ყოველივეს, რასაც კი წინათ სიცილს აყრიდა. მან წარსულს ახლა
გადაუხადა ვალი. ადამიანს უფლება აქვს დაგვიანებითაც აფრქ-
ვიოს ცრემლი თავისი წარსული უბედურების გამო.

სინამდვილეში, სამარეს ჰარდკვანონეს ცხედარი მიაბარეს, მა-
გრამ ურსუსს ეს აბა საიდან ეცოდინებოდა!

გაკვიდა რამდენიმე საათი.

გათენდა. ბაზრის მოედანს დილით სინათლის მკრთალი ლეჩა-
ქი მოეფინა. იგი აქა-იქ კიდევ ებრძოდა ღამის ჩრდილებს. განთი-
ადის სხივებში ტედკასტერის სასტუმროს თეთრი ფასადი გამოჩნდა.
ნიკლსი არც დაწოლილა დასაძინებლად. ხშირად ერთი და იგივე
მოვლენა რამდენიმე ადამიანს უკარგავს ძილს.

ყოველივე კატასტროფა ბევრნაირ შედეგს იწვევს. გადააგდეთ
ქვა წყალში და სცადეთ წრეების დათვლა.

ნიკლსი გრძნობდა, რომ გუინპლენის დაპატიმრებას შეუძლო მისთვის ზიანი მიუყენებინა. მეტად არასასიამოვნოა, როდესაც თქვენს სახლში ასეთი მოვლენები ხდება. ამით შეფიქრიანებული და მომავლის სხვადასხვა გართულების მოლოდინში, ნიკლსი სევდიან ფიქრებს მისცემოდა. ახლა ნანობდა, რომ „ამ ხალხს“ ბინა მისცა. რატომ წინათვე არ იფიქრა. ბოლოს და ბოლოს ესენი რაღაც ხიფათს გადაჰკიდებდნენ. მაგრამ ახლა როგორღა მოიშოროს თავიდან? ურსუსთან ხომ ხელშეკრულება ჰქონდა დადებული. რა ბედნიერი იქნება ასეთ მდგომარეობას რომ დააღწევდეს თავს! რა მიზეზს უნდა ჩასჭიდოს ხელი, რომ აქედან გაყაროს ისინი?

უცბად სამიკიტნოს კარზე ძლიერ დააბრაზუნეს, რაც ინგლისში მნიშვნელოვანი პირის მობრძანებას მოასწავებს.

დაკაკუნების სხვადასხვაობაც იერარქიული კიბის, ანუ ხარისხების შესადარია.

ეს კაკუნი წარჩინებული ლორდისა კი არ იყო, არამედ სასამართლოს მოხელისა.

შიშისაგან აკანკალებულმა მიკიტანმა სარკმელი გამოაღო.

და მართლაც სასამართლოს მოხელე აბრაზუნებდა. განთიადის შუქზე ნიკლსმა კართან პოლიციელთა რაზმი დაინახა. მათ ორი კაცი შეთაურობდა; ერთი მათგანი სასამართლოს ბოქაული იყო.

სასამართლოს ბოქაული ნიკლსმა გუშინ დილით ნახა და ამიტომ მაშინვე იცნო.

მეორე კაცს ის არ იცნობდა.

ის იყო ჩასქელებული ჯენტლმენი, სახეზე ცვილის ფერი ედო, სასახლის კარისკაცის პარიკი ეხურა და სამგზავრო მოსასხამი ჰქონდა წამოხურული.

სასამართლოს ბოქაულისა ნიკლსს ძალიან ეშინოდა. ნიკლსს რომ რაიმე ურთიერთობა ჰქონოდა მეფის სასახლესთან, მაშინ მას მეორე მომსვლელისა უფრო მეტად შეეშინებოდა, რადგან ეს მეორე ბარკილფედრო ბრძანდებოდა.

ერთმა პოლიციელთაგანმა კიდევ უფრო ძლიერად მიაბრაზუნა კარზე.

მიკიტანს შუბლზე ცივმა ოფლმა დაასხა, მან კარი საჩქაროდ გამოაღო.

სასამართლოს ბოქაულმა, წესრიგის დამცველს როგორც შეუ-

ფერება, ხმა აიმაღლა და მოხეტიალეთა ცხოვრებაში კარგად ჩახე-
დულმა, მკაცრი გამოძეტველებით იკითხა:

- სად არის ურსუსი, ბალაგანის პატრონი?
- სასტუმროს პატრონმა ქუდი მოიხადა და უპასუხა:
- აქა ცხოვრობს, თქვენო პატიოსნებავ.
- ეგ შე უშენოდაც ვიცი, — უპასუხა ბოქაულმა.
- შეჭველია, თქვენო პატიოსნებავ.
- დაუძახე, მოვიდეს.
- ახლა შინ არ გახლავთ, თქვენო პატიოსნებავ.
- მაშ სად არის?
- არ ვიცი.
- როგორ თუ არ იცი?
- ჯერ არ დაბრუნებულა.
- მაშ ძალიან ადრე წასულა აქედან?
- არა, ძალიან გვიან.
- ოჰ, ეს მაწანწალები! — შენიშნა ბოქაულმა.
- აგერ, მოდის, თქვენო პატიოსნებავ, — დაბალი ხმით წაილა-
პარაკა ნიკლსმა.

მართლაც, ამ წუთში ქუჩის მოსახვევიდან ურსუსი გამოჩნდა. სასტუმროსკენ მოდიოდა. მან თითქმის მთელი ღამე გაატარა იმ საპატიმროსა და სასაფლაოს შუა, სადაც გუშინ შუადღისას გუინ-პლენი მიიყვანეს და სადაც წუხელ შუადღისას მკვდარი და-საფლავეს, რაც მან კარგად გაიგონა და დაინახა. მწუხარებისგან გაფითრებული მისი სახე დილის რიჟრაჟზე უფრო მეტად გაცრუ-ცილიყო.

ადრიანი დილა დღის ნათელის წინამორბედი, მაგრამ იგი ჯერ ისევ საგანთა ღამეულ ბუნდოვან მოხაზულობას, მათ შორის მოძრავსაც კი, სახეს ვერ უცვლის.

ურსუსი ნელი ნაბიჯი მოდიოდა. მისი გაფითრებული სახე და მთელი სხეული გათენების ბინდბუნდში ოდნავ მოჩანდა. იგი მოჩვენებას მოგაგონებდათ.

წინა საღამოს ელდანაკრავი, უქულოდ გაიქცა სასტუმროდან. არც კი შეუმჩნევია, რომ ქუდის დახურვა დაავიწყდა. შეთხელეპული ჭადარა თმა ქარისგან გასწეწოდა. ელდისგან გაფართოვებული თვალებით თითქოს ვეღარას ხედავდა. ჩვენ ხშირად თითქოს ვგზი-

ზღობთ ძილში და ფხიზლობისას კიდევ თითქოს გვძინავს. ურსუსი გიჟს დამსგავსებოდა.

— მისტერ ურსუს, — დაუძახა მიკიტანმა, — აბა მოდიოთ აქ; მათ პატიოსნებას თქვენთან რაღაც საქმე აქვს.

ნიკლსი მთლად იმ ფიქრს მიეცა, ეგების როგორმე ეს უსიამოვნო ინციდენტი ჩავანელოო, ამიტომ თქვენობით მიმართა ურსუსსა და თან შიშობდა, „მათმა პატიოსნებამ“ არ მიწყინოს, რომ ქვეშევრდომსაც მათ თანაბრად მივმართეო.

ურსუსი ისე შეტორტმანდა, თითქოს ღრმა ძილში წასული ლოკინიდან გადმოაგდესო.

— რა ამბავია? — იკითხა.

და მან დაინახა პოლიციელები, რომელთაც სასამართლოს ბოქაული მეთაურობდა.

ეს კიდევ ახალი, მძიმე ელდა იყო.

სულ ახლახან კვერთხისმტკირთველი დაადგა თავზე, ახლა კიდევ სასამართლოს ბოქაული. ჯერ ერთის ხელში ჩაეარდა, ახლა მეორისა. იგი იმ ხომალდს მოგაგონებდათ, რომელიც, როგორც ძველ გადმოცემებშია ნათქვამი, ორ საზარელ კლდის შუა განხვრილა.

სასამართლოს ბოქაულმა შინ შედიო, ანიშნა.

ურსუსი დაემორჩილა.

გოვიკემს ახლახან გაელვიძა და დარბაზს ასუფთავებდა. ის შეჩერდა, ცოცხი მიაყუდა, თვითონ მაგიდებს მიუფარა და სული განაბა. კეფას იფხანდა, რაც დაძაბულ ვურადლებას ნიშნავდა.

სასამართლოს ბოქაული მაგიდასთან ჩამოჯდა. ბარკილფედრომაც სკამი აიღო. ურსუსი და ნიკლსი მათ წინ გაჩერდნენ, პოლიციელები გარეთ, ქუჩაში, დახურულ ჭიშკართან მოგროვდნენ.

სასამართლოს ბოქაული, როგორც კანონის დაცველს შეეფერება, მკაცრად დააცქერდა ურსუსსა და შეეკითხა:

— თქვენ მგელი გყავთ თან?

ურსუსმა უპასუხა:

— მთლად ასე როდია.

— ამას მგელი ჰყოლია თან, — „მგელი“ მკვეთრად გამოთქვა სასამართლოს ბოქაულმა.

— საქმე ის გახლავთ, რომ... — წამოიწყო ურსუსმა და გაჩუქდა.

— სისხლის სამართლის დანაშაულია, დაისჯებით, — წარმო-
თქვა ბოქაულმა.

ურსუსმა სცადა თავის დაცვა:

— ეს შინაური ცხოველია.

ბოქაულმა ხელი მაგიდაზე დადო, ხუთივე თითი გაფარჩხა, —
ასეთი ჟესტი შეეფერება ხელისუფლების წარმომადგენელს.

— კომედანტო, ჯანაოზო, ხვალ ამ დროს თქვენი მგლიანად ინ-
გლისი უნდა დატოვოთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში მკელს წაიყვანენ
საგანგიოში და მოკლავენ.

ურსუსმა იფიქრა, „ერთ მკვლელობას მეორე უნდა მიაყოლონო“,
მაგრამ ხმა არ ამოუღია, მხოლოდ თრთოლამ დაუარა მთელ ტანში.

— გესმით თუ არა? — განაგრძობდა ბოქაული.

ურსუსმა თავი დაუქნია, ნიშნად თანხმობისა.

ბოქაულმა გაიმეორა:

— მოკლავენ.

სიჩუმე ჩამოვარდა

— თოკით მოახრჩობენ ან წყალში გადააგდებენ.

სასამართლოს ბოქაულმა ურსუსს შეხედა და განაგრძო:

— თქვენ კიდევ ციხეში ჩაგსვამენ.

ურსუსმა წაიჩურჩულა:

— ბატონო მოსამართლე...

— უნდა წახვიდეთ ხვალ დილაძე, წინააღმდეგ შემთხვევაში,
ბრძანება შესრულებული იქნება.

— ბატონო მოსამართლე...

— რას იტყვით?

— ორივემ უნდა დაეტოვოთ ინგლისი?

— ორივემ.

— დღესვე?

— დღესვე.

— მაგრამ როგორ მოხერხდება?

ნიკლსი ბედნიერებას ეწია. სასამართლოს ბოქაულმა, რომლი-
საც ასე ეშინოდა, თვითონ იხსნა ხიფათისაგან. პოლიცია მას დაეხ-
მარა, გაათავისუფლა იგი „ამ ხალხისაგან“. პოლიციამ თვითონ
იზრუნა ნიკლსისათვის და თავიდან მოაშორა ისინი. ნიკლსი ფი-
ქრობდა გაეგდო ურსუსი, მაგრამ პოლიცია თვითონ ამევეებს ურ-

სუს ინგლისიდან. შეურყეველი ძალაა. აბა შეედავე! ნიკლსი აღ-
ტაცებული იყო.

იგი ლაპარაკში ჩება:

— თქვენო პატიოსნებავ. ეს კაცი...

მან ურსუსზე მიუთითა.

— ეს კაცი გვეკითხებათ, როგორ უნდა წავიდე დღესვე ინგლი-
სიდანო. მაგრამ სულ ადვილი საქმეა: თუქნაზე, ლონდონის ხიდის
ორივე მხარეს, დღისითაც და ღამითაც დგას ხომალდები, რომლებ-
საც ყველა მიმართულებით მიჰყავთ მგზავრები: დანიაში, პოლან-
დიაში, ესპანეთში; ყველგან, გარდა საფრანგეთისა, რომელთანაც
ჩვენ ახლა ომი გვაქვს გაჩაღებული. ბევრი ამ ხომალდთაგანი, რო-
გორც კი ზღვის მიქცევა დაიწყება, ამაღამ პირველ საათზე ღუზას
აუშვებს. მათ შორის როტერდამის შხუნა „ვოგრაატიც“.

სასამართლოს ბოქაულმა ურსუსისკენ მიიხედა და მხრები აიჩეჩა.

— კარგი. რომელი ხომალდითაც გინდათ, იმით იმგზავრეთ,
თუნდაც „ვოგრაატი“ იყოს.

— ბატონო მოსამართლე! — დაიწყო ურსუსმა.

— აბა, რას იტყვით?

— ბატონო მოსამართლე, ეს შეიძლებოდა მე რომ წინანდებუ-
რად მართო მგელი მყავდეს, მას ხომალდით თან წავიყვანდი, მა-
გრამ...

— მაგრამ რაღა?

— მაგრამ მე ახლა „მწვანე ყუთი“, უშველებელი ფურგონი მაქვს
ორი ცხენით, ის დიდ ხომალდზეც არ მოთავსდება.

— აბა, ეგ რა ჩემი საქმეა, თუ ასეა, მგელს მოგიკლავენ.

ურსუსი ცახცახმა აიტანა, იგრძნო, რომ ვიღაცის ყინულივით
ცივმა ხელმა თითქოს გული შეუკუმშა. მან გაიფიქრა: „მტარვალე-
ბი, მკვლელობა მათთვის სახალისო საქმეაო“.

სამიკიტნოს პატრონმა ურსუსს ღიმილით მიმართა:

— მისტერ ურსუს, შეგიძლიათ გაყიდოთ თქვენი „მწვანე ყუთი“.

ურსუსმა მას შეხედა.

— მისტერ ურსუს, თქვენ ხომ წინადადებით მოგმართეს.

— რომელი წინადადებით?

— წინადადებით ფურგონის შესყიდვაზე, ცხენების, ორივე ბოძა
ქალისა და...

— ეის უნდა ყიღვა?

— მახლობელი ცირკის პატრონს.

ურსუსს გაახსენდა:

— დიახ, მართალია.

ნიკლსი სასამართლოს ბოქაულს მიუბრუნდა.

— თქვენო პატიოსნებავ, დღესვე შეუძლიათ მორიგდნენ. აქვე მეზობლად რომ ცირკია, მისი პატრონი იყიდის ფურგონსა და ცხენებს.

— ცირკის პატრონი ჭკვიანურად მოიქცევა, — თქვა ბოქაულმა, — იმიტომ, რომ ფურგონი და ცხენები მას შეიძლება გამოადგეს. დღეს ისიც აქედან უნდა აიბარგოს. საუთვორჯის სამრევლოს მღვდლებმა საჩივარი შემოიტანეს: ტარინზოფილდში უწესობა და აურზაური ხდებაო. შერიფმა სათანადო ზომები მიიღო. დღეს საღამოთი ამ მოედანზე აღარც ერთი ბალაგანი აღარ იქნება. ვველა ამ უმსგავსობას ბოლო მოელება. ამ პატივცემულმა ჯენტლმენმა ღირსი გაგვხადა და მობრძანდა...

სასამართლოს ბოქაული დადუმდა და ბარკილფედროს მდაბლად თავი დაუკრა. უკანასკნელმა ისევე თვის დაკვრით უპასუხა.

— პატივცემული ჯენტლმენი, რომელმაც ღირსი გაგვხადა და დღეს აქ მობრძანდა, ვინძორიდან არის საგანგებოდ გამოგზავნილი: მისი უდიდებულესობის, დედოფლის განკარგულებაა: „გაიწმინდოს მოედანი“.

ურსუსი, რომელმაც მთელი ღამე ფიქრებში გაატარა, ახლაც გუნებაში თავის თავს ბევრ რამეს ეკითხებოდა. ბოლოს და ბოლოს მან ხომ მართო კუბო ნახა. საიდან იცოდა, რომ იმ კუბოში ის გვამი იდო? საპატიმროში რამდენი ტუსადი კვდება. კუბოზე ხომ მიცვალებულის სახელს არ აღნიშნავენ. გუინპლენის დაპატიმრების შემდეგ ვილაცას მარხავდნენ. ეს კიდევ არაფერს არ ნიშნავს. POST HOC, NON PROPTER HOC* და სხვა. ურსუსი ისევ ეჭვებმა შეიპყრო. ჩვენი მწუხარების დროს იმედი გაღვივდება და აციმციმდება ხოლმე, როგორც ნავთი ენთება წყალზე. ადამიანის მწუხარების ზედაპირზე იმედის შუქი ყოველთვის ამოტივტივდება ხოლმე. ურსუსმა ბოლოს და ბოლოს ასე გადაწყვიტა: „შეიძლება მართლაც გუინპლენს მარხავდნენ, მაგრამ ეს კიდევ სარწმუნო არ არის, რა ვიცი, იქნებ გუინპლენი ისევ ცოცხალია?“

ურსუსმა ბოქაულს თავი დაუკრა.

— დიდად პატივცემულო მოსამართლე, მე წავალ, ჩვენ წავალთ ჯეულანი, „ვოგრაატი“ როტერდამში. მე გემორჩილებით. გაეყიდი „მწვანე ყუთს“, ცხენებს, საყვირებს, ბოშა ქალებს. მაგრამ მე მყავს ამხანაგი, მას აქ ვერ დავტოვებ. გუინპლენს ვერ დავტოვებ.

— გუინპლენი მოკვდა, — წარმოთქვა ვილაცამ.

ურსუსი შეკრთა, თითქოს გველის ცივი შეხება იგრძნო.

ეს სიტყვები ბარკილფედრომ წარმოთქვა.

იმედის უკანასკნელი სხივი ჩაქრა. აღარავითარი იმედი აღარ იყო. გუინპლენი მოკვდა.

უცნობს ნამდვილად უნდა სცოდნოდა. მას ისეთი ავბედითი გამომეტყველება ჰქონდა.

ურსუსმა მასაც თავი დაუკრა.

ნიკლსი, სწორედ რომ ითქვას, კეთილი კაცი იყო, როცა შიშს არ ეძლეოდა. შიშმა მასში სისასტიკე აღძრა. დაშინებული მხდალი მეტად შეუბრალებელია.

მან წაიჩურჩულა:

— ეს შემთხვევა საქმეს ამარტივებს.

და იგი ურსუსის ზურგს უკან ხელების ფშვნეტას შეუდგა. უხაროდა, როგორც ვველა ეგოისტს სჩვევია; ის თავის გუნებაში ფიქრობდა, „მე აქ არაფერ შუაში ვარო“. მსგავსად პონტოელი პილატესი, რომელმაც ხელი დაიბანა.

ურსუსმა სევდიანად თავი ჩაქინდრა. მამ სიკვდილი გადაუწყვიტეს და სისრულეშიც მოიყვანეს ეს გადაწყვეტილება. ხოლო მას, ურსუსს, როგორც ახლა გამოუცხადეს, განდევნა აქვს მისჯილი. აღარავითარი გამოსავალი აღარ იყო, უნდა დამორჩილებოდა. ურსუსი ჩაფიქრდა.

უცბად იგრძნო, რომ ვილაცამ იდაყვზე ხელი წაავლო. ეს იყო სასამართლოს ბოქაულის თანამგზავრი.

ურსუსი შეკრთა.

იმ კაცმა, რომელმაც უთხრა, „გუინპლენი მოკვდაო“, ახლა ყურში წასჩურჩულა:

— აი, ათი გირვანქა სტერლინგი, ამას გიგზავნით თქვენი კეთილისმყოფელი, — და ბარკილფედრომ ურსუსის წინ, მაგიდაზე პატარა ქისა დადო.

შკითხველს, რა თქმა უნდა, ახსოვს, რომ ბარკილფედრომ სასახლიდან ყულაბა გაიტანა. ათი გინეა — ორი ათასიდან. ეს იყო და ეს, რაც ბარკილფედრომ ურსუსს უწყალობა. სიმართლე ითქვას და, ეს საკმარისი იყო; მას რომ ურსუსისთვის მეტი მიეცა, თვითონ დაზარალდებოდა. მან ხომ დიდი შრომა გასწია ლორდის მოსაძებნად და ახლა იგი ნაპოვნის გამოყენებას შეუდგა. სამართლიანობა მოითხოვდა, რომ მის მიერ აღმოჩენილი ოქროს მადნიდან პირველი ნადავლი მასვე რგებოდა. დაე, ზოგმა ასეთ რამეს მდაბალი საქციელი უწოდოს, ეს მათი საქმეა, მაგრამ აქ საკვირველი არა არის რა. ბარკილფედროს უყვარდა ფული, განსაკუთრებით, მოპარული. ყოველი მეშურნე იმავე დროს ვერცხლის მოყვარულია. ბარკილფედროსაც ჰქონდა თავის წილად ნაკლულოვანებანი. ბოროტნი, ან აუის მოქმედნი მრავალ წვრილმან მანკიერებას არ არიან მოკლუბულნი. ვეფხვებსაც კი ჰყავთ მკბენარები.

გარდა ამისა, აქ ბეკონის სკოლის გავლენაც იგრძნობოდა.

ბარკილფედრო სასამართლოს ბოქაულს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ბატონო ჩემო, მოიღეთ მოწყალება და დროზე მოათავუთ საქმე. მე ძალიან შეჩქარება. რაც შეიძლება სწრაფად უნდა გავრვეოთ ეტლის ცხენები, რომ ვინძორში ორ საათში მივაღწიოთ. ყველაფერი უნდა მოვახსენო მის უდიდებულესობას და შემდგომი ბრძანებებანკარგულება მივიღო.

სასამართლოს ბოქაული წამოდგა.

ის მივიდა ურდულით მიკეტილ კართან, ურდული გამოსწია, კარი გააღო. ხმის ამოუღებლად გადახედა პოლიციელებს, თითო დაუქნია. მთელი რაზმი შემოვიდა დარბაზში, ასევე ჩუმად, რაც მრისხანების დასაწყისს მოასწავებდა.

ნიკლსი კმაყოფილი იყო, რომ ყველაფერი ასე სწრაფად გამოირკვა და არაფერი გართულებულა. ალტაცებას ეძლეოდა, რომ ზიფათს თავი დააღწია, მაგრამ მწკრივში ჩამდგარ პოლიციელთა დანახვაზე შიშმა აიტანა, ურსუსი აქ, ჩემს სახლში არ დააპატიმრონო. მის სასტუმროში თანმიყოლებით ორი დაპატიმრება! ჯერ გუინპლენისა და მერე ურსუსისა, ეს ხომ ზიანს მიაყენებდა მის სასტუმროს; იმიტომ, რომ მუშტრებს ის საშიკიტნო არ უყვართ, სადაც პოლიცია დაიარება ხოლმე ხშირად. დადგა მომენტი, როდესაც თავაზიანად უნდა ჩარეულიყო და იმავე დროს ქედმაღლობაც

გამოეჩინა. ნიკლსი ბოქაულს ღიმილით მიუბრუნდა, მის სახეზე ხან თვითრწმენა იხატებოდა, ხან პირფერობა.

— თქვენო პატიოსნებავ, მე ნებას ვაძლევ ჩემს თავს შევნიშნო, რომ პატივცემული ბატონი სერუანტები ახლა აღარაფრისთვის საჭირონი არ არიან, რადგან უკვე გამოირკვა, რომ დამნაშავე მგელს წაიყვანს ინგლისიდან, ხოლო კაცი, რომელსაც სახელად ურსუსი ჰქვია, უკვე წინააღმდეგობას აღარ იჩენს და თქვენი პატიოსნების ბრძანების ზუსტად ასრულებას გვპირდება. კეთილ ინებეთ, თქვენო პატიოსნებავ, მართალია, პოლიციის მოქმედება ყოველნაირად პატივისცემის ღირსია და ესოდენ აუცილებელიც სახელმწიფოს კეთილდღეობისათვის, მაგრამ მხედველობაში მიიღეთ, რომ ამან შესაძლოა ჩემი დაწესებულება დაახიანოს, მიუხედავად იმისა, რომ იგი არაფერ შუაშია. როგორც კი მოედანი მისი უდიდებულესობის დედოფლის ბრძანების თანახმად გაიწმინდება, მაშინ „მწვანე ყუთის“ ჯამბაზ-კომედიანტებიდან აქ აღარაფერ დარჩება და არავითარი დამნაშავე სხვა ელემენტი აღარ იქნება. ჩემი აზრით, კანონიერების დარღვევად არ ჩაითვლება არც ბრმა ქალი, არც ის ორი ბოშა დედაკაცი, ამიტომ გვევდრებით, თქვენო პატიოსნებავ, იმარეთ თქვენი აქ კეთილი მობრძანება და უკანვე დააბრუნეთ ეგ ღირსეული ბატონები, რომლებიც ახლა აქ შემოვიდნენ, რადგან მათ ჩემს სახლში არავითარი საქმე არა აქვთ, თუ, თქვენო პატიოსნებავ, ნებას მომცემდით ჩემი სიტყვების სამართლიანობა დამედასტურებინა, მე დავამტკიცებდი, რომ ამ პატივცემული ბატონების აქ ყოფნა უსარგებლოა და შეგეკითხებოდით, თქვენო პატიოსნებავ, რამდენადაც კაცი, რომელსაც სახელად ურსუსი ეწოდება, ემორჩილება გადაწვევტილებას, მაშ მათ აქ ვისი დაპატიმრება განუზრახავთ?

— თქვენი, — უპასუხა ბოქაულმა.

მახვილის დარტყმით შუაზე რომ გაკვეთონ, ვეღარას შეეკამათებო. ნიკლსი მის ახლო რაღაც ნივთზე დავარდა მეხდაცემულივით. ის ნივთი არცთუ მაგიდა იყო, არცთუ სკამი.

სასამართლოს ბოქაულმა ხმა ისე აიმაღლა, რომ მოედანზეც კი გაიგონებდნენ:

— მისტერ ნიკლს პლემპტრი, სამიკიტნოს პატრონო, ჩვენ კიდევ ერთი საქმეც უნდა მოვითაოთ. ეს მასხარა-მოქალაქე და მგელი

მანანწალები არიან, მათ განუდევნით ინგლისიდან, მაგრამ მთავარი
დამნაშავე თქვენა ხართ! თქვენი თანხმობით აქ, თქვენს სახლში კა-
ნონი ირღვეოდა. რაკი თქვენ ნება მოგვცათ სასტუმრო გქონოდათ,
მაშ პასუხსაც თქვენ აგებთ იმაზე, რაც ამ სასტუმროში ხდებოდა.
თქვენს დაწესებულებაში უმართებულობასა კქონდა ადგილი და
ამის ნებას თქვენ აძლევდით, მისტერ ნიკლს, დღეიდან ჩამოგერთმე-
ვით პატენტი, გადაიხდით ჯარიმას და ციხეში ჩაგსვამენ.

პოლიციელები სამიკიტნოს პატრონს შემოეხვივნენ.

სასამართლოს ბოქაულმა გოვიკეშზე ანიშნა.

— ეს ბიჭიც დაპატიმრებულია, როგორც თქვენი თანამოაზრე.

ერთმა პოლიციელმა კისერში სტაცა ხელი გოვიკეშს, რომელ-
მაც ცნობისმოყვარეობით შეხედა წესრიგის დამცველს. ბიჭს მა-
ლიან არც კი შეშინებია, რადგან ვერ გარკვეულიყო, რა ხდებოდა.
მას ყველანაირი უცნაურობანი ენახა აქ და გუნებაში თავის თავს
ეკითხებოდა, — იქნებ ისევ კომედია უნდა ითამაშონ და მეც მათა-
მაშებნო.

სასამართლოს ბოქაულმა ქუდი თავზე ჩამოიფხატა, ხელები მუ-
ცვლზე დაიწყო, რაც დიდებულებას გამოხატავდა და დაასვენა:

— მაშ ასე, მისტერ ნიკლს, თქვენცა და ამ ბიჭსაც წაგიყვანთ
საპატიმროში და რკინის ბადურის შიგნით გამყოფებთ. თქვენი
დაწესებულება — ტედკასტერის სასტუმრო — დაიხურება, დაიკე-
ტება და ყადაღა დაედება, დაე, სხვები, ამის მნახველნი გაფრ-
თხილდნენ. აბა, ახლა მოგვეყვით უკან!

გამოღვიძება

— მაგრამ დეა?

როდესაც ტედკასტერის სასტუმროში აღწერილი ამბები ხდებოდა, გუინპლენს კორლეონ-ლოჯში გაუთენდა დილა. მას ეგონა, ეს ამოძახილი გარედან შემომესმაო, ნამდვილად კი მისი არსების სიღრმიდან იყო ამოხეთქილი.

რომელ ჩვენგანს არ გაუგონია ჩვენი სულის იდუმალ კუნჭულურში აბგერებული ხმა?

დილა თენდებოდა და განთიადის სინათლე ეფინებოდა არემარეს.

დილის ცისკარი აფხიზლებს ადამიანს.

რა სარგებლობას მოგვიტანდა მზე, ღრმა ძილში წასულ სინდისს რომ არ აღვიძებდეს!

სიძარტლე და სათნოება ერთნაირი ბუნებისანი არიან.

ღმერთად ქრისტეს ვალიარებთ თუ ამურს, მაინც ყველა ჩვენგანს, ჩვენ შორის უკეთესთაგანსაც კი, ცხოვრებაში გვიდგება ისეთი დრო და ჟამი, როდესაც ვივიწყებთ იმ ჩვენს ღმერთს: მაშინ ყოველ ჩვენგანს, ალაღმართალ კაცსაც კი სჭირდება გახსენება, რომ გამოერკვეს თავდავიწყებიდან, ამიტომ განთიადი აღვიძებს ჩვენში სინდისის გონივრულ ხმას. ეს ხმა წინამორბედია ჩვენი მოვალეობის გრძნობის გამოფხიზლებისა, იმის მსგავსად, როგორც მამლის ყივილი წინ უსწრებს გათენებას.

ადამიანის გულის ქაოსში გაისმის შეძახილი: FIAT LUX*

გუინპლენი (ჩვენ მას წინანდებურად ეს სახელი უნდა ვუწოდოთ, უინაიდან კლენჩარლი მხოლოდ ლორდია, ხოლო გუინპლენი — ადამიანი.) თითქოს მკვდრეთით აღდგა.

გაწყვეტილი არტურია დროზე უნდა შეხვეულიყო, თორემ იგი კუთილშობილების უკანასკნელ წვეთსაც დაკარგავდა.

— მაგრამ დეა? — წარმოთქვა გუინპლენმა.

ამავე წუთში მან იგრძნო, რომ სისხლმა დაუწყო ჩქეფა. თითქოს გამამხნეებულმა, ამაღლებულმა ტალღამ გადაურბინაო.

კეთილი აზრების ამაფორიაქებული მოზღვავება შინ დაბრუნებულ კაცს გვაგონებს, რომელსაც გასაღები დაუკარგავს და სახლის კარის შემტურევას აპირებს. ეს არის ძალდატანებითი შესვლა, მაგრამ სიკეთის შესვლაა. ეს ძალმომრეობაა, მაგრამ ძალმომრეობა დამპყრობელი ბოროტების მიმართ.

— დეა! დეა! დეა! — იძვრებდა გუინპლენი.

თითქოს გულში ინერგავდა იმას, რასაც გრძნობდა.

მან ხმამაღლა იკითხა:

— სადა ხარ, დეა?

და თითქმის გაუკვირდა, რომ პასუხი არ მიიღო.

ათვალიერებდა ჭერსა და კედლებს, თითქოს ჭკუაზე შერყეული გონზე მოდიხო.

— სად არის დეა? ან მე სადა ვარ? — ეკითხებოდა იგი თავის თავს.

ისევ დარბაზში სიარულს შეუდგა. აქეთ-იქით აწყდებოდა გალიაში დამწყვდეული ნადირივით.

— მე სადა ვარ? ვინძორში! შენა? საუთეორქში. ოჰ, ღმერთო ჩემო! პირველად დავშორდით ჩვენ ერთმანეთს. ვინ დაგვაშორა, ვინ? მე აქა ვარ, შენ კიდევ იქ. ო, არა, ეს შეუძლებელია, არ უნდა მოხდეს. ეს რა დამემართა?

იგი შედგა.

— ვინ მელაპარაკებოდა დედოფალზე? საიდან ვიცი ეს ამბები? გამოვიცვალე! მე გამოვიცვალე? რამ გამომცვალა, იმან, რომ ღორღი გაუხდი? დეა, იცი კი, რა მოხდა? შენ ახლა ლედი ხარ, საოცარი რამ ხდება. პო, მართლა! გზა ხომ არ ამებნა? სწორ გზაზე უნდა გავაღწიო როგორმე. ვიღაც კაცი რაღაც გაუგებარს მელაპარაკებოდა. პო, მომაგონდა: „მილორდ, ბედი ერთ კარს რომ გაუღებს ადამიანს, მეორეს მიუხურავსო, რაც უკან დარჩა, ის უკვე აღარ არსებობსო“. სხვანაირად რომ ითქვას, გამლანძლა: „არამზადა ხარო“. ის სამულველი კაცი, როცა მე ისევ თავდავიწყებაში ვიყავი, ასეთ რამეებზე მელაპარაკა, ისარგებლა იმით, რომ გაბრუებული, დარეტიანებული ვიყავი. ხელში ჩამიგდო. სად არის ის კაცი? საკა-

დრისი პასუხი უნდა გავცემ! მისი ცბიერი ღიმილი თითქოს სიზმარ-
ში მომეღიანდა. მაგრამ, ოპ! ისევ მიბრუნდება გონება ძალიან კარ-
გი! ისინი სცდებიან, თუ ფიქრობენ, რომ ლორდი კლენჩარლი მათი
სათამაშო ბურთი იქნება და საითაც უნდათ, იქითკენ გადაისვრიან.
მე ინგლისის პერი ვარ, დიახ! და ჩემს მეუღლედ დეას ვაღიარებ!
პირობა! რა პირობა? მე არავითარ პირობას მათ არ მივცემ. დე-
ლოფალი? მე რა საქმე მაქვს დედოფალთან. მე ის თვალითაც არ
მინახავს. ლორდად იმიტომ ხომ არ დავიბადე, რომ მონა ვიყო. მე
თვითონ გავხდები ხელისუფალი, მაგრამ ჩემს თავისუფლებას არა-
ვის დაუკანებებ. ბორკილები იმიტომ ხომ არ მომაშორეს, რომ... მე
ღამამახინჯეს, — ეს იყო და ეს. დეა, ურსუს, მე თქვენთანა ვარ. მე
ხომ ისეთივე ვიყავი, როგორიც თქვენ ხართ ახლა. თქვენც ისეთი
ბედი გეწევთ, როგორიც მე. მოდით აქ! არა, მე მოვდივარ თქვენ-
თან! ახლავე, დაუყოვნებლივ, ისედაც ძალიან დიდხანს დავრჩი აქ.
რას იფიქრებენ, ამდენ ხანს რომ არ დაებრუნდი? ოპ, ის ფულები!
რამ გამაგზავნინა ფული? მე თვითონ უნდა წავსულიყავი მათთან
საჩქაროდ. ისიც მახსოვს, რომ იმ კაცმა მითხრა — აქედან ვეღარ
გახვალთო. ვნახოთ! ეჭვი, ეტლი! მომართვან დახურული ეტლი! მე
თვითონ წავალ მათ მოსაყვანად. სად არიან მსახურნი? მსახურნიც
ხომ აქ უნდა იყვნენ, როდესაც ბატონი, ესე იგი, მე აქა ვარ. ეს
ხომ ჩემი სახლია. კლიტეს დავამტვრე. საკეტებს მოვაძრობ. ფეხე-
ბით გავამტვრე კარებს. მახვილსა ვკრავ იმას, ვინც გზას გადამი-
ღობავს. დიახ, მე ახლა მახვილი მაქვს. აბა სცადონ და წინააღმ-
დეგობა გამიწიონ. ჩემი ცოლი დეაა, მამა კი ურსუსი. ჩემი სახლი
სასახლეა და მე ეს სასახლე ურსუსს უნდა ვაჩუქო. ჩემი ხარისხი
გვირგვინოსნობაა და მე მას დეას გადავცემ. ჩქარა! მალე! დეა, აი,
მე აქა ვარ. ერთ წამში დავფარავ ამ ჩვენს დამშორებულ მანძილს!

მან პირველსავე მოფარდაგებულს აპკრა ხელი და სწრაფად
გასხლტა დარბაზიდან.

ტალანში გაჩნდა, გზა შეუჩერებლივ განაგრძო.

წინ მეორე ტალანი შემოხვდა.

მეკლა კარი ღია დახვდა.

ის ალაღბედზე მიდიოდა, დარბაზიდან დარბაზში, ტალანიდან
ტალანში, გასასვლელს ეძებდა.

ტვის მსგავსი სასახლე

კორლეონ-ლოჯში, როგორც ყველა იტალიური გემოვნებით ნაკლებ სასახლეში, კარი ბევრი არ იყო. კარის მაგივრობას ფარდები და ხალიჩები ეწეოდა.

იმ დროის სასახლეებს, უკლებლივ ყველას, საოცრად ბევრი შესანიშნავი დარბაზი და ტალანი ჰქონდა, ისიც ვარაყებითა და მარმარილოთი შემკული, მოჩუქურთმებული, ლავგარადნებით დამშვენებული და მყუდრო განსასვენებლები, რომელთაც აღმოსავლური ფარჩით ჰქონდათ კედლები მოკაზმული, ზოგან საიდუმლოებით მოცული ფერებით და ზოგან მკვეთრად ნათელი ფერებით. იქვე იყო მხიარული ფერებით შემკული და მდიდრულად მოწყობილი სანებიერო დარბაზები. პოლანდიური ქაშანურის ფილაქნებითა და პორტუგალიური სახიანი შორენკეცებით, მაღალი სარკმლების თაყები, რომლებიც ანტრესოლებს ემიჯნებოდა; იქვე ნახავდით ფერადი შუშებით მოოჭვილ კაბინეტებს, რომლებიც დიდ, ლამაზ ფარანს მოგაგონებდათ. სქელ კედლებში შეღრმავებული თაჩები თუ წალოები საცხოვრებელ-საძილედ გამოდგებოდა. თითქმის ყოველ ნაბიჯზე შეგხვდებოდათ ტანსაცმლის კარადები, ბონბონიერის მსგავსად მოოჭვილი. ამათ „შიგნითა განსასვენებლები“ ეწოდებოდა. სწორედ აი აქ ხდებოდა ყველანაირი ბოროტმოქმედება.

ეს „შიგნითა განსასვენებლები“ მეტად მოხერხებულნი გამოდგნენ, როდესაც ჰერცოგ გიზის* მოკვლა დასჭირდათ, ანდა პრეზიდენტ სილვეკანის ლამაზი ცოლის გაუპატიურება.

ასეთი სასახლეები და განსასვენებლები სახირო იყო თუნდაც იმათთვის, რომ ზემოთქმულზე ცოტა უფრო გვიან იმ ყმაწვილი ქალების კივილი ჩაეხშოთ, რომლებიც ასეთ „განსასვენებლებში“ ლებელს მოჰყავდა. დიახ, ასეთი იყო ის, ეშმაკ-ქაჯური შენობები, სადაც მიუჩვეველი კაცი გზას ვერ გაიგნებდა. ასეთ სასახლეებში სულ ადვილი იყო ადამიანის მოტაცება და ყოველგვარი კვალის დაფარვა. ამ ნატიფად შემკულ ბუნაგებში პრინცები და დიდკაცობა თავიანთ ნადავლს მაღაუდნენ. გრაფი შაროლე იქ მაღაუვდა ქალბატონ კურშანს, საკასაციო სასამართლოს თავმჯდომარის მეუღლეს.

ეს პანთეონი ყოველ მალაქა კრეა-ტურ-ლანგურის მაცემის
 მოქალაქე იყოს ქალაქის. პრინცი კინტი თავის სასახლე-
 განსახლებულს მალაქა ირ ღამის მუხუნოვანი გოგონას ლილ-
 ვანდამ ქაჯიყი ძეგლის აგრეთვე თავის განსახლებულ დი-
 დულ მუხუნს მალაქა მოტაცებულ საბრალი მენიუელსა და
 მის ყოველივე რაც იქ ხელობდა, თუ რომის სახამაროდის გამო-
 ფხვს კბნარი, კატყოდით, რომ იყო: VI CLAM ET PRECARIO,
 ეს მალაქანებით, საიდუმლოდ და მკობრ დროით, ვინც იქ მოხე-
 დებდა, იმ დროსვე რჩებოდა, კიდრე სასახლის პატრონი მოსურ-
 ვდებდა მის გამოფხანას. ეს სასახლები მოეარაყებულ საპატი-
 შროვს წარმოადგენდნენ. ისინი მონახტერსაც მოგვაგონებდნენ
 და ზრადსაც. ბრახნილი კბეუბი ატრიალებდნენ ადამიანს, აკეუ-
 დით ჩამოხედათ. სსორალივით მიხვეულ-მოხვეული, აუარებელი,
 კრძანებაში გასახლეული ოთახები ხელახლა იქვე მიგვივანდათ,
 ხადანაც იყავით გამოხული. ტალანი სამლოცველოსთან თავდე-
 ბდა, ხადსარები კი — ხარეცვლთან. მუხუების და დიდებულთა
 „შვითთა განსახლებების“ მშენებელი ხუროთმოძღვრები, რო-
 ვორე ჩანს, მოდელუბად იყენებდნენ ზღვაში მარჯნების განშტოებე-
 ბსა და ზღვისავე ღრუბლების უსწორმასწორო ნახვრეტებს. ამ ღა-
 ბიანთიდან გამოხვლა თითქოს შეუძლებელიც იყო, მაგრამ უცბად
 რომელიმე პორტრუტი, ანჯამებ-სახსრებზე მოსატრიალებელი,
 საიდუმლო, ფარული კარი აღმოჩნდებოდა. აქ ყოველივე წინასწარ
 გამოზომილად, მოფიქრებულად იყო მოწყობილი. გასაგებიც არის,
 ამ სასახლეებისათვის დრამებიც არ იყო უჩვეულო. სასახლე, თვით
 სარდაფიდან დაწყებული მანსარდამდე, მრავალსართულიან სკას
 წარმოადგენდა. ეს თვალწარმტაცი, კარსკვლავისებური მარჯა-
 ნი, კურსალიდან მოყოლებული ყოველი სასახლის შიგნით აღმო-
 ცნებული, თითქოს გოლიათების სამყოფლოში ქონდრისკაცების
 სცხოვრებელს მოგაგონებდათ. ტალანები, წალო-მანდურები, თა-
 ლები, სამალაუები, ვველანაირი მყუდროდ დასამალი კუნჭულები,
 ხდაც მალაღი მდგომარეობის არსებანი ადამიანთაგან თვალყურის
 დევნების თავიდან ასაცილებლად თავიანთ სიმდაბლეს მალაუდნენ.
 ეს მიხვეულ-მოხვეული, ყრუ მისახლეულ-გადასახლეულები თა-
 მამს მოგაგონებდათ: ახვეულ თვალებს, ხელებს, რომლებიც კა-
 რის ძებნაში ფათურობდნენ, შეკავებულ სიცილს, თვალჭუჭულო-

ბას, მალულობასა და იმავე დროს გაგახსენდებოდათ ატრიდები,*
პლანტაგენეტები,* მედიები,* ელცის მძვინვარე რაინდები, რიხო,
მონალდესკი, მახვილამოწვდილი ხალხი, რომლებიც ოთახიდან
ოთახში მარბენალს მისდევდნენ.

უძველეს დროშიც ცნობილი იყო ასეთი თავშესაფრები, სადაც
ბრწყინვალეა-ფუფუნება ბოროტმოქმედებას ფარავდა. ამის ნი-
შეს იძლევა ეგვიპტეში მიწის წიაღში დაცული სამარხები, რო-
გორც მაგალითად, პასალაკის გათხრების შედეგად აღმოჩენი-
ლი მეფე ფსამეტიკუსის საძვალე. ძველი დროის პოეტები შიშით
შეპყრობილნი აღწერდნენ ამ საიდუმლოებით მოცულ შენობებს:
ERROR CIRCUMFLEXUS LOCUS IMPLICITUS GYRIS*.

გუინპლენი კორლეონ-ლოჯის „შიგნითა განსაცხრომლებში“
იმყოფებოდა.

იგი აქედან გასვლის სურვილს აღეგზნო, აქედან განთავისუ-
ფლება სწეუროდა: ისევ დეასკენ ისწრაფოდა. ეს გაუგნებელი ტა-
ლანები, დარბაზები, საიდუმლოდ დაფარული კარები, მოულოდნე-
ლი გასასვლელები მას აბრკოლებდა, სიჩქარეს უნელებდა. გაქცევა
უნდოდა, მაგრამ იძულებული იყო, გზა რომ გაეგნო, ნელა ეელო.
ეგონა, აი, ამ კარს გამოვალ და გავალ, აქედან გაეთავისუფლდე-
ბიო, მაგრამ იმ კარს სხვა კარი მოსდევდა, კიდევ და კიდევ. გუინ-
პლენი ლაბირინთებში დაფათურობდა.

ერთ ოთახს მეორე მოსდევდა; დარბაზს კიდევ სხვა დარბაზი.
არსად სულიერი არსება, არც ხმა, არც ჩქამი.

ხან ისე ეჩვენებოდა, თითქოს ერთ ადგილას ვტრიალებო.

ხან ელანდებოდა, ვითომ ვილაც მოდის ჩემკენო, ნამდვილად კი
არავინ იყო. ის სარკეში თავის ანარეკლს ხედავდა. მაგრამ დიდუ-
ბულისა და წარჩინებულის ტანსაცმელში თავის თავს აღარ ჰგავდა,
ამიტომ ერთხანს დააკვირდებოდა და შერე ცნობდა საკუთარ თავს.

გუინპლენი დიდხანს დაბორიალობდა. „შიგნითა განსასვენე-
ბლების“ რთულ განლაგებაში, მას გზა ერეოდა. ხან მყუდრო კა-
ბინეტში მოხედებოდა, სადაც ფაქიზად ნაკეთებ ჩუქურთმასა და
მხატვრობას ნახავდით. თუმცა, ცოტა არ იყოს, უხამსი მხატვრობა
კი იყო. ხან რაღაც საეჭვო საძლოცველოებში შევიდოდა, სადაც
კედლები სადაფითა და მინანქრით იყო მოოჭვილი. იქვე იყო სპი-
ლოს ძვლისგან გაკეთებული სხვადასხვა გამოსახულებანი სწორედ

სათუთუნეს სახურავივით ნატიფი ნაკეთობისა, რაც გამაღიფებუ-
ლი შუშით უნდა გასინჯულიყო. ხან ფლორენციული გემოვნებით
მოკაზმულ პატარა სასტუმროში მოხვედებოდა, იგი თითქოს განგებ
დამთხვეული, იპოქონდრიულ გუნებაზე დამდგარი ქალებისთვის
იყო განკუთვნილი. მერე ასეთმა ოთახმა სწორედ მსგავსი სახელიც
მიიღო: „ბუდუარი“. ჭერი, კედლები და იატაკი დაფარული იყო ლი-
თონზე მოხატული ფრინველებითა და ხეებით, ფანტასტიკური მცე-
ნარეებით; მარგალიტებით გადაწული, მოვარაყებულ-მოოქრული
რუსტები, სუფრები, კილიტებითა და მძივებით აელვარებული, დე-
ლოფლები და მხედრები, ქალ-ტრიტონები, გველეშაპის ქიცვებიანი
კუდებით. ნათალი ბროლი შუქს ირეკლავდა და ცისარტყელასებრ
ყველა ფერს ისვროდა, ბროლის ჭურჭელი ძვირფას თვლებს ელ-
ვარებაში ეტოქებოდა, კუთხის კარადებში რაღაცა ნაპერწკლებს
აკვესებდა და აღეგზნებოდა ხოლმე. ძნელი სათქმელი იყო, რას
წარმოადგენდნენ ეს მოციალე ელვარებანი, რომლებშიც ზურმუხ-
ტის სიმწვანე ამომავალი მზის ოქროს სხივებს უერთდებოდა, და
რომლებსაც თითქოს მტრედისფერი ღრუბლები ეფინებოდა. იქნებ
ისინი ნამცეცა სარკეები იყო, ან იქნებ უზარმაზარი აკვამარინებიც.
აქ იყო სათუთი და იმავე დროს დიდად დიდი ბრწყინვალეობა. ეს
სასახლე სათუთიც იყო და იმავე დროს უზარმაზარი ზარდახშაც —
ძვირფასეულთა საცავი. ეს იყო ფერია მამის* პატარა სახლი, ანდა
გოს სათამაშო რამ.

გუინპლენი აქედან გასასვლელს ეძებდა.

ეძებდა გასასვლელს და ვერ პოულობდა. ის დაიბნა. ისე არა
შეაძრწუნებს რა ესოდენ ძლიერად ადამიანს, როგორც ბრწყინვა-
ლება და ფუფუნება, როდესაც ასეთი რამ ადამიანის თვალწინ პირ-
ველად, უჩვეულოდ წარმოსდგება. ამასთანავე აქ ხომ ლაბირინთიც
იყო. ყოველ ნაბიჯზე რომელიმე მშვენიერი, შესანიშნავი რამ ელო-
ბებოდა წინ. თითქოს მის გაქცევას აქ ყველაფერი ეწინააღმდეგებო.
ჩანდა, რომ სასახლეს მისი გაშვება არ უნდოდა. გუინპლენი სწო-
რედ ტყვედ ჩაუვარდა ყოველივე ამ საოცრებას. ის გრძნობდა, რომ
შეიპყრეს და მაგრადაც შებოჭეს.

„რა საზარელი სასახლეაო“, — გაიფიქრა გუინპლენმა.

დაბორიალეობა დაუსრულებლად გასასვლელ-გამოსასვლელე-
ბში და თან თავის თავს ეკითხებოდა, რას ნიშნავს ყოველივე ეს,

აქცეს საბერძნეთში დაბრუნდები. მის ბრძინა ეწეოდა და გამ-
კაცებულად აწუხებდა ერთი დარბაზის მფლობელს. რამდენა და
ცის ქვეშ, სუფთა პერსზე გახედეს. მაგრამ ახლად, თან იმეორებდა:
„აქა! აქა!“ ამ ხანის მხე ექსტრემოდა, რაგონიც გზის მახეზე
ბუნდ მისი, თითქოს მიმდინა, არ გაწვიმულიყო იგი, რადგან მხე-
ლად მის მეტელი აქვას გაეუცხა, ეხსნა იგი.

— ექო, არაქის ხარა?! — დროდადრო გახსახებდა იგი.
არაქის გამოხიზურება.

რთახება და დარბაზებს დახსნული არ ბქინდათ, ყველგან
უკაცურობა ხუთიდა, სუფიერი არხება აქ არ ხანდა, იყო მხოლოდ
სრული დუხილი, მდიდრული ფუფუნება და ამხსიანავე აებედითო-
ბა.

ახეთივე წარმოადგენა გეაქს ხეც ზღაპრულ, ჯადოსნურ ციხე-
კომპლექსზე.

ფარული საბერძნეთი მდლაკებიდან მოდენილი პერსის გამო ამ ტა-
ლახებსა და რთახებში ზაფხულის ტემპერატურა იდგა, თითქოს
ვიღაც ჯადოქარი დაეპატრონა იხსის თვეს და ამ ლაბირინთებ-
ში დაამწყვდიათ, დროდადრო გუისბლენი საუცხოო სურნელებს
გრძნობდა. მის ირგვლივ ისეთი არომატიც უფისებოდა, თითქოს აქ
ხადღაც მახლობლად უჩინარი ყვაილები საამო სურნელს აფრქვე-
ვენო. ცხელოდა, ყველგან ძვირფასი ხალისები უფისა, აქ შიშველიც
შეიძლებოდა ყოფილიყო.

გუისბლენი ფანჯრებში იყურებოდა, სანახაობანი იცვლებოდა.
ის ხან ზაფხულის დილას ახლად გადაფურჩქილ ბალებს გადას-
ცქეროდა, ხან ახალ ფასადებს, ახალი ალაღმებით; ხან ესპანურ
რთხეუთხა ეზოებს, ფილაქებით მოპირკეთებულს, ხადაც სინესტე
და სიცოვე იდგა, რაკი მრავალსართულიან კედლებს შუა იყვნენ
მოქცეულნი, ხან თემის წყლის დინება გაივლევებდა მის თვალწინ,
ხან ვინძორის ციხე-დარბაზის მაღალი გოდოლი.

ქნობი ამ ადრიან დილით არაქის ხანდა.

გუისბლენი შეჭერდა და ხმენა გაიმახვილა.

— ო, მე წავალ აქედან! — შესძახა მან. — მე დეასთან დაუბრუნ-
დები, აქ ძალით ვერ გამახერებენ. ვაი იმას, ვინც აქედან გასვლას
დამძღვლის, აგერ, ის რა გოდოლია, აქედან რომ მოხანს? ვინც უნდა
ცხოვრობდეს იქ, ბუმბერაზი თუ ჯოჯოხეთის ქოფაკი, თუგინდ ტა-

რასკო*, რომელიც ამ მომაჯადოებელი კომქიდან გასასვლელს და-
რჯობს, სულ ერთია, მე მოვკლავ, ვინც კი გადაძვობება. მოუღ
ლქონს გაუკუსწორდება. ღუა! ღუა!

უცხად შემოესმა ხელი, ოდნავ გასაგონი ხმა, რომელიც წყაროს
რკინას, უღურტულს ჰგავდა.

გუინპლენს ამ დროს ვიწრო ბნელ ტალანში იმყოფებოდა. ორიო-
ღ ნაბიჯს იქით ფარდა იყო ჩამოფარებული.

ეს ამ ფარდისკენ გაეშურა, გადასწია და შევიდა.

თვალწინ მოუღოდნული სანახაობა გადაეძალა.

III

მზა

მან დაინახა რვაკუთხიანი დარბაზი, თაღებს ნახევრად ოვალუ-
რი კამარები ამშვენებდა. სინათლე დარბაზში ზემოდან ჩამოდიოდა.
უღლები, იატაკი და კამარა ატმისფერი მარმარილოთი იყო მო-
პირკეთებული. დარბაზის შუა, ამაღლებულზე შავი მარმარილოს
ბაღდახინი იდგა, უღისაბედ დედოფლის დროინდელი, ცოტა მძიმე,
მაგრამ წარმტაცი სტილის გრუხილ სვეტებზე დაყრდნობილი. ბაღ-
დახინის ქვეშ აბაზანა-აუზი მოჩანდა, ისეთივე შავი მარმარილოსი.
აუზში წვრილ ნაკადად მორაკრაკებდა თბილი, სურნელოვანი წყა-
ლი და ხელ-ხელა აესებდა. აბაზანის შავი მარმარილო სხეულის
სითუორეს უფრო მეტ უღფერს აძლევს და თვალისმომჭრელად
აუღვარებს.

აი, ამ ნაკადის ლიკლიკი მოესმა გუინპლენს. გარკვეულ დონეზე
გაჭრილი ხერხტილი აბაზანაში წყალს საშუალებას არ აძლევდა
ნაპირიდან გადაღვრილიყო. აბაზანიდან ოდნავ შესამწნევი ორთქლი
ამოდიოდა და მარმარილოზე წვრილ-წვრილად უფინებოდა. წყლის
წვრილი ნაკადი მოქნილი ფოლადის ღვედს ჰგავდა და პაერის ოდ-
ნავი რხევისაგან იკლავებოდა.

დარბაზში ავეჯი თითქმის ხულ არ იყო; მხოლოდ აბაზანის
აბლოს იდგა ტახტი ბალიშებით. ტახტი საკმაოდ გრძელი იყო
საიმისოდ, რომ მწოლიარე ბანოვანის ფერხით მისი პატარა ძალ-
ღი ან მისი საყვარული მოთავსებულისყო. ამიტომ ასეთ ტახტებს

უნოდებდნენ CAN-AL-PIE-ს,* რომელიც ჩვენ გადავაკეთეთ „კანაპედ.“

ვერცხლის ფეხებისა და ვერცხლისავე ჩარჩოს მიხედვით ეს იყო ესპანური შეზღონგი. შეზღონგს თეთრი ატლასი ქიონდა გადაკრული და თეთრი ბალიშები ეყარა ზედ.

აბაზანის მეორე მხარეს, კედელთან იდგა სხმული ვერცხლის მაღალი ტუალეტი, თავისი მოწყობილობით. ტუალეტის შუა ნაწილი შემაღლებული იყო რაღაც ფანჯრისნაირად. იგი შედგებოდა რვა მომცრო ვენეციური სარკისაგან. სარკეები ერთმანეთს ვერცხლის კილოებით უერთდებოდა.

შეზღონგის ახლოს, კუთხეში ოთხკუთხედი სახსარი იყო გამოჭრილი; იგი სათვალთვალო სარკმელსა ჰგავდა და ვერცხლის პატარა კარით იხურებოდა. ეს პატარა კარიც ანჯამებზე ეკიდა და მოძრაობდა. მასზე ოქროთი და სევადით დაფერილი მეფის გვირგვინი იდო. ამ პატარა კარს ზემოთ, კედლის სიღრმეში პატარა ზარი ეკიდა. ზარი ვერცხლისა ჩანდა, ოქროში ნაფერი, ან იქნებ ოქროსიც იყო.

იმ კამარის პირდაპირ, საიდანაც გუინპლენი შემოვიდა, მოჩანდა ისეთივე მრგვალი კამარა-გასასვლელი. ზედ ჭერიდან იატაკამდე ვერცხლსფერი ქსოვილი ეკიდა.

აბლაბუდასავით თხელი გამჭვირვალე ქსოვილის იქით ყველაფერი ჩანდა.

ამ აბლაბუდის შუაგულში, სწორედ იმ ადგილას, სადაც ჩვეულებრივი ობობა ზის ხოლმე, გუინპლენმა რაღაც საშინელება — შიშველი ქალი დაინახა.

უნდა ითქვას, რომ ქალი მთლად შიშველი არ იყო. ის ჩაცმული იყო, თავით ფეხებამდე ჩაცმული. მას ეცვა ძალიან გრძელი პერანგი, იმნაირი, როგორშიც ანგელოზებსა ხატავენ, მაგრამ იმდენად თხელი იყო, რომ სველი გეგონებოდათ. ასეთი სიშიშველე უფრო მეტად მაცდურია და მეტად სახიფათოც, ვიდრე ნამდვილი სიშიშველე. ისტორიიდან ჩვენ ვიცით, რომ პრინცესები და დიდებულთა ოჯახის მანდილოსნები მონაწილეობდნენ მომნანიებელთა პროცესიაში, მათ უნდა გაეველოთ ბერების ორ მწკრივს შუა; ერთ ასეთ პროცესიაში ჰერცოგის მეუღლე მონპანსიე, ვითომ თვითდამდაბლების საბაბით, მთელ პარიზს უჩვენა გამჭვირვალე ბაბთის

პერანგის ამაღლი თუქცა იგი ყუხისმკვეთი მანათლი და ხეობი და
თუბული ხანოელის ექანა.

პერც) ხელისიერო ქსოვილი მუქმსიყუთი გამგებნიყუთი ყანთა ზუ
პოან იყო მამაგებრებული და ხეუთიყუთი ძეყუთა. ყანთა მუქნიყუთი ყანთა
პანძანოელის დარბაზ-ამბინის მისი მამოქნიყუთი ხანოელ ყანთაძანი.
ხანოელ ყანთა პატანა იყო და მთლიან მამაძეყუთი. იგი ხანოელის
გამოქცებული გვერნიყუთადათ. ვერცყუთი ხანოელის ყანთაძანი
ყო მხანაგებრებული და ურთიყუთის ვერცხლის ხანოელის მამოქნიყუ
ბული, რის გამოც მრავალყუთიყუთის წამბოაყუთა. მუი ყანთანი
ხანოელი იგვა. რაგორც ტაოელნი და მქანოელი, ხანოელი ვერ
ცხლის იყო.

ამ ხანოელში ქელს ეძინა.

ეძინა თავგადანყულს. ცალი ყუხით ხანთა ყანოელის. ვერც
ხანოდათ, ქაჯია და ტყვილ ძიღს ხელ თავისი ყანთა ვერცხლიათ.
ბადთამქნიყუთრებული ხანოში დანდა, ხანოშიყუთი გამბოქნიყუ
ლიყო.

მამველ ქელსა და გუნიძელქს მუი მხანოელი იანი გამგებნიყუთი
ქსოვილი: პერანგი და ვერცხლის ძიღყუთი ხანოელი მამბინის ყან
და იყო. ყანთა უფრო თაღის ხანოელის წამბოაყუთა. მის მთ
ხანის ყანთაძანი გამოძქითაღლი დაძანოელი ხანოელი ამქცითა.
თითქის ხანთაღლი უფრო მეტ მორცხურბას ძიღდა, ყანთა ვერცხლი.

ხანოელს აქ არც სვეტები მქანდა, არც ხანოელიანი და არც ყან
და, ისე რომ ქელი თვალებს გაანჯღდა თუ არა, გამბეჭი მღვენი
სარკეებში დაინახავდა თავისი მამველი ტანის ათასეც მანოელის.

ხეწარი, თითქის მორცხურბანი ძიღისგან მიჭბუქნიღ-მიჭბუქნი
ლიყო. მისი ლამაზი ხანოელი მანოელიძენქს, რომ იგი ხანი ქსოვი
ლისგან იყო შეკვერილი. ეს ის დრო იყო, რომელსაც ყანთა ვერც
ხანოელი ჯოჯოხეთი უხეშხეწარების ლოქანად წამბოაყუთა.

მამველი წიღა, ეს ხეწარება იტალიადას მქანოელია. თუქცა ვერ
წესი რომაელებზე აღრევ არსებობდა, SUB CLARA NUDA LU
CERNA * — ამბობს პორაციუსი.

ხანოელის ფერხითი ძეწარებას ამრემუმბს ხანთა ვერცხლი. ეს ხან
ლოთიყუთი მამველად ხანოელი ქანა ყანთაღლიყო, რაგვან მისი ხანოელი
ბიღან თქნიძეღლით ხანოელი დიდი ხელი ი მქანდა.

ხანოელის უკან, თაღის ხანოელი, მამველია, ყანთა იჭვილია.

რაც კარგა მოდიდო სარკით იყო დაფარული. ეს სარკე ფანჯარის
გეხითა და გედებით მოეხატათ, თვითონ ნახევრად ჩამოამხველებულ
ოთახში ყველაფერი ელვარებდა. შუბებსა და ოქროს ნახევრებს
შორის მანძილები დაფარული იყო იმ მოელვარე შენადნობით, რა
მელსაც ვენეციაში „შუშის ნალველს“ ეძახიან.

საწოლის თავთან ვერცხლის საწიგნე იყო მიმაგრებული, მისი
ფიცარი ბრუნავდა ყოველმხრივ, ხილო ზედ შანდლები — უბო
ძრაოდ იდგა. საწიგნეებზე გადაშლილი წიგნი იდო. მის პირველ
სავე გვერდზე, ტექსტის ზემოთ წითელი ასოებით ეწერა: AL. CO.
RANUS MAHUMEDIS*

გუინპლენს არაფერი შეუნიშნავს, იგი მხოლოდ ქალს ხედავდა.
იგი გაშეშდა და იმავე დროს სულის სიღრმეებში აღელდა. ეს ურ-
თერთსაწინააღმდეგო, არაჩვეულებრივი მოვლენაა, მაგრამ ხდება
კი ცხოვრებაში.

გუინპლენმა იცნო ეს ბანოვანი.

თვალედახუჭულს, სახე გუინპლენისკენ აქონდა მიქცეული.

გუინპლენი ჰერცოგის ასულს შეკვივრებდა.

ღიახ, ის იყო, გამოუცნობი არსება, რომელიც იდუმალებით
აღსავსე სიმშვენიერეს მოიცავდა. რომელმაც გუინპლენს ესოდნ
ბიწიერი ოცნებები გაუღვიძა, რომელმაც ისეთი უცნაური წერილი
მისწერა! ეს იყო ერთადერთი ქალი ამ ქვეყნად, რომლის შესახებ
გუინპლენს შეეძლო ეთქვა: „მან დაინახა ჩემი პირისახე და მაინც
უნდა ჩემი გახდესო“, მაგრამ ეს ზმანებანი ხომ ჩაიხშო უკვე წერი-
ლიც დაწვა და თავისი აზრებიდან განდევნა, თავისი მეხსიერები-
დანაც. გუინპლენი აღარც ფიქრობდა მასზე, დაივიწყა კიდევ და,
აჰა, ის ქალი ისევ მის წინ იდგა. უფრო მრისხანე, ვიდრე წინათ!

შიშველი ქალი შეიარაღებულია, დამპყრობია.

გუინპლენმა სუნთქვა შეიკრა. თვალისმომჭრელმა ღრუბელმა
მიიზიდა იგი და თან წარიტაცა. უცქეროდა და ხედავდა, რომ მის
თვალწინ სწორედ ის ბანოვანი იწვა. ნუთუ მართლა?

თეატრში ის ჰერცოგის ასული იყო, აქ — ნერვიდა, ნაიადა, ფე-
რია. და ყველგან ისაა — აჩრდილი!

უნდოდა გაქცეულიყო და ადგილიდან ვერ იძვროდა. მისი მხერა
ამ სანახაობას მიეჯახჭვა.

ვინ არის ეს ბანოვანი? უწესო ქცევის დიაცია თუ ქალწული

ქალია? ისიც არის და ისიც. მის ბრწყინვალე სილამაზეს რაღაც მოუწევდომლობაც ახლდა. მისი სხეულის კდეძამოსილებრივ სწორ ნაკეთებს სიფაქიზით არაფერი შეედრებოდა. იმ თოვლს, რომელსაც ადამიანის ფეხი არასოდეს მიჰკარებია, უმაღლვე ყველა იცნობს. ეს ქალი იუნგფრაუს მწვერვალის საღვთო სითეთრით ბრწყინავდა. მისი მშვიდი შუბლიდან, ოქროსფერი ჩამოშლილი თმიდან, დაფენილი წამწამებიდან, ბაც-მოციფრო წვრილი ძარღვებიდან, მისი შემრგვალებული გულმკერდიდან, მოქანდაკის საჭრისით ნაქანდაკეს რომ მოგაგონებდათ, თქოებსა და მუხლთაგან, რომლებიც გამჭვირვალე პერანგიდან ვარდისფრად მოსჩანდნენ, — მძინარე ღმერთქალის სიდიადე მოჰპერავდა. მის უსირცხვილობას ელვარება აქარწყლებდა. ეს შიშველი ქალი ისე მშვიდად იწვა, თითქოს უფლება ჰქონდა ოლიმპიური ცინიზმისა. მას იმ ღმერთქალის გულდაჯერებულობა ემჩნეოდა, რომელიც ზღვაში გადაშვებამდე ოკეანეს უტყვის ხოლმე: „ჩემო მამაო“. ისე ამაყად მისვენებულიყო ამ საწოლზე, როგორც ვენერა აქაფებული ზღვის კალთებზე.

საღამოს დაწოლილიყო დასაძინებლად და აქამდე ეძინა უშფოთველად; ის გულწრფელი ნდობა, რომლითაც საღამოს ბინდს შეხედა, ახლაც, დღის სინათლეზეც არ გამქრალიყო მისი სახიდან.

გუინპლენი თრთოდა, უყურებდა ამ ბანოვანს აღტაცებული.

არაჯანსალი, დახარბებული აღტაცება დამღუპველია.

გუინპლენი შიშმა მოიცვა.

ბოლო აღარა აქვს ხოლმე იმ მოულოდნელობებს, რომლებითაც ადამიანს ბედი აჯილდოებს. გუინპლენს ეგონა, ზღვარს მივალწიყო, მაგრამ უცებ ყველაფერი ისევ თავიდან დაიწყო. რას ნიშნავდა ყველა ეს ერთმანეთზე მომდევნო, ბედის თავზარდამცემი ჭექა-ქუხილი? და ეს უკანასკნელი ელვაც — უცბად მის თვალწინ მძინარე ქალღმერთის გამოჩენა? რას ნიშნავდა ყოველივე ეს? ბოლოს საიდან, რომელი ციდან გადმოემზა მისი სასურველი და ამავე დროს ძრისხანე ოცნება? რას ნიშნავდა მისთვის უცნობი და უხილავი მაცდურისაგან ასეთი მოფერება: თანდათანობითი განხორციელება მისი ბუნდოვანი ზმანებებისა, გაურკვეველი მისწრაფებებისა, ასეთი ხორცშესხმა მისი ცუდი ფიქრებისა? კი, რას ნიშნავდა ყველა ეს სინამდვილედ ქცეული ფანტაზია, ასე მტანჯველად რომ ათრობდა და აბრუებდა მას? იქნებ მის წინააღმდეგ, საბრალო ადა-

მიანის წინააღმდეგ, ბნელეთის ყველა ძალა შეერთდა! სადამდე მი-
ყვანდნენ მას ეს გალიმებანი ავბუდითი იღბლისა? ნეტავ ვინ დაი-
სახა მიზნად, რომ მას თავბრუ დაახვიოს? ამ ბანოვანმა? რატომ
არის ეს ქალი აქ? რატომ? გაუგებარია. რატომ არის თვითონ იგი
აქ? რატომ? იქნებ ინგლისის პერად ამ პერცოგის ასულის გულის-
თვის გახადეს? ვინ მოაწყო ეს შეხვედრა? ვინ უნდათ გაასულკლონ
ამით? ვინ არის მსხვერპლი? ვისი ნდობა გამოიყენეს ბოროტად?
ნუთუ ღმერთს ატყუებდნენ? ყველა ეს აზრი, თითქოს შავი ღრუ-
ბლებით მოცული, უტრიალებდა გუინპლენს თავში. ან რა იყო ეს
მოჯადოებული, ავბუდითი სავანე, ეს უცნაური სასახლე, საიდანაც
თავის დაღწევა, გასვლა ისევე შეუძლებელი იყო, როგორც საპატი-
მროდან. თუ აქ შეთქმულებაა, თვითონაც მონაწილე ხომ არ არის?
ირგვლივ ყველაფერი თითქოს ნთქავდა და ძირავდა მას. ყოველი
მისი ნაბიჯი აქ რაღაც ბნელ ძალებს შეეხოჭათ. მისი ნებისყოფა
სულ უფრო მეტად სუსტდებოდა, დუნდებოდა და ეცლებოდა მას.
რაღას ჩასჭიდოს ხელი? თავგზააბნეული და მოჯადოებული იყო.
ისე ეჩვენებოდა, რომ უკვე ნამდვილად გიჟდებოდა, გონს კარგავდა.
ამ მომაკვდინებელი ულდით შეპყრობილი, პირდაღებული უფსკრუ-
ლისაკენ მიექანებოდა.

ამ ბანოვანს კი მშვიდად ეძინა.

გუინპლენი თითქოს უფრო მეტად ღელავდა. ახლა მის თვალწინ
მწოლიარე ლედი როდი იყო, არც პერცოგის ასული და არც მაღა-
ლი წრის მანდილოსანი, იგი იყო მხოლოდ ქალი.

ცუდი მიდრეკილებანი ჩვენში ფარულადაა ჩასახული. ჩვენთვის
შეუცნობლად, ჩვენსაკვე ორგანიზმში არსებობს შხა ნიადაგი ბიწიე-
რებისათვის. მისგან თავისუფალი არ არის არც მეტად უმანკო და
ერთი შეხედვით ფაქიზი ადამიანიც კი. თუ ადამიანი არაფრით შე-
მწიკვლული არ არის, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ იგი უმანკოა. სი-
ყვარული კანონია, ავხორცობა მახე. დათრობა და ლოთობა სულ
სხვადასხვა რამეა. ქალისაკენ მისწრაფება სხვა რა არის, თუ არა
დათრობა. ხოლო საერთოდ, განურჩევლად მისწრაფება ქალისადმი
- ლოთობაა.

გუინპლენი თავს ვეღარ იკავებდა. მთლად ცახცახებდა.

როგორ გაუძლოს ამ ახლად შეხვედრას? აქ არც აბრეშუმის ტან-
საცმელია, არც ნაოჭები ჰაეროვანი ქსოვილებისა, არც მძიმე ფარ-

ჩის კაბის ნაკვეთები, არც მდიდრული საკვლეუცო ტუალეტი, რაც ესოდენ მოხერხებულად დაფარავდა და იმავე დროს გააშვიშვლებდა კიდეც ქალის სხეულს, არავითარი საფარველი. სიშიშველე, მთელი თავისი საშინელი უბრალოებით. იღუქმალი და შეუპოვარი ძახილი, მოწოდება იმ არსებისა, რომელმაც არ იცის, რა არის სირცხვილი. მოწოდება ყველა იმ ბნელი სურვილებისა, რაც კი ადამიანში არის. ევა უარესია თვით სატანაზე — ადამიანური შეხამებული ზებუნებრივთან. მშფოთვარე აღტაცება, სადაც უხეში ინსტინქტი მოვალეობას ამარცხებს. სილამაზის დამამშვენებელი ძალა, როდესაც სილამაზე იდეალი აღარ არის და ხორციელი სიტკბოების ცდუნება გახდება, მაშინ მისი სიახლოვე დამღუპველია ადამიანისათვის.

პერცოვის ასული ხან შეუმჩნევლად იცვლიდა პოზას, ისე როგორც მსუბუქი ღრუბელი იცვლის ხოლმე თავის მოხაზულობას ცის ლაქვარდში. მისი სხეულის ნაკვეთები ახალ, მშვენიერ, ჭკული-სუბურ მღებარეობას იღებდნენ, ქალის ლივლივა, მოქნილ მოძრაობაში იგივე ცვალებადობაა, რაც ტალღის მოძრაობაში; ხოლო მასში რაღაც თვალთ უხილავი, შეუმჩნეველი რამ არის. საოცარია! — გუინპლენი უშერდა მშვენიერ სხეულს და არავითარი ეჭვი არ იყო, რომ ეს სინამდვილეში, რეალობაში ხდებოდა, მაგრამ იმავე დროს, იგი რაღაც ზღაპრულადაც ეჩვენებოდა. მიუხედავად ესოდენ საგრძნობი სიახლოვისა, ეს ქალი მაინც დაუსრულებრივ შორეული იყო. გუინპლენი გაფითრებული, დარცხვენილი უცქერდა მას და თვალს ვერ აშორებდა. ის ყურს უგდებდა ქალის გულმკერდის ოდნავ მოძრაობას და სუნთქვას, და ეგონა, ეს სუნთქვაც კი მუხმანებარე. ამ ბანოვანისკენ მისწრაფება ტანჯავდა. ებრძოდა ამ მისწრაფებას. როგორ გაუძღოს? როგორ შეიკავოს თავი? როგორ დაიბრუნოს სიმშვიდე და ნების სიმტკიცე.

გუინპლენი ყველაფერს ელოდა, მხოლოდ ამას კი არა. მას ეგონა, მძინვარე დარაჯებთან მომიწევსო ბრძოლა, აქედან გასასვლელად განლტოლვილს წინ რომ გადამიდგებიანო; ან რომელიმე გააფთრებული ურჩხული დამხვდება, ან მრისხანე მცველიო ამ ციხისა. ის მოელოდა, რომ ცერბერი* დახვდებოდა გასასვლელ კართან, და, სამაგიეროდ, აი, ეს ღმერთქალი ჰებე* დაინახა.

შიშველი ბანოვანი, მძინარე ქალი.

ო, რა მძიმე ბრძოლას წააწყდა!

გუინპლენი თვალებს ნაბავდა; მეტად ჩალი სინათლე თვალე-
სა სტკენდა, ამიტომ თვალებს ნაბავდა, მაგრამ, მაინც ხელავედა ამ
ქალს; თუმცა ნაკლებად თვალისმომჭრელს, მაგრამ მაინც მშვე-
ნიერს.

გაქცევა ყოველთვის როდია შესაძლებელი; გუინპლენი ცდი-
ლობდა, მაგრამ ნაბიჯის გადადგმაც არ შეუძლო. თითქოს ადგილზე
მიუჭვდავთო, ისე, როგორც ხანდახან სიზმრად ხდება ხოლმე, რო-
დესაც გვინდა ცდუნებას გავექცეთ, ის კი იმავე ადგილზე გაგვაშუ-
შებს. პირისპირ შესახვედრად წასვლა შესაძლებელია, მაგრამ უკან
დახვევა არ შეიძლება. ცოდვას მიწის წიაღიდან უხილავი ხელები გა-
მოუშვერია ჩვენკენ. ის გვეჭიდება და თან გვითრევს ჯურღმულში.

საერთოდ ფიქრობენ, რომ ყოველგვარი შეგრძნება თანდათანო-
ბით ჩლუნგდება, დუნდება. მცდარი აზრია. ეს იგივეა, რომ ამტ-
კიცონ, აზოტის მჟავა კრილობაზე წვეთებად დასხმული ტკივილს
აყუჩებსო. ან კიდევ, რომ ვითომც დამიენი,* შაყის კვრით დასჯი-
სას, შეეჩვიო ასეთ ტანჯვა-წამებას.

ნამდვილად კი, ყოველი ახალი ბიძგი მხოლოდ ამახვილებს,
ამწვავებს შეგრძნებას.

გუინპლენი სულ მეტად და მეტად ეძლეოდა განცვიფრებას. ბო-
ლოს გააფთრებამდე მივიდა. ახალი მოულოდნელობით შეცბუნე-
ბული მისი გონება პირამდე აღესილ ფიალას დაემსგავსა. მასში
რალაც უცნობმა და საშინელმა გაიღვიძა.

მან დაჰკარგა გზის მაჩვენებელი გეზი. ახლა მხოლოდ ერთი რამ
იყო მისთვის ნათელი და ხარწმუნო, — ეს იყო ქალი-ბანოვანი, მის
თვალწინ მწოლიარე. მის წინ ყოვლის შთანთქმელი რალაც გა-
დაიხსნა, — ისე როგორც ზღვის მორევი. თავის შეკავება აღარ
შეუძლო. გადაულახავი დინება იტაცებდა მას წყალქვეშა კლდეუ-
ბისაკენ. მაგრამ ეს წყალქვეშა კლდე ტინი კი არ აღმოჩნდა, არა-
მედ სირინოზი. უფსკრულის ძირში ანდამატი ყოფილა ჩამალული.
გუინპლენს უნდოდა წინააღმდეგობა გაეწია მისი მიშზიდველი ძა-
ლისათვის, მაგრამ როგორ? იგი უკვე საყრდენს ვეღარ პოულობდა.
ადამიანს ხანდახან ქარიშხალი დაემტკერება და გაიტაცებს ხოლმე.
როგორც ხომალდი, ადამიანიც კარგავს მთელ თავის აღკაზმულო-
ბას. ადამიანის ღუზა სინდისია. თუმცა ეს მეტად საშინელია, მა-
გრამ ღუზაც ხომ შეიძლება მოსწყდეს ხომალდს.

გუინპლენი თავის თავს ვერც კი უტყუდა: „მე ხახინარი ვარ, სამხელი, ეს ქალი ხელსა მკრავსო.“ ქალი ხომ სწერდა, მიყვარხარო.

არის ხელმე წამები, როდესაც ჩვენ თითქოს უფსკრულის პირას ვდგავართ. როდესაც კეთილს ეშორდებით და ბიროტს ეუახლოვდებით. ჩვენი არსების ის ნაწილი, რომელიც ცოდვებისაკენ გვიბიძგებს, ზეიმობს ჩვენზე გამარჯვებას და ბოლოს უფსკრულშიაც გვთოქავს. იქნებ გუინპლენისთვის ასეთი სავალალო წუთი დადგა. როგორ გადაირჩინოს თავი!

მამ ასე, ეს ქალი ის ბანოვანია! პერციოვის ასული! ის აქ ყოფილა, ამ ოთახში. მყუდრო ადგილას, მარტოდმარტო. მძინარე, უქომაგო. ქალი მის ხელთ იყო და თუითონაც მთლად მის განკარგულებაში აღმოჩნდა.

იქ სადღაც, ცის ტატნობზე თქვენ ვარსკვლავი შენიშნეთ და აღფრთოვანებას განიცდით მის გამო. თუმცა ის შორს არის! რა შიმის შთანერგვა შეუძლია ჩვენში უძრავ ვარსკვლავს? მაგრამ ერთ დამეს ის ვარსკვლავი ადგილს გადაინაცვლებს და თქვენ ამხნევთ, რომ ის ვარსკვლავის ირგვლივ მოციმციმე შუქია. მნათობი, რომელიც თქვენ უგრძობ-უენებო გვერნათ, ამოძრავებულა. არა, ეს ვარსკვლავი კი აღარ არის, არამედ კომეტაა. ის დაუდევარია და ხანძარს აჩაღებს ცაში. აი, ეს მნათობი მოახლოვდა, შეგამრწუნათ თავისი ცეცხლოვანი თმებით; გადიდდა, გადიდდა და თქვენკენ გამოემართა. ოჰ, სამხილელებავ! პირდაპირ თქვენკენ გამოქანდა. მოისწრაფვის. კომეტამ გიცნოთ, აღგზნებულია თქვენდამი ტრფობით. კომეტას თქვენთან სიახლოვე სწყურია. სამხიელია ციური სხეულის მოახლოება. ის, რაც გიახლოვდებათ იმდენად კაშკაშაა, რომ შეიძლება დაგაბრძალოთ. ეს უკვე მოჭარბებულ სიცოცხლეს ნიშნავს, მას სიკვდილი მოსდევს. თქვენ უარს ეუბნებით ზენიტის ძახილს; უარყოფთ სიყვარულს, რომელსაც უფსკრული გთავაზობთ. თვალელებზე ხელეებს იფარებთ, იმალებით, გარბიხართ, თავს გადარჩენილად თვლით, თვალეებს გაახელთ და... საოცარი ვარსკვლავი ისევ თქვენ თვალწინაა; და არა მარტო ვარსკვლავია იგი, არამედ მთელი სამყარო; ამოუცნობი ქვეყანა ცეცხლისა და ღველფისა. მორევიდან შობილი ყოვლის ჩანმთქმელი სასწაული. კომეტამ მთლად დაიპყრო ციხიერი. მის იქით აღარა არსებობს რა. ღრმა, დაუსრულებელ სი-

ერცეში იგი ლაღივით ანათებდა. შორიდან აღმასივით ბრძვენი-
და, ხოლო ახლოს კი ცეცხლის ბრძმედ აღადაიქცა. თქვენ ცე-
ცხლის აღით ხართ გარემოცული.
და თქვენ გრძნობთ, რომ ეს სამოთხის სითბო გწვავთ.

IV

სატანა

მძინარე ბანოვანმა უცბად გაიღვიძა. სწრაფად და ამასთანავე
მედიდურად წამოიწია თავისი საწოლიდან. ოქროსფერი, აბრეშუ-
მივით ხასხასა, მშვენიერი თმა ჩამოეშალა ტანზე. პერანგის ღილ-
კილო ჩამოხსნოდა და მხარი გაშიშველებოდა. მან ნარნარი ხელი
ფეხის ტერფს შეახო და ერთხანს დააცქერდა თავის შიშველ ფეხს.
ეს ფეხი პერიკლესაც* აღტაცებაში მოიყვანდა და ფიდიუსის*
საჭრისის ღირსიც იყო. შემდეგ გაიზმორა და დაამთქნარა, მსგა-
ვსად ძუ ვეფხვისა, რომელმაც შხის ამოსვლისას გაახილა თვალი.
აღბათ გუინპლენი მძიმედ სუნთქავდა. ყოველთვის ასე ხდება,
როდესაც ადამიანი ცდილობს მღელვარება შეიკავოს.

— არის აქ ვინმე? — იკითხა ბანოვანმა და ტკბილად დაამთქნარა.

გუინპლენმა პირველად გაიგონა მისი ხმა. ხმა დამატყვევებლი-
სა, რომელშიც რაღაც მიშხიდველი და ქედმაღლური ელერდა. ამ
ხმის მბრძანებლურ თვისებას მოაღერსე ინტონაცია არბილებდა.

უცბად მუხლისთავეებზე წამომდგარი, ანტიკურ ქანდაკებას
დაემსგავსა, რომელსაც თითქოს ტანსაცმლის ათასობით გამჭ-
ვირვალე ნაკეცი ატყვია. მან დილის ხალათისკენ გაიწოდა ხელი,
წამოიზიდა იგი. გადმოხტა საწოლიდან და ელვისებური სისწრაფით
გადაიქცა დილის ფორა კაბა, რამაც წამსვე თავიდან ფეხებამდე და-
ბურა ქალი. გრძელმა სახელოებმა ხელის მტევენებიც კი დაუფარა.
კაბის კალთიდან მხოლოდ ბავშვის ფეხებივით პაწაწინა, თეთრი
ფეხის თითები მოუჩანდა, ვიწრო, ვარდისფერი ფრჩხილებით.

ქალმა ხალათის საყელოდან ამოიკრიბა საუცხოო თმის ჭკველი
და წალოს სიღრმეში მოხატულ სარკესთან მიიბრინა. სარკის უკან
აღბათ კარი იყო, რომ ქალი სარკეს მიეყრდნო.

საჩვენებელი თითი მოღუნა და სარკეზე დააკაკუნა.

— ვინ არის მანდ? თქვენა ხართ, ლორდო დევიდ? ასე ადრე რამ მოგიყვანათ? რომელი საათია? ბარკილფედრო ხარ თუ? ბანოვანი მობრუნდა.

— არა, აქედან არ არის. ზმაური მეორე მხრიდან ისმის, — მანდ, აბაზანის ოთახში არის ვინმე? მიპასუხეთ! ვინ არის? თუმცა, არა, აქედან ვერავე მოვიდოდა.

ბანოვანი ვერცხლისფერი მარმარის ფარდისკენ გაეშურა. დაბლა ფეხი მიჰკრა და გვერდზე გასწია. ზემო ნაწილს მხარი გაჰკრა და მარმარილოს დარბაზში შევიდა.

გუინპლენს სამარისებურმა სიცივემ დაუარა ტანში. სად უნდა დამალულიყო? გაქცევა? გვიანდა იყო; თანაც ადგილიდან დაძვრის ძალ-ღონე აღარ ჰქონდა. იგი მოხარული იქნებოდა, თუ მის ფერხით მიწა პირს იზამდა და თან ჩაიტანდა. გუინპლენი დარბაზის შუაგულში იდგა. ქალს არ გაუჭირდებოდა მისი დანახვა. და, აჰა. დაინახა და იცნო კიდევ.

მეტად გაოცებულმა შეხედა, მაგრამ სრულებითაც არ შემკრთა. მის გამოხედვაში სიხარულიც ამოიცნობოდა და სიძულვილიც.

— აჰა, გუინპლენი! — შესძახა ბანოვანმა.

და უცბად ეს კატა ჯიქად გადაიქცა, ეცა გუინპლენსა და კისერზე ჩამოეკიდა.

სწრაფი მოძრაობისაგან განიერი სახელოები იღლიებამდე ჩაიკეცა, გაშიშვლებული ხელები ქალმა მაგრად მოხვია და გულში ჩაეკრა.

შემდეგ ხელი ჰკრა, წაწყვეტილფრჩხილებიანი თითებით მხრებში ჩაუბლაუჭა და პირდაპირ მდგომს რაღაც ყურადღებით დააცქერდა.

დააცქერდა საბედისწეროდ, თავისი სხვადასხვა ფერის, ალმასის აღდებარანიებით* ანთებული თვალებით. იმ თვალებში აღბეჭდილი იყო რაღაც ქვენა და იმავე დროს მაღალი გრძნობაც. გუინპლენიც უცქეროდა მის ორივე თვალს, ცისფერსაც და შავსაც. უცქერდა და გონსა ჰკარგავდა ამ ციურისა და ჯოჯოხეთისადმი ცქერის გამო. ეს მამაკაცი და დედაკაცი თვალსა სჭრიდნენ და აჯადოებდნენ ერთმანეთს. მამაკაცი თვალისმომჭრელი და მომაჯადოებელი იყო თავისი სახიჩრობით, ქალი — თავისი მშვენიერებით. ორივე ურთიერთს შეეძრწუნებინა.

გუინპლენი ღუძდა, თითქოს აუტანელ ჩაგვრას დაუკავშირებდა ქალმა შესძახა:

— მაშ შენ მოხვედი! კარგია, ჭკვიანურია. ალბათ გაიგე, რომ მაიძულეს ლონდონიდან წამოვსულიყავი და შენც აქეთ წამოხვედი. ძალიან კარგი! საოცარია, ამ სასახლეში როგორღა გაჩნდი?

როდესაც ორი არსება ერთმანეთის უფლება-გაველენაში ემწეველკვა, მათ შორის ელვა აპრიალდება. გუინპლენში შინაგანმა გამომთავიზლებელმა ალლომ გაიღვიძა. გაიღვიძა ბუნდოვანი შიშისა და სინდისის ხმამაც. იგი უკუდგა, მაგრამ ვარდისფერი ფრჩხილები მხრებში მაგრად ჩასჭიდებოდნენ და ძალით აკავებდნენ. რაღაც უღმობელი ახლოვდებოდა. მამრი ცხოველი მდედრი ცხოველის ბუნაგში მოხვდა.

ქალი განაგრძობდა:

— შენ წარმოიდგინე, იმ სულელმა დედოფალმა ანამ გამომითხოვა აქ, ვინძორში; რისთვის, თვითონაც არ იცის; ახლა კი, როდესაც მე უკვე აქ მოვედი, ის თავის გამოშტერებულ კანცლერთან ერთად კარდაკეტილში თათბირობს. მაგრამ შენ როგორ მოახერხე ჩემთან შემოსვლა? ძალიან კარგია. მაშასადამე, შენ ნამდვილი მამაკაცი ხარ. ნამდვილი მამაკაცი დაბრკოლებებს არ ერიდება. მას ეძახიან და მოდის კიდევაც. შენ ჩემ შესახებ გაიგე რამე? ალბათ გაიგე, რომ მე ჰერცოგის ასული ჯოზიანა ვარ. ამ სასახლეში ვინ შემოგიძღვა? უეჭველია ჩემი გრუმი იქნებოდა. გონიერი ბიჭუნაა. მე მას ას გინეას ვაჩუქებ. აბა მითხარი, როგორ მოგვარე ეს ყველაფერი? არა, სჯობს ნუ მეტყვი. არც მინდა ვიცოდე. ადამიანი რომ თავის გაბედულ მოქმედებაზე ალაპარაკდება, ამით უფრო აკნინებს მას. მე ის უფრო მესიამოვნება, შენში ამოუცნობ არსებას ვხედავდე. შენ იმდენად სახიჩარი ხარ, რომ სასწაულს მიგამსგავსებს ადამიანი. ციდან ჩამოვარდი თუ ჯურღმულიდან ამოხობდი? ან ჭერი თუ გადაიხსნა ან იატაკი გაირღვა? მაშ როგორ შემოხვედი? ან ღრუბლებიდან ჩამოეშეებოდი, ან ჯოჯოხეთიდან ანთებული გოგირდის ალი ამოგიტაცებდა. შენ ღირსი ხარ იმისა, რომ ღმერთით გამოცხადდე ხოლმე. გადაწყდა. შენ ჩემი საყვარელი იქნები!

გუინპლენი დაბნეული უსმენდა; გრძნობდა, რომ გონებას კარგავდა. ყველაფერი დასრულდა, ამაში ეჭვიც აღარ იყო. ეს ქალი ადასტურებდა ყველაფერს, რაც კი იყო ნათქვამი წინა ღამით მიღებულ

წერილში. გუინპლენი საყვარელი გახდება ჰერცოგის ასულისა, სა-
თაყვანებელი საყვარელი. გუინპლენის უბედურ გულში უსახლვრო
საამავე ისე შეირხა, როგორც შავი, ათასთავიანი გველეშაპი.

პატივმოყვარეობა ის საშინელი ძალაა, რომელიც ჩვენს შინაგან
არსებაში მოქმედებს, მაგრამ ისევე ჩვენსავე საწინააღმდეგოდ.

ჰერცოგის ასული განაგრძნობდა:

— შენ აქა ხარ, მაშასადამე, ასეთია ბედისწერა. მე სხვა არა მინ-
და რა. ცამ ინება თუ ჯოჯოხეთმა, ჩვენ ერთმანეთის სააღურსოდ
დაგვაახლოვა. აი სტიქისა და ავრორას საქორწინო კავშირი! ყო-
ველივე კანონის გამანადგურებელი, უგუნური კავშირი, როგორც
კი დაგინახე, მაშინვე გავიფიქრე: „ეს არის სწორედ. მე იგი ვიცა-
ნი. ეს სწორედ ის ურჩხულია, არაჩვეულებრივი, სასწაულებრივი
არსება, რომელზედაც ვოცნებობდი და ჩემი უნდა გახდეს-მეთქი“.
მაგრამ ბედისწერას ხელის წახმარებაც სჭირდება, აი, ამიტომაც
მოგწერე წერილი. ერთი რამ უნდა გკითხო: შენ გწამს, რომ ადა-
მიანის ბედი წინასწარვეა განგებით გადაწყვეტილი? მე მას მერე
დაერწმუნდი, როდესაც ციციკრონეს თხზულებაში წავიკითხე სცი-
პიონის სიზმრის შესახებ. აჰ, რატომ აქამდე ვერ შევნიშნე! როგორ
თავადურად გაცვია. ასეც უნდა. მით უმეტეს, რომ მიმოსი ხარ,
ონიბაზი, ესეც კარგი მიზეზია, რომ ასე მოკაზმულიყავი. კომე-
დიანტი ლორდს უდრის. ანდა განა რა არის ლორდი! იგივე მასხა-
რა-გასართობია. შენ როგორი კეთილშობილი ტანადობისა ხარ!
საუცხოო ნაკვთები და ახოვანება გემჩნევა. მაინც დაუჯერებელია,
როგორ მოხვედი აქ, ამ სასახლეში? როდის მოხვედი? დიდი ხანია
აქა ხარ? შიშველი დამინახე? კარგი ვარ, ხომ? ახლა აბაზანა უნდა
მივიღო. ოჰ, როგორ მიყვარხარ! ჩემი წერილი ხომ წაიკითხე? შენ
თვითონ წაიკითხე, თუ სხვამ წავიკითხა? იცი კითხვა, თუ არა?
აღბათ მთლად გაუნათლებელი ხარ. მე კითხვებს დაგაყრი, შენ
ნუ მიპასუხებ. შენი ხმა მე არ მომწონს; მეტად ნაზია. შენისთანა
არსება კი არ უნდა ლაპარაკობდეს, უნდა გრგვინავდეს. შენი ლა-
პარაკი სიმღერასავით ჩამესმის. ეს არ მსიამოვნებს. მხოლოდ ეს
ერთი რამ არ მომწონს შენში. დანარჩენი ყველაფერი შენში საშინე-
ლია და ამიტომ საუცხოოა! ინდოეთში შენ ღმერთად გალიარებდ-
ნენ. ასე საშინლად რატომ გიცინის სახე, ასეთი დაიბადე? რა თქმა
უნდა, არა! აღბათ დაგასახიჩრეს, რაიმე მიზეზის გამო დაგსაჯეს?

მე მგონია, რაღაც ბოროტი საქმე ჩაიდინე და იმისათვის, მოდი, ერთი მომეხეიე!

ბანოვანი შეზღონგზე დაეშვა და გუინპლენიც თან მიიხილა. თვითონაც ვერ გაეგოთ, როგორ მოუსხდნენ ერთმანეთს გვერდზე. ქალის ნიაღვარივით სწრაფი ლაპარაკი გუინპლენის ყურებში გააფთრებული ქარიშხალივით მიშხუოდა. კაცს უჭირდა ამ გადარული, გახლებული სიტყვების აზრი გაეგო. ბანოვანის თვალებს, კი აღტაცებული სიხარული ელავდა. იგი ლაპარაკობდა ნაწვევებზე, ნაწვევებზე, ვნებიანად, ნაზი, აღელვებული ხმით. მისი სიტყვები მუსიკასავით ეღერდნენ, მაგრამ ეს მუსიკა გუინპლენს ქარიშხალივით ჩაესმოდა.

პერცოვის ასული ისევ ჩააშტერდა გუინპლენს.

— შენს გვერდით მე დამცირებულად ვგრძნობ თავს — რა ბედნიერებაა! პერცოვის ასულად ყოფნა საშინლად მოსაწყენია. მეფური სისხლის არსება იყო, ამაზე მეტი მომქანცველობა შეიძლება? დამცირებით მე დავისვენებ. იმდენად მომბეზრდა პატივ-დიდება, რომ მინდა მოძულეებული გავხდე. ჩვენ ყველანი ცოტათი დამთხვეულუბი ვართ! დაწყებული კენერადან, კლეოპატრადან, * ქალბატონი დე შევრეზიდან* და ქალბატონი დე ლონგვილიდან, ჩემით დამთავრებული. მე არ დავმალავ ჩვენს სასიყვარულო ურთიერთობას, ამას წინასწარვე გეუბნები. ამ სასიყვარულო ინტრიგას არცთუ სახამოვნოდ მიიღებს სტიუარტების მეფური საგვარეულო, რომელსაც მე ვეკუთვნი. ოჰ, ძლივს მეც თავისუფლად ამოვისუნთქავ! ვიპოვე გამოსავალი! მხრებიდან გადავიგდებ სახელ-დიდებას. დაკვარგავ ჩემი მდგომარეობის ყველა უპირატესობას. მაშასადამე, თავს გავითავისუფლებ ბორკილებისგან. ყველაფერი დავგმო, ყველაფერს წინ აღუდგე, ყოველივე ჩემებურად გადავაკეთო. აი, ამაშია ნამდვილი სიცოცხლე. გესმის, მე შენ მიყვარხარ.

ქალი შეჩერდა. სახე აუფაკლდა. ავბედითი ღიმილი აესახა.

— მე შენ მიყვარხარ არა მხოლოდ იმიტომ, რომ სახიჩარი ხარ, არამედ იმიტომაც, რომ შენ მდაბიო ხარ. მე შენში ვგურჩხულიც მიყვარს და მასხარა-კომედიანტიც. საყვარლად გყავდეს კაცი მოძულეებული, განდევნილი, სასაცილო, საზიზღარი, ქვეყნის მასხარად გამომდგარი იმ სამარცხეინო ბოძთან, რასაც თეატრს უწოდებენ — ამაში რაღაცნაირი განსაკუთრებული სიტკბოებაა.

ეს იმას ნიშნავს, რომ ჯოჯოხეთური უფსკრულის ნაყოფი იგემო. ისეთი სიყვარული, რომელიც არც ხევს ბანოვანს, ო, ეს აღტაცებას იწვევს! ვიგემო ვაძლი არა ედემისა, არამედ ჯოჯოხეთისა, აი რა მზობლავს მე. აი რა მწყურია. მე უფსკრულის ევა ვარ. შენ, აღბათ თუთონაც არ იცი და — დემონი ხარ. მე შევინახე, დავიცავი ჩემი ქალწულობა ასეთი ურჩხულისათვის, როგორც მხოლოდ სიხშირად თუ მოელანდება ადამიანს. შენ ჯოჯოხეთის დიდებული ხარხარის განხორციელება ხარ, შენ ის მბრძანებელი ხარ, რომელსაც მე ვულოდი. ისეთი სიყვარული მჭირდება, როგორც მხოლოდ შედეგს შექმლო, ან კადიას. დარწმუნებული ვიყავი, რომ თავს გადაამხდებოდა რაღაც საშინელი და არაჩვეულებრივი. შენ სწორედ ისა ხარ, ვინც მე მსურდა. მე ბევრ ისეთ რასმე გეუბნები, რისაც შენ აღბათ არაფერი გაგვეკება. მე ჯერ არავის დავნებებივარ. შენ გნებდები უძრახველად, უძანკო. შენ, როგორც ჩანს, არა გჯერა ჩემი ნათქვამი; მაგრამ რომ იცოდე, ეს ჩემთვის რამდენად უმნიშვნელოა.

ქალის სიტყვები ვულკანის ამოხეთქეასა ჰგავდა. ეტნას ფერდობზე რომ ხერული გაებურღათ, იქიდან ისეთივე ალის ნიაღვარი ამოსვდებოდა.

გუინპლენმა წაიბურღლუნა:

— ქალბატონო...

ბანოვანმა პირზე ხელები მიაფარა.

— ჩუმაღ! მე ვტკბები შენი ცქერით. გუინპლენ, მე უბიწო ვარ და იმავე დროს თავნება-აშაღლარა. მე ქალწული ბაქანაკაც ვარ. ჯერ არც ერთ მამაკაცს არ დავნებებივარ და შემქმლო დელფოსის პითია ვყოფილიყავი. შემქმლო შიშველი ქუსლით შევედგომოდი ბრინჯაოს იმ ზედადგარს ტამარში, სადაც ქურუმები პითონის ტყეზე მიყრდნობილნი ჩურჩულით მიმართავენ უხილავ ღვთაებას. მე ქვის გული მაქვს, მაგრამ იგი იმ იდუმალ რიფის ქვასა ჰგავს, როგორცსაც ზღვა მირიყავს ხოლმე კენტლი-ნაბის კლდის ძირას, თისას შესართავთან. ასეთი ქვა რომ გასტეხო, შიგნით გველი აღმოჩნდება. ეს გველი ჩემი სიყვარულია, ყოვლად ძლიერი სიყვარული. ამან შევაძლებინა შენ აქ მოსვლა. ჩვენ განუზომელი სივრცე გვაშორებდა ერთმანეთს. მე სირიუსზე ვიყავი, შენ ალიოთზე. შენ შემქმლებელი ნაბიჯი გადადგი, ძნელი გზა გადალახე, აი, აქა ხარ! გაჩუმი! დამიმორჩილე! გნებდები!

ქალი განურდა. ვაჟი თრთოლამ აიტანა. ბანოვანმა ისევ გაიღიმა.
— გაიგე, გუინპლენ, ოცნება იგივე შემოქმედებაა, სურვილი
იგივე მოწოდება და ძახილია. საკუთარ წარმოსახვაში ქიშკრის შე-
ქმნა იმას ნიშნავს, რომ მას სიცოცხლე მისცე. საშინელი, ყოვლად-
შესძლე წვედიადი ნებას არ გვაძლევს უშედევოდ მივმართოთ მას
და შევთხოვოთ. ამიტომ მან მე სურვილი ამისრულა და აჰა, შენ აქა-
ხარ. მამ მე გადავწყვეტ, რომ პატივი ავხადო ჩემს თავს? დიახ, გა-
დავწყვიტე, რომ შენი საყვარელი გავხდე, შენი ხასა, შენი მხევეალი
და საგანი? დიახ, სიხარულით. გუინპლენ, მე დედაკაცი ვარ. ხოლო
დედაკაცი თიხაა, რომელიც მოწყურებულია ტალახად იქცეს. ჩე-
მთვის აუცილებელია თავის მოძულება. ეს საუკეთესო სანელებე-
ლია საიამყისა. სიმდაბლე მშვენიერ ელფერს სძენს სიდიადეს. ისე
არაფერია ურთიერთისადმი შეხამებული, როგორც ეს ორი უკიდუ-
რესობა. თუნდაც შენ, ვეულასაგან მოძულებულს, შენც მოძიძულე.
დამცირებულის წინაშე თავის დამცირება, რა სიტკბოებაა! ეს არის
ყვავილი ორნაირი პატივყარილობისა. და მე მოვწყვეტ ამ ყვავილს.
თუნდ ფეხით გამოთელო, უფრო ძლიერი იქნება შენი საყვარული
ჩემდამი. მე ეს ვიცი... გასაგებია შენთვის, რისთვის გაღმერთებ?
იმისათვის, რომ მძულხარ. შენ იმდენად დაბლა დგახარ ჩემზე, რომ
მე შემიდლია საკურთხეველის კანკელზე აღვამადლო. ხმელეთის
შეერთება ქვესკნულთან ქაოსის შექმნასა ნიშნავს, და ქაოსი მე მი-
ზიდავს. ქაოსი ყველაფრის დასაწყისია და დასასრული. რა არის
ქაოსი? უსაზღვრო სისაძაგლე. და ამ სისაძაგლიდან შექმნა ღმერთ-
მა სინათლე. ტალახიდან რომ მნათობი გამოძერწო, ეს მე ვიქნები.
ამას ამბობდა ეს შემზარავი ბანოვანი ქალი. იგი მოძრაობდა და
აფრიალებული ფორა კაბა ქალწულ ტანს უჩენდა.

ბანოვანი ქალი განაგრძობდა:

— ყველასთვის ძუ მგელი ვარ, შენთვის კი ძალღი გაეხდები.
ყველა განცვიფრებული დარჩება! იმაზე სასიამოვნო რაღა იქნება,
რომ სულელები გააკვირო! მე მესმის ჩემი გულის პასუხი; ვინ ვარ
მე? ქალღმერთი? ამფიტრიტა ციკლოპს დანებდა. ვინა ვარ მე? ფე-
რია? ურგილამ თავის სარეცელზე რვახელიანი ბუგრიქსი მიიღო.
ნახევრად კაცი და ნახევრად ფრინველი, რომელსაც თითებს შუა
აპკები ჰქონდა. ვინ ვარ მე? პრინცესა? მარიამ სტიუარტს რიჩო
ჰყავდა. სამ ულამაზესს, სამი სახიჩარი ჰყავდა. მე მათ გადავაჭარ-

მე, რადგან შენ იმით ხაყვარლებზე უფრო მახინჯი ხარ. გუინპლენ, ჩვენ ერთმანეთისთვის დაკბადებულვართ. შენ ხახით ხარ ურჩხულად, მე სულაით ვარ ურჩხული. აი, სწორედ ამისთვის მიყვარხარ. დე, ეს ჩემს ვინახობას მიეწეროს, აბა რა არის ქარიშხალი? ის ხომ ქარების ჯინსიდან არის შექმნილი. ჩვენ შორის კოსმოსური მტკაცობაა. შენც და მეც, ჩვენ ორივე წვედიადის შვილები ვართ. წვედიადმა დაახეა დამლა შენს პირისახეს და ჩემს სულს. და შენც შენდათავად, მე წარმოიშვი. შენმა მოხელამ ჩემი სულის თვისება გამოამტკიცა. მე თვითონ არ ვიცოდი ჩემი სულის თვისების რაობა. მე თვითონ მანკვიფრებს და თავხარს მცემს იგი. მე ღმერთქალი ვარ, მაგრამ შენმა მოახლოებამ გველემშაპად მაქცია. შენ გადამიხსენი და დამინახე ჩემი ნამდვილი ბუნება. შენი წყალობით მე ჩემი სულის სიღრმეში ჩავიხედე. ხედავ, რანაირად ვგავართ ერთმანეთს. შეგიძლია ჩაიხედო ჩემში, ისე როგორც სარკეში. შენი პირისახე ჩემი სულია. მე სულაც არ ვიცოდი, რომ ასეთი საზარელი ვიყავი; მაშასადამე, მეც იგივე ურჩხული ვყოფილვარ, ო, გუინპლენ, შენმა ნახვამ მოწყენილობა თითქმის სულ გამიქარვა.

ბანოვანმა გადაიკისკისა. რაღაც უცნაურად, ბავშვურად. მისკენ გადაიხარა და ყურში უჩურჩულა:

— ჭკუადამთხვეული ქალის ნახვა თუ გინდა? მაშ, აპა, იგი შენ წინ არის.

მისი შხერა გუინპლენს აჯადოებდა. ასეთი შხერა იგივე თილისპური სასმელია. ქალის ფორა კაბა გადაფრიალდებოდა ხოლმე და გუინპლენი თვალთ ხედავდა საშინელებამდე ლამაზ სხეულს. ბრმა, ცხოველური ყინი მოერიოა გუინპლენს. ყინი და იმავე დროს მომაკვდინებელი ტანჯვა.

ეს ქალი — ბანოვანი ლაპარაკობდა და მისი სიტყვები გუინპლენს ცეცხლად ეკიდებოდა. ის გრძნობდა, რომ გამოუსწორებელი რამ უნდა მომხდარიყო. ძალა არ შესწევდა ერთი სიტყვა მაინც ეთქვა. ქალი ხან ჩერდებოდა, აკვირდებოდა მას და ჩურჩულებდა: „ო, საზარელო!“ ამ ქალში რაღაც მტაცებლური რამ იყო, იგი ხელებში მისწვდა გუინპლენს და ჩაეჭიდა, ჩაეჭიდა და განაგრძო:

— გუინპლენ, მე სამეფო ტახტისთვისა ვარ დაბადებული. შენ ბალაგანის ფიცარნაგზე კომუდიანტობ. დე, ასე იყოს, მაგრამ ჩვენ მაინც სულ ერთად ვიქნებით. პა, რა ბედნიერებაა, რომ მე ასე

დავხადებოდა! მე მინდა, რომ მიყვანი ქვეყნად გაიგოს ჩემი შური
ცხება. ხანსა ვერა მუხან მთხრობა ქრისტიანთა ჩემ წინაშე. რა-
გან ხანსა რაც ვერა სხუთხარ და ქრისტიანი, მათ ვერა მუხან
მთხრობის და ვახსენებ ანაბა: ახუციანი არის ყველანი ისინი,
აქ ქვეყნობაგონი, გათვრებაები და მსხვე დროს მარტოები, ი, მეც
ისევე უხეი ვარ, რაგონი ვერაობები. აბა, მამ რა ვიქნები? მე ხომ
მეფის უკანონო მეთაი ვარ. ამიტომ მეც მეფეზე სიქყოფი მაქვს.
კის იყო რაგონისა? დედოფალი იყო და ვიყო* ურჩხული უმეარ-
და, სანგახოვებარანი მამაკაცი. ამ კაცის ხახულები აღმართა მის
მეხანე პირამთა. პესიხილთა* მეხორე ვთვებული კებრავი*
მეუეარდა, რომელიც მუხანში თანავარსკვლავეთად გადიქა.
შენ აბა რას იტყვი ანა ახსტრიელის* შესახებ? რამდენად უღამანი
იყო ის მახარანი და! შენ კი აბა მარტი უღამანი ხარ, არამედ
სახხარიც. უღამანობა წეროღმანია, ხელი სახხრობა დიდებუ-
ლია! უღამანობა ემსკუდის დრეჭა, რაც სიღამანისგან გამოსტ-
ვისს. სახხრობა კი მშვენიერების უკვლემა პირია, მისი მებრუნებ-
თი მხარეა. ოღამის მთხაც ორი ვერდობი აქვს, ერთი სხათლით
გამუქებული და იქ აბოლონი სუეეცს, მეორე ვერდობი წევდადით
არის მოცული და იქ პოლიეემა მუდობელობს. შენ ტიტანი ხარ,
ტეეში რომ იყო, ბეჭეითი იქნებოდი, ოკეანეში დეეითანი, სიბი-
ბურეში — ტიფიში. შენს სახხრობაში რაღაც მრისხანება მოხანს.
შენი პირისახე თითქოს ელვა-მეხისგან არის დასახხირებული. შენი
სახის საკეთები ვიდაცის უშველებელ ცეცხლოვან ხელს დაუმახი-
ჯებია, იმ ცეცხლოვან ხელს მოუჭმეჭმია ეგ სახის საკეთები და
თეთის გამქრალა. ვიდაცას შავბნული გაათორების მომენტში შენი
სული საზარელ, არაადამიანურ ქერქში მოუშვეედევა. ჯოჯობით
ის ქერაა, სადაც რკინას აწრობენ, ცეცხლში ახურებენ — ამას
ჩვენ ბედისწერას ვუძახით. აი, ამ გახურებული შანითი ხარ შენ და-
დალული. შენი შეეარება იმას ნიშნავს, რომ დიდებული რამ შეიც-
ნო. მე წილად მხედა ის ზეიმი, აბოლონის შეეარება! კმ, ვითომ
დიდი ამბავია! ჩვენი დიდების სახიმი ის განცვიფრებაა, რომელ-
საც და რაოდენსაც ჩვენ ხალხში გამოვიწვევთ. მე შენ მიეეარხარ;
ღამდამობით სულ შენ მესიხმრები. აი, ეს ჩემი სასახლეა. აქ შენ
ჩემს ბაღებს ნახავ. აქ წყარობია — ბაღახებში მორაკრაკებენ. აქ
არის მღვიმეები, სადაც შევიძლია აღუერხით დატკებ. აქ მშვენიერი

მარტარილოს ქანდაკებებია, კავალერ ბერნინის სამუშაოები. ახლა
წვავილები რამდენია! მეტად ბევრია და ბევრზე ბევრი. ვარდები
კაზაფხულობით ხანძარივით იგზნებიან. მე მგონი, უკვე ვითხარბი,
რომ დედოფალი ჩემი და არის! მაშ, როგორც გხურს, ისე მომეკე-
რი. მე იმისთვის გავეჩენილვარ, რომ იუპიტერი ფეხებს მიკოცნიდეს
და სატანა კიდევ სახეში მაფურთხებდეს. შენ რა სარწმუნოებას
მისდევ? მე პაპის სარწმუნოების მიმდევარი ვარ. მაშასწამი, იაკობ
მეორე, საფრანგეთში მოკვდა. მას იეზუიტების მთელი ჯგუფი გარს
ვევლებოდა. რასაც მე შენის სიახლოვით განვიცდი, ასეთი რამ არა-
სოდეს არ მიგრძნია. აჰ, როგორ მინდოდა საღამოთი ძიწვეულის
ფარდულიანი ნავით შენთან ერთად ბალიშზე მისვენებულს ზღვაზე
გამესეირნა! თანვე მუსიკის ხმაზე, ზღვის უსაზღვრო სიმშვენიერით
დაუმტკბარიყავი. გინდა შეურაცხყოფა მომაყენე, გინდა დამკარი!
სიყვარულის სამაგიერო მომიგე! ისე მომექეცი, როგორც უმართუ-
ბულო საქციელის მდაბალ არსებას! მე შენ გაღმერთებ.

ბრდღვინვა-ღმუილი შეიძლება სიყვარულის ხმა იყოს. თქვენ
ექვი გაქვთ? აბა ყური დაუკდეთ გალიასთან ლომებს. ეს ბანოვანი
ქალი ერთსა და იმავე დროს საშინელიც იყო და ნაზიც. ძნელია
ამაზე უფრო ტრაგიკული რამ წარმოიდგინო. ეს ქალი გულსაც
უკოდავდა კაცსა და ალერსითაც აამებდა. იგი ველური კატასავით
დააცხრებოდა კაცს და თან უმაღლვე უკუიხევდა. ამგვარ თამაშში
მგლავნდებოდა მისი ველური ინსტინქტები. მის თავყვანისცემას
ერთგვარი გამოძწვევი რამ ეტყობოდა. ამ ქალის გახელება გადაძ-
ღები იყო. მისი საბედისწერო სიტყვები ტლანქადაც ჟღერდნენ და
ნაზადაც. მისგან შეურაცხყოფელი სიტყვები არ შეურაცხყოფდ-
ნენ ადამიანს. ხოლო მისი უსაზღვრო სიყვარული და თავყვანის-
ცემა დამამცირებლად მოქმედებდნენ. მისგან სილაქის შემოკვრა
მიუწვდომელ სიმაღლემდე აამაღლებდა ადამიანს. მისი ინტონაცია
მისსავე გახელებულ, ვნებით აღსავსე სიტყვებს პრომეთესებურ სი-
მაღლეს სძენდა. ესქილეს* მიერ ხოტბამესხმული დღესასწაულები
დიდი ღმერთქალისადმი მიძღვნილი, ასეთივე ბნელ ეპიკურ გახე-
ლებას აღვიძებდნენ იმ დედაკაცთა შორის, რომლებიც ვარსკვლა-
ვიან ღამეში სატირებს დაეძებდნენ. ვნების ასეთი პაროქსიზმები
თან სდევდა ხოლმე იმ იდუმალ ცეკვებს, რომლებიც დოდონას ტყე-
ებში ხდებოდა. ეს ბანოვანი ქალი, თითქოს ფერიცვალებაში იყო,

თუკი ფერიცვალემა შესაძლოა მათთვის, ვინაც ცას განუდგება. მისი თმა ფაფარივით ფრიალებდა. მისი ფორად გაშლილი კაბა ხან შეიკვცებოდა და ხან გადაიხსნებოდა. ამ ბანოვანის გულ-მკერდზე უძმუნეირესი აღარა იქნებოდა რა. ამ გულ-მკერდიდან ამოხეთქდა ხოლმე ველური ღაღადისი. მისი ცალი, ცისფერი თვალის სხიუები, მეორე, შავი თვალის აღმურს უერთდებოდა. ამ ქალში რაღაც არაადამიანური იყო. გუინპლენს ღონე გამოეღია მისი სიახლოვისაგან. მთლად მის გავლენაში მომწყვდეული, გრძნობდა თავის დამარცხებას.

— მე შენ მიყვარხარ! — შესძახა ჯოზიანამ.

და თითქოს კბენსო, ისე დააცხრა ბაგეებზე.

გუინპლენსა და ჯოზიანას ძალე დასჭირდებოდათ ერთი იმ ღრუბელთაგანი, რომლებითაც კომეროსი ხანდახან დაბურავდა ხოლმე იუპიტერსა და იუნონას. შეუყვარდე თვალბილულ ქალს, რომელიც გხედავს, გრძნობდე შენს დასახირებულ სახეზე მისი საუცხოო ბაგეების შეხებას, ეს გუინპლენისათვის მეტად მწველი ნეტარება იყო. გრძნობდა, რომ ამ არაჩვეულებრივი, ამოუცნობი ბანოვანის წინაშე ყველაფერი ქრებოდა მის სულსა და გულში. იქ დეას ხატება ოდნაეღა კვნესოდა და უკვე აღარ შეეძლო შებრძოლებოდა ამ ბნელუთის მოზღვავეებს. არის ანტიკური ბარელიეფი, სფინქსის გამოსახულებით, რომელიც ამურსა ნთქავს. და ეს ამური, ღვთაებრივი სინაზის ქმნილება, სისხლად იცლება. გააფთრებული და თან მოლიმარი საზარელი არსების კბილები ფატრავენ ამურის ფრთებს.

უყვარდა კი გუინპლენს ეს ბანოვანი ქალი? განა შეიძლება ადამიანს დედამიწის ბურთივით ორი პოლუსი ჰქონდეს? ნუთუ ჩვენც უძრავი ღერძის გარშემო ვტრიალებთ და შორიდან ვარსკვლავად მოეჩანვართ, ხოლო ახლოდან ტალახის გუნდად? იქნებ ჩვენ სფერო ვართ, სადაც დღეს ღამე ცვლის? ნუთუ გულს ორი მხარე აქვს, ერთი სინათლის მოყვარული, მეორე — სიბნელის? აქ, პირველ მხარეში ქალი — სხივია; იქ, მეორეში, ქალი — კლოაკაა? ანგელოზი აუცილებელია ადამიანისთვის, მაგრამ ნუთუ მას არ შეუძლია სატანას არ დაუკავშირდეს? სულს რად უნდა ღამურას ფრთები? ნუთუ ყველასთვის დგება საბედისწერო, შავბნელი საათი? ნუთუ ჩვენს ბედისწერას ცოდვა თან სდევს, როგორც განუყოფელი რამ

და მას კვრას ვხვით თავიდან ვერ აუცილებთ? ნუთუ ჩვენს ბუნებაში არსებული პირობებია ისე უნდა მივიდეთ, როგორც განუყოფლად დეკემბრული მიწის ჩვენს არსებასთან? ნუთუ აუცილებელია ცოდვას თავისი ხედვრი მიეზღოს? ღრმად ამაღელვებელი საკითხებია.

კარნა, რომელიდაც ხმა დაბეჯითებით ჩამოგვძახის, რომ სისუსტე დანაშაულია. გუინპლენი ენით გამოუთქმელ გრძობას განიცდდა. მის არსებაში ერთდროულად იბრძოდა ხორციელი გულისფქმა, სიცოცხლის წყურვილი, ავხორცობა, მტანჯველი მტკბარი თრობა და სირცხვილის ის ნატამალი, რომელიც მთლად არ ჩაეჭო პატივმოყვარეობას. ნუთუ იგი ცდუნებას დაემორჩილება?

ჯოზიანამ გაიმეორა:

— შე შენ მივეარხარ!

და გაშმაგებით მიიკრა იგი გულზე.

გუინპლენს სული ეხუთებოდა.

უცბად იქვე, მათ ახლოს ზარი ხმამაღლა აწკარუნდა. ეს კედელში მისადაგებული პატარა ზანზალაკი რეკავდა. პერცოგის ასულმა იქით მიიხედა და წარმოთქვა:

— რა უნდა იმ ქალს ჩემგან?

უცბად რაკუნი გაისმა და თითქოს სახურავე დაჭიმული ზამბარისგან უკუაუარდაო, ისე გაიღო ვერცხლის პატარა კარი, მეფის გვირგვინებით მოოჭვილი.

გამოიხნდა პატარა კოშკურა-ნიშის ცისფერი ხავერდით შემოფენილი შიგნითა კედლები, იქ ოქროს სინზე წვრილი იღო.

მოსქო, ოთხკუთხედი კონვერტი ისე დაედოთ, რომ აღისფერი ლუქის დიდი ბეჭედი უცბად თვალში მოსახვედრი ყოფილიყო. ზანზალაკი ისევ რეკავდა.

ღია პატარა კარი თითქმის ეხებოდა იმ შეზღონგს, რომელზედაც ისხდნენ ჯოზიანა და გუინპლენი. პერცოგის ასულს ერთი ხელი გუინპლენისთვის შემოეხვია კისურზე. ის დაიხარა, მეორე ხელით წვრილი აიღო და პატარა კარი მიხურა. თახჩა დაიხურა და ზანზალაკის რეკვაც შეწყდა.

პერცოგის ასულმა ბეჭედი გატეხა, კონვერტი გადახია, გამოიღო იქიდან ორი ფურცელი და კონვერტი იატაკზე, გუინპლენის ფერხით დააგდო.

ქველი ისე ვადაცდა, რომ გუინპლენმა შენიშნა მუყის გვირ-
კიანი და მის ქვეშ ახი „ა“.
კონცერტის მთავრე მხარეს ეწერა, „მის ბრწყინვალეებას პერცი-
კამ ახელ ჯოზიანას“.

ჯოზიანამ ამ კონცერტიდან გამოიღო პერგამენტის დიდი ფურ-
ცელი და ძეტარა ძარათი ველენის ქალაღდზე დაწერილი. პერ-
გამენტზე ხაღლიანწერღოს მწვანე ბეჭედი იყო დაკრული, დიდი
ზომისა, რაც იმის ნიშნავდა, რომ ეს საბუთი დიდებული პიროვნე-
მას იყო ჰერცოვის ასული, ჯერ ისევე აღტაცებით დამტკბარი და
თვალუღდასინდული იყო; მას ოღნაე უკმაყოფილოდ დაემანჭა სახე.

— აჰ, ეს კოღვე რა არის! ისევე ქალაღდებს მიგზავნის. რა მო-
მანჭრეღული დღესაკცია! — წარმოთქვა ჯოზიანამ, პერგამენტი
ვერღზე ვადაღო და ძარათი ვაშღლა.

— მისი ბღლია, ჩემი დის ბღლი. როგორ მომწვინდა ეს ყვეღა-
ფერა! გუინპლენ, მუ უკვე გკითხე: კითხვა იცი-მეთქი! იცი კითხვა?
გუინპლენმა იანხზობის ნიშნად თავი დაუქნია.

ქღლი შეზღონგზე განვა, უცნაური მორიდებით დაიფარა ფეხ-
ებზე კამის კღლია და მკღაეებზე წამოიფარა განიერი სახეღოები,
თუღტა გულ-მკერდი მომიშღლებული ქქონდა და გუინპლენს, ისე-
ღაც ენებისგან მთერღლს, ცეცხღს უკიდებდა, ბარათის ფურცელი
გუინპლენს ვაუწოდა და უთხრა:

— პოღა, აი, გუინპლენ, შენ ახღა ჩემი საკუთრება ხარ. მამ
შუღღვექი შენს სამსახურს. ჩემო სავეარეღო, წაიკითხე, რასა მწერს
დღღოფაღლი.

გუინპლენმა გამოართვა წერიღლი, ვაშღლა და დაიწყო კითხვა:
ათსნაირი გრღნობებით აფორიექებულს, ხმა უკანკღლებდა.

„ქალბატონო!“

ფოღღადმოწვალუღ გიგზავნით თქვენ ამასთან დართულ ოქმის
პირს, როშღლიც დამოწმებული და ხელმოწერიღლია მსახურისა ჩვე-
ნის კოუქერისგან, ინგღლისის სამეფოს ლორდ-კანცღღერისგან.
ამ ოქმიდან ნათელი ხღება ფრიად ღირსსაფურადღებო გარემოე-
ბა, სახეღღობრ ისა, რომ ლორდ ღინეუს კღენჩარღლის კანონიერი
ვაგი, აქამღღე გუინპლენის სახეღლით ცნობიღლი, კომედიანტებისა და
ოინბაზ-მასხარების წრეში მღაბაღლი, მოხეტიაღღე ცხოვრების მიმ-
ღღეარი, აწ ნამოუნია და მისი პიროვნება დაღგენიღლია. ყვეღა მისი

კეთილი ქონების უფლება მან დაკარგა სულ ძოლად მცირე ასაკი-
სამ; თანახმად სამეფოს კანონებისა და საკუთარ მემკვიდრეობათა
ძალით, ღორდი ფერმენ კლენჩარლი, ძე ღორდ ლინეუსისა დღესვე
აღგეხილ იქნება თავის პირად წოდება-ღირსებებში და ღორდ-
თა პლატის წევრთა შორის ჩაირიცხება. ამგვარ გარემოებათა
გამო, გვნებას რა გამოეხატათ ჩვენი თქვენდამი კეთილგანწყო-
ბა და ადრევე თქვენთვის გადმოცემული კლენჩარლი-პენკერვილის
ღორდების ადგილ-მამულების ისევე თქვენს უფლებებში დატოვე-
ბა, ამიტომ ჩვენ გინიშნავთ მას საქმროდ, ნაცვლად ღორდ დევიდ
დერი-მოირისა. ჩვენ განკარგულება გაუცვით მოუყვანათ ღორდი
ფერმენი თქვენს რეზიდენციაში, კორლეინ-ლოჯში. ჩვენ ვბრძანებთ,
აგრეთვე, როგორც და და დედოფალი ვაცხადებთ სურვილს, რათა
ღორდი ფერმენ კლენჩარლი, დღევანდლამდე გუინპლენად სახელ-
დებული, ქორწინებით შეუღლდეს თქვენთან და გახდეს თქვენი ქმა-
რი. ასეთია ჩვენი ნება, ნება დედოფლისა“.

ვიდრე გუინპლენი კითხულობდა და ხმაც თითქმის ყოველ სი-
ტყვაზე ეცვლებოდა, პერცოვის ასული ბალიშიდან წამოწეული გა-
ფაციცებით უსმენდა და თვალმოუშორებლივ უცქეროდა. როდესაც
გუინპლენმა კითხვა დაასრულა, ჯოზიანამ წერილი ხელიდან გა-
მოსტაცა.

— ანა დედოფალი, — წარმოთქვა დაფიქრებით, რა წამს ხელ-
მოწერას დახედა.

პერგამენტი იატაკიდან აიღო, სწრაფად გადაკრა თვალი; ეს
იყო საუთვორქის შერიფისა და აგრეთვე ღორდ-კანცლერის და-
მოწმებული იმ საბუთის პირი, რომელშიც აღიარეს თავიანთი მოქ-
მელება „მატუტინაზე“ დაღუპულმა კომპრაჩიკოსებმა.

შემდეგ ბანოვანმა ხელახლა გადაიკითხა დედოფლის წერილი
და წარმოთქვა:

— კარგი.

შემიდად მიუთითა გუინპლენს ტალანისკენ გასასვლელ ფარდა-
ზე და ბრძანა:

— წადით.

გაქვავებული გუინპლენი ადგილიდან არ იძვროდა.

ქალმა გულცივად გაიმეორა:

— რაკი თქვენ ჩემი ქმარი ხართ, მამ წადით.

გუინპლენი დამნაშავესავე თვალუბდასმული და თავდახრილი
ხმაპოუდებლივ იჯდა.

ბანოვანმა დასცინა:

— თქვენ უფლება არა გაქვთ, აქ დარჩეთ. ეს ადგილი ჩემი სა-
ჯარღლიხოვისაა განკუთვნილი.

გუინპლენი ისევ ისე იჯდა, თითქოს ადგილზე მიულურსმავთო.

— კარგი, თუ ასეა, მე წავალ. — თქვა ისევ ბანოვანმა. — მამ
თქვენ ჩემი ქმარი ხართ? საუცხოოა! მე თქვენ მძულხართ.

ქალი ადგა, გამოშშვიდობების ნიშნად, ქედმალღურად ხელი სი-
ვრცეში გაიქნია და ოთახიდან გავიდა.

ტალანის ფარდა მისი გასვლისთანავე ჩამოეშვა.

V

იგნას ერთგანეთი და დარჩენ უცნოგნი

გუინპლენი მარტო დარჩა.

მარტო, თბილ აბაზანასა და გაშლილ ლოგინთან.

მის თავში სრული ქაოსი იდგა. ის, რაც მის შემეცნებაში წარ-
მოიშვა, აზრებს არც კი ჰგავდა. ეს იყო რაღაც ბუნდოვანი, დაუკა-
ვშირებელი, გაუგებარი და მტანჯველი. მისი გონების თვალწინ
გუნდ-გუნდად მიქროდნენ კომმარული სახეები.

ამოუცნობ სამყაროში ფეხის შეღგმა ადვილი როდია.

გრუმის მიურ მოტანილი ჰერცოგის ასულის წერილიდან დაწყე-
ბული, გუინპლენს ერთიმეორის მიყოლებით თავს დაატყდა იმდენ-
ნი მოულოდნელი, თანდათან უფრო მიუწვდომელი ამბები, რომ ამ
წუთამდე თითქოს ეძინა, მაგრამ ყველაფერს კი ნათლად ხედავდა.
ახლა ის თავის გონზე მაინც ვეღარ მოსულიყო და იძულებული
ხდებოდა ვარაუდით ემოქმედა.

არც არას ფიქრობდა, არც რაიმე აზრად მოსდიოდა. მხოლოდ
გარემოებათა დინებას ემორჩილებოდა, მეტი არაფერი.

ისევ შეზღონგზე იჯდა, სწორედ იმავე ადგილას, სადაც ჰერცო-
გის ასულმა მიატოვა.

უცბად ამ სრულ სიწყნარეში ვიღაცის ნაბიჯების ხმა მოისმა,
უფრო მამაკაცის ნაბიჯსა ჰგავდა. ნაბიჯის ხმა გვერდიდან, ტალა-

ნას მოპირდაპირე მხრიდან მოისმოდა. იქიდან, საითაც პერცოვის ასული მიიძალა. ნაბიჯები ყრუდ, მაგრამ გარკვევით მოისმოდა; გუინპლენმა, მთლად ჩანთქმულმა თავის ამბებში, ყური ცქვიტა.

პერცოვის ასულის მიერ გადაწეული ვერცხლისფერი მარმარის ფარდის იქიდან, საწოლის უკან, სწრაფად გამოიღო მოხატული, სარკით მოფარებული საიდუმლო კარი და სარკეებიანი ოთახი აახმაურა მხნე, მხიარულმა სიმღერამ, ძველებური ფრანგული მინამღერით:

და სამი გოჭი — ჭუჭყში ჩაფლული,
ტალახისაგან მთლად გალაფულნი,
სამთავ ცელქები, სამთავ აუები
იღრინებოდნენ, ვით შხიდავები.

შემოვიდა ვაჟკაცი, სარტყელზე ხმალი ეკიდა, ბუმბულებით დამშვენებული ქუდი ხელში ეჭირა. ოქრომკედით ნაკერ საზღვაო ტანსაცმელში იყო გამოწყობილი.

გუინპლენი ფეხზე წამოიჭრა, თითქოს ზამბარამ ააგდო.

მან იცნო მოსული და მოსულმაც იცნო იგი.

განცვიფრებულებმა ერთდროულად შესძახეს:

— გუინპლენ!

— ტომ-ჯიმ-ჯექ!

ბუმბულებით მორთული ქუდის პატრონი გუინპლენტან მივიდა, ხოლო გუინპლენმა ხელები გულზე დაიკრიფა.

— შენ აქ როგორ გაჩნდი, გუინპლენ?

— შენ როგორღა გამოცხადდი აქ, ტომ-ჯიმ-ჯექ?

— ჰო, ახლა შესმის, ჯოზიანას მოეგუნება! კომედიანტი-მასხარა და ისიც სახიჩარი. მეტად მომხიბლავია მისთვის ასეთი არსება. მას გულმა აღარ გაუძლო, რომ არ მოეწვიე. შენ ტანსაცმელი გამოგიცვლია.

— შენც გამოგიცვლია, ტომ-ჯიმ-ჯექ?

— გუინპლენ, რას ნიშნავს ეგ წარჩინებულის ტანსაცმელი?

— ეგ ოფიცრის ტანსაცმელი რალას ნიშნავს, ტომ-ჯიმ-ჯექ?

— მე პასუხს არ ვიძლევი კითხვებზე, გუინპლენ.

— არც მე ვიძლევი პასუხს ტომ-ჯიმ-ჯექ.

— გუინპლენ, მე ტომ-ჯიმ-ჯექი არა მქვია.

— ტომ-ჯიმ-ჯექ, არც მე მქვია გუინპლენი.

— გუინპლენ, მე აქ ჩემს სახლში ვარ.

— ტომ-ჯიმ-ჯექს, მე ვარ აქ ჩემს სახლში.

— მე ვიკრძაღლე ჩემი სიტყვების გამოცხადებას. შენ ირონია გეხერხება, მაგრამ მე ჯოხი მაქვს. კმარა ჩემი გამოჯავრება, უბადრუკო მასხარავ!

გუინპლენი გაფითრდა.

— შენ თვითონ მასხარავ! მაგ შეურაცხყოფისათვის პასუხს გამცემ.

— შენს ბალაგანში, მუშტებით, რამდენიც გნებავს.

— არა, აი აქ, ხმლით.

— ხმალი, ჩემო კეთილო, ჯენტლმენტა იარაღია; ხმალში მე მხოლოდ თანასწორთან გამოვდივარ. სხვაა მუშტი-კრივი, იმაში ჩვენ თანასწორნი ვიქნებით. ხმალი კი სულ სხვა საქმეა. ტელკასტერის სასტუმროში ტომ-ჯიმ-ჯექსს შეუძლია კრივში გამოვიდეს გუინპლენთან, ხოლო ვინძორში ამაზე ლაპარაკი ზედმეტია. იცოდე, მე კონტრ-ადმირალი ვარ.

— მე კიდევ ინგლისის პერი ვარ.

კაცმა, რომელიც გუინპლენს აქამდე ტომ-ჯიმ-ჯექსი ეგონა, ხმა მალლა გადაიხარხარა.

— რატომ მეფე არა ხარ? თუმცა მართალს ამბობ. მასხარა-კომედიატს შეუძლია ყველანაირი როლი შეასრულოს. ბარემ პირდაპირ თქვი, რომ შენ ათენის მეფის ძე თეზევსი ხარ.

— ინგლისის პერი ვარ და ხმალში გიწვევ.

— გუინპლენ, თავს ნუ მახეზრებ, ნუ მეხუმრები, თორემ ვუბრძანებ გაგწკეპლონ. მე ლორდი დევიდ დერი-მოირი ვარ.

— მე კიდევ ლორდი კლენჩარლი ვარ.

ლორდმა დევიდმა მეორედ გადაიხარხარა.

— ჭკვიანური მოფიქრებაა! გუინპლენი ლორდი კლენჩარლია! ეგ სწორედ ის სახელია, რომელიც საჭიროა იმისათვის, რომ ჯოხიანაზე იქორწინო. მამ კარგი, მე მიპატიებია შენთვის. მაგრამ იცი რატომ? იმიტომ, რომ ჩვენ ორივე მისი სავეარლები ვართ.

ტალანისაგან გამყოფი ფარდა გაიწია და ვიღაცის ხმა მოისმა:

— თქვენ ორივენი, ბატონებო, მისი ქმრები ბრძანდებით.

ორივენი იქით მიტრიალდნენ.

— ბარკილფედრო! — შესძახა ლორდ დევიდმა.

მართლაც იქ ბარკილფედრო იდგა.
ის ილიმუბოდა და მდაბლად თავს უკრავდა ორივე ლორღს.
მის ზურგს უკან, რამდენიმე ნაბიჯის დაშორებით იდგა აზნაუ-
რი, მკაცრი გამომეტყველებისა. ხელში ამ უცნობს შავი კვერთხი
ჭებოდა.

უცნობი გუინაპლენთან მივიდა, სამჯერ მდაბლად თავი დაუკრა
და უთხრა:

— მილორდ, მე შავი კვერთხის ბოქაული გახლავართ; გამოვ-
ცხადდი თქვენს ბრწყინვალეებასთან მისი უდიდებულესობის, დე-
ლოფლის ბრძანებით.

სახშირი ცერამიკისა და მისი მოსახლე

იმ საშინელმა ძაღვმა, რომელსაც გუინპლენი ამდენი ხნის განმავლობაში სულ მადლა, მეტ სიძაღლეზე აყაყდა გააბრუნა და ვინმისთვის გაიტაცა, ხოლო ახლა იმავე ძაღვს მადლა ღონდონში მოიყვანა.

მის თვალწინ უწყვეტ მკერძად მიედინებოდა სახშირის მსგავსი სინამდვილის მოვლენები.

მათგან თავის დაღწევა შეუძლებელი იყო, ერთი რომ დასრულდებოდა, მას მეორე მოვლენა ეკლიდა.

ვისაც ჟონგლიორისთვის უცქერია, მას ადამიანის ბუდი დაუნახავს თვალთ: მსგავსად იმისა, როგორც ჟონგლიორი ისერის ბურთებს ზევით, ქვევით, ყველა მხარეზე. — ასე ადამიანებიც ბუდის ტრიალის სათამაშო ბურთები ხდებიან.

იმავე საღამოს გუინპლენი სრულიად უჩვეულო ადგილას გაჩნდა.

იგი პერალდიკური სუბბულებით შემკულ სკამზე იჯდა, მისთვის ოქრომკედით ნაკერი ატლასის ხიფთანის ზემოდან მოწყულისფერი ხავერდის ქლამინდი წამოესხათ, თეთრ აბრეშუმისსარჩულიანი და გარს წარმოადგენდა. წარმოადგენდა შემკულ სამხრეებს გარს ოქრომკედის სირმა ქონდა შემოკრებული.

გუინპლენი ახლა სხვადასხვა ასაკის ადამიანთა, ახალგაზრდებისა თუ მოხუცების გარემოცვაში იმყოფებოდა. ისინიც ასევე პერალდიკური სუბბულებით შემკულ სკამებზე ისხდნენ და ასევე მოწყული და წარმოადგენდა ემოსათ.

მის წინ რამდენიმე კაცი, შავი აბრეშუმის ქლამინდებით მოხილი, მუხლებზე დახოქილიყო. ზოგი მათგანი რაღაცას წერდა.

პირდაპირ, ცოტა დაშორებით გუინპლენი ხედავდა აღისფერი ხავერდით მოფენილი კვარცხლბეკისკენ ამავე საფეხურებს; ბალდახინი იმ კვარცხლბეკისა ორ სვეტზე უყრდნობოდა; ერთი სვეტი

ლომს სახეს გამოხატავდა, მეორე — მარტორქისას; ბაღდახისის
მეორე კარგ ხედავდა, კახიურ მოელქარე ფარზე მიერდნობილი იდგა
მოკვების დაქმნობილი სავარძელი. ეს იყო სამეფო ტახტი.

დადიან გუინპლენი პერი ვახდა, ახლა იგი ინგლისის პერთა პა-
ლატამს იმყოფებოდა.

როგორ მოხდა გუინპლენის შესვლა ლორდთა პალატაში?
მეუღლე დღეს, დილიდან ხალამომდე, ვინძორიდან ლონდონამდე,
ლონდონ-ლოჯიდან კესტმინსტერის სასახლეამდე მისი აღმასვლა
ხდებოდა ხარისხიდან ხარისხამდე და ვეკლა ამ საფეხურზე მას
ახლა, თავბრუდამხვევი მოუღენა ელოდა.

ვინძორიდან იგი დედოფლის ეტლით წააბრძანეს და თან პერის
საკადრისი ამაღლა აახლეს. საპატიო ყარაული ძალიან მოაგონებს
დამაანს ტუსალის მცველ ყარაულს.

ამ დღეს ვინძორიდან ლონდონში მიმავალი გზის ნაპირის მცხო-
ვრებლებმა დაინახეს, როგორი ჭეხებით გააქროლა ცხენები მისი
უდიდებულესობის, დედოფლის პირადმა ამაღამ; ისინი გაქანებით
მიმავალ ორ დახურულ ეტლს ახლდნენ. პირველ ეტლში ბოქაუ-
ლი იჯდა და ხელში შავი კვერთხი ეჭირა. მეორეში მხოლოდ გა-
ნიერყარფლებიანი, თეთრბუძბულებიანი ქუდი მოჩანდა, რომელიც
ეტლში მჯდომ კაცს სახეზე მუქ ჩრდილს აფენდა. ვინ მიჰყავდათ ამ
ეტლით; პრინცი თუ ტუსალი?

გუინპლენი მიჰყავდათ.

ვეკლაფერიდან ჩანდა, რომ ის, ვინც მიჰყავდათ, ლონდონის
ტაუერში უნდა მივეყვანათ ან ლორდთა პალატაში.

დედოფალმა ვეკლაფერი კარგად მოაგვარა. თავისი დისათვის
შერწყული საქმროს მხლებლებად მან თავისი ამაღლა წარგზავნა.

სახვიმო მსვლელობის წინ დაოთხილ ცხენს მიაჭენებდა შავი
კვერთხის ბოქაულის თანაშემწე.

პირველ დახურულ ეტლში, ბოქაულის წინ, გადმოსაწვევ სკამზე
პრეცხლისფერი ფარჩის ბალიში იდო, ბალიშს ზედ შავი პორტფე-
ლი ედო, რომელზედაც მუფის გვირგვინი ეხატა.

ლონდონამდე უკანასკნელ სადგურ ბრაიტფორდში ორივე ეტლი
ამალითურთ განურდა.

აქ მათ უკვე ელოდებოდათ კუს ბაკნის სადაფით ინკრუსტირე-

ბული დახურული ეტლი; ეტლში ოთხი ცხენი ება, სატერფულეებზე ოთხი ლაქია იდგა, წინა ცხენებზე ორი ფორეიტორი იჯდა და კოფოზე პარიკიანი მეეტლე იდგა; ეტლს თვლები, საფეხურები, ხელნა და აღვირები მოვარაყებელი ჰქონდა. ცხენების აღკაზმულობა მოვერცხლილი იყო.

ეს საპარადო ეტლი მორთულობითა და ფორმით თამამად დაიჭერდა ადგილს ორმოცდაათ განთქმულ ეტლს შორის, რომელთა ნახატები რუბომ დაგვიტოვა.

შავი კვერთხის ბოქაული ეტლიდან გადმოვიდა, მისი თანაშემწე ცხენიდან ჩამოხტა.

თანაშემწემ სამგზავრო ეტლის სკამიდან გადმოიღო ფარჩის ბალიში, რომელზეც გვირგვინის ნახატით შემკული პორტფელი იდო, ორივე ხელი წაავლო და ბოქაულის ზურგს უკან დადგა.

შავი კვერთხის ბოქაულმა ჯერ ცარიელი ეტლის კარი გამოაღო, მერე იმ ეტლისა, რომელშიც გუინპლენი იჯდა და ქედმოდრეკილმა გუინპლენს თავაზიანად შესთავაზა, საპარადო ეტლში გადაბრძანდითო.

გუინპლენი იმ ეტლში გადავიდა.

კვერთხისმტვირთველი ბოქაული და მისი თანაშემწე, ხელში ბალიშით, იმავე ეტლში წინა, ჩამოსაშვებ სკამზე ჩამოსხდნენ, სადაც საერთოდ ძველებურ, საპარადო ეტლებში პაჟები სხდებოდნენ ხოლმე.

ეტლს შიგნით არშიებშემოვლებული და ვერცხლისფერფორჩებიანი სირმით შემკული თეთრი ატლასი ჰქონდა გამოკრული, ხოლო ჭერს გერბები ამშვენებდა.

სამგზავრო ეტლების მხლებელ ფორეიტორებს სასახლის კარის მცველთა ლივრეებიც ეცვათ, ხოლო საპარადო ეტლის ფორეიტორები, ლაქიები და მეეტლეც სხვანაირ, უფრო შემკულ ლივრეებში იყვნენ გამოწყობილნი.

გუინპლენმა მიუხედავად იმისა, რომ ბურანში იმყოფებოდა, ყურადღება მიაქცია ამ ზიზილებით მორთულ-მოკაზმულ მსახურთ და შავი კვერთხის ბოქაულს შეეკითხა:

— ვისია ეს ლივრეიანი მსახურნი?

შავი კვერთხის ბოქაულმა უპასუხა:

— თქვენი გახლავართ, მილორდ.

ამ დღეს ლორდთა პალატის სხდომა საღამოთი შედგებოდა. CURIA ERAT SERENA*, აღნიშნულია ძველ ოქმებში. ინგლისში პარლამენტს ღამით უფრო კარგად ეხერხება საქმიანობა. ცნობილია, რომ შერიდანს ერთხელ სიტყვის წარმოთქმის დაწყება შეაღამისას მოუხდა და მზის ამოსვლისას დაამთავრა იგი.

ორივე სამგზავრო ეტლი ვინძორში დაბრუნდა ცარიელი, ხოლო ის, რომელშიც გუინპლენი გადასვეს, ლონდონისკენ გაემართა.

ეს კუსბაკნიანი, ორცხენიანი ეტლი ბრაიტფორდიდან ლონდონისკენ წელა დაიდრა, როგორც ამას პარიკიანი შეუტლის ღირსება მოითხოვდა.

ამ მნიშვნელოვანი პიროვნების სახით ცერემონიაღმა თავისი უფლებები გამოიჩინა და გუინპლენს დაეპატრონა.

თუმცა, როგორც ეტყობოდა, ეტლის წელი სულა განსაზღვრულ მიზანს ისახავდა, შემდეგ ჩვენ დაუინახავთ, რა მიზანს ისახავდა იგი.

ჯერ მთლად დაღამებული არ იყო, მაგრამ უკვე გვიან საღამოს, კუსბაკნიანი ეტლი სამეფო ჭიშკართან გაჩერდა. დაბალ, მძიმე, ჭიშკარს აქეთ-იქიდან ორი გოდოლი ჰქონდა. ამ გოდოლების საშუალებით კავშირს ამყარებდნენ უაიტ-ჰოლსა და ვესტმინსტერს შორის.

ეტლს ამაღლა კარგა მოხდენილად, რკალივით შემოურტყა ირგვლივ.

ერთ-ერთი ლაქია გადმოხტა ეტლიდან და კარი გამოაღო.

შავი კვერთხის ბოქაული და თანაშემწე გადმოვიდნენ და ბოქაულმა გუინპლენს მიმართა:

— კეთილ ინებეთ, მილორდ, გადმობრძანდით! ქუდს, თქვენო მოწყალებავ, ნუ მოიხდით.

გუინპლენს სამგზავრო მოსასხამის ქვეშ ატლასის ტანსაცმელი უცვა, რომელიც მას წინა დღით ჩააცვეს. ხმალი ზედ არ ვრტყა.

მოსასხამი ეტლში დატოვა.

სამეფო ჭიშკრის კამარის ქვეშ, ეტლების მთავარი შესასვლელის გვერდით, პატარა კარი იყო, რამდენიმე საფეხურიანი კიბე უნდა აგველოთ, რომ ამ კარს მისდგომოდით.

საზეიმო ცერემონიალების დროს, იმ პიროვნებას, რომელსაც საპატიო დახვედრას უმზადებდნენ, წინ ამაღლა უძლოდა, ამიტომ

ახლაც შავი კვერთხის ბოქაული თანაშემწის თანხლებით წინ მი-
დაიდა.

გუინპლენი მათ მოჰყვებოდა.

ისინი ავიდნენ იმ ორიოდუ საფეხურზე, გვერდით პატარა კარი
გააარეს.

რამდენიმე წამის შემდეგ ფართო, მრგვალ დარბაზში გაჩნდნენ.
დარბაზის შუაში მკვრივად ნაჭედი სვეტი იყო აღმართული.

დარბაზი კოშკის პირველ სართულზე იყო მოთავსებული და სი-
ნათლე მეტად ვიწრო ისრისებური ფანჯრებიდან შემოდისოდა, ისე
რომ იქ შუადღისასაც კი ალბათ ნახევრად სიბნელე იქნებოდა.
მკრთალი სინათლე ხანდახან სახეიმო ელფერს უფრო აძლიერებს.
ამგვარ ნათულბნელში დიდებულება იგრძნობა.

ოთახში ცამეტი კაცი იდგა: წინ სამი, მეორე რიგში ექვსი და
ოთხი უკან.

წინ მდგომთაგანს, სამში ერთს, აღისფერი ხავერდის კაშხოლი
ეცვა. დანარჩენ ორსაც აღისფერი კაშხოლები ეცვათ, მაგრამ არა
ხავერდისა, არამედ ატლასისა. სამივე მათგანს მხრებზე ინგლისუ-
რი გერბები ჰქონდა ამოქარგული.

მეორე რიგში მდგომ ექვს კაცს თეთრი შუარის დაღმატიკები
ეცვა. მათ გულისპირს ერთგვარი თავისებური გერბები ამშვენებდა.

უკანასკნელ რიგში მდგომ ოთხს, ყველას, შავი შუარის ტანისამო-
სი ეცვა და ერთმანეთისაგან ტანთაცმულობის რაიმე სხვადასხვაო-
ბით განირჩეოდნენ. პირველს ცისფერი მოსასხამი ებურა, მეორეს
გულზე წმინდა გიორგის წითელი გამოსახულება ჰქონდა, მესამეს
მკერდზე და ბეჭ-ზურგზე ფოლოსფერი პატარა ჯვრები ჰქონდა ამო-
ქარგული, მეოთხეს შავი ბეწვეულის საფელო-საკისრე ებურა. ყვე-
ლანი პარიკებით იფენ და უქუდოდ, სარტყელზე ხმლები ეკიდათ.

ამ სიბნელეში ოდნავ თუ გაარჩევედა კაცი მათ სახეს, ვერც ისინი
დაინახავდნენ გუინპლენის სახის ნაკეთებს.

ბოქაულმა თავისი შავი კვერთხი ასწია და წარმოთქვა:

— მილორდი ფერშენ კლენჩარლი, ბარონი კლენჩარლი-ჰენკერ-
ვილისა! მე, ბოქაული შავი კვერთხისა, პირველი თანამდებობის
პირი მათი უდიდებულესობისა, ესე იგი, მესტუმრეთუხუცესი, გა-
დაუცემ და გადაუაბარებ თქვენს ბრწყინვალეებას ლეკვერთხის სარ-
ტყელის ორდენის კავალერს, ჰეროლდმეისტერს ინგლისისას.

ალისფერი ხავერდის კაშხოლიანი კაცი წინ წამოდგა, გუინპლენს მდაბლად დაუკრა თავი და წარმოთქვა:

— მილორდო ფერმენ კლენჩარლი, მე გახლავართ ლეკვერთხის ორდენის კავალერი, პირველი პეროლდმეისტერი ინგლისისა; ჩემი წოდება მივიღე მისი ბრწყინვალეების ნორფოლკის პერცოვისაგან, შემკვიდრებითი გრაფ-მარშლისაგან. მე ფიცი დავდე მეფისა და პერების წინაშე, აგრეთვე ლეკვერთხის ორდენის კავალერთა წინაშე, ჩემი ხელთდასხმის დღეს, როდესაც გრაფ-მარშალმა ინგლისისამ ჩემს თავზე ფიალიდან ღვინო მოასხურა, მე საზეიმოდ სიტყვა მივეცი ვემსახურო თავადაზნაურობასა და ვერიდო ისეთ საზოგადოებას, რომელთაც ცუდი საქციელით თავიანთი სახელი შეუმწიკვლია. აგრეთვე სახელოვანი ადამიანები უფრო ხშირად გაკამართლო ხოლმე, ვიდრე გაკამტყუნო. დავეხმარო ქვრივებს, ჩემს მოკლებობას აგრეთვე შეადგენს წესრიგი დავამყარო პერების დასაფლავების დროს და დავიცვა მათი გერბები. მე ვიმყოფები თქვენი ბრწყინვალეების განკარგულებაში.

იმ ორთაგან პირველმა, რომლებიც ატლასის კაშხოლებში იყვნენ გამოწყობილნი, წარმოთქვა:

— მილორდ, მე გახლავართ კლარენსი, მეორე პეროლდმეისტერი ინგლისისა. მე ვალადა მადეკს წესრიგი დავამყარო იმ თავადაზნაურთა დასაფლავებაზე, რომელთაც პერის ტიტული არა აქვთ მინიჭებული. მეც თქვენი ბრწყინვალეების განკარგულებაში ვიმყოფები.

შემდეგ მეორე წამოდგა წინ, თავიანთსა და წარმოთქვა:

— მილორდ, მე გახლავართ ნოროი, მესამე პეროლდმეისტერი ინგლისისა, თქვენს განკარგულებაში გახლავართ, თქვენო ბრწყინვალეებაე.

მეორე მწკრივის შემადგენელი ექვსი კაცი ნაბიჯით წინ წამოდგა საღმის მიუცემლად.

გუინპლენიდან მარჯვნივ პირველმა წარმოთქვა:

— მილორდ, ჩვენ, ექვსივე, ინგლისის პეროლდები გახლავართ, მე იორკი ვარ.

შემდეგ თითოეულმა პეროლდმა წარუდგინა თავისი თავი.

— მე ლანკასტერი გახლავართ.

— მე რიჩმონდი.

- მე ჩესტერი.
- მე სომერსეტი.
- მე კი ვინძორი გახლავართ.

გულ-მკერდზე მათ ამოქარგული ჰქონდათ იმ საგრაფოებისა და ქალაქის გერბები, რომელთაც აცხადებდნენ.

უკანასკნელი მწკრივის ოთხი კაცი, შაკებით მოსილნი და ქეროლდების უკან მდგომნი, დუმდა.

პეროლდმეისტერმა, ლეკვერთხის ორდენების კავალერმა, გუინპლენს წარუდგინა:

— მილორდ, აი ოთხი საჭურველმტვირთველი, ცისფერი ქლამინდი.

ცისფერმოსასხამიანმა კაცმა თავი დაუკრა გუინპლენს.

— წითელი გველეშაპი.

იმ კაცმაც, რომელსაც გულზე წმინდა გიორგი ეხატა, თავი დაუკრა გუინპლენს.

— წითელი ჯვარი.

წითელჯვრიანმა თავი დაუკრა.

— გისოსის მცველი.

ახლა შავბეწვიანმა კაცმა დაუკრა თავი.

პეროლდმეისტერმა პირველ საჭურველმტვირთველს, ცისფერ ქლამინდოსანს ანიშნა და უკანასკნელიც მივიდა ბოქაულის თანამეშვესთან, გამოართვა ფარჩის ბალიში, გვირგვინით შემკული პორტფელიანად.

პეროლდმეისტერმა ახლა შავი კვერთხის ბოქაულს მიმართა:

— ასე და ამგვარად, მაქვს პატივი გაცნობოთ, რომ თქვენ მე ჩამაბარეთ და მეც თქვენგან ჩაეიბარე მათი მოწყალებობა.

მთელი ეს პროცედურა და აგრეთვე ზოგიერთი სხვაც, რომელთაც შემდეგ აღვწერთ, იმ ძველებური ცერემონიალის ნაწილს შეადგენდა, პენრიხ მერვეზე უფრო უადრეს რომ დაედგინათ. დედოფალი ანა ერთ დროს ეცადა ახლად აღედგინა ეს წესები. ახლა ყველა ამან თავისი დრო მოჰპაჰა. მიუხედავად ამისა, ლორდთა პალატა ამ ძველი წესების ფარგლებში ყოველგვარი ცვლილებების წინააღმდეგია და თუ ამ უხსოვარი დროიდან შემორჩენილმა ჩვეულებამ კიდევ სადმე გაძლო, მხოლოდ და მხოლოდ იქ, ლორდთა პალატაში.

თუმცა მაინც განიცადა ცვლილება, E PUR SI MUOVE*.

მაგალითად, რა იქნა MAY POLE (მაისის ანძა), რომელსაც ქალაქი ლონდონი აღმართავდა ხოლმე პერების პარლამენტში მიმავალ გზაზე? უკანასკნელი ასეთი ანძა 1713 წელს აღიმართა, მას შემდეგ მის შესახებ აღარა იხმის რა. ეს ჩვეულება დაეიწეებას მიეცა. გარეგნულად ბევრი რამ უცვლელად გვეჩვენება, ხოლო სინამდვილეში ყველაფერი იცვლება. ავიღოთ, მაგალითად, ოლბემარლეის პერცოვების ტიტული, ის მარადიულ კუთვნილებად გვეჩვენება, მაგრამ მოუხედავად ამისა, თანამიმდევრობით ექვს საგვარეულოზე გადადის: ოდოზე, მენდვილებზე, ბეტიუნებზე, პლატაგენეტებზე, ბოშანებზე და მონკებზე. პერცოვ ლეისტერის ტიტულიც აგრეთვე გერჯურობით ეკუთვნოდა ხუთ საგვარეულოს: ბიუმონტებს, ბრიუნებს, დედლეის, სიდნეის და კოკებს, ლინკოლნის ტიტულით ექვსი საგვარეულო იწოდებოდა. პეშბროკის ტიტულით შვიდი საგვარეულო სარგებლობდა და ა.შ. გვარები იცვლებოდა, ტიტულწოდებანი უცვლელი რჩებოდა. ზერელედ მოაზროვნე ისტორიკოსს სწამს ისტორიულ მოვლენათა ურყევლობა. ხოლო არსებითად მყარი ქვეყნად არაფერია. ადამიანი არის ტალღა, კაცობრიობა არის ზღვა.

არისტოკრატია სწორედ იმით ამაყოფს, რაც ქალს დამამცირებლად მიაჩნია; თავისი მოხუცებულობით. მაგრამ მანდილოსნებსაც და არისტოკრატებსაც ერთი და იგივე ილუზია ასულდგმულებს: პირველთაც და მეორეთაც ჰგონიათ, რომ ისინი კარგად არიან შენახულნი.

აწინდელი ლორდთა პალატა შესაძლოა არ მოისურვებს, იცნოს თავისი თავი ჩვენს მიერ აქ აღწერილ სურათში, და არც იმ სურათში, რომელსაც შემდეგ აღვწერთ, მსგავსად იმისა, როგორც ყოველ ლამაზმანს, აწ უკვე ჩაყვავილებულ-დამჭკნარს არ სურს სარკეში იცნოს თავისი სახის ანარეკლი. სარკეც მიეჩვია, რომ ყველაფერში მას სდებენ ბრალს, მაგრამ იგი სიმართლეს არ ღალატობს.

სამართლიანად ასახოს წარსული, აი ისტორიკოსის მოვალეობა.

პეროლდმეისტერმა გუინპლენს მიმართა.

— კეთილ ინებეთ და გამომყევით, მილორდ!

და დასძინა:

— თქვენ თავს დაგიკრავენ. თქვენ კი, თქვენო მოწყალებაჲ, მხოლოდ ქუდი ოდნავ ასწიეთ.

მთელი პროცესია იმ კარისკენ გაემართა, რომელიც მრგვალი დარბაზის სიღრმეში მოჩანდა.

შაეი კვერთხის ბოქაული წინ მიდიოდა.

მას უკან ცისფერქლაძინდოსანი მიჰყვებოდა, რომელსაც ხელში ბაღიში ეჭირა, შემდეგ პირველი პეროლდმეისტერი და ბოლოს გუინპლენი, ისევე ქუდმოუხდელი.

დანარჩენი პეროლდმეისტერები, პეროლდები და საჭურველ-მტვირთველნი მრგვალ დარბაზში დარჩნენ.

გუინპლენმა შაეი კვერთხის ბოქაულის წინამძღოლობით და პეროლდმეისტერის, ანუ ცერემონმეისტერის ხელმძღვანელობით მთელი ამფილადა გაიარა აწ უკვე აღარ არსებული დარბაზებისა, ვინაიდან ინგლისის პარლამენტის ძველი შენობა დიდი ხანია დანგრეულია.

სხვათა შორის, მან იმ გოთიკური სტილის დარბაზი გაიარა, სადაც უკანასკნელად შეხედნენ ერთმანეთს იაკობ II და პერცივი მონმუთი. ამ დარბაზში სულმოკლე ძმისწულმა ამაოდ მოიდრიკა მუხლი მკაცრი ბიძის წინაშე.

ამ დარბაზის კედლებზე ეკიდა მთელი ტანით ნახატი, ქრონოლოგიური თანამიმდევრობით, სახელების ქვეშმოწერითა და მათივე გერბების გამოსახვით, პერების საგვარეულოს ცხრა უძველესი წარმომადგენლის პორტრეტი: ლორდ ნანსლადრონისა (1305წ.), ლორდ ბელიოლისა (1306წ.), ლორდ ბენესტიდისა (1314წ.), ლორდ კენტილუპისა (1356წ.), ლორდ მონტბეგონისა (1357წ.), ლორდ ტაიბოტოტისა (1372წ.), ლორდ ზუჩ კოდნორელისა (1615წ.), ლორდ ბელააკვასი — უთარილო და ლორდ პარმენ-სერეკასი, ბლუას გრაფისა — უთარილო.

უკვე ჩამობნულდა, ტალანებში ერთმანეთისაგან დაშორებით ლამპები აინთო. დარბაზები ტაძრის კარიბჭესავით ნახევრად ჩამობნელებულიყო; იქ სპილენძის ჭაღებში სანთლები ციმციმებდა.

მსვლელობას მხოლოდ თანამდებობის პირნი თუ შემოხვდებოდნენ, მეტი არაუინ.

ერთ-ერთ ოთახში თავაზიანად თავდახრილნი იდგნენ სახელმწიფო ბეჭდის ოთხი კლერკი და ერთიც სახელმწიფო ქაღალდების კლერკი.

მეორე ოთახში დაუხვდათ ღირსპატივცემული ფილიპ საიდენ-

ქვეს დროშის კავალერი, ბრადიპტონის მფლობელი სომერსეტში.
დროშის კავალერის წოდებას თვით შეფუ ანიჭებდა ომის დროს გამ-
ლაპარაკული დროშის ქვეშ.

მომდევნო დარბაზში დაუხვდათ სოფოლკელი ინგლისის უძვე-
ლესი ბარონეტი სერ უდმუნდ ბეკონი, სერ ნიკოლასის მემკვიდრე,
მისი ტიტული იყო „ინგლისის პირველი ბარონეტი“. სერ უდმუნდს
ზურვით უღვა მისივე საჭურველმტვირთველი; ხელში შამხანით და
აგრეთვე მუჯინიბე, ხელში ოლსტერის გვრბით, რადგან ამ ტიტუ-
ლის მქონენი მემკვიდრეობით მცველები იყვნენ ოლსტერის საგრა-
უოსი ორლანდიაში.

მკითხე დარბაზში ელოდებოდა ხაზინის კანცლერი, ოთხი ხა-
ზინადრის და ორი დეპუტატის, ლორდ-კამერაერების თანხლებით;
ამ უკანასკნელთა მოვალეობას გადასახადების გაწერა შეადგენდა.
ქვე იმყოფებოდა ხარაფხანის უფროსი; მას ხელისგულზე ოქროს
მონეტა ედო, ერთი გირვანქა სტერლინგი, რომელიც საკციალუ-
რო შტამპით იყო მოჭრილი. რვავე კაცმა ახალ ლორდს მდაბლად
დაურა თავი.

როდესაც ჭილოფებით მოფენილ ტალანში შევიდნენ, საიდანაც
ერთი მხრივ თემთა პალატაში იყო შესასვლელი და მოპირდაპირე
მხრიდან კიდევ ლორდთა პალატაში, გუინპლენს სერ თომას მანსელ
მარჯვნივ შეეგება, მისი უდიდებულესობის დედოფლის სასახლის
კარის კონტროლი და პარლამენტის რჩეული გლემორგანელი.

ამ ტალანიდან გასვლისას გუინპლენს ხუთი პორტის ბარონის
დეპუტაცია შეხვდა. ოთხ-ოთხი კაცი ჩამწკრივებულიყო მარჯვნივ
და მარცხნივ, რადგან ხუთი პორტის სახელწოდებით ნამდვილად
რვა პორტი ითვლებოდა. უილიამ აშბერნკემმა სალაში გადასცა
გუინპლენს პასტინგსისგან, მეთიუ ეილმორმა — დუერისაგან, ჯო-
ზეა ბერჩეტმა — სენდვიჩისაგან, სერ ფილიპ ბოტლერმა — პაიტი-
საგან, ჯონ ბრიუერმა — ნიუ-რემზეისაგან, ედუარდ საუტველმა —
ქალაქ რედასაგან, ჯემს ჰეისმა — ქალაქ ვინჩელსისგან და ჯორჯ
ნელორმა — ქალაქ სიფორდისაგან.

გუინპლენი აპირებდა ამ მისალმებაზე პასუხის გაცემას, მაგრამ
პირველმა ცერემონიებისტერმა წასწორულა ეტიკეტის წესები:

— მხოლოდ ქუდის ფარფლს შეეხეთ და ოდნავ ახწიეთ, მილორდ-
ბოლოს გუინპლენმა „მოხატულ დარბაზში“ შედგა ფეხი. აქ.

სხვათა შორის, არაკეთილმოხატულობა არ იყო, თუ არ ნათელი რამდენიმე წმინდანის გამოსახულებას, მათ შორის წმინდა ედუარდის ხატს. ყველა ეს ხატი ისრისებრ წამახული სარკმლების თაღებს ამშვენებდა; მხოლოდ თვით ეს მაღალი სარკმლები ორივე სართულზე ნაწილდებოდა. ისე რომ, სარკმელთა ქვედა ნაწილი ზედა სართულის იატაკის ქვეშ, ვესტმინისტერ-ჰოლში, პირველი სართულის დარბაზში იმყოფებოდა, იმავე სარკმელთა ზედა ნაწილი კი „მოხატულ დარბაზში“ ამოდიოდა.

დარბაზს ფიცრის მოაჯირი ყოფდა შუაზე; მოაჯირს იქით სამი დიდებული იდგა, სახელმწიფოს სამი მდივანი. პირველი მათგანი ინგლისის სამხრეთ ქვეყნებს, ირლანდიასა და კოლონიებს განაგებდა, აგრეთვე აწესრიგებდა ურთიერთობას საფრანგეთთან, იტალიასთან, ესპანეთთან, პორტუგალიასთან და ოსმალეთთან. მეორე მდივანი ინგლისის ჩრდილოეთ მხარის მმართველი იყო და აგრეთვე განაგებდა ურთიერთობას ნიდერლანდებთან, გერმანიასთან, შვეიცარიასთან, პოლონეთთან და მოსკოვთან. მესამე მდივანი, ჩამომავლობით შოტლანდიელი, შოტლანდიის საქმეებს განაგებდა. ორი პირველი მდივანი ინგლისელი იყო. ერთი მათგანი გახლდათ ღირსპატივცემული რობერტ პარლეი, პარლამენტის წევრი, ქალაქ ნიურენდორიდან წამოგზავნილი დეპუტატი. აქვე იმყოფებოდა შოტლანდიელი დეპუტატი მუნგო გრუკემი, ესკვაირი, პერცოგ მონტროზის ნათესავი, ყველა მათგანმა მღუპარედ დაუკრა თავი გუინპლენს.

გუინპლენმა პასუხად თავისი ქუდის ფარფლს ოდნავ მიაკარა ხელი.

საგანგებო მსახურმა მოაჯირის მოძრაეი, ანჯამებით მიმაგრებული ნაწილი შეაღო და გასასვლელი მისცა „მოხატული დარბაზის“ ზემო ნაწილში; აქ მწვანემაუღგადაფარებული გრძელი მაგიდა იდგა, მხოლოდ ღორღებისათვის განკუთვნილი.

მაგიდაზე კანდელაბრი ენთო.

შავი კვერთხის ბოქაულის, ცისფერქლაძინდოსნისა და ლეკვერთხის ორღენის კაკალრის წინამძღოლობით, გუინპლენმა ფეხი შედგა ამ წმიდათაწმიდა ტაძარში.

მსახურმა გუინპლენის შესვლისთანავე მოაჯირი ისევ მიხურა.

პეროლდმეისტერი იქვე გაჩერდა.

„მოხატული დარბაზი“ ერთობ ფართო იყო.

მის სიღრმეში, ორ სარკმელს შუა მოთავსებული მეფის ფარის ქვეშ ორი მოხუცი იდგა, წითელი ხავერდის ქლაშინდებით მოხილი. ქლაშინდებს გარს ოქრომკედის სირმა ჰქონდა შემოვლებული და სამხრეებზე ყარყუმი ეკერა, პარიკებით მოკაზმულ თავზე თეთრ-ბუმბულებიანი ქუდები ეხურათ. ქლაშინდების ქვეშიდან აბრეშუმის კაშხოლები და დაშნის ტარები მოჩანდა.

ამ ორი მოხუცის ზურგს უკან უძრავად იდგა შავი მუარის ქლაშინდიანი კაცი; მალლა აწვეულ ხელში უშველებელი გურზი ეჭირა, გურზი ოქროსი იყო და თავგვირგვინიან ლომს გამოხატავდა.

ეს კაცი ინგლისის პერების გურზისმტვირთველი გახლდათ.

ლოში მათი ემბლემაა, ხოლო „ლოშები თვით ბარონები და პერები არიან“ ასე გვაუწყებს ბერტრან დიუგესკლენის ქრონიკა.

ქეროლდმეისტერმა გუინპლენს ანიშნა ხავერდის ქლაშინდებიან მამაკაცებზე და ყურში წასჩურჩულა:

— მილორდ, ესენი თქვენი თანასწორნი არიან; ამათ ისევე უნდა მიესალმოდით, როგორც თვითონ მოგესალმებიან. ეს დიდებულნი ბარონები არიან და ლორდ-კანცლერმა ისინი თქვენს მიმრქმელებად დაგინიშნათ. ისინი ღრმად მოხუცებულნი არიან და თითქმის ბრძე-ბი. თვითონ ესენივე შეგიძლევებიან ლორდთა პალატაში, პირველი ამათგანია ჩარლზ მილდმეი, ლორდი ფიცუოლტერი; მას ბარონების სკამზე მეექვსე ადგილი უკავია. მეორეა ავგუსტ ერანდელი, ლორდი ერანდელ-ტრერაისი; ამას იმავე სკამზე ოცდამეთვრამეტე ადგილი აქვს განკუთვნილი.

ქეროლდმეისტერმა ნაბიჯი წარდგა წინ, ორივე მოხუცისაკენ და ხმა აიმაღლა:

— ფერმენ კლენჩარლი, ბარონო კლენჩარლისა, ბარონო ჰენკერვილისა, სიცილიის კორლეონეს მარკიზი მოგესალმებათ, თქვენო მოწყალებანო.

ორივე ლორდმა რაც შეიძლებოდა მალლა ასწია მოხდილი ქუდები, მერე ისევ დაიხურეს.

გუინპლენიც ასევე მიესალმა მათ.

შემდეგ წინ წამოდგა შავი კვერთხის ბოქაული, მის მერე ცის-შურქლაშინდოსანი და ბოლოს ლეკვერთხის ორდენის კავალერი.

გურზისმტვირთველი მიუახლოვდა გუინპლენს და წინ ჩა-

მკურნა: ღირსება მის აქრონიან მთავრებს; მარჯვნივ ღირს.
და ვიცუოდებო, ხედავ მარჯვნივ ღირსად ურბანულ-ტრეზინს.
ღირსად ურბანს, ამ ორთაგან უფროსი, მეტად დასახარებელი
მომხდა. იგი კროს წესს მერე მოკლე და თავისი საძვრო მცო-
რეწობის მრავლობის დაუზოცო შემკეთებლობით, მაგრამ მისი
საკვარცხლოს მთავრადკლდება 1768 წლის მარცხ შეწყდა.

მკვლევრება „მხატვრული დარბაზის“ განხილვა და ხეყვრბა-
ნი გაღვრვისკენ გაყვრბა. ყოველ ხეყვრბის რიგზავრბით დარბაზად
თვრბის სხვრბისხელი შეტბაჯახრბისხინი, ამ მოტბაწადიველი აყვრბის-
ნი.

აყვრბით აღჭვრვიველი მეხლტბმამკველი მოტბაწადიველები სე-
ციხისი ჯარს შეთვრბისხინს, მათ თავი განმრბისხინს შეტბვრბად, ურ-
ტბნეხისთან* ურბანგია კავრბურბის რამ შეტბსინ და იმ კარბისრბებს,
რამკვრბაღ მოღკის უფრბისმა ბრბიღლის წის ასე მომარბთა: „ბატო-
ნებო, კარგად მოორვეთ თქვენი თავსბბურველები, ხეყვ პატვიო გვე-
ქება იერბმზე გადავიღეთ“.

შეტბაჯახრბითა და აყვრბით აღჭვრვიველია უფრბისები მხედრულად
მეხლადმინს გვისბღვრბს და ორბივე ღორდ მომრქმველი, მერე კარ-
კამბდან დამბა ამოიღვრბ და ძირს დახარვრბ, ჯარისკაცებმა სავ-
რბულბზე დვრბის ხომბად შეტბაჯახრბები და აყვრბები მომარბჯვეს.
გალვრბის ხიდრბმეში უმკველებელი ღვრბის კარბი ეღვრბებდა. იგი
ისე ბრწვეინავდა, რომ მისი დარბაბები ორ ოქროს ფიღაკს მოგავრ-
ნებდათ.

ამ კარბის ორბივე მხარვრბ უმრბავად იღვა ორი კაცი, ღვრბებრბს
მისხლვრბით ეტყობოდათ, რომ ისინი უვრბით წოდებელი „მკვარენი“
იყვრბენ.

კარბბამღვ გაღვრბვა განივრბებოდა და შეშაბანდიან როტონდას
წარბმოადგენდა.

აქ უმკველებელ სავარბმელში ხაბრბანებულბიო მუტისმუტად
მხომკხელვრბისი გვამი, თუ მისი ქლამბინდის სიფარბითვით, სივრბე-
სივანბითა და პარბისის ხიდბით განვსხვით, ეს პარბიუნება იყო უ-
ლიამ კოუბერი, ღორდ-კანცლერი ინგლისისა.

ერთობ სახარვრბებლოა, რაბმე ფიზიკური ხინჯი უფრო მუტად
გქონდეთ, ვიდრე მონარქებს, ქვეყნის მმარბიველებსა აქვთ. უილიამ
კოუბერი ბეცი იყო, ანა დედლოფალიც ბეცი იყო, მაგრამ ისე არა

როგორც მისი კანცლერი. უილიამ კოუპერის სუსტი მხედველობა
შეაშინა დაუჯდა მისი უდიდებულესობის დედოფლის სიბეცეს და
დედოფალს აზრად მოუვიდა, კანცლურად დაენიშნა ეს კაცი; დაე-
ნიშნა აგრეთვე თვით დედოფლის სინდისის მცველადაც.

უილიამ კოუპერს ზედა ტუჩი უფრო პატარა ჰქონდა ქვედა
ტუჩზე, რაც რამდენიმედ ნიშანია გულკეთილობისა.

როტონდას ჭერზე ჩამოკიდებული ლამპარი ანათებდა.

ლორდ-კანცლერი ზეიადად იჯდა მალალ სავარძელში. მის მარ-
ჯენზე მაგიდას მოსჯდომოდა კლერკი გვირგვინოსნისა. მარცხნივ,
მეორე მაგიდასთან იჯდა კლერკი პარლამენტისა.

თითოეულ მათგანს აქტების დავთარი ედო წინ გადამლილი და
საწერი მოწყობილობაც იქვე ეწყოთ.

ლორდ-კანცლერის სავარძლის უკან მისი გურზისმტვირთვე-
ლი იდგა, მას ხელთ ეპყრა გვირგვინოსანი გურზი. იქვე იდგნენ
მოხელენი, რომელთაც ვვალეზობათ კანცლერისათვის ქლამინდის
ბოლო აეწიათ და მისივე ქისა სჭეროდათ. ყველა ამ მსახურს უშ-
ველებელი პარიკი ედო თავზე. ასეთი თანამდებობანი აქამდეც არ-
სებობს.

სავარძლის მახლობლად, პატარა მაგიდაზე ოქროსტარიანი
დაშნა იდო, ქარქაშში ჩადებული. ზედ აღისფერ-წითელი ხავერდის
სამზარილივე ეკეთა.

გვირგვინოსანი კლერკის უკან იდგა მოხელე. ორივე ხელით გა-
დამლილი ქლამინდი ეჭირა ცერემონიალის სამზადისისათვის.

მეორე მოხელეს, პარლამენტის კლერკის უკან მდგომს, ასევე
ორივე ხელში გაშლილი ქლამინდი ეჭირა. ეს ქლამინდი გუინაღენს
სხდომაზე შესვლის წინ უნდა წამოესხა მხრებზე.

ორივე ქლამინდი წითელი ხავერდისა იყო, სარჩულად თეთრი
ატლასი ედო, სამხრეები ყარყუმის ბეწვისა ეკერა და ოქრომკედის
სირმით იყო გარსმოვლებული. ორივე ქლამინდი თითქმის ერთნაი-
რი იყო, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ საცერემონიო ქლამინდზე
ყარყუმის უფრო განიერი ბეწვი ეკერა.

მესამე მოხელეს, ვგრეთ წოდებულ LIBRARIAN-ს* ფლანდრიუ-
ლი ტყავის ოთხკუთხედი სინი ეჭირა და ზედ პატარა წიგნი ედო,
წითელი ტარსიკონით დაყდავებული; წიგნი პერებისა და თემთა პა-
ლატის წარმომადგენელთა სიას შეიცავდა; გარდა ამისა, სინზევე

ელაგა ქალაღდის სუფთა ფურცლები და ფანქარი; ყველა ეს ერთად, რაც კი სინზე ეწყო, მიერთმეოდა ხოლმე პარლამენტის თითოეულ ახალ წევრს.

მსვლელობა, რომლის დასასრულში გუინპლენი თავისი ორივე მიმრქმელით მიემართებოდა, ლორდ-კანცლერის სავარძლის წინ შეჩერდა.

გუინპლენის მხარში მდგომმა ორივე ლორდ-მიმრქმელმა ქედები მოიხადეს, გუინპლენმაც მათ მიჰბაძა.

პეროლდმეისტერმა გამოართვა ცისფერქლამინდიანს ფარჩის ბალიში შავი პორტფელიანად, დაიჩოქა და ლორდ-კანცლერს მიართვა იგი.

ლორდ-კანცლერმა პორტფელი ჩამოართვა და პარლამენტის კლერკს გადასცა; მან პორტფელი დიდის ამბით ჩამოართვა. თავის ადგილას დაბრუნდა და გახსნა.

პორტფელში ადათის თანახმად ორი საბუთი ინახებოდა: ხელმწიფის ბრძანებულება ლორდთა პალატისადმი და მიწერილობა ახალი პერისადმი, პარლამენტის სხდომაში მონაწილეობის მისაღებად.

კლერკი წამოდგა და ხმამაღლა, თავაზიანად და დინჯად წაიკითხა ორივე საბუთი.

მიწერილობა ლორდ ფერმენ კლენჩარლისადმი ჩვეულებრივი ფორმულით თავდებოდა: „... მოგწერთ თქვენ იმ ერთგულებისა და თავდადების სახელით, რითაც მოვალეობა გაძვეთ ჩვენ მიმართ, რათა დაიკაეოთ სხდომებზე ჩვენს პარლამენტში, ვესტმისტერში პირადად თქვენდამი კუთვნილი ადგილი პრელატებსა და პერებს შორის, რათა პატიოსნად და სინდისიერად გამოთქვათ და მიაწოდოთ თქვენი აზრი შესახებ სახელმწიფოსი და ეკლესიის საქმეებისა“.

როდესაც ორივე ქალაღდის კითხვა მოთავდა, ლორდ-კანცლერმა ლაღადყო:

— მისი უდიდებულესობის დედოფლის ნება გამოცხადდა. ლორდ ფერმენ კლენჩარლი, უარყოფთ თუ არა, თქვენო მოწყალეობა, ღოგმატს* — წმინდანებისადმი თავყვანისცემასა და მესას?

გუინპლენმა თავი დახარა ნიშნად თანხმობისა.

— უარყოფა შედგა უკვე, — თქვა ლორდ-კანცლერმა.

პარლამენტის კლერკმა დააღასტურა:

— მისმა მოწყალეობამ ფიცი დადო.

ლორდ-კანცლერმა დასძინა:

— მილორდო, ფერმენ კლენჩარლი, თქვენ შეგიძლიათ პარლამენტში სხდომებზე მონაწილეობა მიიღოთ.

— იყავნ ესრეთ! — წარმოთქვა ორივე აღმქმელმა ლორდმა.

პეროლდმეისტერი წამოდგა, მაგიდიდან დაშნა აილო და გუინპლენს წელზე შემოარტყა.

„შემდგომად ამისა პერი მიიღებს თავის დაშნას, იკაუებს თავის

„შემდგომად ამისა პერი მიიღებს თავის დაშნას, იკაუებს თავის

გუინპლენს ზურგს უკან ხმა მოესმა:

— შეგმოსავთ, თქვენო ბრწყინვალებაჲ, საპარლამენტო ქლამინ-

დით.

ამ სიტყვების მოქმელმა უმაღლვე წამოასხა ქლამინდი და ყარყუმის საყელოს შავი აბრეშუმის ბაბთები კისერთან შეუკრა.

ახლა ძოწეულის ქლამინდწამოსხმული გუინპლენი, რომელსაც წელ-თეძოსთან დაშნა ეკეთა, არაფრით განსხვავდებოდა იმ ლორდებისგან, მარჯვნივ და მარცხნივ რომ ამოსდგომოდნენ.

„ბიბლიოთეკარმა“ მას წითელი წიგნი მიართვა და ხიფთანის ჯიბეში ჩაუდო.

პეროლდმა ყურში წასჩურჩულა:

— მილორდ, პარლამენტში შესვლისას თავყანი ეცით. თავი დახარეთ დედოფლის სავარძლის წინაშე.

მეფის სავარძელი — ეს სამეფო ტახტია.

ამავე დროს ორივე კლერკი, თითოეული თავის მაგიდასთან, რაღაცას წურდა. ერთი გვირგვინის სააქტო წიგნში, მეორე პარლამენტის სააქტო წიგნში.

ჯერ მეფის კლერკმა, ხოლო შემდეგ პარლამენტისამ თავიანთი დაუთრები ხელმოსაწერად ლორდ-კანცლერს მიართვეს.

ლორდ-კანცლერმა განამტკიცა რა ორივე ჩანაწერი თავისი ხელმოწერით, ადგა და გუინპლენს მიმართა:

— ლორდო ფერმენ კლენჩარლი, ბარონო კლენჩარლისა, ბარონო პენკერვილისა, სიცილიის კორლეონის მარკიზო, მოგესალმებით თქვენ დიდი ბრიტანეთის ამ თქვენსავე თანასწორ სასულიერო და საერო ლორდებს შორის.

გუინპლენს აღმქმელები მხარზე შეეხენ, მან უკან მოიხედა.
მაღალი მოვარაყებული კარი გაღერეისა სიღრმეში ფართოდ

გაიღო.

ეს იყო ინგლისის ლორდთა პალატის კარი.

ჯერ ოცდათექვსმეტი საათიც არ გასულიყო იმ დროიდან, რაც
სულ სხვაგვარი ამალით გარემოცულმა გუინპლენმა, ნახა, მის წინ
საუთუორჯის საპატიმროს რკინის კარი როგორ გაიღო.

ყველა ამ მოვლენამ მსუბუქ ღრუბელთა უსწრაფესად გადაუს-
რიალა გუინპლენს თავზე, თითქოს იერიში მიჰქონდათ მასზე.

II

მიუპერპოვლობა

პერთა წოდების მეფესთან გათანასწორების აღიარება ფიქცია
იყო, რომელსაც იმ ბარბაროსულ დროში ერთგვარი სარგებლობა
მოჰქონდა. ამ იოლმა პოლიტიკურმა ხერხმა სულ სხვა შედეგი გა-
მოიღო საფრანგეთში და სხვა კიდევ ინგლისში: საფრანგეთში პერი
მხოლოდ იგულისხმებოდა მეფის სწორად; ხოლო ინგლისში პერი
ნამდვილი ხელისუფალი იყო. ინგლისში იგი თითქოს ნაკლებად მა-
ღალ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, ვიდრე საფრანგეთში, მაგრამ
ძალაუფლებას ნამდვილად ფლობდა. ამაზე შეიძლება თქმული-
ყო: „უფრო ნაკლები, მაგრამ უფრო მავნებელიო.“

პერთა წოდება პირველად საფრანგეთში წარმოიშვა. რომელ ეპო-
ქაში ჩაისახა იგი, გაურკვეველია. გადმოცემით — კარლოს დიდის
დროს; ხოლო თანახმად ისტორიული ცნობებისა, იგი ჩაისახა რო-
ბერტ ბრძენის პერიოდში; მაგრამ ისტორია უფრო მეტად სარწმუნო
როდია, ვიდრე ზეპირგადმოცემანი. ფაენი* წერს: „საფრანგეთის
მეფეს სურდა თავის ერთგულებაში შემოემტკიცებინა სახელმწი-
ფოს დიდკაცობა, ამიტომ ანიჭებდა პერის დიდებულ ტიტულებს,
რითაც მათ ერთგვარად თავის თანასწორებად აღიარებდა“.

პერობა მალე განშტოვდა და საფრანგეთიდან ინგლისშიც გადა-
ვიდა.

ინგლისის საპეროს დაწესება დიდი მოვლენა იყო და მას თვალ-
საჩინო მნიშვნელობაც ჰქონდა. მის უწინარეს საქსონური WITTE-

NAGEMOT არსებობდა. დანიური „ტან“ და ნორმანდიული „კაეკა-
ხლო“ „ბარონში“ შეერწყა ერთმანეთს. სიტყვა ბარონი იმასვე
ნიშნავს, რასაც ლათინური VIR და ესპანური VARON. ესე იგი
„მამაკაცი“. 1075 წელს ბარონები უკვე თავის ძალაუფლებებს
ამტკიცებდნენ მეფის წინაშე, და შერე რომელი მეფის! უილიამ
დამპყრობლის წინაშე!* 1086 წელს ისინი საფუძველს უყრიან ფეო-
დალიზმს „DOOMSDAY BOOK“, „სამხინელი სამსჯავროს წიგ-
ნი“*. იოანე უმინაწყოლოს დროს მოხდა შეჯახება: საფრანგეთის
არისტოკრატია ქედმაღლურად უპყრობა დიდ ბრიტანეთსა და მის
მონარქს. ისე რომ, საფრანგეთის პერუები თავისთან სამსჯავროში
იწვევენ ინგლისის მეფეს. ინგლისელი ბარონები აღშფოთებამ
მოიცივა. ფილიპ-აუგუსტოსის* კორონაციის დროს, ინგლისის მე-
ფეს, როგორც ნორმანდიის პერცოგს, ხელთ უპყრია და მიაქვს
პირველი ოთხკუთხა ალაში; ხოლო გიენის პერცოგს შორეუ ალაში
უპყრია. ამ მეფის, უცხოელთა ვასალის, წინააღმდეგ იფეთქებს
„დედებულთა ომი“. ბარონები აიძულებენ უნებისყოფო იოანეს
ხელი მოაწეროს „დიდ ქარტიას“, რომელმაც ლორდთა პალატა
წარმოიშვა. პაპი მეფეს ემხრობა და ლორდებს ეკლესიიდან განკვეთს.
ეს საქმე 1215 წელს ხდება, პაპ ინოკენტი III*-ის დროს; ამ პაპის
მიერ არის დაწერილი ჰიმნი — „VENI SANCTE SPIRITUS“ —
„ხელი წმინდა გარდამოხდეს ჩვენზედა“. ამავე პაპმა გამოუგზავნა
იოანე უმინაწყოლოს ოთხი ბეჭედი, რომლებიც ოთხ მთავარ ქრის-
ტიანულ სათნოებას აღნიშნავენ. ლორდები ჯიუტობენ. იწყება
ხანგრძლივი შერკინება, რომელსაც წილად ხვდა რამდენიმე თაო-
ბას გადასცდნოდა. პემბროკი იბრძვის. 1248 წელს გამოიცემა
„ოქსფორდის დადგენილებანი“. ოცდაოთხი ბარონი მეფის ხელი-
სუფლებას ხლუდავს. სადავოდ ხდიან მეფის გადაწვეტილებებს და
გაცხოველებულ დავაში მონაწილედ ჩააბამენ თითო საგრაფოდან
თითო აზნაურს; აქედან წარმოიშვა და ჩაისახა თემთა პალატა.
უფრო მოგვიანებით ლორდებმა თანაშემწეების სახით გამოიწვიეს
ორ-ორი კაცი თითოეული ქალაქიდან და ორ-ორი ყოველი დაბი-
დან. ამას ის მოჰყვა, რომ თვით ელისაბედის მეფობამდე პერუების
ხელში იყო არჩევნები თემთა პალატაში. მათმა იურისდიქციამ წარ-
მოიშვა გამოთქმა: „დეპუტატები“ უნდა არჩეულ იქნან სამი „P“-ს
გარეშე: SINE PRECE, SINE PRETIO, SINE POCULO. („უთხოვნე-

ლად, უქრთამოდ, უპურმარილოდ“). ამით მაინც თავიდან ვერ აიცილებს მოქრთამკა ზოგიერთ თემებში. ჯერ კიდევ 1293 წელს საფრანგეთის პერები თავიანთ განსასჯელად რაცხდნენ ინგლისის მეფეს და იხიცი იყო, რომ ფილიპე მშვენიერმა* პასუხი მოიხილა ედუარდ პირველს. ედუარდ პირველი სწორედ ის მეფე იყო, რომელმაც სიკვდილის წინ თავის ვაჟიშვილს უბრძანა, მოეხარმა მისი ნეშტი და ძვლები ომში თან წაეღო. მეფეების განუსჯელობამ ლორდები იმ აზრზე დააყენა, რომ პარლამენტის ძალაუფლება განუკუთრებელი იქნება. ამ მიზნით გაყვეს იგი ორ პალატად: ზედა და ქვედა პალატად. თავიანთი ქედმაღლობის წყალობით ლორდებმა შეთავაზობა თვითონ მიიკუთვნეს და შეინარჩუნეს. „თუ ვინმე, ქვედა პალატის წევრთაგანი გაბედავს უპატივცემულოდ მოიხსენიოს ლორდთა პალატა, ის დაექვემდებარება სამართალში მიცემასა და მსჯავრდებას, ვიდრე ტაუერში დაპატიმრებამდე“. ასეთსავე უთანასწორობას ჰქონდა ადგილი ხმის მიცემის დროსაც. ლორდთა პალატაში ხმას აძლევდა თითოეული ცალ-ცალკე, იწყებოდა უმცროსი ბარონიდან, ეგრეთ წოდებული „უმცროსი პერიდან“. ყოველი პერი ხმის მიცემისას, პასუხობდა: „ვეთანხმები“ ან „არ ვეთანხმები“. ხოლო ქვედა პალატაში ხმას აძლევდნენ ერთდროულად, ყველა ერთად პასუხობდა: „დიახ“, ან „არა“. თუმთა პალატა ბრალს სდებდა, ლორდთა პალატა ასამართლებდა. რიცხვებისადმი დაუდევრობის გამო პერებმა ქვედა პალატას მიანდეს და მანაც შემდეგში ეს თავის სასარგებლოდ გამოიყენა, — თვალყურის დევნება „ჭადრაკის დაფისათვის“, ესე იგი, ხაზინისათვის. ხაზინამ ზოგიერთების თქმით, ვითომც ასეთი სახელწოდება ჭადრაკულად ნახატი სუფრის გამო მიიღო. მეორეთა თქმით, ძველებურ კარადაში დატანებული იმ კოლოფების გამო, სადაც რკინის ბადურის შიგნიდან ინახებოდა ინგლისის მეფეთა ხაზინა. მეცამეტე საუკუნის დასასრულს შემოიღეს ყოველწლიური რეესტრი „YEAR-BOOK“. წითელ ვარდსა და თეთრ ვარდს შორის ომის* დროს ლორდების გაკლენა საგრძნობი ხდება, რაკი ისინი ხან ჯონ გაუნტის, ლანკასტერის პერცოგის მხარეზე გადადიოდნენ და ხან ედმუნდს, იორკის პერცოგს უჭერდნენ მხარს. უოტ-ტაილერი, ლოლარდები, უორიკი*, „მეფეების მკეთებელი“ და ყველა სტიქიური მოძრაობა იმ ცდების ჩანასახი იყო, რითაც სურდათ თავისუფლება მოეპოვე

პინათ. აქ დასაყრდენ წერტილად გამოიყენეს ამკარა ან ფარული ინგლისური ფეოდალიზმი. ლორდები უფრო თავიანთი სარგებლობის გამოც კვებით აღევნებდნენ თვალყურს სამეფო ტახტს. კვვიანობა თვალყურის დევნების გამახვილებაა; ფეოდალები ზღუდავენ მეფის თვითნებობას; მეფისადმი ლალატის ცნებას ვიწრო ფარგლებს უქმნიან; პენრიხ IV-ის წინააღმდეგ წამოაყენებენ ცრუ რისიოდებს. მითვისებენ უმაღლესი მოსამართლეების ფუნქციებს. თვითონ წვევტენ საჩივრებს სამი გვირგვინის შესახებ იორკის პერცოგსა და მარგარიტა ანჟუელს* შორის ატეხილი დავის გამო. საჭირო შემთხვევაში თვითონ აიარალებენ ჯარს და ურთიერთშორის იბრძვიან, სადაც ხან ერთი მხარე იმარჯვებს, ხან მეორე. ასეთ მოვლენას ადგილი ჰქონდა შრუსბერის, ტიუქსბერისა და სენტოლბანის დროს. უკვე მეცამეტე საუკუნეში მათ გაიმარჯვეს ლიუსთან და სახელმწიფოდან გააძევეს მეფის ოთხი ძმა, იზაბელასი და გრაფ მარჩის უკანონო შვილები: მათ ბრალად ედებოდათ მექრთამეობა და ებრაელთა მეშვეობით ქრისტიანობის შევიწროება. ერთი მხრივ ისინი პრინციები იყვნენ, მეორე მხრივ — ჩვეულებრივი გაიძევრები. ასეთი რამ ახლაც ხშირად გვხვდება, მაგრამ ძველ დროში ისინი პატივისცემით არ სარგებლობდნენ. მეთოთხმეტე საუკუნეში ინგლისის მეფეში ჯერ კიდევ ნორმანდიის პერცოგი იგრძნობოდა, და პარლამენტის აქტებიც ფრანგულ ენაზე იწერებოდა. მხოლოდ პენრიხ VII-დან დაწყებული, ლორდების დაჟინებითი მოთხოვნით ამ აქტებს უკვე ინგლისურად ადგენდნენ. ინგლისი, ბრეტონული უტერ პენდრაგონის, რომის კეისრის დროს, საქსონელ შვედთა მფლობელობის ეამს, დანიურ წესთა მიმდევარი პაროლდის დროს, ნორმანდიელი უილიამის შემდეგ, ლორდების მეოხებით ინგლისური, ხოლო უფრო გვიან ანგლიკანურიც ხდება*. თავისი საკუთარი ეკლესიის დაარსება დიდი ძალა გამოდგა. ქვეყნის საზღვრებს გარეთ მყოფი ეკლესიის მეთაური სისხლისგან ცლის ამ ქვეყანას. ყოველი მექა სწოვს მას, როგორც ურჩხული. 1534 წელს ლონდონი წვევტს საეკლესიო კავშირს რომთან, პერების წოდება თანახმაა რეფორმაციაზე და ლორდები ლუთერს იწამებენ. ეს იყო სამაგიერო პასუხი 1215 წელს მომხდარ ეკლესიიდან განკვეთაზე. პენრიხ მერვისათვის ეს ხელსაყრელი გამოდგა, მაგრამ სხვა მხრივ ლორდებმა შეზღუდეს ამ მეფის უფლებები. როგორც ბუღდოგი მიეჭრება დათვის, ისე შეე-

ბა ღორდია პალატა კენრიხ VIII-ს, როდესაც უოლსეი* უკანონოდ
არომევეს ხალხს უაიტ-ჰოლს, ხოლო კენრიხ VIII უოლსეის არომე-
ვს იმავე უაიტ-ჰოლს, მაშინ ვინ დააღრჳენს მრისხანედ ემეებს?
ოთხი ღორდი: დარსი ჩიხესტერი, სენტ-ჯონ ბლესტო და ორი ნორ-
მანდიელი: მაუნტჳოი და მაუნტიგლი. მეფე ძალაუფლების ხელში
ჩასაგდებად იხწრაფვის. პერები უკვეცენ მეფეს ამ ძალაუფლებას.
ხელისუფლების შემკვიდრობითი გადასვლა ხელს უწყობს მის
ურეუობას. ამითვე აიხსნება ღორდების დაუმორჩილებლობა-ქედ-
მადლობა. ელისაბედ დედოფლის დროსაც კი ბედავენ ბარონები
აჯანყებას. ამ ვარემოებამ გამოიწვია დერჳემის სასჯელები*. ამ
ტირანი ქალის კაბა დასჯილთა სისხლით არის გაუფლეთილი. ჯა-
ლათის კუნძი, კრინოლინების ქვეშ არის დაფარული, აი რა იყო
ელისაბედის მეფობის ხანა. ელისაბედ დედოფალი პარლამენტს
რაც კი შეიძლება იშვიათად იწვევს და ზემო პალატაში ზღუდავს
კიდევაც ღორდების რიცხვს სამოცდახუთ კაცამდე; მათ შორის
მარკიზს მხოლოდ ერთს, ვესტმინსტერს ტოვებს, ხოლო პერცოგ-
ებს პარლამენტში არც ერთს აღარ დაუშვებს. უნდა ითქვას, რომ
საფრანგეთშიც მეფეები დიდის გულმოდგინებით იცავდნენ თავიანთ
ხელისუფლებას და პერების რიცხვს ზღუდავდნენ. კენრიხ III-ის
დროს მხოლოდ რვა პერცოგი პერი იყო; ბარონებმა დე მანტმა, დე
კუსიმ, დე კულიმიემ, დე შატონეფ-რიმერემ, დე ლა ფერ-ტარდუ-
ნუამ, დე მორტანმა და რამდენიმე სხვამ თავიანთი პერობის ღირსე-
ბა დაიცვეს და შეინარჩუნეს იგი, რაც მეფეს დიდად არასასიამო-
ვნოდ დაურჩა. ინგლისში მეფეები ხელსაც უწყობდნენ პერების
საგვარეულოს გადაშენება-ამოგდებას. საკმარისია დავასახელოთ
მარტო ის, რომ ანა დედოფლის დროს, იმ პერების საგვარეულოთა
გამქრალ-ამოვარდნილმა რიცხვმა, რომელიც მეთორმეტე საუკუ-
ნიდან დაიწყო, უკვე სამოცდათხუთმეტამდე მიაღწია. პერცოგების
ამოწვევებთან, რომელსაც დასაწყისი მიეცა წითელი ვარდისა და თუ-
თრი ვარდის ომში, დასასრული მისცა მარიამ ტიუდორის* ნაჯახმა.
ასე მოჳკვეთეს თავი თავადაზნაურობას. პერცოგის განადგურება-
მოსპობა თავადაზნაურობის უმეთაუროდ დატოვებას ნიშნავდა. პო-
ლიტიკა, რა თქმა უნდა, თავისთავად ცუდი არ არის, მაგრამ მაინც
მოსყიდვა სჯობს მოკვლას. ეს კარგად შეიგნო იაკობ პირველმა, მან
აღადგინა პერცოგის ხარისხ-ღირსება. მან პერცოგის ხარისხი

უბოძა თავის ფავორიტ ვილიერსს, რომელიც მას ასე მიმართავდა ხოლმე: „თქვენო უღორობესობავ!“ ჰერცოგი ფეოდალი ახლა ჰერცოგი კარისკაცი გახდა. ისინი წარმოუდგენლად გამრავლდნენ. კარლოს II ჰერცოგის ღირსებას ანიჭებს ორ თავის საყვარელ ბანოვანს: ბარბარა საუთჰემპტონსა და ლუიზა კერუელს. ანა დედოფლის დროს ჰერცოგების რიცხვი ოცდახუთამდე ავიდა. იმათგან სამი უცხოელი იყო: კემბერლენდი, კემბრიჯი და შონბერგი. აქვს კი წარმატება იაკობ I-ის ცბიერებას? არა. ლორდთა პალატა ეჭვობს, რომ აქ ერთგვარი ხრიკებია და აღშფოთებას ეძლევა. პალატა გულისწყრომით აღსაყვია იაკობ პირველისადმიც. ამ უკანასკნელს, აქვე უნდა ითქვას, შეიძლება დანაშაული მიუძღოდეს თავისი მამის სიკვდილში; ისევე, როგორც მარიამ მედიჩს შესაძლოა დანაშაული მიუძღოდეს, თავისი ქმრის სიკვდილში. კარლოს პირველსა და ლორდთა პალატას შორის განხეთქილება ჩამოვარდა. ლორდები, რომელნიც იაკობ პირველის დროს სამართალში აძლევდნენ მექრთამეებს, ბეკონის* სახით, კარლოს პირველის დროს ასამართლებდნენ სახელმწიფოებრივ დალატს სტრაფორდის* სახით. მათ საბრალდებო განაჩენი გამოუტანეს ბეკონს და გამოაქვეთ სტრაფორდისთვისაც. პირველს პატივი აჰყარეს, მეორე სიცოცხლეს გამოასალმეს. კარლოს პირველს პირველად თავი მოსჭრა სტრაფორდის დასჯამ. ლორდები მხარს უჭერენ ქვედა პალატას. მეფე პარლამენტს ოქსფორდში იწვევს, რევოლუცია იმავე პარლამენტს იწვევს ლონდონში. ორმოცდასამი პერი მეფეს ემხრობა, ოცდაორი — რესპუბლიკას. ამგვარად, ძალაუფლებაში ხალხის მოზიარეობით ლორდები ნიადაგს ამზადებენ „უფლებათა ბილისათვის“! რაც პირველი მოხაზვა იყო „ადამიანის უფლებათა დეკლარაციისა“. საფრანგეთის რევოლუციამ მომავლის სიღრმიდან მკრთალი ჩრდილი მოჰფინა ინგლისის რევოლუციას.

ასეთი პერების დამსახურებანი, თუმცა უნებურნი, ხალხს ძვირად უღირს, ვინაიდან პერობა — ეს არის საზარელი პარაზიტი, მაგრამ არც სარგებლობა მოუტანია მცირე ყველაფერს, რასაც საფრანგეთში ჰქონდა ადგილი, — დესპოტიზმის განმტკიცება ლუდოვიკო მეოთხემეტის, რიშელიესა* და ლუდოვიკო მეოთხემეტის დროს; ნამდვილი სულთანური რეჟიმის დამყარება, ერთობლივად ყველას დამცირება, რაც თანასწორობის სახელით საღდებოდ, სკიპტრა-

კურობის ჯოხად ქვეყნა, რომელსაც მარჯვნივ და მარცხნივ ურტყამდნენ; ჩაკერა, რომელიც ახანაგებდა ყველას, მოუხედავად სახიგალოებრივი განსხვავებისა, სახელმწიფოებრივი მმართველობის თურქული ყაიდა, რაც საფრანგეთში ხდებოდა, ინგლისმა თავიდან აიცილა ლორდების წინააღმდეგობის მეოხებით. მათ არისტოკრატიისაგან ისეთი კედელი აღმართეს, რომელიც ერთი მხრიდან მეფის ნება-სურვილს ჯებირად ეღობებოდა და მეორე მხრიდან ხალხს იცავდა*. ხალხის მიმართ თავიანთი ქედმაღლობა ლორდებმა მეფის მიმართ შემმართველობით გამოიხეიდეს. გრაფმა საიმონ ლესტერმა პირში უთხრა მეფე პენრიხ შესამეს: „მეფე, შენ ტყუილი სიტყვი.“ ლორდები გვირგვინოსანს მთელ რიგ შეხედულებებს ახვევენ თავს. ისინი ეხებიან მეფის მტკივნეულ ადგილსაც, — ნადირობას. ყოველი ლორდი, ეტლითა თუ ცხენით მეფის ტყეში გზად გავლისას, უფლებამოსილია იქ ჯვირანი მოკლას. მეფის სასახლეში ლორდი ისე გრძნობს თავს, როგორც თავის სახლში. კანონით გათვალისწინებული შესაძლო დაპატიმრება მეფისა ტაუერში და ამ შემთხვევაში მისთვის ყოველკვირული ჯამაგირის გადაწვევტა, თორმეტი გირვანქა სტერლინგის ოდენობით, ესე იგი, არა უმეტეს პერის ჯამაგირისა, ეს იყო ლორდთა პალატის საქმე. ეს კიდევ ცოტაა. პალატასვე უმაღლის ინგლისი მთელი რიგი შეფუების ტახტიდან გადაყენებას. ლორდებმა ტახტი წაართვეს იოანე უმინაწყლოს, ტახტიდან გადმოაგდეს ედუარდ II, გააძევეს რიჩარდ II, მოდრიკეს პენრიხ VI და კრომველი წინ წამოსწიეს. რაოდენი რამ იყო დაფარული ლუდოვიკო მეთოთხმეტისა კარლოს პირველის ბუნებაში! მაგრამ კრომველმა მას თავისუფლად მოქმედების შესაძლებლობა მოუსპო. სხვათა შორის, აქვე მოვიხსენიებთ ერთ გარემოებას, რომელსაც ყურადღება არ მიაქცია არც ერთმა ისტორიკოსმა, სახელდობრ ის, რომ კრომველი თვითონ ცდილობდა პერის ხარისხი მოეპოვებინა. ამ მიზნით შეირთო მან ელისაბედ ბორჩირი, ნათესავი და შემკვიდრე ლორდ ბორჩირისა, აგრეთვე ეს ქალი ნათესავი და შემკვიდრე იყო მეორე ბორჩირისა, ლორდ რობსარტისა. პირველის პერობა მოისპო 1471 წელს, მეორის საგვარეულო უფრო ადრე — 1429 წელსვე გაქრა. კრომველი ცდილობდა უკან არ ჩამორჩენოდა მოვლენებს, რომლებიც საოცარი სისწრაფით ვითარდებოდნენ და უკვე მიხვდა, რომ ხელისუფლების სათავეში ჩადგომა უფრო მარ-

ტივად, მეფის ტახტიდან გადმოვდებით შეიძლება, ვიდრე მისგან პერობის გამოთხოვით.

ლორდებისთვის დადგენილი სასამართლო ცერემონიალი პირ-
ქუში თვისება იყო, რომელიც მეფეებზეც ვრცელდებოდა. თუ მეფე
წარდგებოდა პერების სასამართლოს წინაშე, მას, როგორც ჩვეულებ-
რივ ლორდს, აქეთ-იქიდან ორი, ნაჯახებით შეიარაღებული, საპა-
ტიმროს დარაჯი ედგა. უძველესი ლორდთა პალატა ხუთი საუკუ-
ნის განმავლობაში მტკიცედ მიჰყვებოდა თავისი ზნე-ჩვეულებების
ერთხელ დადგენილ ხაზს. შეიძლება თითებზე ჩამოითვალოს თუ
როდის შესუსტებულა მისი უნდობლობა და სიფხიზლე, მაგალი-
თად, იმ ბედუკულმართ დღეს, როდესაც მან ნება მისცა თავის თავს
ცდუნებას დანებებოდა და მიეღო პაპი იულიუს მეორის მიერ ხო-
მალდით გამოგზავნილი ყველი, შაშხი და ღვინო. ინგლისის არის-
ტოკრატია მოუსვენარი, გოროზი, ჯიუტი, მკაცრი და ეჭვიანი იყო.
სწორედ მან წაართვა მეჩვიდმეტე საუკუნის დასასრულს, 1694 წლის
მეათე აქტით, საუთჰემპტონში დაბა სტოკბრიჯს პარლამენტში
წარმომადგენლობის ყოლის უფლება და აიძულა თემთა პალატა ამ
დაბაში გაეუქმებინა არჩევნები, ვითომდა პაპის მიმდევრობის გამო
დანაშაულის მიზეზით. იმავე არისტოკრატია მწინადადება მისცა
იაკობს, იორკის პერცოვს, ფიცით უარეყო კათოლიკური დოგმატე-
ბი და რაკი პერცოვმა უარი განაცხადა ამ წინადადებაზე, — ტახ-
ტის შემკვიდრეობას ჩამოაშორა იგი. მართალია, ის მაინც გახდა
მეფე, მაგრამ ლორდებმა ბოლოს ისევ მოახერხეს მისი ხელყოფა
და გაძევება ქვეყნის საზღვრებიდან. თავისი არსებობის ხანგრძლივ
პერიოდში, ინგლისის არისტოკრატიას არაერთხელ გამოუმუღა-
ვნებია შუუცნობელი მისწრაფება პროგრესისადმი. იგი ცოტად თუ
ბევრად მაინც მისდევდა განათლებას, მართალია, უკანასკნელ ეპოქს,
ესე იგი, ჩვენი დროის გამოკლებით. იაკობ II არისტოკრატთა ქვედა
პალატაში მოქალაქეთა და აზნაურთა შორის განსაზღვრულ პრო-
პორციას იცავდა. სახელდობრ, სამას ორმოცდაექვს მოქალაქეზე
იქ მოდიოდა ოთხმოცდათორმეტი აზნაური. ხუთი პორტის წარ-
მომადგენელ თექვსმეტ ბარონს საკმაოდ თანაბარი წონის წარმო-
მადგენლები ჰყავდათ ორმოცდაათი მოქალაქის სახით, რომელნიც
ოცდახუთი ქალაქიდან იყვნენ წარმოგზავნილნი დეპუტატებად.
მიუხედავად თავისი გამხრწნელი გავლენისა და ეკონომიკისა, ეს

არისტოკრატია ზოგიერთ შემთხვევაში მიუკერძოებლობას იჩენდა. მასზე მეტად მკაცრად მსჯელობენ. ისტორია ღმობიერად იხსენებს მხოლოდ თემთა პალატას. ეს სამართლიანი არ არის. ჩვენ ლორდების როლი ერთობ მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია. ოლიგარქია საკმაოდ პირველყოფილი ფორმაა დამოუკიდებლობისა, მაგრამ მაინც იგი დამოუკიდებლობაა. ავიღოთ, მაგალითად, პოლონეთი, რომელიც სახელით იყო სამეფო, ხოლო სინამდვილეში კი რესპუბლიკას წარმოადგენდა. ინგლისის პერები ეჭვის თვალით უყურებდნენ სამეფო ტახტს და ბოლოს თავიანთ მეურვეობაში მოამწყვდიეს იგი. ბევრ შემთხვევაში ლორდები უფრო იმსახურებდნენ მეფის უკმაყოფილებას, ვიდრე თემთა პალატა. ისინი ხშირად მეფეს ქიშს ეუბნებოდნენ. ასე მაგალითად, ღირსმოსახსენებელ 1694 წელს, ბილი სამწლიანი პარლამენტის შესახებ თემთა პალატის მიერ უარყოფილი, როგორც უილიამ მესამისათვის არასასურველი, პერების პალატაში დაამტკიცეს. უილიამ III განრისხდა და გრაფ ბოტს ჩამოართვა ციხესიმაგრე ტენდენისი; ხოლო ვიკონტი მორდაუნტი გადააყენა ყველა თანამდებობიდან, რომლებიც კი მას ეჭირა. ლორდთა პალატა თავისებური ვენეციური რესპუბლიკა იყო, ინგლისის სამეფოს შიგ გულში. პალატის მიზანი ის იყო, რომ მეფე დაექვეითებინა დოჟის მდგომარეობამდე. დიახ, იგი, პარლამენტი, ხალხს იმით ამდიდრებდა, რასაც მეფეს ართმევდა.

მეფის ხელისუფლება ამას კარგად გრძნობდა და ამიტომ სძულდა პერები. ორივე მხარე ცდილობდა დაესუსტებინა ერთიმეორე. ამათგან ურთიერთისადმი ზიანის მიყენება ხალხის სასარგებლოდ წყდებოდა. ეს ორივე ძალა, მონარქია და ოლიგარქია, ამ ყოფით დაბრძავებული, ვერ ამჩნევდა, რომ მესამე ძალის — დემოკრატიის სასარგებლოდ მოქმედებდა. როგორ ზეიმობდა წარსულ საუკუნეში მეფის სასახლე, როცა იმარჯვეს და ერთ-ერთი პერი, ლორდი ფერერსი ჩამოახრჩვეს!

თუმცა მართალია, თავაზიანობას ხარკი მიაგეს, რადგან ის პერი აბრეშუმის თოკით ჩამოახრჩვეს.

„საფრანგეთის პერს არ ჩამოახრჩობდნენო“, ზვიადად შენიშნა პერცოგმა რიშელიემ. სრული სიმართლეა. საფრანგეთის პერს თავს მოკვეთდნენ, ეს უფრო თავაზიანია. მონმორანსი-ტანკერვილი ხელს ასე აწერდა: პერი საფრანგეთისა და ინგლისისაო. ამნაირად იგი ინ-

გლისის პერობას მეორე ადგილზე ათავსებდა. საფრანგეთის პერები უფრო მალე იდგნენ ინგლისის პერებზე, მაგრამ ნაკლებად უფლებამოსილნი კი იყვნენ, რადგან ტიტულს უფრო აფასებდნენ, ვიდრე ნამდვილ უფლებებს. მათ შორის და ინგლისის ლორდებს შორის იგივე განსხვავება იყო, როგორცაა პატივმოყვარეობასა და სიამაყეს შორის. საფრანგეთის პერებისათვის უფრო მნიშვნელოვანი ის იყო, რომ უცხოელ პრინციებზე მალე მდგარიყვნენ, ცერემონიების დროს ესპანეთის გრანდებზე წინ ევლით, დაქრდილათ ვენეციელი პატრიციები, პარლამენტში ქვევითა მწკრივის სკამებზე დაესხათ საფრანგეთის მარშლები, კონსტაბლი და ადმირალი საფრანგეთისა, თუნდაც ეს ადმირალი თვითონ ტულუზის გრაფი, ლუდოვიკო მეთოთხმეტის შვილი ყოფილიყო. მათ უნდოდათ დაედგინათ განსხვავება პერცოგობაში მამის ხაზით და დედის ხაზით. საზღვარი გავევლით უბრალო საგრაფოს, როგორც არმანიაკის ან ალბერტის საგრაფოა, და საპერო-საგრაფოებს შორის, როგორც ეერუა; თითქმის ოცდახუთი წლის ასაკიდანვე ცისფერი ორდენის ბაფთა მხარიდლიე უტარებინათ; ან კიდევ ოქროს საწმისის ორდენით დაემშვენებინათ მკერდი; დაუპირისპირებინათ სამეფოს უხუცესი პერის, პერცოგ დე ლა ტრემუილისათვის პერცოგი დ'იუზესი, პარლამენტის უხუცესი პერი. აინტერესებდათ ცდილიყვნენ ისეთი უფლებების მოპოვებას, რომ იმდენივე პატივი ჰყოლოდათ და იმდენივე ცხენი შეეგებათ ეტლში, რამდენიც გერმანელი კურფიურსტისათვის იყო განსაზღვრული. აგრეთვე მოეთხოვათ, რომ სახელმწიფოს საბჭოს თავმჯდომარეს პერებისთვის „მონსენიორები“ ეწოდებინა; აინტერესებდათ ემსჯელათ იმაზე, — მენის პერცოგს, როგორც გრაფს და 1458 წლიდან პერის ხარისხის მქონეს აქვს თუ არა უფლება სხდომათა დიდ დარბაზში გავლისას ირიბად გადაჭრას გზა, თუ კედლის გასწვრივ გაიაროს. — აი, რა იყო ყველაზე მნიშვნელოვანი საფრანგეთის პერებისათვის. ინგლისის ლორდებს გაცილებით მეტად აინტერესებდათ საკითხები ნავიგაციათა აქტების შესახებ, კათოლიკური დოგმატების ფიცით უარყოფის შესახებ, ინგლისის სასარგებლოდ ევროპის გამოყენების შესახებ, საფრანგეთთან ომის შესახებ. საფრანგეთის პერებისათვის მათავარი ეტიკეტი იყო, ინგლისის პერებისათვის — ნამდვილი მათავარი უფლება. ინგლისის პერებმა ნადავლი მოიხვეჭეს, ხოლო საფრანგეთის პერები მოჩვენებებს დასდევდნენ დასაჭერად.

საერთოდ, ინგლისის კანონთა ძალაქმამ აშტონთან შიშით თითქმის თავისი ქვეყნის ცივილიზაციის და ამ ცივილიზაციის ანტიკვად წარმოადგინა მიუღწეობა. მის წინააღმდეგ ხელს დაეხმარებოდა, ავი ბარონის მიუღწეობა თავის ხელის გაქრობისთვის ხელმძღვანელ ინგლისურ ხელისუფლებას და ბარონის, მაგრამ მძლეობისთვის ძალიან ბრძანებდა ხელისა. ბარონებმა თავისი მხარეებზე ძალაუფლებების ერთად ხელსა და მთავარი მომხმარებელი მუხარბის ტახტიდან საბოლოოდ ჩამოხვედრებამ. თითქმის ყველა ღირსება პალატა რამდენიმე თვისათვის განცვეთებულა და ხელმძღვანელისთვის ანთ, რაც მის შეუცნებლად და თავისა უნებლად ხელისა, მის უნებლად, რომ ყოველივე ის ახლაც გამოუხვედრებულა. რა არის დაბობება? უფლებებში აღდგენა, და ხელისუფლებას მშვენივრად ეს მის ეს „აქწინაობებ“, ამბობს მუხარ. „ყოველ ხელს კეთილშობილას“, ამბობს ხელის, ღირსება პალატა ისწრაფოდა რა პერსონისთვის პრევილევების მოხადოებლად. უფლებებს მთავრად მოქალაქეებს და არისტოკრატია ის ქონია, რომელმაც აწივის მართვე – თავისუფლება გამოხეცა.

აქყო დროში მართვე გაიხარდა, არწივად იქცა და დრებლებში დახრიალებს, ხოლო ქონი ხელს დაიფიც.

არისტოკრატია ხიკვიდისწინა წუთებში კრუნხვას შეუბერია, ხოლო ინგლისის ხელის იზრდება.

მაგრამ სამართლიანობა გამოეჩინათ არისტოკრატისადმი. ის მუხარ უფლებებს განსახდერულ ფარგლებში აკავებდა. ის დაბრკოლებას უქმნიდა დეპორტიზმს და ჯვბირის მაგივრობას ეწეოდა. მადლობა გადაუხადოთ მას და მიწას მივაბაროთ.

III

ქველგური დარბაზი

ვესტმინსტერის საბატოს მახლობლად ქველგური ნორმანდიული სახელე იყო ამუხებული, რომელიც პენის VIII-ის მეფობაში გადაიწეა. ამ მუხობიდან ორი ფლიგელი გადარჩა. ერთ მათგანში ქუარდ VI-მ ღირსება პალატა მოათავსა, მუორეში – თემთა პალატა.

ადარც ფლიგელები, ადარც ორივე დარბაზი ახლა უკვე ადარ
არსებობს, იქ ყველაფერი გადასხვანაირებულია.

ზვეით ჩვენ გავიხსენეთ და ახლაც ისევ ვიმეორებთ, რომ წი-
ნანდელსა და ახლანდელ ლორდთა პალატას შორის არავითარი
შგავსება არ არის. ძველებური სასახლის დანგრევისთანავე ძვე-
ლი ჩვეულებებიც გააუქმეს. ძველ ძეგლებზე ძალაყინის დარტყმა
გაუღენას ჩვეულებებსა და ქარტიებზეც ახდუნდა. ძველი ქვა ჩა-
მოუარდნისას თან გაიფოლებს ხოლმე რომელიმე ძველ კანონს. სე-
ნატი, რომელიც ოთხკუთხა დარბაზში ატარებდა სხდომებს, ახლა
რომ ძრგვალ დარბაზში მოათავსოთ, ისიც უკვე სხვა სახეს მიი-
ღებს. თუ ნიჟარის ან ბაკნის ფორმა შეიცვლება, მასში არსებული
მზოხვის, კუს ან ლოფორთქინას ფორმაც გადასხვაფერდება.

თუ თქვენ გინდათ დაიცვათ რომელიმე ძველებური წესი, ადა-
მიანური წარმოშობის იქნება იგი თუ ღვთაებრივი, კოდექსი თუ
ლოგმატი, არისტოკრატია იქნება თუ ქურუმთა წოდება, ნურაფერს
გადააკეთებთ იქ ახლებურად, გარეგან ქერქსაც კი ნუ შეუცვლით.
უკიდურეს შემთხვევაში, საკერებელი დაადეთ. მაგალითად, იე-
ზუიტთა ორდენი საკერებელია კათოლიციზმისა. თუ გინდათ დაწე-
სებულებები უცვლელად დატოვოთ, ნურაფერს შეუცვლით შენობე-
ბს.

აჩრდილებს ნანგრევებს შორის უყვართ მიმყუდროება. დრომოჭ-
მულ ხელისუფლებას ნახევრად დანგრეული სასახლეები სჭირდე-
ბა.

წინანდელი ლორდთა პალატის მოწყობილობის ჩვენება გამოუც-
ნობის ჩვენება იქნებოდა. ისტორია იგივე ღამეა. მასში უკანა ფონი
არ ჩანს. ყველაფერი, რაც ავანსცენაზე არა ჩანს, დაუფოვნებელი
ქრება თვალთახედვიდან და წყვდიადში ინთქმება. როდესაც დეკო-
რაციები სცენიდან გატანილია, მათ უკვე ივიწყებენ. წარსულს აქვს
სინონიმი — ამოუცნობი.

ინგლისის პერები უზენაესი მოსამართლეების სახით ვესტმინს-
ტერის დიდ დარბაზში სხდომებს მართავენ, ხოლო კანონმდე-
ბლის სახით ისინი საგანგებო დარბაზში იკრიბებოდნენ, ეგრეთ წო-
დებულ „ლორდების სახლში“; HOUSE OF THE LORDS.
გარდა პერების სასამართლოსი, რომელიც მხოლოდ გვირგვი-
ნოსნის ინიციატივით მართავენ სხდომებს, ვესტმინსტერის დიდ

დარბაზში კიდევ ორ სასამართლო დაწესებულებას აქონდა ხელმე
სხდომები. ესენი პერუბის სასამართლოზე დაბლა იდგნენ, მაგრამ
კვლეა დანარჩენ სასამართლო ორგანოებზე მაღლა ითვლებოდ-
ნენ. მათ ამ დარბაზის წინა ნაწილის ორი მოპირდაპირე განყოფი-
ლება ეჭირათ. პირველი მათგანი „მეფის სკამის სასამართლოდ“
იწოდებოდა, მას თვით მეფე ედგა სასათავეში. მეორეს კანცლერის
სასამართლოს ეძახდნენ და მას კანცლერივე თავმჯდომარეობდა.
პირველი იყო დამსჯელი ორგანო, მეორე — შემწყვლავლებელი. სწო-
რედ კანცლერი აღძრავდა ხელმე მეფის წინაშე საკითხს შეწყვა-
ლების შესახებ, მაგრამ ეს იშვიათად ხდებოდა. ხსენებული ორივე
დღემდე არსებული, სამსჯავრო კანონებს არკვევდა და ხან მასში
ოდნაი ცვლილებები შეჰქონდა. მოსამართლის ხელოვნება იმაში
გამოიხატება, რომ სასამართლოს პრაქტიკაში თავიდან აიცილოს
კანონთა კრებულში დამკვებული დაუხვეწავი ადგილები; ამგვარ
საქმეში გაუფრთხილებლობა ხშირად სამართლიანობას აყენებს
ზიანს. ვესტმინსტერის დიდ პირქუშ დარბაზში არა მარტო კანო-
ნებს ამუშავებდნენ, არამედ მათ იყენებდნენ კიდევაც. ამ დარბაზის
მოთაღული ჭერი წაბლის ხისგან იყო ნაკეთები, წაბლის ხის ჭერზე
ობობა ქსელს ვერ გააბამს, სამაგიეროდ, კანონებში იბმოდა საქმა-
რისად ერთგვარი ქსელი.

სასამართლოს სხდომა და საკანონმდებლო პალატის სხდომა
ორი სხვადასხვა საგანია. ამ ორ პრეროგატივაზე ფუძნდება უზუ-
ნაესი ხელისუფლება. „ხანგრძლივმა პარლამენტმა“, რომელმაც
სხდომები 1640 წლის 3 ნოემბერს დაიწყო, მალე იგრძნო, რომ
საჭირო იყო რევოლუციური მიზნით ამ ორპირი ხმლით შეიარა-
ლება. ამიტომ მსგავსად ლორდთა პალატისა, მან თავი არა მარტო
კანონმდებელ ხელისუფლად გამოაცხადა, არამედ სასამართლო
ხელისუფლადაც.

ეს ორმაგი ხელისუფლება უხსოვარი დროიდან ლორდთა პა-
ლატას ეკუთვნოდა. ჩვენ ახლახან ვთქვით, რომ მოსამართლეების
სახით ლორდები ვესტმინსტერ-ჰოლში მართავდნენ სხდომებს,
ხოლო როგორც კანონმდებლები, სხვა შენობას იყენებდნენ.

არსებითად, თვით ლორდთა პალატას მოგრძო და ვიწრო დარ-
ბაზი ეჭირა, შუქი ჭერში დატანებული ოთხი ფანჯრიდან ჩამო-
დიოდა. ასე რომ, სინათლე სახურავიდან და აგრეთვე მეფის ბალ-

დახინის ზემოთ ფარდებაფარებული ერთი მრგვალი, ექვსკუშიანი სარკმლიდანაც შემოდის. საღამოობით აქ კედლებზე მიმაგრებული მხოლოდ თორმეტ კანდელაბრს ანთებდნენ. ვენეციური სენატის დარბაზში სინათლე უფრო მცირე, მეტად მცირე იყო. ხალხთა ბედ-იღბლის ყოვლადშემძლე დამდგენლებს ოდნავი სიბნელე ისევე შვეართ, როგორც ბუს.

ლორდების სხლომის დარბაზს ზედ უზარმაზარი, მრავალწახნაგოვანი თალი დასცქეროდა, ოქროს ვარაყით დამშვენებული, ხოლო თემთა პალატის ჭკერი ბრტყელი იყო. მონარქიული წეს-წყობილების დროს ნაგებობებს განსაზღვრული მოსაზრებებით აშენებდნენ. ლორდთა პალატის გრძელ დარბაზს დასაწყისში კარი ჰქონდა, ხოლო მოპირდაპირე კედელთან სამეფო ტახტი იდგა. კარიდან რამდენიმე ნაბიჯით დამორებული მესერი იყო გავლებული დარბაზის სივანეზე; ეს იყო ერთგვარი საზღვარი, რომლითაც აქეთ მდებარე ხალხის ადგილი აღინიშნებოდა, ხოლო იქით — წარჩინებულთა. სამეფო ტახტის მარჯვნივ, გერბით შემკულ ბუხარზე მარმარილოს ორი ბარელიეფი მოჩანდა: ერთზე გამოსახული იყო კეთუოლფის გამარჯვება ბრეტონელებზე, 572 წელს მომხდარი, მეორეზე — გეგმა დაბა დენსტებლისა, სადაც მხოლოდ ოთხი ქუჩა იყო თანახმად ქვეყნის ოთხი მხარისა. სამეფო ტახტი აღმართული იყო სამი საფეხურის ზემოთ. მას „მეფის სავარძელს“ უწოდებდნენ. სამეფო ტახტის ორივე მხარეს კედლებზე ფენებად გაკრული იყო ლორდთა პალატისადმი ელისაბედ დედოფლის ნაჩუქარი ქსოვილის შპალერი. შპალერზე ამოქარგული სურათები თანამიმდევრულად გამოხატავდნენ ესპანეთის არმადის ვეელა თავგადასავალს, დაწყებული მისი ესპანეთიდან ზღვაზე გასვლით და დამთავრებული მისი დაღუპვით ინგლისის სანაპიროებთან. ხომალდების წყალზევითა ნაწილები ამოქარგული იყო ვერცხლისა და ოქროს ძაფებით, რაც დროთა მსვლელობისაგან ჩაშავებულიყო. ეს შპალერები კედლის კანდელაბრებით იყო დაყოფილი; მის ქვეშ, სამეფო ტახტის მარჯვნივ, სკამები იდგა სამშწკრივად ეპისკოპოსებისათვის. მარცხნივ იმდენივე სკამი, პერცოგებისა, მარკიზებისა და გრაფებისათვის. სკამებშუა გასასვლელები იყო დატოვებული. პირველი სექტორის სამ გრძელ სკამზე პერცოგის დასაჯდომი იყო; მეორე სექტორისაზე — მარკიზებისა; მესამისაზე — გრაფებისა. ვიკონტების სკამები,

ერთიპორეზე მიდგმული, სამეფო ტახტის პირდაპირ იდგა; ხოლო მათ უკან და მესრის წინ ორი სკამი იდგა ბარონებისათვის. სამეფო ტახტის მარჯვნივ, ზემო სკამზე ორი მთავარეპისკოპოსის დასაჯდომი იყო: კენტერბერიისა და იორკისა. შუა გრძელი სკამი სამ ეპისკოპოსს ეჭირა: ლონდონისას, დერჰემისას და ვინჩესტერისას. ქვემოთა, მესამე მწკრივის სკამები დანარჩენი ეპისკოპოსებისათვის იყო განკუთვნილი. კენტერბერიის მთავარ ეპისკოპოსსა და სხვა ეპისკოპოსებს შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებაა, — კენტერბერიისა „განგებითა ღვთისათა“ არის ნაკურთხი, მაშინ როდესაც სხვა ეპისკოპოსები „ნებითა ღვთისათა“ არიან ნაკურთხი. სამეფო ტახტის მარჯვნივ იდგა სავარძელი, უელსის პრინცისათვის, მარცხნივ — დასაკეცი სკამები, მეფური სისხლის პრინცებისათვის. ამ სკამების უკან მოგრძო სკამი იდგა, ეს არასრულწლოვანი, უასაკო პერებისათვის, რომელთაც ჯერ უფლება არ ჰქონდათ პალატაში სხდომების მონაწილენი ყოფილიყვნენ. ყველგან სამეფო სუბულები, ოთხივე კედელზე, პერების თავსდამყურედ, ისევე როგორც მეფის თავსდამყურედ უშველებელი ფარები ეკიდა, ზედ ინგლისის გერბის სახით. პერების ვაჟიშვილები და მემკვიდრეები სხდომას ესწრებოდნენ. ისინი მეფის ტახტის უკან, კედელსა და ბაღდახინს შუა ფეხზე იდგნენ. სამეფო ტახტისა და სამ მწკრივ სკამებს შუა კიდევ დიდი ოთხკუთხა ადგილი რჩებოდა თავისუფალი. ამ ადგილას ხალიჩა ეფინა, ინგლისის ღმერთებით ნასახი. ხალიჩაზე ოთხი ტომარა* იდო მატყლით სავსე, ერთი პირდაპირ მეფის ტახტის წინ, კანცლერისათვის, ეს პიროვნება ზედ ამ ტომარაზე იჯდა, ხელში კვერთხი და სახელმწიფო ბეჭედი ეჭირა. მეორე ტომარა ეპისკოპოსების წინ იდო, სახელმწიფო მრჩეველ-მოსამართლეებისათვის, რომელთაც დასწრების უფლება ჰქონდათ, მხოლოდ ხმის მიუცემლად. მესამე ტომარა, პერცოგების, მარკიზებისა და გრაფების პირდაპირ — სახელმწიფო მდივნისათვის და მეოთხე, ვიკონტებისა და ბარონების პირდაპირ, გვირგვინოსნის კლერკისა და პარლამენტის კლერკისთვის იყო განკუთვნილი. ამ ტომარაზე კლერკების ორი თანამემწე დაჩოქილი წერდა. ამ ოთხკუთხედის შუაში მაუღგადაფარებული მაგიდა იდგა, ზედ გროვად ქალაღდები, სიები და საანგარიშო დავთრები ეწყო; იქვე იდგა მკვირვად ნაჭედი სამელნეუბი და მაგიდის ოთხივე კუთხეში მაღალი სანათ-ლაამპრები. პერებს

ადგილებს ეჭირათ „ქრონოლოგიური წესით“, თითოეულს თავისი
პაპის მიხედვით. ისინი ადგილებს იკავებდნენ ორმაგი უფროს-
ობისდა თანახმად, თუ ვის რა ტიტული ჰქონდა მინიჭებული, ან
რაღაც მესურთან იდგა შავი კვერთხის ბოქაული და ხელთ ეპყრა
თავისი თანამდებობის ემბლემა. კართან თავისი თანაშემწე იდგა და
კარს გარეთ კი შავი კვერთხის მაცნე. ამ მაცნის მოვალეობას შეად-
გენდა კამიუცხადებინა სხდომის გახსნა შემახილით: „მოისმინეთ“.
ის სამჯერ დაიძახებდა ამ სიტყვას ფრანგულად, ამასთანავე სიტყ-
ვის პირველ ნახევარს საზეიმო კილოთი გააგრძელებდა. ამ მაცნეს
კვერდით იდგა კანცლერის კვერთხისმტვირთველი.

როდესაც პალატის სხდომა მეფის თანდასწრებით მიმდინარე-
ობდა, ერისკაცნი პურები თავგვირგვინიანნი ისხდნენ, ხოლო სასუ-
ლიერო პირთ თავზე მიტრები ედგათ.

მათკარეპისკოპოსის მიტრახე პერცოვის გვირგვინი იყო გა-
მოკვეთილი, ხოლო ეპისკოპოსები, ხარისხით ვიკონტებთან გათა-
ნასწორებულნი, ბარონის გვირგვინიან მიტრას იხურავდნენ.

უცნაური გარემოებაა. მაგრამ იმავე დროს ჭკუასთან ახლოც:
ის ოთხკუთხედი, რომელიც სამეფო ტახტის, ეპისკოპოსების სკა-
მებისა და ბარონების სკამების გამო მოხაზულიყო და რომლის
შუაგულს მოხელეები დაჩოქილიყვნენ, ზედგამოჭრილი ასლი იყო
საფრანგეთის პირველი ორი დინასტიის დროს არსებული უძველესი
პარლამენტისა. ხელისუფლება საფრანგეთშიც და ინგლისშიც
ერთსა და იმავე გარეგნულ ფორმებს იღებდა. 853 წელს პინკმარი
ტრაქტატში „სამეფო პალატების გაწყობილობის შესახებ“ თითქოს
მთურამეტე საუკუნეში ჩატარებულ ლორდთა პალატის სხდომებს
აღწერს. მეტად კურიოზული ოქმია, ცხრაასი წლით ადრე შედგე-
ნილი ამ მოვლენებამდე.

რა არის ისტორია? წარსულის გამოხმაურება მოძავალში. ეს
არის შუქი, რომელიც მოძავლისაგან წარსულს ეფინება.

პარლამენტის მოწვევა სავალდებულო იყო მხოლოდ ყოველი
შვიდი წლის მერე.

ლორდები თათბირობდნენ კარდახურულში, ხოლო თემთა პა-
ლატის სხდომები ხალხის თანდასწრებით იმართებოდა. ლორდთა
საჯარო თათბირი ღირსების შებღალვა ეგონათ.

ლორდების რიცხვი განუსაზღვრელი იყო. ახალი ლორდე-

ბის წარმოშობა, ასე ღორდის ტიტულ-ხარისხის მიხედვით მკერდს უფლებას შეადგენდა და ეს ერთგვარად შექარასაც ნამსახურს პერუ ბის მამარო, მათი ურხობის ხაწინაადმდევი.

შეივრამეტე საუკუნის დამდეგს პალატის სხდომებზე უფრო პაპისილი ღორდების რიცხვის ერთობ მსამსხვედროვან ხროვას მაღწია. შემდეგ ეს რიცხვი კიდევ უფრო გაიზარდა. არისტოკრატიული წრეებისათვის ახალი და ახალი ადამიანების შესტერა მკერდის ძალაუფლებას განსახდერული პოლიტიკური მარხებისათვის სჭირდებოდა. ელისაბედ დედოფალმა შესადლოა შეცდომა დაუმვა იმით, რომ პერუბის რიცხვი სამოცდახუთ კაცამდე შეამოგლოა. წარჩინებულთა რიცხვი რამდენად მცირეა, იმდენად ძლიერია. რამდენად ბევრი ხალხია მათ თავერილობაში, იმდენად საკლესია იქ შინაური კაცი. იაკობ მკორე მშვენიერად გრძობდა ამას, როდესაც მან ღორდების რიცხვი ხუთი პალატაში ასოთხმოცდარვაამდე ას ასოთხმოცდაექსამდე გაზარდა, თუ აქედან გამოვრიცხავთ მკერდის აღკოვის ორი პერცოვის მკუდლეს პორტსმუთისა და კლივლესას. ანა დედოფლის დროს პერუბის ხაერთო რიცხვის, ეპისკოპოსების თურთ, ორას შეიდამდე მაღწია.

გარდა დედოფლის მკუდლისა, კემბერლენდის პერცოვისა, პერცოვები სულ ოცდახუთნი იყვნენ. ამათგან პირველი — ნორფოლკი, პალატის სხდომებს არ ესწრებოდა, ვინაიდან იგი კათოლიკე იყო. ხოლო უკანასკნელი, პერცოვი კემბრიჯისა, კურთფიურსტი პანოვერისა, თუმცა უცხოელი იყო, მაგრამ იგი შედიოდა პალატის წევრთა შემადგენლობაში. ვინჩესტერი, რომელიც ინგლისის პირველ და ერთადერთ მარკიხად ითვლებოდა იხე, როგორც ასტროგა, ერთადერთი მარკიხი გახლდათ ესპანეთისა, არ ესწრებოდა პალატის სხდომებს, რადგან იაკობინელი* იყო. მათ გარდა კიდევ ხუთი მარკიხი იყო: ამათგან უფროსად ცნობდნენ ლინდსეის, ხოლო უმცროსად ლოთიანს. გრაფების რიცხვი სამოცდაცხრამეტს აღწევდა, იმათგან პირველი იყო დერბი, ხოლო უკანასკნელი აილვი. ვიკონტი იყო ცხრა; მათში პირველი ჰელფორდი, ხოლო უკანასკნელი ლინსდეილი. ბარონი — სამოცდაორი, იმათგან პირველი ებურგევი, ხოლო უკანასკნელი პერუვი, ღორდი პერუვი, როგორც ყველაზე უმცროსი წევრი პალატისა, იწოდებოდა „უმცროსად“. ღერბი, რომელიც იაკობ II-ის დროს მეთიხე იყო უფროსებიდან, რადგან

ბარისხით მათზე მაღლა იდგნენ გრაფები: ოქსფორდი, შრუსბერი და კენტი, შემდეგ, ანას დროს გრაფებს შორის პირველ ადგილს უჭირს იმხანად ბარონების სიიდან ორი კანცლერის სახელი გაქრა: ჰერულამისა, რომელიც ისტორიაში ცნობილია ბეკონის სახელით და უემისა, რომელსაც ისტორია ჯეფრისის სახელით იცნობს. ბეკონი და ჯეფრისი შავბნელი სახელებია, თითოეული თავისებურად. 1705 წელს ოცდაექვსი ეპისკოპოსისგან დარჩენილი იყო ოცდახუთი. კინაიდან ჩესტერის ეპარქია ვაკანტური დარჩა. ეპისკოპოსთა შორის სახელოვანი დიდკაცობაც იყო, როგორც მაგალითად, უილიამ ტალბოტი, მთავარეპისკოპოსი ოქსფორდისა, თავისი ოჯახის პროტესტანტული შტოს მოთავე. სხვანი გამოჩენილი სწავლულები იყვნენ, როგორც, მაგალითად, ჯონ შარპი, მთავარეპისკოპოსი ორიკისა, დეკანად ნამყოფი ნორვიკში, პოეტი თომას სპრატი, — რომერსტელური ეპისკოპოსი, კაცი აპოპლექტური გარეგნობისა, ან კიდევ ეპისკოპოსი ლინკოლნისა, უეიკი, მოწინააღმდეგე ბოსიუესი; ავი სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში კენტერბერის მთავარეპისკოსის კათედრას განაგებდა.

განსაკუთრებულად საგანგებო შემთხვევაში, როდესაც, მაგალითად, ზედა პალატას მეფის რომელიმე უწყება უნდა მოესმინა, ეს დიდებული კრება ქლამინდოსნებისა, პარიკოსნებისა, მიტრებითა და თეთრბუმბულიანი ქუდებით ავსებდა ხოლმე პერების დარბაზს; ეს დიდებულები ჩამოსხდებოდნენ კიბისებრ დახარისხებულ ადგილებზე კედლების გასწვრივ, ხოლო ნახევრად ბნელ კედლებზე თვალთ მაინც გაირჩეოდა გამოსახულება ქარიშხლისა ესპანურ არმადას რომ ანადგურებდა. ეს სურათი თითქოს ამბობდა: „ქარიშხალიც კი ემორჩილება ინგლისსო“.

IV

ლორდთა პალატა კველად

გუინაღენის ხელდასხმა პერის წოდებაზე და ლორდთა პალატაში შექვეანის მთელი ცერემონია, დაწყებული სამეფო ჭიშკარში შებრძანებით და დასრულებული შუშაბანდიან როტონდაში კათოლიკური დოგმების საზეიმო უარყოფით, ნახევრად სიბნელეში წარმოებდა.

ლორდმა უილიამ კოუპერმა ნება არ მისცა, რომ მისთვის, ინგლისის კანცლერისთვის, დაწერილებით მოეხსენებინათ ახალგაზრდა ლორდის, ფერშენ კლენჩარლის სახირობის შესახებ. მას თავისი ღირსებისათვის დამამცირებლად მიაჩნდა სცოდნოდა, რომ პერი შეიძლებოდა უღამაზო ყოფილიყო. იგი თავის თავს შეურაცხყოფილად ჩათვლიდა, თუკი რომელიმე თავზედი ხელქვეითი გაბედავდა ამგვარი ცნობა მისთვის ეუწყებინა. უეჭველია, რომელიმე მდაბიო განსაკუთრებული ნიშნისგებით იტყვის: „პრინცი ხომ კუზიანიაო,“ ამიტომ სახირობა შეურაცხყოფელია ლორდისათვის. როდესაც ანა დედოფალი გაკვრით შეეხო გუინპლენის გარეგნობას, ლორდმა კანცლერმა სიტყვა მოუჭრა და შენიშნა: „დიდი კაცის სიღამაზე მის გვარიშვილობაშიაო“. მაგრამ საერთოდ დედოფლის სიტყვებიდანაც და ოქმებიდანაც, რომელთა შემოწმება და აგრეთვე დამოწმებაც დასჭირდათ, იგი ყველაფერს მიხვდა. სწორედ ამიტომ მიმართა მან გამაფრთხილებელ ზომებს.

ახალ ლორდს პალატაში შესვლის დროს, შესაძლოა არასასურველი შთაბეჭდილება მოეხდინა, ეს როგორმე უნდა აეცილებინათ თავიდან. ლორდ-კანცლერმა ზოგიერთ ზომას მიმართა. უსიამოვნო შემთხვევები რაც შეიძლება ნაკლებად — ასეთია მისწრაფება და განუხრელი წესი ყველა წარჩინებული პირისა. ზიზღი უსიამოვნებისადმი უცილობელი ნიშანია ყველა მედიდური გვამისა. საჭირო იყო ეზრუნათ იმაზე, რომ გუინპლენის წარდგენა გართულების გარეშე მომხდარიყო, ისე როგორც ყოველი სხვა პერობის შემკვიდრის მიღება ხდება ხოლმე.

სწორედ ამიტომ ლორდ-კანცლერმა გადაწყვიტა, რომ ეს ცერემონია სალამოს სხდომის დროს ჩატარებულიყო. ნორმანდიულ ქარტიებში ნათქვამის მიხედვით და ტერტულიანეს თქმითაც, კანცლერი, „როგორც კარიბჭიდანვე ზედამხედველი“, უფლებამოსილია თავისი მოვალეობა არა მარტო თვით პალატაში შეასრულოს, არამედ მის კარამდეც. ლორდმა უილიამ კოუპერმა ისარგებლა ამ უფლებით და ლორდ ფერშენ კლენჩარლის თავის უფლებებში აღდგენის, ანუ ხელდასხმის ყველა ფორმალური მხარე შეასრულა შუშაბანდიან როტონდაში. გარდა ამისა, მან ცერემონია ადრე დანიშნა, რათა ახალი პერი პალატაში სხდომის დაწყებამდე შესულიყო.

რაც შეეხება პარლამენტის დარბაზის გარეთ პერის ღირსება-

ზე აღზევებას, ამის მაგალითები ადრეც ყოფილა. ასე მაგალითად, პირველი მემკვიდრეობითი ბარონი ჯონ ბოშანი პოლტ-კასლელი, რომელმაც 1387 წელს რიჩარდ მეორისაგან კიდერმინსტერის ბარონის ტიტული მიიღო, პალატაში სწორედ ასეთივე წესით იქნა მიღებული.

თუმცა ამ მაგალითის მიბაძვით ლორდ-კანცლერმა თვითონ ჩაიქნა თავი ფრიად საჭოჭმანო მდგომარეობაში, რაშიც იგი მხოლოდ ორი წლის მერე დარწმუნდა, ვიკონტ ნიუპევენის ლორდების პალატაში შევევანისას.

თავისი ახლომხედველობის გამო, რაც ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, ლორდ უილიამ კოუპერს თითქმის არ შეუძნევია გუინპლენის სახირობა; ხოლო აღმქმელ ლორდებს სულაც არ შეუხედავთ მისთვის, სიბერისაგან თითქმის დაბრმავებულიყო ორივე.

სწორედ ამის გამო აირჩია ისინი ლორდ-კანცლერმა აღმქმელე-ბად.

კიდევ მეტიც, ლორდ-კანცლერმა გუინპლენის ტანს რომ შეხედა, გაიფიქრა, ერთობ წარმოსადევიაო.

იმ წუთში, როცა ორმა კარისმცველმა ფართოდ გააღო გუინპლენის წინ კარები, დარბაზში მხოლოდ რამდენიმე ლორდი იმყოფებოდა, ისიც უმეტესობა მოხუცებული; ბერიკაცები ისეთივე სიბეჯითით მიდიან ხოლმე კრებაზე, როგორი ხალისითაც ეარშიყებიან ახალგაზრდა მანდილოსნებს. მხოლოდ პერცოვის ორი სკამი იყო დაკავებული. ერთი მთლად გათეთრებულ თომას ოსბორნს, ლილსის პერცოვს ეკავა, მეორე — შეჭადარავებულ შონბერგს, იმ შონბერგის შვილს, რომელიც წარმოშობით გერმანელი იყო, მარშლის კვერთხის მიხედვით ფრანგი და პერობის მიხედვით — ინგლისელი. ის ჯერ ინგლისის წინააღმდეგ იბრძოდა, როგორც ფრანგი, შემდეგ ნანტის ედიქტით განდევნილმა, ახლა უკვე როგორც ინგლისელმა, იმ სახით დაიწყო ბრძოლა საფრანგეთისავე წინააღმდეგ. ეკლესიის თავადთა სკამზე, ზემო კუთხეში იჯდა მხოლოდ მთაერეპისკოპოსი კენტერბერიისა, უფროსი სასულიერო პირი ინგლისში. ქვემოთ იჯდა დოქტორი საიმონ პატრიკი, ეპისკოპოსი ილიისა, იგი ესაუბრებოდა ეველინ პირპონტს, მარკიზს დორჩესტერისას, რომელიც განუმარტავდა მას განსხვავებას გაბიონსა და პურტინს შორის, შტურმფალეებსა და პალისადებს შორის. პალი-

სადებს იმ სექტებს უძახდნენ, რომლებიც კარვების წინ იყვნენ აღ-
მართულნი და რომელთა დანიშნულება სამხედრო ბანაკის დაცვა-
იყო, შტურმფალეები კიდევ მთელი რიგი წვეტიანი მარგილები იყო,
ციხესიმაგრის თხრილის წინ გარიგებული; ისინი გზას უღობავდ-
ნენ იერიშზე მისულებს და გაქცევის საშუალებას არ აძლევდნენ
აღყაშემორტყმულებს. მარკიზი უხსნიდა: ამ მარგილებს ნახევრა-
მდე ამაგრებენ მიწაში და სანგრებს გარს შემოუზღუდავენ ხოლ-
მეო. თომას თინი, ვეიშუთის ვიკონტი, კანდელაბრთან მისულიყო
და სინათლეზე ათვალეირებდა არქიტექტორის მიერ წარმოდგენილ
გეგმას, თავის ინგლისურ პარკში უილტშირში გასაკეთებელი გა-
ზონისას, რომელიც კვადრატულად უნდა დაყოფილიყო, წითელი
და ყვითელი ქვიშით შემოგარსული, აგრეთვე მდინარის ნიჟარე-
ბითა და ქვანახშირის მტკრითაც. ვიკონტების სკამზე ისხდნენ
უფროსების გაუთვალისწინებლივ, მოხუცი ლორდები: ესექსი,
ოსალსთონი, პერეგრინი, ოსბორნი, უილიამ ზულსტაინი, გრაფი
როშფორი და რამდენიმე ახალგაზრდა ლორდი. ეს უკანასკნელნი
იმათ რიცხვს ეკუთვნოდნენ, რომელნიც პარიკს აღარ ხმარობდნენ.
ისინი გარს შემოხვეოდნენ პრაის დევერეს, ვიკონტ პერფორდს და
იმ საკითხებზე მსჯელობდნენ, შეიძლებოდა თუ არა ჩაის მაგიერ
ეხმარათ დაკბილულფოთლებიანას ნაყენი. „ნაწილობრივ შეიძლე-
ბაო“, — ამბობდა ოსბორნი, „მთლიანადაც თავისუფლად შეიძლე-
ბაო“ — ამტკიცებდა ესექსი. მათ ლაპარაკს ყურადღებით უსმენდა
პოლეტს სენტჯონი, ბიძაშვილი ბოლინგბროკისა, ასე თუ ისე შე-
მდეგ მის მოწაფედ ვოლტერი ითვლებოდა, ვინაიდან ვოლტერის
გონების გახსნა მამა პორეს* სკოლიდან დაიწყო და ბოლინგბრო-
კის გავლენით დამთავრდა. მარკიზის სკამზე თომას გრეი, მარკიზი
კენტისა, კამერჰერი დედოფლისა, რობერტ ბერტის არწმუნებდა,
ლინსეის მარკიზს, ინგლისის ლორდ-კამერჰერს, რომ დიდი ინგლი-
სური ლატარიის მთავარი მოგება 1614 წელს შეხვდა ორ ფრანგს,
აქ ჩამოსახლებულ ბატონ ლეკოკს, პარიზის პარლამენტის ყოფილ
წევრს და ბატონ რავენელს, ბრეტონელ აზნაურსო. გრაფი უაიმსი
კითხულობდა წიგნს სათაურით: „საინტერესო წინასწარმეტყველე-
ბანი სიბილუბისა“. ჯონ კემპბელი, გრაფი გრინიჩი, ცნობილი თავი-
სი გრძელი ნიკაპითა და ოთხმოცდაშვიდი წლის მოხუცისათვის იშ-
ვიათი ცელქობითაც, წერილს სწერდა თავის საყვარელს. ლორდი

ჩანდობის ფრჩხილების წმენდით იყო გართული. რადგან სხდომა მეფის დასწრებას გულისხმობდა, ესე იგი, გვირგვინოსნის ნაცვლად კომისრები უნდა დასწრებოდნენ. ამიტომ სამეფო ტახტის წინ კარის მცველთა ორი თანაშემწე აღისფერ ხავერდგადაკრულ სკამს დგამდა. მეორე მატყლის ტომარაზე იჯდა სიების განმგებელი; ის ახლა იმ სახლში ცხოვრობდა, რომელიც წინათ გაქრისტიანებულებრავლებს ეჭირათ. მეოთხე ტომარაზე კლერკების ორ თანაშემწეს დაქოქა და აქტების დავთრებს ფურცლავდნენ.

ლორდ-კანცლერი პირველ მატყლის ტომარაზე მოთავსებულიყო. პარლამენტის მოხელეებმაც თავიანთი ადგილები დაიჭირეს; ზოგი ფეხზე იდგა, ზოგიც დაჯდა. როდესაც ყველანი დალაგდნენ, მთავარებისკოპოსი კენტერბერიისა ადგა და ხმამაღლა წარმოთქვა ლოცვა, რის შემდეგ სხდომა დაიწყო. სწორედ ამ დროს გუინპლენიც შემოვიდა. მისთვის ყურადღება არავის მიუქცევია. ბარონების მეორე სკამი, რომელზედაც ის იჯდა, მოაჯირთან იყო ახლოს; ისე რომ, მან შემოსვლისას მხოლოდ ორიოდ ნაბიჯი გადადგა. აღმქმელი ლორდები მას მარჯვნივ და მარცხნივ მოუსხდნენ, რის მოხუბითაც ახალი ლორდის გამოჩენა შეუმჩნეველი დარჩა. წინასწარ არავინ გაუფრთხილებიათ და პარლამენტის კლერკმაც ჩუმად წაიკითხა ყველას საბუთი, რაც კი ახალ ლორდს ეხებოდა. ხოლო ლორდ-კანცლერმა მისი პერების წოდებაში მიღების შესახებ გამოაცხადა, „ერთობლივი უყურადღებობის“ მომენტში, როგორც ანგარიშებშია ნათქვამი.

ყველანი გართული იყვნენ ლაპარაკით: დარბაზში საკმაოდ ძლიერი გუგუნი ისმოდა. კრებებზე ამით ხშირად სარგებლობდნენ და ხმაურობაში ისეთ დადგენილებას გამოაცხადებდნენ ხოლმე, რომ შემდეგ ის თვითონ მონაწილეებშივე იწვევდა გაკვირვებას. გუინპლენი იჯდა მდუმარედ, ქუდმოხდილი, ორ მოხუცს შუა, თავისი აღმქმელების, ლორდ ფიცუოლტერსა და ლორდ ერანდელს შუა.

საჭიროა შევნიშნოთ, რომ ბარკილფედრო, როგორც ჯაშუში, განდობილი იყო და მას გადაწყვეტილი ჰქონდა, რადაც არ უნდა დასჯდომოდა, თავისი განზრახვა ბოლომდე მიეყვანა; მან ოფიციალურ მოხსენებებში ლორდ-კანცლერისადმი რამდენიმედ მაინც დაფარა ლორდ ფერმენ კლენჩარლის სახიჩრობა, თან განსაკუთრებით

ხაზი გაუსვა იმას, რომ გუინპლენს, თუ ნებისყოფას დაძაბავდა, შეეძლო მოეშორებინა პირისახიდან სიცილის გამოძეტველება და თავისი დასახიჩრებული იერიშათვის სერიოზული ელფერი მიეცა. გუინპლენის ამ უნარს ბარკილფედრო შესაძლოა ახვიალებდა კიდევაც. თუმცა რა მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა არისტოკრატიის თვალში ერთ-ერთი მისი წარმომადგენლის სახიჩრობას? განა თვითონ ლორდ-კანცლერი, უილიამ კოუპერი არ იყო ავტორი ცნობილი გამოთქმისა: ინგლისში პერის აღდგენას მათთვის უფლებებში მქონი მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე მეფის რესტავრაციასო. ცხადია, რომ სილამაზე და ხელოვნება უკეთესია განუყრელნი ყოფილიყვნენ; საწყენია, რომ ლორდი დასახიჩრებულია; ეს, რა თქმა უნდა, ბედის ბოროტი დაცინვაა. მაგრამ არსებითად განა ეს გაკლენას იქონიებს მის უფლებებზე? ლორდ-კანცლერმა სათანადო გამაფრთხილებელი ზომები მიიღო და სწორადაც მოიქცა, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ეს ზომებიც რომ არ ყოფილიყო მიღებული, რა დაუშლიდა პერს ლორდთა პალატაში შესვლას? განა გვარიშვილობა და მეფური ჩამოშავლობა ვერ გამოისყიდიან, როგორც უნდა იყოს, სახიჩრობასა და დაშავებულობას? განა 1347 წელს გამქრალი კიუმენების უძველეს საგვარეულოში, ბიუკენის გრაფებში თაობიდან თაობაზე არ გადადიოდა პერის ღირსების თანასწორად მათი ველური, ხრინწიანი ხმაც, ისე, რომ მარტო ამ მხეცური გრგვინვით ცნობდნენ შოტლანდიელი პერის ნაშიერებს. განა კეისარ ბორჯიას* დაუშალა ვალენსიის პერცოგად ყოფნა იმან, რომ მას სახეზე საძაგელი, სისხლივით წითელი ლაქები ჰქონდა? განა იოანე ლუქსემბურგელს სიბრძავემ დაუშალა ბოჰემიის მეფედ ყოფნა? განა რიჩარდ III-ს* კუზმა ხელი შეუშალა ინგლისის მეფე გამხდარიყო? თუ კარგად დაუფიქრდებით, აღმოჩნდება, რომ სიმახინჯე და სახიჩრობა არა მარტო არ ამცირებდა დიდებას, არამედ ხელსაც უწყობდა და თვალისჩინივით ხდიდა ამ სახელ-დიდებას. დიდკაცობა იმდენად დიდებულია, რომ ვერავეთარი სახიჩრობა მას ვერ დაამცირებს. ასეთია მეორე, არანაკლებ მნიშვნელოვანი მხარე საკითხისა. როგორც მკითხველი ხედავს, ვერაფერმა შეუშალა ხელი გუინპლენის მიღებას პერთა რიცხვში და ლორდ-კანცლერის წინასწარი გაფრთხილებანი ყველა სხვა შემთხვევაში თუ მიზანშეწონილი იქნებოდა, აქ არისტოკრა-

ტიული პრინციპების თვალსაზრისით სრულიად ზედმეტი გამოდგა. დარბაზში შესვლისას გუინპლენმა პეროლდმეისტერის დარიგების თანახმად და აგრეთვე ორივე აღმქმელის გახსენებათა თანახმადაც, „სამეფო სავარძელს“ თავი დაუკრა.

ამგვარად, ყოველივე დასრულდა, ის ლორდი გახდა.

ის ახლა ფეხით სთელავდა იმ საუცხოო მწვერვალს, რომლის თვალისმომჭრელი ელვარების წინაშე მისი მასწავლებელი ურსუსი მთელ თავის სიცოცხლეში შიშითა და ძრწოლით იხრიდა ქედს.

ის ახლა იმყოფებოდა ინგლისის ყველაზე უფრო ბრწყინვალე და ამავე დროს პირქუშ ადგილას.

ეს იყო ძველი ფეოდალური მწვერვალი, რომელსაც ექვსი საუკუნის მანძილზე შესცქეროდა ევროპა და ისტორია. საშინელი ელვარება წყვილადის სამეფოდან ამოხეთქილი.

იგი ამ ელვარების წრეში მოექცა და მოექცა საბოლოოდ.

ახლა ის თავის წრეში იყო. თავის ადგილზე, ისე, როგორც მეფეა. ამიერიდან მას ხელს არაფერი შეუძლის, იგი საბოლოოდ აქ დამკვიდრდება.

ეს მეფის გვირგვინი, რომელიც ბალდახინის ზემოთ ეკიდა, ღვიძლი და იყო მისი საკუთარი გვირგვინისა. იგი პერი იყო ამ მეფის ტახტისა.

მეფის ხელისუფლების წინაშე იგი წარმოადგენდა წარჩინებულ დიდკაცს. ის მეფეზე დაბლა იდგა, მაგრამ მისი მსგავსი იყო.

ვინ იყო იგი გუშინ? — კომედიანტი, მასხარა. დღეს ვიღა გახდა? — მულობელი.

გუშინ არარა იყო, დღეს ყოვლადშემძლეა.

ერთი არსების სულსა და გულში პირისპირ შეხვედრილნი არარაობა და ყოვლისშემძლეობა უცბად ორ სხვადასხვა ნახევრად გარდაიქმნენ ერთსა და იმავე შეგნებაში. ორი აჩრდილი, აჩრდილი სიღარიბისა და აჩრდილი კეთილდღეობისა დაეპატრონენ ერთსა და იმავე სულს და თითოეული თავისკენ იზიდავდა მას. ეს ორი ძმა, მტრები ერთმანეთისა — სიღარიბე და სიმდიდრე ტრაგიკულ შერკინებაში შესულნი, ერთმანეთში იყოფდნენ გონებას, ნებისყოფასა და სინდისს ერთი კაცისას. აბელი და კაენი განხორციელდნენ ერთ პიროვნებაში.

ქედალური ლაზლანდარობა

პალატის სკამები თანდათანობით გაივსო. ლორდები გამოიხდნენ. დღის წესრიგში იდგა საკითხი — ბილი კემბერლენის პერცოგის, გეორგ დანიელის, დედოფლის ქმრისათვის ყოველწლიური ჯამაგირის ასი ათას გირვანქა სტერლინგამდე გაზრდის შესახებ. გარდა ამისა გამოცხადდა, რომ პალატაში წარმოდგენილი იქნება მისი უდიდებულესობის, დედოფლის მიერ მოწონებული რამდენიმე ბილი; ბილებს წარმოადგენენ გვირგვინოსნის კომისრები, რომელთაც დაეკისრებათ უფლება-მოვალეობა, დაამტკიცონ ისინი, რის გამოც სხდომას სამეფო მნიშვნელობა ეძლეოდა. პერებს საპარლამენტო ქლამინდები გადაეცემათ, თავიანთი ჩვეულებრივი ტანისამოსის ანდა სასახლის კარისკაცთა ტანისამოსის ზემოდან. ყველას ერთნაირი ქლამინდი ემოსა, სწორედ ისეთი, როგორც გუინპლენისათვის წამოესხათ მხრებზე. განსხვავება მხოლოდ იმაში იყო, რომ პერცოგებს ხუთ-ხუთი ზოლი ყარყუმი ეკერათ, ოქრომკედშემოვლებული; მარკიზებს ოთხი ზოლი; გრაფებსა და ვიკონტებს სამ-სამი ზოლი; ხოლო ბარონებს ორ-ორი ზოლი, ლორდები ჯგუფ-ჯგუფად შემოდრიოდნენ და თან ტალანშივე დაწყებულ საუბარს განაგრძობდნენ. ზოგიც თითო-თითო შემოდრიოდა. ყველას ჩაცმულობა საზეიმო ელფერს ატარებდა, ხოლო მათ პოზასა და საუბარში არაფერი საზეიმო არ იგრძნობოდა. თითოეული ლორდი შემოსვლისას სამეფო ტახტს უკრავდა თავს.

პერები თავს იყრიდნენ, ყველა დიდებული და სახელოვანი დარბაზში თითქმის ყველანაირი ცერემონიალის გარეშე შემოდრიოდა, რადგან სხვა ხალხი იქ არ იყო. შემოვიდა ლესტერი და ხელი ჩამოართვა ლიჩფილდს. შემდეგ გამოცხადდნენ ჩარლზ მორდაუნტი, გრაფი პიტერბორო და მონშუთი, მეგობარი ლოკისა, რომელმაც წინადადება შეიტანა მონეტების გადადნობაზე. კიდევ შემოვიდა ჩარლზ კემპბელი, გრაფი ლოუდუნი, რომელსაც რალაცას უჩურჩულებდა ფუკ გრევილი, ლორდი ბრუკი. შემდეგ დორში, გრაფი კარნარვონი, შემოვიდა რობერტ სეტონი, ბარონი ლექსინგტონი, შეილი იმ ლექსინგტონისა, რომელმაც კარლოს II-ს ურჩია გაეკ-

ლო ისტორიოგრაფი გრეგორიო ლეტი, რადგან მას ნაკლები ცოდნა ჰქონდა საიმიხოდ, რომ ისტორიკოსი ყოფილიყო. შემოვიდა ლამაზი მოხუცი თომას ბელასაიზი, ვიკონტი ფალკომბერგისა. შემდეგ სამნი, ბიძაშვილები პოვარდები: — პოვარდი გრაფი ბანდონი, ბოურს-პოვარდი, გრაფი ბექმირი და სტაფორდ-პოვარდი, გრაფი სტაფორდი. შემდეგ ჯონ ლოვლესი, ბარონი ლოვლესი, რომლის შთამომავლობა 1736 წელს მოისპო, რამაც რიჩარდსონს* ხელი შეუწყო თავის რომანში შეექანა ლოვლესი და ამ სახელით შეექმნა განსაკუთრებული ტიპი. ყველა ეს პირი, დაწინაურებული პოლიტიკურ სფეროში, ან ომში, რომელთაც თავისი ღვაწლით სახელი მოეხვეჭათ ინგლისისათვის, ახლა აქ იცინოდნენ და ლაზღანდარობდნენ. ეს იყო თვითონ ისტორია საშინაო ტანსაცმელში.

ნახევარ საათზე ნაკლებ დროში პალატაში თითქმის მთელმა შემაღკენლობამ მოიყარა თავი, გასაგებიც არის, — სამეფო სხდომა უნდა ჩატარებულიყო. უფრო უჩვეულო აქ ის ჩანდა, რომ ლაპარაკი შეტად გაცხოველდა. სულ ახლახან ძილისძაგვარ დუმილში შთანთქმული პალატა ისე აგუგუნდა, როგორც რაიმესაგან აფორიაქებული სკა. იგი გამოაფხიზლა დაგვიანებული ლორდების გამოჩენამ. მათ თან მოიყვალეს საინტერესო ამბები. უცნაური ამბავია: იმ პერებმა, რომლებიც პალატაში სხდომის დაწყებიდანვე იმყოფებოდნენ, უჭვითაც არ იცოდნენ რა მოხდა პალატაში, მაშინ, როცა ახალმოსულებს უკვე ყველაფერი გაეგოთ.

ბევრი ლორდთაგანი ვინძორიდან იყო.

უკვე რამდენიმე საათის წინ გახმაურდა და მოედო გუინპლენის ამბავი ქვეყანას. საიდუმლოება ბადეს წააგავს: საკმარისია ერთი თვალის ჩავარდეს, რომ ძალე მთლად ჩაირღვევა. ის მომხდარი ამბავი, რომელიც მკითხველმა უკვე იცის, მთელი ისტორია ფიცარბაზე ნაპოვნი პერის შესახებ, მასხარა-კომენდიანტის შესახებ, რომელიც ლორდად იქცა, უკვე დიდიდანვე გაერცელდა ვინძორში, დედოფალთან დაახლოებულთა წრეში. ამაზე ლაპარაკი ატეხეს ჯერ დიდებულებმა, შემდეგ მსახურებმა, მეფის სასახლის შემდეგ ეს მოუღვნა მთელ ქალაქს მოეფინა. მოვლენებს თავიანთი წონა აქვთ და მათზე სრულიად გამოსაყენებელია სისწრაფეთა კვადრატის კანონი. რაკი მოვლენები ხალხს უკერად დაატყდება თავს, მაშინვე წარმოუდგენელი სისწრაფით იწყება ყველანაირი მითქმა-მოთქმა.

ჯერ კიდევ შვიდ საათზე ლონდონში არაუინ იცოდა ამ ამბის შესახებ. რვა საათზე ქალაქში ყველანი გუინპლენზე ლაპარაკობდნენ. მხოლოდ სხდომის დაწყებამდე მოსული რამდენიმე ხნიერი ლორდი ბაიბურშიც არ იყო, რადგან მათ ვერ მოესწროთ ქალაქში გაველა, სადაც ყოველ ნაბიჯზე ხმაძაღლა ლაპარაკობდნენ მომხდარ ამბაზე. მათ, ადრე მოსულებმა, ეს დრო პალატაში დააყოვნეს, და ვერც ვერაფერი გაიგეს. ისინი არხეინად იხდნენ თავიანთ ადგილებზე, როდესაც ახალმოსულებმა აღუღებთ მიმართეს მათ.

— როგორ მოგწონთ ეს ამბავი? — ეკითხებოდა ფრენსის ბროუნი, ვიკონტი მონტეკიუტი, მარკიზ დორჩესტერს.

— რა ამბავი?

— ნუთუ ეს შესაძლებელია?

— რა, რა არის შესაძლებელი?

— რა და „კაცი, რომელიც იცინის!“

— რას ნიშნავს „კაცი, რომელიც იცინის?“

— როგორ, თქვენ არაფერი იცით „კაცზე, რომელიც იცინის?“

— არა, არ ვიცი.

— ის ხომ მასხარაა, ბაზრების კომედიანტი, წარმოუდგენლად გონჯი; ისეთი გონჯი, რომ ბალაგანში აჩვენებენ ორ გროშად. პამპულაა.

— მერე და რა მოხდა?

— თქვენ, აი ახლა, ის ინგლისის პერად ჩარიცხეთ.

— თქვენ თვითონა ხართ კაცი, რომელიც იცინის, მილორდ მონტეკიუტი.

— მე სულაც არ ვიცინი, მილორდ დორჩესტერ.

ვიკონტმა მონტეკიუტმა ხელით ანიშნა პარლამენტის კლერკს, მოდიო, ისიც მატყლით გატენილი ტომრიდან წამოდგა და დაუდასტურა მათ ბრწყინვალეობას ფაქტი ახალი პერის მიღებისა. შემდეგ მან ყველაფერი დაწვრილებით მოახსენა ამის შესახებ.

— აი, ამბავი თუ გინდათ, — თქვა ლორდმა დორჩესტერმა, — მე კიდევ სულ ელიის ეპისკოპოსს ვესაუბრებოდი!

ახალგაზრდა გრაფი ენსლი მივიდა მოხუც ლორდ იურთან, რომელსაც მხოლოდ ორი წლის სიცოცხლედა დარჩენოდა, მართლაც იგი 1707 წელს გარდაიცვალა.

— მილორდო იურ!

- რაო, მილორდო ენსლი?
- თქვენ იცნობდით ლორდ ლინეუს კლენჩარლის?
- მოხუც ლორდსა? ვიცნობდი.
- აი, იმას, შვეიცარიაში რომ მოკვდა?
- დიახ, ჩვენ ნათესავებიც კი ვიყავით.
- ის ხომ კრომველის დროს რესპუბლიკელი იყო და კარლოს მეორის დროსაც არ უღალატია თავისი იდეისათვის.
- რესპუბლიკელი? სრულებითაც არა. ის მხოლოდ ნაწვენი იყო და გაჯავრებული ჩამოშორდა ყოველგვარ საქმეს. მას პირადი ანგარიშები ჰქონდა მეფესთან. მე სარწმუნო წყაროებიდან ვიცი, რომ ლორდი კლენჩარლი შეურიგდებოდა მეფეს, თუკი მას კანცლერის ადგილს მისცემდნენ. მაგრამ ეს ადგილი ლორდ ჰაიდს არგუნეს.
- მიკვირს თქვენგან, მილორდო იურ! მე მითხრეს, ლორდ კლენჩარლი პატიოსანი ადამიანი იყო.
- პატიოსანი! განა პატიოსანი ადამიანები არსებობენ? ყმაწვილო კაცო, პატიოსანი ადამიანები არ არიან ამ ქვეყნად.
- განა კატონი* პატიოსანი კაცი არ იყო?
- თქვენ გწამთ კატონი, თქვენ?..
- არისტიდეს* ხომ?..
- არისტიდეს გააგდეს და ძალიანაც კარგად მოიქცნენ.
- თომას მორზე* რაღას იტყვით?
- თომას მორს თავი მოჰკვეთეს და კარგადაც მოიქცნენ.
- მაშ, თქვენის აზრით, ლორდ კლენჩარლიც...
- ისიც მაგათი ყაიდისა იყო. ამასთანავე კაცი თავისი ნებით რჩებოდა განდევნილობაში? მეტად სასაცილოა.
- კლენჩარლი განდევნილობაში მოკვდა.
- პატიემოყვარე კაცი იყო და იმედი გაუცრუვდა. ვიცნობდი თუ არა? როგორ არ ვიცნობდი, მე მისი საუკეთესო მეგობარი ვიყავი.
- თქვენ ალბათ იცით, მილორდო იურ, რომ შვეიცარიაში მან ცოლი შეირთო.
- რაღაც გამიგონია ამის შესახებ.
- და რომ მას კანონიერი ვაჟი ჰყავდა?
- დიახ, ის ვაჟი მოუკვდა.
- არა, ის ვაჟი ცოცხალია.
- ცოცხალია?

- დიახ, ცოცხალია.
- შეუძლებელია.
- სრულიად შესაძლებელია. დამტკიცებულია, დამოწმებულიც. ოფიციალურად დადასტურებულია სასამართლოს მიერ. რეგისტრირებულიც არის.
- თუ ასეა, ეს ვაჟიშვილი მემკვიდრეობით მიიღებს კლენჩარლის პერობას?
- არა, როგორ თუ მიიღებს?
- რატომ?
- იმიტომ, რომ მან უკვე მიიღო ეს მემკვიდრეობა. საქმე გაკეთებულია.
- როგორ, უკვე?
- აბა, მიიხედეთ, მილორდო იურ, ის თქვენს ზურგს უკან ზის, ბარონების სკამზე.
- ლორდმა იურმა უკან მიიხედა, მაგრამ გუინპლენი თავდახრილი იჯდა და პირისახე არ უჩანდა.
- ხედავთ! — დაიძახა მოხუცმა, რომელიც ვერაფერს ხედავდა, გარდა გუინპლენის თმებისა, — მას უკვე ახალი მოდა შეუთვისებია, უპარიკოდ მოსულა.
- გრენტემი კოლპეპერს მიუახლოვდა.
- აი ვინ გაება მახეში!
- ვინა?
- დევიდ დერი-მოირი.
- როგორ თუ გაება?
- ის ხომ პერი აღარ არის.
- როგორ თუ აღარ არის?..

და პენრი ოვერკერმა, გრენტემის გრაფმა უამბო ჯონს, ბარონ კოლპეპერს მთელი „ანეკდოტი“, ესე იგი, ამბავი ზღვიდან გამორიყული და საადმირალოში მიტანილი ბოთლის შესახებ, კომპრაჩიკოსების პერგამენტის შესახებ, მეფის ბრძანების შესახებ და ამ ბრძანების ჯეფრისის ხელმოწერით განმტკიცების შესახებ; პირისპირ წაყენებაზე საუთვორქის სატანჯაოში, იმაზე, თუ როგორ უყურებს ყველა ამ მოვლენას — ლორდი-კანცლერი და დედოფალი, უამბო აგრეთვე კათოლიკური დოგმატების უარყოფის შესახებ შუშაბანდიან როტონდაში, ბოლოს ფერმენ კლენჩარლის პალატის წე-

კარგად მიღებაზე სხდომის დაწყების წინ. ორივე ლორდი ცდილობდა კარგად შეეხედა ლორდ ფიცუოლტერისა და ლორდ ერანდელს შუა მჯდომი ახალი პერისთვის, რომელზეც ამდენს ლაპარაკობდნენ, მაგრამ როგორც ლორდმა იურმა და ლორდმა ენსლიმ, ამათაც ვერ მოახერხეს ახალი პერი დაკვირვებით დაეთვალიერებინათ.

შეიძლება შემთხვევით მოხდა, ან იქნებ იმიტომ, რომ ამაზე იზრუნეს კანცლერისაგან წინასწარვე საამისოდ მომზადებულმა აღმკველებმა, გუინპლენი ჩრდილში იჯდა, რაც მას ცნობისმოყვარე თვალთაგან იფარავდა.

— სად არის, აბა სად არის?

ვინც პალატაში შემოდოდა, ყველა ამას ეკითხებოდა თავის თავს, მაგრამ კარგად დათვალიერება მაინც ვერავინ მოახერხა. ზოგიერთებს, ვისაც გუინპლენი „მწვანე ფიცრულაში“ ენახათ, მოუთმენლობისაგან სული ელეოდათ, მაგრამ ყველა მათი ცდა ამაო იყო. როგორც ხანდახან საჯარო ყრილობებზე მოხუცი მანდილოსნები წინ აეფარებიან ხოლმე სიფრთხილისათვის ახალგაზრდა ქალს, რათა მას ურცხვი თვალთ არავინ შეხედოს, ასევე მიჰფარებოდნენ გუინპლენს განიერი მხრებით ხნიერი და უძლური ლორდები, მათ ყველაფრისადმი გულგრილობა ეტყობოდათ. მოხუცი, რომელთაც ნიკრისის ქარი აწუხებთ, ნაკლებ დაინტერესებულნი არიან იმით, რაც მათ არ ეხებათ.

ხელიდან ხელში გადადიოდა სამსტრიქონიანი ასლი იმ წერილისა, რომელიც, როგორც ირწმუნებოდნენ, პერციოგის ასულმა ჯოზიანამ გაუგზავნა თავის დას, დედოფალს, პასუხად მისი წერილისა; ამ წერილში მისმა უდიდებულესობამ დედოფალმა წინადადება მისცა ჯოზიანას, მისთხოვებოდა ახალ პერს, ბარონ კლენჩარლების კანონიერ მემკვიდრეს ლორდ ფერმენს. ჯოზიანას საპასუხო წერილი შემდეგი შინაარსისა აღმოჩნდა:

„დედოფალო!

მე თანახმა ვარ. ამით შესაძლებლობა მომეცემა, საყვარლად ვიყოლიო ლორდი დევიდი“. ქვეშ ხელმოწერილი იყო: „ჯოზიანა“. ეს წერილი, ნამდვილი თუ მოგონილი, ერთობლივ აღტაცებას იწვევდა. ახალგაზრდა ლორდი ჩარლზ ოკემპტონი, ბარონი მოპენი, ერთი იმათგანი, ვინც პარიკს არ ატარებდა, გატაცებით კითხულობდა ამ ბარათს. ლუის დიურასი, გრაფი ფივერშენი, ინგლისელი, რომე-

ლიც წმინდა ფრანგული გონებამახვილობით განირჩეოდა, ღიმი-
ლით გადახედავდა ხოლმე მოჰენს.

— აი შესმის! ქალიც ასეთი უნდა! ასეთი ქალის შერთვა მართ-
ლაც რომ ღირს!

და დიურასსა და მოჰენს შორის, სხვა ლორდთა თანდასწრებით
ასეთი დიალოგი გაიბა:

— კერცოგის ასულს ჯოზიანას შეირთავდი, ლორდო მოჰენ?

— რატომაც არა.

— დალახეროს ეშმაკმა!

— ეს ხომ ბედნიერება იქნებოდა.

— ასეთ ბედნიერებას თქვენთან ერთად სხვებიც გაიზიარებდნენ.

— განა სულ ასე არ ხდება?

— ლორდო მოჰენ, თქვენ მართალი ხართ. როცა საქმე ქალს
ეხება, ჩვენ ყოველთვის სხვისი ნასუფრალიდა გვრჩება. ვინ მისცა
ამას დასაწყისი?

— ალბათ ადამმა.

— სრულებითაც არა.

— უფრო სწორად, სატანამ.

ბოლოს ლუის დიურასმა შენიშნა:

— ჩემო ძვირფასო, ადამი მხოლოდ სხვათა თვალის ასახვევა-
დაა მოყვანილი. ის უბედური ხომ მოტყუებული დარჩა, მან მთელი
კაცობრიობის მოდგმა აიკიდა ზურგზე. სატანამ მამაკაცი დედაკა-
ცისთვის შექმნა.

ნათანაულ კრიუმ, ორჯერ პერად ყოფილმა, ერისკაცობაში ბა-
რონმა კრიუმ და სამღვდელოდ კურთხევისას ეპისკოპოსმა დურ-
ქემისამ, ეპისკოპოსის სკამზე მჯდომმა გადასძახა ჰიუ ჩოლმლეის,
ცნობილ კანონმცოდნე გრაფ ჩოლმლეის:

— ნუთუ ეს შესაძლებელია?

— თქვენ გინდათ თქვათ — ნუთუ ეს კანონიერიაო? — გაუსწორა
ჩოლმლეიმ.

— ახალი ლორდის მიღება პალატის დარბაზში არ მომხდარა,

— განაგრძობდა ეპისკოპოსი, — თუმცა, როგორც ამბობენ, ასეთი
მაგალითები ადრეც ყოფილა.

— დიახ, მაგალითად, ლორდი ბოშანი რიჩარდ II-ის დროს და
ლორდი ჩენეი, ელისაბედის დროს.

- და ლორდი ბროკილი კრომველის დროს.
- კრომველი აქ სახსენებელი არ არის.
- თქვენ რას ფიქრობთ ამ ამბებზე?
- როგორ გითხრათ...

- მილორდო გრაფ ჩოლმლეი! მაშ რომელ ადგილს დაიჭერს პალატაში ახალგაზრდა ფერმენ კლენჩარლი?

- მილორდო ეპისკოპოსო, რადგან რესპუბლიკამ დაარღვია უძველესი მამაპაპური წესი უფროსობისა, ამიტომ კლენჩარლების საპეროს ახლა ბარნარდების საპეროსა და სომერსების საპეროს შუა ადგილი უჭირავს; მაშასადამე, აზრის გამოთქმის დროს ლორდი ფერმენ კლენჩარლი ილაპარაკებს მერვე.

- აბა იფიქრეთ, ბაზრების მანჭია!..

- ეგ მოვლენა თავისთავად მე არ მაკვირვებს, მილორდო ეპისკოპოსო, ასეთი ამბები ხდება. უფრო საკვირველი მოვლენებიც კი ხდება. განა წითელი და თეთრი ვარდების ომის წინ, 1399 წლის I იანვარს უცებ არ გაშრა მდინარე უზა, ველფორდში? ჰოდა, თუკი შეიძლება მდინარე გაშრეს, მაშინ წარჩინებულიც შეიძლება ჩავარდეს დამამცირებელ მდგომარეობაში. ითაკის მეფე ულისეს* ისე მოუხდა, რომ ყველანაირ საქმიანობას ხელსა კიდეებდა. ტაკიმასხარას გარეგან ქერქში ფერმენ კლენჩარლი ისევ ლორდად რჩება. მდაბიო ადამიანის ტანსაცმელი არ ამცირებს იმით, ვის ძარღვებშიც კეთილშობილი სისხლი ჩქეფს, მაგრამ სხდომათა დარბაზის გარეთ ფიცის მიღება და პალატის წვერად ჩარიცხვა, თუმცა სავსებით კანონიერად მოახდინეს, მაინც შესაძლოა საკამათო გახდეს. მე ვფიქრობ, რომ ჩვენ უნდა მოვილაპარაკოთ და შევთანხმდეთ ამის შესახებ, საჭიროა თუ არა ლორდ-კანცლერს შემდეგში კითხვა წავუყენოთ და რამდენიმე კვირის შემდეგ გამოირკვევა როგორ უნდა მოვიქცეთ.

ეპისკოპოსმა შენიშნა:

- სულერთია, ასეთი ამბავი არ მომხდარა გრაფ ჯესბოდუსის დროიდან დღემდე.

ჰველგან ლაპარაკობდნენ მხოლოდ გუინპლენზე, „კაცზე, რომელიც იცინის“, ტედკასტერის სასტუმროზე, „მწვანე ყუთზე“, „და-მარცხებულ ქაოსზე“, შვეიცარიასზე, შილონზე, კომპრაჩიკოსებზე, განდევნაზე, დასახინრებაზე, რესპუბლიკაზე, ჯეფრისზე, იაკობ II-

ზე, მეფის ბრძანებაზე, ბოთლზე, რომელიც საადმირალოში გაეხსნათ, შამაზე — ლორდ ლინეუსზე და მის კანონიერ ვაჟიშვილ ლორდ ფერმენზე, უკანონი შვილ ლორდ დევიდზე, მათ შორის შესაძლო შეჯახებაზე, ჰერცოგის ასულ ჯოზეფინაზე, ლორდ-კანცლერზე, დედოფალზე. დარბაზს ხმამაღალი ჩურჩული ისეთი სისწრაფით მოედო, როგორც ცეცხლი მოედება თოფის წამალს. დაუსრულებელი წვრილმანებით პირს იტკბარუნებდნენ, ჭორაობდნენ. ყველა ამ მითქმა-მოთქმისაგან დარბაზში განუწყვეტელი გუგუნი იდგა. გუინპლენს მხოლოდ ბუნდოვნად ესმოდა ეს გუგუნი და ეჭვიც არა ჰქონდა, რომ ამის მიზეზი თვითონ იყო. მაგრამ ის მაინც თავისებურად ადევნებდა თვალყურს ყველაფერს, მისი ყურადღება მიჰყოფილი იყო სადღაც სიღრმისკენ და არა იმ გარეგან მხარეზე, რაც იმ წუთას დარბაზში ხდებოდა. ყურადღების სიჭარბე განკერძოებას იწვევს.

ხმაური პალატაში არ უშლის სხდომის თავის რიგზე მიმდინარეობას. ისე, როგორც გზაზე მტკრის ადენა არ უშლის ჯარის წინ მსვლელობას ხელს. ის მოსამართლენი, რომლებიც ლორდთა პალატაში მაყურებლების როლს ასრულებდნენ და ლაპარაკის უფლება მხოლოდ მაშინ ჰქონდათ, როდესაც რამეს შეეკითხებოდნენ, მეორე მატყლის ტომარაზე დასხდნენ. ხოლო სამი სახელმწიფო მდივანი შესამე ტომარაზე მოთავსდა. პერის ტიტულის შემკვიდრენი შეიკრიბნენ მათთვის განკუთვნილ განყოფილებაში, სამეფო ტახტის უკან; მცირეწლოვანმა პერებმა დაიკავეს თავიანთი განსაკუთრებული მერხი, 1705 წელს ესენი თორმეტამდე იყვნენ: ჰენტინგტონი, ლინკოლნი, დორსეტი, ვარვიკი, ბათი, ბერლინგტონი, დერვენტუოტერი, რომელიც შემდეგ ტრაგიკულად დაიღუპა, ლონგვილი, ლოსდეილი, დადლეი, უორდრი და კარტრეტი. ამ ყმაწვილთა შორის რვა გრაფი იყო, ორი ვიკონტი და ორიც ბარონი.

თითოეულმა ლორდმა თავისი ადგილი დაიკავა იმ სკამებზე, რომლებიც სამრიგად უვლიდა დარბაზს. თითქმის ყველა უპისკოპოსი მოსულიყო. ჰერცოგები ბევრნი იყვნენ, დაწყებული ჩარლზ სეიმურიდან, სომერსეტის ჰერცოგიდან და გათავებული ჰანოვერის კურფიურსტის გეორგ-ავგუსტოსით, კემბრიჯის ჰერცოგი, რომელიც რანგით უმცროსი იყო, ტიტულის უფრო გვიან მიღების გამო. ყველას უფროს-უმცროსობის მიხედვით ეჭირა ადგილი. კავენდი-

ში, ჰერცოგი დეკონშირი, რომლის პაპამაც თავისთან პართიქში შეიფარა ოთხმოცდათორმეტი წლის პიბსი. იყვნენ კიდე: ლენოქსი, ჰერცოგი რიჩმონდი, სამი ფიც-როი; ჰერცოგი საუთჰემპტონი, ჰერცოგი გრეუტონი და ჰერცოგი ნორთუმბერლენდი. ბუტლერი, ჰერცოგი ორმონდი. სომერსეტი, ჰერცოგი ბოფორტი, ბოკლერკი ჰერცოგი სენტ-ოლბენსი, რაულეტი, ჰერცოგი ბოლტონი. ოსბორნი, ჰერცოგი ლიდსი, რაიოტლსი რესელი, ჰერცოგი ბეტფორდი, რომლის დევიზი და სამხედრო სახელი იყო: „მოხდეს, რაც მოსახდენია!“ რაც ბედისადმი სრულ დამორჩილებას გულისხმობდა. კიდე შეფილდი, ჰერცოგი ბეკინჰემი, მენის ჰერცოგი რეტლენდი და სხვანი. არც ნორფოლკის ჰერცოგი ჰოვარდი, არც შრუსბერის ჰერცოგი ტალბოტი არ ესწრებოდნენ სხდომას, რადგან ისინი კათოლიკეები იყვნენ. არც მალბოროს ჰერცოგი ჩერჩელი იყო, ჩვენებურად მალბრუკელი. იმ დროს იგი „სალაშქროდ შეჭურვილი“ საფრანგეთში იბრძოდა. არ იყვნენ აგრეთვე შოტლანდიელი ჰერცოგები: ქუინსბერი, მონტროზი და როქსბერგი, რადგანაც ისინი ლორდთა პალატაში მხოლოდ 1707 წელს მიიღეს.

VI

ქვედა და ზედა პალატა

უცებ დარბაზი ძლიერ განათდა. ოთხმა შეკარემ შემოიტანა და მეფის ტახტის ორივე მხარეს დადგა ოთხი მაღალი კანდელაბრი, ცვილის შრავალი ანთებული სანთლით. ამგვარად მეფის ტახტი, თუმცა ცარიელი, მაგრამ დიდებული, მოწყულისფრად აელვარდა. მასზე თვით დედოფალიც რომ მჯდარიყო, ეს გარემოებაც კი არ გახდიდა მას უფრო დიდებულს.

შემოვიდა შავი კვერთხის ბოქაული, ასწია ზევით თავისი კვერთხი და ყველას გასაგონად წარმოთქვა:

— მათი მოწყალება, კომისრები მისი უდიდებულესობისა.

ხმაური უცბად შეწყდა.

დიდი კარის ხლურბლზე კლერკი გამოჩნდა პარიკითა და გრძელკალთებიანი ქლამინდით, ხელში ჰერალდიკური სუბბულებით ნაკერი ბალიში ეჭირა, რომელზეც ჰერგამენტის გრაგნილები ეწყო,

ეს ბილები იყო. თითოეულს დაწესული აბრეშუმის ზონარი ეკიდა, ბოლოში მიმაგრებული ბურთულებით. ამ ბურთულებიდან ზოგი ოქროსი იყო. ამ ბურთულების სახელის მიხედვით — „BILLS“ ან „BULLES“ — კანონებსაც ინგლისში ბილებს, ხოლო რომში ბულებს უწოდებენ.

კლერკს შემოჰყვა სამი კაცი, პერის ქლამინდებითა და ბუმბულიანი ქუდებით მორთული.

ესენი მეფის კომისრები იყვნენ. პირველი მათგანი ინგლისის ლორდი-ხაზინდარი გოდოლფინი იყო, მეორე, საბჭოს თავმჯდომარე ლორდი პემბროკი, მესამე, ლორდი ნიუქასლი, — მისი უდიდებულესობის დედოფლის საკუთარი ბეჭდის მცველი.

ისინი ერთიმეორეს მოჰყვებოდნენ არა როგორც ტიტულებით უფროსნი, არამედ თანამდებობრივი იერარქიით. ამიტომ გოდოლფინი მოდიოდა პირველი, ხოლო ნიუქასლი უკანასკნელი, თუმცა იგი პერცოვი იყო.

მიადგნენ სამეფო ტახტის წინ მდგომ სკამს, თავი დაუკრეს „მეფის სავარძელს“, მერე ქუდები ისევ დაიხურეს და მერხზე ჩამოსხდნენ.

ლორდ-კანცლერმა შავი კვერთხის ბოქაულს მიმართა:

— გამოუძახეთ თემთა პალატის წარმომადგენლებს.

შავი კვერთხის ბოქაული გავიდა.

ლორდთა პალატის კლერკმა მატყლით სავსე ტომრების შუაში მდგარ მაგიდაზე დადო ბალიში ბილებით.

შზადება-შესვენება რამდენიმე წუთს გაგრძელდა. ორმა მეკარემ მოაჯირის წინ დადგა წითულხავერდგადაკრული სამსაფეხურიანი ფიცარნაგი, რომელზედაც ლურსმნების ოქროვანი თავები ისე იყო განლაგებული, რომ ჰერალდიკური სუმბულის სახეს ქმნიდა.

ორფა კარი კიდევ გაიღო და ვიღაცის ხმამ აუწყათ:

— ინგლისის თემთა პალატის წარმომადგენელნი, ერთგული ქვეშევრდომნი. — ეს შავი კვერთხის ბოქაული იყო, რომელმაც პალატის მეორე ნახევრის მოსვლა გამოაცხადა.

ლორდებმა ქუდები დაიხურეს.

თემთა პალატის წევრები სპიკერის* წინამძღოლობით ქუდმოხდილნი შემოვიდნენ.

ისინი მოაჯირთან გაჩერდნენ. ტანთ სამოქალაქო ტანისამოსი

მკვით, უმთავრესად შავი ფერისა. ყოველ მათგანს წელზე დაშნა
კრტყა.

სპიკერი, პატივცემული ჯონ სმითი, ესკვაირი, ანდოვერელი დე-
პუტატი მოაჯირის წინ ფიცარნაგზე ავიდა. მას, თემთა პალატის
ორატორს, მხრებზე წამოსხმული ჰქონდა შავი ატლასის გრძელი,
განიერსახელოებიანი ქლამინდი, რომელსაც ოქრომკედის ზონარი
ხვეულად ჰქონდა შემოკერებული. მისი პარიკი ცოტა უფრო პატა-
რა იყო, ვიდრე ლორდ-კანცლერისა. მიუხედავად მისი მედიდური
გარეგნობისა, მაინც იგრძნობოდა, რომ ის აქ მეორეხარისხოვან
როლს ასრულებდა.

თემთა პალატის ყველა წევრი ქუდმოხდილი, მოწიწებით იდგა
ლორდების წინაშე, ხოლო ლორდები ისხდნენ და ქუდებიც ეხურათ.

თემთა პალატის წარმომადგენელთა შორის დაინახავდით ჯო-
ზეფ ჯეკილს, ქალაქ ჩესტერის მთავარ მოსამართლეს, მისი უდიდე-
ბუღესობის დედოფლის სამ ნაფიც კანონთმცოდნეს: ჰუპერს, პაუს-
სა და პარკერს. გენერალურ პროკურორსა და გენერალურ ვეჟილს
— საიმონ პარკორტს.

გარდა რამდენიმე ბარონეტისა, აზნაურისა და ცხრა ლორდისა:
პარპინგტონის, ფიც-პარდინგის, ჰაიდისა და ბერკლის, რომლებიც
პერუბის შვილები იყვნენ და პერობის მემკვიდრეობას ელოდნენ,
ქვედა პალატის დანარჩენი წევრები, საშუალო წოდებისანი იყვნენ.
ისინი მღუშარედ იდგნენ, ვითარცა ბნელი ხალხის გროვა.

როდესაც მათი ნაბიჯების ხმაური დაცხრა, შავი კვერთხის ბო-
ჭულის მაცნემ, კართან მდგომმა, შესძახა:

— ისმინეთ!

გვირგვინოსნის კლერკი ადგა, აიღო ბალიშიდან პერგამენტის
გრაგნილი, გაშალა და წაიკითხა. ეს იყო დედოფლის ეპისტოლე,
რომელიც იუწყებოდა, რომ თავის წარმომადგენლებად, პარლა-
მენტში, ბილუბის დამტკიცების თავისუფლებით იგი სამ კომისარს
ნიშნავდა, სახელდობრ...

აქ კლერკმა ხმა აღიმადლა:

— სიდნეის, გრაფ გოდოლფინს.

კლერკმა თავი დაუკრა ლორდ გოდოლფინს. ლორდმა გოდოლ-
ფინმა ქუდი ოდნავ ასწია. კლერკმა განაგრძო:

— თომას პერბერტს, გრაფს ჰემბროკისას და მონტგომერისას.

კლერკმა თავი დაუკრა ლორდ ჰემბროკსაც; ლორდმა ჰემბროკმა ხელი ოდნავ შეახო თავის ქუდს, კლერკმა განაგრძო:

— ჯონ ჰოლისს, ნიუქასლის ჰერცოგს.

კლერკმა თავი დაუკრა ლორდ ნიუქასლს. ლორდმა ნიუქასლმა პასუხად ოდნავი თავის დაკვრა იკმარა.

ამის მერე გვირგვინოსნის კლერკი ისევ დაჯდა. ახლა პარლამენტის კლერკი ადგა. მისმა თანაშემწემ, მის უკან დაჩოქილმა, მის სავე მაგალითს მიჰბაძა. ორივენი სამეფო ტახტის პირდაპირ დადგნენ, ხოლო ზურგით თემთა პალატის წევრებისკენ.

ბალიშზე ხუთი ბილი იყო. ეს ხუთი ბილი თემთა პალატის მიერ მიღებული და ლორდთა პალატის მიერ მოწონებული მეფის სანქციას ელოდა.

პარლამენტის კლერკმა პირველი ბილი წაიკითხა.

თემთა პალატის ამ აქტით ხარჯები, ერთი მილიონი გირეანქა სტერლინგის ოდენობით, დედოფლის მიერ გაღებული ჰემპტონ-კორტში მისი რეზიდენციის გასამშენებლად, სახელმწიფოს გასავლის ანგარიშს მიეწერა.

კლერკმა ამ ბილის კითხვა დაასრულა და სამეფო ტახტს მდებლად დაუკრა თავი. მისმა თანაშემწემაც ასევე გაიმეორა. თან უფრო მეტად მოიხარა წელში, შემდეგ ეს უკანასკნელი ნახევრად მოტრიალდა თემთა პალატის წარმომადგენლებისკენ და წარმოთქვა:

— დედოფალი მიიღებს რა თქვენი კეთილი ნებით მიძღვნილს, თანვე თანხმობას აცხადებს ამასა ზედან.

შემდეგ კლერკმა მეორე ბილი წაიკითხა:

ეს იყო პროექტი იმ კანონისა, რომლითაც საპყრობილეში დაპატიმრება და ჯარიმა მიესჯებოდა ყველა იმას, ვინც თავს აარიდებდა სამხედრო სამსახურს. უჯამაგიროდ სამსახურში მყოფმა ლაშქარმა, ელისაბედ დედოფლის დროს, როდესაც ესპანური არმადა უნდა შემოსულიყო, ას ოთხმოცდახუთი ათასი ქვეითი მებრძოლი და ორმოცი ათასი ცხენოსანი გამოიყვანა.

ორივე კლერკმა ისევ თავი დაუკრა „მეფის სავარძელს“, რის შემდეგ კლერკის თანაშემწემ გვერდზე მიიხედა თემთა პალატისაკენ და წარმოთქვა:

— ასეთია ნება მისი უდიდებულესობისა.

მეხამე ბილი ლიხვილიძისა და კომენტარიის ეპარქიას უდი-
დესა დამსა და პრეზენტას*, ეს ეპარქია ყველაზე მდიდარი იყო
ბილი ინგლისისი; ამ ეპარქიის საკათედრო ტაძარს ბილი უნიშნა-
და ყოველწლიურ რენტას, უძრავლებდა კანონიკების რიცხვსა
და სასულიერო პირებს შემოსავალს უძლიერებდა, იმისთვის, რომ,
როგორც ნათქვამი იყო პროექტის შესავალ ნაწილში, „დაეკმაყო-
ფილებინათ საჭიროება ჩვენი წმინდა ეკლესიისა“. მეოთხე ბილს
ბიუჯეტში შექონდა ახალი გადასახადები: პრილა „მარმარი-
ლოს“ ქაღალდზე, დაქირავებულ დახურულ ეტლებზე, რომლებიც
ლონდონში რვაასამდე ირიცხებოდა და რომლებსაც გადასახადი
ორმოცდაათი გირვანქა სტერლინგი ეწერებოდა ყოველწლიურად.
აგრეთვე გადასახადები თავისუფალ ვეჯილებზე, პროკურორებსა და
სასამართლოს ვეჯილებზეც, თითოეულზე ორმოცდარვა გირვანქა
სტერლინგის ოდენობით; გადასახადი ტყეის გამოქნაზე, „მიუხე-
დავად მეტყავეების საჩივრებისა“, — როგორც ნათქვამი იყო შეს-
ავალ ნაწილში, გადასახადი საპონზე, „მიუხედავად ქალაქების —
ექსეტერისა და დევონშირის უკმაყოფილებისა, სადაც ბევრი მაუდი
და სარკი შხადდება და ამისათვის ბევრი საპონი იხმარება ქსოვი-
ლების სარეცხად“; გადასახადი ღვინოზე, თითო პატარა კათხაზე
ოთხი შილინგი; ფქვილზე, ქერსა და სვიაზე; ამასთანავე ეს უკა-
ნასკნელი გადასახადი ყოველი ოთხი წლის მერე ხელახლა უნდა
განეახლებინათ, ვინაიდან „სახელმწიფოს საჭიროებანი“, როგორც
ნათქვამი იყო ისევ იმავე წინასიტყვაობაში, „ძალა უნდა იღვეს
კომერციულ მოსახრებებზე“; შემდეგ გადასახადები ეწერებოდა
ხომალდზე დასატვირთ საქონელს ექვსი ტერნუას გირვანქის რა-
ოდენობით. დასაკლეთიდან შემოზიდულ თითო ტონა საქონელზე და
თურამეტ გირვანქა სტერლინგამდე აღმოსავლეთიდან შემოზიდულ-
ზე; გარდა ამისა, ბილი აცხადებდა, რომ ყოველ სულზე გადასახადი
შარშან შეგროვილი საკმაო არ იყო და დამატებით გადასახადებს
აწესებდა სულზე ოთხ შილინგს, ანუ ორმოცდარვა ტერნუას სუს,
ამასთანავე ნათქვამი იყო, რომ ვინც ამ გადასახადს თავს აარიდებ-
და, ორმაგი გადასახადი დაეკისრებოდა. მეხუთე ბილი კრძალავდა
ისეთი ავადმყოფის მიღებას საავადმყოფოში, რომელიც წინასწარ
არ შეიტანდა ერთ გირვანქა სტერლინგს დასამარხად, იმ შემთხვე-
ვისათვის, თუ ავადმყოფი იქ მოკვდებოდა. სამი უკანასკნელი ბი-

ლიც, ისევე, როგორც პირველი ორი, პალატამ დაამტკიცა. ზემოთ ნათქვამი პროცედურის გამეორებით; ესე იგი, მეფის საკარძლოს წინ მდაბლად თავის დაკვრითა და ტრადიციული ფორმულის გამეორებით: „ასეთია ნება დედოფლისა“. ამ ფორმულას ყოველთვის წარმოთქვამდა კლერკის თანაშემწე, თუმთა პალატის წევრებისაკენ ნახევრად პირშიბრუნებული.

შემდეგ კლერკის თანაშემწემ ისე დაიჩოქა მეოთხე მატყლის ტომარასთან და ლორდ-კანცლერმა ყველას გასაგონად წარმოთქვა:

— აღსრულდეს ყოველივე იმგვარად, როგორც ამაზე შევთანხმდით.

ამით მთავრდებოდა „სამეფო სხდომა“.

სპიკერმა დაბლა დახარა თავი კანცლერის წინაშე და უკუსვლით ჩაივინა ფიცარნაგიდან. თან იატაკზე მოთრეულ ქლამინდს მალა წევდა; თუმთა პალატის ყველა წევრმა თითქმის იატაკამდე დახარა თავი და გაივინა დარბაზიდან. ლორდები ყურადღებასაც არ აქცევდნენ ყველა ამ პატივით მოხსენებას და თავიანთ მორიგ საქმეებში გართულიყვნენ.

VII

ცხოვრების ძარიშხლეაი ოკეანისაზე საშინელია

კარი ისევე მოიხურა. შავი კვერთხის ბოქაული დარბაზში დაბრუნდა. ლორდ-კომისრებმა სახელმწიფო სკამები დატოვეს და თანამდებობის მიხედვით მათთვის განკუთვნილ პერცოგთა სკამებზე პირველი სამი ადგილი დაიკავეს. ამის შემდეგ ლორდ-კანცლერმა სიტყვა ითხოვა.

— მილორდებო! კამათი, ამ რამდენიმე დღეში უკვე განხილულ ბილზე, მისი უდიდებულესობის პრინციის, დედოფლის ქმრისთვის ყოველწლიური ჯამაგირის ასი ათასი გირვანქა სტერლინგით გადიდების შესახებ ამჯერად დასრულებულია და ჩვენ ახლა ხმის მიცემას უნდა შევუდგეთ. თანახმად ჩვეულებისა, ხმის მიცემა დაიწყება ბარონების სკამიდან უმცროსობის მიხედვით. თითოეული ლორდი მისი გამოძახებისთანავე ადგება და გვიპასუხებს: „კმაყოფილი ვარ“, ან „არა ვარ კმაყოფილი“. ამასთანავე მას უფლება

კლერკა, თუ იგი ამას საჭიროდ დაინახავს, წარმოგვიდგინოს მიზეზები თავისი თანხმობისა ან თანხმობაზე უარისა. კლერკ, დაიწყო შეკითხვები.

პარლამენტის კლერკი ადგა და გადაშალა დიდი ფოლიანტი, რომელიც მოვარაყებულ საწიგნეზე იდო. ეს იყო ევრეთ წოდებული „საპერო წიგნი“.

იმხანად ტიტულით უმცროსი წვერი პარლამენტისა ლორდი ჯონპარვეი იყო, რომელმაც ბარონისა და პერის წოდება 1703 წელს მიიღო, სწორედ ის პარვეი, რომლისგანაც შემდეგ წარმოიშენენ მარკიზი ბრისტოლნი.

კლერკმა დაიძახა:

— მილორდო ჯონ, ბარონო პარვეი.

თუთრპარიკიანი მოხუცი ადგა და თქვა:

— კმაყოფილი ვარ.

და ისევ დაჯდა.

კლერკის თანაშემწემ ჩაწერა მისი პასუხი.

კლერკმა განაგრძო:

— მილორდო ფრენსის სეიმურ, ბარონო კონვეი კილტელტეგ.

— კმაყოფილი ვარ, — წაიჩურჩულა და ფეხზე წამოდდა მოხდენილი ახალგაზრდა, რომელსაც სახე პაჟს მიუგაუდა და მაშინ არც კი იცოდა, რომ მომავალში ჰერტფორის მარკიზების პაპა გახდებოდა.

— მილორდო ჯონ ლივსონ, ბარონო გოუერ, — განაგრძობდა კლერკი.

ბარონი გოუერი, საუთერლენდის ჰერცოგების მომავალი წინაპარი ადგა და დაჯდომისას წარმოთქვა:

— კმაყოფილი ვარ.

კლერკი განაგრძობდა:

— მილორდო პინეჯ ფინჩ, ბარონო გერნსეი.

ეს იყო წინაპარი გრაფების ეილსფორდებისა, ესეც ისევე ახალგაზრდა და მოხდენილი იყო, როგორც მარკიზ ჰერტფორდების მამათავარი. მან თავისი დევიზი: „მთელი ცხოვრება გულახდილად ვაცხადო ნება ჩემი“, გაამართლა და ხმამაღლა გამოაცხადა:

— კმაყოფილი ვარ.

ჰერც კი მოასწრო ამ კაცმა ადგილზე დაჯდომა, რომ კლერკმა შპვე მეხუთე ბარონი გამოიწვია:

— მილორდო ჯონ, ბარონო გერნვილ.

— კმაყოფილი ვარ, — უპასუხა სწრაფად წამომდგარმა ლორდმა გრენვილ პოტრიჯმა და მალევე დაჯდა. ლორდ გრენვილ პოტრიჯს შემკვიდრობის გაგრძელება არ ეწერა და მისი დიდება 1709 წელს ჩაქრა.

კლერკმა მეექვსე ლორდი გამოიძახა:

— მილორდო ჩარლზ მონტეგ, ბარონო პალიფაქს.

— კმაყოფილი ვარ, — უპასუხა ლორდმა პალიფაქსმა. მისი, ბარონ მონტეგების, შთამომავლობაც გადაშენდა. ეს გვარი არ უნდა აგვერიოს მონტეგეუსა და მონტეკიუტების გვარში.

და ლორდმა პალიფაქსმა დაუმატა:

— პრინცი გეორგი განსაზღვრულ თანხას იღებს, როგორც მეუღლე მისი უდიდებულესობისა, დედოფლისა; მეორე ჯამაგირი აქვს მას, როგორც პრინცს დანიისას; მესამე — როგორც პერცოგს ქემბერლენდისას; მეოთხე როგორც ლორდს — მთაუარადმირალს ინგლისისას და ირლანდიისას, მაგრამ, როგორც მთაუარსარდალს, მას ჯამაგირი არა აქვს. ეს უსამართლობაა. ინგლისის ხალხის ინტერესებისათვის საჭიროა ბოლო მოეღოს ასეთ უწყესობას.

შემდეგ ლორდმა პალიფაქსმა ქება შეასხა ქრისტიანულ რელიგიას, დაგმო პაპიზმი და ხმა მისცა პრინცისთვის თანხის გადიდებას. ის დაჯდა, კლერკმა განაგრძო.

— მილორდო კრისტოფ, ბარონო ბარნარდისა.

ლორდმა ბარნარდმა, რომლისგანაც შემდეგ პერცოგი კლივენდები წარმოიშვნენ, თავისი სახელი რომ გაიგონა, ადგა და გამოაცხადა:

— კმაყოფილი ვარ.

იგი დაჯდომას არ ჩქარობდა, რადგან მშვენიერი, ძვირფასი, ნაოჭიანი მაქმანის ბრიჯი ეცვა და კოხტაობდა, თუმცა სრულიად ღირსეული ჯენტლმენი იყო და გულადი მეომარიც.

ვიდრე ლორდი ბარნარდი მერხზე ჯდებოდა, კლერკი, რომელიც აქამდე სწრაფად კითხულობდა ყველა ნაცნობ სახელს, ერთ წამს შებორძიკდა, სათვალე გაისწორა და ყურადღებით ჩაიხედა წიგნში, შემდეგ ისევ ასწია თავი და ხმამაღლა წარმოთქვა:

— მილორდო ფერმენ კლენჩარლი, ბარონო კლენჩარლი ჰენკერვილისა.

გუინპლენი წამოდგა.

— არა ვარ კმაყოფილი, — თქვა მან.

ყველამ მისკენ მიიხედა. გუინპლენი მთელი ტანით გამართულიყო. მეფის სავარძლის ორივე მხარეს ანთებული სანთლები ამუქებდნენ მის სახეს, რომელიც ნახევრად ჩამობნელებულ დარბაზში ნათლად მოჩანდა, როგორც ნიღაბი ღრუბლების ქულებში.

გუინპლენმა თავის თავს ძალა დაატანა. ალბათ მკითხველს ადრე თქმულიდან ახსოვს, რომ იგი ამას მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში მიმართავდა ხოლმე. ნებისყოფას ასე თუ დაჭიმავდა კაცი, ალბათ ვეფხვის დამორჩილებასაც კი მოახერხებდა და მან უცებ სახიდან სიცილის საბედისწერო გამოძეტყველება მოიშორა, ის უკვე აღარ იცინოდა. მაგრამ ეს დიდხანს არ გაგრძელდებოდა. ბუნების კანონებისადმი შეტად ხანგრძლივი დაუმორჩილებლობა, ისე როგორც ბედისადმი წინააღმდეგობა, ადამიანს არ ძალუძს. ხან ზღვის ზედაპირიც ეწინააღმდეგება მიზიდულობის კანონს. დაატრიალებს ქარბორბალას, მთასავით აბობოქრდება მაღლა, მაგრამ მაღლვე უბრუნდება წინანდელ მდგომარეობას. ასე მოუვიდა გუინპლენსაც. იმ წუთის საზეიმო ვითარება ისმოდა, ამიტომ მან ნებისყოფის არჩვეულებრივი ძალით მხოლოდ ერთი წამით გამოიხატა შუბლზე თავისი მწუხარებით სავსე ფიქრები; მოიშორა უსიტყვო სიცილი, უკუაგდო თავისი დასახიჩრებული სახიდან სიცილის ნიღაბი. ახლა იგი უფრო საზარელი იყო.

— ვინ არის ეგ? ან რა კაცია? — მოისმა საერთო შემახილი.

ყველას აუწერელი ძვლები დაეუფლა.

ხშირი ფაფარივით თმა, ორი ჩაშაყებული ღრუ წარბებქვეშ, გამტერებული ღრმად ჩაცვენილი თვალები! ნათელი ჩრდილის ამაზრზენი მოძრაობისაგან გაორკეცებით მახინჯად მომჩინარი სახის ნაკვთები — ყოველივე ამან შემაძრწუნებელი შთაბეჭდილება მოახდინა მაყურებლებზე. ამან უკვე ყოველგვარ ზომიერებას გადაატარებდა. რამდენიც უნდა ელაპარაკათ გუინპლენის თავგადასავალზე, ერთი მისი შეხედვა მაინც ყოველთვის შემზარავად მოქმედებდა. ისინიც კი, ვინც რამდენადმე მაინც მოშადებულნი იყვნენ ამ ამბისათვის, არ ელოდნენ, ასეთი შემზარავი თუ იქნებოდა. წარმოიდგინეთ მთის მწვერვალი, სადაც ღმერთები სუფევენ, წარმოიდგინეთ ნათელი საღამო და მზიარული ნადიმი, სადაც ცის სასუფეველში

მყოფნი შეკრებილან და უცბად, თითქოს პორიზონტზე სისხლისღვე-
რი მთვარე ამოვორდა, თვალწინ დაუდგათ ქორისაგან დაკორტნი-
ლი სახე პროშეთესი. ოლიმპი შესცქერის მრისხანე კაკკასიონს, —
რა სანახაობაა! ლორდები, მოხუცნიც და ახალგაზრდანიც, განც-
ვიფრებისაგან დამუნჯებულნი შესცქეროდნენ გუინპლენს.

მთელი პალატის მიერ პატივცემული მოხუცი თომასი, გრაფი
უორტონი, რომელსაც თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლის მანძილ-
ზე ბევრნაირი ხალხი და ბევრნაირი მოვლენა ენახა, და რომელიც
ახლა პერცოგის ტიტულზე იყო წარდგენილი, შემფოთებული
წამოიჭრა ადგილიდან:

— რას ნიშნავს ეს! — შესძახა მან, — ვინ შემოუშვა ეგ კაცი
პალატაში? გაიყვანეთ ახლავე!

და ქედმაღლურად მიმართა გუინპლენს:

— თქვენ ვინა ხართ? საიდან მოგვევლინეთ?

გუინპლენმა პასუხი გასცა:

— უფსკრულიდან.

და გულზე ხელებდაკრეფილმა პალატას თვალი მოავლო.

— მე ვინ ვარ? მე სილატაკე ვარ. მილორდებო, მე თქვენ უნდა
მომიხმინოთ.

იქ მყოფნი თრთოლამ აიტანა, დუმილი ჩამოვარდა.

გუინპლენი განაგრძობდა:

— მილორდებო, თქვენ მწვერვალზე იმყოფებით, ეს ძალიან კარ-
გია, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ღმერთს საამისოდ თავისი მიზეზები
ქონდა. თქვენს ხელთ არის უფლება და სიმდიდრე, ცხოვრების
ყოველივე სიკეთე, თქვენთვის მზე ყოველ დროს ბრწყინავს. თქვენ
განუსაზღვრელი ავტორიტეტით სარგებლობთ; თქვენი ხვედრია
სრული ბედნიერება და თქვენ არ გახსოვთ, არ გაწუხებთ სხვა ადა-
მიანების სვე და ბედი. ეს ასეა, მაგრამ თქვენს დაბლა ან იქნებ
თქვენს მაღლა არის კიდევ სხვა რამე. მილორდებო, მე მოვედი აქ
იმისათვის, რომ თქვენ ახალი რამ გაუწყოთ: ქვეყნიერებაზე არსე-
ბობს კაცთა მოდგმა.

ადამიანები ყრილობებზე ბავშვებსა ჰგვანან. მოულოდნელი
მოვლენა იმათთვის იგივეა, რაც ბავშვისათვის აუხდელ კოლოფ-
ში შენახული მისთვის ჯერ უცნობი რამ, რაც ცოტათი ამინებს
კიდევაც მას და ცნობისმოყვარეობასაც აღუძრავს. უშინია კიდევც

საკეტს რომ ასახდელად ხელი წაუკვლო, ვაითუ, ეშმაკი ამოხტესო. საფრანგეთში ეს ხვედრი მირაბოსა ხვდა წილად. ისიც ხომ იშვიათი სახიჩრობის ადამიანი იყო.

ამ წუთში გუინპლენი შინაგან სიდიადესა გრძნობდა. ხალხის ჯგუფი, რომელსაც ორატორი მიმართაუც, მისთვის კვარცხლბეკს წარმოადგენს. იგი, ასე ვთქვათ, იმ ძაღლობზე დგას, რომელიც ადამიანის სულებისაგან შედგება. გუინპლენი თავის ფეხთა ქვეშ ადამიანთა მთრთოლარე გულებსა გრძნობდა. გუინპლენი ახლა უკვე აღარ იყო ის უსუსური, არარადქმნილი არსება, როგორც წინაღამეს წამიერად გახდა. ის გაბრუნება, რომელიც მას უეცარი აღმასვლის დროს თავბრუს ხვევდა, ახლა უკვე გაიფანტა. ახლა თვალებს აღარაფერი უბინდავდა და რაც წინათ მის პატიუმოყვარობას აცდუნებდა, იმაში ახლა გუინპლენი თავის დანიშნულებას ხედავდა. ის, რამაც ჯერ დაამდაბლა, ახლა ისევ ძალდა ასწია. მისი გონება გააშუქა მოვალეობის შეგრძნებით წარმოშობილმა თვალისმომჭრელმა ელვამ.

გუინპლენის ირგვლივ ყოველი მხრიდან შეძახილები გაისმა.

— მოვისმინოთ, მოიცათ, მოვისმინოთ!

ნების ზეადამიანური ძალდატანებითა და კრუნჩხვით გუინპლენმა შეძლო დროებით შეენარჩუნებინა თავის პირისახეზე შრისხანე და სასტიკი იერი, რომლის იქიდან სიცილი ლამობდა გამოჭრასა და თავისუფლად გათარეშებას, როგორც ველური ცხენი. იგი განაგრძობდა:

— მე აქ მოვედი ქვედა ფენებიდან. მილორდებო, თქვენ სახელოვანნი ხართ და მდიდრები, ამაში სახიფათო რამ იმალება. თქვენ სარგებლობთ წყვილიდით, რომელიც გფარავთ. მაგრამ გაფრთხილდით, არის უდიდესი ძალა — ცისკარი. ცისკარი მძლეთამძლეა, იგი ამოაშუქებს. ცისკარი უკვე დგება. მას თან მოაქვს სინათლის შეუკავებელი ნიაღვრები. და აბა ვინ დაუმლის ამ შურდულს მზე ცაზე აისროლოს? მზე — ეს არის სამართლიანობა. თქვენ ხელთ გიპყრიათ ყველა უპირატესობანი. გეშინოდეთ! ძრწოდეთ! ნამდვილი ბატონ-პატრონი, ცხოვრებისა მალე მოგიკაკუნებთ კარზე. რა წარმოშობს ყოველგვარ პრივილეგიებს? შემთხვევა. მაგრამ ეს პრივილეგიები რაღას წარმოშობენ? მათსავე ბოროტად გამოყენებას. არც პრივილეგიები და არც მათი ბოროტად გამოყენება მარადიუ-

ლი და მტკიცე არ არის. მოძაეალი უბედურებას გიქადით. მე მოვე-
დი თქვენს გასაფრთხილებლად. მოვედი იმისათვის, რომ ვამხილო
თქვენი ბედნიერების უსამართლობა. ეგ ბედნიერება ხალხთა უბე-
დურებაზეა დამყარებული. თქვენ ყველაფრის მქონენი ხართ, მხო-
ლოდ იმის გამო, რომ სხვანი მოკლებულნი არიან თავიანთ წილზე-
დრს. მილორდებო, დღეს მე ისეთი ვექილი ვარ, რომელიც უიმედო
საქმეს იცავს. მაგრამ ღმერთი აღადგენს იმ სამართლიანობას, რო-
მელიც თქვენის მეოხებით დარღვეულია. მე თვითონ არა რა ვარ, მე
მხოლოდ ხმა ვარ. ადამიანთა მოდგმა ბაგვა და მე მათი ღაღადი ვარ.
თქვენ მოისმენთ ჩემს ღაღადს, ინგლისის პერებო. თქვენს წინაშე მე
ვხსნი უმაღლეს სამართალს ხალხისას, ამ ჭეშმარიტი პატრონისას
და მპყრობელისას, რომელიც სატანჯავადაა განწირული; ამ უმაღ-
ლესი მოსამართლისას, რომელიც მსჯავრდადებულის მდგომარე-
ობაში ჩაუგდიათ. რისი თქმაც მინდა, იმდენად მძიმეა, რომ ძალა არ
შემწევს. საიდან დავიწყო, არ ვიცი. ადამიანთა ტანჯვის განუზომელ
ზღვაში მე ნაწილ-ნაწილ შევკრიბე მთავარი ნაწილები ამ მამხი-
ლებელი სიტყვისა. რა ვუყო ახლა ამ საბუთებს? მე მტანჯავს ეს
ტვირთი და ახლა ამ ტვირთს ვიშორებ აღაღბედზე, როგორც შემი-
ძლია — მოუწესრიგებლად. მე განა ამას ველოდი? არა. თქვენ გაკ-
ვირვებას გამოხატავთ, მეც განცვიფრებული ვარ. ჯერ ისევ გუშინ
მე მასხარა-კომედიანტი ვიყავი, დღეს ღორდი ვარ. მიუწველომელია
განგება — მაგრამ ვისი ან რისი განგება? ჩვენთვის შეუცნობელი
ბედისწერისა. გეშინოდეთ, ძრწოდეთ, მილორდებო! ცის მთელი ლა-
ქვარდი თქვენ გეკუთვნით. უსაზღვრო სამყაროში თქვენ მხოლოდ
მის სადღესასწაულო, საზეიმო მხარესა ხედავთ. მაშ იცოდეთ, რომ
ამ სამყაროში წყვედიადიც არსებობს. თქვენს წრეში მე ღორდ ფერ-
მენ კლუნჩარლის მიწოდებენ, მაგრამ ჩემი ნამდვილი სახელი ღატა-
კის სახელია, მე გუინპლენი მქვია. მე, პერის ტიტულის შემკვიდრე,
მეფის ბრძანებით განკიცხული და საბრალო გამხადეს. აი, ასეთია
ჩემი ისტორია. ბევრი თქვენგანი იცნობდა მამაჩემს. მე მას არ ვიც-
ნობდი. თქვენ მასთან გაკავშირებდათ ფეოდალური პრივილეგიები;
მე კი მასთან განდევნილობა მაკავშირებს. ყველაფერი, რაც უფალს
შეუქმნია, მშვენიერია. მე უფსკრულში გადამაგდეს, მაგრამ რის-
თვის? იმისთვის, რომ გამეცნო მთელი მისი სიღრმე. მე წყალში ჩა-
ყვინთული ვიყავი და მალლა ამოსულს იქიდან მარგალიტები მო-

მაქვს, ესე იგი, ჭეშმარიტება მომაქვს. მე ამას ვამბობ იმიტომ, რომ
ვიცი; მომისმინეთ, მილორდებო, მე ბევრი რამ გამოვცადე; ბევრი
რამ ვნახე. მე ტანჯვაზე აღარას ვამბობ, ბატონო ბედნიერებო. სხვა
მინდა ვთქვა. მე სილატაკეში გავიზარდე; ზამთარში სიცივისაგან
შანკალებდი. ვითმენდი შიშხილს. გამოვცადე დამცირება. ავიტანე
შველანაირი უბედურება. შერცხვენის ფიალაც გამოვცადე. მე მას
წამოვანთხევ თქვენ წინ და ეს ადამიანთა ყველა უბედურების ნან-
თხევი თქვენ ფეხებზე შემოგეწუნებათ და ცეცხლად ალეგზნება. მე
რევეკაში ვიყავი, ვიდრე აქ მოვიდოდი, რადგან სხვა მოვალეობაც
მაწევს კისერზე. მე თქვენკენ გული არ მომიწევს. რაც ჩემს სულში
მოხდა, ეს თქვენ არ გეხებათ. როდესაც ჩემთან ის კაცი, რომელსაც
თქვენ შავი კვერთხის ბოქაულს ეძახით, გამოცხადდა დედოფლის
სახელით ჩემს წასაყვანად, წუთიერად უარის თქმის სურვილი მო-
მეძალა, მაგრამ ისე მომეჩვენა, თითქოს უხილავი ხელი მიბიძგებდა
აქეთ და მეც დავმორჩილდი. ვიგრძენი, რომ მოვალე ვიყავი გამო-
ვცხადებულეყავი თქვენთან. რისთვის? იმისთვის, რომ ჯერ ისევე გუ-
შინ მე დონძმანძები მეცვა, ღმერთმა მე შშიერთა ბრბოში გადამაგლო
იმისათვის, რომ მათზე ველაპარაკო მაძღრებს. ო, შეიბრალებთ ისი-
ნი! თქვენ სრულებით არ იცნობთ იმ საშინელ ქვეყანას, რომელშიც
ცხოვრობთ. თქვენ ისე მალლა ხართ ატყორცნილნი, რომ ამ ქვეყა-
ნას არ ეკუთვნით. მე თქვენ გეტყვით, რას წარმოადგენს ეს ქვეყანა;
ეს საკუთარი გამოცდილებით ვიცი. ეს-ეს იყო თქვენი ჩაგვრისგან
გავთავისუფლდი და ამიტომ შემიძლია ვთქვა. თუ რამდენად მძი-
შეა ეს ჩაგვრა. ო, თქვენ, უფლებამოსილნი და მქონებულნი! იცით
კი რა ხართ თქვენ? თუ გაქვთ შეგნებული ის, რასაც იქმთ? არა.
ოპ, რა საზარელია ყველაფერი ეს! ერთხელ, ქარიშხლიან ღამეში
ბედისამარა მიგდებულმა, ობოლმა ამ უსაზღვრო ქვეყანაში, მარ-
ტოდმარტომ შევდგი ფეხი იმ თვალშეუდგამ სიბნელეში, რომელ-
საც თქვენ საზოგადოებას ეძახით. პირველი, რასაც მე წავაწყდი,
ეს იყო კანონი, სახრჩობელას სახით. მეორე იყო სიმდიდრე, თქვენი
სიმდიდრე, სიცივისა და შიშხილისაგან მკვდარი დედაკაცის სახით.
მესამე იყო მომავალი, — მომაკვდავი ბავშვის სახით. მეოთხე იყო
სიკეთე, ჭეშმარიტება და სამართლიანობა — მოხეტიალის სახით.
ამ მოხეტიალეს მხოლოდ ერთი ამხანაგი და თანამგზავრი ჰყავდა.
ეს იყო მგელი.

ამ წუთში მღვდლმართობით მოცულმა გუინპლენმა იგრძნო, რომ ქვათანი ველში უბჯინებოდა.

და ამავე დროს, — ო, საშინელებაუ! — მას პირისახე მოედრიცა და ზედ ისეუ ის საზარელი სიცილი აღებუქდა.

ეს სიცილი იმდენად გადამდები იყო, რომ ყველა იქ მყოფთ გადახარხარეს. ამ ფრილობას ეს-ეს იყო შავბნელმა ღრუბელმა თავს გადაუფრანა. შეიძლებოდა ამ ღრუბელს თავს მეხი დაეტეხა, მაგრამ მან მზაარულება ასტეხა. მთელი პალატა სიცილმა ისე შეიპვრო, როგორც შემოტყუამ. ხალხის ბუდის გადამწვევეტნი ფოველთუის ხალხით ეტანებთან გართობას.

მეფეთა სიცილი ღმერთების სიცილსა ჰგავდა. მასში ფოველთუის რაღაც ხასტიკი რამ არის. ღორდებს გასართობი გაუწნდათ. სიცილს, აბუნად ავღებაც შეუერთეს; ირგვლივ ტაში ატეხეს და შეურაცხყოფელი სიტყვებაც მიაყოლეს. შხამიანი დაცინვა სეტყვასავით მიაფარეს.

— ვაჰა, გუინპლენ! ვაჰა, „კაციო, რომელიც იცინი!“ ვაჰა, დრუნჩო „მწვანე წუთიდან“. ვაჰა, ტარინზოფილდიდან მოვლენილო ტახის დინგო. იმიტომ მოხვედი, რომ წარმოდგენა გაგვიმართო! მშვენიერია! ილაფბე, რამდენიც შეძლო! აი, გამართობიც ასეთი უნდა! რა ძალიან კარგად იცინის ეს პირუტყვი, ესა! გამარჯობა, ჯამბაზო! ჩვენი ხალაში ღორდ მასხარას! განაგრძე შენი ქადაგება! ნუთუ ეს ინგლისის პურია? აბა კიდევ რას იტყვი? — არა! არა! დიახ! დიახ!

ღორდ-კანცლერი რამდენიმედ უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდა.

წრუ ღორდმა, ჯემს ბუტლერმა, ორმონდის პერცოგმა ხელი წურთან რუპორივით მიიღო და ჩარლზ ბოკლერკს, სენტოლბენსის პერცოგს ჰკითხა:

— ხმა მისცა?

სენტ-ოლბენსმა უპასუხა:

— ის არ არის კმაყოფილი.

პერცოგმა ომონდმა შენიშნა:

— რასაკვირველია, მაგისთანა პირისახის კაცი კმაყოფილი იქნება?

აბა, სცადეთ და ახლაც დაიმორჩილეთ ხალხი, როდესაც ის თქვენი უფლება-გავლენისგან თავს იხსნის. ფოველი თავყრილო-

და ხომ იგივე ბრბოა. მჭევრმეტყველება ლაგამია, როცა ლაგამი
გაწყდება, ყრილობა ყალვზე შედგება, როგორც უაღვირო ცხენი და
იმდენ წიხლებსა პერის, ვიდრე ორატორს უნაგირიდან არ ჩამოაგ-
დებს. აუდიტორიას სძულს ორატორი. ეს არასაკმაოდ ცნობილი
ჭეშმარიტებაა. ზოგიერთებს პკონიათ, რომ საკმარისია მხოლოდ
აღვირო მოსჭიდო და წესრიგი აღდგენილ იქნება, მაგრამ ეს ასე არ
არის. მაინც ყველა ორატორი შეუცნობლად მიმართავს ამ საშუა-
ლებას. გუინპლენმაც ამ საშუალებას მიმართა.

შეხედა მის ირგვლივ მოხარხარე ხალხს და განაგრძო:

— მაშ ასე, თქვენ აბუჩად იგდებთ უბედურებას? დაწყნარდით,
ინგლისის პერებო! მოისმინეთ, მოსამართლენო; ო, გაფიცებთ, შეი-
ბრალეთ, ვინ? ვინა და თქვენი თავი. ვის ელის ხიფათი? განა ვერ
ხედავთ, რომ თქვენ წინ სასწორია, რომლის ერთ მხარეს თქვენი
წოვლადშემძლეობა ძევს და მეორე მხარეს თქვენი პასუხისმგებ-
ლობა! ეს სასწორი თვითონ უფალს უპყრია ხელთ. ო, ნუ იცინით!
აბა კარგად ჩაუფიქრდით ამ სასწორის გადახრა-გადმოხრას, სხვა
რა არის, თუ არა ჩვენი სინდისის რყევა. თქვენ ხომ ავის მოქმედ-
ნი არა ხართ; თქვენ ისეთივე ადამიანები ხართ, როგორიც სხვე-
ბი, სხვებზე არც უარესნი და არც უკეთესნი. თქვენ თავი ღმერთი
გგონიათ, მაგრამ ხვალ რომ ავად გახდეთ, დაინახავთ, როგორ
აკანკალებს ციებ-ცხელება თქვენს ღვთაებრივ ბუნებას. ჩვენ,
ყველანი, ერთნაირები ვართ. მე მივმართავ პატიოსან ადამიანს და
ვიმედოვნებ, რომ ასეთები იქნებიან თქვენს შორის. მე მივმართავ
ამაღლებული გონების ადამიანებს და იმედი მაქვს, რომ ასეთებიც
მოიპოვებიან აქ. მე მივმართავ კეთილშობილ სულებს და იმედი
მაქვს, რომ ისინი აქ საკმაოდ იქნებიან. თქვენ შორის ზოგი მაშაა,
ზოგი მშა არის და ზოგიც შვილია; მაშასადამე, თქვენთვის უცხო
არ უნდა იყოს კეთილი გრძნობები. რომელმა თქვენგანმაც დღეს
ღილით თავის ახალგაღვიძებულ ბავშვს დახედა, იგი გულკეთილი
უნდა იყოს. გული ყველას ერთნაირი აქვს. კაცობრიობა სხვა არა
არის, თუ არა ერთი მთლიანი გული. მჩაგვრელებსა და ჩაგრუ-
ლებს შორის განსხვავება მხოლოდ მათ მდგომარეობაშია. თქვენ
ღვებით თელავთ იმ ადამიანებს, რომელნიც თქვენზე დაბლა დგა-
ნან, მაგრამ ეს თქვენი ბრალი არ არის, ამაში დამნაშავე ბაბილო-
ნის გოდოლია, რომლის მსგავსია ჩვენი საზოგადოებრივი წყობი-

ლება. ეს ვოდოლი არ არის სათანადოდ ნაგები, იგი გვერდზეა გადახრილი. ზედა სართული ქვედას აწვება. მოძისძინეთ, ვველაფერს აგიხსნით. ო, თუ თქვენ ასეთი ყოვლადმეძღვლენი ხართ, მაშ, თანაგრძნობაც გამოიხინეთ. თუ ასეთი ძლიერები ხართ, მაშ, გულკეთილობაც გვიჩვენეთ. თქვენ რომ მხოლოდ ის იცოდეთ, მე რამდენი რამ ვნახე! რა ტანჯვა-წამება! ადამიანთა მოდგმა საპატიმროშია დამწვედული. რამდენია იქ სრულიად უდანაშაულოდ დასჯილი! მათ არც სინათლე აქვთ საკმარისი, არც ჰაერი ჰყოფნით და არც გამბედაობა. ისინი იმედსაც კი მოკლებულნი არიან. მაგრამ საშინელი უფრო ის არის, რომ მაინც რაღაცას ელოდებიან. აბა თქვენს გუნებაში ანგარიში გაუწიეთ ყველა ამ ტანჯვა-უაებას. არიან ისეთი ადამიანები, რომ სიცოცხლეს სიკვდილი ურჩევნიათ. არიან გოგონები, რომლებიც რვა წლისანი უკვე პროსტიტუციას მისდევენ, ხოლო ოცი წლისანი უკვე დაბერებულებს ემსგავსებიან. თქვენი კანონების სასტიკი სასჯელი ჭეშმარიტად საზარელია. მე ვლაპარაკობ ნაწვეტ-ნაწვეტად, თანამიმდევრობის გარეშე. რაც კი გამახსენდება, ყველაფერს ვამბობ. ჯერ კიდევ გუშინ მე ვნახე ჯაჭვებით შებორკილი კაცი, გაშიშვლებული, გულზე ლოდებდაყრილი; და ის ამ ტანჯვაში მოკვდა. იცით კი თქვენ ესა? რომ იცოდეთ, რა ხდება თქვენ გვერდით, ვერც ერთი თქვენგანი ვეღარ გაბედავდა ემხიარულა და ელხინა. ან ვინმე თქვენგანი თუ ყოფილა ნიუქასლ-თაინზე, იქ ძალაროებში ხშირად ხალხი ნახშირის მტვერსა ლეჭავს, რომ რითიმე მაინც გაიძლოს კუჭი და დაიოკოს შიმშილი. ან ავიღოთ, მაგალითად, რიბლჩესტერი, ლანკასტერის საგრაფოში: ის იმდენად გაღატაკდა, რომ ქალაქი სოფელს დაემსგავსა. მე არა მჯერა, რომ პრინცი გეორგ დანიელი საჭიროებდეს ამ ასი ათას გინეას. სჯობს საავადმყოფოში ისე მიიღონ ხოლმე ღარიბი და არასმქონე ავადმყოფები, რომ წინასწარვე არა სთხოვდნენ დასამარხ ფულს. კარნარვონში, ტრეით-მორში, ისევე როგორც ტრეით-ბიჩენში ხალხის სიღარიბე ყოველგვარ ზღვარს გადასცდა. სტრასფორდში ჭაობი ვერ ამოუშრიათ უფულობის გამო. ლანკაშირში ყველა მაუდის ფაბრიკა დაიკეტა. ყველგან უმუშევრობაა. იცით კი თქვენ, რომ მეთევზეები ჰარლეზში ბალახით იკვებებიან, როცა თევზს ნაკლებად იჭერენ! იცით კი თქვენ, რომ ბერონ-ლეზერსში კიდევ არიან კუთროვნები, მათ ისე სდევნიან,

როგორც ნადირებს. თოფებს ესვრიან, როცა ისინი თავიანთი ბუნაგიდან გამოვლენ. ულსბურში, რომელიც ერთ-ერთ თქვენგანს ჰქვითენის, ყოველთვის მიმძილობაა. კოვენტრსა და პენკრიჯში, რომელსაც თქვენ აი ახლა გადასახადები დააწერეთ, და სადაც კაისკოპოსს ჯამაგირი გადაუხადეთ, ქოხებში საწოლებიც კი არა უდგათ და ღედები ამოთხრილ მიწაში აწვენენ თავიანთ ბავშვებს, ისე, რომ ბავშვები აკვნის ნაცვლად საფლავიდან იწვენენ სიცოცხლის პირველ დღეებს. მე ეს ჩემი თვალთ მაქვს ნანახი. იცით კი თქვენ, მილორდებო, ვინ იხდის იმ გადასახადს, რომელსაც თქვენ აწვეს? ისინი, ვინც მიმძილით იხოცებიან, ვაი, რომ მცდარი გზა აგირჩევათ, თქვენ ღარიბ-ღატაკებს კიდევ უფრო მეტად აღარიბებთ იმისთვის, რომ მდიდრების სიმდიდრე გაზარდოთ. მაშინ, როდესაც პირიქით უნდა მოქმედებდეთ. როგორ! მშრომელს ართმევთ და უქმად მყოფს აძლევთ? წაართვათ ღატაკს იმისათვის, რომ მაძღარ-მოჭარბებულს აჩუქოთ! უძღურს წაართვათ იმისათვის, რომ ხელმწიფეს მისცეთ! დიახ, ჩემს ძარღვებში ძველი რესპუბლიკელის სისხლი ჩქეფს! ჩემი აზრით, ყოველივე ეს სისამაგლეა. მე მძულს შეფეები. მერე რა უსირცხვილონი არიან თქვენი ქალები! ახლახან მიამბეს სამწუხარო ამბავი. ოჰ, მე მძულს კარლოს მეორე. ამ შეფეს საფვარლად გაუხდია ის დიაცი, რომელიც ჩემს მამას უყვარდა. ის ქალი სწორედ მაშინ დანებდა შეფეს, როდესაც მამაჩემი განდევნილობაში სულს დაფავდა. კარლოს მეორე, იაკობ მეორე. ჯერ სალახანა და მერე ბოროტმოქმედი. რა არის არსებითად შეფე? უნებისყოფო, საბრალისი კაცი, თავისი ვნებებისა და სუსტი მხარეების მონა. რისთვის გვინდა ჩვენ შეფე? თქვენ კვებავთ ამ პარაზიტს. ნაწვიმარზე გამოხოხებული მატლისაგან თქვენ მახრობულა გველსა ზრდით. სოლიტერს თქვენ გველუშაპად აქცევთ. შეიბრალეთ ღარიბ-ღატაკნი! თქვენ მათ გადასახადებს უმატებთ შეფის ტახტის სასარგებლოდ. სიფრთხილე გამოიჩინეთ კანონების გამოცემის დროს, უფრთხილდით იმ უბედურებს, რომელთაც შეფითა სთელავთ. გემინოდეთ მათი! თვალები ძირს დახარეთ და თქვენს ფეხებთან დაიხედეთ. ო, დიდებულნო ამა ქვეყნისა, ქვეყნად უპოვარნი, უწილხვედრონიც არიან! შეიბრალეთ ისინი! შეიბრალეთ ისინი! შეიბრალეთ თქვენი თავი! ვინაიდან ბევრი ხალხი იღუპება და ის, ვინც დაბლაა და კვდება, დაღუპავს იმასაც, ვინც

მალა დგას. სიკვდილი არაუის ინდობს, ყველას ანადგურებს. როდესაც ღამე დადგება, აღარაუის ძალუძს დღის სინათლის იოტი-სოდენი ნაწილი მაინც შეინარჩუნოს. თუ თქვენი თავი გიფვართ, გადაარჩინეთ სხვები. ხომალდის დაღუპვას ვერც ერთი მგზავრი გულგრილად ვერ შეხედავს. თუ ერთნი დაიხრჩობიან, სხვათაც შთანთქავს შორევი. იცოდეთ, უფსკრული ყველას ერთნაირად სდარაჯობს.

შეუკავებელი სიცილი უფრო მეტად გაძლიერდა. მთელი პალატა ხარხარებდა. თუმცა ამ სიტყვის მართლ უჩვეულობაც კი კმაროდა იმისათვის, რომ გაემხიარულებინა ესოდენ ძალადი წრის წევრები.

გარეგნულად სასაცილო იყო იმ დროს, როდესაც სულიერ ტრაგედიას განიცდი, ამ ტანჯვაზე დამამცირებელი რაღა იქნება. ეს ადამიანის გამძვინვარებას გამოიწვევს. სწორედ ამასვე განიცდიდა გუინპლენი. მისი სიტყვები ამხელდნენ და ამათრახებდნენ, ხოლო პირისახე ხარხარს იწვევდა ადამიანში. საშინელი მდგომარეობაა, გუინპლენმა უცბად მრისხანედ დაიჭყქა.

— ამათ, ამ ადამიანებს უხარიათ! საუცხოოა! აგონია სიცილს იწვევს. ისინი დასცინიან მომაკვდავის ხრიალს. ეს ადამიანები ყოვლისშემძლენი არიან. შესაძლოა, მაგრამ მომავალი გვიჩვენებს. ოჰ, მეც ამათ ვეკუთვნი. მაგრამ მე აგრეთვე თქვენიცა ვარ, ღარიბებო. მეფემ მე გამყიდა, ღატაკმა კაცმა შემეფარა. ვინ დამასახიჩრა? მონარქმა, ვინ განმკურნა და გამოძკვება? გლახაკმა, თვითონ მშიერმა. მე ლორდი კლენჩარლი ვარ, მაგრამ გუინპლენადა ვრჩები. მე დიდებულთა ბანაკიდან ვარ, მაგრამ უწილხვედროთა ბანაკს ვეკუთვნი, მე შემოდლია ვისარგებლო ცხოვრების ყველანაირი სიტკბოებით, მაგრამ მთლად ჩემი სული და გული, მთელი ჩემი ფიქრები ტანჯულებისკენ არის მიმართული. ოჰ, მთელი საზოგადოება ყალბ საფუძველზეა დამყარებული! მაგრამ დადგება დღე, როდესაც სხვა საზოგადოება წარმოიშვება. მაშინ უკვე აღარ იქნებიან დიდებულები. იქნებიან მხოლოდ თავისუფალი ადამიანები. არ იქნებიან ბატონები, იქნებიან მხოლოდ მამები. ასეთია აუცილებელი მომავალი. გაქრება მლიქვნელობა, თაღლითობა, ხალხის უმეცრება, ცხოველებამდე არავინ დააქვეითებს ადამიანებს. მოისპობიან სამეფო სასახლის დიდებულნი — კარისკაცნი, ლაქიები, მეფეები, სინათლე ამოაშუქებს! ხოლო მანამდე მე აქ ვიქნები. მე უფლება მომეცა და

— კმარა! ძირს! განაგრძე! შეძევ! კიდევ!
უილიამ ფარმენმა, ბარონმა ლესტერმა გუინპლენს დაუყვირა,
როგორც ოდესღაც რიკკვანინიმ შექსპირს;

— HISTRIO! MIMA! (მასხარავ! კომედიანტო!)

სენტენციების წარმოთქმის მოყვარულმა ლორდმა ეოგანმა, რომელსაც ოცდამეცხრე ადგილი ეჭირა ბარონების სკამ-პერხზე, შესძახა:

— აი, ჩვენ ისევ დაუბრუნდით იმ საუკუნეს, როდესაც ცხოველები წინასწარმეტყველებდნენ. ადამიანებს შორის მხეცი ალაპარაკდა.

ახლა ლორდმა იარმუთმა ჩამოართვა სიტყვა:

— მოვეუსმინოთ ბალამის სახედარს.

ბუნჩულა ცხვირი და მიღრეცილი ბაგეები ლორდ იარმუთს ღრმააზრიანობის იერს სძენდა.

— შეაპბოხე ლინეუსი საფლაუშიაც დაისაჯა, ასეთი შეილი მამისთვისაც სასჯელია, — წარმოთქვა ჯონ ჰაუფმა, ლიფილდისა და კოვენტრიის ეპისკოპოსმა, რომლის შემოსავალსაც გუინპლენი თავის სიტყვაში შეეხო.

— ეგ ცრუობს, — თქვა ლორდმა ჩოლმლეიმ, კანონმდებელმა და კანონთა მცოდნემ, — რასაც ტანჯვა-წამებას ეძახის, ეს მხოლოდ გონივრული ზომებია, ეგრეთ წოდებული „ხანგრძლივი დაკითხვა მიკერძოებით“. ინგლისში არაეის აწამებენ.

ბარონმა რებიმ, თომას უენტვორთმა კანცლერს მიმართა:

— მილორდო კანცლერო, დახურეთ სხდომა!

— არა! არა! არა! დაე განაგრძოს! ჩვენ ვერთობით. ჰაე, ჰაე, ჰაე! ყოჩაღ!

ასე ყვიროდნენ ახალგაზრდა ლორდები; მათმა მხიარულებამ გააფთრებამდე მიაღწია. განსაკუთრებული გახელებისა, ხარხარისა და სიძულვილისაგან ხახა უშრებოდათ: ლოურენს ჰაიდს, გრაფ როჩესტერს, თომას ტეფტონს, გრაფ თენეტს, ვიკონტ პეტონს და ჰერცოგ მონტეგიუს.

— შენს ბუნაგს დაუბრუნდი, გუინპლენ! — ყვიროდა როჩესტერი.

— მოშორდეს. ძირს! ძირს! — ღრიალებდა თენეტი. ვიკონტმა პეტონმა ჯიბიდან პენი ამოიღო და გუინპლენს გადაუგდო.

ჯონ კემპბელი, გრაფი გრინიჩი, სერუჯი, გრაფი რივერსი, თომ-

სონი, ბარონი ჰევერშეიმი, უორინგტონი, ესკრიკი, როლსტონი, რო-
კინსკეიმი, კარტრეტი, ლენგდეილი, ბანისტერ შეინარდი, ჰუდსონი,
პარნარნოვი, კაკუნდიში, ბორლინგტონი, რობერტ დარსი, გრაფი
ჰოლდერნესი, ოთერ ვინძორი, გრაფი პლიმუთი, ესენი ყველანი
ტაშს უკრავდნენ.

ჯოჯობეთურ ხმაურსა და ჯახუნში გუინპლენის სიტყვები იკარ-
გებოდა. მხოლოდ ერთი სიტყვა ისმოდა: „გაუფრთხილდით!“

რაფი, პერცოვი მონტეგეიუ, ჭაბუკი, ოდნავ აბუსუსებული ულ-
კაშებით, ოქსფორდის უნივერსიტეტის ახალკურსდამთავრებული,
პერცოვთა მერხიდან ადგა, სადაც მას მეცხრამეტე ადგილი ეჭი-
რა, მივიდა გუინპლენტან, პირდაპირ დაუდგა და გულზე ხელები
დაიკრია. სამართებული რომელიმე ნაწილში უფრო მჭრელია, ყო-
ველ ხმას აქვს უმეტესად შეურაცხყოფელი ინტონაცია. პერცოვმა
მონტეგეიუმ სწორედ ასეთი ინტონაციით პირდაპირ პირში დაცინ-
ვით შესძახა გუინპლენს:

— შენ რაებს გვიამბობ აქა?

— მე ვწინასწარმეტყველებ, — უპასუხა გუინპლენმა.

ახლად იფეთქა ხარხარმა, რომელშიც მრისხანება ისმოდა. ერთ-
ერთი მცირეწლოვანი პერი, ლაიონელ კრენსილდ-სექვილი, გრაფი
დორსეტისა და მიდლესექსისა, მერხზე შედგა და დარბაისლური
იერით, როგორც მოძავალ კანონმდებელს შეჰფერის, არც გაუცი-
ნია, არც ხმა ამოუღია, ისე მიმართა თავისი ნორჩი, ბიჭური პირი-
სახე გუინპლენისაკენ და მხრები აიჩეჩა. ეს რომ სენტ-ასაფის ეპის-
კოპოსმა შეამჩნია, გადაიხარა თავისი მეზობლის სენტ-დევიდის
ეპისკოპოსისაკენ და ყურში უჩურჩულა, თან გუინპლენზე ანიშნა:

— აჰა, უგუნური! — შემდეგ კი იმ მოზარდზე ანიშნა და დაუმა-
ტა: — აი ეს კი გონიერია!

დაცინვების ქაოსში ხმამაღალი წამოძახილები გაისმა:

— საფრთხობელა!

— რას ნიშნავს ყოველივე ეს?

— პალატის შეურაცხყოფა!

— გადაგვარებული!

— სირცხვილი! სირცხვილი!

— შეწყდეს სხდომა!

— არა, ბარემ დაამთავროს!

— ილაპარაკე, ხუმარაე!
ლორდმა ლუის დიურასმა დონჯი შემოიყარა და ხმაძლლა
წამოიძახა:

— ოპ, რა გემოზე ვიცინე! ეს მეტად სასარგებლოა ჩემი მტკივა-
ნი ლეიფლისათვის! წინადადება შემომაქვს გამოვიმუშაოთ დადგენი-
ლება ქვემოთ მოხსენებული რედაქციით. ლორდთა პალატა თავის
მადლობას უცხადებს „მწვანე ყუთს“.

როგორც მკითხველს ახსოვს, გუინპლენი სულ სხვანაირ მიღე-
ბაზე ოცნებობდა.

ის, ვინც ციცაბო აღმართზე აღიოდა, სადაც ღრმა ჯურღმულის
ხედიდან ქვიშა და რიყე ზვაუდებოდა და ნიადაგი ფეხქვეშ ეცლებო-
და, ვინც გრძნობდა, რომ ხელსა და ფეხქვეშოდან საყრდენი წერ-
ტილი უსხლტებოდა, ვინც ამაოდ ცდილობდა მაღლა ასულიყო,
დაუმორჩილებელი სიპი კლდიდან, სადაც ყოველ წუთს მოსალოდ-
ნელი იყო ხელ-ფეხის ასხლტომა, და მაღლა ასვლის მაგიერ ძირს
დაგორება, აღმასვლის მაგიერ ქვევით დაშვება, მწვერვალებამდე
ასვლის ყოველი ცდისას უფრო დასალუჰად თავის გაწირვა და თავის
გადარჩენის სურვილის გამო ყოველი მოძრაობისას სულ უფრო
ქვედასხლტომა, ვისაც უგრძნია, რომ საშინელი უფსკრული სულ
უფრო და უფრო ახლოვდება, ვისაც უგრძნია პირქუში სიცივე და
ფეხქვეშ ხახადაღებული ჯურღმული — ის მიხვდება, თუ რა განი-
ცადა ამ წუთებში გუინპლენმა.

გუინპლენი გრძნობდა, რომ მის ყველა სასიქადულო ოცნებას
ბოლო ეღებოდა, რომ მისი მსმენელი სწორედ ის უფსკრული იყო,
რომელიც მას დანთქავდა.

ყოველთვის მოიძებნება ხოლმე ისეთი კაცი, რომელსაც უნარი
აქვს ორიოდ სიტყვით გამოთქვას იქ მყოფთა საერთო აზრი.

ლორდმა სქერსდელიმა კრების ერთსულოვნება გამოთქვა:

— რისთვის გამოცხადდა აქ ეს ურჩხული?

გუინპლენი შეკრთა, თითქოს აუტანელმა ტკივილებმა დაუარაო,
უცბად წელში გასწორდა და მრისხანე აღგზნებული თავლებით გა-
დახედა ყველა პერს.

— რისთვის გამოვცხადდი მე აქ? იმისათვის, რომ თავს მეხი
დაგატეხოთ. თქვენ ამბობთ, რომ მე ურჩხული ვარ. არა, მე ხალხი
ვარ. მე, თქვენი სიტყვით, გადაგვარებული ვარ. არა, მე ვანსახიე-

რად მოელო კაცობრიობას. გადაგვარებულნი თქვენ თვითონა ხართ. თქვენ ქიშკრა ხართ, მე — სინამდვილე. მე კაცი ვარ, საშინელი კაცი, რომელიც იცინის. ვისზე იცინის? თქვენზე, თავის თავზე. ყველაზე! რას გულისხმობს ეს სიცილი? თქვენს დანაშაულს და ჩემს ტანჯვას. ამ დანაშაულსა და ამ ტანჯვას მე თქვენ სახეში გესვრით. მე ვიცი, ეს იმას ნიშნავს, რომ მე ვტირი.

გუინპლენი გაჩერდა. ხმაური წუთიერად ჩანელდა. აქა-იქ კიდევ იტინოდნენ, მაგრამ ისე ხმამაღლა აღარ. გუინპლენს ეგონა, კვლავ დაუაყარი მსმენელთა ყურადღებაო, სული მოითქვა და ისევ განაგრძო:

— ჩემი სიცილის ნიღაბი მეფის ნამოქმედარია. ეს სიცილი სასოწარკვეთილებას ფარავს. ეს სიცილი მძულვარებაზე, იძულებით დუმილზე, მრისხანებასა და უიმედობაზე მეტყველებს. ეს სიცილი წამების შედეგია. ეს სიცილის ნიღაბი მე თქვენმა ძალადობამ ამაფარა. თუ სატანა იცინებდა ასე, ის ღვთისაგან იქნებოდა დასჯილი. მაგრამ დაუსაბამო არსი მომაკვდავ ადამიანთა მსგავსი არ არის. იგი სრულქმნილია და სამართლიანი. მისთვის საქულველია მეფეთა საქმიანობა. აჰა, თქვენ მე გადაგვარებულად მიგაჩნევენ! არა, მე სიმბოლო ვარ. ო, ყოვლადშემძლე უგუნურნო, გაახილეთ თვალი! მე ყველაფერს ვახორციელებ. მე კაცობრიობას წარმოკვდვენ, იმ კაცობრიობას, რომელიც ხელისუფალთაგან დამახინჯებულია. ადამიანი დამახინჯებულია. რაც ჩემ მიმართ ჩაიდინეს, ის ადამიანთა მთელი მოდგმის მიმართ ჩაიდინეს. დაამახინჯეს კაცობრიობის უფლება, სამართლიანობა, ჭეშმარიტება, აზროვნება, ისევე, როგორც მე დამიმახინჯეს თვალები, ნესტოები, ყურები. გულში მათაც ისე, როგორც მე, სიმწრის და მრისხანების შხამი ჩაუსხეს, ხოლო სახეზე მხიარულების ნიღაბი ააფარეს. რასაც ღვთის მარჯვენა შეეხო, იმას მეფემ თავისი მტაცებლური ხელი დაადო. რა საშინელი სიყალბეა, ეპისკოპოსებო, პერებო და პრინცებო, იცოდეთ, ხალხი დიდად ტანჯულია, ხალხი იცინის, მაგრამ თვალებში ცრემლები უდგას. მილორდებო, ხალხი — ეს მე ვარ. დღეს ხალხს ჩაგრაუთ. დღეს თქვენ ჩემს გაქირდვაში ხართ, მაგრამ მომავალში მოსალოდნელია დიდი, ჯერ სულ საიდუმლოებით მოცული ცვლილება. გაზაფხულის მზე ყინულს დაადნობს; რაც ქვა ცული ცვლილება. გაზაფხულის მზე ყინულს დაადნობს; რაც ქვა გვეგონა, ის ნიაღვრად გადაიქცევა. რაც მყარი ნიადაგი გვეგონა,

იმას წყალი დაფარავს. ერთი ბზარიც კმარა, რომ ყველაფერი ჩამოვაკლეს. მოაწვეს ჟამი და საშინელი კრუნჩხვა გასტეხს თქვენი მონობის უღელს, როდესაც თქვენგან, ყიფინის ამოძახილებს პასუხად, მრისხანე ბრძლინვა მოჰყვება; ეს ჟამი ერთხელ უკვე იდგა, მამაჩემო, შენ გადაიტანე ის ჟამი! ეს იყო ჟამი უფლისა და იგი რესპუბლიკად იწოდებოდა. რესპუბლიკა მოსპეს, მაგრამ კიდევ აღორძინდება. ჯერჯერობით კი გახსოვდეთ, რომ ხმლით შეიარაღებული მეფეების გრძელი მწკრივი კროძველის ნაჯახმა გადასჭრა. ძრწოდეთ! უღმობელი ჟამი ნაცვალებებისა ახლოვდება. წაჭრილი ბრწყინალები კვლავ იხრდება. ამოგლეჯილი ენები ცეცხლის ენებად იქცევიან. ისინი, ქარტახილისგან ატაცებულნი, ძალდა და ძალდა ბრიალებენ და უსასრულობაში დაღადებენ. მშვიერების კბილთა ღრჭენა ისმის. ჯოჯოხეთზე აღმართული სამოთხე თავის საფუძველზევე ირყევა. ყველგან ტანჯვაა, მწუხარება, წამება. ის, რაც ძალდაა, დაბლა იხრება; ხოლო რაც დაბლა მდებარეობს, უშველებელ ხახას ადებს. სიბნელე ისწრაფვის, სინათლედ იქცეს. განკიცხულნი დავას უმართავენ ნეტარებაში მყოფთ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ხალხი მოდის; თქვენ გეუბნებით, რომ ადამიანი აღდგა! დასასრული ახლოსაა. ეს მეწამული განთიადია კატასტროფისა. აი რა იფარება სიცილში, რომელსაც თქვენ აბუჩად იგდებთ! ლონდონში უწყვეტი დღესასწაულებია; დე, ასე იყოს: მთელ ინგლისში ნადიმები და ზეიმებია. კარგი, მაგრამ ყური მიგდეთ! ყველაფერი, რასაც ხედავთ, მე ვარ. თქვენი დღესასწაულები ჩემი სიცილია. თქვენი დროს ტარება, მხიარულება, — ესეც ჩემი სიცილია. თქვენი ქორწინებანი, ზეთისცხებანი, მეფეთა კურთხევანი, — ესეც ჩემი სიცილია. პრინციების დაბადების პატივსაცემად გამართული დღესასწაულები ესეც ჩემი სიცილია. თქვენს თავზე მეხის დატეხაც — ჩემი სიცილია!

აბა როგორღა უნდა შეეკავებინათ თავი ასეთი სიტყვების გამგონეთ? სიცილი ხელახლა ატეხეს და უფრო ძლიერადაც. ყოველნაირი ნანთხევებიდან, როგორსაც კი, მსგავსად ვულკანის ყელისა, ადამიანის ბაგე წამოანთხევს, ყველაზე უფრო მწარე ნანთხევი დაცინვაა, ვერავითარ ხალხის ბრბოს ვერ ძალუძს წინაღუდგეს სასტიკი სიცილის თუ სეირის ყურების გადამდებ ცდუნებას. სჯიან განა მარტო ეშაფოტზე? არა, ადამიანების, გნებაუთ თავყრილობას, გნებაუთ ქუჩის ბრბოს, ანდაც საკანონმდებლო პალატას, ყოველ-

უიბ მზადა ჰყავს ჯალათი. ჯალათი ეს — სარკაზმი. არც ერთი ბატონი თუ საწამებელი არ შეუდრება თავისი სისასტიკით ქირდას. გუინპლენმა ეს ტანჯვა-წამებაც განიცადა. დამცინავ სიტყვებს ასე აყრიდნენ, როგორც სუტყვას, ან საფანტს, ან ქვასა და ლოდს. ეს ბაეშუთა სათამაშოდ აქციეს, ბაზრობის ღონის საზომად აქციეს, რომელსაც თავში ურტყამენ, რათა თავიანთი მუშტის ძალა შეამოწმონ. იქ მყოფნი ადგილებზე ცმუკავდნენ და ყვიროდნენ: „კიდეკ“ სიცილისაგან იგრიხებოდნენ, ფეხებს აბრაზუნებდნენ, საყელოზე ხელს იტაცებდნენ. ვერც ადგილის სიდიადემ, ვერც ქლამინდების მოწვეულმა, ვერც ყარყუმის სიქათქათემ, ვერც პარიკების შთამავრებელმა მოცულობამ, ველარაფურმა ისინი ვერ შეაჩერა. ხარხარებდნენ ლორდები, ხარხარებდნენ ეპისკოპოსები, ხარხარებდნენ მოსამართლენი, მოხუცებს სიცილისაგან თვალებიდან ცრემლები სვეიოდათ, მცირეწლოვანებს მუცელი ხელით ეჭირათ, კენტერბურის მთავარეპისკოპოსი იდაყვით უქიმუნჯებდა იორკის მთავარეპისკოპოსს, პენრი კომპტონი, ღონღონის ეპისკოპოსი, გრაფ ნორთჰემპტონის ძმა, ფერდებზე ხელებს იჭერდა, ლორდ-კანცლერი თვალს ნაბავდა, რომ უნებლიედ ღიმი დაეფარა, იცინოდა თვით მუი კვერთხის ბოქაულიც კი, მოაჯირთან მდგომი, როგორც თავაზიანობის ცოცხალი განსახიერება.

გუინპლენს, მღელვარებისაგან მთლად გაფითრებულს, ხელები გულზე დაეკრიფა, იგი მოხუცებისა და ახალგაზრდების სიამით გაბრწყინებული სახეებით იყო გარემოცული. მას ესმოდა კომეროსული ხარხარი, გრძნობდა, რომ ეს ტაშის გუგუნი მის ირგვლივ, მის გამო ატეხილიყო. ეს ფეხების ბარტყუნი, „ბარაქალას“ წამოძახება, ეს გახელდებულთა გართობა, ეს შეუკავებელი ალტაცება, ეს აღვირახსნილი მხიარულება მას გამოეწვია. მან გულში სამარისებური სიცივე იგრძნო, უკვე აღარ ძალუძდა თავისი სახიდან სიცილის გამოშეტყველება წაეშალა. აღარც ის შეეძლო, რომ მსმენელების ურადლება დაეპყრო; მსმენელებისა, რომელნიც შეურაცხყოფას სუტყვასავით აყრიდნენ.

ჯერ არასდროს ასე თვალსაჩინოდ არ გამომჟღავნებულა ძველისძველი საბედისწერო კანონი დიდებულისა და სასაცილოს ურთიერთშეხამებისა. ხარხარი მტანჯველი ღაღადისის გამოძახილი ხდება. სასოწარკვეთილებას თან სდევს პაროდია. არასდროს წი-

ნააღმდეგობა მოწვევებითსა და სინამდვილეს შორის ასე საშინლად არ გამოაშკარავებულა. არასდროს ამაზე უფრო ავბედით სინათლეს არ გაუშუქებია ადამიანის სულის თვალთ განუჭვრეტელი სიბნელე.

გუინპლენი მოწმე შეიქნა გამანადგურებელი სიცილით გამოწვეული თავისი სრული დაღუპვისა. წაქცეულს შეუძლია წამოდგეს, მაგრამ გასრესილი ადამიანი ველარასოდეს ადგება. გამოუსწორებელი რამ მოხდა. შეუსაბამო, ყოვლის დამგმობმა დაცინვამ გააცამტვერა იგი. ამიერიდან მას აღარავითარი იმედი აღარ ჰქონდა. ყველაფერი წრეზეა დამოკიდებული. ის, რაც „მწვანე ყუთში“ სახეიმო განწყობას უქმნიდა, ლორდთა პალატაში დამარცხებად და კატასტროფად იქცა. მან თითქოს ახლა იგრძნო თავისი ნიღბის მეორე მხარე. ამ ნიღბის ერთ მხარეს იყო სიმპათია, რომლითაც უბრალო ადამიანები ხვდებოდნენ გუინპლენს; ხოლო იმავე ნიღბის მეორე მხარეს მაღალი წრის ადამიანთა მძულვარება ჩაბუდებულიყო, ეს მძულვარება იყო, რომ უგულვებელყოფდა ლორდ ფერმენ კლენჩარლის. მიზიდველი ძალა პირველთა და უკუგდებითი ძალა მეორეთა, ორივე ერთნაირად მიაქანებდნენ მას წყველიადისაკენ. ისე ეგონა, თითქოს ვიღაც ზურგიდან თავს დაესხა. ბედისწერას არაერთხელ დაუტეხია ადამიანისთვის ასეთი თავსმეხი. შემდეგ ყველაფერი გამოირკვევა, მაგრამ მანამდე ბედი მახეს უგებს ადამიანს და მგლის ხახაში აგდებს. გუინპლენს ეგონა, რომ სულ მაღლა იწვედა, ის კი სასაცილოდ აიგდეს. ზოგჯერ აპოთეოზიც შავბნელად თავდება. არსებობს ავდებითი სიტყვა, — გამოფხიზლება. დათრობის, ანუ თავბრუდასხმის შედეგად ტრაგიკული სიბრძნე წარმოიშვება. ამ დაუნდობელი სიცილი-ხარხარით გარემოცული გუინპლენი ჩაფიქრდა.

გახელებულ სიცილს რომ აჰყვებოდა, იმას ნიშნავს, ტალღებმა თავის ნებაზე გასრიალონ. ხალხის თავყრილობა, შეუკავებელი სიცილით ატაცებული, ხომალდს მოგაგონებთ, რომელსაც კომპასი დაუკარგავს. უკვე აღარავინ იცოდა, რა უნდოდა, ან რას სჩადიოდა. სხდომის დახურვა აუცილებელი გახდა.

ლორდ-კანცლერმა „მომხდარის გამო“ ხმის მიცემა მეორე დღისთვის გადადო. პალატის წევრები იშლებოდნენ, ლორდები მეფის სავარძელს თავს უკრავდნენ და ასე ტოვებდნენ დარბაზს. მათი

სიცილის ხმა ჯერ კიდევ ტალანებში ისმოდა და სადღაც შორს
ეკარგებოდა. გარდა ოფიციალური გასასვლელებისა, სხდომათა
დარბაზში არის კიდევ ბევრი კარი, მოფარდაგულებსა და წალოებს
მოფარებული. ამ გასასვლელებით, როგორც სითხე მიედინება გა-
მარული ჭურჭლიდან, საზოგადოება სწრაფად ათავისუფლებს
დარბაზს. რამდენიმე წუთში დარბაზი ცარიელდება. ასეთი ცვლი-
ლებები სწრაფად ხდება. ახმაურებული თავყრილობის ადგილებში
შვებად მყარდება დუმილი.

ღრმა ფიქრებში წასულმა შეიძლება დაივიწყოს ყველაფერი და
ბოლოს თითქმის სხვა პლანეტაზე აღმოჩნდეს. გუინპლენი უცბად
თითქოს გამოფხიზლდაო. იგი ახლა მარტო იყო ცარიელ დარბაზში
და ვერც კი შენიშნა, როგორ დახურეს სხდომა. პერები აღარსად
ჩანდნენ. თვით მისი ორი აღმქმელიც გამქრალიყო სადღაც. მხო-
ლოდ პალატის რამდენიმე მსახური უცდიდა „მისი მოწყალების“
წასვლას რომ ავეჯისთვის შალითები გადაეცვათ და სინათლე ჩაე-
ქროთ. გუინპლენმა უნებურად ქუდი დაიხურა, ჩამოვიდა თავისი
პერხიდან და დიდი კარისაკენ გაემართა. ეს კარი ტალანში გადიო-
და. როდესაც მან მოაჯირს ახლოს ჩაუარა, შეკარემ პერის ქლამინ-
დი მოხადა. გუინპლენმა მას ოდნავ მიაქცია ყურადღება. წუთი და
ის უკვე ტალანში იყო.

დარბაზში მყოფმა მსახურებმა გაკვირვებით შენიშნეს, რომ
ახალმა ლორდმა გასვლისას თავი არ დაუკრა მეფის ტახტს.

VIII

პარგი კმა იქნებოდა, სამაგალითო შვილი რომ არ ყოფილიყო

ტალანში არავინ იყო. გუინპლენმა შუშაბანდიან როტონდა-
ზე გაიარა. იქიდან უკვე გაეტანათ სავარძელი და მაგიდები. აღარ
დარჩენილიყო მის პერობაზე ხელდასხმის კვალი: ერთიმეორისაგან
ერთნაირ მანძილზე დაშორებით ანთებული ჭალები და კანდელაბრე-
ბი მას გასასვლელისკენ უჩვენებდნენ გზას. ამ სინათლეთა მწკრივის
მეოხებით გუინპლენმა ადვილად მოახერხა არეულ დარბაზებსა და
ტალანებს შორის იმ გზისათვის მიეგნო, რომლითაც იგი ცერემონ-

მეისტერისა და შავი კვერთხის ბოქაულის კვალდაკვალ შემოვიდა პალატაში. გზაზე არც ერთი სულიერი არ შეხვედრია. მხოლოდ რამდენიმე შეფერხებულ, მოხუც ლორდს წამოეწია, რაკი ისინი მძიმე ნაბიჯით მიფრატუნობდნენ გასასვლელისაკენ.

უცხად ამ უშველებელ, უკაცურ დარბაზებში გაურკვეველი გუგუნი გაისმა ადამიანთა ხმებისა. რაც უჩვეულო იყო ასეთ ადგილას და ასე გვიან. გუინპლენი იქით გაემართა, საიდანაც ხმაური მოდიოდა და ფართო, ოდნავ განათებულ ვესტიბიულში მოხვდა. ეს იყო პალატიდან გასასვლელი წინა ოთახი. ფართოდ გაღებულ იქნა შუშებიანი კარიდან სეფექალი მოჩანდა. მოჩანდნენ ლაქები ჩირაღდნებით; კარს იქით მოედანზე დახურული ეტლები ჩამწკრივებულიყო — პატრონებს უცდიდნენ სეფეკართან.

სწორედ აქედან მოისმოდა ის ხმაური.

კარებთან, ლამპიონის ქვეშ, ვესტიბიულში, მთელი ჯგუფი იდგა და გახელებით და ხელების ქნევით რაღაცაზე ხმაძაღლა დაობდა. გუინპლენმა საღამოს ბინდით ისარგებლა და ახლოს მივიდა.

ათი-თორმეტი ახალგაზრდა ლორდი შეჯგუფებულიყო გასასვლელთან და ჩხუბობდა. ვიღაც მათსავით ქუდიანი კაცი წინ გადასდგომოდა, თავი ამაყად გადაეწია და მათ გზას უღობავდა.

ვინ იყო ეს კაცი? ტომ-ჯიმ-ჯეკი.

ზოგიერთ ლორდს ჯერ კიდევ მხრებზე ჰქონდა წამოსხმული პერის ქლამინდი. ზოგს უკვე გადაეგდო პარლამენტის სამოსელი და ჩვეულებრივი ტანისამოსით იყო.

ტომ-ჯიმ-ჯეკს ქუდზე ბუმბულები უფრიალებდა. მაგრამ თერთრები კი არა, როგორც პერებს, არამედ მწვანე, ნარინჯისფერი ხვეულებით. ოქრომკედის ზონრუბჩაკერებული კოსტიუმი ეცვა საყელო-მაჯებზე ფარფარა ბაბთებითა და არშიებით დამშვენებული. მარცხენა ხელი მაგრად წაეელო გვერდზე ჩამოკიდებული დაშნის ბუნიკისათვის. დაშნის ხაუერდოვან ქარქაშზე და მის სალტეებზე ოქრომკედით ამოქარგული იყო ადმირალის ღუზები.

გუინპლენს მისი სიტყვები შემოესმა. იგი ყველა იქ მდგომ ახალგაზრდას მიმართავდა:

— მე თქვენ მხდალები გიწოდეთ. თქვენ მოითხოვთ, რომ ჩემი სიტყვები უკანვე დავიბრუნო. აჰა, ინებეთ. თქვენ მხდალები არა ხართ, მაგრამ რეგვენნი კი ბრძანდებით. ყველანი ერთს რომ დაესიეთ,

განა ეს სიმხდალუ არ არის? კარგი, მაშ ეს სირეგენეა. თქვენ ყურს
კი უკლებდით, მაგრამ სრულებით ვერაფერი გაიგეთ. ბერიკაცებს
წურთასმენა აკლიათ, ხოლო ახალგაზრდები ჭკუაბლაგვები ხართ.
მე თქვენს წრეს ვეკუთვნი და უფლება მაქვს, გამოეთქვა ასეთი ჭეშ-
მარიტება. ეს ახალი ლორდი უცნაური არსებაა, მან მთელი რიგი
შეუსაბამობანი ილაპარაკა, გეთანხმებით, მაგრამ ბევრი სიმართ-
ლაც თქვა. მისი სიტყვა დალაგებული არ იყო, არეულად ილაპა-
რაკა, ამაზე არ გედავებით. ის ძალიან ხშირად იმეორებდა, „იცით
კი თქვენ, იცით კი თქვენო“, მაგრამ კაცი, ჯერ ისევ გუშინ ბაზრის
გამართობი, ვერ ილაპარაკებდა ისე როგორც არისტოტელე ან რო-
გორც სარუმის ეპისკოპოსი დოქტორი გილბერტ ბარნეტი. მისი სი-
ტყვეები ეხებოდა ავსულებს, ლომებს, იგი მიმართავდა კლერკების
თანაშემწევებს. ყოველივე ეს გემოვნებას მოკლებული იყო. ამაზე,
დალახვროს ეშმაკმა, ვინ რას გეუბნებათ, მართალია, დაბნეული
სიტყვა წარმოთქვა, ყველაფერს ერთმანეთში ურევდა, მაგრამ ხან-
დახან ნამდვილ სიმართლესაც ამბობდა. ის კაცი განა ნამდვილი
ორატორია?! რაც თქვა, ესეც არანაკლები დაძსახურებაა მისთვის.
აბა თქვენ ყოფილიყავით მის ადგილას, ვნახავდი, რა ვაუკაცობას
გამოიჩენდით. რაც მან ბერთონ-ლეხერსის კეთროვანებზე გაამბოთ,
უდავო ფაქტია, თანაც პარლამენტში მის გარდა სხვებსაც ულაპა-
რაკიათ სისულელეები. ბოლოს, მილორდებო, მე მძულს, როდესაც
ყველანი ერთს მიესევიან. ასეთი ხასიათისა ვარ და ამიტომ ნება მი-
ბოძეთ ჩემი თავი შეურაცხყოფილად ჩავთვალო. თქვენი საქციელი
მე არ მომწონს და აღშფოთებული ვარ თქვენს გამო. მე არცთუ ძა-
ლიან ღვთისმოსავი კაცი გახლავართ, მაგრამ როდესაც იგი კეთილ
საქმეებს სჩადის, მაშინ იმ აზრს ვადგები, რომ ღმერთი არსებობს.
ამისათვის, მაგალითად, მე ძალიან მადლიერი ვარ მისი, მან საზო-
გადოების დაბალი ფენიდან გამოიხსნა ინგლისის პერი და დაუ-
ბრუნა შემკვიდრეობა კანონიერ მფლობელს, მიუხედავად იმისა,
ჩემთვის სახეიროა ესა თუ არა. მე მოხარული ვარ, რომ ნამის ჭია
უცბად არწივად იქცა და გუინპლენი კლენჩარლი გახდა. მილორ-
დებო, მე თქვენ ნებას არ გაძლევთ, რომ სხვა აზრი იქონიოთ მას-
ზე. ვწუხვარ, რომ აქ არ არის ლუის დიურასი; ის მიიღებდა იმას,
რაც დაიმსახურა! მილორდებო, ფერმენ კლენჩარლი ისე იქცეოდა,
როგორც ლორდს შეჰფერის, თქვენ კი ტაკიმასხარაობდით. რაც

შეუხებდა მის სიცილს, ეს მისი ბრალი არ არის. თქვენ მის სიცილზე იციანოდით, მაგრამ უბედურებას კაცმა არ უნდა დასციინოს. თქვენ სულელები ხართ და კარგა მაგარი სულელებიც, ძალიან ცდებით, თუ გგონიათ, რომ თქვენ კი არაფერი გაქვთ დასაცინი და ვერ დაგციინებენ. თქვენ ვეულაზე მახინჯები ხართ და ჩაცმაც არ იცით. მილორდო პაპურშემ, მე გუშინწინ შენი საყვარული უნახე, საზიზღარი ქალია. თუმცა პერციოვის ტიტული აქვს, მაგრამ მახინჯია. ბატონო მქირდავებო, გიძუორებთ, რომ მე ძალიან მინდა ვიცოდე, შესძლებთ კი ორი-სამი სიტყვის ურთმანუთზე მიბმას? ლაზღანდარობა ვეულას შეუძლია, მაგრამ ლაპარაკი არა. თქვენ თაუი განათლებული გგონიათ, რაკი ოქსფორდში ან კემბრიჯში შარულებით მურხებსა ხეხავდით. და კიდევ იმიტომ, რომ ვიდრე ინგლისის პერის სახულით ვესტმინსტერ-ჰოლის მურხებზე დასხდებოდით გონვილის ან კაისის კოლეჯის მურხებზე ვურებს აბარტყუნებდით. მე პირში გეუბნებით: თქვენ თაუხედურად მოუქციით ახალ ლორდს.

მართალია, სამინლად სახინარია, მაგრამ ის ზომ ნადირებს მისცეს ხელში საჯიჯგნად. თქვენს ადგილზე ყოფნას, მის ადგილს ვირჩევდი, სხდომას მე, როგორც პერობის მოსალოდნული მუშკვიდრე, ისე ვესწრებოდი და ვეულაფერი მესმოდა. უფლება არა მქონდა ჩემი აზრი გამომეთქვა, მაგრამ უფლება მაქვს ვიფო წესიერი ადამიანი. თქვენმა დაციენამ ჩემში აღმყოთება გამოიწვია. როდესაც მე გაჯაკრებული ვარ, შემიძლია პენდლიჰილის მთაზე ავიდე და იქ მოკერიფო ბაღახი „ძაღლისებილა“, თუმცა ის ელეა-მეხს ატეხს თაუზე იმას, ვინც ხელს დააკარებს. აი, რატომ გელოდით აქ, გამოსახულელ კართან. ახსნა-განმარტება ზედმეტი არასოდეს არის და მეც მინდა ვითხრაი. გრძნობთ კი რომ გარკვეულწილად მეც მომაყენოთ შეურაცხყოფა? მილორდებო, მე მტკიცედ გადავწყვიტე ზოგიერთი თქვენგანი საიქიოში გაუისტუმრო, ვეულა, ვინც აქა ხართ, თომას ტეფტონი, გრაფი თენკი, სევეჯი, გრაფი რიუერსი, ჩარლზ სპენსერი, გრაფი სუნდერლენდი, ლორუნს ჰაიდი, გრაფი როჩესტერი; თქვენც ბარონებო, გრეილოსტონ, კერი პენსდონ, ესკრიკ, როკინჰემ, შენ, პატარა კარტრეტ, შენ, რობერტ დარსი, გრაფო პოლბერნეს, შენც უილიამ, ვიკონტო პეტონ, შენც, რალოფ, პერციოგო მონტეგო და ვეულა დანარჩენს, ვისაც სურს, — დევიდ დერი-მოირო, ინგლისის ფლოტის მუხღეაური, გინვეუთ ხმაღში და დაბეჯითებით

გაბეჭდეთ წინადადებას — მოიმარაგეთ სეკუნდანტები და მოწმენი.
მე ბეჭდოდა, რომ შეეხედეთ პირისპირ და გულდაგულ დღესვე
სიღამით, ან ახლა, ამ წუთში, ან ხვალ. დღისით გნებავთ თუ ღა-
მით, მხის სინათლეზე თუ ჩირაღდნების შუქზე. სადაც გნებავთ, იმ
ადგილას, რა დროსაც ისურვებთ, და რა პირობებზეც თქვენ თანახ-
მა იქნებით. ვველგან, სადაც კი ადგილი გვეყოფა, რომ მახვილები
გადაეკატოთ. კარგს იხამთ, თუ წინასწარ გასინჯავთ თქვენს დამბა-
ჩებს და შეამოწმებთ, თქვენი ხმლები მჭრელია თუ არა, ეინაიდან მე
განხრახული მაქვს თქვენი საპეროები ვაკანტური გაეხადო, ოგლ
ქვევნი, მიიღე გამაფრთხილებელი ზომები და გაიხსენე შენი დე-
ვიზი: „CAVENDO TUTUS.“ მარმადიუკ ლენგდელი, გონივრულად
მოქცევი თუ შენი წინაპრის გუნდოლდის მაგალითისამებრ ბრძა-
ნებას გასცემ, რომ კუბო უკან მოგაყოლონ! ჯორჯ ბუტს, გრაფო
უორინგტონ, ველარასოდეს ნახავ შენს საგრაფოს ჩესტერში, შენს
ლაბორინთს, კრეტას კუნძულის ლაბორინთის მსგავსს და დენპემ-
მისის მაღალ კოშკებს. რაც შეეხება ლორდ ვოგანს, ის იმდენად
ახალგაზრდა კი არის, რომ კანნიერება გაებუდა, მაგრამ იმდენად
ხნიერია, რომ ამაზე პასუხი აგოს; ამიტომ მისი სიტყვების გამო მე
პასუხს მის ძმისწულს, რიხარდ ვოგანს მოეთხოვ, ქალაქ მერიონე-
თის წარმომადგენელს თემთა პალატაში. შენ, ჯონ კემპბელ, გრაფო
გრინიჩ, მე მოგკლავ, როგორც ეკონმა მოკლა მეტესი; მხოლოდ
პატიოსნად, პირისპირ შეყრისას და ზურგიდან არ მოგეპარები, იმი-
ტომ, რომ მე მიჩვეული ვარ ხმალს გულდაგულ წინ დაუხვდე და
არა ზურგი შევაქციო. ეს გადაწყვეტილია, მილორდებო, ახლა კი,
თუ გნებავთ, ჯადოქრობას მიმართეთ, მკითხავთან წადით, ტანზე
ბალზამი და საცხები წაისვით, რომ ტყვია და ხმალი აისხლიტოს,
ვეულაზე ეშმაკ-ქაჯური ავგაროზები დაიკიდეთ, ან ღეთისმშობლის
ლოცვები — ქალაღდის ნაგლეჯზე დაწერილი და ჩუარში გამოკრუ-
ლი... მე მაინც შეგერკინებით, მიუხედავად ყოველგვარი შელოცვე-
ბისა ან ჯადოს შეკერისა; არც ხელს მოგიფათურებთ, რომ გავიგო,
სადმე თილისმა გაკერიათ თუ არა. გნებავთ ფეხდაფეხ შეგებმებით,
გნებავთ ცხენზე ამხედრებული შევებრძოლოთ ერთმანეთს. სადაც
გნებავთ, — შუშაბანდსა თუ მოედანზე, პიკადილიზე ან ჩერინგ-
ქროსზე. თუნდაც ჩვენი შერკინებისათვის ქუჩის ქვაფენილი აპ-
ყარონ, როგორც ლუკრის* ეზოში მოახდინეს, როდესაც გიზი და

ბასომპიერი* უნდა შერკინებულებიყვნენ. გესმით? მე ყველას გიწვევთ ხმალში, ან თუ გნებავთ, დამბაჩებით ბრძოლაში. დორმ, გრაფო კარნარვონ, მე ჩემს ხმალს ტარამდე გადაგაყლაპებთ, როგორც მაროლმა ლილემ მარივოს გადააყლაპა; მაშინ დაეინახავთ, როგორ დასცინებ, ან იცინებ, მილორდ! შენ, ბერლინგტონ, ჩეიდმეტი წლის გოგონას რომ ჰგავხარ, შეგიძლია ადგილი აირჩიო საფლავეისათვის, ან შენი მიდლსექსის ციხე-დარბაზთან კორდზე, ან შენს ლენდენბურგის ბაღში, იორკშირში. გიცხადებთ, მილორდებო, რომ მე ვერ ვითმენ თქვენს უტიფრობას და როგორც დაიმსახურეთ, ისე დაგსჯით. მე ნებას არ მოგცემთ, ასე გაამასხარაოთ ლორდი ფერმენ კლენჩარლი. ის თქვენზე უკეთესია. როგორც კლენჩარლი, ის თქვენზე ნაკლებად დიდებული როდია: ხოლო როგორც გუინპლენი, ჭკვიანია. რომლის ნატამალი თქვენ არც გაგაჩნიათ. მე გიცხადებთ, რომ მისი საქმე იგივე ჩემი საქმეა. მისი შეურაცხყოფა, ჩემს შეურაცხყოფად მიმაჩნია და მის მიმართ თქვენმა დაცინვამ ჩემში აღშფოთება გამოიწვია. ვნახოთ, ვინ გადარჩება ცოცხალი. გესმით თუ არა? მე თქვენ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში გიწვევთ. იარაღი, როგორც გნებავთ, ისეთი აირჩიეთ. რომელი იარაღითა გსურთ სიკვდილი? მაგრამ, რადგან თქვენ ერთსა და იმავე დროს ჯენტლმენებიცა ხართ და უხეში პირუტყვებიც, ამიტომ წინადადებას გაძლეეთ, გნებავთ აზნაურის დაშნა ავირჩიოთ, გნებავთ მღაბიურად მუშტი-კრივში გავსწორდეთ.

ამ ბრაზით სავსე სიტყვებს ყველა იქ მყოფმა ახალგაზრდამ ქედმალლური ღიმილი შეაგება.

— თანახმანი ვართ, — უპასუხეს ერთხმად.

— მე დამბაჩას ვირჩევ, — თქვა ბერლინგტონმა.

ესკრიკმა განაცხადა:

— მე ძველებური ორთაბრძოლა მირჩევნია, შემოღობილ ადგილზე კეტები და ხანჯლები დაეცხოთ ერთმანეთს.

პოლდერნესმა თქვა:

— მე მოკლე და გრძელი დანით მინდა ვიბრძოლო.

გრაფმა თენეტმა ეს უთხრა დევიდს:

— ლორდო დევიდ, შენ შოტლანდიელი ხარ, ამიტომ მე მახვილს ვირჩევ.

— მე კი დაშნას, — თქვა როკინჰემმა.

პერტოგმა რაღფმა განაცხადა:

— მე კრივი მირჩევნია, ეს უფრო კეთილშობილურია.

გუინპლენი ბნელი საფრიდან გამოვიდა და მიუახლოვდა იმ კაცს, რომელიც აქამდე ტომ-ჯიმ-ჯეკად იწოდებოდა, მაგრამ ახლა სხვა ვიღაც გამოდგა.

— გმადლობთ, მაგრამ ეს საქმე მარტო მე მეხება, — უთხრა მან. ყველამ მისკენ მიიხედა.

გუინპლენი უფრო ახლო მივიდა, რაღაც ძალა უბიძგებდა იმისკენ, ვისაც ყველანი ლორდ დევიდს ეძახდნენ, ვინც თვითონ მისი ქომაგი გახდა; თითქოს უფრო მეტიც. ლორდმა დევიდმა უკან დაიხია.

— აჰა, — შესძახა ლორდ დევიდმა, — ეს თქვენა ხართ! აქა ხართ? ძალიან კარგი. თქვენთანაც მაქვს ორიოდ სიტყვა სათქმელი: თქვენ გაბედეთ და ილაპარაკეთ იმ მანდილოსანზე, რომელსაც ჯერ ლორდი ლინეუს კლენჩარლი უყვარდა და შემდეგ მეფე კარლოს მეორე.

— დიახ, ვილაპარაკე.

— ბატონო ჩემო, თქვენ შეურაცხყოფა მიაყენეთ ჩემს დედას.

— თქვენს დედას? — შესძახა გუინპლენმა, — მაშ ჩვენ...

— ძმები ვართ, — დაამთავრა ლორდმა დევიდმა და სილა გააწნა გუინპლენს.

— ჩვენ ძმები ვართ, — გაიმეორა ლორდმა დევიდმა, — ამიტომ ჩვენ შეგვიძლია შევერკინოთ ერთმანეთს. ორთაბრძოლა მხოლოდ თანასწორთა შორის შეიძლება. ჩემი თანასწორი სხვა ვინ იქნება, თუ არა საკუთარი ძმა? მე გამოგიგზავნით სეკუნდანტებს. ხვალ ჩვენ სამკვდრო-სასიცოცხლოდ უნდა შევებრძოლოთ ერთმანეთს.

დიდუბის გზაპირადაც
სასოფარკმითილების უფსკრულში

იმუამად, როდესაც წმინდა პავლეს ტაძრის სამრეკლოზე შუა-
ღამის ზარი დარეკეს, ვიღაც კაცმა ლონდონის ხიდი გადაიარა და
საუთუორქის მიხვეულ-მოხვეულ შუკებში გაუჩინარდა. ფარნები
უკვე ჩაექროთ, რადგან იმხანად ლონდონსა და პარიზში ქუჩების
გაშუქება მხოლოდ ღამის თერთმეტ საათამდე ხდებოდა, შემდეგ სი-
ნათლეს აქრობდნენ; არადა განათებული ქუჩები სწორედ ამ დროი-
დანაა საჭირო.

ჩაბნელებულ ქუჩებში კაცის ჭაჭანება არ იყო. სიბნელეში გა-
მვლულთა რიცხვი მცირეა. ის კაცი აჩქარებული ნაბიჯით მიდიოდა.
მისი ტანსაცმელი სრულიად შეუფერებელი იყო ღამით ქუჩაში მო-
სეირნისათვის. მას ოქროსკედით ნაკემსი ატლასის კაშხოლი ეცვა.
გვერდზე დაშნა ეკიდა. თეთრი ბუმბულით შემკული ქუდი ეხურა.
მხრებზე მოსასხამი არ ესხა. ღამის ყარაულებმა გაიფიქრეს: აღ-
ბათ ეს კაცი ვინმე ლორდია და სანამდღეო აქვს ვინმესთანო, ამი-
ტომ, როგორც ლორდს შეუფერება, პატივისცემით დაუთმეს გზა.

ეს კაცი გუინპლენი იყო.

იგი ლონდონიდან გარბოდა.

საით მიისწრაფოდა, თვითონაც არ იცოდა. როგორც უკვე
ვთქვით, ადამიანის სულში ხანდახან გრიგალი ბობოქრობს და
მისთვის ცა და დედამიწა, ზღვა და ხმელეთი, დღე და ღამე, სიკვ-
დილი და სიცოცხლე ამოუცნობ ქაოსად დედდება. სინამდვილე
ამ დროს გვახრჩობს. ჩვენ ის ძალები გვსრესს, რომლებიც არა
გვწამს. საიდანღაც დაგვაცხრება თქეში: წვიმა-ქარი, სეტყვა-მეხი.
ცის თაღი ბნელდება. დაუსრულებლობა სიცარიელედ გვეჩვენება.
ჩვენს თავს ვეღარ ვცნობთ და ვეღარც ვგრძნობთ. გვგონია, რომ
უკვე ვკვდებით, რომელიღაც ვარსკვლავისკენ ვისწრაფვით. რას

განიცდიდა გუინპლენი ამ დროს? მხოლოდ და მხოლოდ დეას ნახვის სურვილს.

იგი ძილად ერთ სურვილს შეეპყრო: დაბრუნებულიყო „მწვანე ქუთში“, ახმაურებულ, სინათლით გაჩაღებულ ტედკასტერის სასტუმროში, სადაც უბრალო ხალხის გულკეთილი სიცილი გაისმოდა და ახმაურებდა ხოლმე იქაურობას. ისევ შეხვედროდა ურსუსს, პომოს, ისევ ენახა დეა. დაბრუნებოდა ნამდვილ ცხოვრებას. მსგავსად იმისა, როგორც მშვილდიდან გატყორცნილი ისარი საბუდისწერო სიძლიერით ისწრაფვის მიზნისაკენ, ისეა ადამიანიც, იმედების დანთქმა მას გულს უფატრავს და იგიც ჭეშმარიტებისაკენ ისწრაფვის. გუინპლენი ჩქარობდა. იგი ტარინზოფილდს უახლოვდებოდა. კი არ მიდიოდა, უკვე მიიბოდა. თვალებს უშტერებდა წინ გადაშლილ წვედიადს; მეზღვაურიც ხომ ასე გაფაციცებით გასცქერის ნავსადგურის ძებნის დროს პორიზონტს. რა სიხარულს იგრძნობს გუინპლენი, როცა ტედკასტერის სასტუმროს განათებულ ფანჯრებს დაინახავს!

გუინპლენი „მწვანე ვაკობზე“ გავიდა, მოლობილის იქით მიუხვია, და ამ მოცარიელებული ადგილის პირდაპირ თვალწინ დაუდგა სასტუმროს შენობა, როგორც მკითხველს ეხსომება, ერთადერთი საცხოვრებელი შენობა მთელ იმ ბაზრის მოედანზე.

გუინპლენმა თვალი მიაშტერა. სინათლე არ ჩანდა. ყველა ფანჯარა ჩაბნელებული იყო.

იგი შეკრთა, თავის თავს არწმუნებდა, ალბათ უკვე გვიანი ღამეა, სამიკიტნო დაკეტილია და ყველას სძინავსო. აი, კარზე დააკაკუნებს და ნიკლსს ან გოვიკემს გააღვიძებს. გუინპლენი სასტუმროსკენ გაემართა. კი არ მიიბოდა, მიქროდა როგორც კი შეეძლო.

სამიკიტნოს რომ მიაღწია, გაჩერდა, სული ძლივს მოითქვა. თუკი სასტიკი სულიერი განცდებისაგან ნაწამებ ადამიანს, რომელიც მთელი დამაბულობით უწევს წინააღმდეგობას თავზე და მტყდარ უბედურებებს, რომელმაც აღარც კი იცის ცოცხლებში ითვლება ისევ თუ უკვე მკვდრებში წერია, და მაინც ძალა შესწევს მზრუნველობა და ყურადღება გამოიჩინოს მისთვის სასურველი არსებობისადმი — ეს უეჭველი ნიშანია ჭეშმარიტებად კეთილშობილი, მოსიყვარულე გულისა. როდესაც ყველაფერს მორევი შთანთქავს, მაშინ ზედაპირზე მხოლოდ და მხოლოდ სათუთი გრძნობა ამო-

ტივტივდება. გუინპლენმაც პირველად ის გაიფიქრა: დეას ალბათ მშვიდად სძინავს და არ შევაშინო.

სახლს რომ მიუახლოვდა, ცდილობდა, რაც შეეძლო ნაკლები ხმაური გამოეწვია. მან იცოდა ის კუნჭული, სადაც გოვიკეში ათუ-ვდა ღამეს. ეს კუნჭული სამიკიტნოს ქვედა ოთახის კუთხეში იყო და მოედნისკენ პატარა სარკმელი ჰქონდა. გუინპლენმა ფრთხილად დააკაკუნა. მხოლოდ გოვიკემის გაღვიძება იყო საჭირო. მაგრამ სენაკში ჩამიჩუმიც არ გაისმა. გუინპლენმა გაიფიქრა: „მოზარდია და ალბათ მაგრად სძინავს“. მან კიდევ დააკაკუნა სარკმელზე. არა-ვითარი ხმაური.

მან კიდევ ორჯერ ზედიზედ მაგრად მიაკაკუნა. წინანდებურად არ დარღვეულა სიწყნარე. შეფიქრიახებულმა გუინპლენმა ახლა სასტუმროს კარზე დააკაკუნა.

ისევ დუმილი.

იგრძნო, რომ მთელ ტანში ჟრუანტელმა დაუარა, და გულში გაივლო: „ნიკლსი ბერიკაცია, და მძიმე ძილი სჩვევია, ბავშვებს ალბათ მაგრად სძინავთ და აბა რას გაიგებდნენ. მოდი ერთი, მაგრად დავაკაკუნო“.

იგი აბრახუნებდა, მუშტებსა სცემდა, აბრახუნებდა რაც ძალი და ღონე ჰქონდა. მოაგონდა ვეიშუთი, როდესაც ჯერ ისევ პატარა ბიჭი იყო. ნამცეცა დეა ხელში ეჭირა და ღამით თავშესაფრის ქებნაში, იქ, არაერთი სახლის კარზე აკაკუნებდა.

ის ახლა როგორც ლორდი, მბრძანებლურად აკაკუნებდა; ის ხომ ახლა, საუბედუროდ, ლორდი იყო.

სახლში სამარისებური დუმილი გამეფებულიყო.

გუინპლენს მთლად აებნა თავგზა.

ახლა უკვე აღარ ფრთხილობდა და ეძახდა:

— ნიკლს! გოვიკემ!

მან ფანჯრებში შეიხედა, იქნებ სადმე სინათლე აინთოსო.

არავითარი მოძრაობა, არც ჩქამი, არც ხმა, არსაიდან მბჟუტაკი სინათლევ არ გამოკრთა.

გუინპლენი ჭიშკართან მივიდა, მიარახუნა; გაშმაგებული ანჯღრევდა კარებს და იძახოდა:

— ურსუს! ჰომო!

მგელსაც არ შეუყვებია საპასუხოდ.

გუინპლენს შუბლზე ცივმა ოფლმა დაასხა.
გარშემო მიმოიხედა, ბნელი ღამე იყო, მაგრამ ვარსკვლავები
საქმარო შუქს აფენდნენ და ბაზრის მოედნის მოთვალეურება თავი-
ხუფლად შეიძლებოდა. მის თვალწინ შავბნელი სურათი გადაიშა-
ლა. — მოცარიელებული, გაშიშვლებული მიდამო. აღარც ერთი
ბალაგანი არ დარჩენილიყო. არც ერთი კარავი. არავითარი ფიცარ-
ნაგები. არავითარი საზიდარი. აღარც ცირკი იყო. იქ, სადაც სულ
ახლახან მოხეტიალე ხალხი ხმაურობდა და ფუსფუსებდა, ახლა
აუბედითი, შავი სიცარიელე სუფევდა.

გონდაკარგულ გუინპლენს შეშფოთება დაეტყო. რას ნიშნავს ეს!
რა მოხდა? განა აქ აღარავინ არის? განა მისი აქედან წასვლისთა-
ნავე დაინგრა მთელი მისი წინანდელი ცხოვრება? რა მოუვიდათ
იმათ, ვინც აქ ცხოვრობდა? ოპ, ღმერთო ჩემო!

იგი ხელახლა, როგორც გრიგალი, ისე მიაწყდა სასტუმროს;
დაუწყო რახუნი გვერდითა კარს, ჭიშკარს, ფანჯრებს, დარაბებს,
ურტყამდა მუშტებს, ფეხებს; ელდისა და მწუხარებისაგან ღამის
ჭკუას კარგავდა. ეძახდა ნიკლსს, გოვიკემს, ფების, ვენუსს, ურ-
სუსსა და პომოს. კედელთან იდგა და ამდენი ხმაურისაგან ძალა
ეცლებოდა. აბრახუნებდა, როგორც კი შეეძლო; ხან შეჩერდებოდა
და ყურს მიუგდებდა. სახლი დამუნჯებულიყო. იქ სამარისებური
სიჩუმე სუფევდა. ხელახლა აბრახუნებდა და ყვიროდა თავგანწირ-
ვით. ირგვლივ ყველაფერი გუგუნებდა მისი დარტყმებისა და ძახი-
ლის გამო. ეს უფრო ქუხილის გრგვინვას ჰგავდა, რომელიც სამა-
რისებური ღუმილის დარღვევას ღამობდა.

ხანდახან შიშისაგან აღამიანი თვითონ ხდება საშინელი. ვისაც
ყველაფერი აშინებს, მას უკვე აღარაფრისა ეშინია. ასეთ წუთებში
ჩვენ შეგვიძლია სფინქსსაც კი ვკრათ წიხლი. ჩვენ ამოუცნობის
შეურაცხყოფას არ ვერიდებით. გუინპლენი შეშლილივით გახე-
ლებულიყო. ხან შეჩერდებოდა, რომ სული მოეთქვა; ხან კი მისი
შუწყვეტილი ძახილი და კივილი აყრუებდა იქაურობას. მას თი-
თქოს იერიში მიჰქონდა ამ ტრაგიკულ ღუმელზე.

გუინპლენმა ასჯერ მაინც დაუძახა იმათ, ვინც სახლში ეგულე-
ბოდა. ყველას ეძახდა, დეას გარდა; ეს იყო სიფრთხილე, თვითონ
მისთვისვე შეუცნობელი. მაგრამ მაინც, მიუხედავად დაბნეულო-
ბისა, ინსტინქტურად კიდევ იცავდა ამ სიფრთხილეს.

რაკი დარწმუნდა, რომ ყვირილი და ძახილი ამას იყო, გადაწყვიტა შიგნით შესულიყო. გოვიკემის სენაკში შუშა შეამტვრია და თან ხელიც გაიკაწრა. მერე ხელი მოაფათურა, საკეტი გამოისწია და სარკმელი შეაღო. დაშნა ხელს უშლიდა, გაბრაზებულმა შუშაბმული განწყვიტა, ქამარი და ყველა ესენი დაშნიანად ქვაფენილზე გადმოისროლა. შემდეგ კედლის შვერილზე აფოფხდა, თუმცა სარკმლის ჩარჩო ვიწრო იყო, მაგრამ შეძერომა მაინც მოახერხა და იქიდან სასტუმროში შევიდა.

სიბნელეში ძლივს გაარჩია გოვიკემის ლოგინი, ბიჭი ლოგინში არ იწვა, ცხადია, არც ნიკლსი იქნებოდა. მთელი სახლი წყვდიადით იყო მოცული. ამ მთლად სიბნელით მოცულ შენობაში სიცარიელის იდუმალება იგრძნობოდა, თან ის აებედითი მყუდროება, რაც ნიშნავდა: „აქ არც ერთი სულიერი არ არისო“. შემკრთალი გუინპლენი ქვედა სართულის დარბაზში შევიდა, მაგიდებს აწყვდებოდა და ჭურჭელს იატაკზე ყრიდა. სკამებსა და კათხებს აყირავებდა. სკამებზე ზედ აბიჯებდა და როცა ეზოში გასასვლელ კარს მიაღწა, ისე მაგრად ჰკრა მას მუხლი, რომ რაზა ამოაგდებინა. კარი თვითონვე გაიღო. გუინპლენმა ეზოში გაიხედა, „მწვანე ყუთი“ იქ აღარ იყო.

II

უკანასკნელი შედეგი

გუინპლენი სასტუმროდან ეზოში გავიდა და ტარინზოფილდის ყველა მხარე მოათვალიერა. მან ყველაფერი, მთელი მოედანი მიიარ-მოიარა. წინააღმდეგ აქ ფიცარნაგები და კარუები იდგა, ბალანგანები იყო გამართული, ახლა ამათგან აღარაფერი დარჩენილიყო. ის დუქნებში არახუნებდა, თუმცა უკვე კარგად იცოდა, რომ იქ არავინ იქნებოდა. ფანჯრებზე აბრახუნებდა, ყველა კარს აწევებდა. არაკაცი არ გამოხმაურებია ამ სიბნელიდან: თითქოს იქ ყველაფერს სიკვდილი დაუფლებიაო.

ჭიანჭველების ბუდე დაეშალათ. ცხადი იყო, რომ პოლიციას მიეღო ზომები. თითქოს ყაჩაღები დასცემოდნენ. ტარინზოფილდი არამცთუ დაცარიელებული, არამედ აკლებულ-განადგურებულიც იყო. მის ყოველ კუთხე-კუნჭულს ეტყობოდა ვიღაცის გააფთრებუ-

ლი ბრწყინების კვალი. ამ უბადრუკი ბაზრისთვის გადმოებრუნებინათ, ასე ვთქვათ, უკუღმა ამოებრუნებინათ ჯიბეები და მოეცარიელებინათ.

გუინპლენმა გულდასმით მოათვალიერა, მიიარ-მოიარა „მწვანე ვაკობი“ და შემდეგ იმ გარეუბნის მიხვეულ-მოხვეული შუკებისკენ შეუხვია, რომელსაც ისტ-პოინტი ეწოდება. აქედან თუმხისკენ გაემართა.

შუკები რომ გაიარა, ორღობეებსა და ბოსტან-ბაღებს რომ გასცდა, იგრძნო, წელის სიომ მოკბერა. მდინარის ტალღების ყრუ ჩქაფფნი მოესმა და უცბად ეფროქ-სთოუნის მოაჯირთან გაჩნდა.

მოაჯირი სანაპიროს ძალიან მოკლე და ვიწრო ნაწილზე იყო გაკლებული. მოაჯირის ქვეშ მაღალი კედელი პირდაპირ ჩაბნელებულ წყალში ეშვებოდა.

გუინპლენი შეჩერდა, მოაჯირს დაეყრდნო, ორივე ხელი თავზე მიიჭირა, წყალს ზემოთ დაიხარა და ჩაფიქრდა.

რას დასცქეროდა? მდინარეს? არა. მამ რას მისჩერებოდა? წყვდიადს. მაგრამ არა იმ წყვდიადს, რომელიც მის ირგვლივ იყო, არამედ იმას, რომელიც მის სულს ჩასწვდომოდა.

ღამის შემადონებელ პეიზაჟში, რომელსაც გუინპლენი ვერ ამჩნევდა, სიბნელეში, სადაც მისი მხერა ვერ სწვდებოდა, შეიძლებოდა ადამიანს ანძებისა და ქანდარების სილუეტები გაერჩია. ეფროქ-სთოუნის ქვეშ არაფერი იყო, გარდა წყლისა, მაგრამ იქვე ახლოს, ქვევით, დინებისაკენ სანაპირო ეშვებოდა დამრუცად. მდინარეში რამდენიმე ხომალდი იდგა, ზოგი ახლახან მოსული და ზოგიც წასასვლელად გაშვადებული. ისინი ხმელეთს პატარა ნავმისადგომით უკავშირდებოდნენ. ასეთი ნავმისადგომები ფიცრების ხიდურებისაგან იყო აშენებული. ზოგ ხომალდს ღუზა ჩაეშვა, ზოგიც ნავსაბმელზე ირხეოდა. ხომალდებზე არც მიდი-მოდოდა ვინმე, არც ლაპარაკი ისმოდა. მატროსებს სანაქებო ჩვეულება აქვთ, — არც შეიძლება დიდხანს სძინავთ და მხოლოდ სამუშაოდ დგებიან რაც შეიძლება დიდხანს სძინავთ და მხოლოდ სამუშაოდ დგებიან ხოლმე. თუნდაც რომელიმე ეს ხომალდი ღამით, მოქცევისას, გასასვლელი ყოფილიყო, იქ მაინც ყველას ეძინა. ბინდბუნდში ოდნავ ჩანდა ხომალდთა შავი, გამობერილი ძარები და აღკაზმულობანი, თოქის კიბეები და სხვა სართავები. ყველაფერს ბურუსი გადაჰფენოდა. აქა-იქ ამ ბურუსიდან ფარნის წითელი შუქი გამოკრთოდა.

გუინპლენი ვერაფერს ამხნევდა. ერთადერთი, რასაც ის მისხმურე-
ბოდა, ეს იყო მისი პირადი ბუდი.

დაბნეული შოცნებე სინამდვილესთან პირისპირ შეჯახებისას
ღრმა ფიქრებს მისცემოდა. ასე ეგონა თითქოს ზურგს უკნიდან რა-
ღაც ზრიალი მოესმოდა, რაღაც მიწისძვრის გუგუნის მსგავსი. ეს
იყო ლორდების დამცინავი ხარხარი.

ის ახლახან გამოეცალა ამ ხარხარს; სილა გააწნეს და გამოე-
ცალა.

ვინ გააწნა სილა?

ღვიძლმა ძმამ.

ხარხარს რომ გამოსცილდა, სილის გარტყმით დარუქიანებული
თავის ბუდეში შესაფარებლად ისე გაეშურა, როგორც დაჭრილი
ფრინველი. სიძულვილს თავი იმ იმედით გაარიდა, რომ სიყვარული
შეეგებებოდა, მაგრამ რა დაუხვდა?

წყვილიაღი.

არც ერთი სულიერი.

ყველაფერი გამჭრალიყო.

ამ წველიადს იგი თავის ოცნებებს ადარებდა.

ყოველივე, ყოველივე, ჩაინთქა!

გუინპლენი ავბედითი ჯურღმულის ზედ ნაპირს მიადგა. პირგა-
ღებულ სიცარიელესთან მივიდა.

„მწვანე ყუთი“ გაქრა, და ეს ქვეყნის გადატრიალებას უდრიდა.
თითქოს მის ზევით კუბოს თავი დახურესო.

ფიქრებს მისცა თავი.

რა უნდა მომხდარიყო? სად არიან ისინი? როგორც ჩანს, ყველა-
ნი სადღაც გარეკეს. ბედისწერის იმავე დარტყმამ, რომელმაც ის
მწვერვალზე ასტყორცნა, გააცამტვერა მისი ახლობელი ადამიანე-
ბი. ცხადი იყო, რომ ის მათ ვედარასოდეს ნახავდა. ჩანს, საამისოდ
საჭირო ზომები მიეღოთ. დაწვეებული ნიკლსიდან და გოვიკემიდან,
უცბად მოეშორებინათ ყველანი, ეინც კი ბაზრის მოედანზე იყო და-
ბინავებული, რომ მას, გუინპლენს, ვერავისაგან ვერაფერი გაეგო.

ისინი აქედან უღმობელი ხელით მოაცილა იმავე მრისხანე სა-
ზოგადოების ძალამ, რომლის მსხვერპლიც იგი ლორდთა პალატა-
ში გახდა. იმავე ძალამ ურსუსი და დეა გაანადგურა, მოსპო მათივე
უბადრუკ თავშესაფარში.

ისინი დაიღუპნენ; დეა დაიღუპა; ყოველ შემთხვევაში, მისთვის უკვე დაღუპულია სამუდამოდ. ოპ, ციურნი ძაღლი, სად არის დეა! ის ვერ შეარველობდა დეას და ვინ გადაარჩენდა ხიფათს, ვინ დაი-ცაქდა დაღუპვისაგან?

იფიქრო იმათზე, ვინც გიყვარს და ვისაც ვეღარ ხედავ, ეს ხომ საკუთარი თავის წამებაა. და გუინპლენიც ამ წამებას განიცდი-და. რასაც უნდა მისწვდომოდა იგი ფიქრით, რა მოსაზრებაც უნდა მოსვლოდა თავში, ყველაფერი გულს სტკენდა სასტიკად და იგი გმინავდა.

ამ მტანჯველი ფიქრების ქარიშხალში გონების თვალწინ უცბად წამოეჭრა მოგონება იმ საბედისწერო კაცზე, რომელმაც თავის თავს ბარკილფედრო უწოდა.

გუინპლენის შემეცნებაში აღიბეჭდა ბარკილფედროს საი-ღუმლოებით მოცული სიტყვები, რომელნიც მხოლოდ ამ წუთს ამოტივტივდნენ მის მეხსიერებაში. ეს ამოსაცნობი სიტყვები ისეთი საზარელი მელნით იყო ნაწერი, რომ ახლა ისინი ცეცხლივით გიზ-გიზებდნენ გუინპლენის თვალწინ, პრიალებდა თითოეული ასო და უკვე გასაგებიც გახდა მისთვის:

„ბედისწერა არასოდეს გაუხსნის ერთ კარს ადამიანს, რომ მეო-რე არ მიუხუროსო“.

ყველაფერი გათავებული იყო. უკანასკნელი შავი ღრუბლები გულს მძიმედ დააწვა.

ყოველი ადამიანის სიცოცხლეში არის ხოლმე წუთი, როდეს-აც მისთვის თითქოს მთელი ქვეყანა ინგრევა. ასეთ მდგომარეობას სასოწარკვეთილება ჰქვია. ადამიანის სული ამ წუთებში ისეთი გან-ცდითაა აღსავსე, თითქოს ცაში ვარსკვლავები ქრებიანო.

გუინპლენს თითქოს შავი კვამლის ღრუბლები შემოეხვივნენ გარს და შთანთქეს იგი; მძიმე ნისლივით დააწვნენ წამწამებზე, ტვი-ნამდე ჩააღწიეს, დააბრმავეს და დაარეტიანეს იგი. ასეთი მდგომა-რეობა კვამლის გაბნევაჲმდე გაგრძელდა, შემდეგ ყველაფერი გა-ლხვა, დადნა. კვამლ-ნისლთან ერთად დადნა და მისი ცხოვრებაც გაიბნა. საზარელი სიზმრიდან რომ გამოერკვა, იგი მარტოდმარტო დარჩენილი აღმოჩნდა.

ყოველივე გაქრა, წავიდა.

ყველაფერი დაიღუპა. ღამე, არარსებობა — აი, რა გამეფებულიყო მის ირგვლივ.

გუინპლენი მარტოდმარტო იყო.

მარტოობის სინონიმი სიკვდილია.

სასოწარკვეთილება დიდებული გამოძთვლელია; იგი ყველაფერს მოუძებნის შედეგს. მის საზომს კერაფერი გაექცევა. ის ყველაფერს მიითვლის, სანტიმსაც არ დაკარგავს. ის მეხის გაკარდნაშიც და ქინძისთავის ჩხვლეტაშიც ღმერთს სთხოვს ანგარიშს. მას უნდა ყველაფერი იცოდეს, თუ რა არის მოსალოდნელი ბედისწერისაგან. იგი ყველაფერს ყურად იღებს, აწონ-დაწონის და გამოიანგარიშებს.

საზარელია გარეგანი სიცივე, რომლის წიაღში ცეცხლოვანი ლავა თუხთუხებს.

გუინპლენმა თავის სულში ჩაიხედა და თავის ბედსაც პირდაპირ თვალეში ჩახედა.

უკან მიხედვით ადამიანს საშინელი დასკვნები გამოაქვს.

მთის მწვერვალზე ყოფნისას ჩვენ ჯურღმულში ვიცქირებით. უფსკრულში ჩავარდნილები ცაში ცქერითა ვტკბებით.

და ჩვენს გუნებაში ვამბობთ: „მე ხომ იქ ვიყავიო“.

გუინპლენმა მთელი სიღრმე შეიცნო ამ თავისი უბედურებისა. თან რა სწრაფად მოხდა ყველაფერი! ისე უცბად დაატყდა უბედურება, თითქოს თავზე დაათოვაო, თუმცა ეს უბედურება იმდენად მძიმე იყო, რომ ასე სწრაფად თუ მოხდებოდა ყველაფერი, კაცი ვერ წარმოიდგენდა. თითქოს თოვლის სიცივეს მისთვის ზამთრისებური თოში უნდა ეგრძნობინებინა, თოვლის სითეთრეს — კი სუდარის უძრავობა, მაგრამ ისინი ზეაუვის გაუარვარებულმა, სწრაფმა დინებამ შეცვალა.

ზეაუვი — ეს თოვლია გაუარვარებულ ღუმლად ქცეული. თითქოს გათოშილი რჩება, მაგრამ მაინც ყველაფრის შთანმთქმელია: ამ ზეაუმე თან წარიტაცა გუინპლენი, მოწყვიტა, როგორც ძონძმანძი, ძირფესვიანად ამოგლიჯა, როგორც ხე, გადაისროლა, როგორც ქვა.

გუინპლენმა გაიხსენა ყველა გარემოება თავისი დაცემისა. თვითონ ეკითხებოდა თავის თავს და თვითონვე იძლეოდა პასუხს. ტანჯვა-წამება იგივე დაკითხვაა. არც ერთი მოსამართლე ისეთი

ინტერესით არ დაჰკითხავს ბრალდებულს, როგორც ჩვენ ჩვენი საკუთარი სინდისი დაგვეკითხავს ხოლმე.

რა ზომამდე აღწევდა გუინპლენის სასოწარკვეთილება, მისივე სინდისის ქენჯნით გამოწვეული?

მან მოისურვა ამაზე პასუხი მიეცა თავისი თავისთვის და ანატომის მსგავსად აეხადა სულის საიდუმლო კუნჭულები. მუტად მტანჯველი ოპერაციაა.

მისმა აქ არყოფნამ კატასტროფა მოახდინა! მაგრამ განა ეს მასზე იყო დამოკიდებული? განა ის თავისი ნებით მოქმედებდა? არა. ამ ხნის მანძილზე თავის თავს დატყვევებულად გრძნობდა... მაშ რა აბრკოლებდა და აჩერებდა მას? საპატიმრო? არა. ბორკილები? არა. მაშ, რა? წებოვანი კუპრი. იგი საკუთარ განდიდებაში ჩაიფლო.

ვინ არ ყოფილა მოჩვენებით, გარეგნულად თავისუფალი, მაგრამ სინამდვილეში კი უგრძნია, რომ ფრთები აქვს შეკვეცილი!

გუინპლენიც გრძნობდა, რომ იგი თითქოს დაგებულ მახეში გაუბა. ის, რაც დასაწყისში ცდუნება იყო, ბოლოს და ბოლოს მისთვის ტყვეობად იქცა.

სინდისი მოსვენებას არ აძლევდა. განა ის მხოლოდ გარემოებას დაემორჩილა? არა. მან სიამოვნებით მიიღო ის, რასაც ბედი სთავაზობდა.

მართალია, მას ძალაც დაატანეს; უცბად, მოულოდნელად დაესხნენ თავს, მაგრამ თვითონაც, თავის მხრივ, არ გაუწევია წინააღმდეგობა. ძალით რომ წაიყვანეს, ამაში დანაშაული არ მიუძღოდა, მაგრამ სისუსტე მაშინ გამოიჩინა, როცა გააბრუნეს და გააბრიყვეს. გადამწყვეტ წუთს ხომ შეეკითხნენ: ბარკილფედრომ წინადადება მისცა ერთ-ერთი გზა აერჩია და მას სრულიად თავისუფლად შეეძლო მხოლოდ ერთი სიტყვით გადაეწყვიტა თავისი ბედი.

გუინპლენს შეეძლო ეთქვა „არა“. თქვა „კი“.

ეს თანხმობა სრული დაბნეულობის მდგომარეობაში გამოითქვა და მას ყველა შემდგომი მოვლენა მოჰყვა თან. გუინპლენი ამას გრძნობდა. ამ წუთის გახსენებამ შხამითა და სიმწრით აუვსო გული. გუინპლენი მაინც ცდილობდა თავი გაემართლებინა საკუთარი თავის წინაშე. ნუთუ მან დანაშაული ჩაიდინა, როდესაც თავისი უფლებები აღიდგინა, თავისი მამაპაპური მემკვიდრეობა მიიღო? როცა თავის სახლში შევიდა და როგორც შთამომავლობით

წარჩინებულმა, ანუ დიდებულმა, ის საპატიო ადგილი დაიკავა, მის წინაპრებს რომ ეკუთვნოდათ და როგორც ობოლმა, თავისი მამის სახელი მიიღო? განა რაზე დათანხმდა? თავისი უფლებების აღდგენაზე. ვისი დახმარებით? განგების დახმარებით.

მაგრამ ამის გაფიქრებაზეც კი აღშფოთება იპყრობდა. რა სისულელე ჩაიდინა, რომ თანხმობა განაცხადა! რა უღირს მორიგებაზე დათანხმდა. რა შეუსაბამო გაცვლა-გამოცვლაა! ამ მორიგებამ იგი გააუბედურა. როგორ! ორი მილიონი შემოსავლისთვის წელიწადში, შვიდი-რვა ადგილ-მამულისათვის, ათი-თორმეტი სასახლისათვის, სატახტო ქალაქში რამდენიმე სახლისა და სოფლად ციხე-დარბაზებისათვის, ასეული ლაქიისათვის, ძალღებით ნადირობისათვის, დახურული ეტლებისა და გერბებისათვის, მოსამართლედ ყოფნისა და კანონმდებლად ყოფნის უფლებისათვის! მეფესავით გვირგვინისა და ძოწეული პოდირის ტარების პატივისათვის! ინგლისის ბარონის, მარკიზისა და პერის ტიტულისათვის! — ყველა ამისათვის უარყო მან ურსუსის ბალაგანი და დეას ღიმილი? ცხოვრების ყოვლისნაშთქმელი მორევისათვის მან ნამდვილი ბედნიერება დათმო! ოკეანეში მარგალიტი გაცვალა! ო, უგუნურო! ო, სულელო! ო, ჩერჩეტო!

მაგრამ ეს სინანულიც კმაროდა, რადგან ყოველივე თავბრუდამხვევი ნაბიჯი მას პატივმოყვარეობამ გადაადგმევინა მხოლოდ! იქნებ მისთვის შემოთავაზებულ ყოველ სიკეთეზე რომ უარი ეთქვა, ეს უფრო ეგოისტური ყოფილიყო. იქნებ მოვალეობის გრძნობა ამოქმედებდა, როდესაც დათანხმდა მიეღო ისინი; რა უნდა მოემოქმედა, როდესაც ისე უცბად გადაიქცა ლორდად. მოვლენათა რთული ორომტრიალი ყველას თავგზას აუბნევს. ასე დაემართა გუინპლენსაც. იგი დაიბნა, როდესაც ყოველი მხრიდან ურიცხვი, მრავალნაირი ურთიერთსაწინააღდეგო მოვალეობანი დაატყდა თავს. სწორედ დაბნეულობამ შებოჭა და მორჩილი გახადა. მორჩილი თუნდაც იმაში, რომ აიძულეს ნებას დაჰყოლოდა. კორლეონ-ლოჯიდან ლორდათა პალატაში წაეყვანათ.

ის, რასაც ცხოვრებაში „აღზევებას“ უწოდებენ, მოსვენებული ცხოვრებიდან მოუსვენრობით სავსე გზაზე გადასვლაა მხოლოდ. მამ რომელია სწორი გზა? რაში მდგომარეობს ჩვენი უმთავრესი მოვალეობა? ჩვენთვის მახლობელ ადამიანებზე ზრუნვაში? იქნებ

საჭიროა მივატოვოთ ჩვენი პირადი პატარა ოჯახი, დიდი ოჯახისთვის — კაცობრიობისათვის? ადამიანი, მწვერვალებისაკენ რომ მიდის, გრძნობს, მის სინდისს სულ უფრო მეტი ტვირთი აწევს. რაც უფრო მაღლა იწევს ადამიანი, მით უფრო მატულობს მისი მოვალეობა გარემოს მიმართ. უფლებების გაფართოებას თან სდევს მოვალეობის გაზრდაც. აქ მაცდუნებელი ილუზია იჩენს თავს, თითქოს ჩვენს წინაშე ერთდროულად გადაიშალა რამდენიმე გზა და თითოეულ ამ გზაზე გვითითებს ჩვენი სინდისი. რომელ გზას დავადგეთ? გვერდზე გადავუხვიოთ? შევჩერდეთ? პირდაპირ წინ წავიდეთ თუ უკუვდგეთ? რა ექნათ? რამდენადმე უცნაურია, მაგრამ მოვალეობასაც თავისი გზაჯვარედინები აქვს, ხოლო პასუხისმგებლობა ხანდახან შეიძლება ლაბირინთიც იყოს.

მართლაცდა, როდესაც ადამიანი გულში მრისხანე იღვას ატრიულებს, როდესაც იგი განსაზღვრულ სოციალურ მოვლენას ახორციელებს, — განა მაშინ პასუხისმგებლობა არ იზრდება? აი, რით აიხსნება ის შეგნებული მორჩილებაცა და უსიტყვო წუხილიც. აი, რის გამო დათანხმდა იგი მონაწილეობა მიელო სხდომაზე ლორდთა პალატაში.

ადამიანი, რომელიც ბევრს ფიქრობს, ხშირად უმოქმედო ხდება. გუინპლენს ეგონა, მოვალეობის ხმას დავემორჩილო. მისი შესვლა პალატაში, სადაც შეიძლებოდა ჩაგრული ხალხისთვის ებრძოლა, განა არ იყო განხორციელება მისივე ერთ-ერთი იღუმალი ზმანებისა? განა შეეძლო უარი ეთქვა, როდესაც ხმის უფლება მისცეს? მას, რომელიც გასაოცარი ნიმუშია საზოგადოებრივი წყობილების სიმახინჯისა. მას, თვალსაჩინო მსხვერპლს ძალადობა-თვითნებობისა; იმ ძალადობისა, რომლის უღელქვეშ აი უკვე ექვსი ათასი წელია გმინავს ადამიანთა მოდგმა. ჰქონდა კი მას უფლება თავი აურიდებინა ციდან ზეგარდმოსული ცეცხლის ენისათვის?

რას ეუბნებოდა თავის თავს გუინპლენი, როდესაც გამძვინვარებული კამათი ჰქონდა საკუთარ სინდისთან?

იგი ამას ეუბნებოდა: „ხალხი უსიტყვოა. მე ვიქნები მოუღალავი მაუწყებელი ამ უსიტყვოთა მაგიერ. მე ვილაპარაკებ დამუნჯებულთა პირით. მე ვუამბობ დიდებულთ დამცირებულთა შესახებ. ამაშია ჩემი ცხოვრების აზრი. უფალმა იცის, რაც უნდა და ახორციელებს კიდევაც თავის განზრახვას. რა თქმა უნდა, უცნაურია, რომ პარ-

დკეანონეს მათარა, რომელშიც ყოველივე აუცილებელი ინახებო-
და საიმისოდ, რომ გუინპლენი ლორდ კლენჩარლად ქცეულიყო,
თხუთმეტი წელიწადი ტივტივებდა ზღვაზე და ვერც მძინვარე
ტალღებმა, ვერც მეჩენმა, ვერც გრიგალმა ვერავითარი ზიანი ვერ
მიაყენეს. მე მესმის რატომ მოხდა ასე. არის ცხოვრებაში ადამიან-
ნის ისეთი წილ-ხვედრი, რომელიც საუკუნოდ საიდუმლოდ რჩე-
ბა; ხოლო მე ჩემი ბედისწერის საიდუმლოება ამოცნობილი მაქვს
და ჩემთვის საიდუმლოებას აღარ წარმოადგენს. მე მაქვს დანიშ-
ნულება ცხოვრებაში. ვალად მაძევს დიდი მისია. ღარიბ-ღატაკთა
ლორდი ვიქნები. ვილაპარაკებ ყველა იმათ მაგიერ, ვინც ღუმს და
სასოწარკვეთილებას მისცემია. მე განუმარტავ მათ დაუკავშირე-
ბელ სიტყვებს. მე განუმარტავ საყვედურებს, გმინვას, გაურკვეველ
გუგუნს ხალხთა ბრბოებისას; გაურკვეველ ჩივილებს; მათ უღონო
ხმებსაც და გამხეცებულ კივილსაც, რაც კი ტანჯვასა და უძეცრებას
ამოუხეთქავს ადამიანის გულიდან. ტანჯვისაგან გულიდან ამოხეთ-
ქილი ღმუილი ისეთივე გაურკვეველია, როგორც ქარის ღრიალი.
ადამიანები ყვირიან, მაგრამ სიტყვით ვერ გამოუთქვამთ. არავის
ესმის მათი ღალადი, ვინაიდან ღალადი იგივე ღუმილია. ხოლო ღუ-
მილი უსაშველობის ნიშანია. ხალხი განიარაღებულია ძალდატანე-
ბით და ის მშველელებს მოუხმობს. მე ვიქნები მათი მშველელი და
მჩაგვრელთა მამხილებელი, მე ვიქნები ხმა ერისა. ჩემი მეოხებით
ყველაფერი გასაგები გახდება. მე ვიქნები ის სისხლით მოსვრილი
ბაგე, რომელსაც საღბუნნი მოეხსნა. მე ვიტყვი ყოველივეს. ეს დი-
დებული საქმე იქნება“.

ღიახ, დამუნჯებულთა მაგივრად ლაპარაკი საუცხოოა, მაგრამ
ლაპარაკი ყრუთა მიმართ მძიმე ტვირთია. — ეს იყო მეორე ნაწილი
გუინპლენის თავგადასავლისა.

ეჰ, მან მარცხი განიცადა.

გამოუსწორებელი მარცხი.

უეცარი აღზევება, რომელიც მან ირწმუნა, გარეგანი ბედნიერე-
ბა, ბრწყინვალე მომავალი ოღნავი შეხებისთანავე დაემხო.

რა წარმოუდგენელი დაცემაა! გახელებული სიცილის ზღვამ
დაგძიროს!

მას ხომ თავისი თავი უძლეველი ეგონა. რამდენ წელიწადს და-
აქანებდა ეს ქარიშხალი ადამიანთა უსაზღვრო ტანჯვა-წამების

ზღვაზე, იგი ისეთი გაფაციცებით უსმენდა ცხოვრების ზღვის ტალღათა გრგვინვას და ამ წყვილიაღში რაოდენი მწუხარე დაღადისი მოესმოდა.

და აჰა, მისი იმედები დაემხო, მისი ცხოვრების ნაფი წყალქვეშ უხარმაზარ კლდეს დაეჯახა. ეს კლდე ბედით განებივრებულთა თავქარიანობა იყო. იგი ფიქრობდა, შურს ვიძიებო, მაგრამ მასხარა გახადეს. ეგონა მეხს დაეატეხო, მაგრამ მხოლოდ წაულიტინა მოწინააღმდეგეს. იმის მაგიერ, რომ ღრმა შთაბეჭდილება მოეხდინა, მხოლოდ დაცინვა გამოიწვია. ის ქვითინებდა და პასუხად ხარხარი ატეხეს. ის ამ სიცილის მორევმა შთანთქა. შავბნელი დამარცხებაა. რას დასცინოდნენ? მის სიცილს.

მაშ ასე, საზიზღარი ძალმომრეობა, რომლის კვალი მის პირისახეზე სამუდამოდ იყო აღბეჭდილი, დასახიჩრება, რომლის გამოც მისი სახე მუდმივ მხიარულებას გამოხატავდა, სიცილის დამდა, რომელიც თავისში ჩაგრულთა ტანჯვას ფარავდა: ტანჯვა-წამების შედეგად მოცემული გასართობი ნიღაბი, მანჭვა, რამაც სახის ნაკეთები დაუმახინჯა, ნაჭდეუები, რომლებიც აღნიშნავდნენ — „მეფის ბრძანებითო,“ მეფის ხელისუფლების მიერ მთელ ხალხზე ჩადენილი ბოროტმოქმედების ეს ნიუთიერად დამამტკიცებელი საბუთი, — აი, რამ გაიმარჯვა მასზე. აი, რამ დაამარცხა იგი. ის, რასაც ჯალათი უნდა გაემტყუნებინა, მსხვერპლის განაჩენი შეიქნა. რა გაუგონარი უსამართლობაა, მეფის უსამართლობამ მამა დაღუპა და ახლა შვილსაც ღუპავდა. ოდესღაც ჩადენილი ბოროტმოქმედება ახლა საბაბი ხდებოდა ახლი ბოროტებისა. ვის მიმართ აღშფოთდნენ ლორდები? მტანჯველის, ბოროტმოქმედის მიმართ? არა. თვით მეფის ბოროტი დანაშაულის მსხვერპლის მიმართ.

ცალ მხარეს მეფის ტახტია, მეორე მხარეს — ხალხი. აქ იაკობ მეორეა, იქ გუინპლენი. პირისპირ წაყენება ნათლად ამხელდა ხელყოფასა და დანაშაულს.

რაში გამოიხატა ხელყოფა? მან, გუინპლენმა, რომ გაბედა და ამხილა? რაში გამოიხატა დანაშაული? რომ მან გაბედა და თქვა, რა ტანჯვაც გადაიტანა. დაე, სილატაკე იმალებოდეს და ღუმდეს, თუ არა და იგი დამნაშავე იქნება. როგორც მისი აღმატებულების შეურაცხყოფელი. ბუნებითვე იყვნენ აკეები ისინი, ვინც გუინპლენი მასხრად აიგდო? არა. მაგრამ მათაც აიძულებდათ ბედისწერა,

მდიდრებისა და ბედნიერთა თანდაყოლილი სიმკაცრე: ისინი თავისდა უნებურად, თავისდა შეუცნობლად იყვნენ ჯალათები. ისინი მხიარულ გუნებაზე იყვნენ სულ უბრალოდ, — მათ გუინპლენი ზედმეტად მიიჩნიეს. მათ თვალწინ ადამიანმა მკერდი გაიპო, გულ-ღვიძლი ამოიგლიჯა, დაანახა მათ თავისი იარები, ხოლო ისინი მას შესძახოდნენ: ილაქლაქე, გაგვაცინე, კომედიანტო. ყველაზე საშინელი კიდევ ის იყო, რომ თვითონაც იცინოდა. საშინელი ჯაჭვები ბორკავდნენ მის სულსა და არ აძლევდნენ საშუალებას მისი აზრები პირისახეზე გამოხატულიყო. ამ ძალდატანებითი სიცილის გამო მთელი მისი არსება დამახინჯებულ-გაუკულმართებული იყო. მაშინ, როდესაც მის სულსა და გულში მრისხანება გამეფებულიყო, მისი სახის ნაკვთები ამის საწინააღმდეგოდ სიცილს გამოხატავდნენ. ყველაფერი გათავდა.

იგი, კაცი, რომელიც იცინის — კარიატიდაა* ქვეყნისა, რომელიც ცრემლად იცლება. ის ნილაბია, სისხლში გაქვავებული. მას ტვირთად აწევს აურაცხელ უბედურებათა სიმძიმე, განწირულია მუდამ სიცილ-ხარხარსა და დაცინვას იწვევდეს, ყველასთვის გასართობ-გასამხიარულებელი საგანი იყოს ყველა დაჩაგრულთან ერთად, რომელთა განსახიერებასაც წარმოადგენდა, ისიც მათთან საშინელ ხვედრს ინაწილებდა; ხვედრს სასოწარკვეთილებისას, რომელიც არ უნდათ დაინახონ და ირწმუნონ. მის ტანჯვა-წამებას დასცინოდნენ. ის იყო საზარელი მასხარა, რომელიც აუტანელ ტანჯვას წარმოეშვა. იგი თითქოს იმ კატორღიდან გამოქცეულიყო, სადაც ღვთისგან დაუიწყებული ადამიანები იტანჯებოდნენ. ის იყო მაწანწალა, მდაბიო ხალხიდან ზე ამოტივტივებული; ბრბოდან წამოჭრილი და მფლობელის ტახტის კვარცხლბეკამდე ამაღლებული, რჩეულთა ხომალდთან გათანასწორობებული; ის ახლა ისეთი მასხარა-კომედიანტია, რომელიც დიდკაცობას ართობს; და ეს იმის შემდეგ, როდესაც ჯერ იგი საბრალოთ ართობდა და ამხიარულებდა! მთელი მისი დიდსულოვნება, მთელი ენთუზიაზმი, მჭევრმეტყველება, — მისი სული და გული, მრისხანება, გამშაგება, სიყვარული, ენით გამოუთქმელი მწუხარება — ყოველივე ეს მხოლოდ სიცილის გამომწვევი გახდა. მართლაცდა გუინპლენი რწმუნდებოდა ამაში, მან ეს უკვე უთხრა ლორდებს, რომ ეს გამონაკლისი კი არა, არამედ ჩვეულებრივი, ყოველდღიური ფაქტი იყო, იმდენად გავრცელებუ-

ლი და დაკავშირებული ყოველდღიურ ცხოვრებასთან, რომ ასეთ მოვლენას შეუმჩნევლად ტოვებდა ყველა.

ვინც შიშვლით კვდება, ისიც კი იცინის, მათხოვარიც იცინის, კატორღელიც, მეძავიც იცინის, ობოლიც იცინის, რომ ამით ლუკმა-პური იშოვოს, იცინის მონაც, ჯარისკაციც, იცინის მთელი ხალხი. ადამიანთა საზოგადოება იმგვარად არის მოწყობილი, რომ ყველა მისი უბედურებანი, კატასტროფები, ყველა ავადმყოფობანი და იარები, ყველა სულიერი ციებ-ცხელება აქ, ამ ხანდაღწევილ უფსკრულს ზემოდან სიცილის შემზარავი მანჭვით სრულდება ხოლმე; და ამ მანჭვის განსახიერებას ხომ თვითონ ის წარმოადგენდა!

ციურმა ნებამ, ჩვენი მიმართულების მომცემმა, ამოუცნობმა ძალამ ინება და მოისურვა, რომ თვალისთვის დასანახი აჩრდილი, ხორცშესხმული ლანდი გამხდარიყო, გამხდარიყო სრული გამოხატულება იმ საზარელი პაროდისა, რასაც ჩვენ ქვეყნიერებას ვუწოდებთ. აი ამ ლანდად ქცეულიყო გუინპლენი.

ბედისწერა უღმობელია.

გუინპლენი ღალადებდა: „შეიბრალეთ ტანჯულნიო“, მაგრამ ამაო იყო ეს მოწოდება!

მას უნდოდა სიბრალული გამოეწვია და ზიზლი გამოიწვია. ლანდის გამოჩენამ ოდენ ეს გრძნობა გააღვიძა.

მაგრამ ლანდად ყოფილი ის ხომ ამავე დროს ადამიანიც იყო! ეს კი მეტად მტანჯველი გართულებაა. მოჩვენებას ადამიანის სული ედგა. იგი უფრო მეტად იყო ადამიანური თვისებისა, ვიდრე სხვა ვინმე. მისი ორმაგი ბედი თავისში ახორციელებდა კაცობრიობის ყველა დამახინჯებულ თვისებას. მთელი კაცობრიობის გამომხატველად მოვლენილი, იგი მაინც მის გარეშე, — კაცობრიობის გარეშე იდგა.

თვითონ მის არსებაში დაფარული იყო რალაცნაირი, გადაუღახვი წინააღმდეგობა, ვინ იყო იგი? უწილხვედრო მოხეტიალე? არა, ის ხომ ლორდი ყოფილა. ვინ არის ახლა იგი? ლორდი? არა, ის ხომ მეამბოხე იყო. ის იყო მეჩირაღდნე, სინათლის მატარებელი და საერთო სიმშვიდის მრისხანე დამრღვევი. მართალია, ის სატანა არ გახლდათ, მაგრამ ლუციფერი კი იყო. იგი, როგორც ავბედითი მოჩვენება, ხელში ჩირაღდნით გამოცხადდა.

ვისთვის იყო იგი ავბედითი? ავბედითებისათვის. ვისთვის იყო

ბლად კარუბის მაგიურობასაც სწევდა. ცხენების სადავეები კოფოზე მჯდომ მოხუცს ეჭირა. მის გვერდით ორი ბოძა ქალი იჯდა. ისინი ქალღმერთებად მოკაზმულნი ღორბოტოტოს უკრავდნენ. მოქალაქე-ნი პირდაღებულნი უცქერდნენ ამ მოზრდილ ქოხურას, რომელიც თაემომწონედ აქეთ-იქით ქანაობდა, მიგოვმანობდა ძაღალ თულებზე შეძღვარი. მასზე მითქმა-მოთქმაც გახშირდა მაყურებელთა შორის.

ურსუსის წინანდელი კარავი — ბალაგანი ახლა უკეთეს ნაგებობას შეეცვალა, სწორედ ნამდვილ თეატრად ქცეულიყო. ამ მოხიარულ თეატრ-სახლაკის ქვეშ, საგორავებს შუა, ჯაჭვით დაბმული იყო რაღაც, არცთუ ძაღლი, არცთუ შგელი. ეს პომო იყო.

მოხუცი შეეტლუ, ცხენების გამრეკი ვინ იქნებოდა, თუ არა ჩვენი ფილოსოფოსი.

რამ გამოიწვია უბადრუკი ურიკის შეცვლა ასეთი ოლიმპიური ეტლით?

გუინპლენის სახელგანთქმულობამ.

ურსუსმა ნამდვილად ალლო აულო იმას, რასაც ხალხში წარმატებას ეძახიან, როდესაც მან გუინპლენს უთხრა:

— შენს სიმდიდრეზე უზრუნიათო.

როგორც მკითხველს ახსოვს, ურსუსმა გუინპლენი თავის მოწაფედ გაიხადა. უცნობმა ადამიანებმა ბავშვის სახე ხელახლა ჩამოაყალიბეს; ხოლო ურსუსი ეცადა მისი გონებაც ცხადად ჩამოეყალიბებინა; ეცადა ესოდენი წარმატებით გამოჭრილი ნიღბის მიღმა მოეთავსებინა რაც შეიძლება მეტი აზრების მარაგი. ურსუსმა როგორც კი შეატყო მოზრდილ ბიჭუნას, კომედიანტის როლში გამომადგებარო, გამოიყვანა კიდეც სცენაზე. ესე იგი, თავისი ბალაგანის დერეფნის ფიცარნაგზე. გუინპლენის გამოსვლამ არაჩვეულებრივი გავლენა მოახდინა. მაყურებელნი უძალვე აღტაცებაში მოვიდნენ. ჯერ არავის არასდროს ენახა ამ საოცარი სიცილის ნიღბის მსგავსი რამ. არავინ იცოდა, რა საშუალებით მოეხდინათ ასეთი სასწაული.

ზოგნი ამ სიცილს, რომელიც ესოდენ გადამდები იყო მაცქერლისათვის, ბუნებრივად მიიჩნევდნენ, ზოგს კი ხელოვნურად მიაჩნდა. სინამდვილეს სხვადასხვა დასკვნა და ეჭვი შეეზარდა და ყველგან, გზაჯვარედინებსა თუ მოედნებზე, ბაზრებზე თუ სადღესასწაულო სეირნობებზე ხალხი მიისწრაფოდა გუინპლენის სანახავად. ასეთი

დასცინეს ერთ კაცში თავმოყრილ ადამიანთა ტანჯვას კასტაში თავმოყრილი ქედმაღლობისა და სიამაყის წინაშე.

ბრალდება უსარგებლოა; საკმარისია ფაქტი დადგინდეს და ფიქრებში წასული გუინპლენი ამ, მისთვის ტრაგიკულ წუთებში მიხვდა, რომ მისი ცდა უსარგებლო გამოდგა. მიხვდა, რომ დიდებულთა წარმომადგენელი ყრუნი არიან, უპირატესობით აღჭურვილნი ყურს იყრუებენ უწილკერძოთა დაღადის მიმართ. განა ეს მათი ბრალია? არა. სამწუხაროდ, ეს მათი კანონია. უნდა მივუტევოთ, რადგან უბედურთა ხმამ მათი გული რომ მოაღბოს, მაშინ მათ თავიანთ პრივილეგიებზე უარი უნდა თქვან. პრინციპისა და დიდკაცებისგან კარგს არას უნდა მოელოდეს კაცი. ის, ვინც ვველაფრით კმაყოფილია, — შეუბრალებელია. მაძლარი მშიერს ვერ გაუგებს. ბედით განებივრებულთ ყურები ბამბით აქვთ დაცული, ისინი უბედურთაგან გამიჯნულან. მათი სამოთხის ზღურბლზე, ისევე როგორც ჯოჯოხეთის კარზე, უნდა ეწეროს: „იმედი სამუდამოდ გადაიწვეიტე“*.

გუინპლენს ისინი ისე შეხვდნენ, როგორც მოჩვენებას შეხვდებოდნენ ღმერთების საბრძანებელში.

ამის გახსენებაზე გუინპლენის სულს მთლად აღშფოთება იპყრობდა. არა, ის მოჩვენება არ იყო, ის ადამიანი იყო. ის ხომ მათ ეუბნებოდა, უყვიროდა, შე ადამიანი ვარო.

არა, ის მოჩვენება არ იყო. ის ხორცშესხმული ადამიანი გახლდათ, მთრთოლარე გულითა და საღი გონებით. მას ტვინი ჰქონდა და ეს ტვინი აზროვნებდა. მას გული ჰქონდა და ეს გული მოსიყვარულე იყო. მას სული ჰქონდა და ეს სული იმედებით სავსე იყო. სწორედ იმაში მდგომარეობდა მისი შეცდომა, რომ ამაოდ იმედოვნებდა.

ეჰა, იმდენად გაიტაცეს იმედებმა, რომ რწმენაც კი აღუძრა იმ ბრწყინვალე ქვეყნისა, რომელსაც საზოგადოებას უწოდებენ. მან, აქამდე საზოგადოების გარეშე მდგომმა, ამ საზოგადოებაში შესვლა განიზრახა.

საზოგადოებამ უცბად, ერთდროულად სამი საჩუქარი მიაგება: ქორწინება, ოჯახი და კასტა. ქორწინება? ამ ქორწინების ზღურბლზე მას გარყვნილება დაუხვდა. ოჯახი? მამ სილა გააწნა და ხვალისათვის იარაღით ელოდა მოსაკლავად. კასტა? ის ხომ აი, ახლახან პირში დასცინოდა, ხარხარებდა, დასცინოდა მას, პატრი-

ციუსსა და იმავე დროს განკიცხულს, ამ კასტამ თავის წრემს მო-
ლებითანავე ისევ გააძევა იგი. მან მხოლოდ სამი ნაბიჯი გადადგა
ამ საზოგადოების შიგნით და იქ ღრმა წვედიადი დაუხვდა. იქვე მის
ფეხქვეშ სამი უფსკრული გადაიხსნა მის ჩასანთქაკად.

მისი უბედურება მოღალატური სახეცვლილებით დაიწყო. კა-
ტასტროფა აპოთეოზის სახით მიეპარა. „აღზვეება“ ნიშნავდა
„ძირს დაცემას“.

იგი ბიბლიურ იობთან შედარებით ერთგვარ საწინააღმდეგო მო-
ვლენას წარმოადგენდა: მისი უბედურების წყარო მისივე კეთილ-
დღეობა აღმოჩნდა.

ო, რაოდენ ტრაგიკულია ადამიანის ბედი! რამდენი ხვანჯია მასში
დაფარული! ჯერ კიდევ ბაუშვი ღამეს შეებრძოლა და დასძლია იგი.
გაიზარდა და ებრძოდა თავის ხვედრსა და დასძლია კიდევ იგი. სახით
გონჯი, დიდების ბრწყინვალეობით გარემოცული გახდა. უბედური
არსება ბედნიერი შეიქნა. თავისი განდევნის ადგილი მან მყუდრო
თავშესაფრად აქცია. მაწანწალად ყოფნისას მან გადაღაზა მანძილი
და, ვით ფრინველნი ცისანი, ხეტიალის დროს თავისთვის საზრდოს
შოულობდა. ველურობამდე გაქსუებული, ის ხალხის ბრბოს შეეგუა
და მათთან კეთილგანწყობას მიაღწია. ის ათლეტი შეებრძოლა ამ
ლომსა — ხალხს და ეს ლომი მას დაუმეგობრდა. არასმქონე გაჭირ-
ვებას ებრძოდა. საარსებო ლუკმაპურისათვის უღმობელ ბრძოლას-
თან პირისპირ მდგომი და სილატაკეშიც კი გულის შვების მოძიოვე-
ბელი ახალგაზრდა, თავის სიღარიბეს სიმდიდრედ აქცევდა, რითაც
უფლება ეძლეოდა თავისი თავი ცხოვრებაში გამარჯვებულად
ჩაეთვალია. და უცბად მის წინაშე ამოუცნობი სიღრმიდან ამოიჭრა
ახალი მოწინააღმდეგე ძალები. მაგრამ ახლა არა მრისხანე, არამედ
მოალურსე და მლიქვნელი. მას, წმინდა სიყვარულით შეპყრობილს,
ახლა პირისპირ შეხვდა ავხორცი, ველური სიყვარული; ის, რომე-
ლიც იდეალებით ცოცხლობდა, ახლა ხორციელ ნდომათა კირთება-
ში ჩავარდა. მან ვნებათაღელვის ისეთი სიტყვები მოისმინა, რომლე-
ბიც გააფთრებულ ღალადსა ჰგავდა. მან ისეთი ხვევნა გამოსცადა
ქალისა, რომელიც გველისგან შემოხვეულ რგოლებს ჰგავდა. ჭეშმა-
რიტების სინათლე სიცრუის აღტაცებად იქცა; ვინაიდან სიძარბულ
სულია და არა ხორცი. ხორცი ნაცარია, სული ცეცხლის ალი. ერთი
მუჭა ადამიანები, ვინც მასთან სიღარიბესა და შრომაში იყვნენ დაკა-

გუინპლენმა ოქროს ნაყოფი იგემა და პირში ფერფლი და ნაცარი შერჩა.

სამწუხარო შედეგია: აკლება, გაკოტრება, დაცემა, დაღუპვა იმედების, ფეხით გათელვა, განადგურება ბოროტი სიცილით. უსახლერო სასოწარკვეთილება... რა ქნას ახლა? რას უქადის მას ხეაღინდელი დღე? ქარქაშიდან ამოღებული ორღესული დაშნის წვერი ძმის ხელით მის გულზე მიბჯენილი. გუინპლენი ამ დაშნის მხოლოდ საშინელ ელვარებას ხედავდა. დანარჩენი — ჯოზიანა, ლორდთა პალატა, ყველაფერი უკან დარჩენილიყო, ტრაგიკული ჩრდილებით საესე საშინელ ბურუსში.

ეს ძმა კიდევ, რომელიც მას ასეთი გულადი ეჩვენა, რაინდვით კეთილშობილი, ეპ, ეს ტომ-ჯიმ-ჯეკი, გუინპლენის დამცველი, ეს ლორდი დევიდი, ქომაგი ლორდ კლენჩარლისა, უცებ წარმოუდგა თვალწინ, თითქოს იმიტომ, რომ თავისადმი სიყვარული ჩაენერგა გუინპლენისათვის და მისთვისვე გაეწნა სილაც.

რამდენი სავალალო მოვლენაა!

აღარსაით გზა არ იყო. ირგვლივ ყველაფერი დაინგრა. ან რაღა საჭიროა?

სასოწარკვეთილება ადამიანს უკანასკნელ ძალ-ღონეს აცლის.

ცდა ჩატარებული იყო და მისი განმეორება აღარ ღირდა.

გუინპლენი იმ მოთამაშეს მოგაგონებდათ, რომელიც თავის კოზირებს ერთიმეორეზე ჩამოდის. იგი დათანხმდა, რომ შეეტყუებინათ მოთამაშეთა საზარელ სახლში თავისივე მოქმედების ანგარიშშიუცემლად, ვინაიდან ასეთია შემპარავი შხამი ცდუნებისა, მან ამ თამაშში დეას ჯოზიანა დაუპირისპირა. და რა მოიგო? საზარლობა. ურსუსის წინააღმდეგ ოჯახი დააყენა და რა მოიგო, — უპატიობა. კომედიანტის ფიცარნავს ლორდების სკამი დაუპირისპირა და აღფრთოვანებული შეძახილების ნაცვლად წყველა-კრულვა შემოესმა.

მისი ბედის უკანასკნელი სათამაშო ქაღალდი მოცარიელებული ბაზრის მოედნის მწვანე ხალიჩაზე დაეცა. გუინპლენმა ყველაფერი წააგო, აღარაფერი აღარ დარჩა. რითიღა ამოიგოს ვალი უბედურმა?

ელვა-მეხით დარეტიანებული ადგილიდან არ იძვროდა. თითქოს გაქვეავდაო. მოაჯირთან გაშტერებული და უძრავად მდგომი გუინპლენი შორიდან რომ ვინმეს დაუნახა, ქვის ქანდაკება ეგონებოდა.

ჯოჯოხეთს, გველსა და ადამიანის ოცნებას შეუძლიათ გაუკვლი
წრე შეკრან. გუინპლენი სულ უფრო ღრმად იძირებოდა შავბნელ
ფიქრებში.

მან ახლახან ნანახ საზოგადოებას ცივად გადაავლო თვალი.

ქორწინება სიყვარულის გარეშე, ოჯახი ძმური მეგობრობის გარე-
შე, სიმდიდრე სინდისის გარეშე, სილამაზე კდემამოსილების გარეშე,
პართლმსაჯულება სამართლიანობის გარეშე, წესრიგი წონასწორო-
ბის გარეშე, ყოვლადშემძლეობა გონიერების გარეშე, ბრწყინვალეობა
სინათლის გარეშე... უღმობელი შედეგია. გუინპლენმა გონების თვა-
ლით გადახედა ყველაფერს, რაც განიცადა და თვალწინ დაესახა
იგი. თანამიმდევრობით შეაფასა თავისი ხედრი, თავისი მდგომარე-
ობა, საზოგადოება და თავისი ბედიც. რა იყო მისთვის ბედისწე-
რა? მახე? როგორი იყო მისი მდგომარეობა? სასოწარკვეთილებაში
ყოფნა, რითი შეხვდა მას საზოგადოება? — მძულვარებით. თვითონ
რალა ახლა? დამარცხებული. თავის გულის სიღრმეში მან შეს-
მახა: საზოგადოება დედინაცვალია, ბუნება — დედაა. საზოგადოება
არის ის ქვეყანა, სადაც ჩვენი სხეული ცხოვრობს; ხოლო ბუნება
ჩვენი სულის ქვეყანააო, პირველს ადამიანი კუბომდე. ცაცხვის ყუ-
თამდე მიჰყავს, საფლავამდე, მატლებამდე და ამით თავდება. მეო-
რე კი ადამიანს თავისუფალ აღმადრენაში აიტაცებს, განთიადის
სხივებში გარდაქმნას უქადის და უსაზღვროებაში განაზავებს, იქ,
სადაც ვარსკვლავები ბრწყინავენ და სიცოცხლე დაუშრეტელია.

გუინპლენი თანდათანობით მწუხარე ფიქრების ქარიშხალმა
მოიცვა. ყველაფერი, რასაც ჩვენ სიკვდილის წინ უნდა დავშორ-
დეთ, თითქოს უცებ გაიფლავებს თვალწინ.

ვინც განსჯის, იგი შედარებასაც ახდენს. გუინპლენმაც შეადარა
ერთმანეთს ის, რაც მას საზოგადოებამ მისცა და ის, რაც ბუნე-
ბამ მისცა. რა კეთილად იყო ბუნება მისდამი განწყობილი! როგორ
ამხნეებდა მას, როგორ ეხმარებოდა! იგი გაძარცვეს, ყველაფერი
წაართვეს, პირისახეც კი. სულმა ყველაფერი დაუბრუნა მას, ყვე-
ლაფერი, პირისახეც კი; ვინაიდან დედამიწაზე ცხოვრობდა მისი
მფარველი ბრმა ანგელოზი, მისი სახიჩრობის არდამნახველი და
მიხედვრით მცოდნე, ალლოთი ამომცნობი მისი სულის მშვენიერე-
ბისა.

პოდა, მან ნება მისცა დაეშორებინათ იგი ყოველივე ამისაგან! მან მიატოვა გულწარმტაცი არსება, რომელსაც სულითა და გულით შეეთვისა. მიატოვა ნაზი სიყვარული, მიატოვა ღვთაებრივი ბრმა გამოხედვა; ერთადერთი გამოხედვა, რომელმაც შეძლო მის სულში ჩაეხედა. დეა მისი და იყო, რადგან ის გრძნობდა თავისსა და მას შორის იმ მაღალ დაძმურ კავშირს, იმ მაღალ საიდუმლოებას, რომელიც მთელ ცას მოიცავს.

ბავშობიდანვე დეა მის საცოლედ ითვლებოდა, ვინაიდან ყოველ ბავშვს ჰყავს გულის სწორი და ცხოვრება ყოველთვის იწყება ორი უბიწო სულის დამეგობრებიდან, ორი პატარა უმანკო არსებიდან.

დეა მისი მუუღლე იყო, ვინაიდან მათ ჰიმენეის მაღალი ხის მწვერვალზე გააჩნდათ თავიანთი ბუდე.

უფრო მეტიც, დეა მისთვის სინათლის შუქი იყო, უიმისოდ გუინპლენს ყველაფერი არარად და სიცარიელედ ეჩვენებოდა. და გუინპლენი ხომ დეას სინათლის შუქით გასხივოსნებულს ხედავდა. როგორ იცოცხლოს ახლა უიმისოდ? რა უშველოს თავის თავს? დეას გარეშე მასში ყველაფერი ჩამკვდარი იყო. როგორ მოაშორა თვალი დეას თუნდაც ერთი წუთით! ო, უბედური! მან ნება მისცა თავის თავს, რომ დასცილებოდა თავის გზის მაჩვენებელ ვარსკვლავს. ხოლო იქ, სადაც მიზიდულობის მრისხანე უცნობი ძალები მოქმედებენ, იქ ყოველი დაცილება უცბადვე ეწვეა უფსკრულისაკენ. მამ საით ჩაესვენა მისი ვარსკვლავი? დეა! დეა! დეა! ვაჰ! მან დაკარგა თავისი მნათობი.

მოაშორეთ ციდან ვარსკვლავები და რაღა დარჩება? წყვილი. მაგრამ რად გაქრა ყოველივე ეს? ო, რა ბედნიერი იყო იგი! ღმერთმა მისთვის სამოთხე შექმნა, იქამდეც კი, რომ შიგ გველი შეუშვა! მაგრამ ამჯერად ცდუნება მამაკაცს დაატყდა.

ის აქედან გაიტაცეს და საშინელ მახეში გააბეს. პირქუში ხარხარის ჯოჯოხეთურ ქაოსში ჩააგდეს. ვაჰ, მწუხარება, მწუხარება! რა საზარელი იყო ყოველივე ის, რამაც იგი მოაჯადოვა! რა არის ის ჯოჯიანა? საშინელი დედაკაცი; არცთუ ნადირი, არცთუ ღმერთი. იმ ჯურღმულიდან, სადაც გუინპლენი ჩააგდეს, ის ახლა იმის მეორე მხარეს ხედავდა, რაც სულ ახლახან თვალს სჭრიდა. ეს საზიზღარი სანახაობა იყო.

დიდებულება სულით მახინჯი აღმოჩნდა, გვირგვინი — საძაგუ-
ლი, ძოწვეულის ქლამინდი სულის დამაბნელებელი. სასახლის კე-
დლები მთლად შხამით გაუღენთილი. ტროფეები, აღაღმები, გერ-
ბები — უნდობლობის შთამაგონებელნი. თვით ჰაერში იყო რაღაც
არაჯანსაღი და გამცემლური, რასაც შეუძლო კაცი გაგიჟებამდე
მიყვანა. ო, საუცხოო იყო კომედიანტ გუინპლენის ძველმანი ტა-
ნისამოსი, როგორ დაიბრუნოს ახლა „მწვანე ყუთი“, სიღარიბე,
სიხარული, ბედნიერი მოხეტიალე ცხოვრება დეასთან ერთად, —
ის ხომ მერცხლების ცხოვრებას ჰგავდა! ისინი ხომ განუშორებუ-
ლნი იყვნენ ერთმანეთთან, ყოველ წუთს ხედებოდნენ ერთმანეთს,
სადამოთი, დილით. სუფრასთან ერთმანეთს ეხებოდნენ იდაყვე-
ბით, მუხლებით. ერთი ჭიქიდან სვამდნენ. ფანჯრიდან შხე შემო-
დიოდა, მაგრამ ის მხოლოდ შხე იყო. დეა კი სიხარულიც იყო და
სიყვარულიც. ღამით ისინი გრძნობდნენ, რომ სულ ახლო ეძინათ
ერთმანეთთან და დეა სიზმრად სულ გუინპლენს ხედავდა, ხოლო
გუინპლენი ძილში სულ დეას დასტრიალებდა თავს. ფხიზელნი ვერ
უარყოფდნენ იმას, რომ სიზმარეული ზმანების ღრმა ბურუსში არ
უკოცნიათ ერთმანეთისთვის. მთელი უმანკოება დეაში იყო განხორ-
ციელებული. მთელი სიბრძნე — ურსუსში. ისინი ქალაქიდან ქალა-
ქში გადადიოდნენ. მათ მხარს უჭერდა და ამხნევებდა მათი წარ-
მოდგენების მოყვარული გულმართალი ხალხი. ისინი მოგზაური
ანგელოზები იყვნენ; მაგრამ ერთგვარად მაინც ადამიანები, რომ
მიწაზე ევლოთ, ხოლო ფრთები არ ჰქონდათ, რომ ცაში აფრენილი-
ყვნენ! ახლა კი ყველაფერი გაქრა. სად გაქრა? ნუთუ ისინი უკვა-
ლოდ მიიძალნენ? რომელმა საფლავის ქარმა გაიტაცა? წყვლიადმა
შთანთქა. უკვალოდ დაიკარგნენ. ვაჰ, უღმობელი დესპოტები, მდა-
ბიო ადამიანთა მჩაგვრელები. მათ განკარგულებაშია ყველა ბნელი
ძალა და ყველაფერი შეუძლიათ. რა უყვეს მათ? ისიც აქ არ იყო,
რომ გამოსარჩლებოდა, რომ დაეცვა თავისი მკერდით, დაეცვა თა-
ვისი ლორდის ტიტულით, თავისი წარჩინებითა და დამნა-ხმლით,
მიმოს-ჯანაოზის მუშტებით! და უცბად მას თავში მწვავე აზრმა
გაუელვა, იქნებ ყველაზე უფრო მწვავემ. არა, ის მათ ვერ დაიცა-
და; სწორედ თვითონ იყო მათი დაღუპვის მიზეზი. სწორედ იმიტომ,
რომ ის, ლორდი კლენჩარლი დაემალათ, მოეცილებინათ მათგან,
რომ მათთვის ჩამოეშორებინათ, სწორედ იმიტომ დაატყდა მათ

თავს მთელი თავისი სიმძიმით სრულუფლებიანი საზოგადოებრივი თვითნებობა. მათი დაცვის უკეთესი საშუალება გუინპლენისთვის იქნებოდა გამჭრალიყო სადმე. მაშინ შეწყდებოდა მათი დევნის ყველა საბაბი. გუინპლენი რომ არ ყოფილიყო, მათ ვურადღებებს არ მიიქცევდნენ. ამ სულისგამყინავმა აღმოჩენამ მის აზრებს ახალი მიმართულება მისცა. ო, რატომ მისცა მან ნება, რომ დეასთან დაეშორებინათ იგი? განა მის პირველ მოვალეობას ის არ შეადგენდა, რომ დეასადმი მფარველობა გამოეჩინა? ხალხის სამსახური და მისდამი მფარველობა? მაგრამ განა დეა განხორციელება არ არის ხალხისა? დეა ობოლია და ბრძაა, იგი თვით კაცობრიობაა! კატასტროფამ იმიტომ იფეთქა, რომ ის, გუინპლენი მათთან არ იყო. სხვანაირად რომ ყოფილიყო, ის გაიზიარებდა მათ ხვედრს. ან იმათ თავისთან წაიყვანდა, ან მათთან ერთად დაიღუპებოდა. ახლანა მოჰყვა ყოველივე ამას? განა შეეძლო გუინპლენს დეას გარემო არსებობა? დეას დაკარგვით მან ყოველივე დაკარგა. ოჰ, ყველაფერი დასრულდა! ის ერთი მუჭა საყვარელი მახლობელი ადამიანები უკვალოდ დაიკარგნენ. ყველაფრის დასასრული დადგა. ახლანისთვისდა განაგრძოს მან ბრძოლა, როცა განწირულია და განკიცხული. აღარაფერს არ უნდა ელოდოს არც ადამიანებისგან და არც ღვთისგან. დეა! დეა! სად ხარ, დეა! დაიკარგა! ნუთუ მართლა დაიკარგა! ის, ვინც სული დაკარგა, ხელახლა მხოლოდ სიკვდილში შეუძლია მოიპოვოს იგი.

ღრმად დამწუხრებულმა გუინპლენმა ხელი მოაჯირს დაადო, თითქოს რაღაც გადაწყვეტილებას დაადგაო და მდინარეს დახედა.

უკვე შესამე ღამე იყო არ სძინებოდა. იგი ციებ-ცხელების თროთოლას აეჭანა. აზრები, მას რომ გარკვეულად ეჩვენებოდა, ნამდვილად ბუნდოვანი იყო. გრძნობდა, რომ ძილი ერეოდა, სხეული მოუდუნდა.

რამდენიმე წამს ასე იდგა და წყალს დასცქეროდა. მდინარის ნაშავებული სივრცე მშვიდ საწოლს ჰპირდებოდა, ყველაფრის დავიწყებას სამარადისოდ. საშინელი ცდუნება!

მან ხიფთანი გაიხადა და მოაჯირზე დადო; მერე კამზოლის დილები გაიხსნა და გახდას აპირებდა, რომ ხელი რაღაც საგანს შეახოჯიბეში. ეს იყო წითელი წიგნაკი, რომელიც მას ლორდთა პალატის „ბიბლიოთეკარმა“ მისცა. წიგნაკი ჯიბიდან ამოიღო, დახედა ღამის

სუსტ სინათლეზე. ფანქარიც ამოიღო ჯიბიდან და წიგნაკის პირ-
ველსავე სუფთა გვერდზე დაწერა შემდეგი ორი სტრიქონი:

„მე მივდივარ, დაე, ჩემმა ძმამ, დევიდმა დაიკაოს ჩემი ადგილი
და ვუსურვებ ბედნიერებას“. და ხელი მოაწერა: „ფერმენ კლენჩარ-
ლი, პერი ინგლისისა“. შემდეგ კამხოლი გაიხადა, ქუდი მოიხადა,
შიგ ჩადო წიგნაკი, წიგნაკი იმ გვერდზე გადაშალა, სადაც ჩანაწერი
ქონდა, ქეას დასწვდა, აიღო და წიგნაკს ზემოდან დაადო.

შემდეგ იმ უსახლვრო წვედიადს გახედა, რომელიც მის ზევით
გადაშლილიყო.

ნელ-ნელა თავი ჩაქინდრა, თითქოს უხილავი ძაფი ეწვეაო უძი-
რო მორევისაკენ.

მოაჯირს ქვედა ნაწილში ჭრილი ჰქონდა, გუინპლენმა ამ ჭრილ-
ში შედგა ფეხი, რომ მუხლით მოაჯირს ზედ დაყრდნობოდა; ახლა
იგი მხოლოდ და მხოლოდ გადაუარდნაზე ფიქრობდა.

ხელები ზურგზე დაიწყო და წინ გადაიწია.

— გათავდა! — ჩაილაპარაკა მან.

და თვალები წყალს მიაშტერა.

იმ წუთში მან იგრძნო, რომ ვიღაცამ ხელი აულოკა.

იგი შეკრთა და უკან მოტრიალდა.

მის უკან ჰომო იდგა.

მოდარაჯე კალლი შვიკლევა
 მფარველ ანგელოზად მოგვევლინოს

გუინპლენს შეძახილი აღმოხდა.

— შენა ხარ, მგელო!

ჰომომ კუდი გააქიცინა. მისი თვალები სიბნელეში ნაპერწკლებს ისროდნენ. ის გუინპლენს შესცქეროდა.

შემდეგ ისევ ხელების ლოკვა დაუწყო გუინპლენს. თავიდან გუინპლენი მთვრალივით გამტერებული იდგა. იგი შეძრწუნებული იყო იმით, რომ უეცრად დაუბრუნდა იმედი. ჰომო! საიდან გამოცხადდა ეს მგელ-ძაღლი? ორმოცდარვა საათის განმავლობაში გუინპლენმა ყველანაირი მოულოდნელობა განიცადა. მას ახლა მოულოდნელი სიხარულის განცდა ელოდა ეს სიხარული მას ჰომომ მოუტანა. ახლად დაბრუნებული რწმენა, ან ყოველ შემთხვევაში იმედი. უეცარი ჩარევა იდუმალი კეთილმოქმედი ძალისა, რაც შესაძლოა ბედისწერისგან ვლინდება იმ სიცოცხლისადმი, რომელმაც უკვე ჩააღწია თითქმის საფლავის მარადიულ წვედიადს. აი, განმკურნავი და განმათავისუფლებელი სინათლე, გამობრწყინებული მაშინ, როდესაც აღარას ელოდი. დასაყრდენი წერტილი, დასალუპად გამზადების წუთში მოპოვებული. — ყველაფერი ეს ჰომომ განახორციულა. გუინპლენი უცქეროდა ჰომოს და ისე ეჩვენებოდა, რომ ამ ერთგულ ძაღლს თითქოს კმაყოფილება თუ თანაგრძნობის შუქი მოჰქვენოდა.

ამასობაში მგელი უკანვე გაიქცა. რამდენიმე ნაბიჯი გაირბინა, მერე მოტრიალდა, თითქოს იმისათვის, რომ გაეგო, მომდევს თუ არა გუინპლენი.

გუინპლენი გაჰყვა მგელ-ძაღლს, ჰომომ კუდი გააქიცინა და ისევ წინ გასწია.

ძაღლი გარბოდა ეფროქ-სთოუნის სანაპიროს დაღმართისაკენ.

დაღმართი თეშხის ნაპირზე ჩადიოდა. პომოს უკან გუინაპლენი მის-
დედა. იგი დაღმართზე ჩავიდა.

ღროდადრო პომო უკან მოიხედავდა, რომ დარწმუნებულიყო,
მომდეგს თუ არაო.

არის ხოლმე ცხოვრებაში ისეთი შემთხვევები, როდესაც ვვე-
ლაზე მეტად გამჭრიახი ჭკუა ვერ შეედრება ერთგული პირუტყ-
ვის ფნოსვასა და ალლოს. პირუტყვს თითქოს ნათელხილვის უნარი
აქვს.

ზოგიერთ შემთხვევაში ძალღი თავის პატრონს უკან მისდევს.
ზოგი ძალღი კიდევ წინ მიუძღვის და მაშინ ადამიანის გონებას პი-
რუტყვის ალლო ხელმძღვანელობს. ნადირის სუსტი ალლო შეუ-
მცდარად ერკვევა იქ, სადაც ჩვენ წყვილიაღში ვიბნევით. პირუტყვს
ბუნდოვანი მოთხოვნილება უჩნდება გახდეს ჩვენი შეგზური. იქნებ
მან იცის, რომ ჩვენ ხიფათი მოგველის მცდარი ნაბიჯის გადადგმით
და საჭიროა დაგვეხმაროს, თავიდან ავიცილოთ ეს საშიშროება.
თუმცა იქნებ არ იცის, მაგრამ იქნებ იცის კიდევაც. ყოველ შემთხ-
ვევაში, ვილაცამ იცის ეს მის მაგიერ. ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ მოხ-
დება ხოლმე, როდესაც გადამწვევტ წუთებში დახმარებას გვიწვეს
დაბალი არსება, სინამდვილეში ეს დახმარება ჩვენ მაღლიდან გვე-
ვლინება. ჩვენ არ ვიცით, როგორ მოგვევლინება ღვთაება. განგების
ნების გამომხატველად ხანდახან ნადირი ან პირუტყვი გვევლინება.

ნაპირამდე მისულმა მგელმა ჩაიქვეითა თეშხის გასწვრივ გამ-
ფოლ თავთხელთან.

მგელ-ძალღი არც ყუფდა, არც წკმუტუნებდა, მიდიოდა ჩუმაღ.
პომო, რაკი თავის ალლოს ემორჩილებოდა, ყოველ გარემოებაში
მოვალეობას ბრძნული სიფრთხილით ასრულებდა, როგორც კანო-
ნით დევნილი არსება.

მან დაახლოებით ორმოცდაათი ნაბიჯი გაიარა და გაჩერდა.
მარჯვნივ ნავმისადგომი მოჩანდა ხიშინჯებზე. მის იქიდან ბნელ
ბურუსში საკმაოდ მოდილო ხომალდის მძიმე კორპუსი განირჩეოდა.
ხომალდის ქიმთან ბაქანზე მკრთალი შუქი მოჩანდა. ის პატრუქ-
ჩაწვეული ღამის მაშუქი გეგონებოდათ.

მგელმა უკანასკნელად მოიხედა უკან და რა დარწმუნდა, გუინ-
პლენი იქ იყო, ნავმისადგომზე შეხტა, რომელიც გაფისული, გრძე-
ლი მორების ფიცარნავს წარმოადგენდა, სქელ ბოძებზე შემდგარს.

ბოძების ქვეშ მდინარე მირაკრაკებდა. რამდენიმე წუთის მერე პომო და გუინპლენი ნავმისადგომის ნაპირს მიადგნენ.

აქ, ბაგირზე მიბმული ხომალდი, პოლანდიური ორანძიანი გამობერილი შხუნა იყო. ბაქანიც ორი ჰქონდა, ორივე ნაპირებზე მოუფარგლავი. ერთი ბაქანი ხომალდს ცხვირთან ჰქონდა, მეორე კიჩოსთან. მათ შორის დაუხურავი, ღია ტრიუმი იყო, სწორი კიბით ჩასასვლელი, იაპონურ ყაიდაზე ნაკეთები, ტვირთისთვის განკუთვნილი. ბაქნებს შუა მანძილი ტვირთს ეჭირა. ბაქნების ქვეშ კაიუტები იყო, რომლებიც ცენტრალურ განყოფილებას პატარა კარით უერთდებოდა. ბაქანზე დაბარგების დროს ნაკრავლებს შუა გასავლელი მანძილი იყო დატოვებული. ამ ორანძიან შხუნას ანძები ცალ-ცალკე ბაქანზე ჰქონდა. წინა ანძას პავლე ერქვა, კიჩოსას — პეტრე. ისე, რომ ამ ნავსაც ორი ანძა იმნაირად აგვირგვინებდა, როგორც კათოლიკურ ეკლესიას უდგას სათავეში ორი მოციქული. ცენტრის საბარგო-სატვირთო განყოფილების ზემოდან ფიცრის ბოგირები იყო გადებული, ერთი ბაქნიდან მეორემდე. ბოგირის ეს ორი ნაწილი ცუდ ამინდში აიწეოდა ორივე მხრიდან, საგანგებო მექანიზმებით და ამგვარად ორ ბაქანს შუა ნაწილზე ჭერი კეთდებოდა. ისე, რომ ქარიშხლის დროს ტრიუმი მკვიდრად იხურებოდა. ამ მოდილო შხუნას საჭე სქელი ძელისა ჰქონდა, რადგან საჭის ძალა ხომალდის სიმძიმეს უნდა უდრიდეს. ამ მძიმე საზღვაო ხომალდის მართვისათვის სამი კაცი იყო საკმარისი. თვითონ პატრონი, ორი მატროსი და ბიჭი — იუნგა. ცხვირის და კიჩოს ბაქნებს, როგორც უკვე ვთქვით, გვერდებზე ფარგალი არ ჰქონდა. ამ შხუნას შავად გამობერილ კორპუსზე სიბნელეშიც კი ამოიკითხავდით თეთრი ასოებით მინაწერს: „ვოგრაატი, როტერდამი“.

იმხანად ზღვაზე მომხდარმა მთელმა რიგმა შემთხვევებმა, სახელდობრ კარნეროს კონცხთან მომხდარმა კატასტროფამ, რომელმაც ბარონ პუანტის რვა ხომალდი იმსხვერპლა, საფრანგეთის ფლოტი აიძულა გიბრალტარისკენ წასულიყო, რამაც სრულიად განტვირთა ლამანში; გაათავისუფლა სამხედრო გემებისაგან გზა ლონდონსა და როტერდამს შორის, ასე რომ, სავაჭრო გემებს ახლა თავისუფლად შეეძლოთ ნაოსნობა.

შხუნა „ვოგრაატი“, რომელსაც გუინპლენი წაადგა, ნავმისადგომთან კიჩოს ბაქნის მარცხენა მხრიდან იყო მიზიდული და

ნაქმისადგომის ფიცარნაგთან თითქოს თანაბარ დონეზე იდგა. მხოლოდ ერთი საფეხურით იყო საჭირო დაბლა ჩახველა. ერთი ნახტომით ჰომო და გუინპლენი კიხიზე გაჩნდნენ. ბაქანი ცარიელი იყო და ნაქზე ჩამოხუმი არ იხმოდა. შხუნა უკვე დაეტვიპროთ და ბაგიორიც უნდა აეშკათ, ეს იქიდან ჩანდა, რომ ტრიუმი საკრალელებით დაქუთებით იყო სავსე. მამ მგზავრებიც უნდა ყოფილიყვნენ. მაგრამ მათ ალბათ ეძინათ ბაქნების შუა კაიუტებში. როდესაც შხუნა დამით გადის, ასეთ შემთხვევაში მგზავრები ბაქანზე მხოლოდ დილით გამოჩნდებიან ხოლმე. რაც შეეხება კეიპაეს, იგი, როგორც ჩანს, მამგზავრების წინ ვახშობდა იმ განყოფილებაში, რომელიც მამის მატროსების კაიუტად იწოდებოდა. ამიტომ იყო ორივე ბაქანი უკაცრიელი.

მკელ-ძაღლი ნაქმისადგომზე მიცუნცულებდა, მაგრამ როგორც კი ხომალდზე ფეხი შედგა, ის ნელ-ნელა აბიჯებდა, თითქოს ვინმეს ეპარებო, ის კუდს ახლაც აქიცინებდა, მაგრამ არა სიამის გამოძხატველად, არამედ რაღაც წუხილითა და შესაბრალისად, როგორც ძაღლსა სჩვევია, თუ უბედურებას რასმე გრძნობს. გუინპლენის წინ ისევ ისე მიძავალი ჰომო კიხის ბაქნიდან ბოგიორზე გადავლით ცხვირის ბაქანზე გადავიდა.

ბოგიორზე გუინპლენმა სინათლე შენიშნა. ეს იყო ფარანი, რომელიც წინა ანძის ძირას დაედგათ. ფარანის შუქზე, რაღაც დიდი ყუთის, ოთხ საგორავზე შედგმული ფიცრულის, მოხაზულობა ისახებოდა.

გუინპლენმა იცნო ურსუსის ძველი საზიდარი.

ეს უბადრუკი ფიცრის ქობურა, იმავე დროს საზიდარიც, რომელშიც გუინპლენმა ბავშვობა გაატარა, აქ გორგოლებში გატარებული გრძელი თოკებით ანძის ძარაზე მიემაგრებიანთ, იგი დიდი ხანია ხმარებიდან გამოსული მთლად დაძველებულიყო. ადამიანსაც და საგანსაც ისე არაფერი დააბერებს, როგორც უქმად ყოფნა. ქობურა შესაბრალისად გადახრილიყო გვერდზე. უმოქმედობისაგან თითქოს დამბლა დასცემიარ, იმაზე რომ აღარ ითქვას რა, რომ განუკურნელი სენი, სიბერე სჭირდა. მისი უფორმო, ჭიებისაგან დახრული ძარა დაფუყულის შთაბეჭდილებას ტოვებდა. რისგანაც კი გაკეთებული იყო, ყველაფერი იშლებოდა: რკინის ნაწილები დაშანგულიყო, გადაკრული ტყავი დახუთქილიყო, ფიცრები დამპა-

ლიყო. წინა სარკმლის შუშა, საიდანაც ფარნის სინათლე მოდიოდა, გატეხილიყო. გორგოლები მოღრეცოდა. კედლები, ჭერი და ღერძები დასძველებოდა და თითქოს დაღლილობისაგან დაუძღვრებულყო. ყველაფერი რალაც მეტად შესაბრალისად გამოიყურებოდა და თითქოს შველას სთხოვდა ვისმეს, — მაღლა აშვერილი ორი ხელნა, გვეგონებოდათ, ადამიანის მკლავებიანო, ცის მიმართ საღაღადებლად ამართული. ქვეშ ჰომოს საბმელი ჯაჭვი ეკიდა. საზიდარი მთლიანად ირღვეოდა და იფუყებოდა.

თითქოს სრულიად კანონიერი და ბუნებრივია, როცა ხელახლა მოიპოვებს ადამიანი ყოველივე იმას, რაშიც ჩვენი სიცოცხლე, ბედნიერება და სიყვარულია, — ის სწრაფად, თავდავიწყებით მიიჭრება ამ ყველაფრისაკენ. მაგრამ არა მაშინ, როდესაც უკვე ღრმად შემაძრწუნებელი უბედურება განგვიცდია. ადამიანი, რომელიც განადგურებულია და გონდაკარგული მთელი რიგი კატასტროფებისაგან, ღალატის მსგავსი შემთხვევებისაგან, აღარ ენდობა თვით სიხარულსაც კი, მას ეშინია თავისი ავბედითი ხვედრის არ გახადოს ისინი, ვინც უყვარს. მას თავი გადამდები უბედურების ბუდედ წარმოუდგენია და თვით ბედნიერებასაც კი ფრთხილი ნაბიჯით უახლოვდება. მის წინაშე ახლად იღება სამოთხის კარი, მაგრამ იქ შესვლამდე იგი ჯერ შიშნულად უთვალთვალებს.

მღელვარებისგან ფეხებში ძალაგამოცლილი გუინპლენი თავისი ბავშვობის თავშესაფარს შესცქეროდა.

მგელ-ძალლი წყნარად მიწვა თავის ჯაჭვთან.

II

ბარკილფედრო ძორს უმიჯნაბდა, მტრედს კი მოახვედრა

საზიდრის საფეხურები ჩამოშვებული იყო, კარი ოდნავ გამოღებული, შიგნით არავეინ ჩანდა. წინა სარკმლიდან მოციალე სუსტი სინათლე ოდნავ აშუქებდა ბალაგანის შიდა ნაწილს; იქაურობა ბინდს მოეცვა. დაძველებული ფიცრის კედლებზე კიდევ გაირჩეოდა წარწერები, ურსუსის ხელით ჩამოქმედარი და ლორდების ქება-დიდების შემცველი. კართან გუინპლენმა თავისი ტყავის წინსაფარი

და სამუშაო ტანისამოსი დაინახა, ლურსმანზე ჩამოკიდებული, როგორც მიცვალებულის ტანისამოსი მორგში.

თვითონ გუინპლენს ახლა აღარც ხიფთანი ეცვა და არც კამზო-

ლი. საზიდარი ეფარებოდა რაღაც ნივთს, რომელიც ბაქანზე ანძის ძირას იდო. ფარნის შუქზე გაარჩია ნაალის ნაწილი, ნაალზე, როგორც ჩანდა, ვიღაც იწვა. ბაქანზე რაღაც ჩრდილი მოძრაობდა, ვიღაცის ხმა ისმოდა. გუინპლენი საზიდართან გაეუქდა და ყური დაუგდო.

ურსუსი ლაპარაკობდა.

ეს ხმა, გარეგნულად უხეში, რაოდენი სინაზის შემცველი იყო. ის ხომ გუინპლენს პატარაობიდანვე ტუქსავდა. მანვე აღზარდა იგი ასე კარგად. ეს ხმა ახლა უკვე თავის ბგერადობასა და სიმკვირცხლეს იყო მოკლებული. ის ახლა ყრუ, ჩახლუჩილი იყო და ძლივს ისმოდა. თან ხშირი ოხვრით მალიძმალ წყდებოდა. ის ახლა ძლივსღა მოაგონებდა ადამიანს ურსუსის წინანდელ მტკიცე და გარკვეულ ხმას. ეს ხმა ახლა იმ კაცს ეკუთვნოდა, რომლის ბედნიერებაც სამარეში ჩაესვენა. ხმაც შეიძლება აჩრდილად იქცეს. ურსუსი თითქოს თავის თავს ელაპარაკებოდა. მას, როგორც ვიცით, ჩვეულებად ჰქონდა მონოლოგების კითხვა. ამიტომ იგი შერყეულიც კი ვკონათ.

გუინპლენი გაიტრუნა, რომ ურსუსის ნალაპარაკვიდან არც ერთი სიტყვა არ გამოჰპარვოდა:

— ასეთი ტიპის ხომალდები ძალიან სახიფათოა. მის ნაპირებს საზღვარი არა აქვს. სულ აღვილია ადამიანის წყალში გადავარდნა. თუ ამინდი გამოიცვალა, დეა ტრიუმში უნდა ჩავიყვანო. ეს კი მკეტად საშიშია; ერთი უხერხული მოძრაობა, ან ოდნავი შიში საკმარისია, რომ გული გაუსკდეს. მე ასეთ ამბავსაც წავწყდომივარ. მარისია, რომ გული გაუსკდეს. მე ასეთ ამბავსაც წავწყდომივარ. ო, ღმერთო ჩემო, რა მოგველის ნეტავ! დეას სძინავს? დიახ, სძინავს; ვგონებ, სძინავს ან იქნებ გრძნობა დაკარგა? არა, მაჯისცუნავს; ალბათ სძინავს. ძილი იგივე ვადის გაგრძელებაა. მა კარგი აქვს, ალბათ სძინავს. ძილი იგივე ვადის გაგრძელებაა. კარგია, რომ ვერაფერს ხედავს. რა ვქნა, რა ვიღონო, რომ ხალხის მოძრაობა შეწყდეს. ბატონებო, თუ აქ, ბაქანზე ხართ ვინმე, ძალიან გთხოვთ, ნუ იხმაურებთ! ახლო ნუ მოხვალთ. სუსტი ჯანმრთელოების ადამიანებს უნდა გავუფრთხილდეთ. ამ გოგონას აციებს. ეს ჯერ სულ პატარაა, ახალგაზრდაა. ამ გოგონას ახლა სიცხე აქვს.

მე მისი ნაალი გარეთ გამოვიტანე, რომ თავისუფლად ისუნთქოს. ამას იმიტომ გეუბნებით, რომ ფრთხილად იყოთ. ისეა მოქანცული, რომ ნაალზე მოცულილივით დაემხო, თითქოს გრძნობა დაკარგაო, მაგრამ არა, მას სძინავს. ძალიან გთხოვთ, არ გააღვიძოთ. მე ქალებსაც ამას ვეუბნები, რა თქმა უნდა, თუ ისინი არიან აქ; როგორ არ უნდა შეიბრალო ყმაწვილი ქალი. ჩვენ ერთი საწყალი კომედიანტები ვართ; ყურადღება მოგვაქციეთ და თანაგრძნობით მოგვექეცით. თუ საჭიროა, ფულსაც გადავიხდი, ოღონდ ნუ იხმაურებთ. მადლობელი ვიქნები, ქალბატონებო და ბატონებო. არის ვინმე აქ? არა, მგონი არავინ არის. მე სულ ტყუილად ვლაპარაკობ. უფრო უკეთესი, ბატონებო, მადლობას გიხდით, თუ ხართ აქ ვინმე. თუ არა ხართ, მით უკეთესი, მაშინ უფრო მეტად მადლიერი ვარ თქვენი. ამ ქალს შუბლზე ოფლმა დაასხა. რა გაეწყობა, ისევ მძიმე შრომას დავუბრუნდებით, კატორლას, ისევ შევებებით უღელში და ჭაპანს გავწევთ. ჩვენ ისევ გავდარიბდით; ისევ ტალღების ნებას უნდა მივენდოთ. ვიღაცის ხელმა, საშინელმა ხელმა, რომელსაც ჩვენ ვერა ვხედავთ, მაგრამ ყოველთვის ვგრძნობთ, უცბად საუარესოდ დაატრიალა ჩვენი ბედი. დე, ასე იყოს, მხნეობა არ უნდა დავკარგოთ. ოღონდ დეა იყოს კარგად. რა სისულელე მომდის, ჩემს თავს ხმამაღლა ველაპარაკები, მაგრამ ესეც საჭიროა, — თუ დეა გაიღვიძებს, იგრძნობს, რომ ის აქ მარტო არ არის. ოღონდ უცბად ხმაურმა არ გააღვიძოს. ნუ ხმაურობთ, ღვთის გულისათვის, ოღნავი შენჯღრევა, ან მღელვარება ცუდად იმოქმედებს მასზე. რა საშინელება იქნება, აქ რომ სიარული დაიწყონ. მე მგონია ხომალდზე ყველას სძინავს. მადლობას ვუძღვნი განგებას ასეთი მოწყალებისათვის. მაგრამ ჰომო სადღაა? ამ ალიაქოთში სულ დამავიწყდა ჯაჭვით დამება. მე თვითონ აღარ მესმის, რას ვაკეთებ. აი, უკვე საათზე მეტია ჰომოს ველარა ვხედავ. ალბათ თავისთვის ვახშმის საშოვნელად წავიდა სადმე. ნეტა ცუდი არა შევმთხვევს რა. ჰომო! ჰომო!

მგელმა კუდი ბაქანზე ნელა დაარტყა.

— აჰა, შენ აქა ხარ! მადლობა ღმერთს! ახლა ჰომოც რომ დამეკარგოს, რაღა მეშველება! დეა ხელებს ამოძრავებს, ალბათ იღვიძებს. წყნარად, ჰომო! წყალთა მოქცევა იწყება, ალბათ ახლა მალე ავუშვებთ ბაგირსა და გავცურავთ. მე მგონია, ღამე მშვიდი იქნება;

ქარი ჩადგა. ვიძველი ანძის სიგრძივ ჩამოეშვა, მშვიდობიანად ვიძვე-
ზაურებთ, მართალია, ცაზე მოვარეს ვერა ეხედავ, მაგრამ ღრუბლე-
ბი ოდნავ მოძრაობენ. არ დაგვარყევს. ამინდს კარგი პირი უჩანს.
როგორი გაფითრებულია დეა! სისუსტის ბრალია; არა, დაწვეები
ცხელი აქვს; ეს ციებ-ცხელების ბრალია. არა, აგერ ვარდისფერმა
გადაკრა სახეზე. მაშ კარგად არის. სულ დაუბინი. ჩემო საბრალო
პომო, მე უკვე აღარა მესძის რა. მაშ ასე, ცხოვრება ახლად უნდა
დაიწყოთ. ისევ მუშაობას უნდა მოვკიდოთ ხელი. ჩვენ ხომ ახლა
ორნიღა დავრჩით, პომო; მე და შენ დეასთვის უნდა ვიმუშაოთ. დეა
ჩვენი შვილია, ჰა! ხომალდი უკვე მიცურავს. მაშ გაუქმებზავროთ.
მშვიდობით, ლონდონო! დამე ნებისა, დამე მშვიდობისა! ეშმაკის
კერძო! ო, შეჩვენებულო ლონდონო!

ხომალდი მართლაც თანდათან ნაპირს შორდებოდა. მანძილი
ნავსაბმელსა და ხომალდს შუა სულ უფრო იზრდებოდა. ხომალ-
დის მეორე მხარეს კიჩოზე კაცი იდგა. ალბათ ხომალდის პატრონი
თუ იყო. იგი გამოვიდა კაიუტიდან, ხომალდი ბაგირიდან ახსნა და
საჭეს მოჰკიდა ხელი. ამ კაცს მუზღვაურის სიღინჯე ეტყობოდა
და პოლანდიელის ფლეგმატურობა. ის ყურადღებით დააშტერდა
ფარვატერს. წყლის ზედაპირის მეტს ვერაფერს ხედავდა. არაფერს
ვურს არ უგდებდა, გარდა ქარის ზუზუნისა. იგი სიბნელეში მო-
ლანდებდასა ჰგავდა. საჭეს სატრიალებელი ბერკეტის სიმძიმისაგან
წელში მოხრილი, ნელა ქანაობდა კიჩოს ერთი მხრიდან მეორე-
საკენ. ის აქ, ბაქანზე სულ მარტო იყო. ვიდრე ხომალდი მდინარეზე
მიცურავდა, მშველელი არა სჭირდებოდა. რამდენიმე წუთს მხუნა
მდინარის დინებას მიჰყვა, არც გვერდითი, არც ირიბი რყევა არ
იგრძნობოდა. მიქცევის ტალღა სწრაფად მიაცურებდა ხომალდს,
ისე რომ თეშნას სიმშვიდე თითქმის არ ირღვეოდა. აქეთ, ნისლიან-
ში ლონდონის შავი სილუეტი უფრო და უფრო ილეოდა.

ურსუსი განაგრძობდა:

— სულერთია, მე დეას სათითურას ნაყენს დავალეკინებ. მეში-
ნია ბოდვა არ დააწყებინოს. ხელისგულებიც კი ოფლიანი აქვს.
ნეტა რა ვაწყენინეთ ღმერთს! ეს რა მოულოდნელად დაგვატყდა
უბედურება! რა სწრაფად ჩავცვივდით ხიფათში! ძერა ქვასავით
ჩამოვარდება ხოლმე. მოუჭერს ბრჭყალებს ტოროლას და... ასე-
თია ბედისწერაც. და, აჰა, შენ ლოგინად ჩაუარდი, ჩემო ტკბილო

ბავშვო. მოვედით ლონდონში, ვფიქრობდი: დიდი ქალაქია, მაღალი შენობებით დაშშვენებული. აი, საუთფორქი რა კარგი გარეუბანია, დავბინავდით-შეთქი და თურმე საშინელი ადგილი ყოფილა! ახლა რას მიბრძანებთ, როგორ მოვიქცე! მე მოხარული ვარ, რომ ვშორდებით მას. დღეს ოცდაათი აპრილია. მე ყოველთვის მეშინოდა აპრილისა. ამ ცბიურ თვეში მხოლოდ ორი დღეა ბედნიერი: 5 და 27, ხოლო უბედურია 10, 20, 29 და 30 რიცხვი. ეს უდავოდ დამტკიცებულია კარდანოს გამოანგარიშებით. ნეტა ძალე გაიაროს დღევანდელმა დღემ. რა კარგია, რომ ჩვენ უკვე მოვშორდით მის ნაპირს. გათენებისას გრეესენდში ვიქნებით, ხოლო ხვალ საღამოს როტერდამში. რა გაეწყობა, ეშმაკმა დალახვროს! ჩვენ ისევ ძველებურ ცხოვრებას შევუდგებით. ისევ საკუთარი ქედით ვათრევთ ჩვენს საგორებელს. ასე არ არის, ჰომო? მგელმა თანხმობის ნიშნად კუდი ნელა დააკაკუნა ბაქანზე.

ურსუსი განაგრძობდა:

— რომ შეიძლებოდეს ისე ადვილად დაშორდე შენს დარდებს, როგორც ქალაქს შორდები! ჰომო, მაშინ ჩვენ კიდევ გვეღირსებოდა ბედნიერება, მაგრამ ვაპ, ჩვენ მაინც ყოველთვის ვიგრძნობთ, რომ ერთი გვაკლია. გარდაცვალებულის აჩრდილი ყოველთვის მის ახლობელთა შორის ტრიალებს. შენ ხომ იცი, ვისზედაც ვლაპარაკობ, ჰომო? ჩვენ ოთხნი ვიყავით და ახლა სამნიღა დავრჩით. ცხოვრება ის გრძელი ჯაჭვია, რომელსაც ჩვენთვის საყვარელი არსებანი აკლდებიან. შედიხარ ცხოვრებაში და უკან სტოვებ მთელ რიგ დარდსა და მწუხარებას. ბედისწერა ადამიანს დაარეტიანებს, გააბრუებს, როდესაც აუტანელ ტანჯვას სეტყვასავით დააყრის. ამის მერე რა უნდა გვიკვირდეს, რომ მოხუცნი სულ ერთსა და იმავეს დაიჟინებენ ხოლმე. სასოწარკვეთილების გამო ისინი გამოთაყვანებულნი ხდებიან. ჩემო კარგო ჰომო, ჯერ ისევ ზურგის ქარი უბერავს. წმინდა პავლეს გუმბათი უკვე სულ მიიმალა. ჩვენ ახლა გრინიჩს ჩავუვლით გვერდზე. ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ უკვე კარგა მანძილი გავცურეთ. ოპ, მე ყოველთვის თავბრუს მახვევს ეს საძაგელი სატახტო ქალაქები. იქ აუარებელი მღვდლები, მოსამართლეები და მდაბიონი დაფუსფუსებენ. მე მირჩევნია ტყეში ფოთლების რხევას ვუყურო... მაგრამ დეას შუბლი ისევ ოფლიანი აქვს. მე არ მომწონს ის ამბავი, რომ იდაყვს ზემოდან ლილისფერი

მარტვები დაკბერვია. მაშ, დიდი სიცხე აქვს. ოჰ, რა მუშველება ამის შემყურეს! იძინე, ჩემო ბავშვო! პო, დიახ, სძინავს.

და უცებ ერთ აუწერელი ნაზი ხმა გაისმა, თითქოს შორიდან გაისმაო. თითქოს ერთსა და იმავე დროს ციური სიმაღლიდანაც მოკბერეს და მიწის სიღრმიდანაცო. ეს იყო დეას საუცხოო ხმა და იმავე დროს ხმა წამებული ადამიანისა.

ის, რაც გუინპლენმა დღემდე გამოსცადა, უცბად დაუიწვებას მიეცა. ლაპარაკობდა მისი ანგელოზი; ასე ეგონა, რომ საიდანღაც, ცხოვრების ფარგლებს იქიდან მოესმოდა ეს სიტყვები. სიტყვები ერთგვარი სანეტარო თავდავიწვების კილოთი თქმული. დეა ამბობდა:

— ის კარგად მოიქცა, რომ წავიდა. ეს ქვეყანა მისთვის არ იყო. მეც მას უნდა მივბაძო. მაშავ, მე აუად არა ვარ; ყველაფერი გავივონე, რასაც ამბობდი. მე კარგად ვარ. საუცხოოდ ვგრძნობ თავს. შეძინა. მაში, მე ბედნიერი ვიქნები.

— ჩემო ბავშვო, რა გინდა მაგითი თქვა? — ჰკითხა დაღონებულმა ურსუსმა.

— მაში, შენ ნუ დარდობ, — უპასუხა დეამ.

სიჩუმე ჩამოვარდა, ალბათ დეამ სული მოითქვა, მერე კვლავ გაისმა ნელი ხმა:

— გუინპლენი აღარ არის, ახლა მე ნამდვილი ბრმა ვარ; უწინ არ ვიცოდი რა იყო ღამე, ღამე იგივე განშორებაა.

ხმა ისევ შეწყდა. შემდეგ კვლავ აწკრიალდა:

— მე ყოველთვის ვშიშობდი, რომ ის გაფრინდებოდა. ვიცოდი, რომ ის მე ციდან მომეველინა. და, აჰა, გაქრა კიდევაც. ეს მოსალოდნელი იყო. სული ფრინველივით გაფრინდება. მაგრამ სულის ბუდე სიღრმეშია; იქ, სადაც დაფარულია დიდი ანდამატი, რომელიც ყველაფერს იზიდავს. მე კარგად ვიცი, სად შეიძლება გუინპლენის პოვნა. დამიჯერე, მე მივაგნებ მას. მაში, ის იქ არის; მერე თქვენც იქ ჩვენთან მოხვალთ და პომოც ჩვენთან მოვა.

პომომ გაიგონა თუ არა თავისი სახელი, კუდი ოდნავ დაატყაპუნა ბაქანზე.

ხმა განაგრძობდა:

— მაში, თქვენ ხომ გესმით, ყველაფერი მაშინ გათავდა, რაც გუინპლენი გაქრა. მე რომ კიდევაც მოვიწლომო, აქ დამრჩენი მაინც

არა ვარ. უპაეროდ როგორ გავეძლებ. რაც არ შეიძლება, არ შეიძლება. როცა გუინპლენი ჩემთან იყო, მე ვცოცხლობდი, ეს ისე უბრალოდ ხდებოდა, ბუნებრივად. ახლა გუინპლენი აღარ არის და მე ვკვდები. ან ის უნდა დაბრუნდეს, ან არადა მე უნდა მოვკვდე. მაგრამ რაკი ის ვეღარ დაბრუნდება, მე თვითონ მივდივარ, კარგია სიკვდილი. სულაც არ არის საშიში. ის, რაც აქ ქრება, იქ ხელახლა ენთება. ცოცხალი გრძნობ, როგორ გეკუმშება გული ტკივილისაგან. ხომ არ შეიძლება დაუსრულებლივ იტანჯოს ადამიანი. და აი, ამიტომ ადამიანები, როგორც თქვენ იტყვიან ხოლმე, ვარსკვლავებთან მიდიან; იქ ქორწინდებიან, არასოდეს შორდებიან ერთმანეთს და უყვართ ერთმანეთი. სწორედ ეს არის სასუფეველი ცათა შინა.

— კარგი, ნუ ღელავ ასე, — უთხრა ურსუსმა.

ხმა განაგრძობდა:

— შარშან გაზაფხულზე ჩვენ ერთად ვიყავით. ბუნებრივად ვიყავით, მაგრამ ახლა!.. მე აღარ მახსოვს, მაშინ სად ვიყავით, სადღაც პატარა ქალაქში. იქ ფოთლები შრიალებდნენ და მე მესმოდა, როგორ გალობდნენ კიოტები. მერე ჩვენ ლონდონში მოვედით და ვველაფერი შეიცვალა. მე არ კი ვაყვედრი ვინმეს. ახალ ადგილზე ვინ იცის, რა დაგეძმართება. გახსოვთ, მამი, ერთ საღამოს დიდ საუბარძელში რომ ქალი იჯდა, თქვენ თქვით, ის პერცოვის ასულიაო. მე მაშინ ძალიან დავლონდი. ჩემი ფიქრით, უკეთესი იქნებოდა დიდ ქალაქს მოვრიდებოდით. მაგრამ გუინპლენი კარგად მოიქცა. ახლა ჩემი ჯერია. თქვენ ხომ მიაბზობდით, რომ დედაჩემი მოკვდა, როცა მე სულ პატარა ვიყავი, რომ მე მიწაზე ვეგდე, ზედ მათოვდა და რომ გუინპლენიც მაშინ ბავშვი იყო და სულ მარტოდმარტომ ამიყვანა, თქვენთან მომიყვანა და სიკვდილს გადამარჩინა. მაშ, ნუ გიკვირთ, რომ დღეს მე თქვენ უნდა მიგატოვოთ და საფლავში ჩავიდე, უნდა გავიგო გუინპლენი იქ არის თუ არა. ერთადერთი ჩვენ, რაც ცოცხლებს გვაქვს, ეს გულია. ხოლო როდესაც სიცოცხლე დასრულდება, მაშინ სულია რჩება ადამიანისაგან. მამი, ხომ კარგად გესმით რასაც ვამბობ? ეს რა ტორტმანებს? მე ისე მეჩვენება, თითქოს ჩვენი სახლი მოძრაობს. მაგრამ გორგოლების რახრახი რომ არ მესმის!

ცოტაოდენი დუმილის შემდეგ დეას ხმა ისევ გაისმა:

— მე კარგად ვერ ვარჩევ გუშინდელსა და დღევანდელ დღეს.

არცა კჩივი. მე არ ვიცი რა მოხდა, მაგრამ რაღაც ცვლილებას ვგრძნობ, — ეს სიტყვები ღრმა მწუხარებით იყო წარმოთქმული. გუინპლენს კენესა მოესმა.

— თუკი გუინპლენი არ დაბრუნდება, მე უნდა წავიდე.

დაღვრემილმა ურსუსმა თავისთვის წაიბურღღუნა:

— მე არა მჯერა, რომ იმ ქვეყნიდან ვინმე ბრუნდებოდეს.

და განაგრძო:

— ეს ხომალდია. შენა მკითხე, სახლი რად ინძრევას? სახლი კი არა, ჩვენ ხომალდით მივცურავთ და ის ქანაობს. დაწყნარდი, ბევრი ლაპარაკი გაწყენს. თუ ცოტათი მაინც გიყვარს შენი მამა, ჩემო გოგონა, ჩემო შვილიკო, ნუ ღელავ, თორემ სიცხე აგიწვევს. მოხუცი ვარ, შენს ავადმყოფობას ვერ ავიტან. მე მაინც შემიბრალე. მღელვარებით უფრო მეტად ნუ გაირთულებ ავადმყოფობას.

ღეას ხმა ისევ აწკრიალდა:

— რისთვის ვეძიო აქ, დედამიწაზე ის, რაც მხოლოდ ცაში შეიძლება ვიპოვო?

ურსუსი შეეკამათა, ცდილობდა მბრძანებლური კილოთი ელაპარაკა:

— დამშვიდდი! ხანდახან სრულებით არა გაგეგება რა. წყნარად უნდა იწვე. თუ შენ დამშვიდდები, მეც მშვიდად ვიქნები. ჩემო ბავშვო, ცოტა ჩემზედაც იფიქრე. გუინპლენმა შენ გიპოვა, მაგრამ მე ხომ შეგიკვდილე. შენს თავს არ ზოგავ. ეს ძალიან ცუდია. უნდა დამშვიდდე და დაიძინო. ყველაფერი კარგად იქნება. პატიოსან სიტყვას გაძლე, ყველაფერი კარგად იქნება. ამინდი მშვენიერია. თითქოს განგებ ჩვენთვის დაწყნარდა. ხვალ როტერდამში ვიქნებით. ეს ჰოლანდიის ქალაქია. ზედ მდინარე მაასის შესართავთან.

ღეამ ისევ დაიწყო ლაპარაკი:

— მამი, ჩვენ ბავშვობიდანვე ერთად აღვიზარდებით, ჩვენ ვერაფერი დაგვაშორებს. რაკი სხვა გამოსავალი არ არის, ისევ სიკვდილი სჯობს. მე თქვენ ძალიან მიყვარხართ, მაგრამ ვგრძნობ, რომ თქვენთან არა ვარ, თუმცა ჯერ არც იმასთანა ვარ.

— კარგი, დაძინება სცადე, — ურჩევდა ურსუსი.

ღეას ხმა ისევ გაისმა:

— მე ძალე დიდი, დიდი ხნით დავიძინებ.

ურსუსმა მღელვარებისგან მთრთოლარე ხმით უპასუხა:

— ხომ გუბნები, პოლანდიაში მივდივართ-მეთქი, ქალაქ როტერდამში.

დეა განაგრძობდა:

— მამი, შე აუად არა ვარ. არც მაცხელებს, შენ ნუ ლელავ; მხოლოდ ცოტათი მცხელა, მეტი არაფერი.

ურსუსმა ისევ წაიბურტყუნა:

— მდინარე მაასის შესართავთან...

— შე კარგადა ვარ, მამი, მაგრამ ვგრძნობ, რომ ვკვდები.

— აბა, არა გრცხვენია, ასეთ სისულელეს რომ ამბობ! — წაიბუზღუნა ურსუსმა.

და დაუმატა:

— ღმერთო, ოღონდ კი არაფერმა არ ააღელვოს.

დუმილი ჩამოვარდა.

უცბად ურსუსმა შეჰკივლა:

— რასა შვრები? რათა დგები ლოგინიდან? გეხვეწები, დაწევი ისევ!

გუინპლენი შეერთა და საზიდრისკენ გაიხედა.

III

სამოთხე ხელახლა მოკოვებული ქვეყანასა ზედა

გუინპლენმა დეა დაინახა. ქალი ნაალზე მთელი ტანით ამართულიყო. მას გრძელი, თეთრი კაბა ეცვა. თავიდან ფეხებამდე შეკრული, მხოლოდ მხრები და ნაზი ყელი მოუჩანდა. სახელოები იდაყვის ქვემოთ ეშვებოდნენ. კაბის ნაკეცები ფეხის ტერფებს უფარავდა. ხელის მტევნებზე ცისფერი ძარღვების ზოლები მოუჩანდა. ძარღვები ციებ-ცხელებისაგან ამობურცვოდა. ყმაწვილი ქალი არ ირხეოდა, მაგრამ მთლად კანკალებდა და ცახცახებდა, როგორც ლერწამი. ფარანი მას ქვემოდან აშუქებდა. ქალის პირისახეს ენით გამოუთქმელი სიმშვენიერე მოჰფენოდა. გაშლილი თმა მხრებზე ეფინა, ღაწვებზე არც ერთი ცრემლი არ ჩამოჰგორებია, მაგრამ თვალბში ცეცხლი უელავდა. სახეზე ისეთი მკრთალი ფერი გადაჰკვროდა, თითქოს ღვთაებრივი სიცოცხლის ანარეკლი ეხატებო. მისი წვრილი, ნარნარი წელი, თითქოს კაბასთან ერთად

მანუშორებელიაო. ახლა ოდნავ ირწეოდა, როგორც ცეცხლის ალი
ჩაეჩუ. ისევე დროს იგრძნობოდა, რომ იგი უკვე ლანდი ხდებო-
და უარყოფითად გაღებულ თვალებში ნაპერწკლებს აკვებსდნენ. ქალი
უბებულო მოჩვენებას ჰგავდა. სულსა ჰგავდა, განთიადის ცისკარ-
ზე გაღვიძებულს.

გუინპლენისკენ ზურგშექცეულმა ურსუსმა შიშით ხელები ზე-
ციბტენ ალაპრო და ტაში შემოკრა.

— ჩემო გოგონი! ო, ღმერთო ჩემო, ახლა ბოდვა დაეწყო; აი,
ახსი შემინოდა. ოდნავი შერყევაც კი ბოლოს მოუღებს, ან არა-
და გააგიჟებს. ან სიკვდილი, ან გაგიჟება, რა ექნა, ღმერთო ჩემო?
ღაწეპი, შვილიკო!

მაგრამ დეამ ისევე დაიწყო ლაპარაკი. მისი ხმა ოდნავ ისმოდა,
თითქოს რომელიღაც ღრუბული უკვე ამორებდა მას დედამიწისა-
გან.

— მამი, თქვენ ცდებით, მე არ ვბოდავ. მე შშვენინურად მესმის
ველაფერი, რასაც ლაპარაკობთ. თქვენ ამბობთ, რომ ბუერი ხა-
ლბი შეიკრიბა. საზოგადოება გველის და რომ მე ამ საღამოს უნდა
ვითამაშო. თანახმა ვარ. ხომ ხედავთ, მე სრულ გონზე ვარ. მაგრამ
არ ვიცი, ახლა როგორ მოვიქცე; მე ხომ მოვეკედი, გუინპლენიც
მოკვდა. მაგრამ სულერთია, მე მოვდივარ. შხადა ვარ, ვითამაშებ.
აი, მე უკვე შხადა ვარ, მაგრამ გუინპლენი რომ არსადა ჩანს.

— ჩემო შვილო, გამიგონე, დაწეპი ისევე ლოგინზე, — გაუძეორა
ურსუსმა.

— ის აღარ არის, ის აღარ არის! ო, როგორ ბნელა.

— ბნელაო, დეასგან პირველად მესმის ეს სიტყვა, — წაიბურ-
ღუნა ურსუსმა.

გუინპლენი უხმაუროდ შეიპარა საზიდარში, თავისი სასცენო
ტანსაცმელი და გულსაფარი ჩამოიღო. ჩაიცვა, გამოვიდა ბაქანზე,
რომელიც აქამდე ბალაგანს ეფარებოდა.

დეა ტუჩებს ოდნავ ამოძრაებდა, რაღაცას ტიტინებდა. მისი ტი-
ტინი ნელ-ნელა მელიოდიაში გადავიდა. მან სიმღერა წამოიწყო; ხან
ჩუმდებოდა, ხან კი ისევე ბოდვას იწყებდა. ეს იყო იდუმალი მოწო-
ფება, ძახილი, რომლითაც რამდენიმეჯერ მიუძართავს გუინპლე-
ნისათვის „დამარცხებული ქაოსის“ თამაშის დროს. მისი სიმღერა
გარკვევით არ ისმოდა და ფუტკრის პზუილს ჰგავდა.

სიმღერა შეწყვიტა და ისევ ალაპარაკდა:

— არა, მე არ მოვშკვდარვარ. აბა რას ვამბობდი? ვკ, მე ცოცხალი ვარ, ის კი შკვდარია. ის წავიდა, მე კი აქ დავრჩი. ის ცაშია, მე დედამიწაზე. არც მისი ხმა მესმის, არც მისი ნაბიჯები. ღმერთმა ჩვენ დედამიწაზე მოკლე ხანს გვაძყოფა სამოთხეში, მერე კი წაგვართვა ეს ბედნიერება! ყველაფერი დასრულდა. მე ვედარასოდეს შევეხები მას ხელით, ვერასოდეს. მე ვედარ გავეიგონებ მის ხმას.

დეამ ისევ სიმღერა წამოიწყო.

შემდეგ ხელები გაშალა, თითქოს დასაყრდენს ეძებსო.

გუინპლენი სიბნელიდან გამოვიდა. შიშისგან გაქვავებული ურსუსის გვერდით გაჩნდა და დეას წინ დაიჩოქა.

დეა განაგრძობდა:

— ვერასოდეს, ვერასოდეს მე მას ვედარ ვიხილავ!

ნახევრად ბურუსით მოცულმა დეამ ისევ სიმღერა განაგრძო.

უცბად ძვირფასი ხმა შემოესმა საპასუხოდ:

მოდო, მოძიახლოვდი,

გელოდება სიყვარული,

მოდო, მოძიახლოვდი,

შენ სული ხარ, მე კი გული.

დეამ გუინპლენს ხელები დაადო თავზე და კივილი აღმოხდა, რაც აუწერელი სინარნართ უღერდა:

— გუინპლენ!

მისი გაფითრებული სახე თითქოს ვარსკვლავებმა გააშუქაო და შექანდა.

გუინპლენმა ხელები შეაშველა და აიტაცა.

— ცოცხალია! — იყვირა ურსუსმა.

დეამ ისევ შესძახა:

— გუინპლენ!

თვით გუინპლენის ლოყაზე მიყრდნობილმა დეამ წაიჩურჩულა:

— შენ ისევ ძირს ჩამოეშვი. მადლობელი ვარ, მადლობელი.

დეა გუინპლენმა მუხლებზე დაისვა და გულში ჩაიკრა. ქალი თავის ბრმა, მაგრამ სხივოსან თვალებს ვაჟს არ აშორებდა, თითქოს ხედავსო.

— ეს შენა ხარ? — წაიჩურჩულა ძლივს გასაგებად.

გუინპლენმა დაუკოცნა კაბის კალთა. ხანდახან სიტყვა, კვნესა

და ქვითინი ერთ განუყრელ მთლიანს შეადგენენ. მათში შედუღებულია და ერთდროულად გამოიხატება აღტაცებაც და მწუხარებაც. მათ თითქოს არავითარი აზრი არა აქვთ და ამავე დროს ყველაფერზე შეტყვევლებენ.

— პო, მე ვარ! მე ვარ! გუინპლენი ვარ. შენ კიდევ ჩემი სული ხარ, გესმის! ეს მე ვარ, ჩემო პაწიაკ, ჩემო მეუღლე, ჩემო ვარსკვლავო, ჩემო სუნთქვაკ! შენ ჩემი მარადიულობა ხარ! მე ვარ, აქა ვარ! აი მე გეხვევი. ცოცხალი ვარ! შენი ვარ. ო, თავის მოკვლას როგორ ვფიქრობდი. ერთი წუთიც და პომო რომ არ ყოფილიყო... მე ამას მერე გიაძობ რა ახლო ხედება სიხარული სასოწარკვეთილებას! უნდა ვიცოცხლოთ, დეა! დეა, მაპატიე! მე შენი ვარ, შენი სამუდამოდ. შენ მართალი ხარ. აბა შუბლზე შემეხე, დარწმუნდი, რომ მე ვარ. შენ რომ იცოდე... მაგრამ ახლა ჩვენ ველარაფერი დაგვაშორებს. მე ჯურღმულიდან ამოვედი და ცამდე ვმალდები. შენ ამბობ, რომ მე ციდან ჩამოვეშვი, არა, მე ახლა ვმალდები. აი, მე ისევ შენთანა ვარ სამუდამოდ. გესმის? ერთად სამუდამოდ. ჩვენ ერთად ვართ! ვინ იფიქრებდა! ჩვენ ისევ ვიპოვეთ ერთმანეთი. ყველა უსიამოვნებას ბოლო მოეღო. მოძავალში მხოლოდ ვინეტარებთ. ჩვენ ისევ ბედნიერად ვიცხოვრებთ და ჩვენი სამოთხის კარს ისე მაგრად დავხურავთ, რომ ვერავითარმა მწუხარებამ ვეღარ შემოაღწიოს. მე შენ ყველაფერს გიაძობ. გაგიკვირდება. ხომალდი უკვე მოსცილდა ნაპირს. ვერავინ მას ახლა ვეღარ შეაჩერებს. ჩვენ ახლა გზას ვადგავართ და თავისუფლები ვართ. პოლანდიაში მივდივართ. იქ ჯვარს დავიწერთ. მე არ მეშინია. საცხოვრებელ საულებას გავაჩენ. ვინ დამიშლის, ვის შეუძლია დამიშალოს. ჩვენ ახლა აღარა გვემუქრება რა. აღარაფერი ხიფათი არ გველის. შენ ჩემი სათაყვანებელი ხარ.

— შენი აღგზნება მოთოკე! — ჩაიბურღუნა ურსუსმა. დეა მთლად კანკალებდა; მან მთრთოლარე ხელი გუინპლენს სახეზე გადაუსვა. გუინპლენმა იგრძნო დეას ციური შეხება და გაიგონა კიდევ მისი ჩურჩული.

— ასეთი სახე ღმერთს უნდა ჰქონდეს.

შემდეგ მის ტანსაცმელს შეეხო.

— გულსაფარი, ქურთუკი, არაფერი შეცვლილა, — წარმოთქვა მან.

ურსუსი შეცბუნებული და სიხარულისგან თავგზააბნეული იცინოდა, ცრემლებსა ღვრიდა და თან თავისთვის ლაპარაკობდა:

— არაფერი მესმის. მთლად გამოვჩერჩეტდი. მე ხომ ჩემი თვალითა ვნახე, რომ სასაფლაოზე კუბოთი მიასვენებდნენ! ვიცინი კიდევაც და ვტირი კიდევაც. ამის მეტი რაღა შემიძლია. ისე გავსულელდი, თითქოს მე თვითონ ვიყო შეყვარებული. დიახ, მართლაც შეყვარებული ვარ. ორივე ესენი გაგიჟებით მიყვარს. ო, ბებურო, ჩერჩეტო, ასეთი დიდი მღელვარება ხომ აწყენს დეას. სწორედ ამისი მეშინოდა... არა, სწორედ ის არის, რაც მინდოდა. გუინპლენ, გაუფრთხილდი დეას! თუმცა დაე, კოცნონ ერთმანეთი; მე რა მესაქმება. მე მხოლოდ შემთხვევითი მოწმე ვარ. რა უცნაური გრძნობაა! რა პარაზიტი ვარ, რომ სხვისი ბუნდნიერებით ვსარგებლობ. აქ არაფერ შუაში ვარ, მაგრამ ისე მეჩვენება, რომ მეც ხელი შევეწყვე ამათ ბუნდნიერებას. დამილოცნიხართ, ჩემო შვილებო!

იმ დროს, როდესაც ურსუსი თავისთვის ლაპარაკობდა, გუინპლენი დეას ებაასებოდა.

— შენ მეტად მშვენიერი ხარ დეა. არ ვიცი, სადა მქონდა ჭკუა ამ დღეებში? შენ გარდა ამ ქვეყნად ჩემთვის არავინ არის. მე შენ ისევ შეგყურებ და თვალებს არ ვუჯჯურებ. ამ ხომალდზე! მაგრამ, ამიხსენი, რა დაგატყდათ თავს? აჰ, აქამდე მიგიყვანეს! „მწვანე ყუთი“ სადღაა? გაგძარცვეს? განდევნა მოგისაჯეს? რა სიმდაბლეა! ო, მე შურს ვიძიებ, სამაგიეროს მიუზღავ მათ, დეა! მათ ჩემთან ექნებათ საქმე. მე ხომ ინგლისის პერი ვარ.

ურსუსი, თითქოს თავში კომბალი ჩაართყესო უკანასკნელი სიტყვები რომ გაიგონა, უკუდგა და გუინპლენს ყურადღებით დააკვირდა.

— რომ არ მომკვდარა ეს ცხადია, მაგრამ, მგონი, ჭკუაზე კი შემცდარა.

და უნდობლად ყური გაიმახვილა.

გუინპლენი განაგრძობდა:

— დამშვიდდი, დეა, მე საჩივარს აღეძრავ ლორდთა პალატაში.

ურსუსი ერთი კიდევ ჩააშტერდა გუინპლენსა და შუბლზე თითი მიიკაკუნა.

შემდეგ, ეტყობოდა, რაღაც გადაწყვეტილება მიიღო და ჩაიდუღუნა:

— სულერთია, ამით საქმეს არა ეშველება რა. იყავი ჭკუაზე შეშლილი, თუკი შენ ასე მოგწონს, ჩემო გუინპლენ. ამის უფლება ჰქონდა ჩვენგანს აქვს. ყოველ შემთხვევაში, მე ბედნიერი ვარ, რომ დაბრუნდი, მაგრამ ეგ შენი სიტყვები რას ნიშნავს?

ხომალდი მსუბუქად და სწრაფად მიარღვევდა ტალღებს. სულ უფრო და უფრო ჩამობნელდა. ოკეანიდან წამოსული ნისლი უქარობის გამო ზვევით მიიწვევდა და ცას კბურავდა, შუა ზენიტზე იკრიბებოდა. ცაზე მხოლოდ რამდენიმე დიდი ვარსკვლავი შეინიშნებოდა, მაგრამ ისინიც ჩაქრნენ. და გემბანზე მყოფ ადამიანებს შშვიდი, უსაზღვრო შავი ცა დაჰყურებდა. მდინარე თანდათან უფრო განიკრდებოდა. ნაპირები ბნელ, ვიწრო ზოლად მისდევდა და თითქოს გარემო სიბნელესთან ერთიანდებოდა. დამე ღრმა სიწყნარით სუნთქავდა. გუინპლენი ჩამოჯდა. დეასთვის ხელი გადაეხვია და ელაპარაკებოდა. ისინი ტიტინებდნენ, ჩურჩულებდნენ. ეს იყო დაუკავშირებელი, აღელვებული დიალოგი. ო, სიხარულო, რა სიტყვებით აიწერები!

— ჩემო სიცოცხლე!

— ჩემო ზეცავ!

— ჩემო სიყვარულო!

— ჩემო ბედნიერება!

— გუინპლენ!

— დეა, მე მთვრალი ვარ შენით. მომეცი ფეხები, გაკოცო.

— მაშ ეს შენა ხარ?

— სათქმელი ისე ბევრი მაქვს, არ ვიცი, საიდან დავიწყო.

— მაკოცე!

— ჩემო ცოლო!

— ნუ მეუბნები, გუინპლენ, მოხდენილი ხარო. არა, შენა ხარ

ასეთი ლამაზი.

— ისევ გიპოვე. აი, გულში გიხუტებ. დიახ, შენ ჩემი ხარ. ეს ზმანება არ არის. შენ ჩემთანა ხარ, ნუთუ ეს შესაძლებელია. დიახ, მე ისევ ცხოვრებას ვუბრუნდები. შენ რომ იცოდე, რა არ გამოვ-

ცადე, დეა!

— გუინპლენ!

— ო, მე მიყვარხარ!

ხოლო ურსუსი თავისთვის ჩურჩულებდა:

— მე ისე მიხარია, როგორც პაპას.

პომო საზიდრის ქვეშიდან გამოძვრა, უხმაუროდ, ნელა ხან ერთთან მივიდოდა, ხან მეორესთან. თუმცა არ ცდილობდა რომელიმე მათგანის ყურადღება მიეპყრო, ოღონდ ენით ლოკავდა ყველაფერს, რაც კი მოხვდებოდა: ლოკავდა ურსუსის უხემ წაღებს, გუინპლენის ქურთუკს, დეას კაბას, ნააღს. იგი ასე გამოხატავდა სიყვარულს.

გაიარეს, გასცილდნენ ჩეთუმსა და მედუსის შესართავს. ზღვას უახლოვდებოდნენ. შავად გაშლილი მდინარე იმდენად მშვეიდი იყო, რომ შხუნა, ქვევით, თეშნის დინებისაკენ მიმდინარე, არ საჭიროებდა აფრების გაჭიმვას, არც მატროსები გამოჩენილან გემბანზე. ხომალდის პატრონი წინანდებურად საჭესთან იდგა და შხუნას მართავდა. მის გარდა კიზოზე არავინ იყო. ხომალდის წინამოზე, — ცხვირზე ფარანი აშუქებდა, — ერთი მუჭა ბედნიერი ადამიანები, მოულოდნელად ისევ შეხვედროდნენ ერთმანეთს, რომ მწუხარების მორევში ხელახლა განეცადათ ნეტარება.

IV

არა, ცათა შინა

უცბად დეა წამოდგა, გუინპლენისგან თავი გაითავისუფლა, ორივე ხელი გულზე მიიბჯინა, თითქოს გულის აძგერებული ცემა უნდა შეანელოსო და თქვა:

— რა დამემართა? სუნთქვა მიჭირს. მაგრამ ეს არაფერია, ალბათ სიხარულისგან მომივიდა. კარგია. მე შენმა გამოჩენამ ღონე გამომიღია, გუინპლენ. უეცარმა ბედნიერებამ მომთენთა. რა კარგია ცა, ჩვენს გულს რომ ეხმაურება? უშენოდ მე ვგრძნობდი, რომ უნდა მოვმკვდარიყავი; შენ დამიბრუნე სიცოცხლე, თითქოს რაღაც მძიმე ფარდა გადაიხსნათ. ვიგრძენი, რომ ჩემს გულში სიცოცხლე ნიაღვარებით შემოიჭრა, მჩქეფარე სიცოცხლე, მღელვარებითა და აღტაცებით სავსე. რა კარგია ის სიცოცხლე, რომელიც შენ გამოიღვიძე. იგი ტკივილსაც კი იწვევს ჩემში. თითქოს ჩემი სული ისე ფართოვდება, რომ სხეულში აღარ შეტევს. ეს იმიტომ, რომ სიამე მიპყრობს. თითქოს ფრთები შემეხსება. მე ვგრძნობ, როგორ ფარფა-

ტყის ჩემი ფრთები. ცოტა არ იყოს, შიში მიპყრობს, მაგრამ ძალიან ბედნიერი ვარ. შენ მე მკედრითი ალმადგინე, გუინპლენ!

ღვას სახეზე აღმურმა გადაკრა. შემდეგ გაფითრდა. მერე ისევ შეუყვარა ლოყები და უცბად მოცელილივით დაეშვა ძირს.

— ვასე, შენ მოკალი ეს ქალი! — წარმოთქვა ურსუსმა.

გუინპლენმა ხელები გაიწოდა დეასაკენ. რა საშინელი შეძრწუნება! უძწევრვალესი ნეტარებიდან ღრმა სასოწარკვეთილებაში გადახვლა. გუინპლენი ალბათ თვითონაც წაიქცეოდა, რომ დეას არ მიხმარებოდა. იგი მთლად კანკალებდა.

— დეა, რა დაგემართა?

— არაფერი, გუინპლენ, მე შენ მიყვარხარ! — უპასუხა დეამ.

ღონემიხდილი დეა გუინპლენს ხელებზე გადაეწვინა. მას უღონოდ ჩამოეშვა მკლავები.

გუინპლენმა და ურსუსმა ქალი ნაალზე დააწვინეს.

დეამ მისუსტებული ხმით წარმოთქვა:

— მწოლიარეს სუნთქვა მიჭირს.

გუინპლენმა და ურსუსმა დეა წამოსვეს.

ურსუსმა ჰკითხა:

— ბაღში მოგიტანო?

ქალმა უპასუხა:

— რად მინდა? მე ხომ გუინპლენი მყავს.

და იგი თავით გუინპლენის თავს მიეყრდნო. ვაჟის თვალებში დაბნეულობა და სასოწარკვეთილება იხატებოდა.

— ოპ, რა კარგად ვგრძნობ თავს! — წარმოთქვა დეამ.

ურსუსმა მაჯა გაუსინჯა და პულსის ცემას თვლიდა. მას არც თავი გაუქნევია, არც ხმა ამოუღია, რას ფიქრობდა იგი? მშვენივრად შეიძლებოდა მიხვედრა, თვალებს ისე სწრაფად ახამხამებდა, თითქოს ცრემლების შეკავენას ცდილობსო.

— რა ემართება? — შეეკითხა გუინპლენი. ურსუსმა ყური დეას მარცხენა გვერდს მიაღო.

გუინპლენმა მოუთმენლად გაუშეორა შეკითხვა და ათრთოლებული ელოდა პასუხს.

ურსუსი საშინლად გაფითრებულიყო; მან გუინპლენს შეხვდა, მერე დეას და თქვა:

— ჩვენ ალბათ კენტერბერის სიმაღლეზე ვიმყოფებით, აქედან

გრევსენდამდე დიდი მანძილი არ არის. წყნარი ამინდი მთელ ღამეს გასტანს. ზღვაზე ჩვენ თავდასხმისა არ უნდა გვეშინოდეს; იმიტომ, რომ მთელი სამხედრო ფლოტი ესპანეთის სანაპიროებზე დაკურავს. ჩვენი იქ გადასვლა და გრევსენდში მისვლა სრულიად მშვიდობიანად მოხდება.

გონებაში ხდილი დეა წელში იხრებოდა. სულ უფრო მეტად ფიქრდებოდა და აკანკალებული ხელებით კაბის კალთებს ჭმუჭნიდა. რაღაც სიტყვით გამოუთქმელ ფიქრებში წასულიყო. მან ღრმად ამოიოხრა.

— მე შესძის ახლა, რაც შემართება. ვკვდები.

გუინპლენი თავზარდაცემული წამოიჭრა. ურსუსმა დეას მიაშველა ხელი.

— კვდები? შენა კვდები? არა, ეს შეუძლებელია! შენ არ მოკვდები. ახლა უნდა მოკვდე? ამ წუთში უნდა მოკვდე? ეს შეუძლებელია! ღმერთი ასე ხასტიკი არ არის; იმიტომ დამიბრუნა შენი თავი, რომ ასე ძალე წამართვას? არა, ეს უაზრობაა. ნუთუ ღმერთს უნდა, რომ მის არსებობაში დავეჭვდეთ! მაშ თუ ასეა, ყველაფერი ტყუილი ყოფილა: მიწა, ცა, ბავშვის აკვანი, დედის ძუძუ, ადამიანის გული, სიყვარული, ვარსკვლავები! აბა ეს რა არის? მაშ ღმერთი ცბიერი, მატყუარა ყოფილა და ადამიანი კიდევ მოტყუებული, უგუნური. მაშ ქვეყნად აღარაფერი ყოფილა სარწმუნო. მაშ უნდა დაიწყეველოს მთელი ქვეყანა. ყველაფერი უფსკრული ყოფილა! შენ თვითონ არ იცი, რას ამბობ, დეა! შენ უნდა იცოცხლო! მე მინდა, რომ შენ იცოცხლო! უნდა დამიჯერო; მე შენი ქმარი ვარ და გამიგონე: ნებას არ მოგცემ, რომ მიღალატო. ოი, ზეცაო! ზეცაო! ო, უბედურო ადამიანო! არა, ეს შეუძლებელია! ნუთუ მე ვიცოცხლებ შენს შერე? ეს ისეთი საზარელი რამ იქნება, რომ თვით მზეც უნდა ჩაქრეს. დეა, დეა, გონს მოდი! ეგ ტკივილი ალბათ ძალე გაგივილის, ახლავე გაგივილის; ადამიანს ხან თრთოლა აიტანს, მაგრამ ძალე გაუვილის ხოლმე. მე მინდა, რომ შენ კარგად იყო, ჯანმრთელად აღარ იტანჯებოდე. მაშ, შენ უნდა მოკვდე? განა რა დაგიშავე ასეთი? მე გონსა ვკარგავ! აბა რა მიზეზით მტოვებ! რა უსამართლო იქნება ჩვენი დაშორება! განა რა დანაშაული მიმიძღვის შენთან? შენ ხომ მაპატიე... შენ ხომ არ გინდა, რომ მე სასოწარკვეთილებაში ჩავვარდე, ან ბოროტმოქმედი გავხდე? ან გახლებული გიყი და

...ვალსაგან განკიცხული ვიყო? დეა, გვედრები, გაფიცებ, ვთხოვ, ნუ მოკვდები!

გუინპლენმა თმებში ხელი იტაცა, შიშნაკრავს ცრემლები ახრ-
ნობდა. იგი დეას წინ მუხლებზე დაეცა.

— ჩემო გუინპლენ, განა ჩემი ბრალია, რომ ვკვდები; მე დამნა-
შავე არა ვარ, არა.

ქალს ბაგეებზე ვარდისფერი დუეი მოადგა, ურსუსმა კაბის კალ-
თით მოსწმინდა. გუინპლენი პირქვე დამხობილიყო. ევლარაფერს
ხედავდა, დეას ფეხებზე ეხვეოდა და ნაწვევტ-ნაწვევტად ბუტბუ-
ტებდა, დეას ეხვეწებოდა:

— ხომ გეუბნები, მე არ მინდა, რომ მოკვდე! მე ვერ ავიტან შენს
სიკვდილს. მაშ ერთად დავიხოცოთ. შენ გინდა, მოკვდე, დეა? მე
ამას ვერასოდეს შევურიგდები. ჩემო ღვთაებავ! ჩემო სიყვარულო!
არ გესმის? მე აქა ვარ. შენთან ვარ. გეფიცები, შენ იცოცხლებ. რო-
გორ თუ მოკვდები? მაშ შენ ვერ წარმოგიდგენია, რა დამემართება
შენი სიკვდილის შერე; რომ იცოდე, როგორ საჭირო ხარ ჩემთ-
ვის, შენი სიკვდილი არ შეიძლება. დეა, მე ხომ შენ გარდა არავინა
მყავს. მე ისეთი უჩვეულო რამ გადამხდა თავს. წარმოიდგინე, მე
ახლა ხან, სულ რამდენიმე საათში მთელი ცხოვრება გამოვიარე.
დავრწმუნდი, რომ ქვეყანა არაფერი არ არის. მხოლოდ შენ არსე-
ბობ. უშენოდ მთელ ქვეყანას ჩემთვის არაეითარი აზრი არა აქვს.
დარჩი, ნუ გამეცლები. შემობრალე! იცოცხლე, თუ მე გიყვარვარ,
იცოცხლე. განა იმიტომ გიპოვე, რომ ასე ძალე დამტოვო? ო, ღმერ-
თო, როგორ ვიტანჯები! ჩემზე გაჯავრებული ხომ არა ხარ? ხომ
იცი, არ შემეძლო არ წავსულიყავი, როდესაც კვრთხისმტვირთვე-
ლი გამოცხადდა ჩემს წასაყვანად. აი, ნახავ, რომ ახლავე გულზე
მოგეშვება, თავისუფლად ისუნთქებ. დეა, უკვე ვველაფერმა გაია-
რა. ჩვენ ბედნიერები ვიქნებით. სასოწარკვეთილებაში ნუ ჩამავდებ.
დეა, მე ხომ შენთვის ცუდი არაფერი შემიმთხვევია!

ეს სიტყვები გუინპლენს არ უთქვამს, ქვითინით აღმოხდა. აქ
მწუხარებაც იყო და აღშფოთებაც. გუინპლენს გულიდან ისეთი შე-
საბრალისი კვნესა აღმოხდა, რომ მტრედსაც კი მიიზიდავდა და
ისეთი ევლური გმინვა, რომ ლომსაც შეზარავდა. დეას ხმა თან-
დათან უსუსტდებოდა, ძლივს ისმოდა. იგი გუინპლენს ძლივს პა-
სუხობდა და თითქმის ყოველ სიტყვაზე ჩერდებოდა.

— ნუ ამბობ მაგას, ჩემო სასურველო; მე მჯერა, რომ ჩემს გა-
დასარჩენად არაფერს დაიშურებდი. ერთი საათის წინ მე სიკვდილი
მინდოდა, მაგრამ ახლა ძალიან მინდა სიცოცხლე! გუინპლენ, ჩემო
სათაყვანებელო! რა ბედნიერები ვიყავით! ღმერთმა გამომიგზავნა
შენი თავი და ახლა კიდევ ჩემს თავს გართმევს. მე მივდივარ. „მწუა-
ნე ყუთი“ ხომ არ დაგავიწყდება, გუინპლენ? არც შენი საბრალო,
ბრმა დეა, ხომ? ჩემი სიმღერა გაიხსენე ხოლმე. ჩემი ხმის ბგერა
არ დაივიწყო. „მიყვარხარ!“ — ასე გეუბნებოდი ხოლმე, მოიგონე.
ღამით ძილში ისევ გეტყვი, მიყვარხარ-მეთქი, გუინპლენ. ჩვენ ისევ
ვიპოვეთ ერთმანეთი, მაგრამ ეს უსაზღვრო სიხარული დიდხანს ვერ
გაგრძელდებოდა. მე პირველი მივდივარ ამ ქვეყნიდან, ასეთია ნება
განგებისა. ძალიან მიყვარს ჩვენი მამა ურსუსი და მამა პომო. ყვე-
ლანი კეთილები ხართ. აქ ჰაერი შეხუთულია. ფანჯარა გააღეთ!
ჩემო გუინპლენ, ეს შენთვის არ მითქვამს, მაგრამ ერთხანს ძალიან
ვეჭკვიანობდი იმ ქალზე, ჩვენს წარმოდგენას, ვგონებ, შენი გული-
სათვის რომ დაესწრო. შენ, მგონი, არც კი იცი, ვისზე ვლაპარაკობ;
ხომ ასეა? ხელებზე დამახურეთ რამე, ცოტა მცევა. მაგრამ ფეხი და
ვენუსი სად არიან? ბოლოს და ბოლოს ვრწმუნდები, რომ ყველანი
მიყვარხართ. ვინც ჩვენი ბედნიერება ნახა, ისინი ჩვენც გვესიამო-
ვნებიან. ვინც ჩვენი სიხარულის მოწმე იყო, ისინი ჩვენც აღარ გვე-
თმობა!.. რატომ დამთავრდა ყოველივე ეს? მე მაინც კარგად ვერ
გამიგია, რა მოხდა ამ უკანასკნელ ორ დღეში? ახლა მე ვკვდები. ეს
კაბა მეცვას. ამას რომ ვიცვამდი, ვიფიქრე, რომ ჩემი სუდარაც ეს
იქნება-მეთქი. მე მინდა ეს კაბა საფლავეში ჩამყვეს. ამ კაბას გუინ-
პლენმა აკოცა... ოჰ, როგორ მინდა სიცოცხლე, რა კარგად ვცხო-
ვრობდით ჩვენს პატარა საზიდარში! უმღეროდით, ტაშს გვიკრავდ-
ნენ. ოჰ, ნეტა ერთმანეთს არასოდეს დავშორებოდით! მე ისე მეგონა,
თითქოს ღრუბლებში დავნავარდობდით. ყველაფერში ვერკეოდი;
თუმცა ბრმა ვიყავი, დღეებსაც ვარჩევდი ერთმანეთისგან, ვიცოდი,
დილა როდის თენდებოდა, იმიტომ, რომ გუინპლენის ხმა მესმოდა.
მოსაღამოებასაც ვამჩნევდი, იმიტომ რომ გუინპლენს ვხედავდი სიზ-
მრად. მე ვგრძნობდი, რომ გარს ნახი და თბილი ღრუბელი მეკლე-
ბოდა, ეს გუინპლენის სული იყო. რა დიდხანს გვიყვარდა ერთმანე-
თი. ყველაფერს ბოლო მოვლო. ვედარც სიმღერებს გავიგონებ, ვაჰ,
ნუთუ სიცოცხლე დასრულდა!? არ დამივიწყო, ჩემო საყვარელო!

დეას ხმა თანდათან უსუსტდებოდა. ცხადი იყო, რომ სიცოცხლე უმოკლდებოდა. მას უკვე სული ეხუთებოდა, ქაერი აღარ ჰყოფნიდა. თითები ეკრუნჩხებოდა, რაც უკანასკნელი წუთის მოახლოების ნიშანი იყო. ყმაწვილი ქალის სასიკვდილო ხრიალი უკვე ანგელოზის ფუჭუნად იქცა.

მან დაიჩურჩულა:

— ხომ არ დამივიწყებთ? რა სამწუხარო იქნება ისე მოგკვდეთ, რომ არა მჯეროდეს, კვლავ ვინმე მომიგონებს-მეთქი. ხანდახან ებრაზობდი კიდევ, გთხოვთ მაპატიოთ. მე დარწმუნებული ვარ, ღვთის ნება რომ ყოფილიყო, ჩვენ ძალიან ბედნიერები ვიქნებოდით; ჩვენ ხომ ბევრს არაფერს ვითხოვდით; ასე არ არის, ჩემო გუინპლენ? საარსებო ლუკმას შრომით ვიმოვიდით და სადმე უცხო მხარეში დავსახლდებოდით, მაგრამ ღმერთმა არ ისურვა. მე არ ვიცი, რათა ვკვდები! ხომ არავისთვის მიწყენინებია, არ დამიჩვილია ჩემს სიბრძავეზე. დაე, სამუდამოდ სამუდამოდ ბრძა ვყოფილიყავ, გუინპლენ, ოღონდ შენ არ დაგშორებოდი. ოჰ, რა მწარეა, რა ძნელია შენთან დაშორება, გუინპლენ!

ნაწყვეტ-ნაწყვეტად სუნთქავდა და ძლივს ლაპარაკობდა; ხმა თანდათან უწყდებოდა და მისი სიტყვები ისე ქრებოდნენ, თითქოს სანთლების ალს ნიაჰმა წამოუქროლაო, სიტყვები თითქოს სულ აღარ ისმოდა.

დეა ჩურჩულებდა:

— გუინპლენ, ხომ არ დამივიწყებ? უნდა, მომიგონო ხოლმე, გუინპლენ, მოგკვდები, გესმის!

და დაუმატა:

— ოჰ, აბა, დამიცავით, არ მინდა სიკვდილი!

— მოდი ჩემთან, რაც შეიძლება მალე; ღმერთთანაც კი უბედური ვიქნები უშენოდ. დიდხანს ნუ დამტოვებ მარტოკა, ჩემო კარგო გუინპლენ. სამოთხე აქ იყო, მიწაზე. იქ, ცაში, მაღლა, მხოლოდ ცა არის, ოჰ, სული მეხუთება, ჩემო კარგო! სასურველო ჩემო სასურველო!

— შემიბრალებ! — შესძახა გუინპლენმა.

— მშვიდობით! — წაიჩურჩულა ქალმა.

— შემიბრალებ! — გაიმეორა გუინპლენმა.

და ბავშვივით დაეწაფა დეას მშვენიერ, უკვე გაცივებულ ხელებს.

ერთ წამს ქალი თითქოს აღარ სუნთქავდა.

უცბად იდაყვებზე წამოიწია, თვალები აენთო და სახეზე საოცარმა ღიმილმა გადაურბინა.

მან უცბად წამოიძახა:

— სინათლეს ვხედავ, სინათლეს! — შესძახა დეამ.

მერე გულაღმა დაეცა, გაიჭიმა და ასე დარჩა უძრავად.

მოკვდა! — ამოიკვნესა ურსუსმა.

საბრალო მოხუცი, თითქოს სასოწარკვეთილებამ გასრისაო. აქვითინებული დეას ფეხებთან დამხობილიყო და სახე დეას გრძელი კაბის ნაკეცებში ჩაემაღა. ერთხანს გრძნობადაკარგული იყო.

გუინპლენის შეხედვა შეზარავდა ადამიანს.

ის ზეზე წამოიჭრა, თავი ასწია და თვალი გაუსწორა უსაზღვროდ ჩაშავებულ სივრცეს.

იმ წუთში, როდესაც მას არავინ არა ხედავდა, არ უყურებდა, ან იქნებ მხოლოდ იმ სიბნელეში მყოფი რომელიმე უხილავი არსება უთვალთვალებდა, — მან, გუინპლენმა, ხელები მაღლა აღმართა და წარმოთქვა:

— მოვდივარ! — წალასლასდა ბაქნის ნაპირისაკენ, თითქოს რაღაც მოჩვენება უხმობს თავისკენო.

მისგან რამდენიმე ნაბიჯზე უფსკრული გადაშლილიყო.

გუინპლენი ნელა მიიწევდა წინ, ისე, რომ დაბლა არც კი იხედებოდა. სახე ისევე უღიმოდა, როგორც დეას უღიმოდა სიკვდილის წინ.

მიდიოდა პირდაპირ, თითქოს წინ რაღაცას ხედავსო. თვალები ისე უბრწყინავდა, თითქოს შორს მონავარდუ სულის ანარეკლიაო. მან შესძახა:

— დიახ!

ყოველი ნაბიჯი ბაქნის ნაპირთან აახლოებდა.

მიდიოდა, ხელები მაღლა აეპყრო, თავი აეწია, ერთ წერტილს მისჩერებოდა და აჩრდილივით მოძრაობდა.

არცა ჩქარობდა, არც ბარბაცებდა; მიაბიჯებდა მტკიცედ და ურყევად, თითქოს მის წინ არც ჯურღმული იყო განრთხმული და არც ღია სამარე. თან ჩურჩულებდა:

— დამშვიდდი, დეა, შენთან მოვდივარ. მშვენივრად ვხედავ, შენ მანიშნებ, აქეთ წამოდიო.

გუინპლენი თვალს არ ამორებდა ერთ წერტილს ცაზე.
ილიბებოდა.

ცა მთლად ჩაშავებულიყო.

ვარსკვლავები არა ჩანდა, მაგრამ ის უსათუოდ რომელიღაც
ვარსკვლავს ხედავდა.

გემბანი გადასერა.

კიდევ რამდენიმე გადამწვევები, საბედისწერო ნაბიჯი გადადგა
და ზედ ბაქნის ნაპირზე გაჩნდა.

— მოედივარ! აი, უკვე მოვუდი, დეა! — წარმოთქვა მან.

და გზა განაგრძო. ბაქანი შემოფარგლული არ იყო. გუინპლენის
წინ ჯურღმული ჩაშავებულიყო. მან ნაბიჯი გადადგა და ჩაუარდა.

ღამე კუპრივით შავი იყო, წყალი ღრმა. გუინპლენი ჩაიძირა. ეს
იყო მღუმარე შთანთქმა წყვდიადში. არავის არაფერი დაუნახავს და
არც გაუგონია. ხომალდი ისევ წინ მიიწევდა. მდინარეც წინანდუ-
ბურად მიაგორებდა თავის ზვირთებს.

ცოტა ხნის მერე შხუნა ოკეანეში გავიდა.

როდესაც ურსუსი გონს მოვიდა და თავი წამოსწია, გუინპლენი
აღარსად ჩანდა, კომო ბაქნის ზედ ნაპირს მისდგომოდა, ზღვას გას-
ცქეროდა და შესაბრალისად ყმუოდა სიბნელეში.

შენიშვნები:

გვ. 5. **ვოფირარი** — პარიზის გარეუბანი; მეცხრამეტე საუკ. ნახევრიდან ქალაქის ერთ-ერთი ოლქი.

JE T'AIME — მიყვარხარ (ფრანგ.).

გვ. 10. **დემოკრიტე** — (460-370) ძველი საბერძნეთის ფილოსოფოსი, მატერიალისტი. მას დიდად აფასებდა კარლ მარქსი. მისი ცხოველყოფილი მოძღვრების გამო ძველ საბერძნეთში დემოკრიტეს „მოცინარ ფილოსოფოსს“ უწოდებდნენ.

PSEUDODOXIA EPIDEMICA — გადამდები ცრუმეცნიერება.

გვ. 11. **ლაკტანციუსი** — (დაახლ. 250-330) რომაელი საეკლესიო მწერალი, მისი აზრით, წარმართები უკვე აღიარებდნენ ერთღმერთიანობას.

სილვესტრ მეორე — რომის პაპი (999-1003).

დიოსკორიდე (I საუკ. ახ. წ. აღ.) — ბერძენი ექიმი, სწავლობდა სამკურნალო ბალახებს. მისი თხზულებები საფუძვლად დაედო შუა საუკუნეების მედიცინას.

ქრიზიპე — (281-207 ძვ. წ. აღ.) ბერძენი ფილოსოფოსი.

იოსებ ფლავიუსი — (37-100) — ებრაელი ისტორიკოსი. ცხოვრობდა რომის იმპერატორ ვესპასიანეს კარზე.

კადმუსი — ძველი ქალაქის თებეს მითური დამაარსებელი საბერძნეთში.

გვ. 12. **კლაუდიუს პულხრი** — (III საუკ. ძვ. წ. აღ.) კართაგენსა და რომს შორის წარმოებული პუნიკური ომისდროინდელი რომის კონსული. გადმოცემით, მიუხედავად ქურუმთა წინასწარმეტყველებისა (საღმრთო ქათმებმა არ აცნკეს მათთვის დაყრილი საკენკი) დაიწყო ბრძოლა და დამარცხდა კიდეც.

ვესპასიანე — ტიტე ფლავიუსი (69-79) რომის იმპერატორი.

ორიონი — (აქ) ეკვატორული კამკაშა თანავარსკვლავედი.

იუპიტერი — ძველ ბერძენთა უზენაესი ღმერთი და შზის სისტემის უდიდესი პლანეტის სახელწოდება.

მერკური — ძველ რომაელთა ვაჭრობის ღმერთი და შხესთან ყველაზე ახლოს მდებარე პლანეტა.

გვ. 14. **ვესტა** — რომაელთა ქალღმერთი, საოჯახო კერის მფარველი. მის საკურთხეველზე ქალწულებად შეთქმული ქურუმი ქალების მიერ დანთებული მუდმივი ცეცხლი ენთო.

CHIRURGUS SUM — ქირურგი ვარ.

გვ. 19. „**ვოლტერს რომ არ ეზრუნა შექსპირის სახელის განთქმაზე**“

— ვოლტერი (1694-1778) — ფრანგი განმანათლებელი, პოეტი, დრამატურგი, ფილოსოფოსი, ისტორიკოსი; პირველად ფრანგულ ენაზე თარგმნა შექსპირის ტრაგედია „იულიუს კეისარი“.

ციცერონი — (106-43 ძვ. წ. აღ.) სახელგანთქმული ორატორი ძველ რომში.

ატრობატები, ბელგები, პარიზიანები — ტომთა სახელები, რომელნიც ძველად თანამედროვე საფრანგეთისა და ინგლისის ტერიტორიაზე საზღოვდნენ.

გვ. 24. **პორტენზიუსი** (II ს. ძვ. წ. აღ.) — ძველი რომის ორატორი.

გვ. 25. **ბოლინბროკი** — პენრი სენტ ჯონი (1678-1751) — ლორდი, ინგლისელი დიპლომატი და ფილოსოფოს-მატერიალისტი. ანა დედოფლის პირველი მინისტრი. ლოკის მიმდევარი. რელიგიისადმი სექპტიკურად განწყობილი იყო, მაგრამ ეკლესია მიაჩნდა ხალხის მასების დამონებისათვის სასარგებლო იარაღად. იყო ვოლტერის მეგობარი.

გვ. 30 **დანიელ დეფო** — (1660-1731) — „რობინზონ კრუზოს“ ავტორი, ჟურნალისტი, პამფლეტისტი და პოლიტიკური მოღვაწე. სასულიერო წოდების სატირული განსახიერებისათვის სამარცხვინო ბოძზე გაკვრა და პატიმრობა მიუსაჯეს.

გვ. 33. **IN OMNI RE SCIBILI** — ყველა საგანში, რაც შემეცნებისათვის მისაწევლობია. (ლათ.).

მინოსი, ეაკი და რადამანტი — მკვდართა სამყაროს მსაჯულნი (ბერძნ. მითოლოგიით).

GARRULE, SANA TE IPSUM — ვბელო, თუკად განიკურნე. (ლათ.).

გვ. 34. **TRES FACIUNT CAPITULUM** — სამი კაპიტულს შეადგენს. (ლათ.).

გვ. 35. **ფარსალის ბრძოლა** — (48 წ. ძვ. წ. აღ.) — ეპიზოდი ძველი რომის ისტორიიდან. იულიუს კეისარსა და პომპეუსს შორის ხელისუფლებისათვის ბრძოლის პერიოდში. ამ ბრძოლაში პომპეუსი დამარცხდა.

ბრუტუსი, მარკოს იუნიუსი — (85-42 ძვ. წ. აღ.) — რომის სენატორთა შეთქმულების მეთაური, შეთქმულება მიმართული იყო იულიუს კეისრის დიქტატურის წინააღმდეგ.

კასიუსი — (გარდაიცვალა 42 წ. ძვ. წ. აღ.) — რომის პატრიცი, შეთქმულების მონაწილე. ესეც, როგორც ბრუტუსი იულიუს კეისრის მოკვლის შემდეგ დამარცხდა და თავი მოიკლა.

აქტეონი — ყრმა მონადირე, რომელმაც გაბედა და ნადირობის ქალღმერთს, შიშველ არტემიდეს შეხუდა, რის გამოც არტემიდემ იგი ირმად გადააქცია და ძაღლებს დააფლეთინა (ბერძნული მითოლოგიით).

მიჯრდატე VI — (132 ძვ. წ. აღ.) — პონტოს მეფე. შეუპოვარ ომს აწარმოებდა რომთან.

გვ. 36. **სციპიონ აფრიკელი** — (234-183 ძვ. წ. აღ.) რომაელი მხედარი-მთავარი, რომელმაც სახელი გაითქვა კართაგენის წინააღმდეგ ომში.

გვ. 37. **ელიანი** — (დაახლ. 170-235 წ.) რომაელი ავტორი. წერდა ბერძნულ ენაზე.

ოპიანე (II საუკ. ახ. წ. აღ.) ბერძენი პოეტი.

გვ. 38. **მანდრაგორა** — მცენარე, რომლის ფესვებს შუა საუკუნეებში სასწაულებრივ თვისებას მიაწერდნენ.

გვ. 39. **ფენიქსი** — ლეგენდარული ფრინველი. ძველთა რწმენით მას თვისებად ჰქონდა ფერფლიდან აღმდგარიყო.

პლუტარქე (დაახლ. 46-125) — ბერძენი ისტორიკოსი, ჩვენს დრომდე მოღწეული ნაშრომის „საბერძნეთისა და რომის სახელოვანი ადამიანების ცხოვრების“ ავტორი.

გვ. 39. **პარიზატიდა** — სპარსეთის მეფის დარიოსის (მეხუთე საუკ. ძვ. წ. აღ.) შეუღლე. მკაცრი და უფლებების მოყვარე დედაკაცი, სიცოცხლე მოუსწრაფა თავისი ვაჟიშვილის ყველა მტერს.

ემანუელ ტრემელიუსი (1510-1580) — იტალიელი მეცნიერი აღმოსავლეთმცოდნე, იტალიიდან გაექცა ინკვიზიციას.

გვ. 42. **TURDUS SIBI MALUM CACAT** — შაშვი თავის საუბედუროდ სკინტლავს.

გვ. 47. **EL MOZO** — მსახური (ესპ.).

MUCHACHO — ბიჭი, მსახური (ესპ.).

გვ. 53. **ბედლაში** — დამახინჯებული სახელი ლონდონში არსებული დიდი ფსიქიატრიული საავადმყოფოსი (ბეთლემის საავადმყოფო), რომელიც საგიჟეთის აღმნიშვნელ სახელად იქცა.

გვ. 56. **ABYSSUS ABYSSUM VOCAT** — უფსკრული უფსკრულს უხმობს (ლათ.).

გვ. 60. **დაფნისი და ქლოა** — შეყვარებულები, მწვემსი ვაჟი და მწვემსი ქალი, ლონგის (II-III საუკ.) იმავე სახელწოდების რომანში.

ფილეპონი და ბაკიდე — ცოლ-ქმარი, რომლებმაც ღრმა მოხუცებულობამდე შეინარჩუნეს ერთმანეთისადმი ნაზი ურთიერთგანწყობილება და სიყვარული (ბერძნული მითოლოგიით).

აუიცენა (980-1037) — არაბი ფილოსოფოსი და მეცნიერი.

გვ. 63. **პიგმალიონი** — მოქანდაკე-მხატვარი, თავისივე გამოძერწი-

ლი მშენიერი ქალწულის გალათეას ქანდაკება შეუყვარდა. ღმერთმა სიცილ ხლე შობაბრა ქანდაკებას და გალათეა მოქანდაკის ცოლი გახდა (ბერძნული მითოლოგიით).

გპ 70 **ემპირიუმი** — ბერძნულ მითოლოგიაში წოდებოდა ზეცას, სადაც ღმერთები სუფევდნენ. ამჟამად იხმარება ირონიული მნიშვნელობით.

გპ 70 **ადონისი** — ბერძნული მითოლოგიის გმირი, ჭაბუკური სილამაზის განხორციელება.

გნაფრონი — ფრანგული თოჯინების თეატრის მახინჯი, კომიკური თოჯინა.

გპ 71. **ანტინიუსი** — სილამაზით განთქმული ჭაბუკი, რომელიც ძალიან უყვარდა იმპერატორ ადრიანეს (86-138). მისი გამოსახულება ხშირად გვხვდება ანტიკურ ქანდაკებათა შორის.

გპ 78. **დედა ბატი** — ფრანგული პერსონაჟი.

გპ 80 **მედუზა** — ძველ ბერძნულ მითოლოგიაში ერთ-ერთი სამ გოგონათაგანი, ფროსან ქალ-ურჩხულთაგანი. მისი ერთი მუხედვითაც კი ადამიანი შიშისაგან ქვაკვდებოდა.

გპ 84. **LEX, REX, FEX** — კანონი, მუფე, მდაბიონი (ლათ).

HABEAS CORPUS — სტიუარტების რესტავრაციის შემდეგ მეფის აბსოლუტიზმის წინააღმდეგ ბურჟუაზიის ბრძოლის პერიოდში, 1679 წელს ინგლისის პარლამენტის მიერ გამოცემული კანონი, რომლის მიზანი იყო ბურჟუაზიისათვის პირადი თავისუფლების გარანტიის აღიარება.

რობერტ უოლპოლი, გრაფი — ინგლისის სახელმწიფო მოღვაწე, პრემიერ-მინისტრი, რომელმაც ხელისუფლება ოც წელიწადზე მეტხანს შეინარჩუნა (1721-1742). სარგებლობდა დიდი გავლენით, რასაც უმთავრესად ქრთამის საშუალებით აღწევდა. ეს მოვლენა დამახასიათებელი გახდა ინგლისის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. უოლპოლმა ხელი შეუწყო ინგლისის კოლონიურ ბატონობას.

თეოდორ ნეიპოფი (1686-1756) — ანტიურისტი, ავსტრიის პრეზიდენტი ფლორენციაში. მეფედ იკურთხა კორსიკაში 1736 წელს. შემდეგ გაიქცა, დიდხანს იხეტიალა ევროპის ქვეყნებში.

ფემპერიზტი — შუა საუკუნეების გერმანული სამსჯავრო. ფემპერიზტს განაჩენი საიდუმლოდ გამოჰქონდა და საიდუმლო მკვლელობითვე მოჰყავდა იგი სისრულეში.

იუსტინიანე — ბიზანტიის იმპერატორი (527-565), მის დროს ჩატარდა რომაული კანონების შეკრება (იუსტინიანეს კოდექსი).

გვ. 85. **CANES LATRANT, SERGENTES SILENT. — SERGENTER AGEE, ID EST TECERE*** — ძაღლები ვეფენ, კანონის მსახურნი დუმან. — კანონს ემსახურებოდნენ, ეს ნიშნავს დუმდნენ (ლათ.).

FACTI IMPERATOR SILENTIUM — იმპერატორი დუმილს ამყარებს (ლათ.).

MULTOS TENEBIMUS BASTONERII QUI, OBMUTESCENTES, SEAGENTARE VALEANT — ჩვენ უნდა გვეყავდეს მრავალი კვრთხისმტვირთავი, რომელთაც ვვალებათ უხმოდ შეასრულონ თავიანთი მოვალეობანი. (ლათ.).

SURGE SIGNO JUSSUS. TACITURNIOR ESTO. HOZ EST ESSE IN CAPTIONE REGIS — ფეხზე იდექ, ნიშნის სახით მიღებული ბრძანებით იყავ მდუმარე, ასე უნდა მოიქცეს მეფის ბრძანებით დაპატიმრებული (ლათ.).

როჯერ მორტიმერი (დაახლ. 1286-1330) — ედუარდ III სრულწლოვანებამდე მართავდა ინგლისს, ედუარდის დედა დედოფალ იზაბელასთან ერთად. შემდგომში ედუარდმა იგი სიკვდილით დასაჯა.

VETUS CONSUETUDE NORMANIAE M. S. — ძველი ნორმანდიული ხელნაწერი სტატუტი (ლათ.).

CHARTA LUDOVICI HITINI PRO NORMANIS — მახვილის მსახურნი — ლუდოვიკო მერვის ქარტიიდან ნორმანლების შესახებ (ლათ.).

SERVIENTET SPATHAE — სერჟანტები დაშნისა (ლათ.).

გვ. 86. **უორიკი რიჩარდ ნეველი** — (1428-1471) — მეტსახელად „მეფეების მკეთებელი“, — „წითელი და თეთრი ვარდების შინა ომების“ ეპოქის მსხვილი ინგლისელი ფეოდალი, რომელიც ხან იორკთა საგვარეულოს უჭერდა მხარს, ხან ლანკასტერთა საგვარეულოს.

გვ. 87. **გეორგ III** — ინგლისის მეფე (1760-1820), სახელმწიფოს მართვას პარლამენტის დაუკითხავად ცდილობდა, ე.წ. „მეფის მეგობრებს“ ყვრდნობოდა. ეს იყო ინგლისელ მეფეთა დაგვიანებული და ამაოცდა, რათა მართვა-გამგეობა აბსოლუტიზმის მეთოდებით განეხორციელებინათ.

ტახტის მოცილე — იგულისხმება იაკობ II-ის ვაჟიშვილი, იაკობ სტიუარტი, რომელიც არაერთხელ, მაგრამ ამაოდ, ეცადა ტახტი ჩაეგდო ხელში.

გვ. 91. **ტრისტან განდჯილი** — საფრანგეთის მეფის ლუდოვიკო მეორემეტის (1461-1483) დროინდელი მსაჯული და ჯალათი, გამოირჩეოდა უკიდურესი დაუნდობლობით.

გვ 93. **შენონსო** — მეფის სასახლე საფრანგეთში. ქ. ტურის მახლობლად, აშენებულია მდ. შერის ნაპირას მეთექვსმეტე საუკუნეში.

გვ 94. **ჯონ ჰოუარდი** — (1725-1790) — ინგლისელი ფილანთროპი, იმდროინდელი საპატიმროების შესწავლას აწარმოებდა.

გვ 96. **სენ სიმონი** — ლუი დე რუვერუა — ჰერცოგი და პერი საფრანგეთისა (1675-1755) ცნობილია როგორც ავტორი საყურადღებო მემუარებისა, სადაც აღწერილია ლუდოვიკო მეოთხემეტისდროინდელი სასახლის კარის პარაზიტული ცხოვრება. მემუარების მამხილებელი ხასიათი იმდენად აშკარა იყო, რომ სენ სიმონის გარდაცვალების შემდეგ პოლიციამ დალუქა მისი ხელნაწერები. მათი სრული სახით გამოცემა მხოლოდ 1829-1831 წლებში მოხერხდა.

გვ 97. **ესკვაირი ანუ სკვაირი** — ინგლისელი არისტოკრატი.

ედუარდ მეორე — ინგლისის მეფე (1307-1327), ბარონებმა დაამხეს და ძალე დაილუპა საჰერობილეში.

ჰენრიხ მეოთხე — ინგლისის მეფე (1399-1413) — ლანკასტერთა სამეფო საგვარეულოს ფუძემდებელი. თავადაზნაურობასა და საეკლერო ბურჟუაზიაზე დაყრდნობით ებრძოდა ფეოდალურ არისტოკრატას.

გვ 100. **რენე დ'არჟანსონი** — მარკიზი (1625-1721), ოც წელიწადზე მეტხანს იყო ლუდოვიკო მეოთხემეტის პოლიციის უფროსი, შიშის ზარს სცემდა მთელ მოსახლეობას, თვით არისტოკრატასაც კი.

გვ 103. **დიაფრაგმა** — აქ ნახმარია სასმენი აპარატის მგრძობიარე აპკის მნიშვნელობით.

გვ 108. **ფენიები** — „ფენიანელთა ძმობის“ წევრები — მიზნად ისახავდნენ ირლანდიის განთავისუფლებას ინგლისის ბატონობისაგან. 1867 წ. ფენიები უშედეგოდ ეცადნენ ხელში ჩაეგდოთ ინგლისში ჩესერის ციხესიმაგრე და თოფ-იარაღი. იმავე წელს დაიწვეს აჯანყება ირლანდიაში, რომელიც სასტიკად ჩაახშო ინგლისის არმიამ.

1867 წელს ერთ კაცს მიუსაჯეს შაყის კვრა, ეს უფრო იმისათვის, რომ მისი გაგლეჯილი გვამი ქალისათვის — დედოფლისათვის მიერთმიათ — ირლანდიელი ფენიას ბიურკე (1867 წლის მაისში)

გვ 114. **ჰენრიხ V** — მეორე მეფე ლანკასტერთა სამეფო საგვარეულოდან (1413-1422).

გვ 121. **BUCCA FISSA USQUE AD AURES** — პირბაგე ყურებამდე გახეული (ლათ).

გვ 132. **ბიდლოუ რობერტი** — (1649-1713) — პოლანდიელი ექიმი და ბუნებისმეტყველი.

გვ 133. **პიერ-ფრანსუა ლასნერი** — (1800-1836) — პარიზში სავა-

როდ დასჯილი ბოროტმოქმედი, სიკვდილით დასჯის შემდეგ მალე გამოიცა მისი მოგონებები.

ქრისტინა — (1626-1689) — შვედეთის დედოფალი. 1654 წ. ტახტიდან გადადგა და საცხოვრებლად პარიზში გადავიდა.

ჯიოვანი მონალდესკი — მარკიზი, შვედეთის დედოფლის ფავორიტი, მის მიერ ლალატში მხილებული. მოკლეს 1657 წ.

ტიბერიუს კლავდიუსი — რომის იმპერატორი (14-37), სასტიკი და პირმოთნე ტირანი. ხალხის შურისძიების შიშით იგი ყველას ემალეობდა კუნძულ კაპრიშზე.

გვ. 134. **ფილიპე II** — ესპანეთის მეფე (1527-1598) დესპოტი. ცდილობდა განუმტკიცებინა აბსოლუტიზმი ესპანეთში. ინკვიზიციის დახმარებით სასტიკად ებრძოდა პროტესტანტებს. მისი მეფობის დროს ნიდერლანდებმა რევოლუციური ომი დაიწყო დამოუკიდებლობისათვის.

სიმანკასის არქივები — პატარა ქალაქ სიმანკასში შემონახული ესპანეთის მეფეთა არქივები, მოთავსებული ძველი ციხესიმაგრის 46 დარბაზში. ყველაზე სრულად აქ წარმოდგენილი იყო დოკუმენტაცია მეოთხეთმეტე საუკუნის დასასრულიდან მეჩვიდმეტე საუკუნის პირველ მეოთხედამდე. არქივში შესვლა აკრძალული იყო.

გვ. 136. **აბდოლონიძე** — (IV ძვ. წ. აღ.) — სიღონელ მეფეთა შთამომავალი, მუშაობდა უბრალო მებაღედ. ალექსანდრე მაკედონელმა სიღონის ალების შემდეგ იგი ტახტზე დასვა.

გვ. 146. **სენეგალი** — საფრანგეთის კოლონია აფრიკაში.

პუმბოლდტი — ალექსანდრე-ფრიდრიხ-ვილჰელმი (1769-1859) — ცნობილი გერმანელი გეოგრაფი და ბუნებისმეტყველი.

გვ. 152. **ედუარდ მოხუცი** — ინგლისის მეფე (901-925)

გვ. 154. **იაკობ მუქესე** — ირლანდიის მეფე, იაკობ I-ის სახელწოდებით იყო ინგლისის მეფეც. (1603-1625) მან თავის ხელისუფლებას ორივე აღნიშნული სამეფო დაუმორჩილა.

გვ. 161. **სცილა და ქარიბდა** — ზღვის სანაპიროს ვიწრო სრუტის კონცხებზე მცხოვრები ორი ურჩხული (ბერძნ. მითოლოგ.). გამოთქმა „სცილასა და ქარიბდას შორის“ აღნიშნავს ორმხრივ მოსალოდნელ საფრთხეს შორის.

გვ. 179. **ალფონსო ალბუკერკი** — (1452-1515) — მეზღვაური, პორტუგალიის მიერ კოლონიების დაპყრობათა ეპოქის კოლონიზატორი.

გვ. 180. **იუვენილი** — (I-II საუკ.) — უძველესი რომის მწერალი-სატირიკოსი, რომელიც თავის ნაწარმოებებში ამხილებდა იმდროინდელი იმპერატორული რომის ზნე-ჩვეულებებს.

- გპ 183. ფრანკისკ I (1494-1547) — საფრანგეთის მეფე. მისი მეფობა საფუძვლად დაედო აბსოლუტიზმის განვითარებას საფრანგეთში.
- გპ 184. **BOS IN LINGUA** — ხარო ენაზე (ლათ).
- გპ 186. ოიდიპოსის მეფე — ბერძნულ გადმოცემათა თანახმად მან გამოცნო თებეს ხეინქის ველასათვის გაუგებარი საიდუმლოებანი.
- გპ 188. **MOENIBUS SURDIS, CAMPANA MUTA** — კვლები ზარი მუნჯი.
- გპ 200. **POST HOC, NON PROPTER HOC** — მას შემდეგ, ჯერ კიდევ არ ნიშნავს მის გამო (ლათ).
- გპ 205. **FIAT LUX** — იყვენ ნათელი (ლათ).
- გპ 208. **პერცოვი გიზა პენრიხი** — (1550-1588) — კათოლიკეთა რეაქციული ლიგის ერთ-ერთი მეთაური საფრანგეთში სარწმუნოებრივო ომის პერიოდში. მოკლეს მეფე პენრიხ III-ის ბრძანებით, სასახლის კარზე მოჭრილი წვეულების დროს.
- გპ 210. **ატრიდები** — ძველბერძნული გადმოცემით, ატრიდთა საგვარეულოს ბრალად ელი სამინელი პირსისხლიანი ბიროტებანი.
- პლანტაგენები** — სამეფო საგვარეულო ინგლისში (1154-1485)
- მედიები** — ფლორენციის გამგებელ პერცოვთა საგვარეულო.
- ERROR CIRCUMFLEXUS LOCUS IMPLICITUS GYRIS** — გზის ამბინეი სამალაეი, თავისი რთული მიხვეულ-მოხვეულებით
- გპ 211. **ფერია მაბი** — ინგლისური ზღაპრების პერსონაჟი.
- გპ 212. **ტარასკო** — ზღაპრული საზარელი ურჩხული.
- გპ 214. **CAN-AL-PIE** — პატარა ძალი ფერხით (ესპ.).
- გპ 215. **SUB CLARA NUDA LUCERNA** — შიშველი ქალი განაღებულ ლამპართან (ლათ).
- გპ 216. **AL CORANUS MAHUMEDIS** — ყურანი მუჰამედისა (ლათ).
- გპ 219. **ცერბერი** — სამთაეა აეი ქოფაკი, ქვესკნელში მიცვალეზულთა სამყაროს მოდარაჯე.
- პეზე** — მარადი ყრმობის ქალღმერთი (ბერძნ. მითოლოგიით)
- გპ 220. **რობერ დამიენი** — შინამოსამსახურე, 1787 წლის 5 იანვარს ლულოეიკო მეთხუთმეტის მოკვლას შვეცადა, თავის განზრახვას იგი იმით ხსნიდა, რომ სურდა ვერძობინებინა დედოფლისათვის ის სამინე-ლი მდგომარეობა, როგორშიც მეფემ საფრანგეთი ჩააყენა თავისი დესპოტობით დამიენი სასტიკად აჩაშკს.
- გპ 222. **პერიკლე** — ათენის მმართველი (444-429წ. ძვ. წ. აღ.) საბერძნეთის აყვავების ეპოქაში.

ფიდიუსი — (მეხუთე საუკ. ძვ. წ. აღ.) — ძველი საბერძნეთის უდიდესი მოქანდაკე.

გვ. 223. **ალდებარანი** — პირველი სიდიდის ვარსკვლავი კუროს თანავარსკვლავედში.

გვ. 226. **კლეოპატრა** — (69-30 ძვ. წ. აღ.) — ეგვიპტის უკანასკნელი დედოფალი.

გრანვის მეუღლე დე შვერუზი, პერციოვის მეუღლე დე ლონგვილი — ფრანგი არისტოკრატი ქალები, ფრონდის მონაწილენი, განთქმულნი სილამაზითა და სატრფიალო თავგადასავლებით.

გვ. 230 **როდოპისი** — ბერძენი კურტიზანი ქალი, (მეხუთე საუკ. ძვ. წ. აღ.) გაყიდეს ტყვედ ეგვიპტეში, სადაც გადმოცემით ფარაონის ცოლი გახდა.

ფთე (ან ფტა) — ძველ ეგვიპტელთა მითოლოგიით ზეცისა და დედამიწის შემქმნელი.

ჰენთესილვა — (ბერძნ. მითოლოგ.) ამორძალთა (მეომარ ქალთა) დედოფალი; ომიანობის ღმერთ არესის ქალიშვილი.

ჰენტაური — ბერძნული მითოლოგიის ზღაპრული ცხოველი ცხენკაცი, მშვილდოსანი მოისარი — ზოდიაქოს თანავარსკვლავედის პლანეტა, რომელსაც გამოხატავენ როგორც მშვილდ-ისარმომარჯვებულ ჰენტაურს.

ანა ავსტრიელი — (1601-1666) — საფრანგეთის დედოფალი, ლუდოვიკო მეცამეტის ცოლი. ქმრის სიკვდილის შემდეგ საიდუმლოდ ჯვარი დაიწერა კარდინალ მაზარინზე.

გვ. 231. **ესქილე** — (525-456 ძვ. წ. აღ.) — ძველი საბერძნეთის უდიდესი მწერალი.

გვ. 243. **CURIA ERAT SERENA** — სასამართლო მშვიდი იყო (ლათ).

გვ. 246. **E PUR SI MUOVE** — მაგრამ იგი მაინც მოძრაობს (იტალ.)

გვ. 252. **ბრძოლა ფონტენუასთან** — ფრანგთა გამარჯვება ინგლისის, პოლანდიისა და ავსტრიის ჯარებზე 1745წ. ავსტრიის შემკვიდრეობისათვის წარმოებულ ომში.

გვ. 253. **LIBRARIAN** — ბიბლიოთეკარი (ინგლ.)

გვ. 254. „**უარყოფთ თუ არა, თქვენო მოწყალეზღ, დოგმატს**“ — გუინ-პლენმა უნდა განაცხადოს, რომ კათოლიკე არ არის; ინგლისის კანონმდებლობის თანახმად კათოლიკეები არ შეიძლებოდა პარლამენტის წევრები ყოფილიყვნენ.

გვ. 256. **ანდრე ფაენი** (მეთექვსმეტე საუკ. მეორე ნახევარი) — ფრანგი ისტორიკოსი.

გვ. 257. „1075 წელს ბარონები უკვე თავიანთ ძალაუფლებას ამჟღავნებდნენ მეფის წინაშე და მერე რომელი მეფის! უილიამ დამპყრობლის წინაშე“ — ინგლისის ფეოდალიზაციაში, რომლის საყრდენსაც გლეხთა დამონება წარმოადგენდა, ერთნაირად იყვნენ დაინტერესებული ინგლისელი და ნორმანდიელი ბარონები და მათი მეფე უილიამ დამპყრობელი. უთანხმოება მათ შორის გამოწვეული იყო არა ამ პროცესის შინაარსით, არამედ ფორმით უილიამ დამპყრობელი და მისი შემდგომი მეფენი ცდილობდნენ დაემკვიდრებინათ ინგლისში მეფის ძლიერი ხელისუფლება, რამაც ინგლისში ფეოდალიზმის თავისებურება წარმოშვა. ბარონები თავიანთი დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში ამაოდ წინააღმდეგობდნენ მეფეს.

„სამინელი სამსჯავროს წიგნი“ DOOMSDAY BOOK მიწის საყოველთაო აღწერა, რაც გლეხთა მიწაზე დამკვიდრების აქტს წარმოადგენდა. მან კი არ „ჩაუყარა საფუძველი ფეოდალიზმს“ როგორც პიუგო წერს, არამედ პირუკუ, იგი ასახვდა უკვე დამკვიდრებულ ფეოდალურ ურთიერთობას. მიწის საყოველთაო აღწერა ჩატარდა არა ბარონთა ინიციატივით, არამედ მეფის ბრძანების თანახმად აღმწერთა მიერ, რომელთაც, როგორც „სამინელ სამსჯავროს“ ვერაუთნ დაემალეობდა.

გვ. 257. **ფილიპე ავგუსტოს II** — მეფე საფრანგეთისა (1180-1223) — მისი მეფობის დროს შეუპოვარი ბრძოლა წარმოებდა საფრანგეთსა და ინგლისს შორის, ჩრდილოეთ საფრანგეთის ვრცელი სამფლობელოებისათვის. ფილიპე ავგუსტოსმა სძლია ინგლისის მეფეს, იოანე უსახელოს.

ინოკენტი მესამე — რომის პაპი (1198-1216), ერეოდა მთელი დასავლეთ ევროპის საეკლესიო საქმეებში ინგლისისა და საფრანგეთის მეფეებს შორის ომის პერიოდში. თავისი ინტერესებისათვის გამოიყენა ბარონების აჯანყება იოანე უმიწაწელოს წინააღმდეგ და ამ გზით დაიმორჩილა ინგლისის მეფე.

გვ. 258. **ფილიპე მეოთხე შვენიერი** — საფრანგეთის მეფე (1285-1314). მეფის ხელისუფლების განმამტკიცებელი. ინგლისის კუთვნილი აკვიტანიისათვის წარმოებული დიპლომატიური ბრძოლა ფილიპე მეოთხესა და ინგლისის მეფე ედუარდ პირველს შორის დასრულდა ფილიპეს ქალიშვილ იზაბელასა და ედუარდ პირველის ვაჟის, ედუარდ მეორის ქორწინებით.

ომი თეთრსა და წითელ ვარდებს შორის — (1455-1485) — ტახტი-სათვის ბრძოლა ლანკასტერებისა (რომელთა გერბზე წითელი ვარდი იყო ასახული) და იორკელების (თეთრი ვარდი გერბზე) საგვარეულოებს

შორის. ამ შინა ომში ფეოდალები ერთმანეთს ელექტდნენ. მათი დასუსტებით ისარგებლა ტიუდორთა საგვარეულომ და ჰენრიხ მეექვსის სახით ხელთ იგდო ინგლისის სამეფო ტახტი. დაიწყო ინგლისის აბსოლუტიზმის ეპოქა.

უოტ ტაილერი, ლოლარდები, უორიკი — უოტ ტაილერი — გლეხთა აჯანყების ერთ-ერთი ბელადი ინგლისში. მისი ბიოგრაფია თითქმის სრულიად უცნობია. ფეოდალთაგან გლეხთა ექსპლუატაციამ, გლეხთა სათემო მიწების ხელში ჩაგდება, საფრანგეთთან ხანგრძლივი ომით (ასწლიანი ომი) გამოწვეულმა საგლეხო გადასახადების უკიდურესმა გაზრდამ 1381 წლის გლეხთა აჯანყება წარმოშვეს; გლეხები მოითხოვდნენ ბატონყმობის გაუქმებას. შეფე რიჩარდ მეორესთან მოლაპარაკების დროს უოტ ტაილერი ღალატით მოკლეს, აჯანყება ჩაახშვეს.

ლოლარდები — ფართო საზოგადოებრივი მოძრაობა, რომელშიც ე.წ. „დატაკ ძმათა“ სარწმუნოებრივი სექტანტობით ხალხთა მასების ეკონომიკური მოთხოვნები აისახა. როგორც უოტ ტაილერის აჯანყება, ისე ლოლარდების მოძრაობა ამკარად გამოხატა ფეოდალური წყობის საწინააღმდეგო მოუღენას. მაშინ, როდესაც უორიკისა და მისი მსგავსი ბარონების ამბოხი ფეოდალების ძალაუფლების გამოუღინება იყო.

გვ. 259. ... **ჰენრიხ მეოთხის წინააღმდეგ წამოაყენებდნენ ცრუ რიჩარდებს.** — ინგლისის მეფე ჰენრიხ მეოთხემ, ლანკასტერების საგვარეულოს წარმომადგენელმა (1366-1413), დაამხო იორკელთა საგვარეულოს წარმომადგენელი რიჩარდ მეორე, რომელიც შემდეგ ტაუერის ციხეში მოკლეს. შეფესთან ბრძოლაში ფეოდალური არისტოკრატია წამოაყენებდა ხოლმე ცრუ რიჩარდებს, რომლებიც აცხადებდნენ, სიკვდილს გადაეურჩითო.

მარგარიტა ანჟუელი — (1429-1481) — ინგლისის გონებასუსტი მეფის, ჰენრიხ მეექვსის ცოლი. მეუაურობდა ლანკასტერების პარტიას წითელი და თეთრი ვარდების ომის დროს.

„ინგლისი, ბრეტონული — უტერ ჰენდრაგონის დროს, რომაული — კეისრის დროს, საქსონური — შვიდთა მფლობელობის დროს, დანიური — პაროლდის დროს, ნორმანდიული — უილიამის შემდეგ, ლორდების მეოხებით ინგლისური ხდება, ხოლო უფრო გვიან, ანგლიკანურიც. — **ჰენდრაგონი** — კელტთა ტომების უზენაესი ბელადის სახელწოდება (55-54 წ. ძვ. აღ.) ბრიტანეთი დაიპყრო იულიუს კეისარმა და ახ. წ. აღ. შესამე საუკუნემდე იგი რომის პროვინციად დარჩა. მეოთხე-მეხუთე საუკ. ინგლისი დაიპყრეს ანგლებმა, საქსებმა და იუტებმა და დააარსეს შვიდი სამეფო — შვიდთა მფლობელობის ეპოქა. მეცხრე-მეათე საუკუნე

რიშელიე არმან ჟან დიუ პლესი — (1585-1642) — პერცოვი და კარდინალი, მეფე ლუდოვიკო მეცამეტის დროს საფრანგეთის ფაქტობრივი სრულუფლებიანი გამგებელი. რიშელიეს სახელთან დაკავშირებულია აბსოლუტური მონარქიის განმტკიცება საფრანგეთში.

გვ. 262. **არისტოკრატიისაგან ისეთი კედელი აღმართეს, რომელიც ერთი მხრიდან მეფის ნება-სურვილს ჯებირად ეღობებოდა და მეორე მხრიდან ხალხს იცავდა.** — ფეოდალები ინგლისში, რომელთაც ჯერ კიდევ მეცამეტე საუკუნეში პარლამენტის საშუალებით შეზღუდეს მეფის ხელისუფლება, როდესაც ამ ბრძოლას სათავეში უკვე ბურჟუაზია ჩაუდგა და აგრეთვე ახალი თეადაზნაურობაც. თავიანთი ინტერესების გასატარებლად მათ მიაღწიეს კიდევაც გამარჯვებას. ხოლო ინგლისელი ხალხი მუდმივ და სასტიკ ექსპლუატაციას განიცდიდა, როგორც არისტოკრატიის, ისე ბურჟუაზიის მხრიდან. იცვლებოდა მხოლოდ ექსპლუატაციის ფორმები.

გვ. 270. **მატყლით ხეხე ოთხი ტომარა** — მეთხუთმეტე-მეთექვსმეტე საუკუნეებში ინგლისის თეადაზნაურობა და ბურჟუაზია ვეროპის კონტინენტის ქვეყნებთან მატყლით ვაჭრობის გზით მდიდრდებოდა. ცხვრის მოძრავლების მიზნით გლეხობა მიწებიდან აყარეს და შიმშილისთვის გაჩირეს. ამგვარი ვაჭრობით გამდიდრებულმა ბურჟუაზიამ თავისი კეთილდღეობის ემბლემად მატყლით გატყნილი ტომარა საზეიმოდ აღიარა და ამ ტომარებს პარლამენტის თანამდებობის პირნი დასაჯლომად იყენებდნენ.

გვ. 272. **იაკობინელი** — მომხრე ინგლისის მეფის იაკობ მეორისა (1685-1688), რომელიც 1688 წ. ინგლისიდან განდევნეს.

გვ. 276. **პორე** — ფრანგი იეზუიტი, ასწავლიდა კოლეჯში, სადაც ახალგაზრდობისას სწავლობდა ვოლტერი.

გვ. 278. **ბორჯია-კეისარი** (1476-1507) — კარდინალი და პოლიტიკური მოღვაწე. რომის პაპის, ალექსანდრე მეექვსის, ბორჯიას ვაჟი. მისი ცხოვრება ბოროტმოქმედებათა ჯაჭვს წარმოადგენდა. ამაოდ ცდილობდა იტალია თავის ხელისუფლებაში მოექცია.

რიჩარდ მესამე — ინგლისის მეფე, (1483-1485) — იორკის საგვარეულოს წარმომადგენელი. მეფის ტახტი ედუარდ მეოთხის შვილების დახოცვით დაიპყრო.

გვ. 281. **რიჩარდსონი** — სამეუღლი (1689-1761) — ინგლისელი რომანისტი, რომანში „კლარისა პარლოუ“ შექმნა გარყენილი მთარმომე არისტოკრატის, ლოჯელასის ტიპი, რომლის სახელიც ზოგად სახელად იქცა.

გვ 283. **კატონი** — მარკუს პორციუს უმცროსი (95-45 ძვ წ აღ.)
უელიუს კეისრის დაუძინებელი მტერი, არისტოკრატიული რესპუბლი-
კის მომხრე. აქტიური მონაწილეობა მიიღო სპარტაკის მეთაურობით
მეწყობელ გლეხთა და მონათა აჯანყების ჩახშობაში 97-91 ძვ წ აღ.)

არისტიდე — (540-467 ძვ წ აღრიცხ.) — ათენის პოლიტიკური მოღ-
ვაწე, სამართლიანად წოდებული, მხედართმთავარი, ბერძენი კონსერვა-
ტორი, ისტორიკოსების წარმოდგენით ხანიძემო მოღვაწე სახელმწიფო-
სი.

თომას მორი (1478-1535) — „უტოპიის“ ავტორი. თავის „უტოპია-
ში“ მორი გამოდის აღმავალი კაპიტალიზმის კრიტიკით წამოაყენა კერ-
ძო საკუთრების გაუქმების საკითხი და საზოგადოებრივი საკუთრებისა
და კოლექტიური შრომის საფუძველზე სახელმწიფოს შექმნის იდეები.
მისმა „უტოპიამ“ დასაბამი მისცა საზოგადოებრივი აზროვნების გან-
საკუთრებულ მიმართულებას — უტოპიურ სოციალიზმს. გლეხობისა და
პლუბური მასების ქომაგი მორი ვერ შეურიგდა გლეხთა მიწიდან აყრას,
მან უარი განაცხადა მეფე ედვინ ინგლისური ეკლესიის მეთაურად, რის
გამოც სიკვდილით დასაჯეს.

გვ 287. **ულისე** — (ბერძნულად ოდისეუსი) — პოემა „ოდისეას“ გმი-
რი, კუნძულ ითაკის ლეგენდარული მეფე.

გვ 290. **სპიკერი** — თქმთა პალატის თემჯდომარე ინგლისის პარლა-
მენტში.

გვ 293. **დიმი** — გადასახადი შემოსავალზე. პრებუნდა — შემოსავალი
საკლესიო მიწებისაგან.

გვ 319. **CAVENDO TUTUS** — თუ გაფრთხილდები, უვნებელი იქ-
ნები (ლათ).

ლუერი — ფრანგ მეფეთა სასახლე, ხოლო მეთვრამეტე საუკუნის
რეკლუციის შემდეგ, სამხატვრო და ხელოვნების მუზეუმი.

გვ 320. **ბასომპიერი** — (1579-1646) — ფრანგი მარშალი და დიპლო-
მატი.

გვ 336. **კარიატიდა** — ადამიანის სხეულის გამომსახველი ქანდაკება,
რომელზედაც დაბჯენილია შენობის ლეგარდანი ან აიენი.

გვ 339. **„იმედი სამუდამოდ გადაიწვიტე“** — ლექსი სახელოვანი
იტალიელი პოეტის, დანტეს „ღვთაებრივი კომედიიდან“ — (1265-1321).

გვ 341. **ბრანტომი** — პიერ დე ბურდეილი (1540-1614) — ფრანგი
მწერალი, მემუარების ავტორი. თავის ნაწარმოებებში მოცემული აქვს
იმდროინდელი ადათ-ჩვეულებების ნათელი სურათები.